תלמוד בבלי · אחרונים · ים של שלמה · סדר נשים

ים של שלמה על יבמות

רבי שלמה לוריא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ים של שלמה על יבמות

רבי שלמה לוריא

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ים-של-שלמה-על-יבמות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

חמש עשרה נשים 11
ב 13
ג 15
ד 18
ה 19
ו 20
ז 24
ח 25
ט 28
יא 32
יב 33
יג 34
פרק שני 35
א 35
ב 36
ג 38
ד 40
ה 40
ו 43
ז 46
ח 49
ט 49
י 50
יא 54
יב 60
יג 61
יד 63
טו 64
יו 66
יז 71
יח 73
יט 79
כ 80
כב 84
כג 84
פרק שלישי 85
א 85
ב 85
ג 90
ד 91
ה 92
ו 92
ז 93
ח 94
ט 94
י 95
יא 98
יב 100
יג 101
יד 103
טו 104
טז 105
יז 106
יח 107
יט 108
כ 108
כא 109
כב 112
פרק רביעי 114
א 114
ב 116
ג 120

ד 124
ו 129
ז 130
ח 131
ט 132
יא 134
יב 135
יג 136
יד 141
טו 142
טז 144
יז 145
יח 150
יט 156
כ 157
כא 159
כב 161
כג 162
כד 163
כה 165
כו 165
כח 166
כט 167
ל 168
לא 169
לב 172
לג 173
לד 174
לה 176
לו 179
לז 180
לח 180
לט 182
מ 183
מא 183
מב 184
מג 184
מד 186
מה 187
מו 187
מז 188
מח 189
מט 190
נ 192
נא 194
נב 195
נג 197
נד 199
נה 199
נו 200
פרק חמישי 200
א 200
ב 201
ג 202
ד 203
ה 203
פרק שישי 206
א 206
ב 206
ג 209
ד 210
ה 210
ו 211
ז 211

ח 212
ט 213
י 214
יא 214
יב 216
יג 216
יד 217
טו 217
טז 218
יז 218
יח 219
יט 220
כ 220
כא 221
כב 222
כג 223
כד 224
כה 225
כו 225
כז 227
כח 228
כט 229
ל 230
לא 231
לב 232
לג 234
לד 235
לה 237
לו 238
לז 238
לח 240
לט 242
מ 243
מא 244
מג 249
מד 249
מה 250
מו 251
פרק שביעי 252
א 252
ב 252
ד 254
ה 255
ו 256
ז 257
ח 258
י 258
יא 260
יב 262
יג 263
פרק שמיני 263
א 263
ב 264
ג 265
ד 267
ה 268
ו 269
ז 272
ט 275
י 276
יא 276
יב 278
יג 279
יד 281

יו 282
יז 283
יט 285
כ 286
כא 286
כג 287
כד 288
כה 289
כו 290
כח 290
כט 293
ל 301
לא 303
לב 305
לג 309
לד 311
לה 312
פרק תשיעי 314
ב 316
ג 316
ד 316
ה 318
ו 319
ז 320
ח 322
ט 323
י 323
פרק עשירי 324
א 324
ב 325
ג 326
ד 327
ה 327
ו 328
ז 329
ח 330
ט 331
י 331
יא 331
יב 332
יג 332
יד 333
טו 333
יו 333
יז 335
יח 336
יט 337
כ 338
כא 340
כב 341
כג 343
כד 345
כה 345
כו 347
כז 348
כח 349
כט 350
ל 352
לא 353
לב 355
לג 356
לד 357
לה 357
לו 358

לז 359
פרק אחד עשר 359
א 359
ב 360
ג 361
ד 361
ה 361
ו 363
ז 363
ח 365
ט 365
י 365
יא 366
יב 367
יד 368
טו 369
פרק שנים עשר 370
א 370
ב 373
ג 377
ד 380
ה 383
ו 386
ז 390
ח 392
ט 394
י 395
יא 396
יב 397
יג 399
יד 400
טו 404
טז 408
יז 410
יח 415
יט 417
כ 420
כא 420
כב 423
כג 424
כד 426
כה 427
כו 429
כז 432
כח 433
כט 434
ל 435
לא 436
לב 437
לג 438
לד 439
לו 441
לז 441
לח 443
לט 443
מ 445
מא 446
פרק של שלשה עשר 450
א 450
ב 451
ד 451
ה 452
ו 453
ז 454

ח 456
ט 456
י 457
יא 457
יג 459
יד 460
טו 461
יו 461
יז 462
יח 463
יט 464
כ 466
כא 466
כב 467
כג 469
כד 470
כה 470
כו 472
כז 473
כט 475
פרק ארבעה עשר 476
א 476
ב 478
ג 479
ד 480
ה 481
ו 482
ז 483
ח 485
ט 485
פרק חמשה עשר 486
א 486
ב 487
ג 488
ד 489
ה 489
ו 489
ז 490
ח 491
ט 493
י 495
יא 497
יב 498
יג 499
טו 501
יו 502
יז 503
יח 506
יט 507
כ 507
כא 508
כב 510
פרק ששה עשר 510
א 510
ב 511
ג 513
ד 514
ה 514
ו 516
ז 517
ח 518
ט 519
י 519
יא 520

יב 521
יג 523
יד 523
טו 525
טז 526
יז 528
יח 529
יט 530
כ 531
כא 531
כב 533
כג 534
כד 535
כה 537
כו 538
כז 539
כח 540

הקדמת הגאון מהור"ר שלמה לוריא שלמה אמר אחכמה והיא רחוקה ממני בקשתי למצוא דברי חפץ ולכתוב יושר דברי אמת ולהעלות בספר כל דברי חכמים וכל מו"מ שלהם כדרבונת ולחתוך גז"ד בראייות חזקו' כמסמורים נטועי' ודמיתי בלבי אף שאמר החכם עשות ספרי' הרבה אין קץ הוא המכוין שאינו מן האפשרי לעשו' ספר וחיבור שיספיק מבלי זולתו ויתפאר עליו עושהו הא לך שלחן ערוך עם כל כליו א"א כי מרוב הוספה יתרבה עליו הוספת אחרים באחרית הימים אבל מ"מ הרשות נתונה לחקור ולעיין ולדעת כל החכמות תורניים ושיחתם וכל בניינם כפי אשר יד האדם מגעת ולסתור ולבנות כפי אשר יגזרו עליו מן השמים ועתה אני אודה ולא אבוש כי לא ירדתי לדעת החכם במה שאמר לעשות ספרים אין קץ כי הזהיר החכם כפשוטא והפך פניו נגד המחברים ועושי ספרים שרוצים לתקן כל השאלות מבלי ספקות ולהאריך בראייות כדי לחזק דבריהם כחומה של ברזל אין קץ לדבר ונלאה בפרט לאיש כמוני שהוכרחתי להביא כל הדיעות ובשתי שנים לא הגעתי במסכתת יבמות אלא לחצי המסכתא ועל כתובות יגעתי שנה תמימה ולא הגעתי אלא לשני פרקים ופרק מצות חליצה עסקתי חצי שנה ויותר העירוני רעיוני והשיבו אל כליות נבול תבול גם אתה גם כל העם הקורא בו עד מתי יהיה יגיעך ולישא המשא הגדול שא"א לישא במשא וא"א להוציא מכח אל הפועל בשני טעמים או מבלי זמן להכיל או מפני גודלו שילאו בו הקוראים וישטטו בו עיני המורים וכמה משאות לא ישאוהו וכמה מקומות לא יסבלהו וכל הכחול ודיו לא יכלכלהו וכל הסופרים לא יכלוהו מרוב גדלו והשלחן ערוך אשר דמיתי לערוך יתהרס ויתקלקל הכל וישכח כל הטובה אלא אם יאוה לבך לעשות ספר וחיבור תחברו בתכלית הקיצור א"ל היכא שיש צורך גדול שנפלה מבוכה בסוגיא דשמעתתא זה אומר בכה וזה אומר בכה לפרשה הסוגי' באר היטב רק שמסכת יבמות וכתובות וקדושין ושאר מסכתת כיון שעלו בשלימותן שוב לא ירדו ויהיו לי לנפש בניין ופרק מצוות חליצה היה ראוי לקצר רק מאחר שהרב מוהרר"י ברונא עשה תיקון להלכות חליצה וצורות המנעל וראיתי בו מקצת דברים הנאותים וכתבתי הכל בביאור יפה ובראיות מופתים כי בעניין המנעל ראיתי מכמה המורים מה שאינו מוסכם בעיני כלל רבים לא חקרו אחרי שורש ההלכה אלא מסדרים החליצה מתוך הסדר כמו שמסדרים ההגדה של פסח מתוך הסדורים ועל כל פנים אף שאבא לפעמים בקצרה אפ"ה מה שנפל לבאר בסוגי' לא אאמין לשום אחד מן המחברים יותר מחבירו אף שיש הכרע גדול במעלתם למי שהורגל בהם בעיון רב מ"מ התלמוד הוא המכריע וראיות ברורות יתנו עידהון ויצדקו ולפעמים המחבר אחד כיון ההלכתא אבל לא מטעמא ע"כ דרשתי וחקרתי היטב בשבעה. חקירות

ובשבעה דרישות ובדיקות אחר כל מקור הדין וחוצב ההלכה בתכלית היגיע והעיון ובמעט שינה ברוב שיחה עם חבירי ותלמידי יותר מכולם וכל, הקורא בו ימצא מקור חוצב עם המופתים יבין וידע וישכיל שלא הנחתי שום מחבר שלא עסקתי בעיוני קודם חיתום גזר דין וירדתי לעומקא של הלכה כאשר חנני אלקי' ויש לי כל ברוך המקום ברוב חסדו וכל הרואה במה שעבר ידע שת"ל לא מן חסרון העיון וטורח יגיעה וקוצר השכל או שסמכתי ברוב גאוה ח"ו אקצר לפעמים לולי המניעה מהטעמים הנזכרים למעלה ופעם א' בא לידי ע"י נר מצוה ותורה אור כאילו הראוני מן השמים וכתבו לי הרמנא ואמיץ ופתחו לי שערי אורה לומר עסוק בתורה דון ואסור והתיר והורה הוי גיבור כארי' שבחבור' וכתוב על הספר והבא להם תשורה ובחולק מחכמתו ליראיו בטחתי וחפץ ה' בידי יצליח וקראתי שמו ים של שלמה אקוה לאל כשמו כן הוא כי מלא על כל גדותיו בפירש השמעתתא ופסק הלכה סתימת התו' לפעמים וסתימות הרא"ש עם כל דעת החכמים וחידושים מכל תשובות וכתבים שהוסיפו אחרונים ואחלה לאל שיחלימוני ויחייני כפי רוב חסדיו שאזכה לחתום ולסיים ככל אשר יד ה' הטובה עלי אם,, לא אחד המרבה ואחד הממעיט ס"ס אקוה ממנו יתקלסן עילאה והצור יודע מחשבות ובוחן תעלומות גלוי לפניו שדעתי לש"ש ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתיך באהבה רבונו של עולם האיר עיני במצותיך ובהם תאזרני חיל אמן ואמן סלה:

חמש עשרה נשים

דין כל העריות פוטרות הצרות וצרה צרות מיבום ומחליצה ואסורות להתיב' חוץ מנידה ושפיר חולצת בנידה ואף אם באו עליה בנידתה קנאה וכל העריות שמתו או נתגרשו כו' צרותיהן מותרות ואיילונית שלא הכיר בה אין צריכה גט היכא דאיתברר בודאי שהיא איילונית אבל אנו אין בקיאין בשירור להקל:

חמש עשרה נשים הן שאסורות ליבם. מחמת שהן עריות בכרת ומשו"ה פוטרות אף צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם כדלקמן במתני' בסי' ט' ואלו הן בתו אף שאינה בת אשתו כגון בתו מאנוסתו וכן בת בתו ובת בנו ובת אשתו אעפ"י שאינו בתו וכן בת בתה ובת בנה חמותו ואם חמותו וכן אם חמיו אחותו מאמו ואחות אמו פי' שנשאה אחיו מאביו ונפלה לפניו ליבום אבל אחותו מאביו או אחות אביו שנשאה אחיו מאמו לא מצי למיתני דלא שייך יבום אלא גבי אחיו מן האב דכתיב כי ישבו אחים יחדיו וילפינן אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם כו' ואחות אשתו ואשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו שמת אחיו קודם שנולד

ויבום אותה אחיו השני שהיה בעולמו ומת ונפלה לפניו וכלתו הרי אלו פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם וכתבו התו' והרא"ש אחריהם אף שמנה אחות אשתו מ"מ אין ללמוד ממנה שנידה ג"כ תיאסר ליבום אם היתה נידה בשעת נפילה אף שתטהר אח"כ כמו אחות אשתו שאינה מתייבמת לעולם אפי' מת אשתו כדאיתא לקמן בפרק ד' אחין אלמא כיון דאסורה ליה שעה אחת אסורה לעולם ועוד נראה להוסיף ולחזק דברי התוס' דאיכא למימר שאינה דומה לנידה לפי שהנידה בודאי תטהר אבל מיתה מאן לימא לן שתמו' זה אינו דנידה ג"כ שמא יתקלקל וסתה שלא תוכל לטהור אפי' היה לה וסת קבוע שמא תסתור ותעקר אף שעומדת בחזקת שתטהר מ"מ אין החזקה לחוד מוציא' מידי ודאי ערוה שהרי יש כאן כבר איסור ערוה שנאסרה עליו שעה אחת ונראה דלא דמי לאחות אשתו דאסירה על היבם לחוד מ"ה חשיב לי' כערוה שנאסרה שעה אחת משום אשת אח שאין לה היתר עולמו' אבל נידה לא חשוב עליה כערוה דהא לכ"ע אסירה וא"כ אע"ג דאסירה ליה ליבם בעת נדתה מ"מ תתייב' בימי טהר' או תחלוץ אפי' בימי נדתה ולא דמי לחליצה מעובר' לקמן בפ' החולץ דפסולה משום דאינו עולה ליבום אלא ממתינן עד שתלד בן קיימין שאני התם שעומדת בחזקת' לילד דהיינו אינה ראויה ליבום והכא אדרב' עומדת בחזקת שתטהר ועוד דאפי' בימי נידת יש בה זיקת יבום כדמוכח בפסחים ס"פ אלו דברי' בעל אשתו ונמצא נידה חייב חטאת יבמתו נידה פטור ופריך מ"ש ומשני יבמתו משום דקעביד מצוה משמ' דקני לה אם בא עליה ומ"ה מקרי שפיר עולה ליבום. ולקמן מסיק דמנינא דרישא וסיפא למעוטי דרב ורב אסי דהיינו צרת סוטה וצרת איילוני' וכתבתי לקמן בסי' ו'. ונחזור למשנתינו וכל העריות כולן אם מתו בחיי הבעל או מאנו בחיי הבעל או נתגרשו או שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות להתייבם דהך ערוה אינה חשובה כאשתו אבל בחמותו ובאם חמותו אי אתה יכול לומר שמיאנו או שנמצאו איילונית שהרי כבר ילדו וא"א למאן ופירש"י אף דסתם מיאון אינה אלא ביתומה קטנה שהשיאה אחיה וא"כ גבי בתו היכי משכחת מיאון הרי יש לה אב משכחת כגון שהשיאה אביה ונתגרש' שיצא מרשותו כדמפ' בפ' ב"ש וקרי ליה יתומ' בחיי האב והא דנמצא איילונית פסק רבא לקמן דלא מבעי לא הכיר בה דהוי מקח טעות ונמצאת שלא הית' אשתו מעולם ואינה צריכה גט אלא אפי' היכר בה מתיבמת צרתה כיון דלאו בת יבום היא הוי כאלו לא נפלה בזיקה לפניו והוי צרתה כצרת ערוה שלא במקום יבום דשריא והנה הרמב"ם כתב בפ' ד' דאישות שאיילונית צריכה גט והתו' כתבו הכא ובפרק המדיר שאין צריכ' גט וראיית' דאי צריכ' גט מדרבנן לא היתה צרתה מתייבמת דהא כל היכולה למאן ולא

מיאנה אמרינן במתני' לקמן שצרותיהן חולצת ולא מתייבמת אלמא אעפ"י דמדאוריית' אין כאן קידושין מ"מ מאחר שצריכה למיאון מדרבנן ולא מיאנה חולצת ה"נ מאחר דהוי צריכה גט ולא נתגרשה צרותיהן חולצת אלא ש"מ שאינה צריכה גט והא דתניא בפ' השולח המוציא את אשתו משום איילונית לא יחזיר ומפרש התם דחיישינן לקלקולא שמא תינשא לאחר ויהיו לה בנים ויאמר הבעל אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ולכך תקנו שלא יכול להחזירה כדי שלא יכול לטעון אלו הייתי יודע כו' אלמא דבעי גיטא התם איירי בספק איילונית ותדע מדקתני והיו לה בנים ובודאי איילונית אין לה רפואה דבפ' החולץ לא פליגי ר"ע ור' אליעזר אלא בסרוס אם יש לו רפואה וחולץ חולצין לאשתו אבל באיילוני' לא אישתמ' בכל התלמו' דפליגי אלא בספק איילונית איירי ואין להקשות מ"ש ודאי איילונית משאר מומין היכא שכנסה סתם שצריכה גט מדרבנן שאני גבי מומין דאיכ' נמי אינשא דלא קפדי ומחיל אבל באיילוני' אין שום אדם מוחל ומאן דמחיל בטלה דעתו כו' והנה הטור הביא דעת הרמב"ם ודעת התוס' ולא הביא דעת אבא הרא"ש שכתב ממש כדברי התוס' בפרק המדיר והכא בפרקין ומ"מ לא נ"ל להקל דאין אנו בקיאין כ"כ בודאי איילונית וחיישינן לספק וכן יראה קצת מדברי הרא"ש שאחר שסיום כל דבריו כתב ודוקא היכא דאיתברר לן בודאי שהי' איילונית ע"פ הסימנים האמורים לקמן בפרק הערל להכיר בה שהיא איילונית אבל אם אינה ברורה צריכה גט ע"כ ואף שכבר כתב לעיל שספק איילונית צריכה גט אלא שבא להשמיע לנו שאין להקל בה כלל לפי שצריכ' בירור גמור לפיכך חזר וכתב זאת:

ב

דין שהעריות הוקשו כולהו להדדי ופוטרו' צרותיהן וצרות צרותיהן ועד עולם מן החליצה והיבום ואסורי' על היבם כערו' ודוק' במקום מצות יבום אבל שלא במקום יבום מותרות הצרות:

ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערות' בחייה מה ת"ל לפי שנא' יבמה יבא עליה שומע אני אפי' על אחת מכל העריות האמורות בתורה הכתוב מדבר נאמ' כאן עליה וגבי יבום נאמר יבמה יבא עליה מה להלן במקום מצות יבום איירי אף הכא במקום מצות יבום איירי ואמר רחמנא לא תקח אשה אל אחותה אין לי אלא היא צרתה מנין ת"ל לצרור דלא איצטריך לי' למכתב אלא ללמוד אף על הצרה אין לי אלא צרה צרת צרה מנין ת"ל לצרור ולא כתב לצור ש"מ דאף צרת צרה אסורה אין לי אלא אחות אשה שאר עריות מנין אמרת מה אחות אשה מיוחדת שהי' ערוה וחייבת על זדונה כרת ועל שגגתו חטאת

ואסור ליבם היא וצרתה עד סוף העולם אף כל שאר עריות כו' מכאן אמרו ט"ו נשי' פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף העול' ולאו דבמה הצד לחוד הוא דיליף דהא איכא למיפרך מה לאחו' אשה שכן בידו לרבות האיסור על עצמו דכל היכא דלקח אשה אוסר על עצמו גם אחותה וה"ה כל אות' שתלוי' באישו' כגון אשה ובתה וכה"ג אבל אמו ואחות' שאין בידו לרבות וכל כה"ג מניין וכן פריך בפר' הבא על יבמתו אלא הכא עיקר אהיקשא דר' יונה לקמן סמיך דאמר הוקשו כל העריות להדדי מדכתי' כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ואין משיבין על ההיקש' ופריך יכול שאני מרבה שש עריות חמורות מאלו כדלקמן במתניתין כגון אמו ואשת אביו ואחותו מאביו כו' שאינ' ראויה לישא לאחיו שהן אסורו' ולא תמצא בהם יבום כלל ואם נשאת לאחרים יכול שהצרות שלהן אסורה אף שלא במקום יבום אמרת מה לאחות שהיא ערוה כו' וראוי' להנשא לא לאחיו ואסור' ליבם וצרתה אסורה אף כל שראוי' כו' לאפוקי שש עריו' שאינם ראוים להינשא לאחין צרותיהן מותרות ופי' התו' דה"ה דהוי מצי למיפרך יכול שאני מרבה לאסור הצרה שלא במקום יבום כגון הערוה נשואה לאיש אחר שצרתה תהא אסורה אלא דנקט שש עריות דפסיק' ליה שלא תמצא אותן אלא שלא במקו' יבום ולי נראה דלא מצי למפרך כפשוט' יכול שאני מרבה אף שלא במקום מצוה דהא ילפינן מקרא דעליה דבמקום יבום איירי לאסור הצרות אלא פריך גבי שש מנלן בשלמא גבי ט"ו עריות שנוכל למצא איסור שלהן במקום יבום א"כ אתי קרא דעליה לאסור במקום יבום דוקא אבל שש עריות שלא תוכל למצוא איסור שלהם במקום יבום אלא שלא במקום א"כ נימא לאסור אף הצרות שלא במקום יבום כדי שלא לחלק בין ערוה לערוה שיהיו כל העריות אוסרות הצרות מ"ה יליף מן מה הצד למעוטי והנה תמיה לי על הרמב"ם דשבק האי ברירה ומייתי קרא אחרינא ולקחה ויבמה מי שיש לקוחין וקדושין יש בו יבומי' אבל היכא דליכא לקוחין וקדושין אין כאן יבום ומניין שפוטר' הצרות יליף מאשר לא יבנה בית אחיו בית שאתה בונה מקצת בונה אתה כולו ובית שאין אתה בונה מקצתו אין אתה בונה כולו ודרשות אלו לא מצינו בתלמוד כלל אלא מצינו בתלמוד שר' דריש דה"ל למכתב לקח וכתב ולקחה אבל אינו דורש בסוגיא שהוא דורש אלא דורש בסיגנון אחרת על הצרה וסבר של ערוה גופא אינה צריך קרא דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת וא"כ מאחר שהוא רוצה להביא ראייה ג"כ על הערוה כפשוטו א"כ למה אינו מביא' סתמה דברייתא שהביאה הרי"ף והרא"ש ועוד צרתה צרת צרה מניין מאחר דלא דריש לצרור ואפשר שסמך על הסוגיא דלקמן דפריך לקמן אמתני' כיצד פוטרות צרותיהן כו' מה"מ אמר רב יודא דאמר קרא לצרור התורה ריבת' צרות הרבה רב אשי אומר סברה

הוא צרה מ"ט אסיר' דבמקום ערוה קיימת אף צרת צרה נמי במקום ערוה קיימא וא"כ מאחר דרב אשי דהוא בתראי לא יליף מלצרור כדאיתא בברייתא ויליף מסברה ש"מ דלית ליה ברייתא כל עיק' אבל לא נראה כלל דרב אשי חולק על סתם ברייתא ועל ר' יודא מאי חידוש בדבריו יותר מדברי הברייתא ועוד סתמא דתלמודא דמקש' מה"מ מאי מקשה הלא כבר אייתי ברייתי' בסוגיא דיליף מלצרור ועוד ה"ל לאתויי הא דרב אשי מיד אחר הברייתא ולאפלוגי עליה ולומר סברה הוא אלא בודאי הוא כדברי התו' שפירשו מה"מ לא קאי אצרת צרה דכבר יליף מלצרור אלא אמאה צרות דמתני' פריך דילמא לא שמעינן מלצרור אלא צרת צרה ותו לא ואמר רב יודא דכולהן משתמע מלצרור שהתורה ריבת' צרות הרבה ואין חילוק בין ב' למאה והכל במשמע רב אשי אמר סברה הוא כלו' לעולם מלצרור לא משתמע אלא תרי ומסברה נילף אפילו הן מאה צרה מ"ש אסור כלו' שאוסרת כ"כ אפי' צרת' דהוי צרת צרת משום דבמקו' ערוה קיימא ה"ה צרת צרה נמי במקום ערוה קיימא ואוסר עוד צרה אחרת וה"ה עד מאה ואף שאין חילוק לענין דין והוראה בין הפסוקים שהביא הרמב"ם בין דברי הברייתא דיליף מלצרור מ"מ יש כאן מקו' לטעות דהא פריך בסוגיא אליבא דר' דדריש לאסור הצרות מלקח ולקחה מ"ט לא יליף מלצרור ומשני ר' דריש לצרור לכדר' שמעון דאמר בפ' ד' אחי' שתי אחי' נשואי' שתי אחיות ומתו ונפלו לפני שלישי הרי אלו חולצו' ולא מתיבמו' דכל אחת חשובה אחות זקוקתו בחייה וזקוק' חשוב קצת כאשתו אבל לא אלים כ"כ הזיק' למהוי כאחו' אשה ממש לפטור בלא חליצה ור' שמעון יליף מלצרור דפטורות אף בלא חליצה וא"כ לפי דברי הרמב"ם דלא דרשינן מלצרור לכדרבי שמעון אתא ואנו ק"ל דלא כר' שמעון כמו שפסק הרמב"ם גופא:

ג

דין שלעשות ח' חוטין לציצי' וה' קשרים ויכרוך בתחלה ז' כריכו' ואח"כ ח' ואח"כ י"א ואח"כ י"ג וסי' ט"ל ובצאתו לדרך יזכר אותו השם על המזוזה כאשר כתב בפני' והטלית יהא הכל לבן העטר' התפירה ואף הכנפו' ובשע' ק"ש יתפוס ב' הציצי' התלוי' לפניו ביד שמאלו ויכרוך אותו מתחלת הקשר עד סוף הגדי' סביב אצבע קמיצה של יד שמאלית וכן הוא בקבלה וסודו עמוק:

מסקינן בשיטה דעליה גדילים תעשה לך ונאמר פתיל גדיל אי אפשר לעשות בלא שני חוטין וגדילין הן ארבעה ומדאמרה התורה פתיל היינו שיעש' מכל ד' חוטין גדיל א' דהוי להו ח' כשכופלן ואמרינן בגמרא פתליהו מתוכו פירש"י שלא יעשה כולו גדיל אלא שליש גדיל ושני שלישי ענף והקשו התו' לפירש"י מנלן שכופל כל א' לשנים שמא

יכול לקושרם בראשו בכנף הטלית ואי הוה מפרש פתליה מתוכו כלו' שיעשה אותו פתליה וכופלין מתוכו דהיינו באמצעתו הוה שפיר ובגיליון מצאתי ושמא קים ליה לרש"י דבעינן ח' חוטין כי היכא דלהוי ציצית שהוא ת"ר וה' קשרים וח' חוטין תרי"ג מצות עכ"ל ומאחר דהגדולי' סמכו על קבלו' וראיות כאלו אכתוב ג"כ מה שמצאתי בשם ראב"ן וז"ל בעניין עשיית הציצית יש לקשור תחילה קשר של קיימ' ויכרוך ז' פעמי' ויקשור קשר ויכרוך ח' פעמים ויקשור קשר ויכרוך י"א פעמים ויקשור קשר ויכרוך י"ג פעמים ויקשור הרי יש הכריכות ז' ח' י"א י"ג בגימטרי' טל שנ' טל אורו' טליך אורות בגי' ציצית וח' חוטין וה' קשרים כלו' טל כרכים לציצית עכ"ל ובקבלה שמעתי ששם הטל הוא בגי' ה' אחד וטוב הוא לתפילת הדרך להניח האגודל בפיו על המזוזה ולומר בלחישה ובקדושה ובכיסוי פני' כשמך ט"ל אטל"ה ג' פעמים והכל בגי' ה' הוא האלהי' וממדרש זה יראה שלא לעשות הטליתו אלא משל לבן כצבע הציצית שיהיו כטל אורות לבנים וכן מצאתי בתשוב' בשם ר' ישראל מברונ' שנשאל מפרנס אחד אם יש לו לעשות טלית של משי צבע ירוק לכבוד י"ט והשיב וז"ל ונרא' שלא יעשה כן אלא כאשר נהגו קדמונינו ככל ישראל שהטלית יהא לבן ולא ראיתי ולא שמעתי לשנות המנהג ואומר אני דטעמא איכא שהרי ע"כ שני חוטין לבן בעינן וכתב רש"י בפ' במה מדליקין לרב נחמן בר יצחק דאומר אף כל לאתויי ציצית דוקא צמר ופשתים והא דכתיב הכנף מין כנף כתב רבינו שלמה ירחי לאשמעינן דמצות ציצית בשני מיני צבע שני חוטי של תכלת ושני חוטי של לבן דהיינו מין הכנף דסתמי' לבן עכ"ל ובפ"ג דהלכות ציצית כתב כהגהת מיימוני משום רש"י דאין פוטרין צמר ופשתים אלא כמין הצבע ע"ש וא"כ הא דאומר בפ' התכלת מידי צמר גרם ר"ל אליבא דרבא דדרש הכנף מין הכנף דשאר מיני' פוטרין במינם א"כ צבע מנ"ל אבל לרב נחמן דס"ל שאר מיני' פטורי' מציצית וכן אומר בפ' התכלת א"כ ע"כ קרא לצבע אתא כדפירש"י ונהי נמי שהתו' פסקי כרבא דהוא בתראי איכא מאן דפסק דפטרי אך מדרבנן חייבי וכן פי' רש"י בריש במה מדליקין א"כ מאן ליעבד נגד רש"י הואיל ונהגו כוותי' ומנהג רבותינו תורה היא אע"ג דמהר"ם כתב שם בהגהו' דרש"י לא דק מ"מ איהו גופי' לא עשה לכתחילה נגד רש"י ועוד נ"ל ראייה מסוף פרק שואל דדרשינן בכל עת יהיו בגדיך לבנים אילו ציצית אלמא דבגדי לבן בעינן וכה"ג מדרש מר' יוחנן נתעטף הקב"ה כש"צ והרא' למשה כו' עשה לפני כסדר הזה והזכירו לפני י"ג מדות ובלי ספק שלא הראה לו אלא בלבוש חיור שנא' לבושיה כתלג חיור לרמוז מדת הרחמים וכן אנו נוהגין ואין לשנות המנהג אע"ג דהמיימוני כתב בסוף הלכות ציצית דכל הצבעונים כשרים בטלית בין אדומי' בין ירוקים וכן הא"ח כתב משמו מ"מ

לא נהגינן כן היכא דאפשר אפ"ג דגבי ארבעה כנפו' שהוא טלית קטן לא קפדינן ועושין בכל צבע וכן ראיתי מורי מהר"ר דוד הזקן שהיה טלית קטן שחור מ"מ בטלית בה"כ לא ראיתי אלא בגדי לבנים כדפי' ואף בטלית קטן יש מקפידין דוקא בלבנים עכ"ל ומ"ה אני נוהג בעצמי שלא לעשות שום תפירה בטלית אלא בחוטי' לבנים ואף העטרה שעושים בני אשכנזים על הטליתים למעלה למצוה אין לעשות אלא מדבר לבן משום האי טעמא וק"ו הכנפות שלעשות אותן ממין הציצית ומזה אין לעשות בטלית של צמר אלא כנפות של צמר אף שהכנפו' בטלים לגבי גוף הטלית מ"מ מאחר שהציצית תלוי' מבתיכ' וכבר נאמר הכנף מין הכנף למה נשנה ומצות העטרה אימא בה מילתא חדתא אשר קבלתי מהזקן חמי מהרי"ק שהטעם שאינו אלא לסימן לידע כל פעם מה היה זכה מן הטלית להיות על הראש ומן הצד לדרום ומן הצד השני לצפון שאם לא יסמן אז יתהפך עליון לתחתון ומעלי' בקוד' ואין מורידי' ואף אין משנין והביא ראיה מן הירושלמי דפ' הבונה על הא שהיו רושמין הקרשים לידע איזהו בן זוגו שלא יחליף אמר רבי אמי אמר קרא והקמותי את המשכן כמשפטו וכי מה משפט יש לעצים אלא אי זה קרש זכה להינתן בצפון ינתן בצפון ואי זה קרש זכה להינתן בדרו' ינתן בדרו' כו' ולומד משם דה"ה לכל דבר חשיבו' וקדושה ואותו החכם דרש זאת בקצה ארץ ישמעאל וגלות ספרד ושמעו דברים ונאותו לעשות סי' מובהק בטלית לידע מקום המוכן על הראש שלא לשנותו וציצית הואיל דאתא לידי אימא בה מילתא קבלתי שצריך כל אדם כו' לתפוס הציצית שלפניו בידו מהתחלת קשר עד סופו ולכרוך אותו ב' ציצית התלוי' לפניו על אצבע של שמאל הקרוי קמיצה ונראה שקבלה אמיתי' וישר' היא וכן הו' בהגה' מיימוני סוף הלכות ציצית במד' שוחר טוב כל עצמותי תאמרנה ה' אמר דוד לפני הקב"ה אני משבחך בכל איברי' ומקיים בהן מצות כו' עד בחזה אני משים הציצי' כנגד הלב כל זמן שאני קורא ק"ש שנ' והיו הדברי' האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך כו' עד יד שמאלי' בה אני קושר תפילין יד ובה אני אוחז הציצי' בזמן ק"ש הרי שמצו' לאחוז הציצית בידו השמאלית כנגד לבו בזמן ק"ש עכ"ה וכן נמצא בתו' אלפס ומאות' מדרש ילפינן נמי מצות הסנדק וכתבתי בפ' החובל סוף סי' י"ב וכן משמע מן הא"ז שצריך דקדוק היטב איך לתפוס הציצי' בעת ק"ש שכתב בסוף לולב הגזול אהא קטן היודע להתעטף אביו לוקח לו ציצית ופי' הוא היינו שמשליך ב' כנפות לאחוריו ושתי לפניו ואוחז בציצי' כשורה בעת ק"ש עכ"ל אבל לכרוך סביב האצב' כו' לא מצאתי בדברי המחברי' אלא שצריכין אנו לדברי קבלה אשר זכרתי שוב מצאתי בספר ישן סיוע אל הקבלה וז"ל כשתמנה תיבות פרשת ציצית דהיינו מן ויאמר ה' אל משה לאמר ותמנה באצבעך מן

אגודל אז כלה תיבת אותו דהיינו מוראיתם אותו באצבע הקמיצה של יד שמאל וכן ציצית הראשון המוזכר בפרשה מגיע וכלה באצבע קמיצה של שמאל אם תתחיל למנות הכל מיד של שמאל מאגודל כדרך שאדם מכה באצבעותיו ע"כ נהגו המדקדקים לכרוך הציצית סביב קמיצה בעת הק"ש וסודו עמוק וסוד ה' ליראיו.

ד

דין שאנוסת אביו שנשאה אחיו ונפלה לפני בנה שפוטרת צרתה וצרת צרתי אבל היכא שנשא אחיו ערוה שהיא בכר' חשובה כנכרי לגביה ואינו פוטרת צרת' כלל ואם אינה ערו' עליו יכול אף לישאנה והיכא שנפלה לפניו אשה שהיא עליו באיסור אשת איש כגון שגירשו בעלה הראשון בע"מ שלא תנשא לו אף שאסורה עליו בערוה אינה פוטרת את צרתה:

תני לוי אעפ"י ששנו חכמים במשנה חמש עשרה עריו' ולא קחשיב שש עשרה עריות כגון אמו אנוסת אביו היינו משום דהאי תנא דמתניתין סבר כר' יודא דאוסר אנוסת אביו כדמוכח לקמן במתני' דשש עריות הילכך לא מצי למתני אבל אנו דק"ל כרבנן יש לנו להוסיף שש עשרה עריות כגון אמו אנוס' אביו שנשאה אחיו ואפי' לר' יודא היכ' שעבר ונשא אנוסת אביו שהיא בלאו ונפלה אח"כ לפני בנה פוטרת צרתה וצרות צרותי' ומ"מ היכא שעבר אחיו ונשא את אמו שהיא נשואת אביו שהיא עליו בכרת וה"ה לכל ט"ו עריות ונפלה לפניו אינה פוטרת צרתה אלא צרתה או חולצת או מתייבמת מאחר שלא היה לאחיו קידושין בה חשובין כנכרית לגבי' ואינה לא בת יבום וחליצ' לפטור צרתה וממילא אם היתה ערוה לבעל ולא ליבם וכגון שאחיו נשא בת עצמו או חמותו שהיא ג"כ חשובה כנכרי' לגבי יבום ואם ירצה ישיאנה ואינה פוטרת צרתה ביבום שלה אלא או חולצות או מתייבמת ובשם רמב"ם כתב לעיל היכא שהיתה ערוה על בעלה כו' כגון שעבר אחיו ונשאה שצרתה חולצת ולא מתייבת ע"כ טעות סופר הוא. ונסתפ' הא"ז בשם אבא מורו היכא שגירש א' אשתי ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שלא תינשא לפלוני דק"ל הילכתא כרבינא דאמר בע"מ מודים רבנן לר' אליעזר דהוי גט ויקיים התנאי א"כ כה"ג בנדן היבום היכא שגירש אדם את אשתו בע"מ שלא תינש' לשמעון ולקחה ראובן אחיו ומת ונפלה לפני שמעון אי פוטרת צרתה ואין לדקדק מדלא תנא במתני' שש עשרה עריות מאי אית לך למימר מאחר דאיכא התם תנא בברייתא בפ' המגרש ואמר ר"א ורבנן לא פליגי אלא בע"מ שלא תינשא לפלוני וא"כ תנא דמתני' סבר הלכה כרבנן דאינו גט ובפלוגתא דלא ס"ל לא קמיירי זה אינו דהא מסקי' בריש המגרש דתנא דמתני' סבר בחוץ הוא דפליג אבל בע"מ מודים רבנן לר' אליעזר וחולק תנא דמתני' על תנא

דברייתא א"כ מסתמא סתמ' דמתני' דהכא שסידר רבינו הקודש סברה כמתני' דהמגרש שהוא סידר הכל ולא כתנא דברייתא א"כ הוה ליה במתני' שש עשרה עריות ומ"מ נראה דלא קשה וכמו שתי' בירושלמי תמן התורה אסרתו פי' כל ט"ו עריות איסורין בא מחמת אישות ומיד כשנשאה אותו אח שמת אין לה היתר להתייבם בשום אופן כה"ג איירי מתניתין אבל הכא שהאיסור תלוי בהמגרש שהרי אפי' אחר שנשאה זה קודם שימות יכול בעל הראשון להתירה ליבם קודם שמת אחיו הילכך לא דמי להני דמתני' ומ"ה לא תני' אבל לעול' פוטרת אבל מאחר דאנו ק"ל כתנא דברייתא דדריש כל הנך ט"ו עריות מאחות' אשה שפוטרת צרתה ולא ק"ל כרבי דדריש ולקח ולקחה כדפרישי' לעיל סי' ב' א"כ היכא דהמגרש על תנאי שלא תנשאי כו' אע"ג דאסורה להתייבם ואין מצות יבום דוחה כרתו ואפילו חליצה אינה צריכה אבל מ"מ אינה פוטרת צרות דאינו דומה לאחות אשה דהתם בשעת הנפילה הוי אחות אשה אבל הכא בשעה נפילה לא הוי אשת איש עד אחר שתנשא לו ואפי' את"ל דחשבינן אפי' השתא בא"א מאחר שמטעם א"א אסורה לבעול לו מ"מ אינה דומה לאחות אשה ולשאר עריות דהתם כולהן הוי אשת אח ליבום במקו' ערוה פוטר אף הצרה שלה' אבל הכא איתבטל לו ליבם שנאסרה עליו הוי אשת איש למפרע ונמצא שלא היתה אשת אחיו מעולם וא"כ איך תפטור צרתה הא לא הוי צרת' כלל ולא שייך בה יבום ולפי דעתי שאף מתייבמת צרתה וה"ה לענין קידושין היכא שקידשה חוץ מראובן אחיו וכו' שהוא דבר דלא שכיח ע"כ לא הארכתי כו':

ה

דין החולץ לאחת מן היבמי' או יבם לאחת מהן שבין הוא ובין אחיו חייבי' על החלוצה ועל צרתה של חלוצה או של יבמה בלאו שלא יבנה:

איתמר החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ר"ל אומר הוא אינו חייב על החלוצה כרת אבל האחין חייבים על החלוצה כרת ועל החלוצה הוא דאינו חייב כרת אבל על הצרה שנפטרה בחליצה של זו בין הוא בין האחין חייבין עליה כרת ר' יוחנן אמר בין הוא בין האחין בין על החלוצה בין על הצרה אין חייבין כרת מ"ט דר"ל אמר קרא אשר לא יבנה בית אחיו וילפינן מיניה כיון שלא בנה כלו' שלא רצה לייבום אלא חלץ שוב לא יבנה איהו דקמסיק הקרא מאשת אח שהוא בכרת ואוקמיה אלאו דלא יבנה אבל האחין כדקיימי קיימי באיסור אשת אח מאחר שאין כאן מצות ייבום ודוקא על החלוצה הוא דמפרקי' קרא לאוקמי בלאו דלא יבנה אבל על הצרה כדקיימי קיימי ור' יוחנן אמר מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי אח חליץ ואי בעי שאר אחין חולצין שהרשות ביד כולן לחלוץ וכן אי בעי חליץ להאי או חלץ לצרתה ומשום דחליץ האי אח קאי שאר אחין

בכרת או הוא קאי על הצרה בכרת אלא האי אח שליחות דשאר אחין קא עביד וכן האי חלוצה שליטתה דשאר צרות קא עבדי וכולן שייך ופי' הרמב"ם שכולן אסורות מדברי סופרים הוא וקרא אסמכתא בעלמ' והשיגו הרמב"ן ומונ' אותי ללאו במנין הלאוין ולא ידעתי מה דעת הטור שכתב שהוא עובר בעשה החולץ ליבמתו וחוזר וקדשה ממ"נ אי לא דרש שוב לא יבנה אפי' עשה לא יהא עובר ואי דרש א"כ לאו גמור הוא וכן יראה להדין מן הסוגיא דלא כדברי הרמב"ם והטו"ר שאמר ר' יוחנן לר"ל בשלמא לדידי חייבי לאוין נינהו משמע דכולן בלאו דלא יבנה וכן דעת התו' ועוד אסקינן אם בא על היבמה ובא אח אחר על הצרה פליגי רב אחא ורבינא חד אמר בכרת וחד אמר בעשה מ"ד בכרת כר"ל דאמר איהו דוקא דקאי בלא יבנה אבל שאר אחין בכרת ולא אמרינן שליחות דאחין קעביד ה"נ איהו דקאי בעשה היכא דיבם אחת שלא יבם את השני' דדרשינן בית אחיו בית א' הוא בונה ואין בונה שני בתים ולאו מכלל עשה אבל שאר אחין בכרת ומאן דאמר בעשה הוא דאמר כר' יוחנן דאמר איהו שליחות דאחיו קעביד וכי היכא דהוא קאי עלה בעשה ה"ה לאחין כן גירסת רש"י וכן פי' הרמב"ן רק שהביא מקרא אחר יבמה יבא עליה ולא על צרת' ולאו הבא מכלל עשה עשה ור"ת הקשה לפירש"י מאחר דילפינן מבית אחיו שעיברב עשה שלא יבם את שתיהן מנ"ל הא דאתי קרא לנתק מכלל כרת ולאוקמי אלאו כיון שלא בנה שוב לא יבנה דלמא להכי לחוד הוא דאתי אלא גרס חד אמר בכרת וחד אמר בלאו פי' הלאו שלא יבנה כלו' כיון שלא בנה להאי אשה שוב לא יבנה ויותר התימ' על הרמב"ן שדורש מן עליה וכבר דרשו חכמים בברייתא עליה לאסור ערות וצרות במקום יבום ואף ר' דדריש ולקח ולקחה כו' מ"מ פריך תלמודא עליה למאי עביד ומשני וכו' וא"כ על מה סמוך הרמב"ן שחולק על התלמוד ודורש מדרש לעצמו כאשר ישר בעיניו דק"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל וה"נ ק"ל בכל דוכתא כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וכן כתב הרי"ף בפ' החולץ והשתא בין חלץ ליבמתו לאחת או יבם לאחת בין הוא בין האחים בין על החלוצ' בין על הצרה של חליצה בין על הצרה של היבמה שנתייבמ' לעולם אינו חייב אלא לאו דלא יבנה ולא כרת והולד כשר ולא ק"ל כשמואל דאמר לקמן בפ' חולץ הבא על צרת חלוצתו הולד ממזר והיכא דקידשה הוא או אחד מן האחין בין אותה בין צרתה ומת חולצת ואינה מתייבמת:

1

דין דבין סוטה ודאית בין צרת סוטה ודאית ובין ספק סוטה חולצת ולא מתייבמת וצרת ספק סוטה או צרת סוטה דרבנן מתייבמת ואחת צרת ממאנת אחת צרת מחזיר גרושתו ואחת צרת איילונית בין הכיר בה בין לא הכיר בה מותרת להתייבם והיכא דלית להן

צרות אף ממאנת ביבם אסורה לו שריא לאחי' להתייבם ואיילונית לא חולצת ולא מתייבמת אפי' הכיר בה והאידנא דאין אנו בקיאין בבירור איילונית חולצת' ומחזיר גרושתו חולצות ולא מתיימת ושם ביארנו דאשת כהן שנאנסה ויש לו אח חלל מותרת להתייבם וכן כל שאר חייבי לאוין ועשה שאסורה לב לבעל מותרת ליבם:

פיסקא אמר רב יהודא אמר רב צרת סוטה אסורה כו'. כבר מסקינן בסוגי' דלעיל בפרקין מניינא דריש' דהיינו חמש עשרה נשים למעוטי מאי ומניינא דסיפ' למעוטי מאי למעוטי דרב דאמר צרת סוטה אסורה ולמעוטי דרב אסי דאמר צרת אילונית אסירי ורב אסי מיעוטי דמתני' למאי אתא אי רב ורב אסי פליגי אהדדי חד למעוטי דחבריה וחד מיעוטי למעוטי צרת מחזיר גרושתו אף שהגרושה אסורה ליבם היכא שהבעל עבר ולקחה מ"מ צרות מותרות ואי סבירא כהדדי חד למעוטי צרת מחזיר גרושתו וחד למעוטי צרת ממאנת ולאפוקי משמואל דאמר לקמן צרת ממאנת אסורה לו לפי שגזרינן אטו צרת הבת הממאנת ביבם שהוא אביה שאסורה לפי שנראה בתו כאלו נפלה לפניו ליבם שהרי הוצרכה למאן בו וא"כ נראת כערוה ואף צרתה אסורה ומ"מ צריכה חליצה וא"כ גזרינן כל צרת הממאנ' שבעולם אפי' אינה ערוה אטו האי שהיא ערוה אף שהוא בגזירה לגזירה ע"כ אתי מתני' למעוטי דצרות ממאנת מותרת לו ומ"מ הממאנת אסור לו ומותרת לשאר אחין כדאמ' שמואל בפ' ב"ש ומייתי ליה הכא בפירקין והשתא נפרש גופא דשמעתא אמר רב יהודה אמר רב צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה כעריות דכתיב בו אל תטמ' בכל אלה והא דאמר אסיר' לאו דוקא אסורה להתיבם אבל חליצה בעי אלא אפי' חליצה לא בעי כצרת ערוה ומסיק ודוקא בצרת סוטה שאסורה מדאורייתא אבל סוטה דרבנן כגון שאמרו לה מת בעלך ונישאת לאחר שתצא מזה ומזה ומ"מ אם מת בעל הראשון יכול אחיו הראשון להתיבם צרתה דהיא גופ' מדאורייתא שרי ליה לבעל דהא אנוסה היא ועל פי ב"ד התירוה להינשא רק שמדרבנן גזרו כדי שתדקדק יפה מ"ה לא גזרו על הצרה כדמוכח לקמן בריש פ' האשה שהלך דלא פליגי רבנן ור"ש אלא ביבום וחליצה של האשה גופא שנשאת באיסור אבל צרתה לכ"ע מותרת להתיבם לאחיו של הבעל הראשון וכן פי' רש"י להדיא ופריך מהא דאמרינן ריש פ' דסוטה נכנסה עמו לבית' ושהתה כדי טומאה כו' אם מת חולצת ולא מתייבמ' ואת אמרת אפי' חליצה לא בעי ומשני אנא ודאי סוט' קאמרינן שזינתה בעדים ואת אמרת ספק סוטה ופריך מ"ש סוטה ודאי דכתיב ביה טומאה ספק סוטה נמי כתיב ביה טומאה ותני' ר' יוסי בר כיפר אומר משום ר' אליעזר המחזיר גרושתו מן הנשואים אסורה מן האירוסי' מותרת שנא' אחרי אשר הוטמא' דהיינו נבעלה רבנן אומרים אחת זו ואחת

זו אסורה אלא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתר' אלמא דבספק סוטה נמי כתיב הוטמאה ומשני מאי נסתרה שנבעלה ולישנא מעליא נקט ופריך הא בהדיא כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה ומשני מ"ה כתיב אחרי אשר הוטמא' למיקם עלה בלאו פ' הלאו של מחזיר גרושתו שנא' לא יכול לשוב לקחת' קאי נמי אסוטה וכותבי התו' ס"ס מצינו דבספק סוטה כתיב בהוא טומאה דהא דרשינן בפרק כשם ג' פעמים ונטמאה חד לבעל וחד לבועל וחד לתרומה והת' אספק סוטה קאי וא"ל דלעולם עיקר ונטמאה קאי על הבעילה רק דאסרינן התם מכח ספק שמא נטמאה כדאמרינן התם עשה הכתיב ספק כודאי והיינו להחמיר אבל להקל למפטר צרתה בלא חליצה לא מצינו שיעשה הכתוב ספק כודאי דאם כן קשה מאי פריך התם בריש פירקן גבי ספק סוטה וחולצת ולא מתייבמת ותתייבם יבומי ונדחק התלמו' למצו' טעם למה אינה מתייבמ' ואמאי הא להחמי' עבדינן לה כודאי אלא נרא' הא דאמרינן טומא' כתי' בה כעריות היינו טומא' דכתיב בלשון לאו לא יכול לשוב לקחת' אחרי אשר הוטמאה דכתיב גבי עריו' לא תטמאה אבל טומא' דכתיב גבי ספק סוטה והי' נטמא' בלשון עשה לא אע"ג דאסרינן הספ' ג"כ משו' טומא' לא חשי' ספ' טומא' דיד' אפי' בספ' ערו' ואע"ג דפרי' תלמודא מ"ש ודאי דכתיב בהו טומאה ספק נמי כו' בודאי מעיקרא הוה ע"ד דמקשה דאין חילוק אלא כל היכא דכתיב טומאה הוקשה לעריות אבל האמת שהשיב דלרבנן דר' יוסי בן כיפור אתי אחרי הוטמאה לודאי סוטה למיקם עליה בלאו מהשת' איתברר לן דלא חשבינן טומאה למיעבדה כערוה אלא היכי דכתיב בלשון לאו כי היכא דלא תיקשי לן הא דפריך בסוטה ותתייבם יבומי כך תוכן דברי התו' והרא"ש והוסיף הרא"ש וז"ל וע"ת נסתלק קושית הראב"ד שהקשה על הרי"ף שפסק סוטה ודאי אפי' חליצה לא בעי והקשה מסוגיא דסוטה פ"ק דמסיק שם אע"ג דאינה מתיבמת מ"מ חליצה בעי דהא אי אית' לבעל לא בעי גיטא השתא בעי חליצה ולא עלה על דעת הראב"ד לחלק בין סוטה ודאי לסוטה ספק ולסברתו פליגי סוגיא דסוטה אסוגיא דהכא ופסק הלכה כסוגי' דסוט' לחומרא אבל לפי מה שחלקתי בין סוטה ודאי לסוטה ספק אין אנו צריכין לכל זה ולא פליגי עכ"ל ולי נראה כדברי הראב"ד ולא מחמת זה שפליגי אלא סתמ' דתלמודא משמע התם דבכל עניין בעי חליצה כל היכא דבעי גט מדלא מייתי הא דרב התם אמתני' ל"ש אלא ספק סוטה אבל ודאי סוטה חליצה לא בעי כדאמר רב כו' ומדלא עביד הכי ש"מ דלא ס"ל ואף מסוגיא דיבמות איכא סיוע דלית הילכתא כרב מדאמר סתמא דתלמודא מניינא דמתני' למעוטי הא דרב ואם איתא דהלכה כרב למה ליה לסתמא דתלמודא למעוטי מאחר דליכא מ"ד דפליג עליה דרב וגם יש לו דיני' אחרים

למעט כגון צרת מחזיר גרושתו והא דרב אסי או צרת ממאנת אלא ש"מ דלא ס"ל כוותיה ועוד מדאמר חד למעוטי דרב וחד למעוטי דרב אסי ולא ידע הא מינייהו עדיף כמו שמסיק אי פליגי אהדדי כל חד ממעט דחבריה א"כ משמע כי היכא דאנו לא ק"ל כרב אסי ה"ה כרב נמי לא ק"ל כי היכא דלא ק"ל הילכתא כחד מכל הנך דחשי' למעוטי כגון צרת מחזיר גרושתו וצרת ממאנת דהא פסק רבא להדי' לקמן הלכתא צרת איילוני' מותרת והיא דווקא אסור ליבם ופטורה מן החליצה ומתני' דקתני שנמצאו איילונית לאו דווקא שנמצאו אלא אפי' היא איילונית מתחלה והכיר בה דלא הוי מקח טעות אפי' הכי אינה חשובה כערוה לפטור ולאסור הצרה ואח"כ מסיק כי אתי ר' יוחנן אמר אחת צרת ממאנת ביבם ואחת צרת איילונית ואחת צרת מחזיר גרושתו כולן מותרת להתייבם רק היכא דליכא צרת לגבייהו חילוקי' בדינייהו וכל חד אית לה דינ' לנפשה כמו שאפרש לקמן וליכא למימר דאדרבה דהוא סייעת' דהלכה כרב מדאמר ר' יוחנן הנך תלת ולא אמר נמי אחת צרת סוטה יכולנ' לומר דפשיטא ליה וסמך אמתני' דפ"ק דסוטה דסוטה גופא חולצת ולא מתייבמת ואינה מחלק בין ספק לודאי והא דרב לא שמיע ליה ולא סבר היכא דנאמר טומאה הוי כעריו' ומ"מ לא נ"ל כ"כ ראייה ברורה לחלוק על רב ולומר דודאי סוטה כספק וצרתה תהא מותרת להתייבם אלא חולצת ולא מתייבמת וכן מצאתי בספר המרדכי וז"ל מניינ' למעוטי הא דרב אסי מספקא לן אי הלכה כרב בצרת סוטה או לא והוראה גדולה תלוי בזה כגון שנשתמדה אשתו ונשא אשה ומת בלא בני' ונפלה קמיה אחיו והוי לה צרת אשתו לרב פטור מחליצה ומותרת לשוק ולמתני' צריכה חליצה ויבו' וטוב הדבר שתחלוץ ולא תתייבם עכ"ל. ובארצות הללו אין נפקותא לעניין זו שאין אדם נושא שתי נשים מתקנ' ר"ג מ"ה ולישא אחרת אחר שנשתמרה נזהר' א"ל שגירשה ע"י שליח לקבלה שיזכה לה כמו שכתב מהרא"י בכתבי' וז"ל הבעל שיש לו אשה משומדת וירצה לישא באישטריך ובכל אגפיה נוהג' להצריכה לגרשה כשירצה לישא ומזכה לה גט ע"י אחר דזכות הוא לה דבודאי מזנה היא בין הגוים ומוטב תזנה פנויה ולא א"א ואיש אחר נעשה לה לה שליח לקבלה אבל ברייננוס לא קפדי ונושאי' אשה אחרת בלי גרושי' דס"ל דאהכי לא תיקן הגאון ר"ג מ"ה ובתשובה אחרת כתב שהמנהג ההוא על פי' א"ז ולפי אותי המנהג אינה צריכ' גט אחר אם חזרה לדת יהודי עכ"ל ובכל ארצינו נוהגי' לגרשה מקוד' ויפה המנהג באי' תכלי' (וקבלתי שאם בא אבי המשומדת או שאר קרובי' ובקש ממנו שיתן גט לבתו אולי תחזור לדת ולא תאבד לבאר שחת שכופין אותו ויתן אפי' לא ביקש לישא אשה רק הוצאו' הגט על אביה וזכורני

בימי חורפי עיבד' כדין ולא אדע אם ברצון טוב היה או בכפייה ולפי דעתי שכופין על זו כעל מידת סדום).

ומ"מ באותו ארצות שאינו נוהגים לגרש אינה פוטר' צרתה אלא חולצת וכך כתב מהרר"י בתשובה סי' ר"ט כה"ג וכתב עוד שהר"ס החמיר להצריך צרת סוטה דאורייתא חליצה כדברי הראב"ד וה"ה לסוטה גופא ומ"ה איכא נפקות' אף בארצינו לענין משומדת שלא נשא אחרת ומת והיא חזרה לדת שצריכה חליצה מן היב' ואינו פוטרת כשאר חייבי לאוין אלא חולצת הילכך בין סוטה ודאי בין צרת סוטה ודאי בין ספק סוטה חולצת ולא מתייבמת וצרת ספק סוטה או צרת סוטה דרבנן מתיבמת ואחת צרת ממאנת ואחת צרת של מחזיר גרושתו ואחת צרת איילונית בין הכיר בין לא הכיר בה מותר' להתייבם והיכא דלית צר' לגבייהו יש לכל אחת דין לעצמה ממאנ' ביבם אע"ג דלגבי יבם שמיאנה בו לאו בת חליצה ויבום היא ואסורה לו אפ"ה שרינו לאחיה להתייבם ואם גדלה ולא מיאנה ולא נתייבמה משאר אחי' צריכה חליצה ואם מיאנה בכל האחין מותר' לזר בלא חליצה כמו שאפרש בפ' ב"ש סי' נ' בעז"ה ואיילנית לא חולצת ולא מתייבמת אפי' הכיר בה דאמר קרא אשר תלד פרט לאיילונית והאידנא דאין אנו בקיאין בבירור איילונית חולצת ומחזיר גרושתו משנשאת בעבירה חולצת ולא מתייבמת והא דאינה מתיבמ' משום דילפינן בק"ו אם נאסר' לבעל שהיה מותר לה מתחיל' ק"ו ליבם שהי' אסור לה מתחילה קודם נפילה מחמת אשת אח ק"ו דלא תישתרי ליה מחמת אחיו אבל לא אלים ק"ו למדחי צרתה מיבום ומ"מ מסקינן בסוטה אשת כהן שנאנסה ויש לו אח חלל מותרת להתייבם ולא ילפינן ק"ו במותר לה נאסרת ק"ו באסור לה כדמפרש התם טעמא דליכא לגבי שום איסור דאנוס' שריא לישראל וה"ה כל שאר חייבי לאוין ועשה שאסור' על הבעל מותרת ליבם כדמוכח בריש פ' יש מותרות לאפוקי מחזיר גרושתו או זינתה שייך האי איסור נמי לגביה:

ז

דין דאסור להחזיר גרושתו בין משנשאת לאחר בין שנתארס' לאחר ואפי' מאירוסין לאירוסין ואם החזיר הולד כשר וכהן שהחזי' גרושתו הולד חלל אפי' לא נתארס' לאחר ושם ביארנו דמי שיצא עליה קול שלא בב"ד שנתקדש והכריחוה קרוביה לגרש ונשאת לאחר וגרשה אסורה לראשון אע"פ שלא היו גירושין ראשונים אלא לרווחה ודין דאם זינתה משגירשה מותרת לבעל:

אמר רב יודא אמ' רב כו' ולר"י בן כיפר דמוקמי אחרי אשר הוטמאה לנישואי' ולא מוקמי ליה לסוטה ללאו כדאוקמא רבנן משום דלית ליה לאו בסוטה ואפי' זנאי מ"ט

הוי' ואישות כתוב בה פרש"י אפי' זנאי דהיינו סוטה ודאי משום דבקרא דלא ישוב לקחת להיות לו לאשה כתוב בה איסור הוי' ואישו' וגבי סוטה שזינת' לא שייך הוי' ואישו' דהא עדיין לא יוצאה ממנו כך דעת רש"י והתו' לפרש אפי' זנאי וקשה לי מאי אפי' זנאי דקאמר הא רבנן גופא לא מוקמי ללאו אלא גבי סוטה ודאי ועוד מאי צ"ל לישנ' דזכאי ה"ל סוט' ודאי כמו שמסי' לעי' בסוגי' וראיתי באלפסי שכת' אחר סיי' הבריית' דר"י ב"כ ורבנן וז"ל וק"ל כרבנן דאמרי בין מן הנשואין ובין מן האירוסין אסור ואם החזיר הולד כשר אפי' לכהונ' דדרשינן היא תועב' ואין בניה תועבה וה"מ ישראל אבל כהן שהחזיר גרושתו הולד חלל אפי' לא נתארס' לאחר וגרושה שזינת' ואחר כך הסוגיא ור' יוסי לית ליה לאו בסוטה שנטמאה גבה בעלה או אפי' זנאי כלו' אחר שנתגרש לא קרי בה אחרי אשר הוטמאה אלא הוטמאה כבעילה ע"י אישות כגון שנשאת לאחר שנתגרשה וכן נראה עיקר ומ"מ אף התו' ורש"י מודי' לזה שזינ' אחר גרושיה מותרת כדמוכח במשנה היה ר"מ אומר שמשביעין אותה אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא עוד והכל שוין ואפי' ר"מ שסבר משביעין על העתיד מ"מ מודה שלא משביעי' אותה לא על הקוד' שתתארס ולא על שתתגרש והיינו טעמא אם זינתה קודם ארוסי' או אחר הגירושי' לית בהן קפידה לבעל ואי אסור להחזירה אחר שתזנה שפיר יכול לגלגל עליה דהא אית ליה נפקותא ביה וכן פי' שם רש"י וכן הביא הסמ"ג וכתב עוד שאסור להחזי' גרושתו אפי' מאירוסין לארוסי' כדמוכח בסוף גיטין יצאה ליה קול שנתקדשה לראשון ובא אחר וקדשה קדושי' גמורי' מגרש ראשון ונושא שני אבל לא איפכא שלא יאמר מחזיר גרושתו מן האירוסין:

ח

דין שכל נשים מותרים לשמש במוך ובנים הרי הן כס כסימנים אפי' תוך הזמן של קשנות ואפילו משעת עיבור ואף אם מיאנה ולא ידעינן שהיתה מעוברת וילדה אח"כ בטל המיאון למפרע:

פיסקא ואי אתה יכול לומר בחמותו שמיאנ' בו תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך פי' רש"י שמותרין ליתן מוך באותו מקום שלא תתעבר קטנה שמא תתעבר, ושמא תמות ומעוברת שמא תתעבר עוד פעם אחרת ועובר השני ידחוק את העובר הראשון ויפחות צורתו ויעשנה סנדל ומניקה שמא תתעבר ותגמול את בנה וימות ואיזו היא קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד י"ב שנה ויום א' פחות מכאן אינה מתעברה יתר על כן אינה מתה וכתב התו' על פי' רש"י דלפירושו משמע שאר נשים אסורות משום השחתת זרע הא נשי' לא מפקיד' אפריה ורביה והא דאמרינן בפרק

כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת באנשים תקצץ ומפרש בגמרא משום דנשים לאו בנות הרגשה נינהו משמע דאי הוי מרגישה אסורה יש לפרש לאו בנו' הרגשה באיסור נינהו כלו' אפי' מרגישין לית בהן עבירה ועוד תדע דהא מותר לשמש עם קטנה ואיילונית ואע"ג דלאו בני בנים ניכהו אלא צריכה לשמש במוך קאמר משום הסכנה וחכ"א אינה צריכה ולעולם אף בשאר נשים שרי ועוד פירשו דוקא משמשת במוך אחר תשמיש קאמר לנקות הזרע אבל לשום המוך באותו מקו' אסור לשמש עמה משום השחתת זרע כאלו מטיל על עצים ואבנים ואין דרך תשמישו בכך והנראה בעיני אף שהמרדכי פי' בשם ריב"ן כדעת ר"ת וכן כתב הר"ן מ"מ נראה פי' רש"י עיקר המשמשים במוך לפני תשמיש קאמר ואין זה כמטיל על העצים דס"ס דרך תשמיש בכך וגוף נהנה מן הגוף ודמי למשמש הקטנה וכן פי' ר"י באלו נערות לקיים פי' רש"י וראייה מריש נידה דקאמר משמשות במוך מאי איכא למימר דמשמע להדיא דאיירי במוך שמונח באותו מקום כל שעה ולא שמקנחת בו להפליט הזרע ותמה אני על ר"ת איך עלה על דעתו לפרש בע"א מהא דנידה אבל מ"מ נראה דג"כ דעת ר"ת עיקר דאף שאר נשים מותרות דאין איסור בנשים מאחר שאינה מצו' על פרי' ורביה וג' נשים דהכא צריכי קאמ' וכן פי' הרא"ש בנדרים פ' אין בין המדיר דצריכות לשמש קאמ' וממילא שאר נשים מותרות וכן משמע מלשון הרא"ש שלפני תשמיש קאמר שכתב צריכ' לשום מוך באותו מקום כדי שתקלוט הזרע משמע שכבר מונח לשם וקולט הזרע ומהא דריש נידה נמי משמע דאף שאר נשים שרי מדקאמר התם סתם משמשות במוך מאי איכא למימר ולא אמר הני ג' נשים כו' מאי איכא למימר משמע כל אשה מותרת וכן עיקר וא"כ הלכה כחכמים שאינה צריכה לשמש אבל מותרים ומסיק תלמודא מדקאמר שמא תתעבר ושמא תמות מכלל דאיכא קטנה דמיתעברה ואינה מתה א"כ מציצו שפיר חמותו ממאנת כגון שקדש בתו שנולד לה בעודה קטנה ובעלה הראשון קבל הקידושין של בתו אפי' היא בת יום אחד ואח"כ נשאת לאחיו בעודה קטנה וממאנת בו ובמתני' תנן אי אתה יכול לומר בחמותו שממאנת ומשני רב ספרא בני' הרי הן כסימני' כמו נערה שהביא' שתי שערות שאינה יכולה למאן ה"נ קטנה שילדה לא תוכל למאן כן פי' הרי"ף להדיא וכן מוכח להדיא בסוגיא שבנים הרי הן כסימנים אפי' אתוך הזמן של קטנות קאי ומסיק א"ד אמר רב ספרא בנים עדיפי מסימנים למאי נפקא מינה אפי' לר' יהודא דאמר מסכת נידה פ' בא סימן שיכולה למאן אחר ב' שערות עד שירבה השחור פי' שיהיו שתי שערות ארוכו' שוכבת מ"מ בנים עדיפא ואינה יכולה למאן אחר הלידה ומ"מ אין הלכה כר' יהודא לענין מיאון כמו שכתבו התו' והרא"ש רב זביד אמר אין בנים בלא סימני' פי'

מאחר שילדה בן קיימ' אוקמינא אחזקה שהביאה סימני' אף שיש נשים שיולדו' של קיימ' ולא מיית סי' מ"מ לא שכיחא מ"ה אוקמינ' אחזקה לחומרא ואינה ממאנת ופריך ונבדוק ונחזי דלית לה סימני' ותשתרי למאן ומשני דחיישינן שמא נשרו מחמת צער לידה אפי' מאן דלא חייש לחומרא בפ' יוצא דופן הכא חייש ולא דווקא משום צער לידה דא"כ נבדוק משעת עיבור וניחזי דלית לה סי' אלא אף מחמת צער עיבור דחיישינן שמא נשרו והנה דעת הרמב"ם שתמצא שפיר בת לממאנת בפ' י"ט דאישות והיינו דס"ל דלא אמרינן בנים הרי הן כסי' אלא משעת לידה אבל לא משעת עיבור למפרע וא"כ תוכל שפיר למאן בקטנות' אף שהיא מעוברת אבל התו' פי' דבנים הרי הן כסי' משעת עיבור קאמ' ודבריה' ישרין וכן מוכח מתוך הסוגי' ומ"ה מעוברת לא תוכל למאן ואף אם מיאנה ולא ידעינן שהיתה מעוברת וילדה אח"כ בטל המיאון למפרע ועיין בסוף נושאין על האנוסה ופי' רש"י דרב זביד ס"ל תוך זמן כלאחר זמן דאי ס"ל כלפני זמן מאי מועיל שהביא' סי' בקטנות' הלא הם נחשבים כשומ' בתוך זמן קודם י"ב שנה ויום אחד והתו' מפרשי' דרב זביד כך"ע אתא דהכי גבי לידה סימני השערו' עדיפא משערות בלא ליד' שצריכה להיות דוקא אחר הזמן וא"כ לרב זביד לידה לא הוי כגדולה ממש אלא לחומרא ופליג ארב ספרא שחשיב לידה בפני עצמה בקטנות' כגדולה ורב זביד משוי לה בספק כגדולה לענין קידושין ושאר עונשים וכן שיטת הרא"ש ולפי דעתי שכן כוונת הרי"ף שמביא הא דרב ספרא ורב זביד ולא פסק כחד מנהון משמע דאזלינן בתר רב זביד דבתראה הוא ולחומרא אבל לא להקל להשות כגדולה ונמצ' שאם קבלה קידושין אחר לידה קודם שערות והלכה וקבלה קידושי' מאחר כשהביא' שערות או אחר זמן שראוי' להבאות שערות חוששין לשניהם דדילמא קטנה היתה בקידושי הראשון ולא הביאה ב' שערות וא"כ קידושי הב' דאורייתא שהרי הביא' ב' שערות ואפי' לא הביאה אלא קדשה אחר י"ב שנה ויום אחד דחיישינן שמא הביא' סימני' ונשרו דהלכה כמ"ד חוששין לחומרא בפ' יוצא וצריכה גט משניהם ומה שכתב הטור סתמ' ילדה הרי היא כגדולה היינו לחומרא לעניין מיאן אבל לא להקל והרמב"ם כתב בהלכות אישות בפ' ב' הבת שילדה אחר י"ב ויום אחד אף שלא הביאה שערות הרי זו גדולה דבנים הרי הן כסימני' ותמה עליו המגיד משנה שהוא נגד סוגי' דשמעת' דילן דעלה קאי רב ספרא בני' הן כסימני' שקטנה קאיירי קודם י"ב שנה ויום א' כדפי' ונ"ל שאין עליו עולה שהוא פסק כרב זביד דפליג על רב ספרא ואמר דלא חשיבה אלא כספק גדולה ולא בודאי וסבר הרמב"ם דרב זביד לא פליג אלא אתוך זמן דאיירי ביה רב ספרא וכל הסוגי' אבל אחר הזמן אף הוא מודה שהלידה חשובה כגדולה ממש בין לקולא בין לחומרא ומ"ה

כתב דין זה גבי אישות כלו' דחשיבה כגדולה ממש לענין אישות אבל גבי מיאון לא כתב זאת משום דס"ל כל היכא דילדה חשבינן כגדולה לחומרא וסמך אשמעת' דידן וכן לפסק הלכה דלידה אחר י"ב שנה ויום אחד הרי היא כגדולה ממש בין להקל בין להחמיר וקודם הזמן לחומרא חשבינן לגדולה שאינה ממאנת וגם אינה חולצת וה"ה לעניין קידושי' כדפי' **דין דכל העריות אם מתו או נתנרשו בחיי הבעל צרותיהן מותר' ואפי' כנס הצרה ואח"כ גירש הערוה וה"ה, אם מיאנה בחיי הבעל ושם ביארנו דכל הראויה למאן אפילו לא מיאנה בבעל צרותיהן חולצת ולא מתייבמת וביבם אינו יכולה למאן לענין שיהא צרות מותרות ושם ביארנו דאם מיאנה בבעל מותרת לאביו מיאנה ביבם אסורה לאביו ודין דאפי' נמצאת איילונית אחר מיתת הבעל צרותיהן מותרות:**

ט

מתני' כיצד פוטרות צרותיהן היתה בתו או אחת מכל העריות נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומת כשם שבתו או הערו' פטור' בלא יבום וחליצה כך צרתה פטורה הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השני בתורת יבום שלא נאסרה עליו ולו אשה אחרת ומת ונפלה כשם שצרת בתו אסורה כיון שנאסרה עליו שעה אחת בנפילה ראשונה נאסרה עליו כערוה ממש כך צרת צרת' פטורה אפי' עד מאה כיצד אם מתו הן צרותיהן מותר' היתה בתו או אחת מכל העריות נשואו' לאחיו ולו אשה אחרת מתה בתו או נתגרשה ואח"כ מת אחיו צרת' מותרת ואפי' כנס הצרה ואח"כ גירש הערוה וה"ה מיאנה או איילונית רק דלא אשכח בחמותו כדפי' לעיל וכל היכא שתוכל הערוה למאן כגון שהיא קטנה אף אם לא מיאנה צרת' חולצת ולא מתייבמת הואיל וקדושיה מדרבנן ואין כאן זיקה דאורייתא למפטר צרות ומ"מ אינה מתייבמת דהא הוי זיקה מדרבנן ודינה כספק ערוה שצרתה נמי חולצת ולא מתייבמת כדאיתא בפ' ד' אחין ופריך בגמר' תמאן השתא הערוה פי' ותעקר לנשואי' הראשונים ומשני תני רמי בר יחזקאל מיאנה בבעל מותרת לאבי הבעל ולא נרא' ככלתו מיאנה ביבם אסורה לאביו אלמא משום דבשע' נפילה נראית ככלתו ה"נ צרתה בשע' נפילה נראית כצר' ערוה ואסור' להתייבם אלא חולצת ואיתא בתו' והרי"ף והרא"ש הביא' אימתי אמרו אם מתו או נתגרשו צרו' מותר' דוק' בחיי הבעל אבל אחר מיתת הבעל צרותיה' אסורות מיאנו בחיי הבעל צרותיהן מותר' לאחר מיתת הבעל צרותי' אסורות להתייבם אלא חולצת ואם נמצאו איילונית בין בחיי בין לאחר מיתת הבעל צרותי' מותרת ופירשו התו' דהך תוספ' לא בא להשמיע לנו דאפי' נמצאת איילונית בחיי הבעל דנוכל לומ' שמא קיבל ולא קפיד אפ"ה אינה חשובה כאשתו הא אמרינן לעיל אפי' הכיר בה וכנסה מ"מ צרתה מותרת אלא בא להשמיענו דאפי' נמצאו

איילונית אחר מיתת הבעל אע"ג דבשעת נפילה נראית כצרת ערוה וה"א לאסור כמו מיאנה אחר מיתת הבעל קמ"ל דלא דמי למיאון משום דגבי מיאון כל זמן שלא מיאנה חשובה כאלו לא מיאנה דהא מחוסרת מיאון אבל הכא דלא מחסר מידי רק שנמצא איילונית למפרע א"נ ממאנת אין לה קול ובשעת מיאון נראית כצרת בתו אבל איילונית יש לו קול וידוע שלא הייתה צרת בתו, ועיקר דין מיאנה ביבם אסור' לאביו תמצ' בפ' ב"ש סי' ד':

דין דאסור לעשות אגודות בעיר אחת דהיינו בשהחצי מורי' כאחר וחצי השני מורי' כאחר אבל שתי בתי דיני' בעיר אחת יכולי' לעשות כל אחד כשמעתי' ואפי' בחד בי' דינ' היכא דלא מוכח דפליגי שהרואה אינו מרגיש שרי ואין כאן אגודות:

מתניתין שש עריות שחמורו' מאלו ט"ו הראשונים ומהו חומר שלהן הכא כרת והתם כרת הכא ממזר והתם ממזר אלא זהו חומר שלהן שלא תמצא אותו שנפלו לפניו ביבו' דאינה יכולה להנשא לאחיו אלא לאחרים כגון אמו אנוסת אביו ואשת אביו אפי' אינה אמו ואחות אביו ואחותו מאביו ואשת אחי אביו ואשת אחיו מאביו שיש לה בנים צרותיהן מותרות והאי מתני' דקחשי' אמו סבר כר"י דאוסר באנוס' אביו אבל אני ק"ל כרבנן דשרו באנוסת אביו כדפי' לעיל סי' ה' א"כ לא תמצא אלא חמש עריות וכבר פי' סי' ב' מ"ט דצרותיהן מותרות מאחר שאינ' במקום יבו' וב"ש פליג על רישא דפירקין ואמרו שכל צרו' הערוה מותרת להתייבם וב"ה אוסרי' ואם חלצו הצרות לב"ש פסול' מן הכהונ' דחליצות' חליצ' ולב"ה מותר' שחליצ' אינה חליצ' ואם נתייבמה לב"ש כשרו' לב"ה פסול' לכהונ' מאחר שנבעלו באיסו' כרת חשובה כזונה ואע"פ שאילו אוסרין ואלו מתירי' אלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו אלו מלישא נשים של אלו אפי' מן הסת' לפי שהיו מודיעי' אלו לאלו אשה זו צרת ערוה ולפי דברי' אסורה להתייבם וכן אשה זאת פסולה לדבריכ' וכן לענין טומאה אם אלו מחמירין ואלו מקילי' מ"מ לא נמנעו ולהשאיל כליהן אלו לאלו לפי שהיו מודיעי' מכאן פסק במרדכי והא"ז מי שנזהר בדבר אחד ובא למקום שאינ' נזהרים יכול לאכול עמו שבודאי זה יודיע לו כי מחויב להודיע לו ולא יוכל האדם לומר מה מזיק אם יאכל עמי הלא אני יודע בבירור שהדין עמי כי לא עדיף מבית שמאי והלל שהיו מודיעים ודורש קרא בבריית' לקיים האמת והשלום אהבו ומקשי ר"ל לר' יוחנן אהא דתנן מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד ובט"ו אקרי כאן לא תתגודדו לא תעשה אגודות אגודות דנראה כמו שנוהגי' ב' תורות וא"ל ר' יוחנן למה לא הקשיתו אמתני' דהכא ב"ש מתירי' הצרות וב"ה אוסרי' וא"ל אנא סברי דב"ש לא עשו כדבריהם והיינו דקתני לא נמנעו ב"ש מלישא נשים של בית הילל וב"ה מבית שמאי

ואין הטעם משום דמודיעי' להו ר' יוחנן אמר עשו ב"ש כדבריהם ולקמן בסוף הסוגיא אתותב ר"ל וסיעתו שסוברים לא עשו ופריך מאן דאמר עשו אקרי כאן לא תתגודדו ומשני רבא כי אקרי לא תתגודדו היינו פלג' דבי דינא מורי' כב"ש ופלג' כב"ה וה"ה לכל הפלוגתא אבל שתי בתי דיני' בעיר אחת דהיינו שני ישיבות וכ"ש ב' מקומות לית לן בה וב"ש וב"ה נמי שתי בתי דינין הוו והקשו התו' ס"ס מגילה קשה דהא קורין בני העיר בי"ד ולבני הכפרים היו מקדימי' באותו העיר ליום הכניסה ואומר הרב ר' חיים כהן דבני הכפרים היו קורין בעיר' כדמוכח בירושלמי שאמר בן עיר אינו מוציא בן כפר דכל שאינו מחוייב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתו אלמא דבני הכפרים היו בקיאין לקרות א"כ ודאי היו קורין בעירן וא"כ הוי כשתי בתי דינין בשתי עירות דשרו לכ"ע והא דקרי ליה יום הכניסה לפי שבעיר היו מתאספים לבא לבית הכנסת בשני וחמישי כדי לקרות התירה בצבור אבל המגילה היו קורין באותו יום הכניסה בעיר' והרא"ש תירץ כלשון אחר וז"ל יש לומר דמגילה היו כשתי בתי דיני' בעיר אחת שבני הכרכים לא היו קורין לבני הכפרים בני הכפרים היו קורין בעצמ' כמו בני הכרכים כדמוכח בירושלמי שהיו בקיאים לקרו' בעצמן אבל היו קורין בעיירות ומה שלא היו קורין בכפר שלהן לפי שלא היו מתקבצים יחד אלא בעיירות ודבריו נראה עיקר כדמשמע סוגיא דמגילה שהיו קורין בעיירו' ועוד תירץ הרא"ש וז"ל גבי מגילה לא קרינן לא תתגודדו כיון דלא עבדי הכי משום פלוגתא אלא שהמקום גורם ואם היה בן מקום זה הולך למקום אחר היה קורא כמותם מ"ה לא מחזי כשתי תורות אע"פ שהקשה ר"ל לר' יוחנן במגילה ר' יוחנן לא חש להשיב על דבריו משום דלא חשיב ליה כב' תורות רק שאמר לו היה לך להקשות ממקום אחר כגון ממתניתי' דהכא ב"ש מתירי' הצרות או ממתני' דמקום שנהגו כו' כדאיתא בסוגיא ובאותו שקילתא וטרי' דתלמודא מסיק היכא דלא מינכר פלוגתא שהרואה לא מרגיש דמשום פלוגתא הוא עושה כגון מקום שנהגו עושי מלאכה בע"פ ואם פלג' עושי' ופלגי לא עושי' לא נראה כשתי תורות שהרואה אומר אלו שלא עושי היינו דלית להו מלאכה לעשות וכן עירוב מקוואו' שהלכ' כב"ה שדי כשפופרת הנוד שהיא שיעור ב' אצבעות החוזרת ומתהפכו' בחלל פי הנוד ומאן דמחמיר להרחי' עד רובה לא עביד כשתי תור' שהרואה אומר לאפושי מים הוא דעבד וכן המחמי' בעינו להרחי' משך הסוכה כה"ג לא מחזי כשתי תורו' שהרואה אומר לאפושי אויר קעביד ונראה היכא שפלגי פוסלי' לכהונה ופלגי מתירים לא מחזי כשתי תורות שהרואה אומר מה שאלו לא מנשאים לכהונה דילמא הנשים לא מצאו חן בעיני הכהן או להיפך א"ד הנשים לא רצו להנשא לכהונה דאיכא בו חומרא דאסורה בשבוי' ובאנוס' ובהחזר'

גרושה בשלמא גבי מתני' דב"ש מתירים הצרות כו' לא שייך לומר דמייבם היבם בעל כרח' וגם מצוה ליבם ועוד רואה שאלו חולצי' ומייבי' ואילו פוטרין בלא חליצה מ"ה מחזי כשתי תורות והוי אסור אי לאו דב' בתי דינים הוי וכן יראה מסוגיא דבגמרא דפריך לקמן מברייתא דר' שמעון אומר נמנעו זו מזו כו' בשלמא למ"ד עשו מ"ה נמנעין אלא למ"ד לא עשו אמאי נמנעו ותסברא נהי נמי דעשו אמאי נמנעו בשלמא ב"ה מב"ש חייבי כריתות נינהו לב"ה ובניהם ממזרים אלא ב"ש אמאי נמנעו שהיו מתירין הצרות לשוק בלא חליצה אינה אלא חייבי לאוין וכשרים ננהו ומשני כדאמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לצרה גופא והני פי' שב"ה נמנעו מב"ש היינו מבני הצרות דהוו ממזרים אליבי' רב"ש נמנעו מב"ה לא בבנים איירי אלא שנמנעו לישא הצרות של ב"ה שמתירין לשוק בלא חליצה וקשה לי ס"ס הקושי' למאן דאמר לא עשו אינה מיושב כלל אמאי נמנעו אפי' את"ל דקאי נמי אצרות ס"ס ב"ה אמאי נמנעו מב"ש ועוד אפי' נמנעו דב"ש קשה דהא מ"ד לא עשו ב"ש כדבריה' והלכו אחר ב"ה הלכו בין לקולא בין לחומרא כדמוכח בסוגיא להדיא וכן התו' א"כ אמאי נמנעו ב"ש מצרות של ב"ה ובני הישיבה פירשו שאמת הקושי' ובמקומה עומדת דמשמעו' מיניה שעשו ב"ש כדברי' ומה שלא נאמר ש"מ עשו ש"מ משו' דנטר תלמודא עד סוף הסוגיא שמביא ברייתא אחר' ג"כ תיובת' מינייהו למאן דאמר לא עשו והתם חותם התלמוד ואומר ש"מ עשו ש"מ והראיה בסוף הסוגיא מביא ג"כ ברייתא דמוכח מיניה להדי' עשו ולא אמר ש"מ אלא פריך עוד מברייתי' אחרת ועליה אמר בסיום ש"מ וקאי על כל הסוגיא ואני אומר בשלמא אם היה מביא אחר ברייתא זאת של ר' שמעון דאמר נמנעו עוד ברייתא דמוכח מיני' שעשו ונטר עד ברייתא השלישי ולבסוף אמר ש"מ הוי שפיר אבל השתא אי אית' שמהאי ברייתא דר' שמעון דאמר נמנעו כו' איכא ראייה דעשו ואח"כ מביא עוד ברייתא לפשוט מיניה דעשו וכולן נדחו עד לבסוף משתי ברייתי' כמו שכתבתי ודייק מיניה עשו א"כ למה סדרו רבינא ורב אשי אותו הברייתא שנדחו' בין הברייתא שלא נדחו ושפיר שמעינן מיניה עשו וה"ל לסדורי האי ר"ש אברייתא דר' שמעון נמנעו כו' דשמעי' רב מיניה עשו אחר אותו ברייתא שנדחו וא"כ יהיו ג' ברייתו' דש"מ עשו יחד בסדר אחד ועליה בסוף קאי שפיר ש"מ עשו ש"מ אלא ודאי מהאי ברייתא דר' שמעון לא נפשוט מיני' עשו וה"ק תלמודא ותסברא נהי דעשו ס"ס ב"ש אמאי נמנעו מב"ה אלא אצרות גופא קאי ה"נ נוכל לפרש לעולם לא עשו והא דקאמר נמנעו קאי אצרות גופא ולענין פסול כהונ' וה"פ ב"ש נמנעו מלהשיא אותו צרות שחלצו בדיעבד דאליבא ב"ה כשירה דחליצה שלא לצורך הוי ולב"ש פסולי' דלצורך הוי וב"ה נמנעו מלהשיא נשים לכהונ' מאותן צרות שנתייבמו

דיעבד דאליבא ב"ה זונה הוי ולב"ש לא הוי ביאת זנות אף שב"ש לא עשו כדבריה' בין לקולא בין לחומרא היינו היכא דאיכא לא תתגודדו כגון גבי יבום וחליצה כדפי' וכן כל כה"ג אבל הכא אין שייך אגודו' שהרואה שאלו נמנעו כו' אינה תולה הדבר במחלוקו' אלא אמר הא שלא נשאו משום דלא מצאו חן כדפי' לעיל וקרוב מאד לדברי מצאתי ביאור בגיליון של תו' הילכך אזהרה מן התורה שלא יעשו אגודות בעיר אחד דהיינו החציה מורים כאחד והחצי' מורי' כשני אבל פלגא ופלגא וה"ה חלק מן הקהילה אם יש להם ישיבה וב"ד בפני עצמו עושי' כדרב' ואינו חוששין ואפי' בחד בית דין נמי היכ' דלא מוכח דפליגי ויש כאן הרואה שלא ירגיש שרי ואין כאן אגודות:

יא

דין בני עיר אחת נוהגין איסור בדבר א' ובעיר אחרת נוהגין היתר אם באים בני העיר אוסרים לעיר המתירים צריכים המתירים להודיע להם שנוהגין היתר ואח"כ יכול האוסר לסמוך עליהם וכן בכל כה"ג:

מסקינן במס' שבת פ' כירה ומייתי לה הכא ר' אבהו כי איקלע לאתרי' דריב"ל הוי מטלטל שרגא פי' נר שכבה וכי איקלע לאתריה דר' יוחנן לא הו' מטלטל שרגא וכ' המרדכי בהאי פירקן ש"מ בני מגינצא שנוהגים איסור בשיפולי ריאה ואוסרי' מחוב' לקרקע בב' י"ט של גליות עד ערב מוצאי י"ט בכדי שיעשו וגם אוסרי' ריחא מילתא ובגרמישא מתירין אלו דברים וכשבאים בני מגינצא לגרמישא צריכ' להודיע להם ואז כשמודיעי' להם אם דעתם נוטה להתיר אחריהם מותר לנהוג כמות' אע"פ שאסו' במקומו כדאמר בפ' כירה כי איקלע ר' אבהו כו' ופריך תלמודא הכא ור' אבהו היכא עביד הכא הכי ומשני ר"א כריב"ל ס"ל ומשום כבודו של ר' יוחנן היה נזהר ופריך והאיכ' עבדא ומשני דמודיע לעבדו דס"ל כריב"ל נראה שהוא מבין הפשט והאיכא עבדא של ר' אבהו שלקח עמו ממקום שנוהגים איסו' דהיינו אתרי' דר' יוחנן וכשבא למקום אחר טלטל יראה עבדו ויתמה בדבר שהרי אסור באתריה ומשני שהודיע טעם הדבר לעבדו למה טלטל דס"ל הלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן כדאיתא בסדר תנאים ואמוראי' וכן הביאו התו' בפ' ג"ה וא"כ כשהודיע הטע' לעבדו אז לא יתמה העבד וידע דשרי וכן נמצא במקצת מרדכי להדיא וז"ל ומודיע לשמעיה כדי שלא יתמה ומדברי רש"י לא משמע הכי שפי' והאיכא עבדא פי' עבדו של ר' אבהו דלא מסיק אדעתיה ויטלטל אף באתריה דר' יוחנן הואיל וחזי ליה לר' אבהו דמטלטל בעלמא ולפי זה משני שהיה מודיע לו שלא יטלטל באתריה דר' יוחנן משום כבודו ולפי זה אין ראייה כלל וגם תוכן הדין לא אדע איך מודיעי' להם אם מודיעי' להם בני גרמישא טעם לדבר איך שהוא לאיסור

שלא כדין אפי' במקומו יכול אחד לחזור ולנהוג היתר לעצמו וכן יכול החכם להתיר בפניהם כמו שמוכח בירושלמי וכן כותבין התו' והרא"ש בפרק מקום שנהגו ואם אינם מסבירים להם טעות שמוכח אלא אומרים להטעימם וסברתם ואלו שכנגדם ג"כ יודעים וחולקי' עליהם ואין כאן הכרע שמוכח אם צריך לנהוג כחומרי מקום שיצא משם בפרט מאחר שהוא מנהג שנתפשט מגדולי הוראה מה שחלקו בו גאוני עולם ואינו מנהג גרו' של מדינתי' כדמוכח בפרק מקום שנהגו הילכך אין תולה מידי במה שמודיע לו סברתו וטעמו ואפי' נראה לו קצת סברת המתיר א"ל בראייה שמוכח ואז יכול לחזור ולנהוג היתר אפי' במקומו ומ"מ יפה כתב שצריכי' המתירי' להודיע להאוסרי' ולא יאמרו כלם מאחר שאנו יודעים האמת שהוא מותר מה לנו לחומרת אלא צריך להודיע אל האוסר ומ"ה יכול שפיר האוסר לסמוך עליו שלא יאכיל אותו מין האסור לו וכן מצאתי במרדכי ארוך ז"ל אדם שאוסר עצמו בדבר המותר לאחרים ואחרים יודעים שמחמיר על עצמו אע"פ שידע שהוא מותר אלא שהדיר עצמו פשיטא לי שסומך על אחרים ואין לחוש שמא יאכילוהו כמו נזיר שאוכל בבית ישראל ולא חיישינן שמ' שם יין במאכל דלא עבר אלאו דלפני עור לא תתן מכשול וכן ישראל בבית כהן אלא זה ספק לי ראובן שפי' ממאכל לפי שנראה לו שאסור לאוכלו ושמעון נוהג בו היתר ונר' לו שראובן טועה בדבר וגם ראובן אם היה סבר שמותר היה אוכל מיהו יש לחוש לראובן שמא יאכילנו שמעון דתנן בפרק עד כמה החשוד על הדבר לא דנו לא מעידו או דילמא לא ספי אינש לחבריה מידי דלא כשיר' לי' ויש לדקד' מהאי דאיפליגי רב ושמואל דרב אמ' לא עשו ב"ש כדבריהם ושמואל אמר עשו ואסיקנא דעשו ומודעי להו ופי' רש"י ומ"ה לא נמנעו אלא שיכול לסמוך עליו ולא חש דילמא ספו ליה עכ"ל אז"ק:

יב

דין דצרת הבת מותר אפי' לכהן ודין דהאידנא מקבלי' גרי' מן הכל ודין עכו"ם שקידש ישראל אין חוששין לקדושי' אפילו בדוכתי דקביעי:

מסקינן חגי הנביא אמר ג' דברים צרת הבת מותרת אפי' לכהן כלו' שאינו צריכה חליצה ועמון ומואב אעפ"י שמעשר נוהג בהן מדרבנן מ"מ איסור שביעי' לא היה נוהג בהן אפי' בזמן הבית כדי שיסמכו עליה' העניים שבאי' שאין להם מה לאכול בשביעי' לפי שבטל לקט שכחה ופיאה והולכין שם ונוטלין לקט שכחה ופאה וגם מעשר עני ועוד היו שוכרי' עצמן העניים למלאכה לחרוש ולזרוע ולקצו' ומקבלים גרים מן הקרדום ומן התרמודי' פי' רש"י ולא אמרינן ממזרים הן מבנות ישראל שבאו עליהם עכו"ם ואין להקשות א"כ ש"מ שחגי הנביא סב' עכו"ם ועבד על הבא על בת ישראל הולד ממזר

דאי הולד כשר מה צריך להעיד שמקבלים ועוד מחלק בסוגיא דוקא מן קרדומים מקבלי' אבל לא מן קרתוי' שבחזקת פסולי הם לכן נראה לפרש דסבר שפיר הולד כשר והוא כישראל משומד וכדי שלא ניחוש שמא עירבו ולא נזהרו ובעל אחר זה אחותו או אשת אחיו כדרך העכו"ם שאינ' נזהרי' מ"ה העיד על הקרדומים ותרמודי' שאינ' מחזקת אלו ובענין זו פי' רש"י לקמן אבל האידנא מקבלי גרים מן הכל וכל הפירש מרוב קפריש ואין קביעו' לשום אומה כי נתבלבל הכל כמו שפסק הרמב"ם ושאר מחברים ומסקינן לקמן אמר רב אסי עכו"ם שקידש בזמן הזה חוששין לקדושיו שמא מעשרת שבטי' הוא פי' שמא עכו"ם באו על בנות ישראל כו' כדפי' וא"כ הולד ממזר וחוששין לקדושי' ומוקי בגמרא באתר' דקביעי עשרת שבטים ולא ק"ל כהאי פיסקא דהאידנא אין קבוע כדפירש' ותימא על האגודה שהביא זאת לפסק הלכה והלכה מרווחת בישראל דלא חיישינן לשום קידושי עכו"ם גם הסוגיא בגמרא פליג עליה ולרווחא דמילתא אכתו' מה שמצאתי במרדכי בשם ר"ח ז"ל וז"ל אמר רב אסי עכו"ם שקידש כן פסק ר"ח דלא ק"ל כהאי פיסקא ואפי' בדוכתא דקביעי אבל משומד שקידש פי' קידושין דאורייתא כדתני' סוף פר' החולץ טבל ועל' הוי כישראל לכל דבריו למאי הילכתא דאי הדר ביה וקידש אשה ישראלית משומד הוי מקודשת אז"ק:

יג

דין שכל העריות שנפלו לפני היבם ואשת סריס חמה או אנדרוגינוס ואשת אח מן האם ואשת גר או עבד משוחרר או שהיא איילונית לא חולצת ולא מתייבמת וכן שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה אבל חייבי' משום אשת אח החרשית והשוטי' מתייבמת ולא חולצת איסורי קידושי או מי שקידש אחת משת' אחיות ואינו יודע איזה מהן קידש או שנתערב ולדה בולד כלתה או שלא שהתה אחר מיתת בעלה ג' חדשים חולצת ולא מתייבמת וכן פצוע דכא או כרות שפכה או סריס אדם או זקן אפי' אינו זקן מופלג וכל אלו אם בעלו קנו אבל אסור להם לקיימן אלא מוציאם בגט עקרה וזקנה ביותר ושאר כל הנשים או חולצ' או מתייבמת:

תניא בתוספתא והרי"ף והרא"ש הביאו יש חולצ' או מתייבמ' ויש חולצ' ולא מתייבמ' ויש מתייבמ' ולא חולצת ויש לא חולצת ולא מתייבמ' כל עריות לא חולצת ולא מתייבמת לא היא ולא צרת' מוסיף עלייהו אשת סריס חמה ואשת אנדרוגינוס ואשת האח מן האם ואשת גר ועבד משוחרר ואיילונית שלא חולצת ולא מתייבמת ועיקר דינים אילו בפ' הערל החרשית והשוטה מתייבמת ולא חולצת ועיק' מקומו בפ' חרש ואיסורי מצוה שהן השנייות מדרבנן ואיסורי קדושה שהן חייבי לאוין חולצת ולא מתייבמות ומקומו

בפ' שני עקרה וזקנה ושאר כל הנשי' אלו חולצ' או או מתייבמ' ונראה בעיני מדכ' סתמ' זקנה משמע זקנה שבודאי אינה מתעברת אפי' הכי יכול' להתייבם כמו שמפ' הרמב"ם שהיה להן שעת הכושר ואעפ"י דמסקינן לקמן שהזקן אינה מיבם אלא חולץ שאני התם שתשש כחו וכשל גופו ביותר כמו שפי' הרמב"ם וא"כ אינה ראוי לביאה משא"כ באשה שהיא קרקע עולם ונחזור לתוס' שני אחין תאומים והיית' הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצת ולא מתייבמת אבל חייבים משו' אשת אח ועיקר מקומו בפ' נושאין על האנוס' החרש והשוטה מייבמי' ולא חולצי' בפ' חרש הספיקות כגון שקידש אחת משתי אחיות ואינה יודע איזה מהן קידש כדלקמן בפ' ב' או שנתער' ולדה בולד כלתה או שלא שהתה אחר מיתת הבעל ג' חדשים משום הבחנ' בפ' נושאין על האנוסה חולצי' ולא מייבמי' פ"ד וכ"ש וסריס אדם והזקן חולצין ולא מייבמין ואם בעלו בדיעבד קנו אבל אסור לקיימ' שנא' לא יבא פצוע דכא וגו' אלא מוציאי' בגט ושאר כל אדם או חולץ או מייבם ומקומו מו בפרק הערל:

פרק שני

כיצד יבמות דין דאשת אחיו שלא היה בעולמו בין נולד קודם שיבם השני או נולד אח"כ בכל עניין פטור' מן החליצה ומייבום ופוטרת גם צרתה עשה בה השני מאמר ומת השנייה חולצת ולא מתייבמת ויתבאר עוד שאפי' אם לא עשה מאמר כלל ג"פ השנייה חולצת ולא מתייבמת וביארנו דאפי' בכל ט"ו עריו' בין אם עשה מאמר בין אם לא עשה השניה חולצת ולא מתייבמת:

א

כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו פוטר' צרתה כגון שני אחים שמת א' מהן ואחר מיתתו של זה נולד להן עוד אח ויבם האח השני שהיה בעולמו אשת אחיו ומת אף הוא ונפלו לפני זה שנולד הראשונ' שהיתה מאח הראשון יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו שנעשי' עליו ערוה בנפילה ראשונה והשניה אשת אח השני נפטרת משום צרתה עשה בה אח השני מאמר ולא הספיק לכונסה ומת שניה שהיא אשתו ממש חולצת ולא מתייבמת דלא מפטר' משום צרת ערוה שהרי עדיין לא כנסה ומ"מ אינה מתייבמת דמאמר קונה במקצת מדרבנן והוי כצרת ערוה וה"ה לכל ט"ו עריות כה"ג ולקמן נפרש דאפי' בלא מאמר חולצת ולא מתייבמת ואם היו שני אחין ומת אחד מהן ויבם זה את אשתו ואחר היבום נולד להן אח ומת האח השני שכבר יבם הראשונה הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה משום צרתה כדלעיל ואם עשה בא מאמר

ומת השניה חולצת ולא מתייבמת ר' שמעון חולק בסיפא ואמר מיבם לאיזה מהן שירצה או חולץ וסבר דלא אסרינן אשת אח שלא היה בעולמו אלא נולד ואח"כ יבם שהיתה אסורה בנפילה זו ומצאה באיסור וכיון שנאסר' שעה אחת. אבל זו שלא נזקקה לו מכח הראשון והוו כשאר אשת אח ושרי ליבומי ואין הלכה כר"ש אלא כרבנן דאסרי בכל עניין ואיסור אשת אחיו שלא היה בעולמו היכא כתיב' אמר רב יהודא אמר רב דאמר קרא כי ישבו אחים יחדיו מדאמר קרא כי ישבו ולא כתי' כי יהיו אחים ש"מ דקרא קפיד אישיבה שיהא להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו ומדקאמר קרא יחדיו ש"מ שצריך להיות מיוחד עמו בנחלה פרט לאחיו מן האם שאינו מיוחד בנחלה.

ב

דין דאמרינן יש זיקה אפי' בתרי אחי' ואם מתה יבמ' אסור אפי' בשניות ושם ביארנו דלעניין תקנת ר"ג מ"ה לא אמרינן יש זיקה לעניין שיהא יבם צריך להמתין מלשא אשה שכבר שידך עד שיחלץ אבל לכתחילה אסור לשדך עד שיחלוץ:

אמר רב הונא אמר רב שומרת יבם שמתה מותר באמה וקסבר אין זיקה פי' לא אלי' הזיקה שנפלה לפניו ליבום למהוי כארוסתו ולאסור בקרובתי' ור' יהודא אמר שמואל אסור באמה דקסבר יש זיקה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר הלכה כר' יהודא בן בתירה דתנן בפרק החולץ שומרת יבם שקידש אחיו את אחות' משום ר' יהודא בן בתיר' אמרו שאומרים לזה שקידש המתן מליכנס' לפי שאחו' זקוקתך היא עד שיעשה אחיך מעשה כלו' שיבם אותו ותיפקע זיקתה או שיחלוץ לה אלמא דיש זיקה וצריכה דאי אשמעינן הכא דיש זיק' ואסו' בקרובתי' ה"א ה"מ בחד אחיו אבל בתרי אחא לא קמל"ן הלכה כר"י בן בתירה דאפי' בתרי אחא יש זיקא ואי אשמועינן הלכה כר"י בן בתירה ה"א ה"מ מחיים אבל היכא דמתה יבמתו פקעה זיקא קמל"ן דזיקא בכדי בלא יבום וחליצ' לא פקעה וכתב הרא"ש אע"ג דק"ל כרב באיסורא בהא ק"ל כשמוא' דאמוראי בתראי שקלי וטרי לתרוצי מתני' אליב' דמאן דאמר יש זיקא דפריך ממתניתן עשה בה מאמר ומת שני' חולצת ולא מתייבמת טעמא דעבד בה מאמר הא לא עבד בה מאמר שניה נמי מתייבמת ואי אמרת יש זיקא ה"ל צרת אשת אח שלא היה בעולמו בזיק' אמר רבא ה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר לאפוקי מב"ש דאמרי מאמר קונה קניין גמור ותהוי צרת ערוה גמור' ותפטר מן החליצה קמ"ל ובפ' ד' אחין אמר רב אשי זאת אומרת יש זיקא אפי' בתרי אחי כו' וכן דעת הרי"ף והרמב"ם ושמעינן השתא דאם לא עשה בה מאמר גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו דשניה חולצת ולא מתייבמת וכ' הטור וז"ל והרמב"ם כ' עשה בה שמעון מאמ' באשת ראובן ומת קוד' שכנסה הרי לוי חולץ לצרתה

ולא מייבמה שהיא צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו במאמר שקנה קצת וא"א הרא"ש ז"ל כ' דאפי' מת בלא מאמר חולצת ולא מתייבמת דק"ל יש זיקא עכ"ל ותימ' לי מה כ' הרא"ש יותר מן הרמב"ם רק שפסק הלכה כשמואל דיש זיקא וכמו שתי' רבא מתני' אליבי' ה"ה בלא מאמר כו' ע"כ הרמב"ם דפסק להדיא כשמואל דיש זיקא ע"כ נמי ה"ה בלא מאמר והוא לשון המשנה קא' דאיירי בעבד בה מאמר ומאחר שכ' לך דהלכה יש זיקא מעצמך תבין דה"ה בלא מאמר וכה"ג נמי לקמן בפ' ד' אחין דא"ר אשי ה"ה בלא מאמר כו' וק"ל הילכתא כרב אשי ואפ"ה לא כ' הרמב"ם אלא כתב עשה בה מאמ' וכדפי' ולאו דוקא לענין אשה אח שלא היה בעולמו אלא ה"ה לכל ט"ו עריו' כגון ראובן לקח בתו של לוי ומת ונפל' לפני שמעון ומת אף שמעון ויש לו אשה אחרת אז השניה חולצת ולא מתייבמת ולא ידענא מאחר שזיקא אינו אלא איסור קליש' מדרבנן אי גזרו קורב' של שניות היכא שמת יבמתו אי נדמה לאיסור חלוצה דאמרינן לקמן בפ' החולץ דגזרו שניו' בקרובת חלוצתו או נימא איסור חלוצה דאסור לכ"ע מדרבנן גזרו בה שניות אבל איסור זיקא דאית בי' פלוגתא דכמה תנאי ואמוראי שרו בקרובתי' לגמרי א"כ אפי' למאן דאסר בקרובתי' לאו סבר' דאלים זיקא ליאסר אף בשניות ולכאור' קצת משמע הלשון מדקא' אסור באמה ולא אמר סת' אסו' בקרובתי' אלא דוקא כעין קורבא אמו קאמ' מ"מ נ"ל דדמי לחלוצה וכי היכי דגבי חלוצה דהוי איסור מדרבנן גזרו בה שניות ה"ה בזיקה וכן יראה להדיא מלשון הרמב"ם שמדמה איסור זיקא ממש לאיסו' חלוצה וכ' נמי להדיא גבי זיקא שהיא כאשתו ממש לאסי' בכל קרובתי' גם חלוצה כ' נמי האי לשון שהיא כאשתו שנתגרשה ממנו ומ"ה אסור בקרובתי' ואף בשניות א"כ ממילא גבי זיקא נמי אסור בשניות והא דקאמר אסור באמה לאפוקי מרב דשרי אף באמה ולענין דיש זיקא אפי' בתרי אחי לענין תקנת רגמ"ה מצאתי תשובה וז"ל יבם אם צריך להמתין מלישא אשה עד שיחלוץ מעשה בא' ששידך בת ישראל וקודם שנשאה נפלה יבמתו לפניו והשיב מהר"ר חזקיה אמת הדבר דק"ל דיש זיקא בתרי אחי א"כ יש לחוש דשייך כאן חרם דר"ג שלא לישא ב' נשים או דילמ' הכא לא גזר ר"ג לישא אשה דזכו לה מן שמי' דלא גזרו אלא שלא ישא מעצמו דבר זה תלוי בקבלה ועו' מאחר שכבר שידך קוד' נפילה איך תאסור עליו משום חרם הגאון עכ"ל הרי התיר מהר"ר חזקי' בשידך כבר ונרא' דבריו ודוקא לכתחילה הוא דאס' לשדך משום דמכוער הדבר מפני מראית העין תשוב' מהר"מ מ"ץ ונראה דבריו מסקנא דמילתא יש זיקא אפי' בתרי אחי ואף היכא דמתה יבמתו אסור אף בשניות וכל ט"ו הערויות אוסרת צרתה אפי' בזיקא בעלמא בלא מאמר שחולצת ולא מתייבמת:

ג

דין כל שהוא איסור ערוה בין היא ובין צרתה לא חולצ' ולא מתייבמת ואיסור מצוה שהן שניות לעריות ואיסור קדושה שהן חייבי לאוין כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצ' לכהן הדיו' ממזרת ונתינה לישראל או בת ישראל לנתין או לממזר היא חולצת ולא מתייבמ' אבל צרתה אף מתייבמת ואחותה שהיא יבמתו חולצת או מתייבמת:

מתני כלל אמרו ביבמה כל שאיסורה איסו' ערוה לא חולצת ולא מתייבמת פי' לא היא ולא צרתה ומ"ה תפסה לסוף כל שאיסורה איסור ערוה כלו' שאיירי נמי בצרות שאיסורה בא מחמת איסור ערוה איסור מצוה שהן שניות לעריות שגזרו חכמים עליהם וקרוי להו איסור מצוה שמצוה לשמוע דברי חכמים ואיסו' קדושה שהן חייבי לאוין כגון אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל או בת ישראל לנתין וממזר וקרי להו איסו' קדושה לפי שנא' בתור' גבי לאוין דאיסורי כהונה קדושים יהיו לאלהיהם חולצת ולא מתייבמת פי' היא גופה אבל צרתה אף מתייבמ' ומ"ה לא קתני הכא שאיסור' איסור כו' ואחות' שהיא יבמתו מאח השני פי' כגון שנפלה שתי יבמות משני אחין ואחת היא אסורה עליו אזי אחות' שהיא יבמתה מאח השני חולצת או מתייבמת ופרי' בגמ' אחות' דמאן אלימא אחות' דאסור מצו' שהן שניות למה צרתה חולצת או מתייבמת מאחר דמדאורייתא. שרי' ורמי' קמי' ביבום ורבנן הוא דאסרי ה"ל אחות אשה בזיק' דהא אנו ק"ל דיש זיקה ומ"ש ממתניתי' דלקמן בריש פ' ד' אחין שנים נשואין מהן ב' אחיות ומתו ונפלו לפני שני אחין ששניה' חולצות ולא מתייבמות ומשני אחות' מאיסור ערוה קאי דלא שייך אחות אשה בזיקה שהרי לא זקוק' לו כלל שפטורה ממנו בלא חליצה ויבום מ"ה אחות' חולצת או מתייבמת ונ"ל לפר' סוגיא דתלמודא הא דפריך אלימא מאיסור מצוה כו' הכי קפריך אפי' את"ל שהאי אחות' שהיא יבמתה קאי אכולה מתני' אאיסור ערוה ואאסור קדושה שהן חייבי לאוין וקסב' דלא חשי' זיק' מאחר שמדאוריית' אסורה לי' ליבום מ"מ אאיסור שניה שהן מדרבנן היכא קאי ומשני לי' לא זו שלא קאי אאיסור שניה אלא אפי' אאיסו' קדוש' לא קאי דס"ס רמיה קמיה מדאוריית' ליבום כדמפ' בגמ' שעש' דיבום דוחה ל"ת אלא מדרבנן כדמפ' בגמ' משום גזיר' אסרו עליו שגזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה שאינה מצו' עשה ולא דחי לאו דאי שרית ליה ביאה ראשונה לקיים מצות יבום אתי למבעל ביאה שניה שהיא בלאו ומ"ה לא קאי אחות' שהיא יבמתה כו' אלא אערוה וא"ל ס"ס נוקי אאיסור קדושה כגון אלמנה לכ"ג מן הנשואים שהיא ג"כ בעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה כדאי' בסוגיא וא"כ אין כאן זיקה ומ"ה אחות' חולצת או מתייבמ' די"ל מאחר דילפי' מקרא מסוגיא מועלתה יבמתו אל השערה

שיש שעולה לחליצה ואינו עולה לייבום והיינו אלמנה מן הנשואים לכ"ג או חייבי עשה ומאחר דצריכה חליצה אלמא דיש זיקה עליו א"כ אחות' היא אסורה להתייבם משו"ה לא משתכח אחות' שהיא יבמת' אלא בערוה ממש ומסקי' בסוגיא איתמר ביאת כ"ג באלמנה פליגי בה ר' יוחנן ור"א ח"א ביאת' פוטרת צרתה וח"א אינה פוטרת באלמנה מן הנשואים כ"ע ל"פ דלא קני אותה בביאה דאין עשה דיבום דוחה ל"ת ועשה כ"פ באלמנה מן האירוסין וה"ה בכל חייבי לאוין מ"ד פוטרת אתי עשה ודוחה ל"ת מ"ד אינ' פוטרת לא אתי עשה ודוחה ל"ת כיון דאפשר בחליצה מיתבי דתניא בפ' הערל פ"ד וכ"ש והסרי' אדם כו' אם בעלו קנו אלמא דרמי' קמיה ליבום מדאורייתא ואתי עשה ודוחה ל"ת ומדרבנן הוא דאסרו לכתחילה כדפי' תיובתא דמ"ד איננ' פוטרת תיובתא וכה"ג תניא נמי בסוגיא איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או חלץ לה נפטר' צרתה ומה שחילק הרמב"ם שחליצה אינה מועיל אלא היכא דליכא צרה אבל היכא דאיכא צרה אין חליצתה פוטרת צרתה אלא חליצת צרתה פוטרת אותה וכ"כ הטור אחריו ולית' כמו שאוכיח בריש פ' ד' אחין סי' ג' ונ"ל כמו שאינה קונה בביא' כ"ג אלמנה מן הנשואי' ולא פטר' צרתה לכ"ע ה"ה חייבי עשה לחוד נמי כגון בעולה לכ"ג וכגון דור ראשון ושני דמצרי ואדומי נמי אין ביאת' פוטרת צרתה דהא אין עשה דוחה עשה בכל התורה ולא כמו שכתב הרמב"ם וכן הטור שחייבי לאוין או חייבי עשה או שניות בכולן אם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרת' וכתב הרמב"ם עוד אבל יבמה שהיא אלמנה מן הנשואין הואיל ולא קנה מן התורה קנין גמור לא הותרה צרתה עד שתחלוץ ע"כ ותימא מ"ש בין חייבי עשה לחייבי לאוין ועשה הלא שניהם אין עולין ליבום מדאורייתא ואפשר שסבר הרמב"ם שחייבי עשה עולי' ליבום מדאורייתא ורבנ' הו' דאסר' כדפי' לעיל וכ"מ להדיא מלשון הטור שכ' בסי' קע"ה וז"ל אבל אין אסור עליהם אלא באיסור לאו או עשה אין הזיקה נדחה מהם כיון שהן מן התורה בני יבום וחליצה א"כ חולצת ולא מתייבמת ע"כ פי' אחות' שהיא יבמתו אלמ' דס"ל להדי' דר' ליבו' היא מדאורייתא מ"מ לא נ"ל כלל דבריו כי ליכא מ"ד דס"ל דעשה דוחה עשה וכן יראה מלשון הרמב"ם גופא שכ' לעיל מיני' על חייבי לאוין ועל חייבי עשה ושניות וז"ל ומן הדין היה ראוי שנתייבמו שהיבום מצות עשה וכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת יבא עשה וידחה ל"ת אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין ושניות כו' ע"כ משמע להדיא דחייבי עשה אינ' ראוי' ליבום כלל אלא ע"כ כשגגה היוצאה מלפני השליט ואין חולקי' כבוד לרב במקום חילול השם להתיר צרתה של חייבי עשה לשוק בלא חליצה ולהפטר בביאתו של חייבי עשה כי ביאת' אינה פוטרת כמו אלמנה מן הנשואי' לכ"ג יש לי רבותי' בעל התו' לסיוע

שכתבו בהדיה בסוגיא אף דגזרינן גבי חייבי לאוין גזירה ביא' ראשונה אטו ביאה שניה מ"מ אלמנה מן הנשואין וחייבי עשה ילפינן מיבמתו שעולה לחליצה ואינו עולה ליבום ע"כ אלמא דמיין להדדי. כ' המ"מ כשם שבביאת אלמנה מן הנשואי' אינה פוטרת צרתה כך בביאת מחזיר גרושתו משנשאה לא נפטרה צרה וכ' עליו הקאר"ו מדמדמי מחזיר גרושתו לכ"ג באלמנה כו' ש"מ דס"ל דמחזיר גרושתו הוא עשה ול"ת ככ"ג ואיני יודע מניין לו שאיני מוצא בה אלא לאו בלבד ואפשר לומר דדע' הרב דמאחר שגבי מחזיר גרושתו כתוב לשון טומאה א"כ אין ראוי ליבום מדאורייתא אפי' מן התורה וכמו שמשמע בתו' פ"ק ומאחר דאינה ראוי' ליבום מדאורייתא ממילא אינה פוטרת צרת' בביאתה כמו גבי כ"ג כו' ואין הרב מביא ראייה אלא על מה שנתבאר גבי כ"ג דבמקו' שאין יבום מן התורה אינ' פוטרת צרת'.

ד

דין כ"ג שבא על אלמנה מן הנשואין או מי שבא על חייבי עשה אף היא לא נפטרה אלא צריכא גט לאות' ביאה וחולצת או ממנו או מאחיו:

נ"ל כ"ג שבא על אלמנה מן הנשואי' או מי שבא על חייבי עשה לא זו שאינ' פוטר' צרת' אלא אף היא לא נפטר' וצריכה גט לאותה ביאה דחשובה כמאמר שאינ' קונה קנין גמור וצריכ' חליצה ודומה לקטן שבא עליה מבן ט' ואילך דמסקינן בהאשה רבה שאין קונה קנין גמור וכשיגדיל צריכה גט וחליצ' היכא שלא בא עלי' משיגדי' ואם מת משהגדיל אבל לא בא עליה משהגדיל ויש לו אח חולצת ולא מתייבמת ה"נ כה"ג ולא נפטרה לעולם מהאי זיקה ראשונה אלא בחליצה או ממנו או מאחיו מאחר שהביאה אינה קונה קניין גמור הנלע"ד כתבתי:

ה

דין שניו' האסורו' הם אם אמו ואם אביו ואש' אבי אביו ואש' אבי אמו ואש' אחי האב מן האם ואש' אחי אמו מן הא' וכל' בנו וכלת בתו והוסיפו שלישי' שבבנו ושבבת ושלישית שבבן אשתו ושבבת אשתו ורביעית שבחמיו ושבחמותו אם תחשוב גם אשתו בכלל ואם אבי אביו ואם אבי אמו ואשת חמיו ושם ביארנו דאיכא דנוהגין להתיר מאז ומקדם באשת חמיו ואין לאסור להם ואשת חתנו מותר' והורגין הגדולין זה עם זה וכן חורגה הגדילה בין האחים מותרים ומותר באשת חורגו וחורגו מותר באשתו:

ת"ר מה הן שניות אם אמו לפי שאמו כתו' והיא ערוה גזרו על אם אמו כדי שלא יפגע באמו ואם אביו שגזרו אם אביו משום אם אמו ואין זה כגזירה לגזירה כדמפ' בגמ' דחד שם אית להו אימא רבתא פי' אם זקינ' ואשת אבי אביו לפי שאשת אביו כתיב' וגזרו על

אשת אבי אביו ואשת אבי אמו גזירה משום אשת אבי אביו דתרוייהו אבא רבא קרו להו ושם חדא הוא ואשת אחי האב מן האם דבתורה כתיב' אשת אחי אביך וילפינן בפ' הבא על יבמתו דוקא באחי אביו מן האב אירי וגזרו על אחי האב שהוא אחיו מן האם משום אחי האב שהוא מן האב ואשת אחי אמו שהוא אחיה מן האב אע"ג דבתורה לא כתיב אשת אחי אמו אפי' הוא מן האב ומן האם מ"מ גזרו על אחי האם שהוא מן האב אטו אחי אביו מן האם דהוי נמי שניה ואיכא צד אב אבל באחי האם מן האם מיבעי לקמן בגמ' כו' וכלת בנו שבתורה כתיב כלתו וגזרו על כלת בנו בעבורה וכלת בתו אסרו משום כלת בנו מותר אדם באשת חמיו ובאשת חורגו שהוא בן אשתו ואף שאסור בבת חורגו שהיא ערוה דאורייתא דכתיב את בת בנה ואת בת בתה וגו' מ"מ מותר באשתו וחורגו מותר באשתו ובתו שהיא אחות חורגתו ור' חייא מוסיף עליהן לקמן בסוגיא שלישי' שבבנו כגון בת בן בנו דהא בת בנו ערוה וכן בת בת בנו ושלישי שבבתו כגון בת בן בתו וכן בת בת בתו וכן באשתו בת בן בנה דהא בת בנה ערוה ובת בת בנה וכן בת בן בתה ובת בת בתה וכן רביעית שבחמיו ושבחמותו פי' אם תחשוב אשתו בכלל כגון אם אם חמותו דאם חמותו ערוה דאורייתא בכלל אשה ובתה ובת בנה וגזרו אף על אם אם חמות' שהיא רביעית לאשתו וכן אם אם חמיו וה"ה אם אבי חמות' או אם אבי חמיו דכולהו חדא שמא אית להו ועוד בירו' מוסיף והרי"ף הביאו תני בר קפר' מוסיף אם אבי אביו ואם אבי אמו פי' שנייה רחוק' ויש לה הפסק כן כ' הרמב"ם והסמ"ג והטור ולא נ"ל כמו שאפרש לקמן בס"ד ובירו' עוד גרסי' אשת חמיו אסורה משום מראית העין ואם תורה היא לאסו' הרי דוד נשא ריצפה בת איה שהית' אשת שאול חמיו שנא' ואתנה לך נשי אדוניך בחיקיך וכן רגיל אני לפ' המאמר וא"ת שאסורה מן התורה כלו' מאחר שמצינו בתורה שאשת דודו קרא דודתך א"כ ה"א חמיו שהוא חותנו אשתו נמי תהא קרוי חותנתו ותהיה בכלל ארור שוכב עם חותנתו מ"ה קאמר הרי דוד נשא וכו' ורגילין להקשות הרי דוד לא נשא אשת שאול מעולם דתנן בפ' כ"ג ר"י אומר נושאי' אלמנות של מלך שנא' ואתנה לך את נשי אדוניך בחיקיך וחכ"א אין נושאין אלמנותו ומ"ש ואתנה לך את נשי אדוניך פי' הנשי' הראויו' לו מבית שאול המלך ואילו הן מירב ומיכל ומסתמא אנו ק"ל כרבנן לגבי ר"י א"כ איך מביא ראיי' דאינה דאורייתא ונראה דשפיר מביא ראיה אפילו לרבנן דע"כ ל"פ רבנן עליה דר"י אלא איסור אלמנה של מלך הא משום איסור חמותה מודים לר"י דלא אסור ועוד מסיק בירו' וכן שני חורגים שגדלו בבית אחד אסורין להנשא משום מראית העין ר"ח אומר יסבון באתרא דלא ידעי להון פי' כל א' אסור באשת חבירו משום מראית העין שנראה כאשת אחי' וכך פי' הטור וכ"כ ר"ח וכן בהלכות גדולות וגם אוסר

אשת חמיו ואשת חתנו וכ' התו' והרא"ש אף דבגמ' משמע דתרוייהו להיתר דאמרי' להדיא מותר אדם באשת חמיו וכן חורגו מותר בבתו דהיינו שני חורגו' מ"מ שמא אחר התלמוד אסרו הגאוני' ולפ"ד שסברת' ישרה שא"א שר"ח וה"ג לא חלקו על התלמוד א"ל שנאסר במניין וכ' התו' והרא"ש ומיהו בתלמוד' דידן משמ' דלא חשו למראי' העין דאמרי' במס' סוטה בסו' משוח מלחמ' חורגה הגדילה בין האחין אסורה לינשא לאחין ומסיק ולא היא קלא אית לה וצריך פי' לפי' כי אין שייך לומר כאן שלאחר התלמוד אסרו מאיזה טעם נאסר בשלמא אי לית להו שפיר איכא למימר דלאחר התלמוד אסרוה כי בימי התלמוד היו נזהרים בעריות כול' וידעו ביה לא גזרו אח"כ ראו דלא זהירי כ"כ ולא ידעי כ"כ גזרו אבל השתא שאף בימי התלמו' רצו לאסו' משום גזירה והתירו חכמי התלמוד משום שיש לה קול שחורגת היא ולא יטעו העולם לומר אחות' היא א"כ מזה הטעם לא נשתנה מידי לאסור אחר התלמוד ומ"מ פסקו לאסור באשת חמיו דלית לה קלא ואיכא למיחש למראית העין ומעשה היה בפרובינצ"ה בא' שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג לישא אשת חמיו ואפסדי' ר"ת לסעודתי' פי' שקידשה כבר ורצה לכונסה ור"ת הפסיד הסעודה וציוה לגרש' וכן פי' בנימוקי יוסף להדי' והרי"ף והרמב"ם לא אסרוה וכן הרמב"ן מן המתירין והריטב"א כתב מאחר שהירו' אוס' חורגי' ובימי התלמו' ג"כ רצו לאסו' מעיקר' ומחו ליה אמוחא וקשרו ליה ה"ה דפליגי נמי על אשת חמיו שאסרו בירו' ואדרבא באשת חמיו פשיטא דליכא למיחש מפני מראית העין ובחורגי' דשייך למיגזר טפי הוצרכו לומר דלא חיישינן כן עיקר וכן המנה' בכל ספרד עכ"ל נימוקי יוסף בשם הריטב"א ומ"מ על מעשה רב של ר"ת גם מה החולק הרא"ש וכ' הסברא להיפך שגבי אשת חמיו לית לה קלא ואיכא למיחש] מפני מראית העין מסתברא יותר מ"מ היכא דנהוג להית' מאז ומקדם ע"פ התלמוד והרי"ף והרמב"ם והרמב"ן אחריהם אין לאסור להן ואף אין לגמגם בהן גימגום כלל ונראה דאש' חתנו בודאי מותר דפשיטא דליכא למיחש מפני מראית העין ובודאי קלא אית להו וכולם ידעי ומרגישי' בין בתו לנכרית משא"כ באשת חמיו שנראית כחמותו ובירור למבין גם בירו' לא נאמ' והתו' והסמ"ג לא הזכירו כלל והרא"ש הזכיר בשם ה"ג אבל לא הכריע בדבריהם בזה רק שהטור כ' לאיסור ולא נהירא כלל כי אין כאן מראית העין ופשיטא דפשיטא שיותר נוטה להתיר מחורגין וכן נ"ל הלכה למעשה אפי' לכתחילה ותאב אני מתי יבא לידי ואתיר ואי יישר חילי אבטלנה. ודין חמותו לאחר מיתת אשתו שאינ' מן השניות ואינ' דאורייתא ממש להיות עליה עונש כרת או לאו אלא הוא בכלל ארור שוכב עם חותנתו עיין בפ' הנשרפי סי' ח':

1

דין דארבעה נשים יש להם הפסק אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן האם וכלת בנו ואשת אבי אמו ושם ביארנו דאשת אבי אם אביו אסורה וכן אשת אחי אבי אביו מן האם וכן אחות אבי אביו ואחות אם אמו אסורי' אבל אשת אחי אבי אמו אפי' מן האב מותרת:

אמר רב ארבעה נשים מן השניו' שנמנו בבריית' דלעיל יש להם הפסק ונקט רב בידי' תלת פי' רש"י הוי גמיר מרבו שארבעה נשים הן אבל הוא לא ידע לאשכוחי אלא תלתא אשת אחי האם מן האב פי' היא לבדה שניה אבל לא אשת אחי אם אמו מן האב ואשת אחי האב מן האם היא שנייה אבל לא אשת אחי אבי אביו מן האם וכלת בתו הי' שניי' אבל כלת בת בתו מותרת פירש"י משו' דלא תמצא בהאי דרא ערוה דאוריית' לאפוקי אם אמו שהיא שנייה ותמצ' בהאי דרא ערוה דאורייתא כגון אמו משום הכי אין לה הפסק אפי' אם אם אם אמו עד לעולם וכן אשת אבי אביו משתנ' בהא דרא ערוה דאורייתא כגון אשת אביו מ"ה אין לה הפסק אפי' אשת אבי אביו עד עולם וה"ה אם אם אביו אע"ג דלא משתכח ערוה דאורייתא מאחר שאסרו אם אביו בעבור דמחלפא באם אמו א"כ אין לה הפסק כמו אשת אבי אביו וכלת בתו לא משתכח בהא דר' ערוה כלה דאורייתא לאפוקי כלת בנו אין להם הפסק לפי דאשכח בהא דרא ערוה דאורייתא כגון כלתו מ"ה אפי' כלת בן בנו אסור עד לעולם וקשה לי מאחר דמסקינן לקמן דאסרו כלת בתו משום כלת בנו א"כ ג"כ נימא דאין לה הפסק כמו שפי' גבי אם אביו שאין לה הפסק משום אם אמו וי"ל מאחר דמסקינן לקמן בסוגיא וקחשיב כלהו שהן גזירה לגזירה וקחשב אם אביו משום אם אמו דכלהו אמ' רבתי קרי להו ואשת אבי אמו משום אשת אבי אביו ואשת אחי האם מן האב משום אחי האב מן האם דכולהו דרא דודי קרי להו ולא קחשיב כלת בתו משום כלת בנו דכולהו כלת' קרי להו אלא נראה דלא קחשיב אלא אותו שהן דומיא ממש ומתחלפה זו בזו אבל כלת בתו דרחקא מיניה טובא דה' בת אינו יורשת ולא שכיחא גבי אביו כלל כמו שמחלקים התוס' בסוגיא לקמן אינ' מוחלפת בכלת בנו ממש ולא קרי להו כלתו פי' ואם החמיר' חכמים ואסרו כלת בתו משום כלת בנו מ"מ לא החמירו לומר שאין לה הפסק מאחר דלא מחלפ' וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו יש לה הפסק ורב לא חשיב לה משום דס"ל מאחר שאשת אבי אביו אין לה הפסק ואשת אבי אמו אסרו בעבור' א"כ אי תאמר שיש לה הפסק מיחלפא באשת אבי אביו לומר ג"כ שיש לה הפסק וזעירי סבר לא מיחלפא דאדם שכיח שהולך למשפחת אביו יותר למשפחות אמו ויודע שיש קורב' יותר מגבי אמו מ"ה לא מיחלפי אפי' אי שרי' לה אשת

אבי אבי אמו ימנע מאשת אבי אבי אביו וא"ל א"כ למה גזרו על אשת אבי אמו משום אשת אבי אביו י"ל גבי אשת אבי אמו לא אתפלג דרא כ"כ ואפי' גבי אמו נראה קורב' וא"כ אי שר' ליה את' למשרי אשת אבי אביו דחד שמא אית להו אבל למעלה אשת אבי אבי אמו דאתפלג דרא טובא לא מתחלפ' וא"ל א"כ למה גזרו על אם אמו דאין לה הפסק משום אם אביו י"ל דגבי קורבא דעצמ' אפי' גבי משפחת אם נראה קורבא והסברא נותנת לאסור ה"ה אי שרית ליה לומר שיש הפסק אתו למשרי נמי בקורב' אב אבל גבי קורב' אם דשייך ובאש' כגון אשת אבי אמו אין הסברה נותנת לאסור גבי קורבא משפחות האב מ"ה לא מיחלפי ופסקו כל הגאוני' הרי"ף והרמ"בם הלכה כזעירי וכן דעת הרא"ש והטו"ר וראבי"ה פסק דלית הלכתא כזעירי ומסתמ' דעתו שרב גדול מזעירי היה ולית' בשלמא אי רב היה חולק ואמר להדיא אין לה הפסק בודאי הוה מסתברא כרב אבל עכשיו שרב גופ' קבל מרבותי' ארבע' רק דלא ידע לאשכוחי טעמא באשת אבי אמו למה יש לה הפס' מ"ה הי' מספק איז' היא הרביעי' שאמרו חכמי' יש לה הפס' וזעירי אשכ' טעמ' וכדאי הוא זעירי לסמו' על סברתו כדי לקיי' הקבל' של רב וזו אינו צריכ' פני' וכת' מהרא"י בתשו' שאשת אבי אם אבי אביו אסור' משום שנייה וז"ל לא מיבעי לדעת ראבי"ה בהג"ה מיימון דפסק דלא כזעירי בפרק שני דיבמות דמוסיף אף אש' אבי אמו דיש לה הפסק א"ל דק"ל דאין לה הפסק וא"כ בנדון דידן פשיטא שהוא אסור בה ולא עדיפא מאשת אבי אם אמו אלא לפי דע' הרמב"ם והסמ"ג וא"ז ואשר"י דפסקו כולהו כזעירי י"ל דה"מ באש' אבי אם אמו משום דהתם לא שכיחא דאזיל לגבייהו כדמפר' תלמוד' הטעם אליבא דזעירי דקורב' דאב שכיחי הוא דאזיל לגבייהו וקורבא דאם לא שכיחי דאזיל לגבייהו ובנדון דידן כיון דלגבי דידיה קירבא דאב הוא ואע"ג דלגבי אב קורבא דאם הוא מ"מ שכיחי טפי דאזיל לגבייהו מקורבא לאם דיליה וק"ל ואין להקשות א"כ אמאי לא חשיב טפי דאין לה הפסק דיש לומר דבכלל אשת אבי אב היא דהך נמי קורבא דאב היא כדפרישית עכ"ל ויפה הורה חדא דכדי הוא לסמוך עליו לחומרא היכא דלא פליג זעירי בהדיא ונוכל לומר דמודה לו עוד מאחר דלענין משפחת אביו אסורה עד לעולם והשיב אבי אבי אבי' לגבי בחד' דרא א"כ כל קורב' דחשיב לגבי אבותיו לעניין איסור שנייה ה"ה לגבי והכא גבי אבי אבי אביו מאחר שהוא אסור באשת אבי אמו כל בניו אסורה נמי לגבה וא"כ בן בנו נמי אסור בה דהיינו אשת אבי אם אבי אביו וק"ו אשת אבי אם אביו לחוד' ואפי' הרמב"ם והטו"ר שהתירו לקמן אם אבי אבי אביו ק"ו לגבי אשתו שאני התם דלא משתכח בהדאי דרא ערוה של אם דאורייתא אבל הכא משכחת שפיר אשת אביו ומ"מ לא נילף מזה מה שאמרי' לקמן כלת בתו יש לה הפסק דהיינו

כלת בת בתו שריא וכלת בן בנו לעולם אסורי' לומר שאף כלת בת בנו אסורה מאחר שלגבי קורבה דבן הוא זה אינו בשלמא הכא דמפליג תלמודא להדיא משום קורבא דאב ואם ואלמלא האי חילוק הי' מסתברא כרב ואיסורי מ"ה מחלקין נמי כה"ג אבל כלת בנו לא מצינו האי חילוק לא מחלקינן מעצמי' לומר שהוא יעמוד במקום בנו לאסור בכלת בת בנו ועוד יראה הסברא להדיא מהא שכותבי' לקמן דמ"ש כלת בן בנו אסור' עד לעולם כ"ש בת בן בנו שהיא מחמת קורב' עצמו ומאי מרבעי לר' חייא אי יש לה הפסק ומשני משום דבת לא שכיח' לגבי אב דאינ' יורשת משא"כ בכלת בן בנו כו' א"כ כלת בת בנו ק"ו דאינה באה לכלל ירושה וג"כ אינו מחמת קורב' עצמה שאינה אסורה וכן עיקר ומסקינן בסוגיא אמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו מן האב מאחר דאתפלג דרא וג"כ הוא אסור אחוה ואינו אבות לא גזרו להרחיק כל כך וכן אחות אבי אביו ואחות אם אמו ופריך רב הלל לרב אשי דחזי שניות דמר בר רבינא וכתיב' לאיסור' והשיב לי' דמר ברי' דרבינא לא חתים עליה כלומר אינני סומך על זה מזה משמע דבודאי כרבינא ברור ליה להתיר ומתוך כך פסק ר"ח ושאלתות דרב אחאי כאמימר להית' וכן דעת הרי"ף והרמב"ם וכן מצאתי בה"ג ור"י פסק לאיסור' משום דבהחולץ משמע להדיא דסוגיא לא כותי' כי התלמוד לא רצה לפשוט הבעיי' ממנו ומוקי לה הסוגיא בעניין אחר לפי דברי אמימר וכן פסק הרא"ש והמרדכי ועיקר ומ"מ נראה אפי' נאסר אשת אחי אבי אביו דלמט' דיד' ערוה דאורייתא אבל אשת אחי אבי אמו אפילו מן האב דליכא למטה דידה ערוה דאורייתא לא נאסר ומלבינו אין לאסור ולהוסיף בפרט מאחר דאתפלג דר' והוא איסור אישות של אחוה ומ"ש הרא"ש בתשוב' וז"ל אשת אחי אם אמו מן האם נ"ל שמותר' דאש' אחי האם קא מבעי' ליה אבל אשת אחי אם אמו מן האם שריא אע"ג דבעי תלמודא שניות דר' חייא אם יש להם הפסק ולא איפשטא מ"מ אשת אחי האם מן האם אינו בכלל שניו' דא' ר"ח ונהי דתלמו' פשיט' ליה לאיסור' מ"מ נרא' שיש לה הפס' כיון דאמימ' מכשי' באשת אחי אבי אביו כ"ש באש' אחי אם אמו ואפי' לר"י דפס' דלא כאמימ' התם איכא ערוה דאורייתא אבל הכא מודה עכ"ל אין לדקדק מזה מדלא התיר אלא באשת אחי אם אמו מן האם דאשת אחי אם אמו מן האב או אשת אחי אבי אמו מן האב או אשת אחי אבי אמו מן האב לא שרי דע"כ לאו דוק' מירי בתשובה זו דהא כיון דכתב בתשוב' זו וז"ל כיון דאמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו כ"ש באשת אחי אם אמו על כרחך ר"ל האי כ"ש אפי' אשת אחי אם אמו מן האב דהא אמימר מכשיר אפי' מן האב כדפירש"י בהדי' ואולי מה שתפ' הרא"ש אשת אחי אם אמו מן האם אפש' דנשאל על כה"ג על מעשה שהי' וכן משמע בראש התשו' שכ' וז"ל את"ל דאסו' אם

נשאת כבר מהו ש"מ להדי' על מעשה שהיה נשאל אך יש לתמוה אמאי לא דייק הרא"ש ז"ל דמותר מדברי רב שאמ' להדיא מאשת אחי האם אפי' מן האב יש להם הפסק והוא מפרש להדיא וצ"ע וראיתי שכתב הר"י קאר"ו על תשוב' זו וז"ל ותימא דמכלל דבריו משמע דלא שרי אלא באשת אחי אם אמו מן האם ולא מן האב ומהא דרב כו' הא נמי שריו עכ"ל ולפי מה שפירשתי לעיל אינו קשה כלום אבל לענין אחות אבי אביו נראה דאין חילוק בין אחות אבי אמו או אחות אם אביו דבכלה למטה דידה ערוה דאורייתא ואסי' וכן יראה מן התוס'.

ז

דין דאשת אחי אמו מן האם יש לה הפסק ודין דשניות דר' **חייא כולהו אין להם הפסק ושם ביארנו דאם אביו ואם אבי אמו אין להם הפסק ומותר לאדם לישא אשת בן אחיו ואשת בן אחותו ובת אחיו ובת אחותו**:

דין המחזיר גרושתו משנשאת חולצת ולא מתייבמ' וצרתה מתייבמת ודין דאין אדם אוסר אשתו עליו אפי' בא על אחות' א' על אמה:

איבעי' להו אשת אחי האם מן האם מהו אשת אחי האב מן האם או אשת אחי האם מן האב דאיכא צד אב הוא דגזרו רבנן אטו אשת אחי האב מן האב דאיכא ערוה דאורייתא אבל היכא דליכא צד אב לא גזרו רבנן א"ד ל"ש ופשיט דמרבינן לאיסורא מדרבנן ופשיטא נמי דיש לה הפסק דלא עדיף מאשת אחי האב מן האם או אחי האם מן האב דיש לה הפסק ואל תשגיח בסמ"ג שנפל בו טעות וכ' אשת אחי האם מן האם אין לה הפסק מן האב יש לה הפסק דכ"ש אלא ט"ס הוא וכך ראוי להיות אשת אחי האם בין מן האם בין מן האב יש לה הפסק כדברי הרמב"ם והתלמיד טועה שהגיה סבר מדאמר רב לעיל אשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב יש לה הפסק ולא נקט אשת אחי האם מן האם ש"מ דאין לה הפסק ולא היא כי רב אברייתא דקחשיב שניות קאי ובאות' ברייתי' לא נאמרה עדיין אשת אחי האם מן האם לאיסור' אלא עד דפשיט לקמן בסוגיא ועוד כ"ש הוא ועוד איבעי' להו בגמ' שניו' דר"ח יש לה הפסק או לא הרמב"ם פי' אכולהו שניו' דר"ח כגון שלישי שבבנו ושבבתו וכן בחמיו וכן בחמותו ומה שקש' מאחר דאסרי' לעי' כלת בנו ואין לה הפסק ק"ו קורבא עצמו כגון בת בן בנו שאין לה הפסק כבר תירצו התו' ואמרו דגבי כלת בן בנו שהן בני ירושה שהיא יורש בעלה כדי כתובה ובעלה יורש אבי אבי אביו עד לעולם א"כ שכיח' גבי' אבל בת בני בני' לא בת ירושה היא ולא שכיח גביה ואף שתמצא לפעמי' בת יחידית לא חלקו רבנן כי מידי דלא שכיחי היא וי"מ דוק' אשלישי שבבן אשתו ובבת אשתו ואחמיו ואחמותו קאי אבל אשלישי

שבבנו או אשלישי שבבתו לא קאי דכל קורבי עצמו אין לה הפסק לעולם והביאו ראיי' מן הירו' שאומר אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי ישראל וכת' הרי"ף וז"ל ואתי' למיפשטא מהא דרב דאמר ד' יש לה הפסק משמע שניות דר"ח אין לה הפסק ודחינן כי קאמר רב אמניינא דברייתא קאמר ובהא דר"ח לא איירי ובעי למפשט מר"ח גופא דאמר שלישי ורביעי משמע שלישי ורביעי אין טפי לא ודחי דילמא משלישי ורביעי ואילך קא' ולא אפשיטא בהדיא עכ"ל והנה דעת הרמב"ם תלמידו מדלא אפשט' הבעי' הוי ספיקא דרבנן ולקולא וכן דעת הרמב"ן וכ"פ ר"ח והסמ"ג כתב ונחלקו עליהם גדולי' ואמרי' כל ספיק' דאיסור' לחומר' ואין להם הפסק עכ"ל וכל זאת אינו שוה לי דפשיטא לן דספיקא דאיסורא דרבנן לקולא כאשר מסקנת הרי"ף מקבלת הגאונים בכל דוכתא כאשר הארכתי בפ' כיצד הרגל סי' ח' גם לא ידעתי מהו הלשון נשאר בתיקו הא לא הוזכר שום תיקו בגמרא ויראה לי דברי הרא"ש וז"ל ממ"ש הרי"ף ולא אפשיטא בהדיא משמע דאזלינן לחומרא אע"ג דדברי סופרים הוא משום דתלמוד' שקיל וטרי' למיפשט להתירה ודחי ליה אלמ' דעת בני הישיבה לחומרא וקרי ליה ולא איפשיט' בהדיא וכ"כ בס' חפץ לאיסורא וכ"כ הרב ר"מ הלוי ז"ל והרמב"ם ז"ל כ' שניות דר"ח יש להן הפסק וממ"נ כתב דלא כירו' דאברהם אסור בכל נשי ישראל אלמא דבנו ובתו אין להם הפסק הלכך נראה דכולהו אין להם הפסק עכ"ל וכן עיקר גם מ"ש הרב רבינו משה ב"ר מיימון לעיל דאם אבי אביו ואם אבי אמו היא אסורה לבד' כי יש לה הפסק לא נראה דבכל קורב' אין לה הפסק ע"פ הירו' ששרה אסורה בכל אנשי ישראל ולפי הרמב"ם הית' מות' בכל כאפרים ומנשה ובכל נכדי יעקב ולהלן וכבר קבלנו דאין לנו לחלק על תלמוד ירו' היכא דתלמוד דידן לא פליג עליה ויראה לי שאף דעת הרא"ש לאיסור כדברי הכל דכל קורבא עצמה אין לה הפסק ע"פ הירו' והטור לא דקדק כ"כ מאחר שאביו לא כ' בהדיא לאיסורא מ"ה פסק כרמב"ם ואינו נכון בעיני גם בזה אני תאב אם יבא לידי אם אבי אביו או אם אבי אמו ואפסד' לסעודת' ובה"ג הנמצאים בידינו כת' בהן אם אחות אבא ואם אחות אמו ואם אשת אביו ואין לסמוך עליהם כי לא נמצא רמז לא בתלמוד בבלי ולא בירושלמי כדבריהם אדרב' בטור מדויק מצאתי להדי' אם אשת אביו מותרת וה"ה לכל אמהות של שניות כה"ג וכן בשום פוסק גם הדברים מעירבבי' הם לשם מאד ומי יודע אם הגירס' אמיתית של רב יהוד' גאון וכ' הרי"ף נושא אדם אשת בן אחיו ואשת בן אחותו ובת אחיו ובת אחותו ועכשיו אבאר כל השניות בפרטן לפי הדברים שפירשנו:

א אם אמו ואין לה הפסק אפי' אם אם אם אמו אסורה עד לעולם: ב אם אביו אין לה הפסק אפי' אם אם אביו אסורה: ג אם אבי אביו אין לה הפסק אפי' אם אם אביו עד לעולם או אם אבי אבי אביו עד לעולם אסור':
ד אם אבי אמו אין לה הפסק אפי' אם אם אבי אמו או אבי אבי אמו עד לעולם אסור': ה אשת אבי אביו אין לה הפסק אפי' אשת אבי אבי אביו עד לעולם וה"ה אשת אבי אם אבי אבא: ו אשת אבי אמו היא לבדה אסורה אבל אשת אבי אבי אמו או אשת אבי אם אמו מותרת לו: אשת אחי האב מן האם היא לבדה אסורה אבל אשת אחי אבי אביו מן האם מותרת וכן אשת אחי אבי אמו מותר': ח אשת אחי אבי אביו מן האב אסורה היא לבדה אבל אש' אחי אבי אבי אביו מותרת:
ט אשת אחי אמו בין מן האב בין מן האם היא לבדה אסור' אבל אשת אחי אבי אמו בין מן האב בין מן האם או אש' אחי אם אמו בין מן האב בין מן האם מותרת:
י אחות אבי אביו אסורה היא לבדה וה"ה אחות אם אביו אבל אחות אבי אבי אביו מותרת וכ"ש אחות אבי אם אביו:
יא אחות אם אמו אסורה היא לבדה וה"ה אחות אבי אמו אבל אחות אם אם אמו או אחות אבי אם אמו מותרת: יב כלת בנו אסור' ואין לה הפסק אפי' כלת בן בן בנו עד לעולם ומ"מ כלה בת בנו מותרת: יג. כלת בתו אסורה היא לבדה אבל כלת בת בתו או כלת בן בתו מותרת: יד בת כת בנו או אפי' בת בן בנו אין לה הפסק אפי' כת בת בת בנו או בת בן בן בנו בכל גוונא אסורה עד לעולם:
בת בת בתו או בת בן בתו אין לה הפסק אפי' בת בת בת בתו או בת בן בן בתו בכל גווני' אסור' עד לעולם: טז בת בת בן אשתו אין לה הפס' אפי' בת בת בת בן אשתו או בת בן בן בן אשתו אסורה עד לעולם:
יז בת בת בת אשתו אין לה הפסק אפי' בת בת בת בת אשתו או בת בן בן בת אשתו אסורה עד לעולם:
יח אם אם חמותו או אם אבי חמותו אין לה הפסק אפילו אם אם אם חמותו או אם אם אבי חמותו בכל גווני' אסורה עד לעולם:
יט אם אם חמיו או אם אבי חמיו אין לה הפסק אפי' אם אם אם חמיו או אם אבי אבי חמיו בכל גווני' אסורה עד לעולם: כ אשת חמיו אסורה לו מפני מראית העין ואפי' בדיעבד צריך לגרש:
אלו הן הכ' שניות ובפרטן כ"ד כי שניות חשבתי יותר מן הרמב"ם אף כ"ח שניו' כי הוא לא מנה אחות אבי אביו ואחות אם אמו ואשת אחי אבי אביו וחמותו כי הרמב"ם

פסק להיתר ואני מניתי' לאיסור' רק ששניתי הסדר שהוא חלק בת בת בנו וכן בת בתו לד' חלקים ואני לשני' וכן גבי איסור אם חמותו הוא חלק לד' חלקים ואני לב' חלקי' עוד כת' הרי"ף כאן דינים מלוקטי' והרא"ש אחריו גם אני העתקתי המחזיר גרושתו משנשאת לאחר היא חולצת ולא מתייבמת וצרתה מתייבמת לעולם אין אדם פוסל את אשתו לאוסרה עליו אפי' בא על אחותה או על אמה או על בתה כל העריות האמור בתורה הבא עליהן שוגג או מזיד פסלה מן הכהונה ומה בין עריות לשניות עריות עבר עליהן ונשאן יוצאה בלא גט והולד ממזר שניות יוצאת בגט והולד כשר וזו וזו אין לה כתובה עריות פוטרת צרתה שניות חולצת ולא מתייבמת וצרתה מתייבמת עכ"ל:

ח

דין דלא גזרו שניות בגרים אבל ערוה גזרו בהם וקורב' רחוקה שהיה מותר בגיותן לא גזרו וביארנו דגבי גרים אחין מן האם לא יעידו לכתחילה ובדיעבד עבד עדותן עדות ומן האב אפי' לכתחילה מעידין:

במערבא בעו אי גזרו שניות בגרים או לא ומסיק השתא ומה ערוה גופא אי לאו שלא יאמרו באו מקדושה חמורה לקדושה קלה לא גזרו בהו רבנן לאסור אפי' לכתחילה דגר כקטן שנולד דמי ואין לו אחוה שניות מיבעי' וכתבו התוס' הא דאמרינן טעמא כדי שלא יאמרו באו מקדושה חמורה היינו ערוה מן האב שהיה נאסר בבני נח נאסר נמי השתא אבל קורב' רחוק שלא היה נאסר אף בגיותן פשיטא דשרי נמי השתא אבל קורבא מן האם כל מה שאסור בישראל אסור נמי בגרים כדי שלא אתי לאחלופי אבל גבי קורבא מן האב לא שייך טעמא דאחלופי דהכל יודעים שאין יחוס לעכו"ם דזרמת סוסים זרמת' וכן כ' הרא"ש ואאריך בזה בפ' נושאי' על האנוס' אי"ה ומסקינן אמר ר"נ גרים הואיל ואתא לידן נימא בהו מילתא אחין מן האם לא יעידו לכתחילה ואם העידו עדותן עדות מן האב אפי' לכתחיל' דגבי אב הכל יודעין שאין להם קורבא אמימר אמר אפי' אחין מן האם נמי לכתחילה מעידין ומ"ש עדו' מערוה דאמרי' נשא אחותה מן האם יוצא ערוה לכל מסור' פי' הכל נושאי' נשים ואתי לאחלופי קבלת עדות לב"ד מסור' וב"ד מידע ידעי דגר כקטן שנולד דמי ולא אתי לאחלופי:

ט

דין שיש לו אח אפי' ממזר זוקק את אשתו ליבום חוץ ממי שיש לו אח מן השפחה ומן הנכרית:

מתני' מי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום פי' שלא נפטר' מן זיק' יבו' עד שחולצת ואחיו הוא לכל דבר חוץ מי שיש לו אח מן השפחה והנכרית שהולך הולד

אחריה והוא עבד ונכרי כמות' כדיליף בגמ' שפחה מדכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה ולא לאביהן נכרי' דכתיב כי יסיר בכך מאחרי פי' בנך הבא מן הישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה פי' ר"י והוא העיקר מדקפיד קרא אהכירת בנך שלא יסיר העכו"ם החות את בנך שהוא חתנו ולא קפיד אזרע' שהוא בן בנו משמ' שבן בנו אינו בנו אלא הולך אחר הנכרי' וקרוי בנה ובקדושי' פ' האומר יליף מקרא אחרינא דלא תימא דוקא בז' אומות כתיב כי יסיר וגו' מנ"ל בשאר אומות אלא מדכתיב כי תהיינה לאיש שתי נשים וילדו לו כל היכא דקרינן כי תהיינה כלו' שיש בהן הויה ותפסי קדושין קרינן וילדו לו לאפוקי מן הנכרית דלא תפסי קדושי' בשום דוכתי לא קרינן וילדו לו וכת' התו' בפרק האומר בשם ר"ת לפי המסקנ' דילפינן דלא תפסי קידושין מכי תהיינה לאיש וגו' תו לא נוקי לא תתחתן בהם אנכרית אלא בגיור' איירי ובשבעה אומות דוקא בגיורת שייך בהו חתנות ושאר אומות שרי בגיורת רק בגיורת אסירי כולהו לר"ש דדריש טעמא דקרא אייתר כי יסיר לרבות כל האסורי' ולרבנן דלא דרשי טעמא דקרא א"כ שאר אומות אינ' אסירי עיין לקמן בפ' הערל סי' י"ח ופריך בגמרא מ"מ זוקק את אשת אחיו כו' לאתויי מאי לאתויי ממזר פשיטא אחיו הוא מ"ד לילף אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן כשרי' ולא פסולי' אף הכא גבי יבום כי ישבו אחי' וגו' כשרי' ולא פסולי' ואימא ה"נ כיון דלענין יבום פוטר הממזר כדיליף טעמא לקמן מיזקק נמי זקיק ליבום כ' הרי"ף שמעת מיניה דחייבי לאוין בני יבום מדאורייתא נינהו כדק"ל בכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיי' את שניהם מוטב ואל יבא עשה וידחו ל"ת אלא מ"ט אמרו רבנן חולצי' ולא מייבמי' גזיר' ביא' ראשונה כו' והיינו טעמ' דקתני גבי פ"ד וכ"ש ואם בעלו קנו ואסור לקיימ' כלו' בביאה שנייה שהוא בלאו לא יבא פצוע דכא וגו' עכ"ל וכ"כ הרא"ש ואף דשמעי' האי ממתני' דלעיל מ"מ נראה שחידש שלא תימ' חייבי לאוין שהן כבר נשוא' לאחי' לא נפטר' מן הזיק' אבל אח שהוא בלא יבא לא יזקוק ליבום ובפרט ממזר שהוא פסול לבא בקהל ישראל אפ"ה זוקק אשת אחיו ליבום.

דין מי שיש לו בן אפי' ממזר פוטר את אשת אביו מייבום וחייב על האב ובנו הוא ליורשו ולטמא לו ומי שזינה עם אשה בין פנויה בין א"א ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו והוא מודה לה פוט' ג"כ אשת אביו מיבו' ושם ביארנו דבין בן או בת בין בת או בן הבן או בת בן הבת פוטרי' את אשת אביו ומה ומה שביארנו דחייב במכה את אביו כשהוא ממזר היינו כשעשה האב תשובה ומ"מ איסורא איכא אפילו בלא עשה

תשובה ובנו שיש לו מן השפחה או מן הנכרית אינו פוטר ושם ביארנו דווקא משפחה דעלמא אבל בא על שפחתו והוליד ממנה בנו הוא בין לקולא בין לחומר' א"ל שהוא מוחזק בפריצות דאז אמרינן לשום זנות בעל:

מתניתי' מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אחיו מיבום וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו הוא לכל דבר פי' נמי ליורשו וליטמא לו חוץ מי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית ופריך בן מ"מ לאתויי מאי לאתוי ממזר כתב המרדכי וז"ל כתב הרמב"ם בפרק ג' דהלכות יבום מי שזינה עם אשה בין פנוי' בין אשת איש ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו ואפי' הוא מודה לה אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה הרי זה ספק לעניין יבום דכשם שזינתה עמו זינת' עם אחר וחולצ' ולא מתייבמ' וצ"ל דמתניתי' כגון שהיו חבושי' בבית האסורי' וכן משמע סוף פ' אלמנה לכ"ג עכ"ל ואני אומר מסוגי' דהתם משמע בהיפך וכן כתב הרשב"א בתשוב' גם הרא"ש השיג בתשובה וכתב שאם לעניין ירושה מחזיקין אותו בבנו כ"ש לענין יבום וכן נראה עיקר ושם בסי' י"ח אביאו ומסיק מ"ט פי' אמאי לא נילף אחוה אחוה מבני יעקב שאח ממזר לא יזקוק ליבום וא"כ מיפטר לא יפטר מיבו' ומשני אמר קרא בן אין לו פי' מדכתיב אין ולא כתיב אן שהוא נמי לשון לא כמו מאן יבמי מאן בלעם מדכתיב אין ביו"ד ש"מ עין עליו כלו' אם יש לו בן בעולם בין כשר בין פסול פוטר ומדפוטר זקק נמי (לא) זקוק ולא יליף אחוה אחוה מבני יעקב והא דבת פוטרת כתב בה"ג דילפינן נמי מבן אין לו עיין עליו ומהאי קרא דעיין עליו ילפינן נמי בן הבן או בת הבן שיפטור מיבום ועי"ל דבת ילפינן מלא ימחה שמו פרט למניח בת ששמו אינו מחוי ובן הבן או בת הבן ילפינן מנחלה דדרשי' בפ' יש נוחלין לענין נחלה דבן ובן הבן ובת הבן וכן הבת ובת הבת כי הדדי נינהו שהבת נמי קודמת לאחיה לנחלה היכא דליכא בן ילפינן נמי מדכתיב בן אין לו עיין עליו ה"ה לעניין יבום כי הדדי נינהו ופריך וחייב על מכתו כו' קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ובסנהדרין פ' הנחנקי' ילפינן מיניה לאב וה"ה להכאה ומשני כשעשה תשובה על זה שהולד ממזר כתב הרי"ף דווקא לעניין חיוב' הוא דלא מחייב באביו רשע אבל אסור להכות' ולקללו אפי' הוא רשע גמור מדאמרינן פרק הנחנקי' לכן אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו לקללו אפי' על שנעש' עביר' חוץ ממסי' ומדיח שהרי אמר' תורה לא תחמול ולא תכסה עליו אעפ"י שהמרדכי כתב שר"ת דחה ראייתו ואוקי הא דפ' הנחכקי' בעשה תשובה מ"מ נ"ל דברי הרי"ף עיקר מדל' קמשני אלא מסית משמע דשאר עבירות אין ראוי' להכות' אפי' להיות שליח ב"ד וק"ו בעבור אסור' אחרים בלא שליח ב"ד שאסור להכות' ועוד הסבר' נותנת שאם היה מותר להכות' על דברי עבירה בלא עשה תשובה כ"ש שהוא מותר להיות

שליח ב"ד להביאו להירהור תשובה דהא עיקר כפרתו במה שמקבל דינו מן הב"ד וכן הסכים הרא"ש והר"ן ועוד כתב הר"ף הא דתנן ובנו לכל דבר תוך מן השפחה כו' אמרי רבוותא ה"מ שפחה דאחרי' דומיא דנכרית דלית ליה קניין בגוה אבל דידיה לא דאין אדם עושה בעילת זנות וסתמ' שיחרר' ולשם קידושין בא עליה והכי אתמר משמיה דרב נוטראי גאון על מתניתי' דפ' האומר בקדושי' הולד של נכרית ושפחה הולד כמות' ה"מ שפחה של אחרים כו' וחזינן לגאון אחר דמספקא ליה בהאי מילתא ונקיטי' מתוך דבריו היכא דאית ליה איתת ומת ואין לו בן אלא האי דאוליד מן שפחה דידי' נקטי' לחומרא וחולצת ולא מתייבמת ולעניין ממון נקיטי' לקולא ולא ירית ליה האי בן אבל איהו גופא לא מזבני ליה יורשי' של אבוה לעבדא ואי בעי למיסב בת ישראל צריך גט שיחרור ואי קדש מקמי גט שיחרור מצרכינ' ליה גיטי ואי בעי למיסב שפח' לא שבקי' עכ"ל וגבי נחלה כ' בפ' רביעי שאינו יורש אלא אביו ת"ח ונוהג מנהג כשר ואומר עליו שהו' בנו ואמו משוחררת אבל אינו נושא בת ישרא' עד שיב' ראייה שנשתחררה אמו ואח"כ ילדה שהרי בחזקת שפחה היתה ואם הוא מן ההדיוט לא וכל זה הוא סברת הכרס שמחלק מעצמו לענין נחלה בין ת"ח לאינו ת"ח ואין לו ראיי' ויראה שכך דעתו נוטה כגאון האחרון והרמב"ם סבר שאינו פוטר ולית ליה האי סברא כלל שכתב בפ' י' מהלכ' גירושין וז"ל הוא מקצת הגאונים שכל אשה שתבעל בפני עדים צריכ' גט חזק' שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והגדילו והוסיפו אדבר זה שעלה על דעתם עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה ויש מי שהורה שודאי שחררה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה ואין ראוי לסמו' עליהן שלא אמרו חכמי' חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד או במקדש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו היא שחזקתו שאינו עוש' בעילת זנות עד שפירש שהיא בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הו' בועל אבל בשאר הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשום זנות עד שפי' כי הוא לשם קידושין ואין צריך לומר בשפחה או בנכרית שאינה בת קידושין שאין חוששין להן כלל והרי הבן מהן בחזקת נכרי ועבד עד שיודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה עכ"ל והראב"ד כ' שדברי הגאוני' קיימי' דלא שביק התיר' ואכיל איסור' אא"כ הוחזק בפריצו' ועריות וכ"ד הרא"ש אף שהסכי' לדברי הרמב"ם בענין הקדושי' שאין אומרים כה"ג אין אדם עושה בעילת זנות וכ' כדבריו בסוף הזורק מ"מ הכא הסכים לדעת רב נוטראי לא מטעמיה שאין אדם עושה בעילת זנות אלא דלא שביק התירה כו' מראייתו מהא דאמרינן בפ' השולח אר"ח א"ר עבד שנשא בת חורין

בפני רבו יצא לחירות דאי לאו דשחררי' לא הוי שביק לי' למנסב בת חורין בעבירה א"ל ר"י וכל כך יש בידך משמי דר' ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומ' מקודשת וחכ"א אינה מקודשת וק"ל כחכמים א"ל כי אמרי אנא כשרבו השיאו לו אשה ודומ' להא דרבו הניח לו תפילין דג"כ יוצ' לחירו' ופריך מי איכא מידי דלעבדי' לא עביד איסור' ומ"ה מסתמא שיחררו ויוצא לחירות ואיהו גופא אמרי' דעבד איסורא וכותב לה שטר אירוסין לקדשה ולא אמרי' דסתמה שחררה מקודם וא"כ הדרן קושיא לדוכת' ומשני הכא במאי עסקינן דאמר לה צאי והתקדשי בו באותו שטר אירוסין פי' היכא דאמר סתם התקדשי בו פשיטא דשחררה מעיקרא דלא עביד איסורא אבל השתא דאמר צאי בו באות' שטר משמע להדיא דלא שחררה מקודם אלא אותו שטר יהי' לך לשחרור ולאירוסין ובהאי פליגי ר"מ סבר יש בלשון הזה לשון שיחרור פי' בלשון הרי את מקודש' לי כלו' תהא ראוי' להתקדש בו ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שיחרור אבל היכא דלא אמר צאי אפי' לרבנן מקודשת משום דלא עביד איסורא הילכך הבא על שפחתו ודאי שחרר' מקודם דלא עביד איסורא ולא מחלקי' בין בא עליה דרך נשואין כגון התם או בין בא עליה דרך זנות כגון הכא והרמב"ם ז"ל לא נרא' לו דברי הגאוני' ואין דבריו נראים ע"כ תוכן דבריו של הרא"ש והמ"מ כ' שאין ראי' התם בשטר אירוסין איירי דמעשיו מוכיחי' שהוא רוצה אות' דרך אישות א"כ מסתמא אמרינן שיחררה אבל בבא עליה שלא לדרך אישות משמע ממעשיו שהוא רוצה בזנות ע"כ דבריו ואמת שסברה נכונה היא לחלק רק דלישנא דתלמוד' ל"מ דתלוי מידי בשטר אירוסין אלא עיקר תלוי בהא דלא עביד איסורא וא"כ אפי' בא עליה בזנות מ"מ היכא דשיחררה מ"מ לא הוי עבירה בפרט שפחתו שהיא אצלו ומיוחדת לו וא"כ אוקמיה נמי אחזקה דלא עביד עבירה לבעול שפחה א"ל דשחררה מקודם ואפשר דדעת הרמב"ם לטעמי' שכ' כל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה משום לא תהיה קדשה א"כ אין לו חזקת כשרות לומ' דהא לא עביד איסורא הא ע"כ עבר בלאו וא"כ אין חילוק בין פנויה לשפחה וצדקו ג"כ דברי הרא"ש שהוא סבר כדעת הראב"ד שהשיג עליו בפ"ק דהלכות אישות וכ' קדשה דוקא מופקר' לכל אבל המיחדת עצמה לאיש א' היא הפילגש ומותר וכ"כ רוב הגאוני' וכן ראייתו של הרא"ש ראי' גמורה היא ובפ"ק דכתובו' כת' הרא"ש להדי' דמ"ה אין מברכין אש"ק במצותיו וציונו לקדש אשה משום דיכול לקיים פ"ו בלא קידושין כגון פילגש וכן נרא' דבריו עיקר ומ"ש המ"מ שמצא במכילת' ברייתא ברייתא מבוארת וכך נוסחה שאין האשה וילדיה תהיה לאדוניה אלא לרבו' הרב שבא על השפחה והוליד ממנה בנים שהולדו' כמוה ונ"ל דלק"מ דהת' בודאי איירי שלא שחרר' אבל לעולם בסתמ' אוקמו'

אחזקה דשחרר' הילכך הבא על שפחתו והוליד ממנה הו' כבנו לכל דבר בין לקולא בין לחומרא א"ל שהוא מוחזק בפריצות:
פילגש הואיל דאתא לידן אימא בהא מילת' אי שרי' בלא קידושין אי אסירי.

יא

דין במקום שנתפשט חרם רגמ"ה שלא לישא אשה על אשתו ק"ו שלא ישא פילגש ואף במקום שלא נתפשט חרם רגמ"ה אין להתיר ליש' פילג' ומ"מ היכא דכבר עבר ונשא אין בידינו כח להוציא' ממנו במקו' דליכא תקנות רגמ"ה ולכתחל' ראוי לגזור ולהחמיר על זה ומי שיעבר על זה אח"כ יש כח ביד ב"ד להוציאה ממנו בע"כ וליסר אותם בשוטים:

מסקינן בפרק כ"ג מאי נשים ומאי פלגשי' אמר רב נשים בכתובה וקדושין פלגשי' בלא כתיב' ולא קידושין ויש שגורס' פלגשי' בקדושי' ולא כתוב' וכן פי' רש"י בחומש בפ' חיי שרה נשים בכתובה פלגשים בלא כתובה וראיית' ממעש' פלגש בגבעה שאם לא היו שם קדושי' מה היה המעשה הרע ששלח בכל שבטי ישראל ונקבצו כולם כאיש א' והמיתו אות' האנשים שעשו מעשה הרע והלא לכ"ע אין חייב אלא האחרון שהמית אותה בתשמיש והראשוני' פטורים ודומה לעשרה בני אדם שהכוהו במקלות דאמרינן בפ' הנשרפי' שאינו חייב אפי' לר' יהודא בן בתירא אלא האחרון ק"ו לרבנן דפטרי כול' ולמה בקשו מבנימן שיתנו להם כל האנשים שעשו מעשה הרע להמית אותם אפי' אם דימו להרג ג"כ בעל הפלגש ולענות אותו במשכב זכור מ"מ אין ב"ד של מעלה דן על המחשבה כעל המעשה ק"ו ב"ד של מטה אלא בודאי משום אשת איש נגעו בהם וגם כתיב ויקם אישה וילך אחריה וכתי' ויחזק בו חותנו ויאמר אבי הנערה אל חתנו ואין אשות וחותנו אלא בקדושין ועוד הקשו מהא דבבראשית רבה אמרו איש דמי' ומרמה יתעב ה' הם דואג ואחיתופל שזה היתר ג"ע וש"ד וזה התיר ג"ע בא אל פילגשי אביך ואי בלא קידושי' מאי ג"ע איכ' ועו' מצאנו בשמעוני בשמואל בא אל פלגשי אביך אחיתופל המזל הטעוהו שהי' סובר שהו' יהי' מלך והוא נותן עיניו באבשלום א"ל בא אל פלגשי אביך וכי אתה אומ' לי שאענה פלגשי אבי א"ל אחיתופל גזיר' האלהי' היא שאמר לאביך הנני מקים עליך רעה מבית' ושכב את נשיך ואחיתפל יעץ לאבשלום שיהרג אביו והוא ישב עליו בדין על שעונה נשי אביו ואני הורגו ומולך אני ולא היה יודע שהמלכות עומדת מבת בנו שנא' הלא זאת בת שבע בת אליעם בן אחיתופל וגו' עכ"ל ואי בלא קידושי' מאי מיתה שייך שם ועוד מביא ראי' מירו' בפ' אעפ"י ר"מ אומר פלגש אין לה כתובה ר"י אומ' יש לה כתובה אבל אין לה תנאי כתובה א"כ משמע דהיא בקדושי' דאי בלא

קידושי' מ"ט יש לה כתובה שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הכא תהא קלה להוציאה מאי איכפת לן כמו שמסיק תלמודא בריש האשה רבה גבי הלך בעלה למדינת הים וניסת כו' ומה שהקשה הרמב"ן בחומש על פי' רש"י שאמר פלגשי' בלא כתוב' הלא הכתובה מד"ס שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכו' אינ' קו' כי רש"י סבר שהסוגי' כר"ג דאמ' כתיבה דאורייתא וכ"פ התו' ויתר הגאוני' א"נ מדרבנן וכמו שתי' הרמב"ם גופא שאפשר גם ב"נ כאשר ישאו להו נשים בבעילה היו נוהגים לכתוב להן מוהר ומתן ואשר כרצונ' שתהי' להם פלגש ישלח אות' כאשר ירצ' כו' ע"כ דעת רש"י והרמב"ם ומ"ה כ' הרמב"ם בספרו בפ"ק דאישות וז"ל משנתנה תורה נאסרה הקדשה שנא' ולא תהי' קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבועל אשה לשום זנות בלא קידושי' לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה עכ"ל ושאר גאוני' נחלקו עליהם הראב"ד השיג על הרמב"ם והרמב"ן השי' על רש"י וז"ל הראב"ד בהשגותיו אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המיחדת עצמה לאיש א' אין בה לא מלקות ולא איסו' והיא הפלגש הכתוב' בפסו' ובעלי הלשון דורשין מלה הפוכי' ומורכבת פי' שגל עומד' לפרקי' למשגל ומשמשת הבית ופעמים למשכב עכ"ל ובתשו' הרמב"ן אשר השיב להרב ר' יונה מצאתי כתו' וז"ל איש האלהים קדוש הוא רב החסיד ר' יונה ז"ל שלום ושלו' תור' יגדל לעד ויסגא לנצח הגיענו מצותיך בעניין הפלגש להודיעך בה דעתי ע"ד אמת לא כנושא ונותן לא ידעתי במה יסתפקו בה דודאי מותר היא כיון שיחדתה לעצמו שלא נאסרה אשה בזנות לישראל אלא ממדרשו של ר"א ב"י נמצא אח נושא אחותו ואב נושא בתו וע"ז נא' ומלאה הארץ זימ' אבל כשנכנס' בביתו והיא מיוחד' וידוע לו בניה נקראי' על שמו ומותרת שהרי דוד נשא אותה ולא הוזכר בגמ' הפרש בין מלך להדיוט ומצינו גדולי ישראל נושאין אותה שנא' ועיפת פלגש כלב ילד' וגדעון שופט של ישראל שדבר בו ה' כתי' בו ופלגשו אשר בשכם ילדה לו וא"ת שהשופט הרי הוא כמלך מפני שנוהג שררה על הצבור ופלגשו ידוע נתת דבריך לשעורי' להתיר' לבעלי השם ופלגש בגבעה אילו היית' אסורה עליו לא אמר הכתוב ויקם אישה וילך אחריה ויאמר אבי הנער' לחתנו וגם הוא מתבייש בזמתו אלא שהיה הדבר מותר ונהוג בישראל והוא אמר ואוחז בפלגשי ואנתחה כי עשו זמה ונבלה בישראל מכלל שהו' לא היה עוש' לא זמה ולא נבלה שמא תאמר מן התורה היא מותרת ומדבריהם הו' דגזור וכי באיזה מקום הוזכרה גזיר' זו בתלמוד ואיזה ב"ד נמנו עליה ובאיזה זמן נשנית משנה זו ומ"ש כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה אינו אלא לומר שכיון שנכנס' לחופה נתחייב לברך ואסו' ליהנות ממנה בלא ברכה ובענין הזה הי' שנויה במקומה במס' כלה וכך אמרו כל הפוחת לבתול' ממאתי' ולאלמנה מנה ה"ז

בעילתו בעילת זנות וכך אמרו במקדש על תנאי ובעל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והטעם לכלן מפני שהקדושין והחופה מ"ע וכל שבא לישא אשה שתהי' אסורה לכל אדם וקנויה לו וליטמא לה אמר' תורה יקדש ויכנוס לחופה ויברך ברכת חתנים בעשרה ואם הקדי' לבו' על ארוסתו בבית חמיו לוקה מכת מרדות ואם אחר שהכניס' בביתו הקדי' לבוא עליה בלא ברכה אסורה לו כנדה וכן כל שלא כת' לה מאתי' סבורה הי' כיון שאינו נוהג עמה עיניו נתן בגירושין הויא לה גרושת הלב הא אלו רצה שתהיה לו פלגש שלא תהא קנוייה לו ולא אסורה על אחרים ול' קדש כלל הרשות בידו וגם דברי הרמב"ם ז"ל אינם לאסור פלגש להדיוט ולהתירה למלך אלא כך אמר וכל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מפני שבעל קדשה לשום זנות היינו שפגע בה ובעלה ולא יחדה לעצמו לשום פלגשו דהיינו קדשה ולא אמר הר"מ ז"ל כל הבועל בלא קידושין לוקה עכ"ל. והנה לפי דבריו אין כאן מקום להשגת הראב"ד אבל לא נהיר' לי שכיון הרמב"ם לדבריו דא"כ וכי קצרה ידו מלכתוב אלא א"כ יחדה לו מותרת אלא ש"מ דבכל ענין קאמר דאסור' וכן כתב הטור אחריו דאפי' ביחדה אסורה לו ומה שכתב כל הבועל לשם זנות בלא קידושי' דה' לא קשה מידי דמ"ה כת' לשם זנות דאי דעתו שתהא מיוחד' לו לאשה ולא לזנות אעפ"י שעובר הלאו מ"מ אינה לוקה דליב' אנסיה וסבר שבהיתר עושה לכך כתב כל הבועל לשם זנות דאז לוקה בודאי אבל לעולם בכל עניין אסור בפנויה בלא קידושין ועוד נראה בעיני דאף הרמב"ם סבר כמו הראב"ד דאין מלקות אלא בקדשה היושב' באם הדרך כמו שכתב שם וכמו שמוכח להדיא בפ' ב' דהלכות נערה רק שאיסור מיה' איכ' שלא הותרה אשה לאיש אחר מ"ת אלא ע"י קידושי' וחופה כמו שכת' לשם וכן כתב הרב ר' יונה בפירושו וכאשר נפרש לקמן דאיסור' דאוריית' מיה' איכ' לדעת הרמב"ם ורבו החולקי' עליהם הראב"ד והרמב"ן ופי' הר"ר דוד קמחי בשמואל גבי הנני מקי' עלי' רעה מביתך ושכב עם נשיך לעיני השמש שכ' לשם יש לשאו' האי' גזר השם על אבשלו' שיחט' וישכב עם נשי אביו כו' וכת' בסו' דבריו כי לא היה החט' הגדול בי' שפלגשי אביו היו ומפותת אב מותרת לבן אלא לפי שפילגשי מלך היו אסורות וכ"ש לבנו כי מכוער הדבר בא על פילגשו אביו. ועתה יש להשיב לי על דברי האוסרים מה שמביאי' ראייה מה היא המעשה הרע בפלגש הגבעה מאחר שלא היו קידושין כו' נ"ל דלאו משום דיני נפשות באו עליה והא ראייה שסיפר האיש הלוי בטענות אותו דימו להרוג אף שבזה אין להם שום משפט בנפש אלא העיקר שסיפר רוב מעשיהם הרע אשר נהגו בני בנימן ביניה' מעש' אכזריו' כרוב הנבל' אשר בתחיל' לא רצו ליתן מלון ואח"כ באו עליו לאונסו במשכב זכר ואח"כ המיתה בתשמיש זה אחר

זה שהוא מכוער מעשיהם יותר מסדום וכמעשה הזה בודאי לא נשמע מיום הוסדה הארץ בפרט לבני ישראל שהם בני אלקים ומזה באו לעקור השבט הכל וכל מה שהקשו מה שקרוי איש' וחתנו אין זה ראייה כי הוא אחר לשון בני אדם שהוא קרוי בעלה ואביה חמיו ומה שהקשו מב"ר מאחיתופל שהוא מגלה עריות כו' אין זה קושיא כלל כי מכוער הדבר לבנו לענות נשי אביו בפרט אלמנות של מלך וראוי להמית על זה ומזה הי' מכוין אחיתופ' להמית את אבשלום בדין כי בשלמא מה שהיה חולק על המלכות משום שאמר על רוב בני ישראל שגזירות אלקים הוא שאביו אין ראוי למלכות ממעשה שעשה בבת שבע ובבנו אין גזירת אלקים הוא לדב' עון וזימ' והעם (לא) יאמינו בזה כי הקב"ה שונא זימה הוא בפרט בדבר האסור אלמנה של מלך זולת רוב המכוער מה שהיו נשי אביו ועינה אותם ומה שהקשו מן הירושלמי דפליגי ר"מ ור' יהודא כי יש לה כתוב' אין זו סתיר' לעולם בלא קידושין מה קשה תהא קלה בעיניו להוציאה כו' אינו דומה כלל להא דיבמות בהאשה רבה שנשא אותו בעבירה אבל הכא שמותרת לו ביחוד ג"כ חשו חכמים ביותר שלא יתעולל בה. כמה ימים ואח"כ יוציא' מביתו ויהיו בנות ישראל כזונות של הפקר ע"כ תקנו לר' יהוד' יש לה כתוב' ואין להוכיח כדבריהם מדאמר במסכת שבת פ"ו במה בהמה תניא ר' שמעון בן אלעזר נוצל אותו צדיק מאותו עין ולא בא מעשה לידו אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומ' ארור שוכב עם אשת אביו ליכא חטא זה לידע שישכב עם הפילגש אביו משמע דפילגש בקדושיה י"ל דפילגש דיעקב היא בקידושין וכן הסברא נותנת מאחר שכולם היו שוי' ביחוס ולא מצינו כתוב' שיחוס לבני הגבירה יותר אלא ס"ל שוין לכל מעלה ובלי ספק מאחר שראה בנבואה שמיטתו שלימה לצאת ממנו י"ב שבטים אי אפשר לומר אלא שלקח' בקידושי' ובדרך אישות ומה שקרויה פילגש היינו שהיתה מתחילה שפחה לרחל ואפשר אחר הנשואי' היתה משרתת הבית במקום גבירת' ותדע דאין פילגש אלא המיוחדת לשכיבה אבל אין אדם לוקח לפרי' ורבי' וכמו שדרשינן בב"ר גבי שרה ותתן לו את הגר שפחתה לאשה לאשה ולא לפילגשו וא"כ מה שקורא אותה אח"כ פילגש לפי מדרש רז"ל שהיא קטור' היינו כמו שפי' אעפ"י שלקח אות' בתורת אישות ופרי' ורבי' מ"מ גבי שרה גבירתה היתה משרתת הבית ושם שפחה עליה כמו שפי' החכם ר' אבר' אבן עזרא שפילגש היא השפחה ה"נ הכא גבי רחל לאה דרשינן ותתן לו לאשה ולא לפילגשו מיתורא דקרא ויש להביא ראייה מיוסף הצדיק שהראה לאביו שטר אירוסין וכתיבה בה ומתוך זה בקש יעקב אבינו רחמים שחזר' השכינה משמע לולי זה לא היו ראוי' לברכה וק"ו לזקן הזה גופ' שלא לקח השפחות להוליד שבטי ישראל א"ל באישות ואדרבא מכל מה שהביאו

ראיי' יש להשיג ראייה כנגדם דמעשה פילגש בגבעה בודאי בלא קידושי' דאי בקידושין מה היה רעת האיש הלוי שהציל עצמו מעין ומסר אשתו שהי' א"א כדי להצילו ואפי' את"ל שעון משכב זכור גדול' מא"א מ"מ אסור כדאיתא מסכת תרומות והסמ"ג מביאו נשי' שאמרו להם גוים תנו אחת מכם ונטמ' אותה יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת ואם יחדו להם א' ימסרוהו ק"ו זה שלא בקשו האשה כלל ואדרבה יחדו לאות' האיש שאל יציל עצמו בנפש אחר וא"כ למה כתיב ויחזק האיש בפלגשו וא"ת שלא בדין עשה הלא סיפר טענותו לפני כל ישראל ושמעו לו לעשו' נקמה בבנימן ואם היה רשע כמותו לא היה להם להשגיח בדבריו כל עיקר ועוד האיש זקן שכשר היה ביניה' אמר בתחילת דבריו אוציא לכם בתי הבתולה ופילגשו ואל תעשה נבלה וגו' ואם היתה א"א וכי אינו נבלה ועוד מדאמ' בתי הבתול' ופילגשו משמ' שדומה כדומה הוא ועוד אי הוה לו קידושיה בה איך היתה מזנה עליו לברוח ממנו הלא אינ' פוטרת בלא גט אלא שתאמר מורדת דבעינן ומצער ליה הוית ודעתה היתה לישב צרורה עד יום מותה וקשה זה להאמין וממעשה פילגשי דוד אדרבה מוכח דשלא בקדושי' היו דאי בקידושין וכי היה אבשלום כך משוגע להיות א"א ולגלות אשת אביו וימצ' חן בעיני ההמון הלא אותו הדור לא היו רשעים שגנב לבם ואמר שהיה טוב לישראל זה יותר מדוד ודוד מחמת חטאיו אינו ראוי למלכות ויראו העם שיעשה דין באביו וישמחו בו א"כ איך יעשה הוא המעשה הרע לשכוב את נשי אביו ולגלות ערות אביו אלא בלא קידושין היה וסבר מאחר שמרוצי' העם שימרוד באביו אין זה אלא קלון אביו להבאישו כמו שאמר המקר' אביך וכו' ומה שהיו נשי המלך סבר אין בכך כלו' מאחר שבא לחלוק על מלוכה ועוד יראה מן המדרש גופ' שאמר לו אבשלום וכי אענה נשי אבי כו' והוא רצה להמיתו על שעינה נשי אביו תיפק ליה משום אשת איש שהוא נמי מיתה בידי אדם ועוד מה צריך לו להזכיר שעינה נשי אביו אפי' ברצון לא ימלט ממיתת ב"ד בשלמא אם הו' בלא קדושי' ומשום אלמנת מלך ועיקר האיסו' שהוא דבר מכוער לענות נשי אביו ומ"ה קאמר שעינה אותם וגם הוא היה לבו נוקפו בדבר המכוער שאמר לאחיתופל וכי אענה נשי אבי ומן הירושלמי דפ' אעפ"י נ"ל להיפ' דאי' בקדושי' מ"ט דר"מ דאמ' אין לה כתובה אם קדשה כדת ישראל נתחייב במוהר הבתולת ואפי' אם יתנה כנגדה הוא מתנה כנגד מה שכתוב בתורה בפרט לר' מאיר דמסקינן בתלמודא דידן דסבר כל הפוחת לבתולה ממאתי' כו' בעילתו זנות משו' דקסבר כתובה דאורייתא הוא ובזה טעה הרב הגדול ר' אלי' המזרחי שרצה להביא ראייה מן הירושלמי לפי' רש"י בחומש ומפרש שטעמ' דר"מ דאין להו כתוב' מאחר שהוא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ופילגש שהיא

למשכב ולא לפרי' ורבי' לא תקינו לה כתובה הלא מוכח בהדיא בפ' אעפ"י לר' מאיר דכתוב' דאורייתא הוא ולא משום תקנ' אלא בלא קידושין איירי וכדפי' לעיל טעמ' דר"י דיש לה כתוב' ועו' מצינו בסנהד' להדיא שלא כדבריהם דמסקי' בפ' הנשרפי' אל תחלל בתך להזנותה זה המוסר בתו פנוי' שלא לשם אישו' וכן פנוי' המוסרת עצמ' כו' ומסיים יכול על מעשה יחידי פי' אם ירצה אדם אחד למסור בתו לפלגש או היא עצמ' אם רצת' להיות מיוחד' לאדם א' ת"ל ומלאה הארץ זימ' ולא על מעשה יחידי ר"א ב"י אומר מתוך שהוא בא על נשי' הרבה ואינ' יוד' על איזה מהן בא וכן היא שמקבלת מאנשים ואינ' יוד' מאיזה נמצא אדם נשא לבתו ואח לאחותו ונמצ' ממלא כל העול' כולו ממזרי' שנא' ומלא' הארץ זימה זה מה הוא אבל במעשה יחידי היא שיחדה לו לשכיבה לא אלמא אעפ"י דלא קדשה שרי לכ"ע ופי' ר"א מזרחי דלא ממעט מעשה יחידי אלא מן הלאו ולא ממעט מן האיסור כלל כאשר פרשנו לעיל ויפה פי' כדי שלא להשוות הגדולים טועה ומ"מ נראה הברייתא כפשוטו הוא עיק' ומצאתי בתשו' הרא"ש והטור הביאו סי' קמ"ט שכ' בא' שקידש אשה לשם פילגש בקדושין ואפשר שהוא השיב בתשו' על דעת השואל שהלך לשיט' הרמב"ם אבל הוא גופא לא ס"ל כך כאשר אוכיח לקמן ומ"ש הטור בנו בא"ה סי' כ"ז אין האשה נחשבת כא"א אלא ע"י קדושין שנתקדשה כראוי אבל אם בא עלי' אדם בלא קדושין לשם זנות לוקה משום לא תהיה קדשה והיא זונה האמורה בתורה ואפי' לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות בינו לבינה אינ' נחשב' כאשתו אפי' אם יחדה אלא אדרבה כופין אותו להוציאה מביתו וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשו' פנוי' המשרתת בבית ראובן ויצא קלא דלא פסיק שמתייחד עמה לא מיבעי' שבני משפחתה יכולין למחות בידו שהו' פגם להם שתהי' פלגשו אלא ב"ד כופין אותו להוציאה מביתו שדבר ידוע שהיא בושה לטבול ונמצא שבועל נידה עכ"ל משמע שהוא סבר שאביו הסכים לדברי הרמב"ם ולפי מ"ש לעיל מוכח להדיא שהוא לא כיון לדע' אביו הרא"ש ומעולם הוא לא הסכי' עם הרמב"ם לאסו' פנוי' שיחדה ותשו' שכ' הוא לא איירי ביחד' להדי' כי יחדה לו להדיא מאי בושה לטבול איכא ומ"ש מוציאי' ממנו לאו משום זנו' אלא משו' איסור נידה ואדרבה להדיא משמע דאי לאו איסור נידה ובני משפחתה לא היו מדקדקי' בכך היה שרי ועוד מדכ' שהוא פגם להם להיות פילגש משמע דפילגש היא בלא קידושין ועוד טעה מיני' ובי' שהו' כ' והיא זונה האמור' בתורה ולעיל כ' שאינ' זונ' אלא הנבעלת לחייבי כריתות ומיתות ב"ד אבל זנות בעלמא לא כדמוכח מדבריו להדיא ויש מישבי' אותו שכאן איירי בזונה המופקרת לכל וסבר כר"ע דאמר זונה היא מפקרת וסבר מדאמר אין הלכה כר"א דאמר הבא על הפנוי' עשאה זונה ש"מ דהלכ'

להחמי' כר"ע וכמ"ש הסמ"ג מ"מ כ' נגד אביו שפס' הלכה כחכמים ויתר מחברי' עמו ויש טועין ורצו לישב מ"ש אפי' אם יחדה לא קאי אאיסור ביאה אלא שאינה נחשבת כאשתו כלומר אפי' עדי יחוד אינ' מועיל ומפרשי' בשיבוש אפי' יחדה כלומר שנתיחד עמו ואינ' רואי' מ"ש בסימני' להדי' וז"ל איסור ביאה עם הפנוי' אפי' אם יחדה לו אין לו ע"כ לסמוך עליו בשמועה זו. מ"מ הי' לבי נוקף להכרי' בענין הפלגש עד שמצאתי בתו' דפ"ק דגיטין גבי ותנז' עליו פלגשו וז"ל וא"ת ומנ"ל דלא היו זנו' ממש ואר"ת מדרצה להחזירה כדמוכח קראי דאפי' פילגשים לא היו דרכם להחזיר אחר זנותן כדכתיב בא אל פילגשי אביך וכתיב ותהיינה צרורות עד יום מותן אלמנות חיות עכ"ל ויש לי אילן הגדול לסמוך ומילת פלגש נ"ל שהוא פלגש מלשון רז"ל שיצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא (עו' מצאתי בתו' ביומ' פ' שני שעירי' על הא דשאלו את ר"א פלוני מהו לעה"ב כו' ולא השיב מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו ופי' התו' בשם ר"ח ששאלו על אבשלום שבא על פלגשי אביו מי ס"ל הא דאמר רב נשים בכתוב' וקידושי' ופילגשי' בלא כתובה ולא קידושי' דהכי אמרי' בסנהד' פ' כ"ג או לא עכ"ל אלמא דגרי' ר"ח כגירס' שלנו וכל דבריו דברי קבלה ומהא דמסי' בירו' פכ"ג אין נושאין אלמנותו של מלך ולא גרושתו מדכתיב ותהיינה צרורות עד יום מותן אלמנות חיות אין הפי' שהיו צריכי' גרושי' אלא ה"ק מדהיו צרורות כל חייה' ולמה לא נשאו לאחרים אלא ש"מ כל שנשתמש בקודש אסור להדיוט אפי' כשאינ' רוצה בשמוש אות' כלי עוד שהרי לא קרב אליהן וה"ה לגרשה דנילף מיני' דאסור) אף כאן יצאה מכלל שפחה ולכלל אשה לא באה ומ"מ נ"ל בדורו' שפשטה חרם דר"ג שלא לישא אשה על אשתו ק"ו פילגש ואשתו דלא עדיף ואף היכא דלא נתפשט חרם דר"ג אין להתיר' כלל כי בעו"ה הדו' פרוץ אם תתיר לו פלגש תמלא הארץ זימה כי אפי' הרמב"ן גופא כ' בסוף התשו' ואתה במקומ' תזהר מן הפילגש שמא יזנו ויפרצו ויבואו עליה בנידתה ומ"מ היכא דכבר עבר ונשא אין כח בידינו להוציאה ממנו במקום דליכ' תקנת ר"ג או היכא דלית ליה אשה ומ"מ לכתחילה במקום שאינ' נזהרים ליקח פלגש ראוי לגזור ולהחמי' ע"ז ומי שעבר אח"כ יש כח ביד הב"ד להוציאה ממנו בע"כ וליסרו בשוטי' עד שיניחנה:

יב

דין הבא על אחותו והיא בת אשת אביו או על אמו או ה"ה א' מכל עריות והיא א"א חייב שתים:

ת"ר הבא על אחותו והי' בת אשת אביו חיי' שתי' אחת משום אחותו וא' משום בת אשת אביו ר' יוסי בר יהודא אומר אינו חייב אלא משום אחותו בלבד ותרוייהו ילפי מקראי

והלכה כת"ק דחייב שתים וה"ה אם בא על אמו חייב שתים משו' אם ומשום אשת אב דק"ל כרבנן דר"י בפ' ד' מיתות ופי' תו' דאיירי לאחר מיתה וה"ה א' מכל עריו' עם א"א חייב שתים כדמוכח לקמן פ' ד' אחים:

יג

דין המקדש אחת משתי אחיו' ואינו יודע איזה מהן קידש כגון שעשו שתיהן שליח לקבל קידושין ואמר לשליח אחת מהן מקודשת לי נותן גט לזו וגט לזו מת ולו אח א' חולץ לשתיהם ואינ' מייבם היו שני אחים א' חולץ תחילה ואח"כ מייב' השני ואפכה לא קדמו האחי' וכנסו קודם שנמלכו בב"ד אין מוציאי' מידם ושם ביארנו דודאי זקוקתו אין הדין כן אלא מוציאין ממנו ואם נמלכו בב"ד ואסרו לה אפי' כנסו מוציאין מהראשון וכן אם נמלכו בב"ד ואמרו שיחלצו תחילה ואח"כ לייבם והם הפכו מוציאין מהראשון ודין שנים שקידשו שתי אחיות ואין ידוע איזה קידש זו ואיזה לזו כל א' נותן גט לשתיהם מתו ולזה אח א' ולזה אח א' כל א' חולץ לשתיהם לזה אח א' ולזה ב' זה שיש לו אח אחד חולץ לשתיהם והשני' א' חולץ וא' מיבם אבל לא לייבם תחילה ואח"כ לחלו' קדמו שנים וכנסו אין מוציאין ואפי' שניהם כהנים ולכתחילה אסור כשהם כהנים היו לזה ב' אחים ולזה ב' אחים אחיו של זה חולץ לאחת ושל זה חולץ לאחת ואח"כ בא האח השני של זה מייבם לחלוצה של זו וכן האח, של השני ואם, קדמו ב' האחים של א וחילצו לשתיהם לא ייבמו האחי' של שני קדמו השני' האחרוני' וכנסו א' שחלצו ב' הראשונים אין מוציאין מהן:

מתני' מי שקידש אח' מב' אחיות ואינ' יודע לאחר קידושין איזה מהן קידש שנתערבו אח"כ וה"ה אפי' בשעת קידושין לא ידע כגון שעשו שתיהן שלי' לקבל הקידושין ואמר לשליח א' מהן מקודשת לי אף שקידושי' שאינ' מסורים לביא שהרי אין סיפ' לבא לידי ביאה מ"מ אנו ק"ל כאביי דאמר בפ' האיש מקדש קידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין נותן גט לזו וגט לזו מת ולו אח א' חולץ לשתיהן פי' אבל ליבם אחת ותצא השנייה משום אחות אשה לא דילמא ישא אחות זקוקתו שהיא אסורה מדרבנן ולחלוץ לאחת וליבם לאחת לא שמא ישא אחות חלוצתו היו לו שני אחים א' חולץ וא' מיבם ממ"נ אם היא אשת אחיו הרי זקוקתו ואם אינה אשת אחיו הרי כנכרי' לו ומשום אחות זקוק' לא נאסרה שהרי כבר חלק אחיו לאחותו ודוקא מיחלץ חד והדר מייבומי אידך אבל איפכ' לא שמא יפגע באחות זקוקתו קדמו שני האחין וכנסו לשתיהן אין מוציאין מידם שכל א' יאמר הזקוקה נזדמנ' לי אפי' אי לא מתרמ' לי מ"מ ביבם אחי יפקע האיסור למפרע וכת' ר"י דוקא בכי ה"ג שיש נמי צד להית' שכל א' יאמר זקוק' נזדמנ'

לי אבל היכא דנשא בודאי אחות זקוקתו יוציא ולא פקע איסור' במה שיבם אחות' כיון שכבר נשא' באיסו' ודבריו מוכיחי' מן הסוגיא דשמעתתא להדיא דעיקר שריות' דמתני' משו' דכל א' אומר זקיקתו נזדמנ' לי וכ"כ הרא"ש וכ' עוד ואפי' הא לא אמרו אלא דוקא שקדמו וכנסו אבל נמלכו בב"ד ואסרו להם ליבומי תרוייהו אלא לחלוץ לאחת ולייבם לשנייה והלכו שניהם ויבמו יוציאו כיון שעברו על דברי ב"ד והבי' ראי' מפירש"י שפי' אהא דקדמו וכנסו קודם שנמלכו בב"ד והיינו כדבריו ודומ' לזה כ' בתשו' והבאתי לקמן סי' כ' ומ"מ נ"ל לפ' שאם נמלכו בב"ד ואסרו ליבם תחלה אלא לחלוץ והדר ליבומי והם הפכו ויבמו תחילה מאחר שעברו על דברי ב"ד יוציא זה שיבם תחילה אבל השני שפיר מייבם לשנייה ומ"ש יוציאו לאו דוקא קאמר אלא אראשון שיבם תחלה קאמר דהשני ממ"נ שפיר קומייב' א"ל שיבמו כאחת ולא נודע איזו קדמו שנים שקדשו שתי אחיות ואינ' יודע איז' קידש לזו ואיזה קדש לזו כל א' נותן גט לשתיהן מתו ולזה אח אחד ולזה אח אחד זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן כדפי' לעיל לזה אח אחד ולזה שני אחין זה שיש לו אח אחד חולץ שתיהן והשני שהיו לו שני אחים אחד חולץ לאחת תחילה והשני מייבם לשניה ואיפכא לא כדפי' לעיל ודוקא מחליץ האח האחד לשתיהן אבל יבומי ברישא אפי' חלץ אחיו תחילה לא דשמא יפגע ביבמה לשוק קדמו השניים וכנסו אחר שחלץ היחי' לשתיהן אין מוציאין מידם ומפרשינן בגמרא דאפי' היו שניהם כהנים שכל א' אינה אלא ספק חלוצה שחליצת אחת מהן ממ"נ אינו כלום ומאחר שחלוצה מדרבנן בספק לא גזרי ופי' רש"י בגמרא בספק חלוצה לא גזרו לאפוקי מספק יראה מדבריו דלכתחילא אסורי ליבם אפי' לאחת היכא שהם כהנים משום ספק חלוצה והמגיד משנה כתב בשם הרמב"ן שכתב עליו וז"ל וכן עיקר ואע"ג דשאר ספק של דבריהם ואפי' לכתחילה לקולא כיון דאיכא מעשה רבה שחלץ לה בב"ד אין מתירין אותה לא היא ולא צרה שלה והכי נמי מוכח בהדיא בפרק נושאי' על האנוסה דאמרינן התם כהני' חולצין ושאינם כהנים מייבמין משום ספק חלוצה אסורה להו תדע שהרי אחות חלוצ' נמי מדרבנן ותנן במתניתין שחולץ ולא מייבם מפני הוא אחו' ספק חלוצה ואחות זקוקה נמי מדרבנן דזיקה היא וקא אסרינן ליבומי והדר מיחלוץ משום דפגע באחות זקוקה והיינו טעמא דכיון דחלץ לאידך ניראית כיבמה ואפרסמא מילתא טוב' הלכך חיישינן שמא יאמרו אחות זקוקה מותרת לכתחילה עכ"ל הרמב"ן היו לזה אח שני אחין ולזה שני אחין אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לשניה ואח"כ בא האח השני של זה מיבם לחלוצה של זה ממ"נ אם יבמתו היא שפיר קנסיב וא"ל נכרית קנסיב ואי משום אחות זקוקתו לא נאסרה שהרי אחיו חלץ לאחרת ופקע זיקה ומשום יבמה לשוק

ליכא שהרי חלצה מן אחי בעלה ואם קדמו השני אחי' של אח האחד וחלצו לשתיהן לא יבמו השני אחי' האחרי' לשתיהן דאי אפשר ליבם בתחילה דשמא יפגע באחות זקוקתו אלא אחד חולץ לאחת ואחד מייבם לשניה קדמו השנים האחרוני' וכנסו אחר שחלצו שני' הראשוני' אין מוציאין:

יד

דין דמצוה בגדול ליבם וגדול גדול קודם ויור' בחלק אביו אם מת האב קודם לאחיו ושם ביארנו דאם נולד בן מיבמתו א"צ לקרוא בשם אחיו המת ודין אח שהוא בן שפח' ונסתפקו אם הורתו ולידתו בקדושה אינו זוכה בנחלת אחיו ודין מי שמת והניח ג' בנים וצוה שתהא אשתו רשאה ושלט א' בנכסיו מת א' מהם וייבום השני אשתו שהוא נוטל חלק אחיו המת כולה ובשטרות אינו נוטל חלק המת יתר על החי:

ת"ר והיה הבכור מכאן שמצוה בגדול ליבם פירש והכי דרשינן לקרא ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור כלומ' הבכור יהיה המייבם ולאו דווקא בכור אלא הגדול שבאחין וכל הגדול גדול קודם כמו שאפרש בעז"ה בפ' החולץ אשר תלד כלו' היבמה תהא ראויה לילד פרט לאיילונית שאינה יולדת יקום על שם אחיו לנחלה כלומ' היבם יורש נחל' אחיו פי' ולא זו ממון של אחיו להשביח על עצמו אלא אפי' חלק ירושת אביו והיינו דקרויה ליבם בכור שדינו כבכור נוטל ב' חלקים בירושה אף המייבם נוטל ב' חלקי' בירושה ומה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף המייבם כך כתב הרשב"א א' מן האחי' שהי' בן שפח' ונסתפקו אם היתה הורתו ולידתו בקודש' אפי' יבם אשת אחיו אינו זוכה נחלת אחיו המת ועיקר דין במתני' פ' יש בכור והרי"ף הביאה בפ' יש נוחלין ונחלקו הגאונים בהאי פירושו כי לשיט' רש"י ותו' דפר' יש בכור משמע דאפי' מת אחיו קוד' שמת אביה' אפ"ה נוט' המיב' ב' חלקי' שהו' יור' חלק של אביו ואפילו מת היבם גם כן בחיי אביו וחלקו ואח"כ מת אבי' אז בני היבם נוטלים ב' חלקים מכח אביהן ואינו חשוב ראוי אלא מוחזק כמו בכור שיורש בן הבכור ב' חלקים ואפי' מת הבכור קודם שמת אביו ה"נ לגבי בני היבם אבל לפי שיט' ה"ג אינו נוטל היבם חלק אחיו שמת מירושת אביה' אלא שאם מת אביה' מקודם אבל מת אחיו קודם שמת אביה' אז אין המייבם יורש חלק אחיו כלל כי חשוב ראוי ואינו מוחזק דחשבינן ליה כאלו הוא בנו של אחיו המת ועומד במקומו לירש כחו וא"כ חשוב היבם בנכסי אביו כמו בכור בנכסי אבי אביו שאינו נוטל ב' חלקים כגון ראובן בנכסי יצחק היכא שמת יעקב קודם בניו שאינו נוטל ב' חלקים מנכסי יצחק שמת אחר יעקב בנו שחשוב ראוי ובשיט' זו עמד הרמב"ן והרמב"ם והרשב"א וראבי"ה ואף מהר"ם כתב בתשוב' לכאורה נראה כרש"י

אבל ראבי"ה חולק מתוך פי' ה"ג וכן כת' הטור ובפ' יש נוחלין בעז"ה אאריך מזה. כתב הר"י בר ששת מי שמת והניח ג' בנים וצוה שתהא אשתו רשאה ושלטאה בנכסיו ומת אחד מהם ויבם השני את אשתו שהוא נוטל חלק אחיו המת לא נגרע כחו במה שכתב לאשתו שתהא רשאה ושלטאה בנכסי' ומיהו בשטרות אינו נוטל חלק המת יתר על החי משום דמלוה הוי ראוי ומסיק אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם וכפשוטו ועל בן הנול' קאי שיקו' ע"ש אחיו המת שאם שמו יוסף קורי' יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן יקום על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלת' מה שם האומר להלן נחלה אף שם האומר כאן נחלה לא ימחה שמו מישראל בין לסריס חמה ששמו מחוי פי' אם היה המת סריס חמה אמר פר' אע"ג דבכל התורה כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו וא"כ רבא נמי אעפ"י דיקים על שם אחיו בנחלה איירי מ"מ בפשוטו נמי נימא שאם היה שמו יוסף כו' מ"מ הכא גמיר' לן מרבותי' דהאי ג"ש איירי ואפיק קר' לגמרי מפשוטו הילכך מצוה בגדול והו' מוריש חלק אתא ואם נולד לו בן מיבמתו א"ל לקרות בשם אחיו המת:

טו

דין הנטען עם השפחה ונשתחררה או על גיורת ונתגיירה לא יכנוס ואם כנסה לא יוצא ואפי' רק קידשה לא יוציא ואם התרו בו ועבד וכנסה מוציאין ואם התרו בה ולא התרו בו אין מוצאין ושם ביארנו דאם כנסה וגירשה מות' להחזי' ולכונסה לכתחילה ועוד ביארנו דאפי' אם בא בודאי על השפחה ועל הגיורות וכנסה לא יוציא ומי שבא על השכחה ונתעבר' וגייר' ולא פירש ממנה צריכי' הקהל להפרישו והנטען על הפנויה אין להחמיר מלכונסה אבל אין מצוה והנחשד על הפנוי' והגי' לעונת נידה אסור לכונסה:

מתני הנטען על השפחה פי' שחשדוהו עמה ואח"כ נשתחררה וכן מן הגיור' ונתגייר' ה"ז לא יכנוס שלא יחזיקו למפרע קול הראשון ויאמרו אמת הי' שהרי סופו מוכיח על תחילתו ואם כנס לא יוציא וכ"ה רשב"א בתשו' אפשר שאפי' לא כנס בנשואין אלא שקידש אין מוציאין מתחת ידו וכ' הטור בשם אביו הרא"ש דכל היכא דהתרו בו אם עבר וכנס לא מיקרי דיעבד ומפקינן מיני' ואם התרו בה ולא התרו בו כ' הריב"ש הדבר פשוט דאין מוציאין וכ' עוד הרשב"א שאם כנסה וגירשה מותר להחזירה לכתחילה. ועוד כת' מי שהיה נשוי אשה וקנה שפחה ונתעברה ממנו ואח"כ גיירה ולא פירש ממנה צריכין הקהל למרות בידו ודייקינן מהא מדאמר הוא לא יכניס משמע הא אחרים כונסי' אותה גיורת ולא נימ' מאחר שיש עליה קול דילמ' לשם איש' נתגיירה ולא נתגיירה לשם גיורות יהדות אלא משום דק"ל הלכה כול' גרי' בין היא שנתגייר לשם אשה ובין היא לשם

איש או מי שנתגייר לשם שלחן מלכים או שנתגייר מחמת מור' כגון גרי' אריו' שלא יעבוד שים אלוה אחר זולת ה' או גירי חלומו' כולן גירי' גמורים ומ"ה אחרים כונסי' אות' אפי' לכתחילה אבל הנחשד לא יכנו' כדפי' והיינו כדאמר רב אסי הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך וכתב בנימוקי יוסף הא דתנן ואם כנס לא יוציא לאו דוקא דברננה הו' דלא יוצי' אלא אפי' בא בודאי על השפח' ועל הנכריות לא יוצי' והכי קתני בתוספת' בהדי' ול"ש יש לה בנים ממנה ל"ש אין לה בנים לא יוציא וכ"כ הרמב"ן ז"ל. כת' הרא"ש בתשו' אותן שאמרו חכמים לא יכנוס אפי' באותו מבוי ראוי שלא תדור כ"ש שלא תשמשנה בביתו ובנטען על הפנויה פסק ר"ת ור"י דאין להחמי' מלכנוס משום לזות שפתי' דאדרב' מצוה לכונס' דהא באונ' ומפתה כתיב ולו תהיה לאשה והרא"ש כ' וז"ל י"א אסור לכנוס משום לזות שפתים וי"א מצוה לכנוס כו' ואני אומר נהי דחייבתו התורה לכונסה היינו אחר שנפגמ' בודאי אבל קול בעלמא אין להחזיק הקול וליפגום שניהם עכ"ל וכ' מהרי"ק בתשובותיו שדעת הרא"ש משמ' מדבריו שסב' כי"א שאוסרים מלכנוס ונראה שראו ר"ת ור"י מה שראה הרא"ש שיש לחלק בין ודאי נפגמה לקול ומ"ה נזהרים וכתבו אין להחמיר מלכונס' ואדרב' מצוה לכונסה כו' והוי סתרי' לישני מני' וביה דלשון אין להחמיר כו' יראה שאין למחות בידו אבל מ"מ טוב לו שלא יכנוס ואח"כ כ' מצוה כו' אלא בע"כ ה"ק אין להחמיר מאחר שאין כאן איסור ביאה ואדרב' היכ' דנפגמ' בודאי מצוה לכונסה מ"ה גבי קול אין בידינו למחות ואולי גם הרא"ש כיוון לזה במ"ש ואני אומר כו' כלומר אין דעתי כי"א שאוסרים וכי"א שמתירי' ואומרי' מצוה הוא אלא עדיף אי לא כניס ומ"מ אין למחות בידו אפי' לכתחילה ונראה בעיני היכא דנחשד עם פנויה שהגיע לעונת וסת נדה אסור לכונסה דיש כאן חשד איסור כרת וגרוע מן הנטען על השפחה שאין שם אלא איסור לאו והכא בושה לטבול כמ"ש הרא"ש גופא לעיל בסי' י"א גבי פילגש ועינינו רואות שכך הוא א"כ אין לך הסר ממך עקשו' פה ולזות שפתים יות' מזה ומ"מ היכ' דלא הגיע לכלל פרקה וסתה נידה אין למחות בידו וכן עיקר:

ויין בעידי טומאה מוציאין מבעל ומנטען אפי' לא העידו שזינתה עמו רק שיש קלא דלא פסיק עליו בין אין לה בנים בין יש לה בנים מראשון והיכא שהוציא אותה מבעל בעידי טומאה פשיטא שאין לה כתובה מבעל אבל מנטען יש לה כתובה ומ"מ היכא דאיכא עידי טומאה שזינתה עמו פשיטא דאין לה כתובה מאחר שאסור' לו מדאורייתא ובעידי כיעור שראו דבר מכוער מהנטען וקלא דלא פסיק אז מוציאין אותה אפי' מבעל באין לה בנים ואין לה כתובה ובראיית הבעל לחו' אפי' בקלא דלא פסיק או בשני עידי כיעור וקלא דפסיק אין מוציאי' לא מבעל ולא מנטען ואם רצה להוציא יש לה כתוב'

ובמקום דאיכא חרם ר"ג אינו יכול לגרשה בעל כרחה וקלא דפסיק אסור לאותו נחשד אפי' איש אחר בנתיים אבל אם כנס אין מוציאין:

יו

מתני' הנטען על א"א והוציא זה מתחת ידו אעפ"י שכנס אותה הנחשד אח"כ יוציא אמר רב ובעדים פי' הא דאמרינן במתני' יוציא דווקא שהוציאה בעלה ע"י עידי טומאה שראוה שזינתה עם זה הנטען וכנסה זה הנטען מוציאין אות' מידו ואותבינ' ליה מבריית' דתני' בד"א באם כנס הנטען יוציא כשאין לה בנים מן בעלה הראשון אבל יש לה בנים לא תצא דאם תצא א"כ מחזיקי' ליה לקלא ועבדינן להו ממזרים ואם באו עדי' טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא אלמא מפקינן בנטען בלא עדים כשאין לה בני' ומשני דמשום הכי קאמר רב דמתני' דווקא בעדים איירי אבל בלא עדים לא יוציא משום דמוקי נמי למתני' ביש לה בנים לפי שגרס במשנה והוציאוה ולא והוציאה משמע שב"ד הוציאוה מידו וב"ד אין מוציאין בקול אלא בעדי' להכי דייק נמי לאוקמי מתניתי' ביש לה בנים וא"ת האי ברייתא דקתני באין לה בנים שמוציאין אפי' בלא עדי טומאה רבי הוא דתניא רוכל יוצא מן הבית ואשתו חוגרת בסינר פי' מיד אחר שיצא הרוכל מן החדר של אשתו ראה הבעל שהיא חוגרת הסינר כעין מכנסיים העשוים לנשי' לצניעות וא"כ מראה העניין כאלו התיר' אותו לתשמיש וכן כשהרוכל יוצא ומצא הבעל רוק למעלה בכילה שעל מטתו ומי זרק הרוק למעלה כי אם השוכב על פניו ומראה כאלו זינתה עם הרוכל ושמשה עמו וכן אם מצא אחר שיצא הרוכל מקום המנעלי' הפוכי' פי' דמצא רשימתן ניכר בעפר שתחת המטה והן הפוכים שהפך פיהם העליון של מנעלים למטה על הארץ כדי שלא יכירן הרואה בכולן אמר ר' הואיל ומכוער הדבר תצא ופי' רש"י תצא מן הבעל ורבנן פליג עליה ולא אסרי בכיעור אלא בעדי' והיינו מתני' וכדמוקי רב ובעדים ומסיק הלכתא כותיה דרבי הלכתא כותיה דרב שדוקא בעדי' מוציאין אפי' באין לה בנים בקלא דפסיק כגון שיצא קול אחר לומר שקר הוא קול הראשון והלכת' כוותיה דרבי שאפי' בקול מוציאין בקלא דלא פסיק וקשה לר"ת על פירש רש"י שפי' לעיל תצא מן הבעל הלא אמרינן במסכת סוטה שאין האשה נאסרת לבעלה אלא ע"י קינוי וסתיר' לחו' אבל ע"י סתירה לחו' אפי' נסתר' בעדי' שרי' וא"כ איך פסק כר' בקל' דלא פסי' לאוסר' על בעל' בלא קינוי ועוד לגבי בעל הוי קלא דבתר נישואין ובפ' האשה רב' מסקינן דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן ומסתמא רוק למעלה בכילה וכן כולם לא עדיף מקלא דלא פסיק מדאמר הלכה כר' בקלא דלא פסיק משמע דרבי אפי' בקלא דפסיק סבר לאיסור' ועניין לו זה אלא ש"מ דאפי' קול בעלמא בין לא פסיק בין פסיק ס"ל לתלמודא דעדיף כמו רוק

וא"כ אמאי חיישינן בתר נישואין לכן מפרש ר"ת תצא מן הרוכל פי' אם גירשה הבעל ונשאה הרוכל הואיל ומכוע' הדבר תצא דלדידיה הוי קלא דקמי נשואי' ולקלא דקמי נשואין חיישינן אבל מבעל לא מפקינן אלא בעדי' וכן מוכח סתמא דתלמודא דקאמר כל הוציאוה בב"ד ובב"ד בעדים הוא אלמא דדבר פשוט הוא דלא מפקינן מהבעל אלא בעדים ומנטען מפקינן בקול כשאין בני' מן הראשון וכי קאמר ואיבעי' אימא נמי מתניתי' רבי היא לא שביק לה להך סברא דמעיקרא דלא מפקינין מבעל אלא בעדים אלא ה"ק הך מתני' דמפקא מנטען בקול ר' היא ורב סבירא ליה כמתני' דקתני הוציאוה דמשמע בעדים ואפי מנטען לא מפקינן אלא בעדים אף כשאין לה בנים מן הראשון וכן משמע לקמן דקא' ורבה בר רב נחמן הוציאה קתני במתני' כלו' מעצמה הוציאה הבעל כיון דליכא עדים אפ"ה קתני שאם כנס הנטען יוציא אלמא לא מפקינן מבעל בקלא אלא מנטען וכן פר"ח וכן בעל הלכו' דתצא מרוכל אבל מבעל לא מפקינן אלא בעדים אבל בשאלתו' דרב אחאי בפרש' פנחס פי' אי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק מפקינן לה בין מבעל בין מרוכל דתניא רוכל יוצא וכו' ור"ת חזר לפרש אח"כ כפי' השאילתו' והא דקאמר רב ובעדים היינו בעידי כיעור וכל הסוגיא דקאמר וב"ד בעדים הוא דמפקינן או היכא דמדכיר עדים היינו עדים שראו דבר מכוער והביא ראייה מדמסקינן בסוגיא אי דאיכא עדים כי אפסקי' לקלא מאי הוי ואי בדאיכא עדי טומאה שזינתה ממש לא הוי קרי ליה קלא ופי' דפלוגתא דר' ורבנן ברוכל היינו בדבר מכוער בלא עדי' אלא בקול וכך פי' אלייהו מהר"ם מרטנבורג דלא קשה לפי השאילתות מידי מה שהקשינ' בתחילה הלא אין אשה נאסרת אלא בקינוי וסתיר' כו' הלא אמרינן בפ"ק דכתובו' בשמעת' דפתח פתוח מצאתי ולטעמך קינוי וסתירה אין עדי' לא אלא ה"ק אין האשה נאסרה לבעלה בעד א' אלא בשני עדי' וקינוי וסתירה אפי' בעד א' ופתח פתוח כשני עדים דמי ע"כ ה"נ נאמר הכא אם יש עדים שראו דבר מכוער כשני עדי טומאה דמי דכיון שראו רוכל יוצא וחוגרת בסינר וכן כולן מוכח' מילת' דיש כאן טומאה ומה שהקשינן בתחילה דאמרינן לקמן דלא חיישינן לקלא דבתר נשואין היינו בלא עדים אבל הכא שיש עדים בדבר שראו הכיעור רגלים לדבר כאלו ראו שנבעלה ואסרינן על בעלה והביא ראיה לדבריו מדאמר רב בפרק בתרא דקידושין אין אוסרין על היחוד משמע הא על עדי דבר מכוער עם היחוד אסרינן וא"ל דה"ה בעדים מכוער לא אסרינן והא דקאמר יחוד משום רבות' דרישא דקאמר אבל מלקי' על היחוד אבל לא אוסרי' על היחוד. דא"כ הוי ליה למימר אבל לא אוסרי' ומדקאמר אבל לא אוסרי' על היחוד משמע דוקא הוא כדפי' והכי פריך לרב מהא דתני' בד"א כשאין לה בנים כו' דע"כ מיירי באין כאן עידי כיעור דאי יש כאן

עדים כיעור אפי' יש לה כמה בנים תצא כמו בעדי טומאה כדפרישית והא דקתני סיפא ואם באו עידי טומאה היינו אפילו לא ראוה שנבעלה וראו דבר מכוער עידי טומאה קרי ליה והא דקאמר א"א מתניתא רבי היא ה"ק הך מתניתי' דאסורה בלא עדים שראו דבר מכוער רבי היא דאוסר אפי' בלא עדי' אלא הבעל ראה לחוד רוכל יוצא והיא בסינר תצא ואסורה לקיימה ואיירי הך ברייתא בדאיכא קול ופליגי רבנן עליה ואמרי לא מפקינן בהכי לא מבעל ולא מבועל ומסיק הלכתא כוותיה דרב בקלא דפסיק כלו' הא דקאמר רב שצריך עדי כיעור אבל בראיית הבעל לחוד לא מפקי' היינו בקלא דפסיק ולא כר' שאוסר אפי' בקלא דפסיק והלכתא כוותיה דר' בקלא דלא פסיק שהקול הול' חזק ומתגבר אף סגי בראיית הבעל לחוד ולא כרב שסבר לעולם צריך עידי כיעור ואל תתמה הא דקאמר רב ובעדים סתם ומפרשינן להו בעידי כיעור ולא בעידי טומאה וסתם עדים עדי טומאה משמע ואי רב בעידי כיעור איירי ה"ל לפרושי י"ל דרב קאי אמתניתין דקתני הנטען על אשת איש ונטען משמע לעד בעלמ' ולא עידי טומא' ממש כך ישב מהר"ם ונראה לדבריו הא דקאמר בקלא דלא פסיק דסגי בראיית הבעל לחוד אין הפי' שהקול יוצא ע"י שראה הבעל דבר מכוער או קלא דלא פסיק שיצא הקול ע"י עדים שראו דבר המכוער כמו שפי' הטור א"כ קלא מאי מהני ובסוגיא משמע דלא סגי בלא קול אלא נ"ל קול הוא לעד בעלמא שמרנני' אחריהם על זה הנחשד שזינת' עמו זולת אותו דבר מכוער שראו העדים או הבעל וכן יראה להדיא מן הרמב"ם פ"ב דהלכות סוטה כפירושו ומ"מ היכא שיש עדים בדבר כיעור אז סגי אפי' בלא קול כלשון השאילתו' והא דקאמר הא בקלא דפסיק שצריך קלא גבי עדי כיעור אין הפי' שצריך לקלא אלא הא דקאמר רב שצריך עדי' לכיעור אבל בלא עדי' אפי' ראיית הבעל וג"כ יש קול אינה נאסרת היינו בקלא דפסיק ומ"ה צריך עידי' אבל ה"ה בלא שום קול מהני גם כתב הטור לדעת ר"ת ר"ל כמו שחזר בסוף ופי' כדברי השאילת' אם יש לה בני' לא תצא אלא בעדי טומאה ולא דק בדבריו כי אליבא דר"ת כמו שפי' מהר"ם לעיל אף בעידי כיעור אפי' יש לה בנים תצא דהוי כמו פתח פתוח כו' וכן כתב הרא"ש גופא אליבא דר"ת ועוד כתב המרדכי בשם מהר"ם וז"ל ואחרי שדברי השאילתו' מיושרים מי יחלוק עליה' להקל ועוד שדבריהם דברי קבלה וכדי לסמוך עליהם כמו על התלמוד ואף רבינו תם חזר בו שוב והיה חושש להחמיר כדבריהם ואף המיימוני פרק עשרים וארבע דאישות כתב כדבריהם וז"ל היו שם עדים שעש' דבר מכוער ביותר שהדברים ניכרים שהייתה שם עבירה ואע"פ שאין עדות ברורה בזנות כגון שהיתה בחצר לבדה וראו רוכל יוצא ומיד נכנס בשעת יציאתו ומצאה אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת מכנסים או שהיא חוגרת אזור או שמצאו

רוק למעלה מן הכילה או שהיו שניהם יוצאין ממקום א' או שראו מנשקין זהאת זה או מגפפי' זה את זה או שנכנסו זו אחר זו והגיפו הדלת וכיוצא בדבריהם הללו אם רצה הבעל מוציא ואין לה כתובה ואין זו צריך התראה עובר על דת יהודית או שעשת' דבר מכוער פי' בלא ראיי' עדי' אלא ע"פ הבעל אין כופין הבעל להוציא' אלא אם רצה יוציא ואעפ"י שלא הוציא אין לה כתיבה והכתובה תקנת חכמים הוא שלא תהא קלה קלה בעיניו להוציא' ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל הפרוצו' אין להם תקנה זו אלא תהא קלה בעיניו להוציא' וע"כ צריך לפרש שהיא אינ' מכחישתו דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנו' ובכתובו' שלא תהא קלה בעיניו להוציא' הלא יכול לומר ראיתי דבר מכוער ממנה וגם הרמב"ם פסק פ' כ"ד דאישות שאפי' אם ראה הבעל שזנתה אינו נאמן להפסיד' כתובה כ"כ מהר"ם גופא בתשו' שאין הבעל נאמן והוא בהגהו' דקדושין וזו אינה צריכה פנים דפשיטא דאינו נאמן אם שאינו מכחישתו האמת שהו' הרי כדברי השאילתו' עכ"ל ושרי ליה מריה כי אגב חורפ' לא עיין בדברי הרמב"ם כלל כי אדרבה לשם משמע להפך שהרי כתב אפי' היכ' שראו העדים הכיעור מ"מ אם רצה יוציא משמע שאינ' מחויב להוציא והיינו כדברי ה"ג ור"ת וריי"ף גם מה שכתב אח"כ או עשתה דבר מכוער פי' בלא ראיית עדים שהוא מפרש כך מדעתו אבל אינו כן אלא הכל בעדים רק שהרמב"ם חזר ומפו' הא דלעיל הא דקאמ' רצה הבעל מוציא כו' ואף שיש קצת לדחוק ולישב דברי מהר"ם איך השוה דברי הרמב"ם לדברי השאילתות בשינויי דחיקי אבל אין לנו להוציא דברי הרמב"ם ופשוטו וכ"פ המ"מ להדיא שדעת הרמב"ם כה"ג ור"ח שאין מוציאין בעידי כיעור מבעלה אלא מרוכל וכ' הרא"ש ול"נ שהשאילתו' לא כוונו לדברי ר"ת שפירש דלרב מפקינן בעידי כיעור מבעל דא"כ מאי קאמר אי איכא דבר מכוער בב' עדים וקלא דלא פסיק מפקינן הלא בעידי כיעור לחוד סגי וא"ל דאו או קתני כלומ' בעידי כיעור או בראיית הבעל בקלא דלא פסיק א"כ ה"ל לפרושי קלא דלא פסי' ודבר מכוער בראיית הבעל ועוד דלא ה"ל לאתויי ברייתי' דרוכל יוצא דמדבר בדבר מכוער בראיית הבעל אדבר מכוער בשני עדים לכן נראה שהשאילתו' מפרשי דברי רב בעידי טומאה ובריייתא דרבי ברוכל בעידי כיעור ר' סבר דבעידי כיעו' מפקינן מבעל ורב סבר דבעידי כיעו' לא מפקינן מבעל כו' אלא בעידי טומאה ופסיק תלמודא הלכתא כוותיה דרב בקלא דפסי' כלומ' אדעידי כיעור לא מהני אלא צריך עידי טומאה וכוותיה דרבי בקלא דלא פסיק דמהני עידי כיעור עם הקול שיצא בעיר אבל בראיית הבעל לחוד לא מפקינן מבעל אפי' בקלא דלא פסוק ועידי כיעור עם קלא דלא פסיק חשוב דוקא כפתח פתוח או עד א' קינוי וסתירה ומה שהיה קשה לר"ת לעיל דאי רב בעידי טומאה מאי

קאמ' כי אפס' לקלא כו' איך שייך לשון קול בטומאה אגב דבעי למימר באות' סוגיא אלא דליכא עדים ואפסק לקלא נקט נמי בתחילה האי לישנא ועוד דאלישנא דמתני' קאי דקרא ליה נטען דמשמע טעינ' בדברי' בעלמא והיינו קלא וזהו מסתבר' אבל לא מסתבר כלל לפ' ובעדים סתם דקאמר רב היינו בעידי כיעור וכן באו עדי טומאה דברייתא איירי בעדי כיעור וכך היא שיטת רב אלפס והרמב"ם עכ"ל ונראה מ"ש כך היא שיטת הרי"ף כו' אין ר"ל שהרי"ף והרמב"ם סוברי' דבעידי כיעור עם קלא דלא פסיק מפקינן מבעל כמו שפי' הרא"ש אליבא דשאילתו' כי הרי"ף והרמב"ם פוסקי' להדי' דאין מוציאין כלל מן הבעל אלא בעידי טומאה עד שיראו כדרך המנאפי' ודוקא מן הנטען מוציאין בעידי כיעור וקלא דלא פסיק ומ"ש שיטת הרי"ף והרמב"ם היינו כלו' שמפרשי' דברי רב ובעדים בעידי טומאה והברייתא בעידי כיעור אבל אינ' מפרשי' תצא מן הבעל כדברי השאילתו' אלא מן הרוכל הנטען ומאחר שראה הטור בדברי אביו הרא"ש שאחר שביאר דברי השאילתות כתב וכך הוא שיטת הרי"ף והרמב"ם טעה הטור וסבר דאכולה מילתא קאי ולא חש לעיין בדברי הרי"ף והרמב"ם ומתוך כך טעה הטור וכ' לדעת הרי"ף בעידי כיעור עם קלא דלא פסיק מפקינן מן הנטען בין מבעל וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ולית' שהרי"ף לא סבר כן אלא שהרא"ש פוסק כן כדעת רש"י והשאילתות שמפרשי' תצא אבעל קאי וגם יפה בעיני שהכריע כשאילתות אכן אף בזו יש לדחות ולומר במ"ש הטור וכן היא ומסקנת הרא"ש ז"ל היינו לפי מה שהבין דברי אביו הרא"ש שהרי"ף והרמב"ם והשאילתות כולם שוים בהלכה אבל על דרך האמת אין בדברי הרא"ש הכרע ברור' אם סובר כשאילתות או כהרי"ף והרמב"ם וממה שביאר דברי השאילתות אין ראיה שיסבור כמותו ואדרב' בתשו' להרא"ש משמ' שנוטה לפסוק כרי"ף והרמב"ם עיין בכלל ל"ב סי' י"ו אלא שצ"ל ע"פ דברי הטור שסובר שמסקנת הרא"ש כשאילתו' צ"ל שחזר בפסקיו מן מ"ש בתשו' וכן בנ"י נמי כתב שהרא"ש והריטב"א נוט' רק לדעת הרי"ף והרמב"ם שאין מוציאין מבעל אלא בעידי טומא' וכ"כ ר"י בעל תו' אכן סתם לשון האשר"י שיש בשאילתות משמע שנוטה כדבריהם ואין להקל בהם כלל כי דבריה' דברי קבלה בפרט מאחר שהרא"ש מפ' אותם בסדר יפה וראי' שהבי' מהר"ם מדקא' אין אוסרי' על היחוד ולא אמר אין אוסרי' ותו לא חילו' קלישׁ הוא בעיני לבנות עליו יסוד בנין על דרך אמת רק שקשה מאוד בעיני **איך** שייך לומר דרב בעידי טומאה ממש איירי וא"כ מהו לשון נטען דקאמר מתני' שמשמע רינון דברים בעלמ' והרא"ש תלה עצמו בחגורתו ואמר שבעבור זה קרי לי' קלא משום דקאי אמתני' דקרא לי' נטען ומתני' גופא איך לפרושי ונ"ל לפ' הכא דבודאי רב איירי בעידי טומאה ממש אבל אינ' מעידי שזינתה עם הנטען אלא ראו

שזינת' עם אחר תחת בעלה והשתא קרי לי' שפיר נטען עדי טומאה כמו קודם לכן רק שאות' עידי טומאה מחזקינן קול הראשון לומר שאף זו אמת והא דקא' אם באו עידי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא נמי פי' הכי שבאו עדים ואמרו שזינתה תחת הבעל ואפי' את"ל שלא זינתה מן הנטען מ"מ לא קפדינן אבני' שיש] לה מבעל הראשון כדי שלא להוציא מן הנטען דהא בודאי זינתה תחתיו וא"כ הבנים כבר בחזק' רעוע הם ולמה לא נוציא מכח ספק מן הנטען ולא כמו שפי' הרי"ף והרמב"ם הא דמחלקי' בברייתא בין אין לה בנים בין יש לה בנים איירי ביש לה בנים מן הנטען אלא כמו שפי' רש"י שיש לה בני' מבעלה הראשון וכ"כ הרא"ש אף שראבי"ה הסכי' לדעת רמב"ם מ"מ לא נרא' לי דלמ' קפדי' אבני הנטען הא אין מוציאין אותה ממנו בעבור שזינת' תחתיו אלא שזינתה עמו תחת בעלה הראשון ומ"ה כנסה שקשורה ככלבי' אצלו אלא אבני בעל הראשון קאמ' וכן עיקר אכן בתשו' הרא"ש כ' אעפ"י דמסתבר' כפרש"י כל הארצות פיסקין ודנן ע"פ הרי"ף והרמב"ם עכ"ל הילכך בעידי טומא' מוציאין מבעל ומנטען אפי' לא העידו שזינתה עמו רק שיש קול דלא פסיק עליו בין אין לה בנים בין יש לה בנים מראשון והיכ' שהוציאוה אות' מן הבעל בעידי טומאה פשיטא שאין לה כתובה מבעל אבל מן הנטען יש לה כתוב' דהא אינה גורמת להפסיד כתובת' יותר מהו' מ"מ היכ' דאיכ' עדי טומאה שזינתה עמו פשיטא דאין לה כתובה מאחר שאסורה לו מדאורייתא בעדי כיעו' שראו דבר מכוער מן הנטען וקלא דלא פסיק אז מוציאי' אות' אפי' מבעל באין לה בנים ואין לה כתובה ובראיית הבעל לחוד אפי' בקלא דלא פסיק או בשני עדים עדי כיעור וקלא דפסק אין מוציאין לא מבעל ולא מנטען אפי' אם רצה להוצי' יש לה כתובה ואף שהרמב"ם סבר בכיעור לבד הפסיד' כתובתה לא נראה מכח הסוגיא הכא ובמקום דאיכ' חרם ר"ג אפי' לגרשה וליתן כתובה אינו יכול בע"כ מאחר שתקנת ר"ג מ"ה שלא לגרש את אשתו בע"כ לפי הענין היכ' שמוציא' הבעל בדבר מכוער וקלא דפסיק אסור לאות' נחשד אפי' אתא אחר ואפסק' לקלא פי' שלקחה איש אחר בנתיים אפ"ה אסור לו לכתחילה אבל אם כנס לא יוציא וכן פסק הרי"ף והרמב"ם:

יז

דין אפי' לא ראה הכיעור אלא בזה אחר זה מצרטפו' ודין מי שחשד אשתו משמעון ונתנרשה מבעלה מותרת לשמעון:

כתב במרדכי וז"ל ואף אם אין עדי כיעור שראו בבת אחת אלא אפי' בזה אחר זה כמאן דאתו בבת אחת דמי ואע"ג דכיעור דחזי האי לא חזי האי הא קיי"ל בהלואה, אחר הלואה מצטרפין ואע"ג דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרוייהו אחד מנא

מסהדי וכ"ה בירו' פ"ק דסוטה עכ"ל ול"כ נמצא בתוספתא להרי"ף והרא"ש הביאו בפ' מי שאחזו וז"ל ראוה שנים שנתייחדה עמו צריכה הימנו גט שני א' שחרית וא' ערבית זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין עכ"ל וכ"כ הטור בסי' קמ"ה וכ"מ מדברי הרמב"ם בפ"י מהל' גירושין (וכ' הר"ן עליה וז"ל אע"ג דלגבי ממון ק"ל בפ' זה בורר דהלואה אחר הלואה וכן הודעה מצטרפין לגבי אישות דשייך בדיני נפשות בבת אחת בעינן א"כ משמע להדי' שיש לחלק בין אישות למילי דאיסור' מ"מ יש לדחות) דלא דמי כלל דוקא התם אמרו דאין מצטרפין דזיל בתר טעמא דטעמ' מאי אמרו שאם ראה א' שנתייחדו דאינו כלום בודאי משום דאמרי' הבעל יודע שהמקדש בעד א' אין קידושין ולא בעל לשם קדושין וכדמשמע מדברי הרשב"א שהביא הר"ן בפ' מי שאחזו שכ' וז"ל שצריך שיהא הבעל רואה את העדי' אבל אם היו העדי' רואין ואינן נראי' א"צ גט משו' דמאחר שהבעל אינו יודע שיש עדים אמרי' אדם יודע בינו לבין עצמו כו' וא"כ בנידון דידן נמי שאם ראה א' בשחרית מאחר שהבעל לא בעל לשם קידושין מה יועיל הצטרפו' של השני שראה בין הערבים ס"ס מתחילה לא בעל לשם קידושין מאחר שהבעל לא ידע אלא עד א' אבל גבי הלואה אחר הלואה או כיעור אחר כיעור ס"ס תרוייהו אמנה קמסהדי או אכיעור וק"ל ואין לדקדק אמה שאין אשה נאסרת על בעלה כ"א בדרישה וחקירה די"ל דהסברא נותנת דבכל התור' צריך דרישה וחקירה אלא שגבי ד"מ א"צ משום שלא תנעול דלת כו' והכא דלא שייך האי טעמ' צריך דרישה וחקירה וכמו שנכתב לקמן בסוף מכילתה ועוד אני אומר אפי' א"ת וכל מילי דאיסו' מאחר דשייך בד"נ דינו כד"נ היינו לאסור אשה על בעלה בעדי עומאה אבל בעדי כיעור לפי השאילתות דאין מוציאין אשה בע"כ כ"א בעדות בבת אחת אבל מן הנטען שפיר מוציאין משום דהוי קלא דקמ'נכשואי' וקרובי' הדברי' לאמיתין מצאתי כתוב בתשובה ועל מי ששאל על בתו שהיתה נשואה לראובן וחשדה משמעון ונתגרשה מראובן ונשדכה לשמעון ואמרו שאסור' לו כדתנן הנטען מן האשה והוציא' אע"פ שכנס יוציא ולי ולכל חבירי נראה שאין זה נטען דאפי' להההוא שינויי' דאין לה בנים ואין עדים דמודה רב מ"מ להההוא שינויא הוציא' קתני דמשמע הוציאה הבעל משום ההיא ש"ר ואפ"ה אינה נאסרת על הנטען אלא כי ההוא ש"ר דפי' ר' ברוכל יוצא כו' והוציאה הבעל משום ההו' ש"ר אומר בכיוצא בו ולשנויי אחרינ' דמוקי כר' והלכ' כמותו בקלא דלא פסיק אינ' יוצאה אלא כשרוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר והוציאה הבעל ובאם האי קול שאם לא הוציאה משום ש"ר זה לא תצא מן הבעל דלר' הוציאה ק תנן ואין להאריך עוד וקצרתי:

יח

דין קלא דלא פסיק יום ומחצה הוי קלא אפי' אח"כ פסק ואם פסק בינו ובינו ואמרו שהלעז שקר הוא לא הוי קול כלום ואם שתק קול ההפסק וחזר קול הראשון ונמשך יום וחצי הוי קלא וקלא דלא פסיק צריך שלא יהא מחמת יראה וגם לא מחמת אויבים וכן אם מחמת אויבים לא יכול לפסוק הקול אז לא הוי קלא ואם הבעל היה שונא עם הנטען קודם לכן לא הוי קלא ודין אם יכול להאמין לעד א' שאמ' שזינתה אשתו או היא בעצמה אומרת שזינתה אם מותר לגרש אחר שנתפשט תקנת ר"ג כגון בימינו שא"א לגרש בע"כ:

מסקי' בסוגי' קלא דלא פסיק עד כמה עד יום ומחצה אז הוי קלא אפי' אח"כ פסק לא מהני ה"מ דלא פסק ביני וביני פי' בתחילה שיצא הקול היה הולך ומתגבר יום וחצי אבל אי פסק באמצא לומר ששקר היה הקול לא מהני לאחזוקי הקול ואפי' חזר הקול ולא פסק כמה ימים וכ' הריטב"א נראין הדברי' דכי פסיק ביני וביני אם שתק קול ההפסק וחזר הקול הראשון ונמשך יומא ופלגא לא פסק חשיב לאוסר' עליו עכ"ל נ"י וה"מ דלא פסיק מחמת יראה אבל אם פסק מחמת יראה לית לן בה ונ"ל לפר' דלאו דוקא שפסק בודאי מחמת ירא' דא"כ פשי' אלא אי איכא רגלי' לדבר שמחמת יראה פסק אז הוי קלא ולא אמרן אלא דליכא אויבי' שהוציאו הקו' אבל אי איכ' אויבים שהוציאו הקול ל"ל בה גם בזה נרא' לפ' דלאו דוק' בודאי הוציאוהו אויבי' איירי דא"כ פשי' הו' אלא באיכ' אויבי' בעיר ויש קצת רגלים לדבר שה' הוציאו הקול ועוד כת' ראבי"ה ה"ה אם מחמת אויבים לא היה יכול לפסוק אעפ"י שמתחילה לא יצא מתוך אויבי' לית ביה מיחוש ויפה פסק כ' הרא"ש וז"ל כתב בה"ג דאין מוציאין מבעל עד שיראו עדי' כמחכול בשפופרת והא ליתא דהא אפי' לענין חיוב מיתה סגי אם ראוהו העדים כדרך המנאפים כדאי' בפ' השוכר את הפועלים ואמרינן נמי בספ"ק דמכות ורבנן היכא דייני כשמואל דאמר במנאפים עד שיראו כדרך מנאפים בכלאים עד שיכניס כמכחול כשפופרת וכיון דבד"נ דכתי' והצילו העדה סגי בהכי כ"ש לאוסר' על בעל' וכ"פ ר"ח מראייה זו עכ"ל אמ' המחבר מצאתי כתוב בנ"י במנאפים שוכבי' זה על גב זה ואפי' שלא כדרכה ואפי' הערה בה חייב מיתה ונאסרת על בעלה עד כאן וכן כתב הטור והוא לשון הרמב"ם בפ"ק דביאה דאין צריך מכחול בשפופרת אלא כשרואין אותן דבוקין כדרך המנאפים הרי אלו נהרגין שבודאי הערה בה ונראה בעיני דבעינן שיראו העדים ששכבו בקירוב בשר זה על זה דאל"כ איך אמרינן בודאי הערה בה וכן פירש"י בספ"ק דמכו' וז"ל כדרך המנאפי' ששוכבי' בקירוב בשר ונוהגין דרך תשמיש ע"כ ונ"ל אף שכתב רש"י דרך תשמיש מ"מ

לא בא לפרש שיראו כעין מעשה של תשמיש או שישמעו קול נשימת תשמיש אלא בקירוב בשר לחוד סגי ודרך תשמיש היינו שישכבו זה על זה כדרך המשמשין וכן פי' רש"י בהשוכר את הפועלים וכתבו התו' והרא"ש אחריהם דבסתירה לחוד בלא קינוי אע"ג אדעת' דניאוף אסתתר כי הנהו עובדא דשלהי נדרים דשריא לבעלה אפי' כי ליכא טעמא דהתם למשרי דהא קיימא לן דאין אוסרים על הייחוד וסתירה נמי לא אשכחן בה דאיתסר' בה בלא קינוי ואפי' בעדים והא דאיצטריך התם למימר טעמא דאיתת' שריא אי אית' דעבדא איסורא אירכוסי הוי מירכס ואם איתא דעבד איסורא ניחא לו דליכול ולימות משום דהתם איירי באומרת טמאה אני כי מתני' דהת' דעלה קאי או בשתק' ומ"ה איצטריך למימר טעמא דאיתתא שריא אבל לאומרת טהורה אני שרי' אפי' בלא הני טעמ' דהתם ואל תתמה האיך מתירין אותה לבעלה הא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא כיון דאמרה טמאה אני וכי מאכילין לו לאדם דבר האסור לו וי"ל דלפי שראו חכמים קלקול הדורות שנתנו הנשים עיניהם באחר ורוב האומרות כך משקרו' לכך נראה להם להתירן עכ"ל והנה רצה הרא"ש לתרץ ולא תי' דס"ס מנין לנו שעיניה נתנה באחר ולהתירה מכח ספק ול"נ עיקר כמו שפי' הר"ן בנדרי' דלעולם אין האשה נאמנת לומר נטמאתי להפקיע עצמה מבעלה דמשועבדת הי' לו רק דלפי משנה ראשונ' אסור' משום דהא מילת' כסיפ' לה לומר ומ"ה הימנוה דאי לאו קושט' קאמר' לא הוה מזלזל נפשה כ"כ ואח"כ חזו רבנן בתראי דאיכ' למיחש שמא נתנה עיניה באחר אוקמוה אדינ' וכ' התו' בנדרים ומיהו נראה דאף למשנה אחרונה אם אמר' אשה טמאה אני לך ואמר בעלה אני מאמינך דאסורה היא לו דאיהו שוי' לנפשיה חתיכ' דאיסור' ואפי' תחזור בו האשה ותאמר באונס היה וי"א דשמתינן ליה על שגרם שתאסר אשתו עליו ועובר על חרם תקנת ר"ג ע"כ. ולא ידעתי סבר' ברורה להאי מילת' וכמדומ' שאי' תו' של ר"י אלא הוא מדברי ר"ש מיינב"ל שכתב בה"ג דשמתינן לי' על שגרם לעצמו לאסור את אשתו ונוכל לומר מאחר שחכמים התירו לו ואמרו שאינ' נאמנת ואין חששה אין לו לאסרה ואם אסרה הוי כמו שגירשה בע"כ ועבר חרם דר"ג ועוד כ' המרדכי משמו וכן הג"ה במיימוני האומר על אשתו שזינתה שויה אנפשיה חתיכה דאסורה ואסורה לו ומיהו לפי משנ' האחרונה שהאשה אינה נאמנת לומר נטמאתי משום דשמא עיניה נתנה באחר ה"נ אחר תקנת ר"ג שאינו יכול לגרש' בע"כ חיישינן שמ' עיניו נתן באחרת ומותר בה וכופין אותו להיות אצלה ע"כ ודבר זו אין לו שורש וכי סברה (שאין) לכפות אותו במאי דאסר ליה בעל כרחו אם הוא יטעון ראיתי אותה שזינתה או שמעתי מעידי' תרי דמהימני איך להתירה לו בעל כרחו ולהאכילו דבר האסור בשלמא שהאשה אינה

נמאנת לאסור עצמה על בעלה שהתורה לא אסרה אותה על בעל' היכ' שלא ידע שנטמא' אם לא בקינוי וסתירה וא"כ אפי' את"ל האמ' שזינתה התורה התירה לו והיא משועבדת לו וקרקע עולם לפניו אבל הוא שיודע בודאי שזינתה ואסורה לו ולב יודע מרת נפשו שלא נתן עיניו באחרת איך נוכל לכפות אותו להיות עמה ולעשות מעשה באיסור ועוד אפי' היכא שהיא אומרת טמאה אני לך נראה שיכול לומר שומע אני לך לאוסרה עליו כי לא אמרו חכמים שמא עיניה נתנ' באחר אלא שלא לטובתו ולתק' הבעל אבל אם הוא אמר שאי אפשי בתקנה בזו בודאי שומעין לו וחרם דר"ג לא עבר כי לא תוקן על הפרוצות שמעידין ואומרי' נטמאתי ועיניהם נתנו באחר פשיטא שזו היא רשעה ויוצאת מביתו ואף הפסיד' כתובתה א"ל שנתנה אח"כ אמתלא לדבריה למה שאמרה נטמאתי לך דנאמנת ואינו יכול להוציאה כלל אפי' אמר בתחילה להדיא אני מאמין לך ואח"כ נתנה אמתלא שלא זינתה ולמה אמרה מתחילה שזינתה בטלה דבריה הראשונים וגם מהרי"ק כתב בשורש ק"י מדכתב התוס' י"א דלא משמתינן ליה כו' ש"מ דיש חולקין ואומרים שהיא נתנה האצבע בין שיניה מאחר שאמרה נטמאתי ויכול להאמינה וגם נוכל לומ' שדעתו לשם שמים נתכוון והאמת הוא שמאמינה עכ"ל וכן מצאתי באגודה בפרק האומר שכתב כדברי התו' דלעיל וכתב בסוף ויש מחלקי' ומצאתי בתשובה אחרת כה"ג שר"ג לא תיקן תקנה זו על הפרוצות גם קרוב לדברי כתב מהר"ם בפ' האומ' וז"ל נשאלתי על א"א שאמרה ברצון נבעלתי וכתבו התו' שאם רצה הבעל לקיימה ולומר איני מאמינ' הרשות בידו והראיי' משלהי נדרים האומרת טמאה אני לך תביא ראיי' לדבריה ואינה נאמנת אבל מספקא לן אי מצי לאפיקי אותה או לא ונראה לי לפי משנה ראשונה נאמנת אע"ג שחזרו לומר תבי' ראייה לדברי' ואינה נאמנת לאו בשביל טובת' אמרינן אלא בשביל טובת הבעל כדמפרש טעמא שלא תהא ת"ה עצמה באחר ומקלקלת את בעלה הילכך אם בפני עדים אמרה כו' יכול הבעל להוציאה בלא כתובה דכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו ומיהו אם חזרה ונתנה אמתלאו' אמיתות לדבריה נראה דנאמנת כו' והאיש שאמר שראה שאשתו נבעלת לפניו ברצון והיא כופרת ואין עדים בדבר נראה דאין נאמן להפסי' כתובתה אף דשוויה אנפשי' חתיכה דאיסור' א"ל שחוזר ונותן אמתלא לדבריו אבל כתובתה לא הפסידה דהוא מעיד שפיר בפניה אפי' במילת' דידעה ביה דמשקר ובסוף כת' אפי' ליתן לה הכתוב' אינו נאמן להוציאה בע"כ היכא שיודע שלא בא עליה בטענה זו דלמא בעבור להפסידה כתובה כו' כי היכא דאמרינן בהאשה שלום אמרה מת בעלי תנו לי כתובה אפי' להשיאה אינה נאמנת כיון דמעיקר' אדעת' דממון ה"ה לגבי בעל ולא חיישינן לעיגונ' שלא יוכל לגרשה בע"כ אלא

אסורה לו ותשב עמו ע"כ תוכן דבריו ונראה שאותן הדברים צריכה ראות עיני הדיין היטיב אם דעת הבעל לעקל כי שמא עיניו נתן באחרת אלא צריך דרישה וחקירה היטב וכן כתב הרשב"א בתשובה היכן שנתן עיניו לגרשה שאינו נאמן ויתן לה שאר וכסות כל ימי חייה אם אינה רוצ' לצא' בגט רק שהרשב"א כתב שהוא מותר בה אפי' בעונת תשמיש כפי משנה אחרונה כו וזה לא נ"ל ולעולם אסורה ליה עד שנותן אמתלאו' לדבריו וחוזר ונותן טעם שמחמת כעס דיבר וכן פסק הרא"ש בתשובה והטור הבי' סי' קע"ח אבל לא להתיר לו להיות אצלה בלא אמתלא וחרטה אלא לעשות סייג אפי' לעבור על דברי תורה משום תקנת בנות ישראל ולא כמו שכת' הרשב"א תקנה זו לא ידעי' ממי קבל ואינו אלא נביא. דמאחר שראה שזינתה ה"ל כב' עדי' שהעידו להדיא שזינתה דיותר עדיף ראית עיניו מעדים ואף דגבי דבר מכוער לא עדיף ראית עיניו כעידי כיעור שאני כיעור דאינה ברור אלא ספק הוא ומ"ה לא מפקינן מיני' היכ' דלא הוי פירסו' דלא חשו חכמים לאסרה בכה"ג ודבר ברור הוא לחלק ביניהם משא"כ היכ' היכ' שראה שזינת' או שמאמינ' ומה שהבי' מהרי"ק דברי ר"ש בשורש כ"ז ונותן טעם לדבריו מאחר שתיקן ר"ג מ"ה שלא לגרש' בעל כרחה אם נאמין לו מה הועיל ר"ג בתקנתו כל אחד יאמר כן כדי לגרש אשתו בעל כרחה שהדברי' מתוקן וישרי' אבל מה נעשה מאח' שאחר כל הדרישׁ' והחקירה יאמר שראה שזינתה בפניו וכי יהיה עיגון לבטל פרי' ורבי' כל ימיו ולרוח' דמלת' אומר אני שישביע הדיין בשבועה ובאלה בחרם הגדול שראה שזינתה וה"ה אם שמע מפיה ומאמין לה והיא כופרת אבל לא ישביעה אותו בדברי' כדי שלא להוצי' לעז עליה דלאו דווקא כה"ג אלא אפי' דבר מכוער שראה בה ומאמין שיכול להוצי' אף שאם ירצה לא ליחוש לאותו כיעור וכן מצאתי בתשובה דהלכות אישות וז"ל מעשה בכהן אחד שראה את אשתו הולכת נגד בחור ושהו שם שעה קטנה לא כדי טומאה ונתפזרו בעבור שאם האשה באת עליהם כבר שוב פעם אחרת שכב הכהן על מטתו בלילה בעת שבני אדם ישינים ומאחורי הכותל שמע שהיו ביחוד ועחמ' קול נשי' הבין שקלקלו יחד והכהן שתק וכן בפעם שנייה היו יחד והבין מקול נשימתם שקילקלו אבל לא ראה גוף המעשה רק ששהו כדי טומאה וסמך אזנו לכותל ושמע אותן מנשימין כדרך שבני אדם משמשין מטותיהן ומחמ' שמיע' וראיה רצה לאוסרה עליו וליל הקלקול ראה הכהן שעיכבה ואיחר' מלילך לישן ויהי ממחרת הוכיח הכהן את זוגתו המקלקלת על היחוד השיב' מבעל אתה חושדני זה אני קובלת להק' וזעקה אוי לי ואבוי שנפלת לחלקי וקוד' דבר זה לא היתה אוהבתו והוא אהב אותה והיה מפייסה תמיד ולא הטתה אוזן וכל שימושו עמה היה בעל כרחה ע"כ השאלה. והנה הר"ר חזקי' ממיידובורק אוסרה

עליו וזו תשובת דבריו שי' חכם שאוסר אין חבירו רשאי להתיר מה שאסר מה"ר חזקי' ואם הייתי בפניו הייתי נותן ונותן עמו כי קשה לי על דבריו דהא ק"ל אין אוסרין על היחוד אלא בקינוי וסתיר' או משיראו אות' כמנאפים אבל משישמעו אותם מנאפים לא שמענו כי מה שמיעה שייכת במנאפים אפי' אם שמעו אותם מנשימים מה בכך שמא היה משתגעין ביחד דרך שחוק ולא אסרינן בהא דאפי' בדבר מכוער כגון רוכל ואשה חוגרת בסינר דהוה לן למימר אם לא הסירתו מעליה לזנות לא היתה מסירה אותו וכן כל שאר דברים מכוערים דקחשיב שיש רגלים טוב' א"ה אם אין עדים שראו הדבר מכוער לא אסרינן על בעלה בראית הבעל כ"ש בהא שיש לתלות שלא היה שם אלא מיעוך שדי' ושגעון ומן השגעון הי' נשמ' קול גניחותייהו ואני חדשתי חדו' גדול ליישו' דברי השאלתו' ואין לי להארי' ושלו' מאי' בר ברוך וכ' תלמידו של תלמידו של מהר"ם ז"ל ונ"ל להבי' ראיה לדברי מור' ש"י מהנהו עובדא דמייתי תלמוד' בשילהי נדרים וקאמר דילמ' נתנ' עיני' באחר ה"נ דילמ' עיני' נתנ' באח' והשמיע' קול התשמי' כדי שיוציאנה דאם לא נאמר כן אלא נאסר אותה עליו א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דחשו לעיניה נתנה באחר כל הנותנת תוכל למצא לה דרך ליפטר מבעלה כדרך הזה אמנם אם שמע באותו הענין שבדה לו בלבו ודאי ובכור שלא היה דבר אח' אלא תשמי' חלילה לו מלקיימה ואעפ"י שאין ב"ד יכולין לכופו להוציא' הוא יצא ידי שמי' ויגרש להוציאה כדאמר שמואל להה"א סמיא עכ"ל ומה שכתב מהר"ם כ"ש הכא משמע דלא ס"ל להמר"ם דנקרא דבר מכוער אומ' אני דאין לך דבר מכוע' גדול מזה דה' כתב מהר"ם דאפי' יוצאין שניהם ממקום אפל חשובה מכוער אפי' אם תאמר דוק' ממקום אפל שאין דרך בני אדם לילך שם אבל אחורי הכותל דלשם לא היה במקום אפל ע"כ בצרוף הנשימות גרוע יותר ממקום אפל ואין לך דבר מכוער מזה מ"מ ג"כ כתבנו לעיל דאין מוצי' בדבר מכוער בראיית הבעל לחוד אפילו בקלא דלא פסיק א"ל שיש עדי' ואף שכתבנו לעיל בדבר מכוער בראיית הבעל מאחר דאיכ' תקנת ר"ג לא יכול להוציאה בע"כ מ"מ מודה מהר"ם לדברי תלמידו היכ' שהו' מאמין ששימשה בודאי יכול להוציאה בשלמ' גבי מכוער כגון חוגרת בסינר וכה"ג ספיק' איכ' בדבר ואין כאן ודאי' וא"כ מאחר שלא חייבו חכמי' להוציאה חל תקנת ר"ג אבל הכ' ששמע בחוש קול התשמיש הוי כאלו ראה בעיניו דאסורה מ"מ נראה לי שהבי' מהא דשמואל דאמר להאי סמיא אי סמיכ' דעתו עלויה כו' אף שהדין אמת והלכה היינו במקום דלא נתפשטה חרם ר"ג אבל היכ' דאיכ' חרם דר"ג מאחר שלא חייבה תורה להאמין לעד א' ודעתו לסמוך עליו ואף חכמים לא חייבו לסמו' אלא ברצון הוא א"כ יבטל הדבר מלבו ויאמר כל אדם כוזב אפי' למרע"ה אין

מחויב להאמין אם לא לשני עדים ואם הוא סומך עליו מבטל החרם דר"ג אם הוא רוצה לגרשה א"כ ישב עמה עד שילבנו ראשם ויתן לה כסות ומזון אבל אין כופין לתשמיש מאחר שלבו נוקפו ומאמין לו כמו שפסק שמואל להאי סמי' ואינה דומה להיכ' ששמע מפיה שזינתה שלא חייב' תורה וחכמים להאמינה מ"מ יכול להאמינה ואינה מבטל חר"ג שאני התם דלא לטובת' תקנו חכמים אלא לטוב' הבעל ומאחר שהי' פשעה בדבר היא נתנה אצבע בין שיניה ומאחר שלא נתנה אמתל' ניכרת אסור' ועוד כתבתי מעובד' דהאי כהן כו' בפ' ב' דכתובות ומה שכתב גם אח"כ מצאתי בתשוב' רשב"א וז"ל היכ' שמרגיש אדם באשתו שזינתה אם תיקן ר"ג מ"ה שלא יגרשנ' בעל כרח' תשוב' כל כה"ג ח"ו לא. תיקן אדרב' מצו' לגרשנ' דלא גרע מרוכל כו' ואפי' אם ת"ל שהו' חסידו' מ"מ לא תיקן הרב ר"ג ח"ו שלא ינהוג מנהג חסידות והאריך ותשובות ר' פנחס מעל צדק פסק נמי האומר שאשתי זינתה אסור' לו וצריך להוציא' בגט אלמ' דלא חיישינן לתקנת ר"ג ולולי רוב הראייה לא מלאני לבי לחלוק על דברי ר"ש מנייב"ל שהתי' וגם לחלוק על דברי מהרי"ק שנוטה דבריו שלא להאמין לבעל להוציאה בעל כרח' מחמת תקנת ר"ג אבל מחמת כל הראייה קדמאי ובתראי אומר אני הלכ' למעשה שמוציאה בגט אפי' האידנ' גם מצאתי תשוב' בשם ר"י בר יואל זוסלין גדול א' שהיה קרוב לזמני' וכתב על עניין המורדת שמגרשין אות' בעל כרח' משו' עיגונה כי ר"ג מ"ה לא תיקן נגד זו כי איש מצווה על פרי' ורבי' ולא השענתי על דעתי לפרש תקנת הגאון אם יש בידי תשובה בשם קרובי הרב הגדול מנחם וחתמו עליו רבני פראג ואוישטריך שהתירו לאדם אחד לגרש את אשתו בעל כרחה אף כי הית' חפצה להיות עמו רק משום עיגונא וכ"ש גבי מורדת כו' עכ"ל אלמ' היכ' שאוסר את אשתו עליו שמותר ליה לגרש משום עיגונ' דבוודאי כה"ג אייר התשוב' שהבאתי גם מעש' בא לידי בימי חורפי בא' שאמר לי ר' אדוני שואל אני לך דרך עצה אשתי הודית לי שזינתה עם בחו' מאז ומקד' והשבתי לו לא תחו' לה ואל תאמין כי עיני' נתנ' באח' והשי' לי אני מאמין שעשתה אותה מעשה המכוער והשבתי א"כ אסור' לך ואסרתי אות' אח"כ חזר זה ובקש שיתירו לו ולא אביתי לשמוע כי לא נתן אמתל' לדבריו אלא ביקש היתר מחכמים אחרים ונאותו לו להתיר' כי אמרו אפי' הודי' לית כאן בית מיחוש ונתקבצו עלי בני הקהילה לומר למה אתה אוסר ומפרי' איש מאש' וכל דברי לא הועילו וזה האיש לקח אשתו בחזקה לפני לביתו כבראשונה ולא היו ד' שבועות עד שנעשה נס ונתגלה קלונם שמצאו הנואף עמה במטה ודרך נס וסיבה מצאו אותו והודו שניהם בבושה וזכיתי ליתן הגט ביניהם כל זאת מעורר אותי לאסר' היכ' שמאמין לה וכ"ש אם יראה שראוי להוציאה ממנו כדי שלא להאכילו דבר איסור

ומ"מ כל שאר חסרונות כגון שמצ' בה מומין שנוכל לומר שמא קיבל ופייס או שמומין באו מאח"כ או שנעשה כישוף גדול ביניהם שלא יכול לראות בפניה פשיט' דבכה"ג לא שרינן ליה לגרשה בע' כרח' אפי' נות' לה כתוב' כתקנ' ר"ג ולא חיישינ' לעיגונ' מאח' שאין כאן חשש איסור' ולא פשיעת' דאיתת' קגרמ' אלא מזלא דידיה הו' דקגרם וישבו עד שילבנו ראשם ושום א' לא יכפה את חבירו מסקנ' דמילת' עדים שראו שוכבים זה על זה כדרך המנאפי' מוציאי' מבעלה והבעל שראה מאשתו כזה או שאמר ששמע משני עדי' כשרי' כך חייב להוציאה ויתן לה כתובה אם היא כופרת ואם ראה דבר מכוע' כגון ששמע קול נשימ' ושיגעון כעין תשמיש אוכל דבר מגונה הרואה לו ומאמין ששימשה ג"כ יוציאה בכתובתה והאומר ששמע מאשתו שזינת' ומאמין לה אם בפני עדים אמרה יכול להוציאה בלא כתובה ואם בלא עדים צריך להוציאה אבל יתן לה כתובה מאחר שהי' כופרת וצריך דרישה וחקירה היטב והטלת אימה ושבועה ואלה על הבעל שאומר שראה אשתו שזנתה או ששמע משני עדים או במה שמאמין לה שלא נתן עינו באחרת וגם דוק' שלא בא לטעון אלא לאוסר' עליו אבל אם בא בטענ' כדי להפסיד' כתוב' לא מהימנה ליה במידי ואם נותן אמתלא לדבריו או היא לדבריה שריא:

יט

דין המוציא אשתו משום ש"ר או משום נדר לא יחזיר ואם כנס או קדש לא יוציא והיכא דה דהחזירה בעל וחזר וגירשה מותר להחזירה אם יש לו בנים:

מסקי' דשלח ליה רבה בר רב הונ' לרבה בר ר"נ ילמדנו רבינו הא דתנן בגיטין פ' השולח המוצי' אשתו משום שם רע לא יחזי' עולמית כדמפ' התם טעמ' שמא תנש' לאחר ויצ' קול על לעז הראשון ששקר היה ויתחרט המגרש ויאמר אלו הייתי יודע שכן הו' לא הייתי מגרשה נמצא הגט בטל ובנים ממזרים מ"ה אומרים לו מתחילה הוי יודע שהמגרש אשתו משום ש"ר לא יחזיר עולמית אפילו אם יודע לך ששקר היה הקול וכן המוצי' אשתו משום נדר לא יחזיר עולמית דחיישי' שמ' תלך לחכם ויתיר ויאמר אלו הייתי יודע שיש היתר בנדרים כו' ואם חזר הבעל וכנסה לאחר שגירשה מהו שיוצי' ואסקי' דאינו מוצי' ואינו דומ' למתני' שאם עבר הנחשד וכנסה שמוציאין ממנו משום דאחזק לקל' מאחר שלקח' הנחש' יאמרו בני אדם בודאי היה אמת הקול הראשון שזינתה עמו שהרי סופו מוכיח אבל הכ' שהבעל חזר ולקחה יאמרו מסתמ' בדק הבעל אחריה וקים ליה בודאי שלא זינתה הילכך אם כנס לא יוצי' וה"ה לענין נדר. והאי כנסה לאו לוק' אלא אפי' קידש כמו שנתבאר לעיל ויש בזה חילוף נוסחאות בירו' כמ"ש הרב המגיד וז"ל ורמב"ן מצא נוסח' בזה הלשון קידש אין אומרים לו שיכנוס

אלא שלא יכנוס ואם כנס אין מוציאין והרשב"א מצא גירס' אחרת קידש כמו שכנ' א"ל שלא יכנוס מוציאין ממנו עכ"ל וכת' הריב"ש כיון שיש חילוף בנוסחאות ספיק' הוי אין כופין להוצי' מספיק' עכ"ל כ' בנ"י היכ' דהחזירה בעל וחזר וגירשה אמרו בירו' שמותר להחזיר' שא"כ אתה מוצי' לעז על בני' שהיו לה אחר שהחזירה ושמ' דאי ליכ' בנים לא יחזיר וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ן עכ"ל:

כ

דין המביא גט ממדה"י לא ישאנה וכן עד המעיד שמת בעל' או שאומר הרגתיו או אומר הייתי אצל הורגיו לא ישאנה ושם ביארנו דגזלן דאורייתא פסול לעדות אשה וגזלן דרבנן מותר וחכם שאסר אשה על בעלה בנדר לא ישאנ' ואם כנסה אין מוציאין מידם ואם התרה בו שלא ישאנה השליח ועבר ונשאה מוציאין ממנו אם הוא עת הצורך למיגדר מילתא ולא בעניין אחר מיאנה או חלצה בפני אנשים מותרים לישאנה ואפי' ב"ד או שני עדים אם בעלי נפש הם ירחיקו ודין שהחכ' יכול להתיר נדרי אשה אפי' אות' שהבעל יכול להפר והבעל לא הפר או קיים לה:

מתני' המבי' גט ממדה"י ואמר בפני נכתב ובפני נחתם ה"ז לא ישאנה שאנו חוששין שמ' עיניו נתן בה ומ"ה העיד אבל שליח מא"י שרי וכן א' שהעיד לאשה שמת בעלה או שאמר הרגתיו או אומ' הייתי אצל הורגיו והתירו הב"ד על פיו הו' לא ישאנה ר"י אומר היכ' שאמר הרגתיו לא תנשא אשתו כלל משום דאין אדם משים עצמו רשע והלכה כחכמים והטעם כמו שמפ' רב' דפלגינן דיבורי' ומהימנ' ליה במ"ש שהרג אבל לא מהימנ' ליה במ"ש על עצמו שהרגו דאדם קרוב אצל עצמו ואין משים עצמו רשע אבל אם רוצח ממקום אחר בעדים ואומר עכשיו הרגתי ליה לפלו' לא תנש' אשתו שרשע הו' וכן גזלן דאוריית' אבל גזלן דרבנן כגון מפרחי יונים ומשחק בקובי' כשר לעדות אשה ועוד מסקי' במתני' החכם שאסר את האש' על בעל' בנד' כגון שנדר' הנא' מבעלי ולא הפר לה ובאת לפני חכם ואמר לה שאסורה לו אין פתח לחרטה ה"ז לא ישאנה ומכאן מוכח להדי' שהחכם יכול להתיר נדרים של אשה אותן שהבעל יכול להפר כגון עינוי נפש ודברים שבינו לבינה והבעל לא הפר או קיים לה ולא כמרדכי דפ' השולח שכ' בשם ר"י שאין החכם יכול להתיר ומבי' ראיי' מספרים מ"מ מתני' דידן מוכח להדי' וכ"כ במרדכי פ' המדיר וכ"פ מהרא"י בת"ה סי' רע"ט מכח מתני' דהכא ואף שיש לחלק ולומר דוק' היכ' שהבעל לא הפר לה כמו שפרש"י וכל שקיים לה שמ' לא יכול החכם להתיר הנדר לא נ"ל לחלק בזה דקיום והחריש לה ביום שמעו חדא מילת' הי' ואין בקיום אלא שביטל מעליו יום שמעו והוי כהחריש לה שהרי אפי' נשאל על ההיקם לא יכול להפר אלא

באותו יום שהקים לה כמו שמוכח מפ' המדיר סי' ה' וגם שם מוכח שיכול החכם להתיר הנדר אפי' אחר הקיום וכן עיקר אף שמהרי"ק מוכח להחמיר ואוקי בגמ' דאיירי ביחי' מומח' שמתיר ביחיד ובאה לפניו שיתיר לה אבל באת' לפני ג' הדיוטים כגון האידנ' אפי' אסרו שרו לכל א' מן הג' לישאנה דליכא חשד' גבי רבי' אלא ביחידי והטעם מפ' בירו' שאין אחד חוטא בעבור חבירו והביאו הרי"ף והרא"ש ומסיק במתני' אבל מיאנה בפני החכם או חלצה בפניו ישאנה מפני שיש שם ב"ד ולא חיישינן שיאמרו העולם שלא כהוגן עשו המיאון או החליצה כי לא היתה ראוי לכך מאחר שרבי' הם לא חיישינן וה"ה לעידי גירושין ומסיק בגמ' שאם כנס אות' חכם שאסרה על בעלה או העד שאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכן מת בעלה אין מוצי' ממנו דמשום רינון העול' בעלמ' לא מחמירי' כולי האי ורשב"א מחמיר בדין העד ודייק בגמ' הא דקתני גבי מיאון וחליצ' מפני שהם ב"ד לאו דוק' ב"ד אלא אפי' תרי נמי שמעידי' שחלצה או מיאנה במקום אחר בפני ג' דתני בגיטין סוף האומר עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה פי' שיכול ליקח אח"כ השדה או ליש' האשה ומתני' דאמר מפני שהם ב"ד הא קמל"ן דמיאון בג' כמו חליצה לאפוקי מ"ד מיאון בפני ב' קמל"ן דצריך ב"ד וכ' הרי"ף ומ"מ לית הילכת' הכי אלא קיל"ן דמיאון בשנים כדאיפסק בהדי' בפ' ב"ש וכ"פ הרמב"ם והסמ"ג והראב"ד וכ' התו' אף שלא חשו חכמים לדבר זה מ"מ בעל נפש ראוי להחמיר על עצמו כדתני' בא"ט דן את הדין וזיכ' את הזכאי כו' וכן העדים שהעידו כולן רשאי' ליקח אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה והוסיף בהג"ה מיימוני וז"ל אלמ' אב"ד ואעדי' נמי קאמ' שירחיקו ומ"מ אם אינו רוצה להחמיר ליכ' איסור' במילת' ותימ' שהרא"ש לא הבי' דבריהם גם שאר מחברים לא הזביר' ובודאי ס"ל הא שאמ' בפ' א"ט הרחק מן הכיעור לא קאי אלא אריש' דמילת' מי שדן את הדין כו' שהו' מומחא ביחידי ומ"ה איכ' חשד' ומ"ש שמותר ליקח ובכאן אסרו לאותו חכם לישׂ' את האש' י"ל דיות' יש לחוש לשמ' עיניו נתן בה בחימוד המשגל משא"כ בשאר דברי' וכן פי' התו' גופ' התם וכן יראה קצת מלשון רש"י שפי' התם הרחק מן הכיעור שלא יאמרו בשביל כך זיכהו ומדלא פי' מידי מעדי' ש"מ דס"ל דאדיין קאי אבל המרדכי כ' בפ' א"ט כדברי התוס' דהכ' וכן ראוי לבעל נפש שיחמיר וכן פסק האגודה בהאי פירק' ונראה הא דשרו ב' עדים ליקח היינו שאחד מן העדים קונה כל השדה אבל אם הב' עדים רוצים ליקח השדה בשותפו' אסורי' משום חשד, אפי' אם הם רבים לפי טעם הירו' שהבי' מהרי"ק הלכך כל עד או חכם שמתיר האשה בין עד ע"י עדות בין ע"י סיב' אחרת לא ישאנ' לכתחילה וכל היכ' דאיכ' תרי שרי ולענין מקח שהעידו שנים מותרי' ליקח כל

א' מהן אבל לא שניהם ביחד ואפי' לאחד אם הו' ירא שמי' ראוי שירחיק עצמו וזה לשון הרא"ש בתשו' וששאלת בענין השליח לאחר שנתן הגט ליד האשה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם ועדי הגט לא היו בעיר אם יכול לישאנה תשובה אעפ"י שנכתב הגט ונכתב באשבילא כיון שלא היו העדים בעיר בשעת נתינת הגט ולא נתקיימת חתימתן א"כ ב"ד שהיו בשעת נתינה הגט לא יתנו אותו בלא קיום החתימות אם לא אמר בפני נכת' ובפני נחתם וכיון דאדיבור' דידי' סמכינן אסורה לו ואפי' אם היו העדים בעיר בשעת נתינת הגט אם [לא] היו במעמד נתינת הגט צריך השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואסורה ואפי' אם כנסה כבר תצא ואע"ג דק"ל בגמ' אם כנס לא תצא ה"מ בדיעבד אבל זה שהתרית בו ועבר על התראה וכנסה מפקינן מיני' ומכין אותו מכת מרדות ע"כ ודומה. לזה כתבתי לעיל סי' י"ג אבל תמה אני על עיקר הדין מאחר שבסוף איגלי מילת' דאיכ' עדי' ולא צריכ' שוב להמניה א"כ ליכ' חשד ולמה אסור' לו ואף א"ת מ"מ איכ' לזות שפתיים דשמא הרואה שהיה אצל נתינ' שמע סדר נתינת הגט ואיך שאמר בפני נכתב כו' לא ידע שבסוף אתו עדים ואם יראה שישאנה ירנן עליו מ"מ ליכ' איסור שנוכל לומר לא תנשא ואפשר ליישבו בדוחק שהשליח נשא אותה קודם שנודע להם שהיו העדים באותו העיר וא"כ מאחר שעובר על ד"ח שאמרו לא תנשא קנסו אותו שתצא ומ"מ אין זה ומניין לו חומרא זו נהי שעבר על דבריהם מ"מ מאחר שאח"כ נודע שהיו שם עדים ואזלא חששא דאיסור משום חשדא דילמ' לא קנסינן להוצי' אשה מבעלה בכדי ואולי הוראות שעה היתה.

דין כל אותם שאסרנו לישא האשה אם היו להם נשים ומתו מותרי' לישא ואם נתגרשו אסור' היכ' דהוי לי' קטטא מקודם שהעיד או התיר או אפי' אח"כ היכא אשא דארגיל הוא: כא מתני' וכל אותם שאסרנו ליש' האשה כגון עד וחכם אם היו להם נשים ומתו מותרת לינשא מהם וליכא חשדא כיון שהיו להם נשים באותה שעה ומוקמי אחזק' שלא נתן עיניו באשה אחר' היכא שיש לו פת בסלו ומיהו אם היתה חולנית בשעה שהעיד חיישינן וכן משמ' בירו' ונ"י ומוקמינ' בגמר' מתו אין אבל נתגרשו לא דאמרינן סופו מוכיח על תחילתו שעיניו נתן בה ומ"ה גירש' ופריך והתני' אפי' נתגרשו מותרים ומשני לא קשי' הא דהוי קטט' מקודם הא דלא הוי קטט' מקודם ופי' רש"י היכ' דהוי קטט' מקודם שהעיד או שאוס' האשה א"כ לא נתן דעתו עדיין על אות' האש' ומ"ה מותר ויראה לי לפרש איפכ' ולקמן אפרש וא"א הא והא דלא הוי קטט' ול"ק הא דארגיל הוא פי' שהתחיל הבעל להתקוטט את אשתו מ"ה חיישינן שמ' עיניו נתן בה שהרי סופו מוכיח שלא היה אוהב אותה הא דארגיל היא פי' שהי' התחיל' להקניט את בעלה

וגמרה בגרושין מ"ה לא חיישינן שעיניו נתן באחרת ומה שפי' רש"י לעיל היכ' דהוי קטטה שרי' לא נ"ל זו אלא נראה בעיני לפרש היכ' דהוי קטט' מקודם בין הרגיל הו' בין הי' לעיל' אסורה מאחר שיש קטט' ביניהם א"כ אח"כ שבא מעשה לידו חשדין ליה שהוא העיד או אסר האשה בעבור שנתן עינו בה לישאנ' שהרי יש לו קטט' בביתו ומה איכפת לן במה שמתחלה בשעת קטט לא נתן עיניו בה ופירש"י לא אוכל להבין ועוד יראה בפירושו דרש"י הא דהוי קטט' כו' תהוי קאי אבריית' דקתני אף שנתגרשה ומתחיל בבריית' וסיים במשנה ולשינויי אחרינ' הא דארגיל הוא הוי אפכ' ועוד קשה מאחר דמסיק ואמר וא"א הא והא דלא הוי קטט' כלומר ואין חילוק בין מתו או נתגרשו לפי פירושי א"כ מהו שמסיק ולא קשי' הא דארגיל קטט' פי' ומ"ה אסור נתגרשו הלא כבר אסור אלא ה"ל למימר הא דארגילה היא בריש' ואז היה מתיישב שפיר כלומר והא דשרי נתגרשו בארגילה הי' קטט' אלא עיקר כמו שפי' דקאי נמי הא דהוי קטט' אמתני' דאוסר בנתגרשו והנה הרמב"ם לא הזכיר אלא הך שריות דאם הרגילה היא מותרת ותו לא מידי למה לא כתב נמי האי שינוי קמא הא דהוי קטט' כו' אף שהמגיד משנ' כתב שפסי' הרמב"ם כלישנ' בתר' דאיבעי' אימ' כי כן סוגי' דיליה ולא נהיר' לי כי דוק' היכ' דסתרי אהדדי כה"ג פסקינן כלישנ' בתר' אבל היכ' שלישנ' בתר' אינו חולק לגמרי על שינויי קמ' ונוכל לומר שהוא מודה אף לסבר' הראשונה שיש לחלק בין קטט' כו' אז פסקינן כתרוייהו וכן יראה מן הריף והרא"ש שהביאו הך ב' שנויי ולא הכריעו לומר וק"ל כשינוי בתר' כמו שרגילי' לומר אלמ' דתרווייהו קושט' נינהו ונ"ל שהרמב"ם סובר כמו שפי' ומ"ה לא כתב להתי' אלא היכ' דארגילה היא קטט' כלו' שהרגילה בו קטט אחר שהעיד או שאסר דבכה"ג שרי ולא יותר וממילא שמעת מיניה הא ארגיל הוא או הוי קטט' מקודם אסור ואי הוי ס"ל כפי' רש"י הוי ליה למכת' נמי הך שריות היכ' דהוי קטט' מקודם אבל הטור שכת' אם הם גרמו הגירושין אסורי' ואם נשותיהן גרמו הגירושין מותרי' א"א לי לישבו מ"מ אי סוב' כפרש"י ה"ל למכתב נמי אם הוי קטט' מקוד' דשרי ואי סבר כפירושי ה"ל למיכתב לאיסור' אלא בודאי הבין ששנויי בתר' חולק לגמרי על שינוי קמא ואינו נכון אלא עיקר כמו שפירשתי הלכך מתו נשותיהן אח"כ מותרות אבל נתגרשו אסור' היכא דהוי קטטא מקודם או אפי' אח"כ היכ' דארגיל הוא:

דין דכל אותן הנשים דלעיל שהותרו ע"י העד או החכם אם נשאו לאחרים ונתגרשו או שנתאלמנו אותה

שהביאו לה גט מותרת להנשא להן ושם ביארנו דאש' אפי' נתנרשה כמה פעמים שריא להנשא:

כב

מתני' וכל אות' נשים דלעיל שהותרו ע"י העד או ע"י החכם נתגרשו אם נשאו לאחרים ונתגרשו או שנתאלמנו ומהם מותרות להנש' להן דו לא חיישינן ומסיק מדקתני מתו נתגרשו ש"מ העד שהעיד על מיתה הראשונה מותר עכשיו באותה אשה שנשאת לאחר בנתיים ומת אע"ג דכבר מתו ב' בעליה וכן הא דקתני נתגרשו קאי נמי על הא שמעיד העד שנתגרשה מן הראשין שאמר בפני נכתב כו' ועכשיו נתגרשה פעם שנייה ואפ"ה מותר לשלישי נימ' דלא כרבי דאמר בפרק נערה בתרי זימנא הוי חזק' ואוסר' לשלישי ומשני הא דקתני מתו קאי אגירושין והא דקתני נתגרשו קאי אמיתה פי' הא דקתני מתו איירי בעד שהעיד בפני נכתב והא דקתני נתגרשו קאי אעד שהעיד מת בעל' דאז לא הוי תרי זימנ' מית' ולא תרי זימני גירושין אבל לעולם תרי זימני מיתה או תרי זימני גירושין הוי חזקה כך פי' רש"י דתרי גירושין נמי אסיר' אבל התי' כתבו אגב מיתה נקט גירושין אבל בגירושין אין לחוש אפי' נתגרשה כמה פעמים שרי וכן כתב האגוד' וכן עיקר ובפ' הבא על יבמתו אאריך מדיני אשה שמיתה ב' בעליה:

כג

דין דכל הנשים דלעיל מותרות לינשא לבניהם או לאחיהם וק"ו לאביו ואשה שזנתה בודאי עם אחד ראוי להחמיר שלא תנשא לבנו ולאחיו:

מתני' וכולן מותרות ליש' לבניהן או לאחיה' ולא נימ' מאחר שאסורה להן א"כ אי שרית לינש' לבנו דילמ' אביו יזנה עמה או אחיו מאחר שחשדינן שעיניו נתן בה וא"כ עצת זימה היתה ביניהם שתנש' לבנו או לאחיו כדי שתזנה עמו אח"כ אפ"ה לא חיישינן וק"ו דשרי לאביו שלא חשדינן שהבן יזנה עמה שהוא מתבזה לפני אביו ופריך מ"ש מהא דתנן בפ' נושאין על האנוס' הנטען באשה פי' שחשדוה בזנות בין באשת איש בין בפנויה לא ישא אמה ובתה ואחותה שחיישינן שמא יזנה אח"כ עם הראשונה ותהא עכשיו לאחר נשואין של אמה או בתה כו' ואסור' עליו משו' ערו' ה"ה כל הנשי' האוסר' אותו בנשואיהן כאשר נפרש לקמן בריש נושאין על האנוסה א"כ הכי נמי אמאי לא חיישינן ומשני נשים לגבי נשים שכיח' משום הכי חיישינן אי יקח אמה או בתה כו' אז תה' הראשונה רגילה גבי אמה או בתה או אחות' ויבא להרגל עבירה אבל לא חיישינן שאביו או אחיו יבא אליו דלא שכיח' גבר' גבי אהדדי א"נ נשים לא אסירי שכיבתן זו על זו מ"ה לא קפדי פי' שאם ישא בתה או אחותה אפילו אם יזנה עמו תהא אשתו שותקת שהרי היא לא נאסרה בכך שאין אדם אוס' לעול' אשתו בזנות של אחרת אבל הכ' גבי גברי קפדי בשכיבה שלא יאסרה עליו ולפי סוגי' זו וה"ה כל אשה שנחשדת בזנות עם

אדם א' מותרת להנש' לבנו או לאחיו ולא חיישינן מהני תרי טעמי ומ"מ היכא דזינת' בודאי איני יודע לברר אי שרי' ליה דע"כ לא שרינן ליה אלא בספיק' שזינתה אבל בוודאי זינתה דילמ' מסתרי' הנך טעמי לשרייי' וכן נוטה דעתי להחמיר:

פרק שלישי

א

דין ד' אחים ב' מהם נשואין ב' אחיות ומתו הנשואין האחיות אז חולצת ולא מתייבמת ואם קדמו וכנסו יוציאו:

ארבעה אחין ב' מהן נשואין ב' אחיות ומתו הנשואין האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ומפרש בגמ' משום זיקה כיון דתרווייהו זקוקין לכל חד' כל קמ' דמייבם פגע באחות זקוקתו וק"ל אם נפלו לפני יבם אחד וגם למ"ד אין זיקה מפרש טעמ' ואם קדמו וכנסו יוציאו ר' אליעזר אומר ב"ש אומרים יקיי' וב"ה אומר יוציאו ואין נפקותא ביה דק"ל הלכה כב"ה הוא:

ב

דין ג' אחיות יבמות שנפלו לפני ב' אחים בין בבת אחת בין בזה אחר זה א' חולץ לכולן ומיהו כששנים האחים בנמצא לפנינו יחלוץ האח השני שלא חלץ לרא שונ' ואם אין לפנינו אלא האח הראשון אין להחמיר אלא יחלוץ לכולן ואין חליצ' פסול צריך לחזור על כל האחין ודין דחלץ לאחיו' או לבעלת הגט או לבעלת מאמר לא נפטרו צרות חלץ לצרות נפטרו אחיות ודין נתן גט ומאמר בזו חולץ לאיזה שירצה ופוטרת חברתה:

אמר רבה בר"ה אמר רב ג' אחיות יבמות שנפלו לפני שני יבמי' זה חולץ לאחת וזה חולץ לשנייה והאמצעי' פי' השלישית צריכ' חליצה משניהם משו' דחליצ' פסולה הוא וכל חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין פי' רש"י מ"ה קרוי חליצה פסולה מאחר שאינה ראוי ליבום דאסור' משום אחות זקוקה דק"ל יש זיקה והתו' פי' בענין אחר ולקמן בסי' ג' אבאר ומפרש בגמ' רב לא אליב' דנפשיה אמר אלא למ"ד יש זיקא דאיהו גופ' סביר' ליה בפרק כיצד אין זיק' ופריך בגמר' א"ה דמשום יש זיק' חשבי' לחליצה פסולה כו' א"כ קמיית' נמי צריכה לחזור ומשני אי דנפלו בבת אחת ה"נ אלא שנפלו בזו אחר זו פי' אי באו לחלוץ כאחת ה"נ שכל אחת צריכ' לחזור כו' אלא שבאו לחלוץ זו אחר זו ובהכי איירי נפלו ראשונה חליץ לה ראובן שעדיין לא נאסרה משום זיק' אח"כ נפלה שניי' חלץ לה שמעון חליצה כשירה ומעולה ואין זו אחות זקוקה שכבר פקע זיקה בחליצת ראובן ואח"כ נפלה השלישי' דאסיר דכל אח' משום אחות חלוצה

והוי חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחין ושמואל אומר אחד חולץ לכולן ופריך שמעינן לשמואל דאמר חליצה מעלי' בעינן דאמר חלץ לאחיות לא נפטרו צרות חלץ לצרות נפטרו אחיות כגון ב' יבמות אחיות נפלו לפניו מב' אחין לכל אחת יש לה צרה אם חלץ לאחיות לא נפטרו הצרות דחליצתה חליצה שאינה מעולה דאי אפשר ליבומה כל אחת משו' אחות זקוקה וכל חליצה פסולה אינה פוטר' לאות' שצריכה חליצה מעולה ממנה כגון הצרות אעפ"י שהצרות ג"כ איסורה ליבם מ"מ קלה איסירייהו ושל אחיות ק"ו היכ' דקיימו לפנינו חליצה כשירה וחליצה פסולה דלא שבקינן חליצה כשיר' ועבדינן חליצה פסולה וא"כ למה א' חולץ לכולן יחליץ שמעון לשניה כשירה ומשני כי קא' נמי שמואל א' חולץ לכולן אאמצעית קאי אאמצעו' דכולן קא' והא דקא' א' חולץ לכולן ה"ק כלו' ראובן חולץ לאחת ושמעון לאח' אזי ראובן או שמעון חולץ לאמצעי' דחליצ' פסולה שוה לשניהם היא ואינה צריכה לחזור על כל האחין נמצ' שא' חולץ לשתיהן שהם הרוב של כולן וא"א לעולם אחד חולץ לכל ג' קאמר וכי קאמר שמואל שצריכה חליצ' מעול' היינו למיפטר צרה אבל למיפטר נפשה לא בעינן גופ' אמר שמואל חלץ לאחיו' לא נפטרו צרות חלץ לצר' נפטרו אחיות חלץ לבעלת הגט לא נפטרה הצרות חלץ לצר' נפטר' בעלת הגט פי' בעל' הגט כגון ב' יבמו' שנפלו לפני יבם ונתן גט לאח' שוב אינ' ראויי' לו גם קלשה הזיקה ומ"ה חליצה שלה אינה פוטרת הצרה וכן חלץ לאחת שמשה בה מאמר לא פטרה צרתה שחליצה גרוע היא שהרי צריכה גט למאמרו אבל חלץ הצרה נפטרה בעלת המאמר פי' מן החליצה אבל צריכה גט למאמרו ופריך מ"ש לאחיות דלא נפטרו הצרות דהוי אחות אשה בזיקה חלץ לצרת נמי הוי צרת אחות אשה בזיקה ושקיל וטרי עד דמשני ה"ק התחיל באחיות לא יגמור בצרות כגון שחלץ ללאה לא יגמר בצרות פי' לחלוץ צרת רחל לפטור את רחל דחליצה גרוע היא דהא אסור בצרת רחל משום צרות אחות חלוצתו דתנן בהחולץ אסו' בצרות קרובת חליצתו וכ"ש שלא יגמור באחיות דהיינו ברחל שאסורה עליו משום אחות חלולה אלא יחליץ לכל אחת לרחל וצרת' אבל התחיל בצרה יגמור אף באחיות כגון שחלץ לצרות לאה יגמור ויחלוץ לרחל דתנן לקמן מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו כגון רחל שהיא קרובה צרת החלוצה וטעמ' מפרש התם בפירק' וכ"ש שיגמור בצרו' דעדי' טפי ר"א אמ' לעולם יש זיקא והא דפרכינן מ"ש צרה כו' היינו משום דלא אלים איסור זיק' למשוי צרת זיקה כשרה ולא גזרו חכמים אלא אזיקה גופ' למשוי כערוה ורב אלפס הבי' ג"כ הסוגי' ודילג תירוצ' קמ' דקאמר כי קאמר שמואל חולץ א' לכול' אאמצעית קאמר וכן השינויים דהתחיל ולא התחיל ולא הבי' אלא דברי רב אשי לחוד וכתב בסוף ופסקו רבוואות הלכת' כשמואל

וכתב הרא"ש על תחילת דברי הרי"ף וז"ל ורב אלפס לא הבי' שינוייא קמ' מאי אחד חולץ לכולן אאמצעי' משום דחשיב לשנויי בתר' עיקר ופטרה נפשה בחליצה גרוע ואינה צריכה לחלוץ משניהם ונראה דשינוי קמ' עיקר כי הוא אליב' דרב אשי כמו שהקשה ר"י אההי' שינוי דאמ' חולץ לכולן אאמצעית דאכתי קשה דהא מסקינן לקמן מילת' דשמואל התחיל ולא התחיל קאמר וחליצת רחל לא פטרה כשהתחיל באחיות וכן חליצת צרה לא פטרה רחל אלמ' כשאי אפשר בשתיהן אלא חליצ' פסול בעינן שיחלצו שתיהן והוא הדין הכ' בעי' חליצה דתרווייהו דלהך שינוייא לא מפלגת בין מפטר' נפשה למיפטר צרתה. ותירץ דהאי סוגי' דמפרשינן לקמן התחיל ולא התחיל סבר' כאידך שינוי' דמשנינן הכ' דמפלגינן בין מיפטרה נפשה למיפטר צרתה והאי שינויי' א' חולץ לכולן אאמצעית סבר לה כרב אשי דקאמר חולץ לצרות נפטרו אחיות משום דלא אלימ' זיקה לשויה צרה כערוה הלכך חשיב' חליצת צרת רחל כשרה טפי מחליצת רחל משום הכי חלץ לרחל לא נפטרה צרה כיון דקיימ' חליצה דכשר טפי לא חליץ להאי חליצ' גריעה אבל הכ' חליצת כולם שוה לגריעות הילכך האי שינוייא עיקר ודווק' אמצעית חולצת מא' אבל שתים הראשונו' נפלו בבת אחת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת. ואף שאין משיבי' הארי לאחר מותו גם הוא לא היה לו להשיב הארי לאחר מותו שדבריו דברי קבלה כי מעולם לא עלה על דעת תו' ששנויי קמ' עיקר כי מה איכפת לן ששינוי קמ' הוא אליב' דרב אשי הלא אף שינוי בתר' אייר נמי שפיר אליב' דרב אשי ומה בכך דשינויי דהתחיל ולא התחיל כו' קאמר אליב' דשינוי בתר' וכי מפני זה הפסיד כחו אדרבה מ"מ נאמר שהוא עיקר ששתי השינויי' אזיל אליב' שינויי של התחיל ולא התחיל כי' ואינך שנויי' של רב אשי ג"כ איירי שפיר אליב' ובפרט דאנו רגילין לפסוק פשיטיי בתר' בכל דוכת' והיא סברת הריף בשם הגאוני' כמו שכתב הרא"ש בפ"ק דב"ק ובכמ' דוכת' ובאות' מכיל' אף שהראב"ד כתב נמי כשנוייא קמ' אפשר דלא ס"ל האי כלל לפסוק כשינויי בתר' ונטה דעתו להחמיר אבל לפי מה שאנו רגילין לפסוק כלישנ' בתר' בכל דוכת' ג"כ בכאן שינויי בתר' הוא ואדרבה סתירת הרא"ש הוא סיוע לו דכל הסוגי' אזל אליב' ומ"מ מאח' שיצ' מפי הראב"ד והרא"ש להחמיר יש לחוש לכבוד' להחמיר לכתחילה היכ' דשניהם בנמצא לפני' אבל אם א' בנמצ' לפניה בב"ד והשני אינו בכאן אלא במקום אחר אין צריכה להחמיר אלא א' חולץ לכולן בפרט שהראב"ד גופ' כתב שאי עבר וחלץ מאי דעביד עביד ומה שכתב הריף דפסקו רבוותא הילכת' כשמואל כתב הראב"ד וז"ל להאי פיסק' כשמואל לא הוה צריכ' דהא ליכ' פלוגת' עליה אלא אפלוגת' דלעיל קאי דפליג רב בהדי' בחליצה פסולה דאמר רב חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים בהא פסקו

כוותיה דשמואל כו' עכ"ל והרמב"ן כתב דלדברי הרי"ף הלכ' כרב באיסורי והוצרכו לפסוק במימר' בתריית' כשמואל במאי דאמ' חלץ לצרות נפטרו אחיות דלא תימ' כל חליצה פסולה צריכה לחזור ואו' שתיהן חליצות פסולו' נינהו קמל"ן דכי אמרינן חליצה פסולה מחזרת ה"מ כששתי החליצות שוות אז צריכה לחזור על כל האחין וכ"ש על כל הצרות שאין אחת פוטרת חבירתה אבל אם אחת מהן מעילה מחבירת' אעפ"י שהיא נמי פסולה כגון חליצת צרת במקום אחיות המעלה שבהן פוטרת צרתה והגרוע עינה פוטרת וזה דבר צריך ונכון הוא עכ"ל וכן פסק הר"מ הלוי דהלכה כרב והרא"ש הכריע מדברי התוס' שמפרשים לקמן בסוגי' דמהו ראשונה מותר בשנייה כו' דר' יוחנן סבר כשמוא' דחליצ' פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחי' וכיון דר' יוחנן סבר כשמואל פשיט' דהילכת' כוותיה ואני אומר אף שהרמב"ם יפה כתב ואין טענה על דבריו מ"מ לל כיון דעת הריף שפסק כרב דאי דעת הרי"ף היה לפסוק כרב מאי הוה צריך שקילות' וטרית' אליב' דשמואל ומי אמר שמואל הכי כו' כי קאמר שמוא' למיפטר צרה כו' אי לאו דק"ל כוותיה ועוד נראה להכריע דכאן לא שייך לומר הלכת' כרב באיסורי מאחר שאינו חלק על שמואל אליב' דנפשיה אלא אליב' דמ"ד יש זיקה ולא ק"ל האי כללא דהלכת' כרב באיסורי אלא כשחולק אליב' דנפשי' וכן מצאתי אח"כ בדברי נ"י ושמחתי שכוונתי דעת הגדולים ומסקנת הרמב"ם בהאי סוגיא (כל זאת טעות סופר בי) וכל הנוסח' מדיוק' כך הן וצריכ' אחת מהן חליצה ולא כל אחת דהיינו ממש כמו שפסק שמואל מה שכתב אח"כ בחלצה חליצה פסולה כו' הוא עניין בפני עצמו וה"ק אם נחלצה אחת חליצה פסול' כגון אחר המאמר או הגט אינה פוטרת צרה כמו שאמר שמואל אלא צרתה צריכה חליצה ופוטרת אח"כ אפי' לכמה צרות ולא כמו שהוא הבין שכל אח' צריכ' חליצה רק שבזה כתב חידוש שחליצ' פסולה פוטרת היכ' שחלצו לה כל האחין לא ידענ' מאי קאמר דהא ע"כ כשאין כאן אלא אח אחד אינו פוטר' צרתה מה הועיל בריבו האחין לענין מפטר צרתה גם רב דס"ל צריכה לחזור לא עלה זאת על דעתו בפ' ר"ג אאריך יותר לפרשו ממה לקח לו סבר' זאת אבל מה חידוש הוא י"ל שחליצה פסולה אינה צריך לחזור על כל האחין וזהו מוכח מהרמב"ם שהרי כתוב הותרה לינש' לזר אותה שנחלצה ואעפ"י שלא חלצה מכל האחין ש"מ דסובר כשמואל ומה שמצריך הרמב"ם אח"כ חליצה מכל האחין היינו למיפטר צרת כדמוכח מדבריו להדיא ומחידושו לא ילפינן ומה שכתב הטור דמוכח דפסק כשמואל ולא כרב לא ידעתי איך ידע זה אם לא בנבואה דהא בודאי רב מודה למה שאמר שמואל ומ"ש דס"ל כשינויי' בתר' דלמיפטר נפשה כו' לא ידעתי איך בא עניין זו לכאן דלא שייך האי חילוק' דלמיפטר נפשה בחליצה גרועה כו' אלא

שיש שם יבם אחר שיכול לחלוץ לה חליצ' מעיל' כדלעיל גבי ב' יבמו' וג' יבמו' והו' לא דיבור בזה העניין לא רמז ולא רמיזה כי אחר שנתן לה גט או עשה בה מאמר כל האחין שווין לה לגבי לעולם וחליצ' פסול' הי' גם הרמב"ם לא חיל' מידי בזה שחל' לה אלא כל עי דחל' לה שוה רק שהחיליא' באות' האש' כדפי' ומסקי' בסוגי' איבעי' לן בעלת גט ובעלת מאמר איזה מהן קודמת בעלת גט עדיפ' משום דאתחיל בגירושין ולכך יגמור בה בחליצה או דילמ' בעלת מאמר עדיפא משום דקרובה לביאה ואלים זיקה מ"ה עדיפ' לחליצה אמר רב אשי ת"ש ומודה ר"ג (בפ' ר"ג) שיש גט אחר מאמר כגון גבי ב' יבמות כדמפרש התם ומאמר אחר גט ואי גט עדיף לא להני מאמר אבתר' בצרתה ואי מאמר עדיף לא להני גט בצרתה אלא ש"מ כי הדדי נינהו פי' רש"י ותפשוט בעיין שאחת פוטרת חבירתה אם יש בעלת גט ובעלת מאמר לפניו שיחלוץ לאיזה שירצה ששתיהן גרוע' והקשה ריב"ם דע"כ בעיי' אליב' דמ"ד יש זיק' קאמר דאי למ"ד אין זיקה אפי' חלץ לבעל' הגט נפטר' הצרה כדאי' בפ' ר"ג ולמ"ד יש זיק' אמרי' לעיל התחיל ולא התחיל כו' משמ' היכי דשתיהן גרועו' שתיהן צריכות חליצה אפי' חליצת צרה דלא גריעה כ"כ בשל רחל ק"ו כשהן כי הדדי ומ"ה מפרש כי הדדי נינהו ושתיהן צריכ' חליצה והאריך כו' ולא נ"ל כלל כדבריו כי לדבריו הבעיי' דבעי תלמוד' פי' נמי בע"כ כמו שאנו מפרשים איזה מהן קודמת למפטר חבירתא וא"כ פשיט' ליה דשום אחת אינה קודמת ופוטרת ואין זה דרך התלמוד לומר מסתמ' ר"ש א"ל שפושט על צד אחד והיינו כמו שאנו מפרשים שפושט שכל אחת פוטר' ושתיהן קודמין למיפט' ככל א' חבירת' גם לא מסתבר' כלל מה שהקש' מסוגי' דהתחיל ולא התחיל כו' לא ק"ל כותיה אלא כשנויי' דרב אשי דלעיל דלא ס"ל התחיל כו' כו' בפרט הכ' שהפשטן גופ' הוא רב אשי וכן דעת כל הגאוני' אליב' דשמואל וכן פי' התו' להדי' והרא"ש ומה שכותבין התו' והרא"ש אחריהם וז"ל הך בעיי' דאיזה מהן קודמת אליב' דשמואל וכלישנ' קמא דאמ' חלץ א' לכולן דקאמ' אאמצעית וכרב אשי דאמר לא אלים זיקה לשויה צרה כערוה אבל ללישנ' דהתחיל ולא התחיל לא קאי כו' משמע מלשונ' שרב אשי דוק' סובר כהך שינויי' ולא כשנוי' בתר' כי קאמר שמואל למפטר צרה כו' אבל לית' דהא עינינו רואו' להדי' שהך שינוייא קאי נמי שפיר אליב' דרב אשי אלא ה"ק סבר בהך שינויי' אחד חולץ לכולן אאמעית כלו' שאות' לשון לא ס"ל הך תירוצי' דהתחיל ולא התחיל לאפוקי התירוץ האחרון יכול לסבור נמי כשנויי' דהתחיל ולא התחיל כדפירש' לעיל אבל גוף התירוץ האחרון דמחלקינן בין למפטר נפשה לצרת' גם רב אשי ס"ל וכ"ע ס"ל ומ"ה לא אמרו התו' אבל להך תירוצ' כי קאמ'

שמוא' למיפטר צרה כו' לא קאי הך בעיי' אלא שאמרו דאליב' התחיל ולא התחיל לא קאי ודבר ברור למבין אף שהלשון קצת דחוק:

ג

דין דלא מקרי חליצה פסולה אלא אחות זקוקתו למ"ד יש זיק' או אחות חלוצה לכ"ע ובעלת הגט ובעלת המאמר וכן סוטה דרבנן אבל מחזיר גרושתו אף שאסור ליבם לא מקרי חליצה פסולה:

פסק כותבין התו' וז"ל חליצה פסולה צריכה לחזו' לא כמו שפי' הקונטרס כל היכ' שאינה יכול ליבם מקרי חליצה פסולה דהא במחזיר גרושתו אמרינן או היא או צרתה חולצת ולא חשיב חליצת גרושה חליצת פסולה אף שאסורה להתייבם ולומר שלא תפטור צרתה כמו שאמר שמוא' חלץ לאחיות לא נפטר' צרתה וכ"ש לרב אלא נראה לר"י דלא חשיב חליצה פסולה אלא אחות זקוקתו למ"ד יש זיק' או אחות חלוצתו לכ"ע ובעלת הגט ובעלת המאמר דבכולהו קלש' זיקה דאחות זקוקתו דמיא לאחות אשה דאין בה זיקה כלל ואחות חלולה דמי' לאחו' גרושה ובעלת הגט דמי' לגרושה ובעלת מאמר דמי' לכנוסה דאין בה זיקה כלל וכן סוטה דרבנן מדמי בירושלמי לחליצה פסולה משום דדמי' לסוטה דאוריית' דאין בה זיקה כלל דטומ' כתיב בה כעריות אבל ומחזיר גרושתו אף שאסור ליבם לא נגרע בה הזיקה עכ"ל. ועכשיו נסתרים דברי הרמב"ם שכתב בפ' שביעי דיבום וז"ל חליצת צרות לא פוטרי' האחים כו' יראה לי שכך הדין בשתי יבמות הבאות מבית א' והאחת מהן אסורה על היבם משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה שאם חלץ לאסור' לא הותר' צרתה חלץ לצרה הותרה האסורה עכ"ל ולית' כמו שהוכיח התוס' דכה"ג לא מקרי חליצה פסולה וכן פסק הא"ז:

וכן המגיד משנ' גופא כתב דלא מיקרי חלוצה פסולה ונפטרה הצרה בחלוצ' בפ"ו מהלכות יבום ומשום הכי מה שכתב בפי' על דברי הרמב"ם שכתב יראה לי כו' סברת רבינו נכונה כו' על כרחך לא לפסק הלכה כתב המגיד דא"כ יהיו דבריו סותרי' אהדדי אלא ר"ל שהסבר' היה נכונה לולי שההלכ' כנגדו וזהו שכתב אח"כ אבל בה"ג כו' ועוד אייתי לעיל בפ' כיצד רבא בריית' להדי' היפך כדבריו איסור' מצוה ואיסורי קדושה דהיינו חייבי לאוין ועשה חלץ לה נפטר' צרת' והמ"מ גופ' כתב שהבריית' כנגדו ואין תמי' למה לא הביאו התו' הך בריית' די"ל דהתו' אפי' לכתחלה רוצי' להבי' ראי' דשרי משא"כ להה' מבריית' דנוכ' לדחו' ולו' דלכתחיל' צריכ' לחלוץ והטור שהבי' דברי הרמב"ם בסי' ק"ע ובסי' קע"ד לפסק הלכה לא דק וכן בה"ג פסקו כנגדו ועיין לעיל בפ' כיצד סי' ג' ומהרא"י כתב בתרומ' הדשן תשוב' שאלה בעניין החליצה שנעשית

בפסולה בקטנות אם צריכה לחזור על כל האחים והאריך עד שדחק ומצא שאינ' צריכ' ולפי דעתי האריכות כולה שלא לצורך דפשיט' דס"ל כה"ג לא מקרי חליצה פסול' וגם חליצה פסולה כתב לחזור ואף אם ראבי"ה עשה מעשה לא משגחינן ביה מאב הראיי' שהוכחנו לעיל:

ד

דין ב' אחיות מב' בתים לפני יבם אחד חלץ לראשונה הותר' חלץ לשניה הותרה מתה השניה מותר ליבם הראשונה אבל איפכא לא ואם יש שני יבמין וקדם חד וחלץ לשני' הותרה הראשונה אבל לכתחילה לא לקיים הראשונה ויחלוץ לשניה ואם יש ספק אם חלץ לראשונה או לשניה אפי' כנס מוציאי' ממנו:

אמר רב הונ' אמר רב ב' אחיות יבמות שנפלו מב' בתים לפני יבם א' חלץ לראשונ' הותר' חלץ לשני' הותר' מתה הראשונ' מות' בשני' ואצ"ל מתה שני' שמות' בראשונה משום דהוי יבמה שהותרה בנפילה ראשונ' קוד' שנפלה אחות' ואח"כ נאסרה בנפילה שנייה וחזרה והותר' כשמתה אחות' ור' יוחנן אמר מתה שנייה מותר בראשונה אבל מתה ראשונה אסור בשנייה מ"ט כל יבמה שאין קור' בה בשע' נפילה יבמה יבא עליה הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ר"ל מה אשת אח שיש לה בנים אפי' מתה אח"כ הבנים מ"מ באיסורה קיימ' ה"נ כל אמתלא שתגרום ליבמה שנאסרה בתחילת נפילתה תו לא פקע וכתב הריף והרא"ש דקיימ' לן כר' יוחנן לגבי רב ומסקי' איתיב' ר' יוסי בר חנינא לר' יוחנן ד' אחין נשואי' ב' אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצ' ולא מתייבו' ואמאי ליקח חד מינייהו ולחלץ לשניה דא"א לצמצ' שנפלו בשע' א' ותהוי ראשונ' לגבי אידך כיבמה שהותר' ונאסר' וחזרה והותר' תחזור להיתר' הראשון א"ל ר"י אחיות איני יודע מי שנאן כלו' לא ס"ל כהאי מתנית' כי אינה משנה ופי' התו' הא דלא פריך לרב ממתני' דקשה ליה יותר שהרי רב מתיר טפי ולדידיה קשה יחלוץ לאיזה שירצה ותירצו משום דרב ס"ל כל חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין ומאחר שצריכה חליצה משניה' א"כ אפי' חלץ לאחת אסורה השנייה משום חליצתה ומדפריך לר"י ולא חש ר' יוסי בר"ח להא דחליצה פסולה צריכה לחזור כו' אלא ש"מ דשמע מר' יוחנן שסבר חליצה פסולה אין צריכ' לחזו' א"כ משום שהיה אצל ר"י הקש' לו ועוד תירץ ר"י בע"א כו' אבל מ"מ מוכח דר"י ס"ל חליצה פסולה אינו צריכה לחזור מדא"ל אחיות איני יודע כו' ולא השיב לו משום חליצה פסולה כו' ומה פריך ליה ריב"ח אי לאו דקים ליה דס"ל הכי והיינו כמו שהכרי' הרא"ש דלעיל בסי' ב' דהלכה כשמואל ונראה אעפ"י שהשיב לו ר"י שאינה משנה מ"מ דין המשנה אמת ששניהם חולצו' ולא מתייבו' ולא שרינן למיקם

חד מינייהו ולחלוץ לשנייה ולהתיר ראשונה משום דגזרינן דילמ' חליץ לראשונה בריש' ויבם השני' והיא אסור' לעולם שלא היתה ראויה בעת נפילה ומה שלא השיב לו ר"י כך משום דס"ל לישנ' ואין מתייבמות קתני משמע אין בהם דין יבום כלל כך אית' בסוגי' והכי פי' מתני' משמע אין בהן דין יבום כלל אפי' אי קדם בדיעבד וחליץ לשניה' אפי' הם הראשונו' אסורה וזו אינה משנה דבודאי בדיעבד אי קדם וחליץ לשניהם הותרה הראשונה ודוק' דידעי' בבירור איזה מהן ראשונה אבל מספק לא ואפי' כנס מוציאין מידו דשמ' היא שניה והוי כאשת אח שיש לה בנים:

ה

דין שתי אחיות יבמות מב' בתי' ואחת אסורה על א' האחין משום ערוה אסור בה ומותר באחותה והאחי' אסורים בשתיהן ואפי' כנסו מוציאין ואם היתה אסורה עליו איסור מצוה או איסור קדושה חולצת ולא מתייבמת היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה והאחת על השני איסור ערוה האסור לזה מותר לזה: והיינו דוקא כשנפלה אות' שאינה ערוה תחילה אבל אם נפלה הערוה תחילה מותרת הערוה לשאר האחים כשיבום האח לאחותה:

מתני' היתה אחת מהן אסורה על א' איסו' ערוה בתו או חמותו אסור בה ומותר באחותה דלאו אחות זקוקה היא דלא רמי' קמיה ליבום ואח השני אסור בשתיהן (אפי' כנס מוציאין ממנו רמב"ם) אם אסורה על האח' איסור מצוה או איסור קדושה דמדאוריית' רמי' קמיה ליבום אלא דגזרו ביא' ראשונ' אטו ביא' שני כדאית' בפ' כיצ' חולצ' ולא מתייבמ' הית' א' אסור' ע"ז איסו' ערו' וע"ז איסו' ערו' האסור' לזה מותר' לזה והאסורה לזה מותרת לזה וזו היא שאמרו חכמי' אחותה כשהי' יבמתה או חולצ' או מתייבמ' פי' שאשכחן אחות זקוקתו מתייבמ' כשהיא אחות יבמתה על הערוה פי' שהיא אשת אחי בעלה ופריך בגמ' מהא מתני' דהיתה אחת מהן אסורה על הא' איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה והשני אסור בשתיהן ואי נפלה הערוה תחילה ליקו' זה שאסור עליו ליבם השניה שאינה אסורה עליו בתחילה והדר ליבם השני לראשונה שהרי הותר לו בנפילה ראשונ' ונאסרה וחזר' והותר' ומשני רב פפ' דאיירי כשנפלה אותה שאינה ערוה בתחילה אבל אי נפלה הערוה תחילה שרי לשני ליבם השניה שהיא ערוה על אחיו אחר שיבם אחיו או חלץ לאחותה:

ו

דין ג' אחין ב' מהן נשואין ב' אחיות או אשה ובתה ומתו אלו חולצות ולא מתייבמות:

מתני' ג' אחין ב' מהן נשואין שתי אחיות או אשה ובתה וכה"ג ומתו הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ור"ש פוטר שתיהן מן החליצ' ומן היבו' ויליף בבריית' מקר' דלא תקח אשה אל אחותה לצרור בשעה שנעשו הערוה צרות זו לזו בנפילה אפי' מב' בתים לא תקח אפי' באחת מהן לא יהא בך לקוחין ואין הלכה כר"ש ולצרור דרשינן בריש פרקי' שהערוה פוטרת צרתה שנפלה מבית א':

ז

דין שני אחין נשואי' ב' אחיות ואחד מופנה ומת אחד מבעלי אחיות ועשה בה המופנה מאמר ולא הספיק לכונסה עד שמת אחיו השני ונפלה אחותו השניה לפניו מוצי' את אשתו בגט וחליצה ואשת אחיו בחליצ' ודין דהיבם אינו מיפ' לעול' נדרי יבמתו עד שתבעל ונעשית כאשתו:

ג' אחין שנים מהן נשואין ב' אחיות וא' מופנה ומת א' מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמ' ולא הספי' לכונסה עד שמת אחיו השני ונפלה אחותו של בעלת מאמר לפניו בית שמאי אומרי' אשתו עמו ואל תצא משום אחות אשה פי' דחשיב ליה בעלת מאמר כאלו כנסה והוי אשתו גמורה וב"ה אומרים מוצי' את אשתו בגט ובחליצה פי' בעל' מאמר דלא חשיב ליה ככנסה מ"ה צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו ואשת אחיו השניה מוציאה בחליצה וזו היא שאמרו אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו פי' שכל אחת אסורה עליו משום אחות זקוקה וגרסינן במס' נדרי' בפ' נערה המאורסה ומייתי לה הכא בסוגי' אגב שיטפ' שומרת יבם בין נפלה לפני יבם א' בין לפני ב' יבמים ר"א אומר יפר ר' יהושע אומר ליבם א' יפר ולא לשנים ר"ע אומר לא לאחד ולא לשני ומסיק התם והכ' דטעמ' דר"ע משום דסב' אין זיקה וכן פי' רש"י בפ' כיצד ולית' כי האמת בסוף הסוגי' דהתם בנדרים אייתי ברייתי' דטעמ' דר"ע משום דאינ' היבמ' כאשתו גמורה שהרי מי שבא עליה אינו חייב סקילה כמי שבא על נער' המאורסה אלא בלאו לא תהיה אשת המת חוצה ומ"ה אינו דומ' לארוס שמפיר בשותפות עם האב אלא האב מפיר לבדו אם היא נערה אפי' עשה בה מאמר כך היא דעת ר"ע והלכתא כותיה וכן פסק הרמב"ם להדיא והרמב"ן והרא"ש וכל הנדרים שנדרה כבר בין ברשות אביה בין בהיותה ארוסה ולא שמע בעלה או שמע ולא קיים ולא הפר ומת באותו היום בכולן מיפ' האב לבדו ביו' שמעו וחשבינן ליבם כמאן דלית' ונתרוקנ' לרשו' אב וכן כתב ר' ניסן בנדרים רק שמספקא ליה בנדרים שנדרה משום יבם אי האב מפיר ביחידי ואין לי שום ספק ופשיט' בעיני יותר ממה שנדרה בעודה ארוסה דחשבינן ליה כמאן דלית' ואינו עומד במקום אחיו והיינו משום דלא חשיב ליה כארוסה א"כ ק"ו דלית ביה יד בנדריה שנדרה שהרי

אינו דומ' לארו' כלל וכן ירא' מדברי הרמב"ם שנ' אין היבם עם האב מפירי' נדרים אלא האב לחוד ולעיל מיניה אייריבשומרת יבם שאין מפיר נדריה עד שיבא עליה והיינו אפי' מה שנדרה בהיותה שומרת יבם אבל הטור י"ד כתב נמי מה שנדרה כבר שמפיר האב לבדו ומ"מ כתוב גבי שומרת יבם שמפיר היבם עם האב בשותפת וזו היא סברת הר"ן דמספק' ליה ואין נראה כלל כמו שכתבתי ועוד יראה מן הסוגי' דהכא והתם דמוקי ר"נ ב"י שהוא בתראה לר"א דאמר יפר היבם היינו ובשותפת וכשעשה בה מאמר משמע דלר"ע אפי' בשותפת ועשה בה מאמר אינו מיפר וכן עיקר הילכך לעולם אינו מיפר אלא עד שנבעלה ונעשית כאשתו:

ח

דין שני אחים נשואים ב' אחיות וא' נשא נכרית ומת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכריות ומת הראשונה שנפלה בתחילה יוצאת משום אחות אשה ושניה משום צרתה עשה בה מאמר זה הנשוי נכרית או אפי' לא עשה בה מאמר ומת הראשונה יוצאת משום אחות אשה והשניה חולצ' ולא מתייב':

מתני' שלשה אחין שנים מהן נשואים אחיות א' נשוי נכרי' ומת א' מבעלי אחיו' וכנס נשוי נכרי' את אשתו ומת הראשונ' שנפל' בתחיל' לפני הנכרי עכשיו יוצאת משום אחות אשה והשניה שהיא אשת נכרי יוציא' משום צרתה עש' בעל נכרי מאמר באותה מן האחיות שנפלה לפניו ולא כנסה הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת דהוי לה אחות אשה בזיקה ומסיק רב אשי לקמן דה"ה בלא עבד מאמר נמי אינה מתייבמת דהוי לה אחות אש' בזיקה והא דקתני מאמר לאפוקי מב"ש דאמר מאמר ככנוסה דמי והרמב"ם כתב דין המשנ' כצורתה בעבד בה מאמר והטור כתב עליו וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו בלא עבד בה מאמר אייריותימא לי מה תלה באביו הרא"ש הלא גמר' היא אליב' דרב אשי דסבר יש זיקה והרמב"ם גופ' פסק דיש זיק' א"כ ממילא אייריאף בלא עבד בה מאמר רק שכ' לשון המשנה כצורתה וכה"ג כתבתי לעיל בפ' כיצד סי' ב' ועוד אית' משנה דלא צריכה כדמסיק תלמוד' ע"כ לא כתבתיה:

ט

דין ב' אחים נשואין ב' אחיות וא' נשוי נכרית ומת א' מבעלי האחיו' וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת אשתו של אח השני ואח"כ נשוי נכרית ונפלו שתיהן לפני האח השלישי שהיה כבר נשוי אחת מהאחיות הרי האחות השניה אסורה עליו ופוטרת גם צרת הנכרית ואפי' מתה אשתו של שני קודם שיבם בעל הנכרית הנכרית לאותה האחותה:

מתני' ג' אחין ב' מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית ומת א' מבעלי האחיו' וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני דהיינו אחת אחיו' ואח"כ מת בעל הנכרית ונפלו שתיהן לפני אח השלישי הרי זו בעלת האחיות אסור' עליו עולמית הואיל ונאסרה שעה אחת בנפילה ראשונ' קודם שכנס' בעל הנכרית וכתבו התו' וכן הר"ן שה"ה שפוטרת צרת' הנכרית וכן פסק הרמב"ם והטור והא דלא קתני במתני' משום דעיקר חידוש האי דמתניתי' לא קאתי רבינו הקדוש לאשמעינן אלא שהיא חשוב' כערו' ולא תחזור להתיר' במה שמת' אחות' וממילא פוטרת צרת' ומ"ה קאמר התנ' שאח השלישי נשוי נכרית ואית' בגמ' דר"י אמר בשם רב מוסיף על מתנית' לא זו שנאסר' כל זמן נפיל' ראשונ' כלומר כל זמן שלא יבמ' בעל הנכרי' עדיין אותו הית' קיימת אלא אפי' מתה אשתו של שני קודם שיבם בעל הנכרית לאותו מן האחיות שדמה שהיה לה היתר בעלת נפילה מ"מ חשובה כערוה גמור' מאחר שנאסר' בתחיל' אפי' רגע נאסרה עולמי' וזהו כלל גדול לכל דיני יבום:

דין שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא מה שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות:

מתני' ג' אחין ב' מהן נשואים אחיו' וא' נשוי נכרי' גירש א' מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו חכמים בריש פירקין גבי ט"ו עריות וכולן שמתו או שנתגרשו צרותי' מותר' ודייק תלמוד' טעמ' דגירש ואח"כ מת נשוי נכרית הא מת נשוי נכרי' ונפלה הנכרי' לפניו ואח"כ גירש ונשאה ומת אסורה הנכרית לאח שלישי משום צרות אחו' אשה בזיקה ולא מהני בה גירושין אמר רב אשי זאת אומרת דיש זיקה אפי' בתרי אחי כגון הכא קודם שכינסה המגרש היית' זקוקה לשני אחין מהני בה זיקה זו לאסר' על השני ופי' רש"י דלא אסרינן מת ואח"כ גירש א"ל בכנס' המגרש אבל לא כנס' אפי' לא גירש מותרת לשני ולא נאסר' משום אחות אשה בזיקה דזקוק' מחמת בעל' הראשון ולא פקע אותה זיק' עד שכנסה אבל היכ' שכנס' ועכשיו זקוקה לזה מכח בעל הערוה אסורה אע"ג דלא הית' צרת' אלא בזיק' והרא"ש כתב בסיגנון זה מלשון בעלי התו' וא"ת איך כנסה המגרש הא ה"ל צרות אחות אשה בזיקה וי"ל דלא שייך למקרי' צרת ערו' אלא כשהי' והערו' נופלי' בבת א' אבל לא כשמ' המגר' היתה היא צרת אשתו בזיק' ונופלת שתיהן בבת א' לפני אח השלישי פי' לפירש"י דומה כאלו נפלו שתיהן בבת א' דזיקה חשבינן ליה בנפיל' וגירושין דבתר לא מהני כמ"ש הרי"ף לקמן

ומסיק הרא"ש ומ"ש בה"ג אם מת נשוי נכרי' ולא גיר' אסורה לתרווייהו לא שתאסור להו בחייהן אלא לכל א' כשימות אחיו תהא אסור' לו דהוי צרת אחות אשה בזיק' וכן כתב רב אלפס דלא אסור' הנכרי' אלא אחר שמת המגרש עכ"ל משמע להדיא דלא בעי שיכנוס אותה כמו שפי' רש"י אלא נאסרה מחמ' זיקה אחר שמת א' מן השנים דאי ס"ל שצריך נמי כניסה אבל לא כנסה אפי' מת שרי כפירש"י ק"ו דשרי בלא מת ולא חשבי' עלה אלא מכח זיקה הראשונה ופשיטא דפשיט' דשרי אלא ש"מ דס"ל אפי' בלא כנסה נמי אסורה מכח זיק' אחיו בתר' מ"ה צריכא ליתן טעם דמ"מ בלא מת המגרש שרי' כך מוכח להדיא למעיין בדברים וגם הרי"ף לא כתב אלא שצריך מיתה גבי המגרש ולא כ' צריך כניסה אף שכ' הרא"ש גופא לעיל מיני' דאיירי בכנוסה וז"ל אבל מת ואח"כ גירש וכנסה המגרש ומת אסורה כו' לאו שצריך כנוסה כדמוכח מדברי' אלא בא להשמיענו דאף בכנוסה אסורה ולא כיש מתירים ומהפכין הסברא כמו שנפרש אבל מדברי ה"ג אין ראייה כנגד רש"י דאף בלא כנוסה אסורה כמ"ש שאסור' לכל א' מחמת זיק' ובודאי בלא כנסה איירי שאני התם מאחר שלא גירשה דאז אפי' בשעת מיתה ה"ל זיקה מ"ה אסורה אפי' בלא כניסה אבל גירש דלא הוי זיק' אלא בעת נפילה ראשונה צריך כניסה לבסוף וכן מודה רש"י בזה שכתבתי דגבי מת ולא גירש אפי' לא כנסה אסורה ומ"ש ה"ג מת ולא גירש אסורה אין ראי' לומר דס"ל כפרש"י דבעי כניסה דאי לא תימא כן א"כ למה לא כתבו רבות' דאפי' מת וגירש אסורה אלא מ"ה כתבו בלא גירש לאשמועי' דאף בלא כנס כלל אסורה משא"כ בגירש כמו שפי' רש"י אין זה ראיה כי ה"ג לא ס"ל דמת ואח"כ גירש אסורה אלא פוסקי' כרב' דדוקא מת ולא גירש אסורה ואני ראיתי בה"ג שאף בדברי רב אשי אינ' גורסי' מת ואח"כ גירש אלא מת ולא גיר' כדברי רבא דלקמן וכ"פ הראב"ד כה"ג וכן הרשב"א ולא כר"א לפי גירסת דתלמוד' דילן דאף מת וגירש אסורה אלא מת ולא גירש דוקא ונחזור לסוגיא ומסיק ולר"נ דאמר אין זיק' ע"כ מת ואח"כ גירש שרי' זו היא דמתניתין למעוטי מאי ומתרץ למעוטי כנס ואח"כ גירש דאסיר' וס"ל כר' ירמיה דאמר לעיל בפרקין דהאי תנא ס"ל נשואין מפילין ליבום דחשבינן בשעת מיתה כאלו בשעת נשואין נפלו לפניו מ"ה היכא דהוי צרת ערוה שעה אחת בנשואין אפי' גירשה אח"כ אסורה ולכן ס"ל כתנא דר"פ דאמר אפילו נתגרשה אח"כ שריא דס"ל לא אמרי' למפרע נשואי' הראשונים מפילי' אלא מיתה מפלת וכל היכא דגירש קודם מיתה שריא ומסיק ולרבא דאמר בר"פ דהאי תנא נמי סבר מיתה מפלת ואפילו כנס ואח"כ גירש שריא זו היא למעוטי מאי למעוטי מת ולא גירש שאסורה אפילו לא כנס הנכרית כדפי' ופירש"י דא"א למעוטי לרבא מת ואח"כ גירש כר"א דאסר דהא אפי' כנס ואח"כ גירש

שרי ק"ו מת ואח"כ גירש דשרי ולפ"ז רבא פליגי אר"א וזהו דע' הראב"ד והרשב"א אבל הרי"ף והרא"ש פסקו לעיל בפ"ק כרבא דאמ' מית' מפלת ובין גירש ולבסוף כנס או כנס ולבסוף גירש שרי' והכא ג"כ פסקו כר"א א"כ בע"כ צריכ' אנו לחלק בין מת ואח"כ גירש לכנס ולבסוף גירש כמו שחילק הרי"ף גופא וז"ל טעמא דגירש א' מבעלי אחיות את אשתו ואח"כ מת הנשוי נכרי' הו' שהנכרי' מותר אבל מת הנשוי נכרית ואח"כ גירש א' מבעלי אחיות את אשתו ומת נכרית מיחלק חלצה יבומי לא מיבמה דה"ל נכרית צרת אחות אשה בזיק' ואע"ג דגירש לה לאחות אשה לא משתרי ליה נכרי' דגזרי' משום זיק' דעלמא ואי קשיא לך צרת ערוה מן הנשואין דהא כיון דגירש לערוה או שמת' ואח"כ משתרי צרתה ולא גזרינן משום הך דלא נתגרשה, סתם כיון דערוה היא מיגמ' גמרי לה אינשי וקלא אית לה הכא זיקה דרבנן היא א"נ התם גבי ערוה כיון דגירשה מיקמי דנפלה לה קמייבם מהני בה גירושין דכי נפלה צר' גבי יבם בהתירה נפלה לה קמי' אבל הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמי לא מהני בה גירוש' ולא מידי וה"ט טפי עדיף ומסתב' מההוא קמא עכ"ל וצריך פי' לפירושו מ"ש באיסור נפילה כו' אין כוונתו שאסורה מיד א"כ איך כנסו המגרש כמו שדקדקו התו' והרא"ש וא"ל דהו' ס"ל אה"נ שאסור אלא בדיעב' אייריי דהא כ' הרא"ש שגם מדברי הרי"ף משמע דבלא מיתה אין כאן איסור אלא ה"ק למפרע אחר שמת נראית בשעת נפילה איסור זיקה כמו שצריכה לפ' אליבא דרש"י שפי' בכנוסה אייריי אבל זה צריך עיון מי סובר הרי"ף מטעמא שכ' דלא מהני מידי בתר איסור זיקה ואפי' בכנס הנכרית אסורה ואינ' דומה לשאר כנס דשרינן בגרש אפי' אח"כ כמו שחילק הרי"ף בטעמיה או דילמא כל היכא דכנס פקע זיק' ודמיא כמו שהוה אשתו מעולם ומ"ה שרי אפי' בנ"ד כל היכ' דכנס אפי' גירש לבסוף ק"ו גירש מקודם וזהו דעת הטור שכ' להדיא בנדון דידן היכא שמת נשוי נכרית וכנסה בעל האחיות אפי' גירש את אשתו אחר שכנס זו שרי ולפי זה בודאי לא גרס למעוטי מת ולא גירש אלא מת וגירשו כרב אשי דר"א ג"כ מודה הכ' כל היכ' שכנס אפי' לבסוף גירש שרי' אבל מת ואח"כ גירש ולא כנס אסור' ותימ' גדול' שהטור חזר מדבריו ממ"ש להדיא דמת ואח"כ גירש אסור' אפי' בכנס וכ"כ הרא"ש להדי' ומסתמא גרס בספרי' כפי רצונו שחזר מדעת אביו ולפי דברי הרא"ש שכת' אף בכנס' אסור' ס"ל דאפי' כניסה לא מהני בתר אסור זיקה וא"כ לפי זה תימ' אמאי מסיק תלמוד' ולרב' פי' דאמר אפי' כנס ואח"כ גירש שרי למעוטי מאי דלמ' למעוטי כנס וגירש כנדון דידן דאסור דאינו דומה לשאר כנסה וגירש כדפי' וי"ל דתלמוד' ס"ל דרב' בע"כ סבר דהכ' שרי אף בכנס ואח"כ גירש ולא ס"ל האי חילוק שחלק הרי"ף היכ' דאסר' בנפיל' כו'

דהא רב' לעיל בפ"ק אמר להדי' אהאי מתניתי' זו ואין צריך לומר זו קתני כנס ולבסוף גירש שרי ואין צ"ל גירש ולבסוף כנס משמע להדיא דלא מחלק בין איסור נפילה וסבר לעולם כנס שרי ומ"ה צריך אליב' למעוטי מת ולא גירש דאסור דאי מת ואח"כ גירש ק"ו דשרי אבל רב אשי גופ' ס"ל מת ואח"כ גירש אסור וק"ו כנס ולבסוף גירש ולא ס"ל כרב' ומ"מ פסקינן לעיל שפיר כרב' דמית' מפלת ושרי' אפי' בכנס ולבסוף גירש היינו במתני' דריש פירקן שאין שם איסור נפיל' בזיק' אבל במתני' דהכ' לא ס"ל כרב' אלא מת ואח"כ גירש אפי' בכנס' ק"ו בכנס ואח"כ גירש כנדון זה שאסור כי הוא לדעת הרא"ש בע"כ ונראה בעיני מה שכ' הרי"ף ב' תירוצי' וכתב שתירוצא בתר' שהוא עיקר ומסתבר' יותר משינויי' קמ' דמאי נפק' מינה בנייהו ועוד הרמב"ם תלמידו כתב בפ' ששי תירוץ הראשון של הרי"ף ולמה משנ' דברי רבו בכדי לכן נראה בהכרח שכך פירשו לפי טעם הראשון שכתב הרי"ף משום גזירה א"כ איירי בלא כנס אבל כנס וגירשו מותר דאין שם גזרה דלא אתא לאחלופי אטו לא גירש דצרת ערו' דאוריית' אבל לפי טעם השני שאיסור נפילה קגרם דלא מהני לה תו שרייות אזי אפי' כנס וגירש אסור' ומה שכתב בלשונו לא מהני בה גירושין ולא מידי כלו' אפי' כניסה והנה הרמב"ם שפסק בלא כניסה איירי ע"כ לא בחר תירץ הראשון של הרי"ף וכן דעת הטור והרא"ש בחר לו תירץ של הרי"ף ומ"ה כתב דאפי' בגירש כנס אסור' ק"ו בכנס וגירש כנדון זה שאסור וכן נראה בעיני להכריע כת כתירוץ האחרון דאפי' בכנס איירי מדקאמ' תלמוד' טעמ' דגירש ואח"כ מת כו' הא מת ואח"כ גירש אסור' ומסתמא איירי אפי' בכנס דומי' דמתני' דמיניה דייקינן האי דיוק ולזה נוטה הרמב"ן והרשב"א רק שהם נוטי' לדע' רש"י בדלא כנס שרי במת ואח"כ גירש וזה לא נרא' כלל בעיני כאש' מוכח מן הרי"ף והתוס' וגם תלמוד' סתמ' קאמר בכל עניין מת ואח"כ גירש אסור וכן עיקר ותיתי לי האי זכות' לעלמ' דאתי טפי דעת הרי"ף עם ב' תירוצי' וסוגי' ההלכ' אליבי' כי הוא עמוק מי ימצאנו א"ל מן השמים יסייע לו:

יא

דין כל ט"ו עריות שהיו בהן קידושין בספק כגון ספק קרוב לה ספ' קרוב לו או אפי' כת א' מקצת אומר' קרו' לו ומקצת' קרו' לה צרתה בעי חליצה ואינה מתייבמת וכן קדושין בכתב ידו ואין בו עדים לחומרא הוו קידושין ולא לקולא וכן ספק גירושין חולצת ולא מתייבמת וכן הדין באשת אחיו שאינה ערוה ושם ביארנו דמי שקדש אשה בספק ואחיו נשוי אחותה ומת ונפלה אשתו לפניו שהיא ספק אחות אשתו הרי היא חולצת ולא מתייבמת ואותה שקדשה בספק מוציאה בגט כי שתיהן אסורות לו:

מתני' וכולן פי' כל ט"ו עריו' שהיה בהן קידושין בספק או גירושין בספק הרי הצרות חולצת דלמ' לא צרת ערוה היא ולא מתייבמת שמא צרת ערוה היא וכתב הרמב"ם וז"ל יבמו' שהיא ספק ערוה על היבם או ספק ערוה לבעלה הרי זו חולצת ולא מתייבמת מ"ש ספק ערו' לבעלה בע"כ צ"ל טעו' סופר הוא ממ"נ תתייבם אם אינ' ערוה הרי היא זקוק' ליבם ואם היא ערו' הרי לא תפסו בה קידושין הרי היא ליבם כאשה נכרית וכן תמה עליו הטור וכתב שט"ס הוא וכן במגיד משנה אינו. מהר"י קאר"ו בסי' קע"ג כת' ואפשר לדחוק ולפרש דברי הרמב"ם דה"ק או שהייתה ג"כ ספק ערוה על הבעל דהיינו שהייתה ספק ערוה לשניהם ע"כ ואין זה הפי' מספיק אפי' לתינוקות והיכי תסיק אדעת' שיהא דין זה חולצת ולא מתייבמת משתנה במה שהיא ג"כ ספק ערוה על הבעל שהוצרך הרמב"ם להשמעינו גם הוא יות' והוכחות שהבי' הקאר"ו אין צורך להשיב עליהם כי אחר המחילה אין בהם לא טעם ולא ריח ראייה כלל:

ועוד כתב הרמב"ם מי שקידש אשה בספ' ואחיו נשוי אחותה ומת אחיו ונפל' אשתו לפניו שהיא ספ' אחות אשתו הרי היא חולצת ולא מתייבמת ואות' שקידש' בספ' מוציאה בגט ושתיהן אסור' עליו יבמתו שהיא ספק אחו' אשתו והארוס' שקידש מפני שהיא ספק אחות חלוצתו ע"כ ומפרש במשנ' כיצד ספק קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה דהו' ספק קידושין וה"ה ב' כיתי עדים אחת אומרת קרוב לו ואח' אומרת קרוב לה שההו' ספק קידושין כדמוכ' בהזורק וכתב רבינו ירוח' בשם הרמ"ה לא תימ' דוק' בשתי כיתי עדים אחת אומרת קרוב לו דהוי ספיק' דאוריית' אלא אפי' בכת אחת דספ' רבנן הוא בעי חליצה ספק גירושין כתב בכתב ואין עליו עדים חתומים או שיש עליו עדים חתומים ואין בו זמן או שיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד והוא כתב ידו כל הנך ספק גירושין כלו' פסולו' מדרבנן מ"ה הצרה חולצ' ולא מתייבמ' וה"ה היכא שיש ספק גירושין באשת אחיו שאינ' ערו' שהיא חולצת ולא מתייבמת ומפרש רב' בגמ' ה"ה גבי גירושין אם זרק לה גט ספק קרוב לה דהוי ספק גירושין והא דקתני גבי גירושין זהו ספק גירושין דמשמע הנך תלת ספיקות ותו לא איידי דתני' זהו גבי ספק קידושין תנא נמי גירושין וגבי קידושין למעוטי מאי דקתני זהו למעוטי זמן פי' אם יש עליו עדים ואין בו זמן ה"ה כל הנך כגון כתב ידו ואין עליו עדים או יש עליו עד א' בכ"י שכשר בקידושין דהא כתיב' ידו כעדים דמי' וטעמא דפסול בגירושין דחיישינן שמא יקדים הזמן ויחפ' על בת אחות' וגבי קידושין דלא צריך זמן כשר כך כתב הרא"ש מדעת בעלי התו' אף שנמצא בתו' דר"י מספקא ליה מאחר שא"צ זמן אם כשר בלא בעדים או לא ולפ"ד שטעמ' דיליה מאח' שמצינו גבי קידושין הוא דבר שבערו' יותר מגירושין שהרי

גבי גירושין אפי' לא מסרו לה בפני שני' אלא בינו לבינה כשר למאן דס"ל עידי חתימה כרתי וגם כמה גאוני עול' פסקו כן כגון הרי"ף והרמב"ם וסיעתו שבעידי חתימה כשר אפי' בלא עדי מסירה לאפוקי גבי שטר קידושין לכ"ע צריך עדי מסירה ובינו לבין עצמה לא הוו קידושין אפי' שניהם מודים מ"ה מחמירין שצריך נמי עדים חתומים בשטר ולא מחמת טעמא דשמא יאחר הזמן ויחפה ומ"ה כתב הר"ן שיש רוצין לפסול גבי שטר קידושין דאין בו עדים פסול דאוריית' ומ"ה ירא' לי להחמי' גבי קידושין נמי כ"י ואין בו עדים והיא ערוה שצרתה חולצת ולא מתייבו' וה"ה קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם מאחר שר"י בעל התו' לא רצה להכריע מי יכריע:

יב

דין דהעדים לא יעידו מתוך השטר שחתמו בו כשאין זוכרין המעשה אבל יכולין להעיד איך שחתמו בעדות זה על השטר או עדים אחרים יכולין להעיד איך שראו שטר חתום והכירו חתימת העדים דדמי לקיום שטרות:

מסקי' בגמר' מ"ט לא תקנו זמן בקידושין ולא חיישינן שמא יחפה ומשני משום דא"א לתקן במב"ש בו זמן דעדיין איכ' חיפוי אצל מי ככי' שט' קידושין אי גבי דילה מה מועיל הזמן הלא תמחוק הזמן אם יבואו עדים שזינתה אחר הזמן הכתוב בשטר ואי גביה דיליה היכא דבת אחותה היא ויחפה עלי' נמי ואי לינחי גבי עדי' מ"נ אי זוכרי' העדים באיזה יום היו הקדושין א"כ לסהוד כלומר זמן בשטר מאי מהני ואי לא ידעי בלא שטר ויעידו מתוך השטר מפיהם אמר רחמנ' ולא מפי כתב' אבל גבי גירושין מאחר שהאשה צריכה לשמור הגט היטב ולהראות שהיא מגורשת בו לא מחק' כי יראה שלא תפסול הגט בכך וכתב הרא"ש והוא מדברי התו' מפיהם ולא מפי כתבם וא"ת מאי נ"מ אי מסהדי על פי כתב' והא אמרינן בפ' גט פשוט מי שנמחק חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד ועושים לו קיומו וכן אמרינן בהגוזל קמא גבי שורף שטרותיו של חבירו אי דאיכ' סהדי דידעי מאי דכתב בשטרא ליכתבו ליה שטרא אחרינא אלמא כשהעדים אחרים מעידים שראו שטר חתום בכתב ידי עדים לא קרינן ביה מפי כתבם כל שכן כשהן עצמם מעידי' שחתמו על השטר וי"ל דודאי כשהן מעידים בפני ב"ד שראו שטר חתום והכירו חתימ' עדי' אין זה מפיהם ולא מפי כתבם דהוי כמו קיום שטרו' דעלמ' שהעדים מקיימין החתימה בפני ב"ד והוי כמו שנחקרו עדות העדים החתומי' על השטר בב"ד וכן הכא נמי אם היו עדים מעידי' שחתמו בעדות זה על שטר זה לא קרינן מפיהם ולא מפי כתב' אלא דחיישינן הכי שלא יעידו שכ' ראו בשטר אלא יעידו מעצמן על המעשה כאלו הן זוכר' אותו והם אינן זוכרין אלא על פי השטר ורחמנ' אמרה מפיהם ולא מפי כתבם

והרי"ף הארי' ורצה ליישב בעניין אחר ואינו נראה רק כדברי התו' וכן כת' הרא"ש וז"ל וריף כתב בסיגנון אחר ומה שכתבתי הוא דברי התו' ועיק' ואין להשיב עכ"ל:

יג

דין שאין לדון ע"פ עדו' שבכתב בין בד"מ בין בדיני קנסות וכן בעדות אשה שזינתה או לפסול עדות אין דנין ע"פ השטר ושם ביארנו דאם מצא כתוב בשטר מת פלו' או נהרג משיאי' את אשתו דבעדות אשה להתירה לינשא הקילו ואפי' אין החתימה מקויימת ומיהו אם מצאו כתוב בלא חתימת העד אין משיאין:

פסק רש"י פי' בחומש מפיהם ולא מעי כתבם מכאן שאין העדים יכולים להעיד בכתב ולשלוח לב"ד אחר וכתבו התו' והרא"ש אין להבי' ראייה לדבריו מהא דתני' בפ' מי שאחזו אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול לדבר אלא בכתב ורחמנ' אמר מפיהם ולא מפי כתבם שאני גבי אלם שאינו ראוי להגדה כלל כדאמרי', בעלמא כל שאינה ראוי לבילה בילה מעכבת בו ור"ת נהג שישלחו עדים עדותן לב"ד בכתב ולא קרינ' בהם מפיהם ולא מפי כתבם כיון שזוכרין עדותן אף שאפשר לומר ששכחו עתה מ"מ בעת שכתבו היו יודעי' ואם יראו בכתב יזכרו ומדברי הרמב"ם יראה כרש"י שכ' בפ"ג דהל' עדות וז"ל דין תורה שאין מקבלי' עדו' לא בד"ג ולא בד"נ אלא מפי העדים שנא' על פי שנים עדים מפיהם ולא מכתב ידן אבל מד"ס שחותכי' ד"מ בעדו' שבשטר אעפ"י שאין העדים קיימי' כדי שלא תנעול דלת בפני לוין וכתב הטו' עליו הרי שלא התירו אלא לחתו' בשטר ומ"מ נהגו העם כר"ת לשלו' עדו' בכת' למקו' אחר שמכירין חתימ' והנרא' בעיני דלאו משום דינ' אלא משו' תיקן העול' ותיקן הסוחרי' שהולכים למרחקי' מבית' לשוקם לטרוף לחם חוק' ולוין ופורעי' ומקיפי' ממקום למקום שלא יהא צריך כל פע' ליקח עדי' עמו ואולי אף הרמב"ם מודה לזה ומ"ש שהתירו בשטר לרבות' דסיפ' קא' כמו שמסיק ואין דנין בעדות שבשטר בענייני קנס וק"ו מכו' וגלות וכ"נ עיקר כרש"י ורמב"ם שאין לדון ע"פ עדות בכתב א"ל בד"מ נוהגים היתר כר"ת אבל בדיני קנסות וכן בעדות של אשה שזינתה או לפסול עדות אין דני' על פי השטר וכן עדים מעידים הקדושי' בכתב ידן בלא ב"ד כאשר כתב הרשב"א בתשו' סי' אלף ר"ט וז"ל ועל עדות שאמרת אם מקבלי' מפי כתבם אין עדות שבשטר עדות אלא בשטר שיעשה מדעת מתחייב בשטר מקנה שממנה אנו למדין שנא' וכתוב בס' וחתום וגו' שהמוכר צוה לכתוב ולחתו' וכן כל כיוצא בזה אבל כל שטר שלא נעשה מרצון המתחייב אינו אלא כפנקס בעלמא ומפי כתבם ולא מפיה' הוא זו וזהו שאמרו הודאה בפני שנים צ"ל כתובו שאם לא צוה אין להם לכתו' ואם כתבו שלא מדעתו אין עדותן עדות וכדאיתא בפ' זה בורר דגרסינן התם ההיא אודיתא

דלא הוי כתב בה אמר לנא כתובו וחתימו והבא ליה אביי ורבא דאמרי תרווייהו היינו דרשב"ל דאמר חזקה אין עדים חתומין על השטר אלא א"כ נעש' גדול כלו' והכי נמי חזקה לא חתמו אלא א"כ אמר להם חתימו מתקיף לה רב פפא מי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואינהו ידעי שאלינהו לספרי דאביי וידעי לספרא דרבא וידעי אלמא טעמא דידעי הא לא ידעי פסולה והכי אם כתבו וחתמו העדים שלא מדעת המתקדשת אין סומכין על עדות זה עד שיבואו ויעידו מפיהם ועוד האריך וקצרתי ומ"מ היכא דהוגבה העדות כבר והעידו בפה ובפני ב"ד והב"ד היו מקיימים פשיט' דשליחותייהו קעבדינן ודנין עליה וכן מצאתי בהג"ה מיימוני שכ' מן הירו' דפ' בתרא דיבמות משמע כרש"י דגרסינן מצא כתוב בשטר מת פלוני או נהרג ר' יהודא אומר משיאין את אשתו ור' אבין אמ' אין משיאין את אשתו עכ"ל ואיני יוד' דממאי ברייר' ליה כ"כ לפסוק כר' אבין ולא כר"י אדרבה מסתברא להקל גבי עדות אשה כדברי הרמב"ם וז"ל הטור סי' י"ז כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג פליגי בה בירו' חד אמר משיאין את אשתו וח"א אין משיאין את אשתו וא"א הרא"ש הבי' דברי שניהם ולא אסיק בחד מנייהו ולכאורה נראה דאזלינן לחומרא והרמב"ם כתב מצאו כתוב בשטר פלוני מת פלוני נהרג וידוע שהוא כתב ישראל תנשא אשתו עכ"ל ואף הטור לא כ' אלא לכאור' אבל האמ' הו' כדברי הרמב' וגם הרי"ף הבי' דברי שניה' ולא אסי' בחד מינייהו ונא' שדעתו להקל כדי להשוו' דעת הרמב"ם לרבו הרי"ף וכן פי' הר"ן את דברי הרי"ף בפרק מי שאחזו וכ"נ מדברי נ"י וכ"פ בהג"ה מיימוני על דברי הרמב"ם בשם ס"ה דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכן מצאתי בתשובה במרדכי ארוך וז"ל על האשה אשר שאלת אם היא מותר' לינשא אם לאו אומר אני אחרי שר' יוסף מעיד אשתו מותרת לינשא אעפ"י שר' יוסף אינו בפנינו אלא כ"י שמכירין העולם ולא חיישינן לומר מפי כתבם ומצאתי ראי' בירו' בסוף יבמות מצא כתוב בשטר מת פלוני או נהרג משיאין את אשתו ר' אבין אומר אין משיאין את אשתו ונרא' דהלכה כדברי המיקל בעדות אשה דאפי' פסול מכשירי' משום עגונ' כ"ש מפי כתבם שמשיאים את אשתו כר' יודא וכה"ג אמרו בפ' מי שאחזו אמר רבא מי שיכול לדבר מפי הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו כו' ושקיל וטרי' טובא עד דאמר רב יוסף בר מניומי בעדות אשה אקילו בה רבנן אלמא דאפי' עדות דרמיזה הכשירו לעדות אשה כדמוכח סוגיא וכ"ש מפי כתבם. ויתר מצאתי בפי' ר"ח כו' והאריך וקצרתי כי מילתא דמסתברא הו' וכתבו בנ"י בשם הריטב"א הא דמצאו כתוב בשטר איש פלוני מת כו' דוקא כשנתקיים כ"י של אותו עד אבל קצת מן המפרשי' ובכללם הרמב"ן כתבו דאפי' בשאינו מקויים נמי כיון דקיום שטרות דרבנן הכא אוקמי אדאורייתא וטעמא דמסתבר

הוא בעיני מורי ומיהו כל כיוצא בזה נראה שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ע"כ וכן כתב הר"ן בפ' מי שאחזו וז"ל בשם הרמב"ן חזינן בי' פלוגתא איכ' מ"ד דוקא כשנתקיים ואיכא מ"ד אפילו בלא קיום משיאין והדין סברא עדיפא טפי הילכך אפי' בע"א מפי כתבו ואעפ"י שאין מקויים משיאין ע"כ. המ"מ נמי כתב ג"כ על זה בשם הרשב"א להתיר ורבינו ירוחם כתב דאיתא בירו' שאם כתב כך בשטר בלא חתו' אין משיאין אא"כ מצא עד בכתב עכ"ל ופשוט הוא ואם שכחו העדים ורוצים להעיד על כתיבת ידן כתבתי בפ' ג' דכתובות סי' כ"ג:

יד

דין ג' אחים נשואים ג' נשים נכריות ומת א' מהם ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות וה"ה אי ליכא צרה בהדה כן הדין ואם נתן גט למאמרו ופי' בהדיא דנותן גט למאמרו ולא לזיקתו הותרה לייבם אפי' היא גופה ודוקא שפי' אבל נתן גט סתמא קאי בלא יבנה על כל האחים:

מתני' ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת א' מהן ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר יבמה יבא עליה מי שיש עליה זיקת יבם א' ולא שעליה זיקת שני יבמי' ר"ש אומר מיבם לאיזה שירצה וטעמא מפ' תלמודא בפ' שני דמספקא אי מאמ' ככנוס' דמי וקונה ממש או לא מ"ה ממ"נ שרי בכל אחת אם מאמרו של שני מאמר אזי אשת שני הוא מיבם ואין זה אשת שני מתי' דהוי כמו שכנס ופקע זיקה ואם אינה ככנוסה א"כ לא בעי לא היא ולא צרתה אלא עיקר טעמא דת"ק דאסרינן מדרבנן גזיר' שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית א' מייב' לתרוייהו שהכ' דמיין כאילו שתיהן באו מבית א' דהיינו מבעל המאמר ואשר לא יבנה בית אחיו אמר רחמנא בית א' הוא בונה ואין שני בתים הוא בונה כדלקמן בהחולץ ונחלוץ לחדא וליבם לחדא גזירה שמא יאמרו בית א' בב' יבמות מקצתו בנוי ומקצתו אינו בנוי ויאמרו פי' מה חשש איסור בכך ומשני חיישינן שמא יעשה במקום אחר איפכא ויחלוץ ברישא והדר ייבום וקם בלא יבנה וכתב הרי"ף והרא"ש לא תימא דוקא בדאיכא צרה הוא דאיכא למיגזר אבל היכא דליכא צרה בהדה מתייבמת אלא אפי' דליכא צרה חולצת כדמסיק רבא להדיא בפ' האשה אמתני' דבן ט' שבא על יבמתו כו' אמר רבא הא דאמרי רבנן זיקת שתי יבמי' מחליץ חליץ יבומי לא מתייבמת לא תימא ה"מ היכא דאיכה צרה דאיכא למיגזר משום צרה דהא הכא דליכא צרה אפ"ה מחליץ חלצה יבומי לא מיבם וכ"פ הרמב"ם והטור ומסיק ונ"ל הטעם שנא' במשנה משום אשת שני מתים דמשמע שהאיסור מדרבנן הוא משום שנראה כאשת שני מתים דאסור' מדאורייתא כדאשכח' בפ' המגרש ולא אמר

התו' טעמי' דילי' משום שתי יבמות מ"מ היא אסורה להתייבם משום שנראית כאשת שני מתים וא"כ איכא למימר היכא דאיכא צרה תתייבם הצרה ויחלוץ לבעלת המאמר א"כ הוכרח התלמוד נמי לפרש טעמא משום ב' יבמות וכן חילק הרמב"ם ממש באלו הב' טעמי' בפי' ועכשיו נסתלקו דברי התוס' שהקשו כי מסוגיא זו משמע דאשת שני מתים לא אשכחן בשום עניין שהן מדאורייתא מדאיצטריך הכא לטעמא דב' יבמות כו' ולא גזר משום אשת שני מתים ובפ' המגרש משמע דהוי דאורייתא וישבו בדוחק אבל לפי מה שפי' לק"מ ובפ' האשה רבה בסופו אבאר יותר ומסיק אמר רב' נתן גט למאמרו פי' שהתנה בפי' שהגט שהוא נותן אינו אלא למאמרו ולא לזיקתו הותר צרתה ולא אתי למימר ולמשרי שתי יבמות הבאות מבית א' כו' הא שקלי' למאמרו ולא נראית אשת בעל המאמר כלל מ"מ היא אסורה ולא משום שפסלה דקם בלא יבנ' שהרי לא נתן גט לזיקה אלא למאמרו מ"מ גזרינן דמחלפ' בשאר בעלת גט שנותן גט סתם שקם ליה בלא יבנה ואסורה א"ד אמר רב' נתן גט למאמרו הותרה אפי' היא גופא מ"ט מאי דעביד שקל ולא מחלפא בבעלת גט מאחר שפי' להדי' שהגט שהוא נותן בעבור שיפקע המאמר דעביד אבל אם נתן לה גט בסתם קאי בלא יבנה על כל האחים והלכה כלישנא בתרא וגם הוא לשון המקיל ובשל סופרים אזלינן להקל:

טו

דין ב' יבמות מבית א' ונתייבמו ולא נודע מי יבם תחיל' צריכ' אחת חליצה ושתיהן יוצאין בגט:

פסק כתב הרמב"ם והטור הביאו שתי יבמות שיבמן ב' יבמות מבית א' ולא נודע מי יבם תחילה שניהם יוציאו בגט ומותר' לזרים ואסורות ליבמיהן לפיכך ראובן שהיה בירושלים ולו שתי נשים אחת בישוב ואחת בצור ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור ושמעו שמת ראובן לא מייבם אחד מהם עד שידע מה עשה אחיו קדם אחד מהן ויבם אין מוציאין מידו עד שיודע שאחיו יבם או חלץ רצה לחלוץ קוד' שידע מה עשה אחיו אין מונעין אותו עכ"ל וכל אותו הדע' אף שאין להן הכרע מן התלמו' אבל מוכרעין הן מעצמן וישרות הן ובתשובת הגאוני' כתוב שצריך ג"כ לחלוץ לאח' מהן אע"ג דאין לאחר בעילה כלום ה"מ היכא דאיתא בתחילה דלא הוה קמה מאמר באחרת והכא אלו הוה ידעינן דחד מינייהו איבעיל לה קמי איתעבד מאמר באידך בוודאי הוות ביאה פוטרת צרתה השתא דאיכא למימר דילמא ההיא דאיבעיל ליה קמי צרת' הוי אתעביד מאמר בצרתה קמי תתבעל וה"ל ביא' בתר מאמ' ולא ידעינן הי מינייהו הצריכו שני גיטן וחליצה כדפי' דעבדינן לחומרא ולא תסבור לך כיון דב' האח נמי על השניי' ליכ' לחלוצ' אלא אפשר

דתרווייהו ביאות פסולות חדא ביאה אחר מאמר וחדא ביאה אחר ביאה וכי הא ביאה יש אחריה כלום עכ"ל:

טז

דין הבא על אשת אח והיא אחות אשתו חייב שתים ונקרא רשע גמור לקוברו בין רשעים גמורים ושם ביארנו דרשע אין קוברים אצל צדיק: ודין דאיסור חל על איסור בין באיסור כולל בין באיסור מוסיף בין באיסור בבת אחת:

מתני' שני אחים נשואי' שתי אחיות ומת אחד מהן ואח"כ מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת ומשנה דלא צריכ' היא ומסיק באותו סוגי' הבא על אשת אח והי' אחו' אשתו חייב שתים א' משו' אחו' אשה וא' משו' אשת אח דברי' ר' יוסי ואין חילוק בין איסור אחות אשה קדי' דחל עליה איסור אשת אח משום איסור מוסיף שמוסיף עליה איסור לכל שאר האחין אלא אפי' אשת אח קדי' חייל עלי' איסור אחות אשה משום כולל שכולל לאסו' עליו כל אחיות אף שבה לא נתוסף שו' איסור והלכה דאיסור חל על איסור בין בכולל בין במוסיף בין באיסור בבת אחת ומזה אמרו בסוגי' זר ששימ' בשבת חייב שתים דברי ר' חייא וכך הלכ' אחת משום זרות ואח' משו' שבת וכן בעל מום ששימש בטומאה אחת משום בעלי מומין ואחת משום טומ' והרמב"ם הביא בפ"ט דביאת מקדש והראב"ד כ' לשס בשה"ג שהביא הזר שתי שערות בשבת שבאו איסור זרות ואיסור שבת בבת אחת דקודם שתי שערות היה קטן ולא חל עליו איסור' ולא דק אף שמוקי כך בסוגי' היינו משום דפליגי ר"ח ובר קפר' כדברי ר"ש אי מודה באיסור בת אחת אבל לפי הפסק של הלכה דק"ל אף באיסור כולל מחייב ר"י אפי' אינו בבת אחת ובכולהון אינה איסו' כולל זר מעיקר' שרי במלאכה ואסור בעבודה אתא שבת איתסר במלאכה כולל אף עבודה בכלל איסור שבת מכח מיגו דחייל אמלאכה חייל נמי אעבודה וכן בעל מום שיאסר בעבודה ושרי באכילה (אינו) ממיגו דחייל אאכילה כולל נמי העבודה חוץ מזר שאכל מליקה שהיא נבילה לזר דחייב משום נבילה ומשום קדשים ואין שם כולל אלא בבת א' חיילי תרווייהו ומחייב שתים משום איסור בבת אחת ומפ' בסוגי' למטמ' חייב שתיים הא באיסור זרות אין כאן חטאת דהא על זדונו מיתה ואין חטאת באה אלא באות' שוגג שאם עבר בזדון חייב כרת אלא נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים פי' התו' והוא עיקר לקוברו אצל רשע כמותו שהוא בעל עבירה הרבה לפי שאין קוברי' רשע אצל צדיק ומה שנוהגין העשירים לקנות מקו' חשו' לקברו כדי להיו' שוכבי' אצל צדי' לפי הסבר' יוצא שכרם בהפסד' כי אולי אין אינם

ראוים לכך ויענשו כי צר ורע לצדיק שישכוב רשע או שאין הגון אצלו ממעשה דאלישע יוכי' ע"כ צרי' ראו' היטי' אם לא שידי בעלי כיסי' תקפה עלינו:

יז

דין מי שנתחלפו בנשותיהן בשוגג מפרישין מבעליה' ואין מחזירין עד ג' חדשים ואם היו קטנות שאינם ראוי' ליולד מחזירין אות' מיד וה"ה זקנות ועקרות וא"יילונית מחזירין מיד ושם ביארנו אשת ישראל שנבעלה ברצון וסברה שהו' בעלה שרי' לבעלה ומפרישין ג' חדשים ואם היא קטנה או שאינה ראוי' ליולד או שתדירה עם בעלה הראשון לשמש מותרת מיד והולד כשר ואם נבעלה ברצון וסברה שאין איסור בדבר אסורה לבעלה:

מתני' שני' שקדשו שתי נשי' ובשע' כניסתן לחופה הוחלפה הרי אלו חייבים משום א"א ואם היו אחים חייבים אף משום אשת אח ואם היו אחיו' חייבי' אף משו' אחו' אשה ואם היו ניד' חייבי' אף משו' ניד' דהיינו כל א' חייב ד' חטא' ומפ' בגמ' דס"ל כר"מ דסב' בברייי' בפ' אמרו לו דחיי' משו' איסו' מוסי' ואיסו' כולל ואיסו' בבת א' והכי הלכת' כאות' שמעת מפרש תלמוד' דאשכחן כל הך ד' איסור בבת אחת ופי' רש"י כו' שקטן שקידש קודם שהביא שתי שערו' אחר שהגדי' חלו אותו קידושי' וחלילה וא' תשגיח בו אפי' להחמיר כיון שאין מעשה קטן כלום לא לקדש ולא לעשות שליח עד שיגדל וכן כתבו עליו התו' דלא דק ומסיק במשנה אחר שנודע להם הדבר מפרישים אותן מבעלי' ואינם מחזירי' עד ג' חדשי' לידע אם הם מעוברות דאז הוו בנים ממזרים מ"מ הם מותרים לאחר ג' חדשי' דאנוסו' הן שהוחלפו בשוגג ואם היו קטנות שאינן ראויו' לילד מחזירי' אותה מיד והיינו טעמ' דהכא לא גזרינן קטנה אטו גדול' משום דחילוף לא שכיח וה"ה לזקנו' או לעקרו' וא"יילוני' דבכולהו כל היכא שאינה ראויה לעיבור לא גזרינן וכתב הא"ז אשת ישראל שנבעלה ברצון לאיש אחר וסבר' שהוא בעלה הוי אונס ושרי' לבעלה ומפרישי' ג' חדשים מבעלה ואם היא קטנה או שאינה ראוי' ליולד או שהיא תדיר' תחיל' עם בעל' הראשון לשמ' דהשתא לא נוכל להבחין בהפרש מחזירין אות' מיד והולד כשר ותלינן בבעל להכשיר כי רוב הבעילות אחר הבעל ע"כ ויפה הורה ומ"מ נראה דווקא כה"ג חשוב אנוס אבל נבעלה ברצון וסברה שאין איסור בדבר נאסר' ומ"ש הרמב"ם זינת' בשגג' או באונס אין הכוונה אלא שזינ' בשוגג איסור אלא שסברה שהוא בעלה אבל שגגה וסבר' שאין עון בדבר פשיט' שנאסרה דס"ס זונה היא ואסור' ולפי זה צריכי' אנו לומר מה שכתב הרמב"ם בהלכות אשית וכ"כ הסמ"ג שהאש' שזינת' תחת בעל' בין בשוגג בין באונס מותרת כדמסקינן בפ' נערה והיא לא נתפס' כו' דמשמ' דמדמ'

שוגגת לאוכ' י"ל דאיירי היכא ששגגה וסברה שלא היה לבעלה בה קידושין אפי' נבעלה ברצון הוי כאונס וכ"כ הרשב"א בתשו' על מיכל בת שאול אבל בהא שזינתה ולא ידעה שיש איסו' בדב' לא כת' הרשב"א מזה מידי אבל בתשובה מהר"י קולין בשורש ק"ס מצאתי כדברי וז"ל נראה דאין לזו דין שוגגת להתיר' לבעל' כיון שהיא מתכוונת למעול מעל באשה ומזנה תחתיו דהא לא כתי' איש כי תשטה ומעלה מעל בה' דלשתמ' דוקא במתכוונה לאיסור אלא ומעלה בו מעל ועוד האריך בראיי' אבל הכא אינ' מספיקי' כלל אלא זו העיקר שכיוונתי בה דעתי וכן קטנה שזינתה אפי' ברצון לא נאסרה דפיתוי קטנה אונס כדאיתא בהאי פרק וכן הביא לפסק הלכה וכן דעת הרמב"ן והר"ן כאש' כתבתי בפ"ק דכתובו' סי' כ"ד ואם היו נשים כהנ' נשואת לישראל נפסלו מתרומה דבי נשא מבית אביה שהיא מתחללת בביאת איסור ואינ' חוזרת אחר מות בעלה לאכול בתרומה:

יח

דין דכל כ"ד חודש שהתינוק יונק אף שתשמי' קשה לה שמא תתעבר ותגמול את בנה אעפ"כ משמש כדרכו ומותר לשמש עם אשתו שלא כדרכו באקראי אבל לא ירגיל לעשות כן:

ת"ר כל כ"ד חדשים שהתינוק יונק והתשמיש סכנה לה שמא תתעבר ותגמול את בנה וימות דש מבפנים וזורה מבחוץ אמרו לו חכמים אין זה דומה אלא למעש' ער ואונן ונראה דאיירי באשתו שילדה עמו ולא איירי במינקת חבירו דאסורה לכ"ע ומוציאין ממנו ולית ביה פלוגתא אלא בשלו דלא חיישינן לשמא קטל' דיכולה לזון אות' בחלב ובבצי' כדאיתא בהחולץ מ"מ מיטב יותר שלא יבא לידי מיחוש סכנה וחכמים אוסרים פי' ומשמש כדרכו אף שאינה דומה ממש לער ואונן דשמשו שלא כדרכן מ"מ מדמה איסור זה לשלא כדרכן וק' מהא דאמרינן בפ' אלו מותרים בנדרים ההיא דאתאי לקמי' דר' ואמר' לו שולחן ערכתי לו והפכו פי' ששימש שלא כדרכה אמר לה בתי התורה התירתך לו ומסיק דהלכתא הכי ואין לומר דלא בתשמיש שלא כדרכה איירי והפכו דקא' היינו הוא מלמטה והיא מלמעלה כי ההיא דברכות פ' הרואה דחז' בחילמא טונא דאסא דרמי עליה אמר לו משכבו הפך שהיתה אשתו עליו דבשביל זה לא היתה מתרעמת על בעלה דאינה מצטערת בכך אבל בתשמיש שלא כדרכה מצטערת שקראו הכתוב עינוי דכתיב וישכב אותה ויענה שעינה שלא כדרכה אם תענה את בנותי שלא כדרכן ועוד אמרי' נכרי שבא על אשתו שלא כדרכה חייב מיתה ופריך מי איכא מידי דישראל לא מחייב ונכרי מחייב וע"כ האי בישראל לא מחייב היינו דישראל שרי דאי איכ' איסור' בישראל ניחא דנכרי חייב מיתה דאזהרה שלו זו היא מיתתו וי"ל דהתם בלא הוצאת

זרע איירי דכיון דליכא השחתת זרע לא הוה כמעשה ער ואונן ושרי ועי"ל דלא חשיב מעשה ער ואונן אא"כ רגיל לעשות כן תדיר אבל אי באקראי בעלמא מתאוה לאשתו לשמש שלא כדרכה שרי כדאמרי' בנדרים כל מה שרוצה לעשות באשתו עושה משל לבשר שבא מבית הטבח ודגים מבית הדייג והא שינוייא עיקר דנכרי שבא על אשתו שלא כדרכה בסתם ביאה אייריי אף בהוצאת זרע וקאמר דבישראל שרי ועוד מדקא' רבי התורה התירתך לו בסתם ולא דקדק לידע אם היה שם הוצאת זרע אלמא בכל ענין שרי וההוא עובדא באקראי הוה כדמוכח לישנא שולחן ערכתי לו והפיכ' שלחן דשרי פי' הראב"ד דוקא ברצונה אבל לא יהיה כופה אותה לכך ע"כ לשון הרא"ש דהוא מדעת ר"י בעל התו'. כתב הרא"ש בתשובה ששאלת' אשה שיש לה אוטם ברחם בענין שאין השמש דש כראוי לו ומתו' האוטם פעמים שהו' דש מבחוץ ולעול' הו' זורה מבחוץ ומספקא לך אי אמרי' כיון שמתכוון לשמש כראוי מות' מידי דהוי המשמש עם העקרה והזקנה יראה שהוא אסור דלעולם הוא זורה מבחוץ קרינן ביה ושחת ארצה ואע"פ שלפעמי' הוא דש מבפנים מ"מ כיון שלעולם הוא זורה מבחוץ אסור וגריע ממשמת במוך דהתם היא משמשת כדרכ' כדרך כל הארץ אע"פ שאין זרעו ראוי להוליד מידי דהוי אעקרה וזקנה וקטנה ע"כ:

יט

דין דכלה בביאה ראשונה נמי טמאה ואפי' קטנה שאינה ראויה לעיבור חוץ מפחותה מבת ג' שנים ויום א' אם לא שנוגע ש"ז בגופה מבחוץ:

ת"ר אות' פרט לכלה דברי ר' יהודה פי' איש אשר ישכב אותה שכבת זרע ורחצו במים פרט לכלה שאינה נטמאת לפי שאינה מתעברת בביאה ראשונה וש"ז פרט להעראה ושלא כדרכה וחכ"א ש"ז פרט להעראה ואותה פרט שלא כדרכה אבל כלה טמאה והכי הלכתא אפי' קטנה שאינה ראויה לעיבור כלל מ"מ קטנה פחותה מבת ג' ויום א' אינה ראויה לביאה ואינ' נטמאת בתשמי' אם לא שנוגע ש"ז בה מבחוץ שנטמאה משום נגיעה אבל דרך תשמיש בית הסתרים הוא וכן פסק הרמב"ם:

כ

דין כל ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא ילדה שוב אינה יולדת ואם ילדה אסורה לבעלה הכהן משום זונה אם לא דעתה היה להנשא לו גם נ"מ לדיני' אחרים עיין מבפנים:

מסקי' א"ר יוחנן כל ששהתה אחר בעלה עשר שני' ונשאת שוב אינה יולדת אמר ר"נ ל"ש אלא שאין דעתה להנשא אבל דעתה להנשא מתעברת אמר ליה רבא לבת ר"ח

אשתו שהיתה נשואה כבר לרמי ב"ח קמרנני רבנן אבתרך כלומר ששהית עשר שנים ואח"כ הולדת ואומרים שמא נבעלת בזנות בינתיים אמר' דעתי היה עליך כל עשר שנים ולא איסתייע מילתא להנשא לו בתו' עשר או אפש' שהיה לו אשה אחרת והמתינה עד שמת' כמו שפי' התו' י"מ הא דקא' נמי ר"נ ל"ש אלא שאין דעתה להינש' אבל דעתה להנשא מתעברת פי' שהיה דעתה להנשא לאותו שנשאה וכגון שלא היה לו אשה וידעה ביה אבל לא ידעה ביה או שהי' לו אשה כל זמן זה דלא היה דעת' עליה שוב אינה מולדת ואם ילדה אסורה לבעלה ושאני בת ר"ח שהית' מצפ' עליו על דרך נבואה כמו שפי' ר"ת ואני אומר דל"ש דר"נ סתמא משמע כל היכא דדעת' היה להנש' בין לזה בין לאחר והא דידעינן בה של' היה דעתה להנש' כגון שקפצו האנשים ליש' אותה והיא לא רצתה כל ימי עשר שנים מפני כבוד בעלה והשתא מתיישב שפיר מה שאמר רב' רבנן מרנני אבתרך שהרי קפצו עליך כמה אנשים הגונים ולא רצית להנשא מפני כבוד בעלך ואף שאיני חושדך דאפשר לא היו הגונים בעיניך ותלית כבוד בעלך אבל רבנן מרנני והשיב אמת שהיו אנשים הגונים כראוי אבל מה שלא נשאתי להם שדעתי היית' עליך מפני אותו נבואה שאמרתי בקטנותי תרוייהו בעינ' כמו שפי' ר"ת תו מסי' ההי' דאת' לקמי' דרב יוסף א"ל ר' שהיתי עשר שנים וילדתי א"ל בתי אל תוציא לעז על ד"ח א"ל ר' לגוי נבעלתי ומקשים העולם מה היה לגלו' סרחונ' ולעשות צחוק עם רב יוסף,. נ"ל דה"פ ר' לנכרי נבעלתי באונס ובעבור שהייתי מצטער בדבר בזכרי אות' המעש' מקרה לא טהור אשר בא לידי ונהניתי מעבירה וכדי לקבל תשובת המשקל עלי כפי ההנא' באיסור אשר בא לידי מתו' זה היה דעתי תמיד על הביאה ולא פסק חוש תאות המשגל מן הרחם וילדתי אף אחר עשר שנים לביאת הגוי ופירושא דהאי סוגי' דמייתי נ"ל דקאי אמתני' דלעי' שקטנו' מחזירי' אותן מיד ה"ה נשי' ששהו עשר שנים שג"כ מחזירי' ששוב אינה יולדת רב נחמן אמר ל"ש אלא שאין דעתה להינשא כו' פי' א"ה אין מחזירין אותן דילמא דעתה להנשא ומביא כל הנך עובדא לסיוע לר"נ דאסור' להנש' אפי' לר' יהודא דשרי בעקרה וזקנה שאינה ראויה ליולד מ"מ הכ' אסיר' ושמ' דעת' היה להנש' או נבעלה לנכרי וכדפי':

כא

דין דכל הנשים צריכות להמתין ג' חדשים בין בנישואי' בין בזנות חוץ מקטנה שאפי' היא בת ישראל אין צריכה להמתין וכן אחר המיאו' ובגט או אחר מיתה צריכה להמתין אפילו קטנה וגיורת ומשוחררת אין צריכות להמתין בזנות אבל בנשואין דנכריות צריכו' להמתין, אפי' לא נתגייר בעלה עמה וששבויה צריכה להמתין:

תני' אנוסה ומפותה צריכ' להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודא והיינו קודם שתנשא משום הבחנה ליד' מאיז' נתעבר' אם מן הראשון או מן השני כדמפיר' בהחולץ ר' יוסי מתיר ליארס ולינש' מיד משום דאשה כשהיא מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר ור' יהוד' סבר דחיישינן שמ' לא נתהפכה יפה וכה"ג פליגי גבי גיורת שנתגייר' ושפחה שנשתחררה ושבוי' שנפדית שר"י אמר צריכ' להמתין ג' חדשים ר"י מתי' ליארס ולינש' מיד ואית' תרתי לישנא בגמר' משמי' דשמואל לישנ' קמא אמר שמואל כל הנשים צריכו' להמתין ג' חדשים משום הבחנה חוץ מגיורת ומושוחרר' קטנה לאפוקי גדולה שצריכה להמתין ודקדק תלמוד' גיורת קטנה הוא דלא הא קטנ' בת ישראל צריכה להמתין וכולן דקא' שמואל אקטנ' נמי קאי ובמאי איירי אי במאון הא אמ' שמואל דלא בעי' להמתין אי בגט הא א"ש (בסוף אלמנה נזו') מיאנ' בו אינה צריכ' להמתין ג' חדשים דליכ' למיגזר משום גדולה דאין מיאון בגדולה נתן לה גט וק"ו נתארמלה צריכה להמתין אלא קטנה בזנות קאמר שצריכ' להמתין וגזרינן אטו גדולה והא דלא גזרו במתניתא דהוחלפו קטנה אטו גדולה משום דחילוף דלא שכיח כדפי' א"ד אמר שמואל כולן צריכין להמתין חוץ מגיורת ומשוחררת גדולה מכלל הא דקאמר שמואל כולן צריכ' להמתין בגדולה איירי אבל קטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין ובמאי איירי כו' אלא בקטנה בזנות וקטנה בזנו' לא שכיח' ולא גזור ופריך משוחר' וגיור' דשכיח בזנות ליגזור ומשני סבר כר"י דאמר אשה מזנה מתהפכת אף דלא סבר ליה כר"י באנוסה ומפותה שר"י מתיר ושמואל אוסר כל גדולה בת ישראל בזנות דווקא בהא לא ס"ל כר"י דשמואל גוזר זנות של ישראל אטו נשואין אבל גיורו' בזנו' לא גזור אטו גיור' דנשוא' דנשוא' גופ' כיון דדעת' לאתגיירי מתהפכ' כדי להבחין בין שנזר' בקדוש' לזר' שלא נזרע בקדוש' כדמפ' בסוגי' וכן השפח' ומ"מ גבי גיורו' בנשוא' כגון נשואין דגיו' ואח"כ נתגייר' עם בעל' ואף אם אפי' הי' לבד' נתגייר' אחר נישואין גיו' גזרי' נשואין דילה אטו נישואי דישראלי' כדמוכח בהחולץ ולא כמו שחילקו התו' בשם ר"י דר' יוסי גופא מודה בנשואין דגיורת דהיכא שנתגיירה עם בעל' שאין חוששת להבחין ולא מנטר' נפשה ודוקא גר וגיורת שנתגיירו קאמר אלא בכל עניין צריכ' להמתין בנשואין ולא בזנות והא דקאמר בהחולץ גר וגיורת שנתגיירו צריכ' להמתין ולא קאמר רבות' גיורת בנשואין בלא בעלה אין זה ראיה לדברי התוספ' כי התם בא לאשמועינן דמקבלי' גר עם הגיורו' ולא חיישינן שיחזור לסורן כמו שכותבין התו' והרא"ש בפ' החולץ שהו' לאפוקי אותו מדרש שאוסר וכן יראה מדעת הרא"ש שכתב בשם הר"ז הלוי וז"ל אבל גיורת ומשוחררת אפי' גדולה לא החמירו בהבחנה דידה למיגזו' זנו' אטו נשואין אבל בנשואין אפי' גר וגיורת צריכ' להמתין משמע להדיא

דכ"ש בנשואי' דילה לגבי ישראל אי נמי בא לאשמעי' שמפרישי' אותה מבעלה דלא תימא לא יחמיר כל כך מלהפריש בשלמא גיורת שלא תנשא יראה להחמיר או גבי ישראל היכא דנשאה באיסור אבל להפרש' קשה הדב' שהרי לא נשאה באיסור והיא אשתו ממש אפ"ה קמ"ל דמפריש וכן יראה מלשון הרמב"ם וז"ל שפחה שנשתחרר' וגיורת שנתגייר' ממתיני' צ' יום ואפי' גר ואשתו שנתגייר' מפרישין כדי להבחין כו' ומסתמ' שאמר שפחה וגיורת בנשואי' איירי שהשפחה היתה כב' נשואה בעבדות וכן הגיור' בגיות וכן פירשו המגיד משנה ודייק מדפסק גבי אנוסה ומפותה כר"י ולא כיש גאונים שפסקו כר"י א"כ כ"ש גבי שפחה וגיורת דלא יפסוק כר"י נגד ר' יוסי אלא בנשואין איירי וא"כ אפי' גר ואשתו שנתגיירו יחד כו' שאמ' אח"כ הוא כמו שפי' לא זו שגזרו בנשואין שלא תנשא אלא אפי' להפריש אות' מפרישין ומדלא פסק שמואל כר"י אלא בגיורו' ומשוחרר' אבל לא בשבויה משמע דבשבויה שפיר גזרינן מאחר שהיא בת ישראל מחמירין בה כר' יהודא והנה הריף כתב וז"ל וחזינן למקצת רבואתה דפסקו הלכתא בהא כר' יהודא ואנן לא ידעינן מהיכא קא גמרי לה להאי פסקי דהא קיימי לן דר' יהוד' ור' יוסי הלכה כר"י ואי אמרת משום דקאי ר' יהודא כסת' מתני' דקתני ומפרישי' אותן ג' חדשים שמא מעוברות הן דהא הכא אנוסו' נינהו וקתני מפרישין ליכ' למימר הכי דבהא אפי' ר"י מודה דמפרישין דלא קאמר ר' יוסי אלא באשה מזנה דידע היא ומתהפכת כדי שלא תתעבר אבל מי ידע דמזנה היא כדי שתתהפך ואי אמרת משום דקתני בפ' החולץ וכן שאר כל הנסים לא ינשאו ולא יתארסו עד שיהו להן שלשה חדשים א' בתולות ואחד בעילות וא' אלמנות וא' גרושית ואחד נשואות וא' ארוסות ותני' הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיה לה כעס עם בעלה או שהיתה חולה או שהי' בעלה חולה זקן או עקרה או אייליני' או קטנה או זקנה או שאינה ראויה לילד כולן צריכו' להמתין ג"ח הני כולהו לא שייכי בהו לא אנוסה ולא מפותה הלכך קשיא לן האי פסק' ולא קמנו על עיקרא דמילת' מהיכ' גמרי לה עכ"ל ובשיט' הלך הרמב"ן ופסק כר' יוסי וכן הסמ"ק והר"ז הלוי כתב דמחמירין כולי האי כר"מ לאסור עקר' וזקנה ושאינה ראויה לילד שכולן צריכין להמתין ואין הלכה כר' יהודא במה שמקיל כ"ש דאין הלכה כר"י בהא שהוא מיקל יותר וחיישינן שמא לא נתהפכה יפ' ועוד דשמואל בלישנ' בתר' לא ס"ל כר' יוסי באנוסה ומפותה דלא קממעט אלא קטנה בת ישראל בזנו' הא גדולה צריכה להמתין ובגיור' ומשוחררת דווקא סבר כותי' הכל כדפי' וכ"פ הרא"ש ואני תמה מה תמה הרי"ף על הגאוני' בפרט שהוא רגיל לפסו' כלישנ' בתר' וא"כ לישנ' בתר' דשמוא' פוסק גבי אנוס' ומופת' דהיינו גדול' בת ישראל בזנו' כר' יהוד' ואין זה

נגד מה שפסקינ' בפ' מי שהוציא ר"י ור' יוסי הלכה כר"י היינו היכ' דלא איתמר שום אמור' שפו' להיפ' אבל היכ' דאיתמ' להיפך איתמ' כדאי' התם וא"כ הכא ממילא פסקי' כותיה דשמואל כלישנ' בתר' בכל דבריו וכן עיק' וקבל' הגאוני' קבלה ישרה היא ע"כ נראה מסקנא דמילת' שכל הנשים צריכה להמתין בין בנשואין בין בזנות אבל קטנה בזנות אפי' בת ישראל אינה צריכה להמתין וכן אחר המיאון אבל אחר גירושין ומית' צריכין להמתין וגיור' ומשוחרר' אין צריכ' להמתין בזנות אבל אחר נשואין של גיות צריכ' להמתין ושבוי' צריכה להמתין מאחר שהיא בת ישראל מחמירין בה והיא בכלל כלל הנשים דקא' שמואל וכמו שכתבנו פסק הא"ז שהוא בעל הורא' וכתב הר"ן בתשוב' פלגש המיוחדת לאיש שרוצה לינש' לאחר צריכה להמתין צ' יום אפי' לר"י וכן כתב הריב"ש ועוד כתב הריב"ש שהמזנ' תוך צ' יום לגירושין או לאלמנות אין קונסין אותן מפני שעברו על גזיר' חכמי' שלא תינש' עד צ' יום ואין מענשין אותה אלא מפני הזנות עצמו עכ"ל ופסקנו תועלת למי שסובר הלכה כדברי הריף דאונס ומפת' אין צריכה להמתין וק"ל ועיקר דיני הפרשה משום הבחנה ואיסו' מעוברת ומניקת חבירו נבאר בעז"ה בפ' החולץ שלפנינו:

כב

דין הבא על הנדה אין הולד פגום לכהונה אם בת היא:

פסק מעשה בא' שפיתה לאלמנה א' בהבטחתו לישאנה ופעם א' בלילה רצה להזקק לה והיא אמרה תבטיח אותי בפני עדים ולקדשני בביאה זו ולישא אותי ולא מצאו אלא עד א' והנה שכב עמה בפני העד בחדר א' והבטיח לה שבאות' ביאה תהא אשתו ואחר גמר ביאה קרא לחבירו העד ואמר הנה רצונך ג"כ לבא הנה תבא והיא אומרת איך תוכל לעשות מעשה רע כזה הלא אני אשתך ושתק ואחר זמן כפר בדבר ואמר שמעולם לא שכב אצלה ולא קידש אותה ס"ד נתגלגל הדבר עד שקרובי האשה כפו אותו עד שנתרצה לישאנה בחופה ובקידושין וכשבא לעשות חופה וקידושין רצה חכם א' לאסור עליו משום הבחנה ואמר מאחר שכת' הרמב"ם בפ' ט"ו דביאה איזהו ממזר הבא מן הערוה מן העריות חוץ מן הנדה שהבן ממנה פגום ואינו ממזר כו' משמע שפגום הוא לכהונה מדכתב אינו ממזר כלו' אינו ממזר להיות פסול לבא בקהל אלא פסול לכהונה ומ"ש הרמב"ם גופא בפ' י"ט אין הולד חלל מנדה היינו להיות עליו איסור חללות כגון שיהא איסורו איסור עולם או שיהא חלל ממש אפי' אם הוא זכר דהא אפילו כהן הבא על אשתו נדה אין עושה אותה חלל לפי שאין חלל אלא מאיסורי כהונה כדאיתא בפ' עשרה יוחסין אבל פגום הוה כגון שאם היתה בת פסולה לכהונה דומיא דהא דמסקי' לקמן

בפרק החולץ הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום ומפורש דהכל מודים דקא' ה"ק אפי' ר' יהושע דקאמ' אין ממזר מחייבי כריתות פגום מיהא הוי ק"ו מאלמנה לכ"ג כו' ופרש"י פגום כגון היא בת פסולה לכהונה כמו חללה ואף דגבי נדה איכא למיפרך מה לגבי אלמנה שהיא עצמה מתחלל משא"כ בנידה וכדאיתא התם בסוגיא כל היכא שהיא אינה מתחללת בביאה ליכא למילף מאלמנה לכ"ג מ"מ מאחר דק"ל יש ממזר מחייבי כריתו' אלא שמגזיר' הכתו' אימעט בנד' שיהא קידושין תופסין בה ולענין ממזר אבל לעולם לא גרע מאלמנה לכ"ג והוה פגום ע"כ. ואני השבתי דע"כ לא עלה על דעת הרמב"ם להיות הולד פגום לכהונה דא"כ למה ליה למיכתב גבי דין ממזר הולד פגום ממנו וגבי דין חללים כתב הולד כשר ואינה חלל אדרבה לשם ה"ל למיכתב הולד פגום ואינו חלל מאחר דקאי באיסורי כהונה ואין שייך בדין ממזר כלל ועוד תדע דהולד אינו פגום דהא היא עצמה שעשתה עבירה אחת מחייבי כריתות ומצינו שכל חייבי כריתות נתחללה בביאותה להעשות זונה ופסולה לכהונה והוה לן למימר נהי דמיעוט קרא נדה דתפסי בה קידושין ולא נעשי' זונה ממש מ"מ פגומה היא לכהונה אפ"ה אמרינן מאחר דמיעט קרא נדה משאר חייבי כריתות שהרי תפסי בה קידושין א"כ לא נפגמה כלל ולא פסלה כאשר כתב הרשב"א בתשוב' ט' הולד שאינה נפגם ואדרבא מצינו גבי נכרי ועבד הבא על בת ישראל שהיא נפגמה לכ"ע והולד אינ' פגום למקצת האמוראי כ"ש היכא שהיא לא נפגמה שהולד אינו פגום ועוד מדכ' הרמב"ם הולד כשר ואינו חלל ולא די לו במ"ש אינו חלל משמע דכשר ממש אפי' לכהונה אלא בודאי הולד פגום ומקולקל קאמר והו' מעזי פנים דהיינו המורדים ופושעי' כדאי' בנדרים וכדמוכח מהאי עובדא דפ' ר"ע במס' כלה וכמ"ש הטור בני נידוי פי' בני נדה אף שאינו ממזר מן התורה כו' וי"מ בני נידוי ממש כו' ובסוף כתב בכל אלו פוגם הולד ונקרא פושע ואף שהרמב"ם בפ' כ"א מאיסורי ביאה לא קחשיב בכלל בני תשע שהרי הוא בא מאיסורי כרת ואינו דומה לכל אינך שאין בהן איסו' ממש אלא שפוגמי' הולד שוב בא אותו החכם לאסור ואמר נהי דאינו פוסל מ"מ ראוי הוא להבחנה שהוא מן המורדי' ופושעים שהרי עיקר טעמא דהבחנה אמרינן לקמן בפ' החולץ אמר ר"נ אמר שמואל משום דאמר קרא להיות לך לאלהי' לך ולזרע אחריך להבחין בין לזרעו של ראשון לזרעו של השני ופרש"י לפי שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו וכדאמרי' בנדרים וברותי לכם מן המורדים והפושעים כו' כל אלו בני ערבוביא ע"כ ואף שרבא אמר משום גזירה שמא ישא את אחותו מאביו כו' מ"מ תרוייהו איתא שהרי הרי"ף והרא"ש הזכירו שניהם ע"כ דבריו ואני השבתי דטעות הוא דבשלמא הבחנה דגבי ערבובי' היינו להבחין כדי שלא

יהא בני ערבוביא בבני ישראל שהם המורדי' הפושעים אבל הכא מאחר שאם מעוברת היא בנדתה עכ"פ יהא הולד עזות פנים מאי מועיל שאתה מבחין שהו' מן הנדה או לא ואין שייך לומר כאן בדין להבחין בין זרע שנזרע בקדושה כמו גבי גר וגיור' דהכ' תרוייהו קדושה נינהו אלא שנעשה בעבירה ותדע דאל"כ כל הני בני תשע מדות שמנו חכמים בפ' אלו מותרים יצרכו להמתין שלשה חדשים אח"כ משום הבחנה אלא כדפי' דעשו הבחנה כדי שלא יהיו בני ערבוביא שהם הפושעים ומורדים אבל מ"מ נראה שבן הבא מסיטה אע"ג דתפסי בה קידושין כמו נדה כדאיתא בסוף החולץ גבי הכל מודים שאין ממזר מנדה ומסוטה מ"מ לענין פגימות הבן אינו שוין וגרוע סוטה מנדה שהרי היא זונה ומתחללת בביאת' נוה שא"כ בנדה:

פרק רביעי

א

דין דחליצת מעוברת שהפילה לא שמה חלוצה וצריך לחזור ולחלוץ לה או הוא או שאר אחין ומ"מ חליצה קמייתי הויא חליצה לענין שאסור' בקרוביו ולפוסלה על הכהונה אפי' מת היבם קודם ודין דביאת מעוברת שהפילה צריך לחזור ולבעו' או יפטור אותה בגט וחליצה ואפי' מת היבם קודם שחזר ובעל נאסר' בקרוביו וכן אם מתה היא קודם שחזר ובעל נאסר בקרובתיה מביאה קמיית':

החולץ ליבמתו ונמצא' מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא הוא מותר בקרובתיה והיא מותר בקרוביו פי' דחשבינן לחליצה כמאן דליתא דהא חליצה שלא לצורך היתה ולא פסלה מן הכהונה אין הולד של קיימ' כגון שהיה נפל הוא אסור בקרובתיה משום קרוב' חלוצה כדלקמן במתני' וכן הי' אסו' בקרוביו ופסלה מן הכהונה הכונ' את יבמתו ונמצ' מעובר' וילדה בזמן שהול' של קיימ' יוצי' משו' שאסורה עליו משו' אשת אח שיש לו בנים וחייבי' בקרבן חטא' היכ' שבשוגג עשו ולא ידעו והתו' כתבו דווקא בנמצא מעובר' כלו' שלא ידעו אבל הית' מעוברת וידעו א"כ מזידים הם ולא חייבי' בקרבן דלא שב מידיעתו הוא ומ"ה נקט נמי בבבא דלעי' החולץ ונמצא' מעוברת איידי דסיפ' א"נ רבותא אע"ג שנמצא' מעוברת אחר החליצה ובשעת חליצה לא הי' עוברה ניכר א"כ נימא להחמיר דנראית כחליצה מעולה אפ"ה לא פסלה במידי ועוד אפרש לקמן בסי' ב' למה נקט ונמצא' מעוברת ומסיק אם אין הולד של קיימא יקיים ספק בן תש' לראשון ספק בן ז' לאח' יוציא מכח ספ' והולד כשר ממ"נ והם חייבי' באשם תלוי:

איתמ' החולץ למעוברת והפילה פי' התו' אפי' היתה מעוברת להדיא וק"ו היכא שנמצא' מעוברת ר"י אמר אינה צריכה חליצה אהר' מן האחין דסבר חליצת מעוברת שמה חליצ' וה"ה ביא' מעובר' שמה ביא' ואם הית' מעוב' בעת כניס' והפיל' א"ל לחזו' ולבעו' לשם מצות יבם ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחין דס"ל חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לאו שמה ביאה ופסק תלמודא הלכתא כר"ל בתלת לגבי ר"י והא הוי חדא מהנך ואינך תרי בפ' יש נוחלין ושם נפרש אי"ה ומ"ה הכונס או חולץ יבמתו תוך ג' חדשים ונמצאת מעוברת ויש לה צרה לא תנשא צרתה עד שתלד דשמא תפיל ונמצא שהביאה והחליצה לא היתה כלום ולא אזלינן בתר רוב נשים שיולדת ולד של קיימ' ולומר שתנשא צרתה לאלתר דאפי' הוי ולד של קיימ' אין הולד פטר עד שיצא לאויר ועוד מסקינן האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואין לה בנים ומת בעלה לשם לא תתייבם ולא תנשא לעולם עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ועיקר מקומו בריש פ' האשה בתר' וכתבו התו' הא דקאמר צריכה חליצה מן האחין לאו דוקא דאף איהו גופא מצי לחזור ולחלוץ דלא פקע זיקתו דחליצה קמייתא לאו כלום היא [אי נמי אחין של מת קאמר. וכתב הרא"ש. אי נמי אף על גב דחליצה קמייתא לא כלום היא] מ"מ הורע זיקתו והוי כאלו נתן גט ולא מצי תו חליץ חליצה כשרה עכ"ל פי' לפירושו היכא דאיכא צרה בהדה למיפטרה צריך חליצה מעלייתא כדא' שמואל בפ' כיצד פר' ב' א"כ הרא"ש סבר לטעמי' דאפי' למיפט' נפשה צריכה חליצה כשרה ולא עבדינן חליצה גרוע ולפי דבריו היכא דאיכא צרה בהדה צריך אחר למחלץ לחבירתה ולא לה דהורע ג"כ זיקתה וחליצ' גרוע לגבה נגד צרתה וכדלעיל חלץ לבעל' הגט לא נפט' הצרת' וק' לי על דבריו מדאמ' צריכ' חליצה מן האחין משמע שחולץ לה ולא לאחרינא ואי הורע זיקתו אמאי לא יחלוץ לאחרינא דהוי חליצה כשירה מאי אית לך למימר אין הכי נמי שחול' לאחרינא היכ' דאיכ' צרתה בהדה והא דקאמר צריכה חליצה היכא דליכא צרה בהדה קאמר מ"מ קשה אמאי לא יחלוץ הוא אלא שאר האחין משום דהורע זיקתו מנ"מ ס"ס חולצין לאות' שהורע זיקת' ומה בכך שממנו הורע זיקתו או לא ממנו ואין זו חליצה גרוע ופסולה לגביה יותר משאר אחין דחד שמא אית ליה לכולהו דחליצ' פקע זיקתו וע"כ מדכייל חליצת מעוברת וביאת מעובר' כחדא מה ביא' מעוברת צריך הוא לחזור ולבעול לזו ולקיימ' כדאי' להדיא בסוגי' אף לעניין חליצה כן וכדי הם דברי התו' הראשונים והמוסי' גורע וכ"פ הרמב"ם להדיא שהוא או שאר האחין חולץ כי חליצה קמייתא כמאן דליתא וכ"כ נימוקי יוסף בשם הגאוני' רק שכת' לכתחילה עדיף משאר אחין וכל זאת אינ' שוה לי אלא אין חילוק כלל בין הוא לשאר אחין ונראה היכא שחוזר וחילץ דוקא

חולץ לה ולאו כל כמיני' למיחלץ לאחרת למפסלה לכהונה אלא יחלוץ לראשונה שכבר נפסלה מדרבנן לכהונה בחליצת מעוברת אף דלאו שמה חליצה כדאיתא בסוגיא וכתב הא"ז היכא שבנס מעוברת אם בא לפוטר' בגט לא מצי לפטרה אם לא שחזר ובעלה אחר שהפילה מ"ה לא איתברר לן היכא שחלץ לצרתה לאחר שבעל בעילת מעוברת אי הותרה בחליצה אעפ"י שלא חזר בא עליה או לא עכ"ל ונראה בעיני לברר שצריכה גט לביאה וחליצה לזיקה אע"ג דביאת מעובר' לאו שמה ביאה מ"מ מדרבנן להחמיר שמה ביא' כמו גבי חלוצה מעוברת דחשבינן לה בחליצ' לחומרא לפוסלה על הכהונה ואסור' בקרוביו ה"נ לעניין ביאה וכן אסור' על קרוביו מכח האי ביאה ואחר ימים עיינתי בא"ז ומצאתי כתוב במקום אחר כדברי שצריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו וכן כתב הרמ"ה ז"ל וב"ה שכיוונתי ההלכה הילכך חליצה מעוברת לאו שמה חליצה וחוזר וחולץ בין הוא בין שאר אחיו ומ"מ הוי חליצה לדין אסור' בקרוביו ולפסלה על הכהונה אפי' מת היבם קודם וביא' מעוברת לאו ש"מ ביאה וצרי' לחזור ולבעול או יפטרה בגט וחליצה ואפי' מת היבם קודם שחז' ובעל או חלץ נאסרה בקרוביו מכח הך ביאה וכן אם מת היא קודם שחזר ובעל או חלץ נאסר מכח האי ביאה בקרובתי' וכן עיקר:

ב

דין אם המעוברת הפילה ואינו רוצה לקיימה אינו רשאי לבעול לשם מצות יבום ולגרשה אח"כ אלא לא יבעול כלל ויגרשה בגט וחליצ' ואם ידענו בודאי שמכוון לשם מצוה מות' ליבם ומוציא אח"כ בגט ושם ביארנו דאם כנס ונמצ' מעוברת מפרישין ממנו עד שתפיל ודין דלא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואם נשא יוציא בגט ואפי' הוא כהן וכשהגיע זמנו לכנוס יכניס והיינו אחר כ"ד חדש וכן הדין גבי יבם שידע שהיא מעוברת וכנסה מוציאין ממנו בגט ומיהו בכולן אם עבר זמן איסורו לא קנסינן ליה להפריש ולהוציא בגט וכן בג' חדשים דהבחנה ודין דגבי מעוברת ומניקת חבירו שגירשה אין צריך ליתן לה כתובה אלא כשיחזור ויכנסנה ואם היא לא תרצה להנשא לו תפסיד כתובתה ושם ביארנו דגבי הבחנה נמי מוציא בגט וכן בכל אינך דלקמן דסוף פ' ד' אחין ושם ביארנו דגבי סוטה שקינא לה ונסתרה אין צריך להוציא בגט קודם שישתה אפי' בהפרשה סגי אבל לאחר ששתה ונקתה צריך להוציא בגט ולכנוס אח"כ לאחר כ"ד חדש ודין דמניקת חבירו אפילו לא נשא אלא קדש מוציאין בגט ואפי' הוא כהן ואפי' הדירה על דעת רבים:

אין הול' של קיימא יקיי' תנ' משו' ר"א אמרו אינו יקיי' אלא קנסי' דיוציא בגט ולית הילכתא כוותיה אלא כמתניתי' דיקיים וכתב הריטב"א ואפי' הכי היכא שאינו רוצה

לקיימא לגמרי אומרים שיוציא בגט אחר שיחזור ויבעול וכ"כ בנ"י בשמו לא נהירא משום דהוי שותה בכוס זה ודעתו אכוס אחר מאחר שדעתו לגרש ומאוסה היא לו לא שרינן ליה לחזור ולבעול אלא צריך גט וחליצה וגם ר' אליעזר גופ' דפסק שקנסי' ליה שמוציא' בגט לא בריר' לן כל כך אי לאחר שיחזור ויבעול וקיים מצות יבום אמר או מיד קאמר וצריך גט וחליצה אבל היכא שאין רוצה לקיימא פשיטא שמוציאה בגט וחליצה ובא"ז כתב דאפי' לר"א מוציאין בגט וחליצה וכן עיקר אלמא דאין חוזר ובוע' מ"מ אם קמכוין לשם מצוה ודעתו שאין לבעול אלא בעילת מצוה ולפרוש שלא יהנה מאיסו' אשת אח כהאי זיקה דבעל דרך סדין אז הוא כדבריו ונראה אף דלא קתני במתניתי' יוציא ואפי' יפריש לא קתני מ"מ נראה פשוט אם כנס ונמצא' מעוברת דמפרישין ממנו עד שתפיל מאחר שהיא עליו בספק אסור אשת אח שיש לה בנים וכ"פ הרמב"ם והטור: ותניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דר"מ וחכ"א יוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס דהיינו אחר כ"ד חודש יכנוס ועיקר האי מילתא לקמן בפירקן סי' ל"ו ושם מפורש דמעוברת חבירו אסירה דלמניקו' קיימא פי' עומדת שתלד וצריכא להניק וחיישינן דילמא תתעב' מבעל' ותהא חלבה עכורה ותגמול את ילדה וקטלה ליה ופרכינן א"ה מינקת שלו נמי ומשנינן בשלמא דדידיה ממסמסא ליה בביעי' וחלב פי' תוכל לזון אות' בחלב ובצים אבל הכא שמא הוא לא יתן כי אינו מחוייב בדבר והיא תתבייש למתבע ליורשים בפני ב"ד וקטל ליה כלומר בושה חמירי' לה ממיתת בנה והרמב"ם כ' שמעוברת חבירו אסורה משום שמא יזיק הולד בשעת תשמיש וכ"פ הסמ"ג אחריו ותימא שהם משנים להדיא מסוגיא התלמו' כי להדיא סותר התלמוד טעם זה דא"כ מעוברת דידיה נמי גם מ"ש התלמוד ממסמ' ליה בבצים וחלב הוא משנה ופי' שממסמי' לאשה בבצים וחלב כלו' ומרפא את החלב ויש נפקותא בזה הפי' ולקמן אאריך בזה ואסיק רבא ולד"ח דקאמרי יוציא יוציאה בגט קאמרי ולאח"כ יחזירה דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש ש"מ וכתב הרי"ף וכן הילכתא אפי' כהן הוא צריך להוציא בגט וכן איתא בסוגיא להדיא דלא עבדו רבנן תקנתא לכהן אלא מגרש ואסורה עליו ויש מקשים מאחר שקנסי' להוציא בגט ולאוסרה אף לכהן בעלה א"כ במתני' כשיבם למעוברת נמי אמאי שרינן שיקיימ' אחר שיהא הולד נפל נקנסי שיחלוץ לה אף אם תהא מותרת עליו ותירצו משום דהתם קמכוין לשם מצות יבום כיון דלא הוכר עוברה ולא ידע שהיא מעוברת מ"ה לא רצו לקונסו ומיהו אם הוכר עובר קנסינן ליה שיחלוץ אף שאין הולד של קיימא כ"כ הריטב"א ורבות' עכ"ל נ"י ודברים של טעם הם בעיני והשתא א"ש הא דקתני במתני' ונמצא' מעוברת והא דקאמרי

שיוציא בחליצה לאו בחליצה לחוד אלא בגט וחליצה כדפי' לעיל בסי' א' ודוקא בתוך ימי עיבורה אבל אם כבר הפיל' דעבר זמן איסורו לא קנסינן דק"ל כרבנן דר"א ור"מ דלא קנסינן לאחר שעבר זמן איסורו וכן אם עברו ג' חדשים דהבחנ' או כ"ד דתינוק לא משמתינן ולא מפרישי' (אלא) בגט דהא כבר עבר זמן וכ"פ מהר"ם הלכה למעשה ולעניין כתוב' נשאל הרא"ש בתשובתו כלל ט' מר' יששכר הלוי לרבנן דס"ל דאית להו לחזור ולכנוס כשיגיע זמנו לא מצי למתבעי' כתובת' מיני' עד שיגיע זמן התיר' ולא בעי איהו ליכנוס לה אבל כל זמן האיסור מצי איהו אמר בעינן לה לכשיגיע זמן החזרה ואם הוא רוצה והיא אינ' רוצה תפסי כתובתה כגון מורדת אע"ג דמורדת אגידא ביה והיא לא אגידא ביה מ"מ כיון דאין לה כתיבה משום שיש לה היתר וכשיגיע זמן התיר' היא מורדת מלהנשא לו אין לה כתובה וטעמא של דבר כיון שלא הצריכו חכמים לגרש אלא להפרישו מאיסור עד שיגיע זמן ההיתר גם הכתובה תלוי' ועומדת עד שיגיע זמן ההיתר עכ"ל והשי' לו הרא"ש וסוף דבריו לרבנן דאמרו מוציא בגט ע"כ בגט כריתות מגרש לה וכל תנאי וחזרה תלוי' בשניהם וכיון דיהיב לה גט כריתות גביית כתובתה תלויה בדעתה אם תרצה תתבע כתובתה כשאר כל הנשי' המותגרש' ואם תרצה לחזור אליו יכולה לומר לא אחזור אלא א"כ תכתוב לי כתובה אחרת עכ"ל ול"נ כדברי ר' יששכר הלוי והן דברים של טעם ולישנא דבריית' מסייע' ליה דאמרו חכמים ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ולא אמרו ולכשיגיע זמנו יכול לכנוס אלא משמע שכונסה בהכרח כאשתו גמורה ועוד דהא רבא לא בא להוסיף חידוש אלא שמוצי' בגט ולא סגי בהפרשה משמע דבשאר דיני' אין חילוק אלא כמו שהיינו מביני' הברייתא בתחילה וא"כ כי היכי דהוי פירושא דהאי ברייתא קודם שאמר רבא מוציא בגט הא דלכשיגיע זמנו ליכנוס יכנוס בודאי בע"כ איירי שחוזר ולקח' אליו אף שלא ברצונה כבראשונה אף השתא דמוציא בגט נמי הוי פירושא הכי אלא שהחמירו עליו שמוציא בגט כל זמן ההפרשה עד זמן ההיתר וכן עיקר בעיני להלכה למעשה ונראה בעיני דה"ה לכל הנך דצריכ' ג' חדשי' להמתין משום הבחנה כדאיתא בסוף פ"ד אחין ולקמן בפירקין אם אירס או כנס בתוך ג' חדשי' יוציא בגט ויחזו' ויכנו' ואם כהן אסור וכ"כ הרא"ש בתשו' וכ"כ הטור להדיא ולקמן בסי' ד' נאריך בזה וכתבו התוס' והרא"ש אחריה' וא"ת והא תנן בסוט' פ' ארוס' מעובר' ומינק' חבירו אינ' שותה לפי שאינ' ראוי' לקיימא ולא קרינן ביה אישו' וחכ"א שותות שיכול להפרישה ולהחזירה וקרינן ביה שפי' אישות אלמ' דאף גבי לשון הפרשה מצינו שיפרוש בגט וא"כ מאי מוכח הכא מדלא קתני יפריש וי"ל דלשון הפרשה משמע הכי והכי אבל יוצי' לא משמע אלא בגט א"כ שקינ' לה ונסתרה לא חיישינן

שיבא עליה כיון דאסירה לי' ולא בעי גיטא פי' לפירוש' כל זמן שאינה שותה אבל אי שותה ונקת' שהותר' צריך להוציא בגט ולחזור ולכנוס וממילא אם הוא כהן ימתין עד אחר כ"ד חודש וישקנה ואם נקתה יחזירה וכן עיקר ומסיק התו' ומטעם זה הורה הרב ר' יוסף מאוריליינש באחד שקידש מינקת חבירו שלא להצריכו גט אלא סגי בהפרשה בעלמא כיון דבלא"ה אסירה לי' דכלה בלא ברכה אסירה לבעלה כנדה ודוקא בנשא הוא דאמרי' דבעי גיטא ואע"ג דבקידש תוך ג' חדשים בעי גיטא אי לאו דברח שמא בהבחנ' החמירו טפי מבמעוברת ומניקות חבירו ועוד הביא ראיי' מהא דפ' אעפ"י מאריס' דאביי שהתיר לו ליארס בתוך כ"ד חודש ושוב חזר בו ומנעו מלישאמ' ולא מצינו שהצריכו גט ועוד דקדק מהא דקאמר בברייתא מניקה שמת בעלה הרי זו לא תארוס ולא תנשא ואם כשאירס היה צריך ליתן גט תו לא היה תני ליה לא תנשא אלא משמע דהכי פירושו לא תארס ואם אירסה לא תנשא אלא תשאר כמו שהי' עתה באירוסיה עד שיגיע זמנו לכנוס ודבריו אינ' נראי' כלל כי מה שדימה זה לסוטה שקינא ונסתרה אינ' ראיי' דהתם אסירי ליה מדאוריית' אבל הכא כלה בלא ברכה מדרבנן הו' דאסירה ומה חומרא יש במעוברת ומינקת דחבירו דנמי אסורין מדרבנן ומה לי חד איסור' מדרבנן או תרי איסור' מדרבנן וראיית' מהאי אריס' דאביי כו' אינ' דומה ראיי' די"ל שהצריכו גט והא שלא הזכירו לפי שאות' שמוע' דהתם לא איירי בגט אלא בהיתרא לקיימ' או לאסור' לו ומהא דקתני לא תיארס ולא תינשא כו' י"ס דגרסינן איפכ' ואפי' לאות' גירס' אין ראיי' דנקט לא תינשא משום ר' יהוד' דשרי אף לינשא אחר י"ח חודש ע"כ דברי התוס' והרא"ש והרמב"ם פסק כדברי ר' יוסף אבל בשאלתות דרב אחאי בפ' וירא כתב גבי מעוברת ומינקת חבירו היכ' דעבר וקידש מפקיעינן ליה בגיטא ואפי' אי הוה כהן מפסדינן לה מיני' וגדולה מזו פסק מהר"ם דאם נשא מעוברת חבירו אף אם הדירה הנאת תשמיש עליו על דע' רבים עד שיגיע זמנו ליכנו' דהשת' אסירי לי' מדאוריית' אפ"ה אסירי דלא דמי לסוטה דש"ה לפי ששונאה ומאוסה עליו שהרי קינא לה ונסתר' כ"כ הרא"ש בשמו ול"נ דדבר פשוט הו' שאין להתי' בנדר' דאל"כ מה הצריכו חכמים להפריש' בגט וכשהו' כהן אסורה לו ידיר' על דעת הרבי' אלא ש"מ דלא סגי בהכי וגדולה מזו כ' מהר"ם בתשו' אם עדיין לא עברו ג' חדשים דהבחנ' אבל טרם שתטהר מניד‏תה יעברו ג' חדשים דצריך גט להפריש' ולא סמכינן אמה שאסורה לו מדאוריית' משום נדה דלא דמי לסוטה כדפרישית הילכך מעוברת ומניקת חבירו אם כנס או אירס בתוך כ"ד חדשים בין ישראל בין כהן יוצי' בגט ולא יתן כתובה אלא יחזור ויכנוס ויכתוב לה כתובה כשיגיע תשלום הזמן ואם היא אינה רוצה אח"כ אזי הוא פטור מכתובה ואפי' הדירה על דעת רבים צריך להוצי' בגט:

ג

דין כל סתם יולדות מת בתוך שלשים חולצות אבל אשת כהן אינ' חולצת אבל פיהק ומת או לא גמרו שעריו וציפרניו אף אשת כהן חולצת ואפי' אם הפילה חולצת אפי' היכא שנגכמר שעריו וציפרניו וקים ליה שכלו חדשיו ואם הוא חי שעה א' אמו אינה חולצת והיא אינה נאמנת לומר שכלו חדשיו ועל סתם ולדיו אינ' מתאבלין עד אחר שלשים והיכא שידוע שכלו לו חדשיו הוי כחי ממש ודוקא ט' חדשים שלמים והמתירים בלא חליצה היכא שנולד בתוך ט חדשים ומת בתוך ל' ואם ונשאת אין סותרין דינו.

תנן התם בפ' ר"א דמילה רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום לגבי אדם יוצא מחזקת נפל הא לא שהה ספיק' הוי בין פיהק ומת בין אכלו ארי או נפל מן הגג ורבנן פליגי עלי' באכלו ארי או בנפל מן הגג והלכה כרשב"ג ולא אזלינן בתר רוב יולדות שהן בני קיימ' אלא חיישי' למיעוט דנפלים משום דשכיחי כמו שאין מעידין על הגוסס להשיא את אשתו אף שרוב גוססין למיתה וכן נפל במים שאין להם סוף משו' דהוי מעוט דשכיח' ואיתמר התם מת בתוך ל' ועמד' ונתקדשה רבינ' אמר משמי' דרב' אם נתקדשה לישראל חולצ' מאחי בעל' הראשון שמא האי ולד נפל הוא ואם זה שקידשה כהן הוא אינה חולצת רב משרשי' אמר אחת זו ואחת זו חולצת ופסק הרי"ף והרמב"ם כרבינ' והיינו טעמ' כיון דפליגי רבנן ארשב"ג ואמרי אע"ג דלא שהה ולד מעלי' הוא גבי אשת כהן דאי חלצה אסורה על בעל' עבדינן כרבנן דלא מצריכי להאי חליצה ואע"ג דהשתא נשארת לבעלה בספק יבמה לשוק דאוריית' ואם היתה חולצת ונשארת תחת בעלה בספק חליצה דאיסור מדרבנן מ"מ הא עדיפי טפי דאי חלצה אמרי רבנן קמו בה בולד דנפל הוי ולהכי הצריכו חליצה ואתי למשרי חלוצה לכהן אבל כי לא מצרכי לה חליצה אמרי קמו בה רבנן בולד דולד מעלי' הו' ולהכי לא אצרוכי חליצה ולא אתי למשרי יבמה לשוק וכ"כ הרא"ש וכת' התוס' דגרסי' הכא מת בתוך ל' ולא כגירס' רש"י ור"ת בפ' ר"א דמיל' מת ביום ל' כי מאחר דחשבינן יום ל' כלפניו כדאי' בפ' יש בכו' א"כ אין חילוק בין בתוך ל' בין לביום ל' גופא וכ"כ בשאלתות בתוך ל' וכ"כ הרמב"ם להדיא בין בתוך ל' בין ביום ל' וכ"ד הרא"ש והא דפ' רשב"ג כל ששהה ל' יום י"מ אות' דמיירי אפילו בלא נגמרו שערו וצפרניו דאי נגמרו הא מסקי' בפ' הערל אפי' הוה בר ח' חדשים בודאי אפ"ה חשבינן ליה כבר שבעה ואשתהויי הוא דמשתהו בבטן וי"א דהכי אפי' בנגמר שערו אייריי ואפ"ה מחמיר ר"ג ומצריך שהויי ל' ליום וכן יראה קצת מדעת הרמב"ם וכ"פ הטור ולקמן בפ' הערל אפרש המסקנא באריכות והא דק"ל לא שהה ספיק' הוי אפי' בפיהק ומת אייריי פי' שלא ראו

בו אחר שנולד אלא חיות מעט והא דקאמרינן בפ' ר"א דמיל' בפיה' ומת כ"ע ל"פ דמת הוי ה"ק ספ' מת הוי דומיא דאכלו ארי לרשב"ג דקא' נמי התם לרשב"ג מת הוי ופירושו ספק מת וכ"כ הרמב"ם והטור דבין אכלו ארי ומת או מת מחמ' חולי הוי ספק נפל ואף דמת מחמת חולי מכח סבר' עדיף קצת מפיהק ומת מ"מ בע"כ שוין הם מדלא אפליג תלמודא אלא בין פיהק ומת לאכלו ארי ולא מפליג מני' ובי' מת מחמת חולי אלא ש"מ כי הדדי נינהו וכ"כ הר"ן בשם ר' יונה אף שהר"ז חולק ואמ' דמת מחמת חולה דומה לאכלו ארי מ"מ לא נהירא לי כלל דהא סופו מוכיח עליו שחלה וגם תלמודא לא היה צריך לאפלוגי במילתי' דלא שכיח' אכלו ארי או נפל מן הגג ועוד בע"כ הרמב"ם והטור ס"ל כמו שפי' דאי ס"ל פיהק ומת נפל ממש אמאי השמיטו דין זה שהו' דין המבואר בתלמוד אלא ש"מ כדפרי'. אבל מ"מ פיהק מת או אפי' מחמת חולה מת בודאי בן ח' לכ"ע נפל הוי ואף ר"ג מודה לחכמים ול"פ עלייהו כ"כ שהם סוברים אפי' שהה ל' הוי נפל אבל אכלו ארי או נפל מן הגג או נתפש מן רוחות רעות שקורין סטריאה שפורחין בשערן כדאיתא בס' חסידי' אפי' ודאי בר ח' הוי ספק נפל והא דסמכינן ארבנן אשת כהן אינ' חולצ' נרא' דלא קאי אלא אאכלו ארי אבל פיהק ומת או חלה ומת דלרבנן גופא הוי ספק נפל וחולצת אפי' באשת כהן כי לא שרינן באשת כהן אלא דלרבנן הוי ולד מעליא כגון שאכלו ארי וכה"ג וכל זאת איירי בסתם ולדות דלא ידעינן אי כלו חדשיו ובגמרו שערו וצפרניו אבל לא גמרו אפי' לרבנן הוי ספק וגם אשת כהן חולצת ואם קים לן שכלו חדשיו כגון שבעל ופירש ממנה אחר טבילה ולא קרב אליה אחרי כן הוי ולד קיימא בכל ענין. כתב הריב"ש בסי' תמ"ו שנשאל על אשה שנשא' ושהתה עם בעלה ל"ה ימים ולסוף אלו הימים חזרה וטבלה לנדתה ונתיחדה עם בעלה ותוך ג' ימים מת בעלה ומיד נסתפקה בהריון ולסוף ילדה בת ונתברר שמיום מיתת בעלה עד יום לידתה יש ח' חדשים וכ"ב ימים והבת גמרו שערותי' וצפרכי' ומתה לכ"ט יום והשיב אם מה שנולדה הבת באמצע חדש תשיעי אינו קרוי כלו לו חדשיו מה שגמרו סימניו אינו מוציא' מידי ספק נפל כיון שמתה תוך ל' יום דק"ל כרשב"ג כו' עד אבל מה שראוי להסתפק בנדון זה הוא אם מה שנתברר שילדה לאחר מיתת הבעל ח' חדשים וכ"ב יום הוי שפיר כלו לו חדשיו או לא דאי הוה ככלו לו חדשיו הדבר ברור שאפי' לא שהה ל' יצא מכלל נפל אפי' לרשב"ג ומדברי הרמב"ם נראת דבעינן ט' חדשים גמורים שכך כתב בפ"א מהל' יבום וכ"נ מפרש"י אבל מצאתי להרמב"ן בתורת האדם דנולד לט' חדשים אפי' מקוטעי' מתאבל עליו וא"כ בנדון זה לסברת הרמב"ן הרי כלו חדשיו ואינו צריכ' חליצה כלל ודבר זה כיון שלא מצאנוהו מבואר בתלמוד והראשונים זה אומר בכה וזה אומר בכה

ובנדון זה אף אם נאמר דלא הוי כלו חדשיו ואינה צריכה חליצה מספק גמור אלא משום חומרא דרבנן דהא באשת כהן אינ' חולצו' מעתה הרוצה להקל ולהתירה בלא חליצה יש לו עמוד נכון להשען עליו הרמב"ן שהוא כדאי לסמוך עליו וכ"ש אם הו' שעת הדחק שהיבם קטן או שהוא במדה"י והמחמיר להצריכ' לכתחיל' חליצה תע"ב עכ"ל. ובתשו' הר"ש בר צמח כ' שמכליף נפטר כ"ח לאלול והניח אשתו מעוברת ובא' לאייר ילדה בן שלם בשעריו וצפרניו ולסוף ח' ימים מת והי' למכלוף אח במדה"י והתי' את אשתו מפני שביום ט' באב היה חולה כשבא לביתו כי כשהלך מביתו הי' כ"ו לתמוז ויש עד א' מעיד שאז אמר שהיה חושש שאשתו מעוברת ולא אמר זה אלא על שהגיע זמנה לראות ולא ראת' א"כ כשיצא הוא הניחה בחזקת טהורה אפי' שנא' שמיד כשיצא הוא ראתה נחשב כ"ו ימים על ט' לתמוז יבא לי"א יום לאב והרי הוא הי' חולה ובני אדם נכנסי' לבקרו והנשי' אומר' שאמו ביום ובלילה עמו מיום שחלה עד שמת מסתמ' לא טבלה אשתו א"כ ע"ה לומר שמקודם נתעברה כמ"ש הוא וסומכים עליו דאיהו קים לה בגוה ונאמן לומר יש לי בן ומטעם שני מפני שנגמרו שערו וצפרניו ומטעם ג' משום דהוי כבעל ופי' כיון דבכ"ו לתמוז יצא ומיד כשבא חלה ולא הי' שהות לטביל' אם היה אמת שראתה אחר שיצא ואפי' לדברי אמו שטבלה בכ"ב לאב נשארו מאב ט' ימים עד ר"ח אייר הם ח' חדשים וט' ימים נסיר ה' ימים לתשלום החדשים החסרים לפי שחדשי ההריון הם משלשים יום נשארו ד' ימים יותר מח' חדשים וכיון שנכנס החדש הט' אפי' יום א' חוץ מיום שנתעברה בו אעפ"י שלא גמרו סימניו ולא שהה ל' יום הוי ולד גמור ואעפ"י שאמרו בפ' יוצא דופן יולדות לט' אינ' יולדות למקוטעין כבר תמהו על זה רבים שהחוש מכזיב והתו' כתבו שעתה נשתנו העניינים גבי פרה וחמורה כו' וכן בהרבה דברים עכ"ל והנה מ"ש להתיר מטעם השני שנגמרו שערו וצפרניו נרא' שר"ל דוק' בנדון זה שהיה האח רחוק במדה"י יש להתיר מטעם ההוא וכמ"ש בתשו' הריב"ש דלעיל דחשוב שעת הדחק ודומה לקדש כהן שאינה חולצת מאחר דלרבנן ולד מעליא הוא אבל בלא שעת הדחק לא עלה על דעת הר"ש להתיר מפני טעם ההוא שכבר נתבאר לפי פסק ההלכה שדברי רשב"ג שאמר הא לא שהה ל' ספיקא הוי מיירי כדגמרו שערו וצפרניו כמו שכתבתי לעיל ומ"מ דבריו אינ' נראים דמשמע מטעם זה יש להחמיר מאחר שנגמר שעריו וצפרניו דיראה מדבריו דפלוגת' דרשב"ג ורבנן איירי בלא נגמרו כו' וליתא ואם הוא בר ח' ודאי ויתר חלוקי' בארנו בפ' הערל וכ' הטור וז"ל ואם אין ידוע שכלו לו חדשיו אלא על פיה אינה נאמנת להיות מותרת לזר אם מת בתוך ל' וכן השיב הרא"ש בתשו' וז"ל הא דמספקא לך אם האשה נאמנת על עצמה לומר שכלו חדשי העובר שילדה אחר

מות בעלה כשלא שהה ל' יום כדי שלא תצטרך חליצה לא ידענא במה נסתפקת למה תהי' נאמנת אפי' לאחר לא מהימנא כ"ש לעצמה להתיר יבמה לשוק ולא מצינו נאמנות לאשה אלא ההיא די' יוחסין דקאמר התם ג' נאמני' על הבכור חיה ואביו ואמו והתם גופיה לא אמרי' הכי אלא משום דגלי קרא יכיר יכירנו לאחרים ובשביל זה האמינה התורה לאב אעפ"י שהוא קרוב ויחיד וטעמא שאין אחר יכול להכירו עכ"ל ולפ"ז נראה נמי לחלק בין עד א' שנאמן לומר מת בעלה להתיר לשוק וכן מהימן לומר מת יבמה כדי שתפטר בלא חליצה ולאפוקי מדע' הרמב"ם ועיין לקמן בפ' האשה סי' מ"ה ונראה בעיני הא דצריך הרא"ש ליתן טעם דלא שייך נאמנות גבי אשה כי אם הא דג' נאמנים על הבכור כו' ה"ל למימר דאין אשה נאמנת לומר מת יבמי אלא לומר מת בעלי כדלקמן בפ' האשה שלום סי' י"ט והטעם דאיסו' לאו דלא תהיה אשת המת החוצה כי לא לה אלא שבא לומר דלא תימא דעניין היכירא כי הכא שכלו לעובר חדשיו דתלוי בדיד' היה ראוי להאמין לה ביותר ע"כ כת' דאינו נאמנ' כי אם דוקא כדהתם כו' ועוד אפשר בא לומר דאפי' אשה אחר' לא מהימנה לומר דכלו חדשיו אף שמהימנת לומר מת יבמך והיינו טעמא דלא האמינו חכמים לעדות עד א' כ"א לענין מיתה ואם הפילה אחרי מותו מתייבמות והר' פרץ כתב היכא דאיכ' לאיסתפוק' שמא כלו ח' חדשים אז אפי' יולדתו מת אסור' להתייבם אלא חולצת כדמוכח בנזיר פ' ב' גבי אהא בנזיר כשיהיה לי בן והפילה דהוי נזיר ספק לר"ש עכ"ל פי' לפירו' אע"פ דר' יודא חולק עליו והלכה כר"י היינו משו' דסבר ספק נזירות להקל אבל ר"ש דסבר ספק נזירות להחמיר הוי נזיר שמא בר קיימ' הי' והיה חי במעי אמו ה"נ לעניין יבם ספק איסו' דאוריית' להחמיר והר"י קאר"ו תמה על דברי הר' פרץ וכ' וז"ל ואיני יודע למה הניח תלמוד ערוך בר"פ החולץ מפורש בעניין יבום וחליצה ואהדר למילף מנזיר עכ"ל ואיני יודע מאי קאמר כי אינ' תלמוד ערוך כלל אף שיש לחלק גבי יבום דאמרי' אין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם והכא כשיצא כבר היה מת נוכל לפרש דלאו דוקא יצא חי לאוי' העולם קאמר אלא כשיצא לאויר העולם פוטר אם היה בר קיימא ולפ"ז היכי דשמעי' פי' דצוח קודם שיצא או פירכס להדיא פוטר אפילו מן החליצה היכא שקים לן שכלו חדשיו וכן עיקר והא ראיי' נחלה אמרי' בפ' יוצא דופן אי לאו דמת קודם אמו ואינו יורש אמו בקבר הוי נוחל ומנחיל אפי' לא יצא חי לאויר העולם ונראה הא דאמרי' שמא היה בר קיימא היכא דליכא ריעותא בולד אבל איכא ריעותא כגון שלא נגמר שערו פשיטא דאף מתייבמת ואוקמא אחזקת נפל מאחר דלא ידעינן אי כלו חדשיו ודוקא לענין ספיקא יבום אמרינן דילמא הוי בר קיימא אבל לענין אבילות אפי' כלו חדשיו בודאי והפילה

אזלינן לקולא ואמרינן לא היה חי כלל כמו שכותבין התו' דוקא לענין חליצ' החמירו מת בתוך ל' וכן לאסור הבהמה תוך ח"י אבל לענין אבילות לא החמירו שיש להקל באבילות כדאמרי' בפ' יש בכור הכל מודי' לענין אבילו' שאפי' מת בתו' ל' שאין מתאבל דאמ' שמוא' הלכה כמקיל באבל והא דתנן במס' שמחו' הספיק' אונן' ומתאבלין עלי' נרא' דבספק בן ז' לאחרון או בן ט' לראש' איירי ששניה' מתאבל' דגנאי הדבר שלא יתאבלו לא זה ולא זה מאחר דודאי הוי בנו של אחד והא מילתא דרבנן כחוכ' ואטלול' הלכך כל סתם יולדת מת בתוך ל' חולצת אבל אשת כהן אינה חולצת אבל פיהק ומת או לא גמרו שעריו וציפרניו אף אשת כהן חולצ' ואפשר אם הפילה חולצ' אפי' היכא שנגמ' שעריו וצפרניו וקים ליה שכלו חדשיו ואם הו' חי שעה אח' אפי' במעי אמו אינ' חול' והיא אינה נאמנת לומר שכלו חדשיו ועל סתם ולדות אינן מתאבלין עד אחר ל':

ד

דין אם קידש או כנס בין אלמנת חבירו בין מינק' חשי' בין ישרא' בין כהן בין מזיד בין שוגג משמתי' עד שיגר' ואין כופין בשוטי' ואם ברח כדרך הבורחים מהני ושם בארנו דמי שקדש מעוברת או מינקת חבירו ולא ידע שהוא אסור או לא ידע שזה מינקת חבירו אעפ"כ משמתי' ליה שיגרש ומיהו מי שקידש מינקת או מעוברת חבירו וטעה בחידש העיבור שסבר א"צ אלא ך"ד חדשים יש להתיר בדיעבד ודין אשה שנתגרשה מחמת שהיה בעלה סריס אדם וקדשה אחר תוך ג' חדשים אף שאין מוצי' ממנו מ"מ ילך לו או ינדהו:

איתמר קידש אלמנת חבירו או גרושת חבירו וברח פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א משמתינן ליה עד דיהיב גיטא ולכשיגע זמנו ליכנס יכנוס וחד אמר ערוקי' מסתייה פירש הבריחה שלו מספקת דלא בעינא לאיכפויי' למיהב גיטא דהא גלי דעתו דלא רצה לכונסה הוי עובדא ואמר עירוק' מסתי' וכן הלכתא כך פירש"י ולפ"ז ה"ה קדש מינקת חבירו ומעובר' חבירו וברח דעירוקי מסתייה ואי לא ברח משמתינ' ליה עד שיוציא בגט ואם רצה לגר' לא משמת' לי' והרמב"ם פי' דמשמתינן על שעבר עבירה ועבר על דרבנן ואם ברח מספיק לו לתשוב' והוי כמו סובל הנידה וסבר אם קידש תוך ג' אינו מגרש בגט אלא מפרישין ממנו לפי שהוא זמן קצר ולא חיישי' לקילקולא א"נ גבי אלמנת חבירו דליכא חששא אלא הבחנה שמא תהא יולדת לז' ומלתא דלא שכיחא כל כך משא"כ במעובר' ומניקת חבירו חיישי' שמא תתעבר אבל רוב המפרשי' השוו מידות ולא חילקו בין מינקת לבין אלמנת חבירו גם יש מפרשים היכ' דכנס שרי דתו ליכא חשש דהבחנה שהרי כבר נתקלקלה ההבחנה שהרי כבר כנסה ובעלה ואיכא למיחש שמא נתעברה

והשיב הרא"ש בתשו' דלית' דאין כל אשה מתעב' מיד ואיכא למיחש וכ' רבינו ירוחם אם עברה ונשאת תוך ג' חדשים בדקינן לה בכל מיני בדיקות אם היא מעוברת ואע"ג דאמרי' דאין בודקין נשואו' שלא תתגנה על בעלה הכא שנשא' שלא ברשות תתגנה ותתגנה כך כתב הרמ"ה בפרק החולץ ע"ש. גם י"א דוקא קידוש הוא דפליגי אבל כנס ולא המתין זמן מועט אפי' עירוקא לא מסתיי' ואדרבא קונסין אותו להפריש אחר ג' חדשי' כאילו הימים שעמד עמה באיסור והיא סבר' הראב"ד ואין לו ראי' לא מן התלמוד ולא מן הגאונ' אלא היא סבר' עצמו וחלקו עליו הרמב"ן והרשב"א ומה שסבר דוקא בקידש הוא דפליגי אבל כנס לא אמרי' ערוקיא מסתייא לית' אלא ה"ה כנס וקידש לרבותא נקט דאפ"ה משמתינן ליה עד שיגרש וגם לא כדברי הר"ן שסבר גבי מעוברת חבירו לא מהני ברח וכ' עוד יותר אפי' גבי אלמנ' חבירו דמסתי' ערוקא ה"מ היכא דנמצא' אחר ג' חדשי' שאינה מעובר' אבל אם נמצא' מעוברת משמתי' ליה עד שיגרש אלא בכל ענין עירוקא מסתי' כדברי הרא"ש שמשוה אלמנת חבירו למינקת חבירו בכל מילי ולזה הסכים אף הרמב"ם שאפילו כנס מעוברת או מינקת אם ברח ובא לכשיגיע זמנו מותר בה והיינו עירוקא מסתייה וכתב הרא"ש מדפרש"י גבי עירוקא מסתייה דגלי דעתו שאין רצונו לכנוס עד זמנו ש"מ דלכתחילה נמי אמרינן ליה ערוק דסגיא בגילוי דעת ול"צ ליתן גט וכן הורה הרב ר' יחיאל מפרי"ז מארץ היון וכ' עוד הרא"ש וז"ל ונר' דבריח' זו שתהי' למרחוק שירחק נדוד עד שתהי' שיעור לחזרתו עד אחר ג' חדשי' דלא מסתבר שקידש בעיר זו ויברח לעיר אחרת דא"כ בטלת תקנת חכמים וכן המקדש מעובר' או מינקת חבירו יברח לפי משך הזמן ולפי ההרחקה עכ"ל ואני אומר מפי' רש"י לא משמע הכי דא"כ מאי גלי דעתי' איכא הלא מוכח ומבורר שלא יכול לכנוס עד כלות הזמן ופשיטא שגט ל"צ ומדפירש"י ותלוי בגילוי דעת ש"מ שאף שיכול לחזור בתוך הזמן מ"מ גילה בדעתו שא"ר לכנוס ולעבו' על תקנת חכמים ומה שהקשה א"כ בטלת תקנת חכמים כל א' יקדש בעיר זו וילך לעיר אחר' אמת יפה הקש' אבל מה שאמרו קדש ולא אמרו קדש והלך משמע דלא סגי בהליכה לעיר אחר' אלא שבורח למקום שאין מכירין אות' והכל יודעי' שאין לו דרך שם אלא שברח מאימת חכמים שאסרו עליו להיות עם אשתו כסתם ערוקי ובורחי' האמורי' בתלמוד היינו שבורחי' מאימת המלך למקום שאין מכירי' ואין דרכו לשם כדי שלא יחפשו אותו והכל לפי ראות הענין שמוכח בעיני הב"ד שיש כאן גילוי דעת בבריחה זו שאין רצונו לכנוס כמו שפירש"י ולא שהרחיק נדוד גם שום מחבר לא זכר בספרו חילק ריחוק ההפלגה אלא סת' ברח כתבו והיינו כפירו' והוא הנכון הנר' בעיני כתבתי והיכא שקידש א' מעוברת ומניקת חבירו ולא ידע שהיא מנק' או

שהו' ע"ה דשרינן ליה בהפרשה בעלמא ולא מצריכי' גט וראיית מחשיבה א"ז שכ' וז"ל וכ"נ הא דמשמתי' לגרש היינו דוקא שקדש או נשאו במזיד אבל אם שגג שהיה סובר שאינ' מינקת או ע"ה שאינ' יודע שמינקת חבירו אסורה התם לא שמתינן ליה לגרש ודי בתקנת ההפרש בלא גט ועוד נראה כי במסקנ' לא קנסי' להוציא בלא גט אלא בנשא אבל אם קידש די בהפרשה עכ"ל ונראה שאין לסמוך על קילתו כמו שאין ראוי לסמוך על קידש ולא נשא כדבריו שהרי הכריעו רבים האוסרים אפי' בקידש כדפי' והשאלתו' דכל דבריהם קבלה כתבו נמי לאיסור ה"נ לא מקלינן באיד' דא"ז בשגג וכן פסק מהרא"י בת"ה סי' רי"ו ועוד מאי הועילו חכמים בתקנת' כל אחד יאמר שוגג הייתי ועוד נראה מדאפיק בסוגיא דלא עבדינן תקנה לכהן שנשא מינקת אלא מוציאה בגט ואסורה לו ובמאי איירי אי במזיד פשיטא וכי עבדינן תקנה לרשעי' אלא בשגג איירי ומהרא"י רצה ליישב הא"ז דאיירי שטעה בדבר הלכה שראה להסתפק בו ואין הדעת מכרעת כן שאיירי בחילוקי קלושי וסתמה איירי בשגג ממש ואפי' הכי קנסי' לכהן וק"ו לאחר ומ"מ היכא דקידש או אפי' נשא מעוברת חבירו וטעה בחודש העיבור שסבר די בכ"ד חדשים ואנו מחמירין ב' שנים שלימים וחדש העיבור אינו עולה פסק הגאון מהרא"י דשרינן בדיעבד אפי' בלא הפרשה דבדיעבד יש לסמוך על דברי המקיל דאמר חדש העיבור עולה ואני כתבתי בפ' אעפ"י בסי' כ"ב דאי קדש ולא נשא דאמרינן אפי' להנשא ובשעת הדחק שרינן אפי' לכתחילה הלכך בין קידש בין כנס בין אלמנת חבירו בין מינקת חבירו בין ישראל בין כהן בין במזיד בין שוגג משמתינן עד שיגר' אבל אין כופין אות' בשיטי' כן כתב הטור וכן השיב הרא"ש בתשובה דלכ"ע אין כופין אותו בשוטי' ואם ברח כדרך הבורחי' מהני כ' הריב"ש בתשובה סי' נ"ב על אשה שנתגרשה מחמת שהיה בעלה סרים אדם וקדשה אחר תוך ג' חדשים וחשיב עבריין הוא דק"ל כר"א שגזר בכל הנשים ולכן עכ"פ או ילך לו או תנדוהו אף אם לא תרצו להחמיר עליו לכוף אותו לגרש ע"כ:

דין ספק בן ט' לראשון או בן ז' ליבם יוציא והולד כשר וראוי להיות כ"ג ואם לא הוצי' הולד השני ספק ממזר ואסו' בממזרת ושם ביארנו דודאן בוראן מותר ודאן בספק וספק בודאן או ספק בספק אסור ודין דלא ישא אדם במדינה זו ויחזור ליקח אשה במדינה אחרת אפילו לאדם גדול אסור א"ל שיקחנה עמו ושם ביארנו היכא דפידסה נדה או תבעו' להנשא ונתפייס' ולא המתינה ז' וטבלה אסור להתייחד אפי' עם אלמון או יש לו אשה אחרת:

ת"ר ספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון ליבם יוציא והולד כשר ממ"נ וראוי להיות כ"ג ואם לא הוציא הילד השני ממזר ודאי הבא מן הספק ומותר בממזרת פי' הת"ק סבר שספק

ממזר דינו כודאי ומותר בממזרת ודאי ר' אליעזר בן יעקב אומר אין ממזר ודאי מספק אלא אסו' בממזר' ודאי וק"ל כראב"י והיינו כר"א בפ"י יוחסין ודאן בודאן מותר ודאן בספק וספק בודאן או ספק בספק אסור ועוד תני' ראב"י לא ישא אשה במדינה זו וילך ויקח אשה אחרת במדינה אחרת שמא יולד מזו בנים ומזו בנים ויזדווגו זו לזו ונמלא אח נושא אחותו ופריך איני והא רב כי איקלע לדרשיר הוי מכריז מאן הוה ליומא פי' אם יש כאן אשה שרצונה להנשא לי לאותן ימי' שאני אעכב כאן וכן עביד ר"נ אלמא דשרי ליקח אשה במדינה אחרת ולא חיישינן ומשני שאני רבנן דפקי' כולי עלמ' בשמייהו והכל מכירים בשמם מחמת רוב חשיב' א"נ יולד בן עיר אחרת לא יבא להזדווג לאחותו שהכל יודעי' את בניו ופריך ס"ס היכי הוי מותר לרב ולרב נחמן והאמר רבא במסכת נידה תבעוה לינשא ונתפייסה צריכ' לישב שבעה נקיים קוד' הנשואין שמא ראתה דם מחמת חימוד והיכ' הוה שרי להו לינשא מיד ומשני דהוו משלחי שלוחא ז' ימי' קודם ביאתן ולהכריז מי איכ' כאן ליומא והשליח היה מזמין לו איזה האשה שהיתה נתרצת וא"א רבנן יחודי בעלמא הוא דמיחדא דאמר מר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו פי' רש"י בפ"ק דיומא יחוד בעלמא ואין נזקקין להן אלא שהנשוי אשה אינ' מתאוה כמי שאין לו והקשו התו' התם אליבא דפי' רש"י מאי פת בסלו איכא מאחר שלא היו באים עליה' וכתבו התו' מ"מ י"ל כיון דלאח' ז' ימים שרי איקרי פת בסלו ועוד הקשו לשם על פירש"י איך שרי להתיחד הלא אמרינן בפ"ק דכתיב' פירס' אשתו נד' ולא בעל הוא ישן בין האנשים כו' פי' וממילא לספק נד' כהאי דהכ' ועוד יש לחוש יותר שמא יבעול ויורה התיר' מאחר שאין איסור ברורה אלא חשש' בעלמ' לכן פי' ר"י דה"ק שלא היו מכריזי' מי איכ' כאן ליומ' לינש' וליבע' אלא היו מודיעין של' היו מבקשין אש' אלא ליחו' בעלמ' וליתוב' יצרייה' שא' היו רוצי' היו באי' עליה' וכיון שלפעמי' לא היו באי' עליה' לא מחמד' ולא חזי' ומשו' נוש' אשה במדינ' זו כו' ל"ל שאם הי' אירע שב' עלי' ונתעבר' הי' מוליכין עמו לעירו וכ' התו' שם שאין ראיה לר"נ מכתיבת דהתם איירי בבחו' שלא בעל מעולם דיצרו תוקפו ואף את"ל דאף באלמן אסור מ"מ הכא שרי כיון שהיו להו נשים בביתן ולא תקיף יצרייהו ע"כ הוא לשון תו' במס' יומא ותו' הכא פירשו כפי' ר"י ולא הזכירו פי' רש"י גם רש"י לא פי' כאן מידי והנה חילוק זה בין בחור לאלמון או אפי' לנשוי כבר אשה אחרת לא חילק שום אחד מן המחברים גם אלי לא נראה לחלק כי תלמודא לא חילק אלא בין בעל ללא בעל אבל כל היכא דלא בעל יצרו תקפו עלה היכא שנשא והיא מתיחדת עמו אפי' יש לו כמה נשים ואין חילוק בין פירס' נידה בודאי לספק כגון תבעה לינשא ונתפייסה וכן דעת כל הפוסקי' ומ"מ

נראה שאין סתירה לרש"י כי מה שהתיר היחוד כי סבר כדעת הרמב"ם פי"א דאיסורי ביאה שחילק בין ת"ח לאינו ת"ח וסבר שמואל שאף לפי האיבעית אימא צריכ' אנו לחלק בין רבנן לשאר אינשי והיינו כפרש"י דלאחר שבעה היו באים עלי' ותי' הראשון שאני רבנן דפקיעין שמייהו במקומו עומד ומ"ה פסק הרמב"ם בפכ"א דאיסורי ביאה בהא דראב"י לא ישא אשה במדינה זו דאם הוא אדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם שרי וכ"כ הטור אחריו וכבר השיג עליו הראב"ד לענין תביעה לינשא כו' וכ' מה שתי' בגמ' יחודא בעלמא הוא דמיחדי אין הפשט אחר שנשאו היו מיחדי אלא לא נשאום כלל רק היו מיחדים אותן בעבור שיהו מזומנים לינשא לכשירצו ואיכא פת בסלו והאי א"א דקא' קאי אתרתי קושיות פי' אקושי' דתבעוה לינשא ואקושי' ראשונה מהא דראב"י לא ישא אשה במדינה זו כו' כלומר שלא היו באין עליהן ולא נשאום אלא הזמינ' ליחוד משום פת בסלו ולפי פירושו לא היו מתיחדי' עמהן בבית דהא אפי' על יחוד פנויה גזרו אלא מיחדי כמו הזמינו ומ"מ לפי' הראב"ד ובין פי' ר"י האי א"א דקא' קאי אף אקושי' ראשונה וחולק על מה שחילק בין רבנן דפקיעי שמייהו אלא אין חילוק ובכל ענין אסור ומיחד בעלמא הוא דמיחדי לפי' ראב"ד לא באו עליהם כלל אלא הזמינו משום פת בסלו ולפי' ר"י ג"כ לא נשאו לבא עליהן אלא ליתובי יצרייהו ואם היה במקרי שבאו עליהם היו לוקחים עמהם לעיר אבל לעולם אין חילוק בין רבנן דפקיעי שמייהו לשאר אינשי ולפי זה לישנא בתרא הוא עיקר דאין חילוק בהא בין ת"ח לשאר וכן רגילים אנו לעולם לפסוק כלשון בתרא כקבל' הרי"ף והרא"ש בשם הגאונים כמו שכתבתי בפירקין דלעיל בפ"ק בכמה מקומו' ואף שלפי הרמב"ם ורש"י האי א"א אינו חולק על שינוי קמא מ"מ דברי התו' וראב"ד עיקר וכ"פ האגוד' וכן פי' הרמב"ן בנ"י כפי' ר"י וכ' עוד להדיא דלפי א"א לא סמכינן עוד ארבנן דפקיעי שמייהו כו' וכן הסכים הרשב"א לדעת הראב"ד ותימא לי על הטור בהל' נדה גבי תבעו לינשא כו' השיג הראב"ד על הרמב"ם שחילק בין ת"ח כו' יראה שמפרש הסוגיא כמו שפי' הראב"ד ולגבי הא דראב"י לא ישא אשה במדינה זו כו' כ' הטור כדעת הרמב"ם שאם הו' אדם גדול כו' שרי ולפי ר"י וראב"ד אסור דאזלינן בתר לישנא בתרא ואסור ואל תשגיח במגדול עוז שרצה לישב הרמב"ם וכ' שאדרבה הוא סבר ומפ' כדעת ר"י והרמב"ן ומה אעשה שכך דרכו שהלשון מדבר ולבו אין עמו כאשר כתבתי בפ' החובל סי' י' ויתר מקימות שאין לסמוך עליו והנה גם מדעת הרי"ף והרמב"ם יראה להדיא שסוברים דלישנא בתרא עיקר שהביאו האי ברייתא דראב"י לא ישא אשה במדינה זו כצורת' ולא חילקו במידי אלא סתמו כתבו וכן עיקר הילכך היכא שפירסה אשתו נדה או תבעוה לינשא ונתפייס' ולא המתינה ז' וטבלה אסורה להתיחד

אפי' אלמון או יש לו אשה אחרת ולא ישא אשה במדינה זו ויקח אשה במדינה אחרת אפי' אדם גדול בכל ענין אסורה א"ל שיקחנו עמו:

1

דין דלא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה אפי' הודיעה מתחילה ודין שאסור ליתן ממון לחבירו ולפתותו שיגרש את אשתו כדי שיקחנה אח"כ אפי' עבר ונשאה מפקינן מיניה:

עוד תניא ראב"י אומר לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה שנא' אל תחרוש על רעך רעה והו' יושב לבטח אתך וכ' הרמב"ם ואם הודיעה תחילה שהוא נושא אותה לימים מותר וכ"כ הטור בשמו וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמ"ה ולקח זאת מהני רבנן דלעיל דהוי מכריזי מי איכא כאן ליומא ולפי מ"ש הלשון שני עיקר אין ראיה כלל דלא דמי אלא מיחדי והר"י קאר"ו תמה על הטור וכ' וז"ל ולא ידעתי למה תלאה רבינו בהרמב"ם הרי מבואר הוא בפ' החולץ עכ"ל ולדעתי לא ראה דברי הראב"ד שמפ' ההיא דיחידא בעלמא הוא דמייחדי היינו שמזמיני להם ולכשירצו ישאום עכ"ל א"כ לפי פי' הראב"ד אין מבואר כלל אפי' לפי תי' הראשון דהוי שרי לרבנן לישׂ אות' מ"מ לא איקרי ימים ידועי' שאם היו הנשים רוצים לילך עמהם ק לעירו בודאי היו לוקחין אות' ברצון טוב רק שהיו מתני' שאם לא תרצה לילך אחריה' אזי יתגרשו אבל ליקח אשה לימים ידועים אפי' הודיע מתחילה נראה שאסור ועוד יש לי ראיה מסוף מס' גיטין דא"ר משרשיא לרבא אם לבו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי עליה אל תחרוש על רעך רעה ותימא וכי אישתמיטת' לתרוייהו ברייתא דר' אליעזר ב"י אלא דרב משרשיא פריך אפי' הודיע אותה מתחילה ואינו גונב דעתה מאחר שס"ס לבו לגרשה והיא משמשתו מהו והשיב לו מסברתו שאסור מקרא דאל תחרוש על רעך רעה פי' מאחר שהיא יושבת תחתיו לא יחרוש עליה רע אעפ"י שאינו עובר על והיא יושבת לבטח אתך דהא הודיע ס"ס מרישא דקרא שמעי' כל ומ"ה ניחא שפיר דלא מייתי התם סיפא דקרא והוא יושב לבטח אתך כמו הכא:

וכמו שאסור לו לחרוש על גירושין כך אסור שיחרוש על גירושין חבירו ולגנוב את דעתו כדי שיגרש את אשתו ותנשא לו לאחר הגירושין דעון גדול הוא זולת מה שעבר אל תחרוש על רעך רעה ואפי' אם הודיעו לזה המגרש נראה דכ"ש אסור דהוי כמוסרי' נשותיהן זה לזה וכן מצאתי במרדכי ארוך במס' קדושי' וז"ל נשאלתי על עסקי ראובן שנותן ממון לשמעון כדי שיגרש את אשתו וגם מעלה לה מזונות והכל כדי שיקחנה נרא' דצלל במים אדירי' והעלה בידו חרס ולא תעשה מחשבתו ולא תנשא לו כלל מפני שנראה כמוסרי' נשותיהן זה לזה דהכי אמרי' בהמגרש הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי

לפלוני לא תנשא לא לו ולא לאחר שמא יאמרו נשותיהן נותני' במתנה כו' פירש"י אין לך לעז גדול מזה וכ"ש בנדון זה שנותן ממון כדי שיגרשנה עכ"ל ונ"ל אפי' אי עבר ונשאה מפקינן מיני' דדוקא התם הוא דאמרי' אם נשאת לא תצא דמשום חששא שמא יאמרו נשותיהן מוסרי' לא מפקעת' מיני' אבל היכא דאיכא ודאי לעז גדול ומוכח שדעתו כדי לינשא לו מפקינן מיניה ולא אמרינן בספ"ב לעיל דמשום לעז לא מפקינן מיני' אלא רינון של לעז וחשדא בעלמא כגון המביא גט או שהעיד שמת בעלה דומיא דהנטען מן השפחה דאינ' אלא חשדא בעלמא אבל בודאי לעז גדול כזה פשיטא דמפקינן מיניה נראה הלכה למעשה:

ז

דין דספק ויבם בנכסי מיתנא יחלוקו אפי' אין הסבא קיים ואם הסבא קיים ומת הספק, קודם חלוקה חולקים הסבא והיבם ואם יש עוד אח לאותו יבם ומת הספק והסבא אינה קיים היבם נוטל חצי הממון והשאר יחלוקו זה עם זה:

מסקי' בסוגי' ספק בן ט' לראשון בן ז' לאחרון ליבם שבא לחלו' עם היבם בנכסי המת ספק אמר אנא בר מיתנא הוא ונכסי דידי הוא ויבם אמר את בראי ואני המיבם ואני נוטל נכסי המת ולית לך ולא מידי בניכסי הוי ממון המוטל בספק וחולקין פי' התו' והרא"ש אחריה' ואפי' לרבנן דסומכוס דפליגי ואומרים בפ' שור שנגח כלל גדול המוציא מחבירו עליו להביא ראייה מ"מ הכא מודים דאפי' אי הו' חד מוחזק באות' נכסים לא חשיב שום חד מוחזק דהוו כמו הללו באין לירש דאמרי' בפ' מי שמת יחלוקו והיינו טעמא דלא חשבינן לחזקת' חזקה כיון דהנכסי' בחזק' מיתנא הוי קיימא ותרוייהו אתו מכח טענ' ספק ואם כדברי האחד אין לשני זכיה בהן מ"ה הוי ספ' וספק וחולקין וכתב הרא"ש ותימא לימא היבם דל היבם מהכא שזכותי בנכסי' מכח היבום מ"מ אני יורש של מיתנא בודאי שהרי אני אחיו ואתה ספק ותנן בפ' נושאין על האנוס' לקמן גבי ספק בן ט' לראשון בן ז' לאחרון הוא לא יורש אותו פי' לשום אחד לא לראשון ולא לאחרון אלא הקרובים של ראשון או של אחרון יורשים משום שהן ודאי כי הוחזקו נחלה לאותו שבא מכח קורב' והוא לא יוציא הנחלה מכח ספק ונ"ל דאיירי שהסבא אבי המת קיים הילכך מכח קורב' אין היבם זוכה בנכסיו כי האב קודם והוא צריך לזכותו מכח טענה זאת ברי דידי ואני היורש לכן טענת ספק היא מ"מ הסבא נסתלק מן הנכסים בין שהוא בר מיתנא בין שהוא בר היבם לכן חולקין הנכסים ביניהם ואם מת הספק מקודם חלוקה אז יחלוקו הסבא והיבם ע"כ צריך לפרש דבריו דסבא לא מקרי ודאי לגבי יבם שהרי הוא האב וקודם לכל יוצאי יריכו ובנו היבם בא מכח ספק משום דכבר נסתל' הסבא ואינו

בא אלא מכח ספק ולא עדיף מניה ותימא לי ששום מחבר לא אישתמ' לנו כי החי לחלק בין הסב' קיי' לבין הסב' מת ואדרב' סתמ' משמ' שהסב' מת ואין כאן אלא יבם דאל"כ היה לתלמודא לומ' ועדיין הסב' קיי' ועו' לר"י דלקמן סבר היכ' דאיכ' אב אז היבם אינו נוטל מידי ואיכא אמוראי דפסקי כר"י ואפי' דאמר שפסק הלכה כרבנן לפי האמ' כמו שפסק הרי"ף והרמב"ם מ"מ קשה דה"ל לאיתויי פלוגתא דר"י ורבנן ולומר כי קאמינא אליבא דרבנן ודוק' היכ' דהסב' קיים ומדאמר סתמ' יראה בכל ענין חולקים ואינו דומה למתני' דהו' לא ירש כו' שהת' הקרובי' מוחזקים בירושה לפי שהוחזק' הנחלה לאות' שנפל אבל הספק לא הוחזקו דשמא מאיש אחר הו' אבל הכא אם הוחזקו לאות' שבא מכח הירוש' אף הספק בכלל דאם לא בן המת הו' בן היבם הו' וג"כ הו' יורש רק שאביו קודם לו בירושה מכח ספק ואם הו' אביו א"כ הוא קודם בירושה לאחי אביו א"כ ספק וספק הוא ועוד דאי קריית ליבם ודאי יורש לגבי ספק א"כ לקמן סי' י"ב אמאי אמרינ' דספק דסב' וספק בנכסי היבם יחלוק הלא לדברו והו' הסב' ודאי מוחזק בנחל' לגבי ספק אלא כל כה"ג שהספק מכחישו ואומר אין אתה יורש כלל אינו אלא ספק וספק ועו' לא שייך לומר דל יבום מהכ' כו' ממ"נ אם בן המת הוא אינו יורש לאחיו ואם בנו הו' ג"כ אינו יורש אלא זכה מכח יבום אפי' היה הסב' קיים ומה בכך שאין' הסב' קיים ס"ס זכת' ליה מכח יבום ומ"ה לא שייך למימר הוחזק לירושה הילכך לעול' חולקין הספק והיבם ומ"מ אם הספק קיים ומת הספק מקמי חלוקת יבם כתב הרא"ש שחולקי' הסבא והיבם בנכסי מיתנא ואם יש עוד אח לאות' יבם ומת הספק והסב' אינו קיים היבם נוטל חצי הממון ממ"נ והשאר יחלוקו וזה מוכח מן הסוגי' דלקמן.

ח

דין ספק ובני יבם בנכסי מיתנא החלק שהם מודי' לו שאומרים לו אחינו אתה נוטל והשאר הוי הממון המוט' בספק וחולקין ודין ספק ובני יבם בנכסי היבם הספק אינו נוטל כלום:

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר אנא בר מיתנא ונוטל את הכל ובני יבם אומרים אחינו את למנתא פי' חלק אית לך בהדן סב' רבנן למימר קמיה דרב משרשיא היינו מתנית' דנושאין על האנוס' הוא אינו יורש אותו כדפי' והם הבני' של הראשון ושל האחרון יורשים אותו מכח ספק ביניהם וחולקים וממילא הכא איפכא שהספק יורש ובני יבם אינ' יורשי' דהתם מ"ט אינ' יורש משום דא"ל הקרובים אייתי ראיה דאחינו את ושקיל ובני הראשון מדחי ליה לבני השני ובני השני לראשון ה"נ אמ' הספק לבני יבם אייתי ראייה שאני אחיכם ושקילו החצי משום דהוי ס"ל להני רבנן

למימר שהוא חשוב כמוחזק בנכסי' משא"כ לבני יבם א"ל רב משרשיא מי דמי התם אינהו ודאי מוחזקים בירוש' ואיהו ספק הכא אידי ואידי ספק פי' שאפי' הספק אינו טוען טענת ודאי ואינו יודע בעצמו מכח מי בא לירש ומה שהוא זכה במקצת נכסים ממ"נ לא חשבינן ליה בודאי דכי מפני שהוא מוחזק במקצת נכסי' יהא חשוב כמוחז' בכולן דזה אינו מסתבר ודמיא לריש בבא מציעא זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי דשוין שניהם בחלק השני ודכה"ג הרבה כן פי' התו' והרא"ש ולעניין דינא כתב הרמב"ם שיחלוקו הספ' ובני יבם בשוה ורש"י פי' החלק שהם מודים לו שאומרים לו אחינו אתה הוא נוטל ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקים וכן דעת כל המפרשים ואף המגיד השנה גופא כתב שדברי רש"י עיקר וכן הסכים הרשב"א ומסיק אלא אי דמי' למתניתי' דפ' נושאין על האנוסה הוא דמי' לי' ספק ובני יבם שבאי לחלו' בנכסי יבם גופ' דלא שקיל ספק מידי בהאי מפני דא"ל אייתי ראייה דאחינו את ושקיל:

ט

דין ספק ובני יבם בנכסי היבם לאחר שנטל היבם החצי בנכסי המת אמרי' קם דינא ואינו נוטל כלום מנכסי היבם ודוקא לאחר שחלקו כבר היבם והספק אבל קודם חלוקא אז או חולקי' הכל בשוה או הספק נוטל כל ניכסי מיתנא:

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לאחר שנטל היבם החצי בנכסי המת ספק אמר ממ"נ אם אחיכם אני תנו לי חלק עמכם ומה שנטלתי מחלק מנכסי המת עם אביכם אעביר על חלקי ונחלק הכל יחד כי ממון אביכ' הרב' ואם אינכם רוצים שאתם אומרי' אין אני אחיכם תנו לי החלק שלקח אביכ' מנכסי המת והם משיבי' מאי דהוה כבר בחלוקה הוה ועכשיו אייתי ראייה דאחינו את ושקול ר' אבא אמר קם דינא והדין עם בני היבם ר' ירמי' אמר הדר דינ' פי' הברירה ביד בני היבם או להחזיר לו החלוק' הראשונ' שנטל אביהם בכדי והדין חוזר או שחולקי' עמו כל הנכסים ומסיק לימא כתנאי דתנן בפ' האחרון דכתובו' מי שהלך למדה"י ואבד' לו דרך שדהו שהיתה שדהו מוקפת מכל ארבע רוחותיה והי' לו דרך בא' מן השדות ונשכח אדמון אומר יתנו לו ביניהם דרך קצרה וחכ"א אין נותנין לו לפי' קצרה אלא יקח במאה מנה או יפרח באויר כלומר אין לו טענה עליהם ואמר רב יהודא התם היכא דאיכא ארבע' בני אדם המקיפי' שדהו וקנה מארבע או אפי' מאדם א' מ"מ כל א' מצי מדחי ליה אלא איירי בחד דאתי מכח ארבעה שקנה אדם א' ד' שדות עדיבני אדם בניאדם והקיפו אדמון סבר נותן לו דרך קצרה דא"ל ממ"נ יש לי דרך גבך ורבנן ס"ל דאמר לי' אי תשתוק שתוק ואי לא תשתוק מה מועיל לך שתעורר עלי אחזור השטר למוכרים שקניתי מהן ולא תוכל לעשות להן מידי שכל

א' ידחה אותך א"כ לימא ר' אבא דאמר קם דינ' כרבנן ס"ל שאמרו ג"כ קם דין הראשון כשהיו ד' שהיו מדחים ליה ה"נ אף לגבי חד ור' ירמי' סבר כאדמון דאמר הדר דינא שסבר מאחר שבאו השדות לאדם אחד חוזר הדין ונשתנ' ומשני אמר לך ר' אבא אנא דאמרי אפי' כאדמון ע"כ לא קא' אדמון התם אלא משו' דא"ל ממ"נ דרך אית לי גבך אבל האם גבי ספק מי בא בטענ' ידוע אלא אמר או תחלקו עמי או תחזרו לי ומכח ב' טענות בא עליה' א"כ בכל א' אומרי' ליה הבא ראייה ור' ירמי' אמר אנא דאמרי אפי' כרבנן ע"כ לא קא קאמרי רבנן התם אלא משום דא"ל אי שתקת כו' אבל הכא מאי איכא למימר וכ' הרא"ש וז"ל כ' הרי"ף כתבו רבוותא דהלכתא כר' אבא משום דקים ליה כרבנן וכתב הרלב"ד ז"ל האי טעמא ליתא דהא א"ר ירמי' אנא דאמרי אפי' כרבנן ומ"מ הילכת' כר' אבא משום דר' אבא דיינא דא"י הוה כדאמרי' בשבועות דיניי א"י ר' אבא ודיינא נחית לעומק' דדינ' והילכתי' כוות' והשיב הרמב"ן ז"ל כיון דלכאור' נראה לבני הישיבה דר' אבא כרבנן ור' ירמי' כאדמון סברתם עיקר היא ולא סמכינן אשינויי' דשני מילתייהו כתרוייהו וכן דרך התלמוד לדחות בסבר' מועטת ועוד דלא תהא אלא ספיקא והיבם תופס ברשות והנכסים ביד בניו ועל ספק להבי' ראי' כדין כל ספיקא ותיקו שבד"מ והר"ן הלוי ז"ל כ' ממאי דאיפסק' הילכת' בפ"ק דב"ב כר' יוסי דאמר מגלגלין עליו את הכל מטעם הדר דינ' ובפ' בית כור איפסק הלכתא כרב דאמר בטלה מחלוקת וא"ל ר"נ לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמ' הדר דינ' מכל זה הדעת מכרעת כרבי ירמיה דאמר הדר דינ' וכיון דאיפלגו בה רבוות' לא מפקינן מבני יבם עכ"ל ולפ"ז אי תפס לא מפקינן מיניה כמו ספיקא דדינ' כאשר כתבנו בפ' כיצד הרגל סי' ה' ותימ' לי על פה קדוש מה ראייה הביא מהא דמגלגלין עליו את הכל דהתם איירי בא' שהקיף שדה חבירו מכל צד וגידר אות' מג' רוחות פטור הניקף דא"ל לא אהני לי מידי דסתם בקעות שדות שלא לגדר הם עומדים או שא"ל מאי אהני לי ס"ס פתוח' היא מצד א' ואם עמד הניקף וגדר את הרביעית מגלגלי' עליו הכל דגלי דעתי' דניחא ליה אף בראשונות והתם לאו מכח הדר דינא שישתנה הדין ע"י אדם אחר אלא ע"י סיב' בא שחוזר הדין למפרע ומעיקרא דפטרינן ליה להאי ניקף איתגלי דשלא כדין פטרוהו והוי כמו דין טעות שחוזר וכן לענין פ' בית כור דקאי אשני אחין שחלקו הנכסים בשוה ובא להן אח ממדה"י דבטלה המחלוקות משום הדר דינא היינו נמי שנמצא החלוקה הראשונה בטעות היה שחלקו אדעת' שלא ליתן לאח השלישי מידי כדמפ' התם אבל הדר דינ' דהכ' שהדין הראשון לעולם קיים רק שגבי בני יבם יחזור הדין וישתנה מכח סיב' שיאמרו ממ"נ או תחלו' או תחזו' וכן גבי דרך אלו היו הד' בני אדם שמכרו לו עומדים כאן היה קיים אלא שהוא

רוצה להשתנה עכשיו מכח ממ"נ דרך אית לי גבך לא שייך לפלוגת' דהתם ע"כ נראה כדעת הגאוני' והרי"ף והרמב"ם וכ"כ הרשב"א וכ"כ הר"ן וז"ל מאחר דק"ל גבי דרך דהתם כרבנן אע"ג דודאי אית לי' דרך גביה ק"ו דהכא אמרינן קם דינ' כר' אבהו ע"כ ול"נ להבי ראיי' לדברי הגאוני' מדרצה התלמוד לאוקמי ר' אבהו כרבנן ור' ירמי' כאדמון ואף דאיכא למדחי כמו שדחה והתלמוד גופ' הביא אלו טעמי' גופא דטעמ' דאדמון משום דממ"נ אית לי דרך גבך וטעמ' דרבנן משום אי שתקת ואפ"ה בעי למימר דר' אבהו כרבנן כו' ולא סמכי' אהאי סברי לחלק ולומר דוק' התם אמרו רבנן כו' כדמפ' טעמי' אלא בודאי ק"ל לתלמוד דהלכה כר' אבהו דקם דינ' ועיקר טעמ' דרבנן דקם דינ' ואי לא דאמרי בדוכתי אחריתי' קם דינ' לא סמכ' אהאי טעמ' לחוד אי שתקת כו' וכה"ג לאדמון דסב' הדר דינ' והא דאיצטר' טע' דאי שתק' כו' לרבנן לאו למהני דקם דינ' דבלא"ה קם דינ' אלא לבטל הטענ' שהו' בא ממ"נ ואמ' דרך אית לי גבך וכן לאדמון א"צ ה"ט דמ"מ אית לי דרך גבך להדר דינ' דבלא"ה הדר דינ' באיזה טענה שיבא אלא לבטל טענ' דאי שתקת כו' א"כ לאדמון לק"מ משום דהאמת קאמ' אדמון אליב' שזו הי' טענתו ממ"נ אית לי דרך גבך וה"ה לטענה אחריתי אפי' בא מכח ב' טענות וא"כ לא סמכינן אדיחוי שדחו התרצן ובני הישיב' בעצמן ידעו ולא סמכו עליו הילכך אמרי' קם דינא ואין להספק שום טענה בנכסי יבם ודוק' לאחר שחלקו אבל קודם שחלק היבם ומת פשיטא דמהני טענ' הספק לטעון ממ"נ או שיחלוקו עמו הכל בשוה או שיתנו לו נכסי המת כ"פ התוס' ועל פיהם הכריע הרשב"א וכן עיקר:

יא

דין ספק ויבם בנכסי סבא היבם נוטל הכל: ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק אמר בר מיתנא אנא ופלג' נכסי דידי הו' ויבם אומ' את בני ואני יורש את אבי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי פי' שודאי הו' יורש של הסב' והספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ומזה אין להבי ראיי' לדברי הרא"ש בסי' ז' היכי שהסב' מת לומר שהיבם הוי כודאי ואין הספק מוצי' ממנו דהתם לא ודאי יורש הו' שאם זה הספק הו' בן המת נמצ' שהו' אינו יורש כלל ליבם אבל הכא הוי יורש ודאי לסב' הילכך נוטל היבם כל נכסי הסבא:

דין ספק ובני יבם בנכסי סבא פלגא שמודה הספק לבני יבם נוטלי' ושליש שהם מודים לו נוטל ספק וחלק הששי הנשאר חולקי' בשוה:

ספק ובני יבם שבא לחלוק בנכסי סבא ספק אמ' אנא בר מיתני' ופלגי נכסי דידי הו' ובני יבם אמרי אחינו אתה ושקול כא' מאתנו פי' חלק הג' דינ' הכי פלג' שמודה הספק

להם הם נוטלים חלק הג' שהם מודים לו הו' נוטל נשאר חלק הששי ויחלוקו כגון שהי' ו' מנה הם נוטלים ג' מאות שהו' מודה להם מחמת אביהם הו' ב' מאות שהם מודי' לו מחמת ירושה שאחיהם נשאר עוד מנה הם אומרים יגיע לחלקינו לכל א' ב' מאות והוא אמר יגיע לחלקי החצי מכח אבי המת ג' מאות חולקי' והיכי דהוי מיתנ' בכור שיטול שני חלקי' בנכסי סב' א"כ האי ספק נמי לא קמודי להו אלא תילתי וחולקי' הכל בשוה וכתב הרא"ש וא"ת אמאי פליג ספק באיד' ממונ' הוי ליה למימר דבני יבם במקום אבוהן קיימי בכל חילוק שיש ביניהם כי אביה' היה ודאי יורש הסבא והספק ספק והבנים במקים אביהם קיימי ואי משו' דהכ' ממ"נ יש לו זכייה במקצת הנכסים הא כבר ביררנו דמשו' הכי לא יפה כחן בממון שהוא טוען עליו ספק וי"ל כשהספק דן עם היב' בנכסי סבא יפה כח היבם כי לדבריו אין ספק יורש של הסבא אבל כשהוא דן עם בני היבם גם לדבריה' הו' יורש של הסב' אלא שהם אומרי' מכח היבם והוא אומר מכח מיתנא הלכך הדבר שקול ויחלוקו הספק שביניהם:

יב

דין סבא ויבם בנכסי ספק או סבא וספק בנכסי יבם חולקי' שם ביארנו דאם כבר חלקו היבם והספק בנכסי המת ועכשיו בא הספק והסבא לחלק בנכסי היבם אז אותו החצי שלקח היבם מנכסי המת נוטל הספק:

סבא ויבם בנכסי הספק ומה שהרויח והשביח לעצמו או אפי' אם אתה מחזיק בחלקו שירש היבם אמר בני הוא ואני יורשו והסבא אומר בן המת הוא וכיון דאין לו יורש אני קודם דהאב קוד' לכל יוצאי יריכו או סבא וספ' בנכסי יבם הספק אומר אני בנו ואני יורשו והסבא אמר בן המת את ואני יורש את בני חולקין ונראה היכ' שחלקו היבם עם הספק בנכסי המת ונטל כל אחד חלקו ובאין עכשיו לחלק בנכסי היבם הסב' עם הספק אז יאמר הספ' ממ"נ לית לך חלק באותו החצי שנטל היב' מנכסי המת אם אני בנו אני יורשו ואם אני בן המת נמצא שלקח היבם חלקו שלא כדין ויחזור אלי לא אמרינן קם דינא כמו שהיה מתחילה דאינו דומה להא דלעיל סי' ט' דהתם בא מכח ב' טענות או תנו לי חצי נכסי המת או תחלקו עמי נכסי היב' אבל היכ' דבא בחד טענ' והוא טענ' ודאי על חצי נכסי המת ואפי' רבנן דפליגי על אדמון מוד' אף שהם חולקי' אפי' היכא שבא בטענ' ודאי דרכי גבך ממ"נ היינו משו' דא"ל אי שתקת כו' כדפי' לעיל דלהכי מהני האי טעמא אבל היכא דליכא שום טענ' לבטל את דברו ואפי' רבנן מוד' דמהני חדא טענה מאחר שהיא כודאי וממ"נ וזה לא יכול להשיב נגד טענ' וק"ו אם לא חילקו שנוט' הספ' נכסי המת מתחיל' וכן עיקר:

יג

דין שומרת יבם שנפלה לה נכסים מוכר' ונותנ' אפי' לכתחלה אפי' עביד בה מאמר ואם מתה אז הכתוב' ונכסי צ"ב ליורשי הבעל ונכסי מלוג ליורשי האשה וכן הדין בחייה לעניין פירו' נכסי צאן וברזל שהן ליבם ושם ביארנו דאם נפלה לה נכסים בעודה תחתיו דבעל אף נכסי מלוג יחלוקו והכתובה ונכסי צאן ברזל ליורשי הבעל ופירות של נכסי מלוג הכל שלה ודין דאין היבם חייב ברפואתה ובקבורתה ודין מי שייבם יבמתו ולו בני' במד"ה ומת הוא ובניו ואין ידוע מי מתתחיל' ואח"כ מתה האשה ואחי היבם רוצה לירש אז יורשי האשה הם ודאי בירושתי' ואין ספק מוציא מידי ודאי:

שומרת יבם שנפל' לה נכסי' מאבי' מודי' ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסי הנכנסי' ויוצאי' עמה דהיינו נכסי מלוג שנכנסי' עמה מבי' אבי' וכשהי' יוצאת יוצאין עמה בש"א יחלוקו יורש הבעל עם יורשי האשה שהאב קודם לכל יוצאי יריכו וב"ה אומרים נכסי' בחזקתן נכסי צאן ברזל שהכניס' לבעלה ושמו בנדונית' בחזקת כתוב' בחזקת יורשי הבעל נכסי' הנכנסי' ויוצאין עמה בחזקת יורשי האב ומשנה זו כפולה בפ' האשה שנפלו ובפ' מי שמת תנן גבי מי שנפלו עליו הבית ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשתו מתה תחילה ויורשי האשה אומרים הוא מת תחילה כו' פלוגת' דב"ש וב"ה ממש כה"ג ופליגי בגמרא התם על נכסי' בחזקתן דקאמרי ב"ה בחזקת מי ר"א אומר בחזקת יורשי האשה ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל בר קפר' אומר יחלוקו ופי' רש"י בפרק האשה שנפלה דכי היכא דפליגי התם פליגי הכא ובפרק מי שמת פסק רב אלפס כבר קפרא דהוי רבי' דר"י ועוד דהוי מסקנא דשמעתת' ורבינו תם פי' דלא דמיא ההוא דהתם להכא דהכא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנכסי מלוג דוקא כדאמר בגמרא לקמן דכתובות שיירה ודייק מדתנן יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יורשי האב עם יורשי הבעל אלמא בודאי יורשי האב לעולם עיקר שהן לעולם יורשי' כתיב' ולא פליגי ב"ש וב"ה לעניין כתוב' והא דקאמר מה יעשה בכתובת' שיירי' התנ' ולא קאמר מה דינ' שהיא בחזקת יורשי האב אלא פסק למילתי' ועמד ואחר כך מסיק התנא נכסים הנכנסים כו' כלומר מה יעשה בהן ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרי' נכסי צאן ברזל בחזקת' כתובת' בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכסי' בחזקת יורשי האב אבל התם קתני יחלוקו ומשמע דבכתובה נמי איירי והיינו טעמ' דהת' אם הבעל מת תחיל' הוי האשה כאלו גבתה כתובתה אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לה כלום עד לאחר חליצה ועוד את"ל דפליגי הכא בנכסי צאן ברזל כי התם א"כ למאן דאמר בחזקת יורשי האשה הוי נכסי ברזל בחזקת יורשי האשה לב"ש טפי מנכסי מלוג דבנכסי מלוג יחלוקו

ובנכסי צאן ברזל מודו ב"ש וב"ה ולקמן בפ' אלמנה ובכמה דוכתא מוכיח איפכא אלא ודאי הכא כ"ע מודה שהן בחזקת יורשי הבעל והא דלא ערבינהו עם כתוב' כדי ליתן טעם לדבר כלומר בחזקת מי שהיו עד עתה דהיינו הבעל שהיו באחריותו דאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו אבל על הכתו' לא הוצרך ליתן טעם לפי שדבר פשוט הוא שהוא בחזקת הבע' יותר מנכסי צאן ברזל שהביאתן מבית אביה ובלא"ה אנן צריכין לומר טעם זה לומר למ"ד בחזקת יורשי הבעל כך היא שיטת התוס' והרא"ש וכתב עוד הרא"ש אע"פ שנדחק מהר"ם לישב פירש"י מ"מ לפי' ר"ת רווחא שמעת' והוא עיקר ע"כ והרמב"ם כתב כרש"י וכן הסכים הרמב"ן והנרא' בעיני שדעת ר"ת עיקר מדלא פליגי אמוראי דפרק מי שמת אהאי מתניתא דהכא וכן בפרק האשה שנפלו וכן הרי"ף לא אישתמט לה להביא מחלוק' האמוראי דפ' מי שמת בכל סדר נשי' אף שהוא רגיל בכך לפרש ולגלו' ממקום אל מקום אלא סבר כדברי ר"ת וכן כתב הסמ"ג וכן דעת הראב"ד וכן כתב הריטב"א שדברי התו' נכון הוא וכמו שהדין לעניין ירוש' אם מת' בנכסי צאן ברזל ה"ה בחייה לעניין פירות שאכל היב' לפי' ר"ת אוכל הבעל כל הפירו' ולפי' שיט' רש"י יחלוקו הפירו' ויורשי הבעל דקאמ' במתנית' היינו היב' והוא הגדול שבאחיו או מי שהיה רוצה ליבם אבל אבי המת אינו יורש דהא בגמר' תלי טעם משו' זיקה אלמ' דעל היבם קאי ולא האב ובפר' האשה שנפלו אמרי' אהאי מתנית' ולימא אח אני יורש ואשתו אין אני קובר כו' משמע להדיא דאיבם קאי וכ"כ הגדול בעל הוראה מהררי"ו בתשובותיו ובנוסח' הרמב"ם לא מצאתי שכת' להדיא בעודה תחתיו אלא שנפלו לה בעודה שומרת יבם אלא הטור הביא בנוסח זה ובאמת אי פסק כאביי אין חילוק בין נפלה לה בעודה תחתיו ופריך בגמ' מ"ש רישא דהכל מודים מה שמכרה ונותנה מנכסי מלוג שהוא קיים והן בחזק' של אשה ומ"ש סיפא גבי מתה דפליגי ב"ש וב"ה אמר אביי רישא דנפלו לה הנכסים כשהיא שומרת יבם דלא היה לבעלה זכייה בגבייהו אבל סיפא איירי שנפל' לה כשהיתה תחתיו דבע' מ"ה סוברי' ב"ש שחולקי' וקסבר אביי ידו של בעל בנכסי' הוא כידה פי' דפליגי ב"ש וב"ה אי ידו כידה או עדיפה מידה כי היכי דפליגי אביי ורבא ברישא הכותב אביי אמר נשואה ידו כיד ורבא אמר ידו עדיפ' מידה ואמרינן התם למאי נפקא מינה לשומרת יבם שנפלה לה נכסי' בעודה תחת בעל' פי' ב"ה סברי דאמרינן ידו כידה ולא יותר אפי' היכא שבעלה היה חי כשמת הבעל ואין ליבם בה אלא זיקה ידו גריע מידה ונכסי' בחזקת' וב"ש פליגי וסברי שאף בשומר' יבם יחלוקו מאחר שבתחילה היתה ידו של בעל עדיפה מידה א"כ לב"ה השתא גבי יבם ידו כידה ויחלוקו אבל היכא שנפלו לה בעוד' שומר' יבם דלא היה לבעלה בתו זכייה מעולם וגם אין

כאן אלא זיקת יבמי' ב"ש מודי' שהוא בחזקתה ורבא אמר אי דנפלה לה בעודה תחתיו כ"ע לא פליגי דידו עדיפא מידה כל זמן שהבעל היה חי וא"כ עכשיו שמת ולא נשאר ליבם בהן אלא זיקה ידו כידה ויחלוקו אפי' לב"ה והא דקשי' רישא לסיפא רישא איירי בלא עבד בה מאמר מ"ה מודי' ב"ש שהן בחזקת אשה וסיפא איירי דעבד בה מאמר וב"ש סברי דמאמר קונה בספ' נשואה לחלוק בנכסי אמר רב פפא דיוקא דמתנית' כותי' דאביי דמוקי מתנית' בנפלו לה נכסים תחתיו דבעל דקתני נכסים הנכסי' ויוצאי' עמה מאי נכנסי' ויוצאין לאו נכנסים לרשות הבעל ויוצאים מרשות הבעל לרשות האב אלמא דבהכי איירי התנא ואעפ"י דקשיא לאביי למה קתני בפלוגתייהו במתה ולעניין ירושה לפלוגו בעודה חייה לעניין שהייבם אוכל פירות לב"ש יחלוקו ולב"ה בחזקת יורשי האב ובנופלי' לה הנכסי' בעודה תחת בעל' כדפי' לעיל בשלמ' לרבנן דמוקי סיפא דווקא בעבד בה מאמר אבל לא עבד בה מאמר אף כשמודים שבחזקת יורשי האשה היינו טעמא דתני מתה משום דגבי מתה הוא דמהני המאמר אבל מחיים לא מהני המאמר להוציא הפירות מחזקה' מאחר שהמאמר אינו עושה בספק א"כ מאחר שהיא בעודה קיימת חשובה כודאי שהקרן שלה ואין היבם שהוא ספק מוציא מידי ודאי אבל מתה שהללו באין לירש והיבם ג"כ בא לירש ספק וספק הוא ולא קשה א"כ לוקמי רישא נמי בעבד מאמר והיינו טעמ' דמוכר' ונותנ' קיי' משו' דהוי איהו ודאי לא מסתב' לי' לרב' לאוקמינ' בהכי דמפרש מתני' מה שמוכר' ונותנת קיים איירי אפי' לכתחיל' ואי עבד בה מאמ' לא הית' יכול' למכו' לכתחילה ולכאורה נרא' אף שאליב' דאביי יש קושי' ולרב' לא קש' מידי מ"מ דברי אביי עיקר דמתני' דייק כוותי' ומ"ה פסק בעל הלכות דהלכה כאביי דר"פ דהוא בתרא קאמר כוותי' והא דלא חשיב לי' ביע"ל קג"ם משום דאיירו ביה אמוראי בתראה לפ"ז אין חילוק לענין פסק הלכה בין נפלה לה כשהי' שומרת יבם בין נפלו לה בעודה תחתיו דבעל לעולם חזקת יורשי האב אכן הרי"ף יראה דהלכ' כרב' מדלא הביא הך אוקימתו' דהכא כלל אלא בפ' הכותב כתב פלוגת' דאביי ורבא לענין ידו כידה כו' כצורת' ש"מ סמך אכללא דהלכ' כרב' לגבי אביי בכל התלמוד בר מיע"ל קג"ם וכן דקדק הרא"ש ממנו והוסיף מאחר דרבא מוקי מתני' שפיר בחד גוונא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם ול"ק אליב' ליפלגו בחייה ולפירו' כדפי' ומה דדיי' מתני' כוותי' דאביי לא דייק כולי האי כוותי' דהאי דקתני נכנסים ויוצאים לאו משום דנפלו לה תחתיו אלא דבכל דוכתא קרי לי' הכי לפי שיוצאין בעין כמו שהם נכנסים ואין הבעל יכול להפסידה את הקרן כמו בנכסי צאן ברזל וכ"ד הרשב"א דכל נכסים שנפלו לה כשהי' תחתיו דבעל חולקי' בנכסי צאן ברזל פי' לפירש"י שסבר גבי נכסי צאן ברזל יחלוקו אלמא דפס' כרב'

וכן סברת הריטב"א בשם ר"י והגאוני וכ"פ הראב"ד וז"ל הרמב"ם שומר' יבם יש לה למכור וליתן במתנה נכסים שנפלו לה כשהי' שומר' יבם ואין ליבם פירות אפי' נכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו אין לו פירות עד שיכנוס מתה כשהי' שומרת יבם יורשיה מאביה יורשין בנכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל יורשי' כתובת' וחצי נכסי צ"ב ע"כ והנה מוכח שסבר כפירש"י כי היכ' דפליגי התם בנכסי צאן ברזל ה"נ פליגי הכא והילכתא כבר קפר' דאמר יחלוקו וכבר כתבתי שדעת ר"ת עיקר אבל דברי הרמב"ם מיני' ובי' כי מדלא חילוק גבי נכסי מלוג בין נפלו לה כשהי' שומרת יבם ונפלו לה בעודה תחתיו משמע דס"ל כאביי דמוקי פלוגתייהו דנפלו לה בעודה תחתיו והלכה כב"ה ומ"ה אין ליבם פירות אפי' בעודה תחתיו וכן יראה מפי המגיד דלא ס"ל חילוק ביניהם וכן יראה מהשגת הראב"ד שהשיג עליו בנכסי מלוג שנפלו לה בעודה תחתיו וא"כ למה אמר למעל' יש לה למכור וליתן בנכסי' שנפלו לה כשהי' שומרת יבם אפי' בעודה תחתיו ולפ"ז שפיר קאמר שאין ליבם פירות בנכסי מלוג אפי' שעודה תחתיו מאחר שהגוף לאחר מיתה ליורשיה אבל בנכסי צאן ברזל שכ' בעצמו יחלוקו למה כ' שאין לו פירות דסבר כרש"י דיחלוקו בנכסי צאן ברזל לענין ירושה כגון הממון יחלוקו נמי בפירות בחייה וכן השיג הרמב"ן עליו והטור כתב ולא נהיר' ובמגי' משנ' נוט' לדבריה' וכל אשר פירשתי הוא דעת רוב האחרונים ותימ' גדולה מאחר שרבה ספר דברי עולא משום האי קושי' א"כ לפלוגי בלא מיתה ובפירות והוכרח רבה לפ' בע"א וא"כ אביי תלמידו דאקשה לרבה ובא לפ' המשנה בע"א ולא ישמור עצמו מזה הקישי' א"כ ליפלגו בפירו' גם תימ' שהרמב"ם יכתוב אין ליבם פירות לא בנכסי מלוג ולא נכסי צאן ברזל ובתלמוד משמע להדי' דאית ליה זכייה בפירו' מחיים כמו בגוף לאחר מיתה לכן נראה לפ' דבודאי אין ליבם פירות בנכסי מלוג דהא לא תיקנו לי' פירות אלא משום פירקינא ומאחר שאין היבם חייב לפדותה א"כ פשיטא דלית לי' פירות כאשר כתבתי בראייה בפ' נערה שנתפתתה סי' ל"ה והא דפריך רבה לעולא ליפלוגי בעורותן ובחייה היינו שהו' היה מפ' שזיקת יבם ספק נישואין עושה ומ"ה יחלוקו א"כ משום הכא נמי ספק פדיון איכא וחייב חצי בדמי הפדיון דשמא נשואה הי' אבל אביי סבר דאין זיקת יבם עושה נישואין ואין בו חיוב פדיון כלל ומ"ה נמי לית' פירות והא דקא' ב"ש יחלוקו בגוף הקרקע לאו משום דזיקה נשואה עושה אלא מאחר דאיירי מתני' בנשוא' א"כ כבר יצאה הנכסי' מידה ונכנסו לרשות הבעל דידו עדיפא מידה לב"ש והשתא גבי יבם ידו כידה ויחלוקו אבל פירות התלוין בכח תקנת נשואין כדפרי' לא שייכ' ביבם כלל א"ל שתהא נשואה לו ומ"ה עלו דברי הרמב"ם יפה אלא שיש לתמוה קצת הלא לא תקנו

פרקונה אלא נגד פירות של נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל בדין אוכל פירות שהרי באחריותו אלא שהו' סבר לא חילקו חכמים בין פירות לפירות ומאחר שאין לו פירות בנכסי מלוג אפי' אם היה לו זכיי' בגוף הממון ה"ה בנכסי צאן ברזל עד שייבם אותה ולא העמידו הנכסים ביד היבם כ"א לזכות בגוף הקרקע ולא בפירות כך היא דעתו אבל נראה דע' הרמב"ן שכתב שבנכסי צאן ברזל יש לו פירות ומ"מ בנכסי מלוג שהוא בעבור פירקנה אין לו פירות אפי' לדידן דק"ל כרבא דיחלוקו בנכסי מלוג בנפלו בעודה תחתיו ונראה מה שכתבתי לעיל לדברי רבא דהלכתא כוותי' ומוקי רישא בלא עביד בה מאמר אינ' מוכר' לכתחילה היינו אליבא ב"ש דסבר מאמר ספק נשואין עוש' אבל לב"ה דלא קנה מאמר מידי לכתחיל' מוכרת וכן הלכה וכן כתב הטור וז"ל נפלה לה נכסים כשהיא שומרת יבם מוכרת ונותנ' וקיים שאין ליב' בהן כלו' עד שיכנוס ואפי' עושה בה מאמר במה דברי' א' בנכסי מלוג כו' עכ"ל הילכך מסקנא דמילת' נכסי מלוג שנפלו לה כשהי' שומרת יבם בין לא עביד בה מאמר בין עביד בה מאמר מוכר' ונותנת ואם מתה יורשי' יורשי' אותו כדברי ב"ה וכתובת' ונכסי צאן ברזל יורשי הבעל יורשי' אותה והיא אינה יכולה למכור וכן הפירו' מנכסי צאן ברזל היבם אוכל אותן ונכסים שנפלו לה בעוד' תחתיו אפ"ה לית ליה פירות ליבם ואם מתה יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האשה ואין חילוק במחלוקתם בין עביד ללא עביד בין אלמנה מן הארוסין בין אלמנה מן הנשואין כתב הר"ש בר צמ' על ראובן שייבם יבמתו ולו בני' במ"ה ומת הוא ובניו ואין ידוע אם האב מת תחל' או הבנים ואח"כ מתה האשה ולוי אחי ראובן רוצ' לירי' והשיב כיון שהוא ספק אם מת ראובן קודם בניו או אח"כ יורשי האשה הם ודאי בירושת ולוי היבם הוא ספק ואין לספק במקו' ודאי כדאית' בפ' החולץ ומה שצוה ראובן שימכרו הספרים ויקנו ס"ת וגם הניח הקדשות אחרות ופרעה האשה מקצתן ועכשיו יורשיה אינן רוצין למכור הספרים לקנות ס"ת מן הדין היה כיון שהנכסים מטלטלין ותפסתם האשה לאחר מיתת בעל' הרי הם יורשי' בפירעון כתובת' ואם יש קרקעו' כיון שלא נשבעת האלמנה ימכרו הקרקעות ויקנו ס"ת וישלמו ההקדשות אבל אם הדבר ברור שכשהתחילה לפרוע ההקדשות היה בדעתה להשלים צוואת בעלה אלא שקפצה עליה מיתה הרי הוא כמי שהודית בשעת מית' שנשארו בנכסי בעלה לקיי' מצותו וחייבים היורשים לקיימ' ואפי' מטלטלי' ואם אין הדבר ברור אין מוציאין מיורשיה. כתב רב סעדי' בתשו' שאין היבם חייב ברפואת' בק"ו בפירקינה וגם לענין קבורתה איפשיטא בריש אלמנה ניזונת שאין היבם חייב בה:

יד

דין כנס היבמה הוי כאשתו לכל דבר ומגרשה בגט ומחזירה וכתובתו על נכסי בעל הראשון ואם אין נכסי' מהראשון יש כתוב' מנה מהשני ושם ביארנו דיכו' היכ' למכו' שדותיו ואם אישתדף אח"כ נכסי המת אינ' גוב' ממשעבדי הב' וכן אם גירש' היב' ואח"כ אשתדף שדות המת לא גביא מבני חורין של שלשני ושם ביארנו דצריך לכתוב היבם כתובה חדשה אפי' הניח הראשון נכסים והיכא שהניח נכסים רבים כותב לה היבם הנדוניא שהכניסה לאחיו ומקבל עליו אחריות ושם ביארנו דגובה מזיבורי' הראשון ואם היו נכסי הראשון משועבדים ונכסי היבם בני חורין גובה מן השני:

מתני' כנסה היבם הרי היא כאשתו לכל דבר שמגרשה בגט ומחזירה ולא נאסרה עליו משום אשת אח ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ומפ' בגמ' מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ולא נתחייב בכתוב' ופסק תלמודא אי לית לה נכסים מן הראשון תקנו לה רבנן כתובה מן השני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוצי' ופי' הרמב"ם שכותבין לה מנה כדרך שנותנין לאלמנ' ולקמן בפ' יש מותר' סי' ה' הארכתי אבל הניח נכסים לא הפסיד' מאתי' הראשוני' שיש לה על נכסי בעלה ועכ"פ כותב לה כתוב' חדשה ולא כמ"ש במרדכי בשם ר"ת דמרויח במה שא"צ לשטר סופר לכתוב לה כתובה כי הדין נותן שאסורה לו בלא כתובה וכ"כ הרמב"ם והטור ונוסח הכתובה אכתוב לקמן בעז"ה בפ' ר"ג וכותבין התו' וא"ת מה מרויח בכך היבם כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני וכ"ת שאם מכר הראשון נכסיו טרפה מלקוחות אעפ"י שיש לו בני חורין לשני א"כ מה הועילו לו חכמי' עדיין תהא קלה בעיניו להוצי' ואמר ר"י שיכול היבם למכור שדותיו ואפי' אשתדיף אח"כ שדות של מת לא טרפה ממשעבדי אבל אשתו טרפה מהן לפי הלכ' דפסקי' בסוף מי שהיו נשוי דאי אישתדיף ב"ח גבי ממשעבדי ואפי' למאן דפליג התם וסבר אפי' גבי אשתו נמי לא גבי ממשעבדי מ"מ נפק' מינ' אם גרש' ואח"כ אישתדף שדות של מת דלא גבינ' מב"ח דשני ע"כ וכ"כ כ' הר"ן בפ' האשה שנפלו לה נכסים רק שהוסיף וכ' אי נמי נ"מ לעניין נדונייא שאין לה על השני אלא עיקר כתוב' ולא נדוניא אעפ"י שהוצי' משל אחיו נכסים שהיו מספקי' לנדוניי' עכ"ל ולא ידענ' טעמא למילתי' מאח' שקב' עליו בעל הראשון אחריות על הנדוני' א"כ הוי בכלל נכסי צאן ברזל ויש נמי שיעבוד' על ה הנכסים שהניח בעל' כמו עיקר כתוב' אף שהנכסים ביד השני ואולי גם הר"ן לא כ' אלא לנדוניא שלא קבל הבעל אחריות והנראה בעיני היכ' שהניח נכסים המספיק לעיק' כתו' ולנדוניא או שהנדוניא היא עדיין קיימ' מאח' שכל נדוניא שוין לבעל ונעשו בכלל צ"ב כות' לה היב' אותו נדוני' שהכניס' לאחיו כאילו

הכניסה לו ומקב' עליו אחריות וכן יראה מנוס' הכתו' של יבמין שכ' הרמב"ם שאין תולין כתו' יבמי' בנכסי בעלה הראשון אלא עיק' כתו' ולא נדוני' ותו' אלא בבעל' השני אבל מה שפסק בטור דאפי' לא אשתדיף נכסי ראשון אלא מכורי' לאחרי' אז האש' צריכ' לטרו' מלקוחו' ואינו גובה מנכסי בני חורין דשני והוא מתו' דאש' שנפלו וליתה כמו שהקשו בתוספ' הכא דא"כ תהא קלה בעיניו להוציאה והיה להם לתקן דמיד כשכונסה יכתוב כתובה על נכסיו ואף לפי מה שפי' דאיירי באישתדף מ"מ לא מת הבעל ולא גירשה אסור לשהות אצלה עד שכותבי' לה כתובה אחרית' ועיין בפרק האשה סי' כ"ו ולענין גביו' כתוב' אין חילוק כמו שכת' במרדכי דאינו גובה אלא מזיבורית הראשון ולא מן השני מאחר דק"ל דבשלו הן שמין א"כ אין חילוק דלעולם מסלקין אותו בהגרוע שבנכסיו מסקנא דמילתא הכונס יבמתו מגרשה בגט ויכול להחזירה ובשעה שכונסה אם יש נכסים מבעל הראשון כותב לה ב' הראשון בכתוב' יבמי' כמו לבתולה וגובה מהן ואפי' הן ביד לקוחו' ונדוני' ותו' צרי' לקבל עליו כדפי' לעיל ואם אישתדפי נכסים גוב' מן השני ואפי' אם נכסי הראשון משועבדי' גובה מבני חורין מן השני ואפי' מכר השני נכסיו קודם דאשתדף נכסי הראשון אינו גובה ממשעבדי דשני אבל היכא דלית נכסי להמת או שהן מכורין או אישתדפי או מחלה כתובתה לבעלה הראשון כותב לה מנה על נכסיו ולעולם מהזיבורת שבנכסיו:

טו

דין מצוה בגדול ליבם לא רצה מהלכין על כל האחין דרך גדילתן גדול גדול קודם ואם תלוי הגדול בקטן ממנו או בחרש עד שיבריא או בשוט' עד שיתפקח או א' מן האחין תלה בגדול שבמדה"י אין שומעין לו ואם הוא רוצה ליבם והיא אינ' רוצ' אין עליה דין מורדות אלא א"כ אינה רוצה לחלו ודין דביאת קטן עדיפא מחליצ' גדול וחליצת גדול עדיף מחליצת קטן:

מתני' מצוה בגדול ליבם לא רצה מהלכין אצל כל האחי' לא רצו חזרו אצל הגדו' ואומר לו עליך מצו' חלוץ או ייבם פי' כופין אותו לכך שיחלוץ א"ל ירצ' ליבם וכל הפרשנים פירשו האי דקאמר מהלכי' על כל האחין היינו גדול קודם וכן דקדק רש"י מהאי דתני אביי קשישא בפ' כיצד מצוה בגדול ליבם לא רצה הולכין אצל אחיו הקטן לא רצה חוזרין אצל גדול ופי' רש"י דע"כ הולכין אצל קטן הימנו וגדול הוא לשאר אחי' ואמר דאי לא תימא הכי מאי מוסיף אביי מן המשנה וכן דעת התו' והסמ"ג וכל המחברי' זולת הרמב"ם שמשוה כל האחין זולת הגדול שבהן ולא ידענו טעמא למילתא מאחר שהמצו' בגדול ליבם אפי' אינו בכור א"כ ש"מ דאגדולה קפיד רחמנא א"כ ממילא הגדול גדול

קודם וכן השיג הראב"ד והרשב"א ועל שכותבים לישב דברי הרמב"ם ואומרים דשבקי ברייתא דאביי קשישא מקמי מתנית' דהחולץ ומ"ה השמי' הרי"ף ולא הביאו ולא נהירא כי איך יעלה על דעת אביי קשיש' לחלוק על הסתם משנה ועוד סתמא דתלמוד' פני' מיני' בפר' כיצ' ומה שלא הביאו הרי"ף משום דמילתא דפשיטא היא בעיניה' כמו שפי' ומסיק תלה הגדול בקטן ממש עד שיגדל או בחרש עד שיבריא או בשוטה עד שיתפקח וכן א' מן האחין תלה בגדול שהוא במדינת הים אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה חלוץ או יבם והיכא שהוא רוצה ליבם והיא אומרת אינה רוצה בו אלא בגדול שהוא במדה"י לכאורה נראה שאין בה דין מורד' כי מה שאמרו חכמים חלוץ או יבם לתקנת האשה שלא תשב עגונה אבל לפסוק עליה דין מורדת לא פסקינן מאחר שהיא נותנת אמתלא לדבריה שהיא ממתנת לגדול. כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח אם האח הגדול במדה"י ואינו רוצה לייבם הרי הוא כמי שאינו ואם האח הגדול השני אינו רוצה ליבם אלא לחלוץ חזרה המצוה אצל הקטן ואם רוצה ליבם אין כופין אותו לחלוץ ומ"ש הרמב"ם והטור כופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו ליבם אינו אלא במי שלא רצה לא לחלוץ ולא לייבם כי איך יכופו אותו ליבום ואין אדם דר עם נחש עכ"ל, ומ"מ נראה דיש עליה דין מורדת מאחר דאמרינן בגמ' דשהוי מצוה לא משהינן וכופין על זה אפי' בשיהוי לחלוץ א"כ כ"ש דכופין לה אם אין שייך כפייה באשה לכ"ה יש בה דין מורדת וגדולה מזו כתב הרמב"ם היכא שיש נשים רבות ובקש הוא א' מהן להתייב' אות' שאינה רוצה בה דין מורדת והנשים אחרות נוטלי' כולן כתובת' וכל זה לפי דעתו שמצות ייבום קודם אפי' האידנא אבל לפי מה דס"ל דמצות יבום אינו קודמת האידנא לכ"ה לייבום בע"כ אין כאן דין מורדת אלא כשאינה רוצה לחלוץ כלל אלא ליישב עגונה ואפרש בעז"ה לקמן ואיתמר בגמ' ביאת קטן פי' בר י"ג ויום א' והביא ב' שערות רק שאינו גדול באחין וחליצ' גדול פליגי ביה ר' יוחנן וריב"ל ח"א ביאת קטן עדיפא וח"א חליצת גדול עדיפא א"ד בביאה כ"ע ל"פ דביאת קטן עדיפא כ"פ בחליצה חליצת קטן וחליצת גדול ח"א חליצת גדול עדיפא וח"א כי הדדי נינהו והרי"ף והרא"ש כתבו הסוגיא כצורת' ולא הכריעו מידי בפסק הלכה והנה בביאת קטן וחליצ' גדול פשיטא שדעת' לפסוק כלשון בתרא דאמר כ"ע סברי ביא' קטן עדיפא אבל בהא דפליגי אי כהדדי נינהו או חליצת גדול עדיפא לא הכריעו והטור פסק דחליצת גדול עדיפא ואפשר טעמיה מאחר שהוא ספק איסור דאורייתא אזלינן לחומרא הילכך מצוה הגדול ליבם והגדול גדול קוד' ומ"מ שהויי מצו' לא משהינן וביאת קטן עדיפא לחליצת גדול שסוברים מצות יבום קודמ' או שהיא רוצה להתייבם וחליצת גדול עדיפא מחליצת קטן וכ' הרב ר' ירוחם וז"ל כתבו

כיון דלא יפה הילכתא עבדינן לחומרא וכל היכא דאפש' עושין ואם לא ירצה הגדול אין כופין אותו כיון דאיכא קטן שרוצה לחלוץ:

טז

דין הא דאמרינן דאין האח יכול לדחות אגדול שיש במדה"י לאו דוקא מ"ה אלא ה"ה במדינ' או בעיר אחרת ושם ביארנו דאם האח רוצה לתלות בגדול שבעיר אחרת נכון להודיעו אבל אם אינו רוצה לתלות בו א"צ להודיע ושם ביארנו דאם אח הגדול היה פה אחר ג' חדשים שאז ראוי לחלוץ היה והיא לא תבעה באות' פעם ואחר שהלך תבעה האח הקטן ממנו לחלוץ אז על כל פני' מודיעי' אותו:

פסק הא דאמרינן או ייבם או חלוץ ולא יכול לדחות אגדול שבאחין שהלך למדה"י נראה דלאו דוקא קאמ' במדה"י אלא כל שהו' אפי' בעיר אחרת כמ"ש הרמב"ם וכן הטור אם הוא במדינה אחרת וידוע שכל היכא שמזכיר הרמב"ם בספרו מדינה הוא עיר וכ"כ האגודה בשמו אפי' הוא בעיר אחרת ותמיהני לפי מה שמצאתי בתשו' בשם השייש הטהור מהר"ר שלום הז"ק דווינה שכתב על ענין החליצ' וז"ל אף מאחר שיש ליבם אח גדול בארץ רוסיא נראה שיכול אתה לדחות' על אות' יבם כי המצוה בגדול ליבם אך יש לכם להודיע ליבם הגדול אם הוא רוצ' לחלוץ אות' ואם ממאן לחלוץ אות' אז יש לך לחלו' אות' עכ"ל וא"כ פסק נגד התלמו' והרמב"ם כי אין לומר דס"ל מה שאמרינן או יבם או חלוץ דוקא כשהגדול במרחק נדוד מאד שא"א להודיעו ומ"ה קאמר תלמוד שהיה במדה"י זה אינו דאמרינן נמי בריש גיטין המביא גט ממדה"י צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ופליגי תרי אמוראי ח"א לפי שאין בקיאין לשמה וח"א לפי שאין עדים מצוי' לקיימ' ומסי' התם דא"ב מעיר לעיר באות' מדינ' בח"ל למ"ד לפי שאין בקיאין צריך נמי שיאמ' ב"נ וב"נ ולמ"ד לפי שאין מצוי' לא אלמא אע"פ שאמרו במשנה ממדה"י מ"מ נפרש כל חד לפי טעמי' ומדה"י דקאמר לאו דוקא קאמר ולא חשיב לי' האי אמוראי זה בדוחק נגד חבריה א"כ ה"נ דאמרינן להדיא משום שהוי מצוה נמי אין חילוק בין מדה"י לעיר אחרת וכן הוא במרדכי סי' כ"ז ומצאתי באיגרת אחר שכ' על עובד' דלעיל וז"ל מה שהבאתי ראייה מן המיימוני ומן הסמ"ג שאם הגדול הוא במדה"י שיש בידה לומר לקטן שאצלה שייבם או יחליץ מ"מ נ"ל לפי מה שלדידן תקנות הקהלות שחולקים בנכסי' נכון להודיע לגדול ומה שעתה חוששין לקלקול ולכך נראה לכם לחלוץ גם בזה איני חולק עליכם עכ"ל והנה לפי הסבר' היה נראה להיפך מה לענין זכייה דאורייתא כגון יבם שניטל חלק אחין מדין תורה אפ"ה שהויי מצוה לא משהינן והיא כופה למי שאצלה לענין חליצה שאינ' זוכה בנכסי' כלל כדאיתא לקמן להדיא במתני' אלא משום

תקנה הוא ק"ו דלא משהינן ומי שהיא מזומן קודם וגם עדיף לענין התקנה שלא יבא כל גדול לכוף ולעגן יבמתו כי מתיירא שלא יבא אחר ויקדמנו מ"ה רוחא מילתא טפי אבל חלילה לי לחלוק על הגאון כי הוא בקי בטיב התקנות וכל דבריו דברי קבלה ומהרי"ל גדול בדור כת' עליו לענין חטה בעיסה אף שנראה לו מתוך רוב דעת הפוסקים להתיר מ"מ מאחר שיצא מפי שייש טהור לשרוף כל העיסה יש לנהוג כמותו כי גופו בתר רישא אזל ק"ו היכא שלא מצינו להדיא כנגדו שיש לסמוך על דיניו וסברתיו ואפשר בתחלת התקנה שלא ייתו לאנצויי ולומר איני רוצה בחליצה אלא ביבום וכמה גדולים שאומרים מצות יבום קודם ולכ"ע אין לכפות אותו לחליצה א"ל מכח התקנה לחלוק בנכסים כמו שאפרש לקמן וא"כ יאמר הקטן בכאן איני רוצ' לחלוץ כלל אלא ליבם וגם אני איני משהה המצוה ואם אתם חפצים בחליצה תמתינו על הגדול שהוא קוד' למצוה תעשו בו בכל רצונכם ע"כ התקינו להודיע ואם אינו מתרצה יהא מוטל עליו כאילו הוא הגדול וכופין אותו לחלוץ וחולקי' בנכסי' מ"מ נראה היכא שהקטן גופא אינו רוצה להמתין על הגדול הרשות בידו מדין התלמוד והתקנו' שפי' שיודיעו היינו כשרוצה הקטן למחול עליה כגון שהוא אוהב את אחיו והוא עשיר גדול ואינו חפץ לחלוץ אבל לכפות אות' שיודיעו חס דלא לוסיף עליה גם נראה מתוך תשו' הגאון כן שכ' שאתה יכול לדחות אות' ולא כ' שצריך לשלוח אל אחיו ולהודיע ומ"ש נכון להודיע היינו אם ירצה נכון לשמוע לו ואין כופין אותו שיחלוץ ונראה דוקא שלא היה הגדול כאן אחר ג' חדשים בעת שהיה ראוי לחלוץ אבל אם היה בכאן והיא לא חפצה בחליצה ולא תבעה אותו בב"ד ואחר שהלך תבעה לקטן שיחלוץ או הקטן תבעה נראה שאין לשמוע להן אלא עכ"פ יודיע לו ואפי' אם יש כאן חשש קילקול מ"מ זכה בחצי הממון ואין חבין לו שלא בפניו מחמת עיגון שלה וכן עיקר:

יז

דין דמצות חליצה קודמת למצות יבום מן הסתם אין מניחם לייבם א"ל שהו' חסיד ויר' אלקים בעיני הכל או שגלוי ומורג' שלמצוה מכוון וחיא אינה עקרה וזקנה ומתרצית לייבום אז אין מוחי' ושם ביארנו דכשבאין האידנא מתחילה לחלוץ לא סמכינן אהאי לדני' לייבו' ולומר בוודאי לשם מצוה מכון ולא לשם נוי שהרי מתחיל' היה דעתו לחלו' זה לא אמרינן האידנ' ואם אין ברור שהוא חסיד כופין אותו במילוי אבל לא בשוטי' אפי' נתנו אמתלא א"ל אמתלא שכופין עליהם לגרש וכשרואין בו בוודאי שאין מכוון למצוה כופין בשוטי' והיכא שאינו רוצה לא לייבם ולא לחלו' מטעינן ליה בכל מאי דאפי' ואם אין יכולים להטעותו כופין בשוטי' ומי שנשבע לחלוץ ליום ידוע ג"כ אין

כופין אותו לחלוץ והיכא שנשא אשה במקום שנתפש' חרם ר"ג כופין לחלוץ בכל עניין ואפי' במקו' דליכא, תקנת שו"ם ובגליל אשכנז וצרפת ורוסיא כופין לחלו' וחולק' בנכסי' ואסור ליבם לשדך ולישא אשה עד שיחלוץ אבל אם כבר שידך מותר ליכנוס:
תנן התם מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונ' שהיו מתכוונים לשם מצו' עכשיו שאין מתכווני' לשם מצוה אמרינן מצות חליצה קודמת אמר רב אין כופין וכי אתא לקמיה א"ל אי בעי חליץ אי בעי' ובו' בדידך תלה רחמנא אם לא יחפוץ האיש ואף ר' יהודא סבר אין כופין מדאתקין ר' יהודא בגיט' דחליצה איך פלוני' בת פלוני איקרב' ית פלוני בר פלוני יבמה קדמנא לבי דינא ואישתתודעינהו דאחוה דמיתנ' מאבא נהו ואמרי ליה אי' צבי' ליבם יבם ואם לא אטלע לה רגליך דימינא כו' ובמה דאישתמודעינ' פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעדים וחד אמר אפי' קרוב ואשה והלכתא גלוי מילתא בעלמא הוא ואפי' קרוב ואשה נאמן ועיקר טעמ' דלאו אאיסור קמסהדין ולא אממונא קמסהדי אלא מילתא בעלמ' הוא דמגלו דהדין הוא גברא פלן וההיא איתתא פלוני' וגם דבר שעשוי להגלות הוא כן הוא בהרי"ף והרמב"ם והוסיף הרמב"ם וכתב אפי' עבד ושפחה נאמני' וכן כתב הטור ולקמן בסי' י"ח אאריך מעניין עדות ומסיק אמר רמי בר חמא אמר ר' יצחק חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה א"ל רב נחמן בר יצחק אכשר דרי ומשני מעיקר' ס"ל כאבא שאול ולבסוף ס"ל כרבנן דתני' אבא שאול אומר הכונס את את יבמתו ל"נ ולשום אישות כדי שתהא לו אשה להיות משועבדת שהאשה עושה לבעלה או לשם דבר אחר כפי הרצון והמחשבה שלו משום ממון או כה"ג כאלו פוגע בערוה וקרוב בעיני שהולד ממזר משום דהוי אשת אח שלא במקום מצוה וחכ"א יבמה יבא עליה מ"מ ע"כ הסוגי' ופי' רש"י אדברי רב אין כופין וז"ל אין כופין אותו לחלוץ דנימא לאו למצוה מכוני ופגע באשת אח אלא אי בעי מיבם ומיהו היכא דהוא צבי ליבומי ואיהי אמרה לא בעינן ליה ואמר' דברי' הנכרים אי מצינו לאטעוייה ולומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתי' זוז מטעינן ליה ואי לא כופין ליה וחלץ דאמר רב ששת מניין ליבמה שנפלה לפני מוכ' שחין וכו' ולא תימא מוכה שחין דוקא אלא כל אמתלא שתתן לדבריה דאמר בהמדיר מעשה בצידון בבורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל ועוד פסקינן הילכתא באע"פ כותבין איגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומר' יבם ומכל הלין טעמא כפינן ליה דחליץ ושקלה כתובה וכל הני אין כופין דהכ' היכא דתרווייהו ניח' להו עכ"ל וכתב הרא"ש מדברי התו' שאין דבריו נראי' במה שפי' דבשאר אמתלא כופין דלא דמי למוכת שחין ובורסי שאפי' מתחת בעלה כופין להוציא

ועוד דלקמן בפ' מצו' חליצה מייתי כמה מעשים שהיתה נותנ' אמתלא לדבריה והיו טורחין הרבה כדי להטעותו וטורח זה למה יכפוהו לחלוץ הילכך נראה דבשאר אמתלות מטעין ואין כופין ומה שהביא ראייה מאגרת מרד זו אינ' ראיה דא"כ בלא אמתלא נמי והתם היינו טעמא משום דסבר דמצות חליצה קודמת כדמסיק התם אהא דקאמר ר' יוחנן תבע ליבום אין נזקקין לו השתא לחלוץ כופין לייבם דאין נזקקין מיבעי' וגם זה קשה לפרש"י שפי' אע"פ שמצו' חליצה קודמת אין כופין אותו לחלוץ דסוגי' דתלמודא דהתם מוכחא דלמאן דאמר מצות חליצה קודמת דכופין אותו לחלוץ ור"ת מפרש דקאי אריש דקתני בראשונה שהיו מתכווני' לשם מצוה וגרסינן הכי מצות ייבום קידמת למצות חליצה אמר רב אין כופין כלומר אע"פ דמצות יבם קודמת אין כופין אותו לקיי' עיקר המצוה וכן ההוא דאתא לקמי' דרב באותו שהיו מתכווני' לשם מצו' איירי ורב יהודא נמי דאתקין אי צבית ליבומי מסתמ' איירי באותן שהיו באי' לפניו לחלוץ והיה אומר להם אי צבית ליבומי יבם שאם היו מייבמין הא ודאי מתכוונים לשם מצוה כיון דמעיקרא באו לחלוץ אבל אחריני אין מניחין אותן לייבם אלא אדרבה כופין אותן לחלוץ דהילכתא כמתנית' פרק דקמא דבכורות דעכשיו מצות חליצה קודמת דק"ל כאבא שאול ולעיל בריש מכילתין נמי סתמא דמתנית' כאבא שאול ולא כרמי בר אבא דלקמן דקאמר דחזרו לומר מצות ייבום קודמת כרבנן דפליגי עליה דאבא שאול ולקמן נמי בפרק מצות חליצה דתני בר קפר' לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וסתמא דתלמודא בפרק אע"פ כאבא שאול וכולה שמעתין דלעיל דמשמע דביא' עדיפא במתכוין לשם מצוה איירי ובכאן פסק ר"ח ז"ל דמצות יבום קודמת ולקמן בפרק מצוה חליצה חזר בו ופ' כר"ת והרי"ף פסק כרבנן דאבא שאול וכן דעת הרמב"ם וכן איתא פסק בשאילתו' דרב אחאי וכן כ' בהג"ה מיימוני בשם רשב"ם וכן מצא ראבי"ה בתשובת הגאונים וכן פסק ריב' וכן ר' שמחה והסמ"ג כתב כדעת ר"ת ור"ח וכ' שמצינו בפ' גיד הנשה נמי גבי אין הטבחים נאמנים מצינו חזרו לומר שאין כך הלכה וכן כתב הס"ת כר"ת וכן פסק מהר"ם בתשובת והרא"ש לא הכריע בכאן ובפר' אעפ"י כתב וז"ל ואני בפ' החולץ כתבתי בשם ר"ת דהלכ' כמשנ' אחרונ' ואיתא נמי להא דשמואל שאין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם וכן עמא דבר עכ"ל וכן נ"ל מאחר שעיקר ראייתו מהא דרמי דאמר חזרו לומר כו' והלא רב נחמן בר יצחק דהוא בתרא מתמה וכי אכשר דר"י משמע דלא ס"ל הכי בפרט מצור' הראיי' שהביא ר"ת שאין עליהם סתירה והנה מה שכתב הרא"ש לפי ר"ת דכופין לחלוץ איירי שאינו מכווני' לשם מצוה או קרוב לודאי כגון שהוא אמר להדיא שמחמת יופי' לקחה או שניכר מתוך מעשיו שאינו מוחזק בכשרות כ"כ ולדקדק במצות כה"ג

כופין או שאמר לחלוץ רק שיתנו לו דבר קצוב כה"ג כופין אותו דמוכח שאין דעתו משום מצות יבום אלא על הממון שכופין אותו לחלוץ בחנם וכן פסק הרא"ש בתשובה בביאור יפה והטו' הביא סימן קס"ה והשתא לא קשה מידי לפי' ר"ת למה הוצרכו לשם להטעותו ולא כפו לחלוץ דהתם מן הסתם איירי כי הוא לא תבע ממנה מעות אלא שהם פיתוי אותו חלוץ ע"מ שתתן לך מאתים זוז וכן מה שאמר ר' יוחנן תבע ליבם אין נזקקין לו דמשמע אין כופין אותו לחליצ' איירי נמי בסתם ומה שכתב הרא"ש דסוגי' דהתם מוכחא שכופין לחלוץ והא אדרבה דסוגי' דהתם מוכחת שאין כופין אלא ה"פ וגם זה קשה לפי' רש"י כו' לפי פירושו דס"ל דאין כותבין איגרת מרד דהתם היינו כפייה לחלוץ קאמר ותבע ליבם אין נזקקין לו נמי משום שכופין לחלו' הוא ולא ס"ל נמי האי קושי' השת' כופין לחלוץ ליבם דאין נזקקין מיבעי וא"כ מאחר שמסיק לשם בסוגי' דטעמא דהתם דאין נזקקין לו וכן אין כותבין איגרת מרד משום מצות חליצ' קודמת א"כ משמע להדיא משום טעמא דמצות חליצה קודמת לחוד הוא דכופין ולא כפי' רש"י דתולה הכל בנתנה אמתלא ולא משום מצות חליצה קודמת אפילו בלא אמתלא ולכן כתב וגם זה קשה לפי' רש"י כלומר אף שאנו מפרשים דמהתם מוכחא דאין כופין מ"מ אף זה קשה לפי' רש"י כו' אבל מן הסתם אין שייך לכפות נהי דלא שבקינן ליבם דלא ידעינן אי למצו' מכוון ס"ס למכפייה על הספק איך ס"ד וכן כתב המרדכי בשם ס"ת וז"ל אע"ג דק"ל מצות חליצה קודמת למצות יבום מ"מ לא כפינן ליה לחלוץ דהוי חליצה מעושה ופסול' ולא שרינן אלא חליצה מוטעת כו' כי היכ' דלא הוי הך דספר התרומה נגד התו' והרא"ש שכתבו בשם ר"ת דכופין לחלוץ צריכין אנו לחלק כמו שפי' ומה שכתב ר"ת דאי ידעינן ביה דמכוין לשם מצוה כגון שבא מתחילה לחלוץ כו' לאו דווקא כה"ג אלא אפי' בא בתחילה ליבם היכא שידוע שהוא ירא אלקים וחסיד ומורגל בכל מיני פרישו' שבקינן ליה ליבום וזהו לפי ראו' עיני החכ' וכן כתב המרדכי כה"ג ונ"ל אפי' לא ידעינן ביה שהוא חסיד כל כך מ"מ היכא שידוע ששידכו אותה להיבם קדם שכנסה אחיו והוא לא רצה כלל לישאנה ועכשיו אומר שמשום מצות יבום קיהיב נפשיה למיעבד מצוה אפי' במה שכנגד טבעו ג"כ לא מחינן ליה ליב' ולכל הדיעות אי בעו שניה' לפנינו להתייבם וידעינן ביה שדעת' לש"ש ורוצה להקי' שם לאחיו אינו נודע מאין למחות בידם אי לפי' האלפסי וסיעתי' כל עמודי העולם כותבי' מצית יבום קודמת ואי לר"ת וסיעותיו הא מודה היכא דידעינן ביה כו' ואחר התלמוד לא נשת' דין זה לאסור היבום ואפי' לפי דעת הסמ"ג שכתב היכא שרוצה ליבם משימי' חרם בינינו להבדילו כו' כמו שאכת' לקמן היינו כשהי' אינ' רוצה להתייבם אבל אם היא ג"כ מרוצ' ליבום אפילו

היא אינ' מכוונ' למצוה מ"מ לא בדידה תלה רחמנא אלא בדידי' תלה וכל היכא דקים לן בדידיה דלמצוה קמכוין שרי וכן שמעתי בימי חורפי שגדול הדור עשה מעשה והתיר ומ"מ נראה דהאידנ' אין להתיר ע"י זה כשבאו שניהם לפנינו לחלוץ כו' כמו שכתב ר"ת דמזה אין ראוי לסמוך ולהתיר דמה שבאו לחלץ אינה ראיי' דהאידנא הכל יודעים שמן הסת' אין מניחין ליבום וכ"ע מחליץ חליץ אלא בעניין שפירשתי או שהוא חסיד וירא אלקי' או שכב' שדכו לו כן עיקר ומ"מ אם היא זקינה או עקרה אע"ג דשרי להתייב' כדכתיב לעיל בסוף פ"ק מ"מ האידנא דס"ל כר"ת דמצות חליצה קודמת לא שבקינן ליה ליבם וגם אין כופין לחלוץ אף שכתב במרדכי בשם אבי העזרי דמותרת ליבם והביא מעש' שב' לפניו מ"מ לא אשגיחין ביה שהוא כתב לפי מה דס"ל מצות יבום קודמת אבל אנן לא ס"ל הכי ועוד כתב ר' שמחה בהגה מיימוני אפי' למ"ד מצות יבום בעלמ' קודמת מ"מ ריב"א כ' בסיפרו דעקר' וזקנה להקדים חליצה ליבום וכן עיקר והתוספ' דלעיל שסוף פ' ק' אליבא אפשר בדיעבד אמרי אבל לדידן דמצות חליצה קודמ' פשיטא דלא שבקינן ליה ליבם והיכא שיש לו אשה אחרת וחרם דר"ג נתפשט לשם אבל תקנת הקהילות לכוף אותו לחליצ' ולחלק הממון בתקנות שו"ם לא נתפשט' נראה דכופין לחלוץ אעפ"י שכתב ס"ת לא מיבעי' יבם שאינו נשוי דלא כפינן ליה לחלוץ אלא אפי' אם היבם נשוי ואמרינן בפ' הבא על יבמתו הנושא אשתו על אשתו כופין אותו להוציא וליתן לה כתובה וגם בלאו האי יש במקומו' חרם דר"ג מ"ה שלא לישא ב' נשים אפ"ה לא כפינן ליה לחלוץ כיון דממילא נפלה ליה אינו קרוי נשוי ב' נשים כיון דהשנייה אשה הקנו לו מן השמים הילכך לא כפינן לחלוץ ולא שבקינן לי' ליבו' כיון דמצו' חליצ' קודמ' ע"כ מ"מ רוב פוסקי גם האחרוני' ובתראי דאמרו היכ' שיש ליבם אש' אחרת דכופין אותו ומנדין עד שיחלו' כמ"ש ר' אביגדור כהן וז"ל קבלתי ממורי רבינו שמרי' שבזמן הזה כופין אותו לחלוץ לה ורא"ש הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו לחלוץ לה אף על פי שהיא גרמה הואיל ולא נתכוונה לכך כ"ש הכא שלא גרמה היא כלל אלא גזירות הגאון ר"ג מ"ה היא מבדלת ביניהם עכ"ל וכ"כ מהר"י קולן בשורש כ"ב שמצא במרדכי ישן מאוד וז"ל שלח ר' יחיאל מפריז אל רבינו נתנאל מקינון וז"ל אל מורי רבינו נתנאל שלום בקשנו פני כבודו לראות על אודות יבם א' שיש לו אשה ואינו רוצה לחלוץ ליבמתו ומעגן אותה כי נתן עיניו בממון ונחתום עליו הנכון בענין שאין יכול לייבם גם אין דעתו לחלוץ וכו' עד כי למה יעגן נערה אחת אם אין הדין עמו ושלום יחיאל בר יוסף ורבינו נתנאל הודיע הדבר אל רבינו יצחק בר טודרס והוא השיב קטנתי להורות לפני עמודי עולם אמנם ראיתי ר"ת שצוה לכפות על בעל אשה לחלוץ

ולא יטול שכר לעשו' מצוה ושלום יצחק בר טודרס ע"כ מה שמצאתי במרדכי ישן עד מאוד משמע דמשום שהיה בעל אשה אמרו הגדולים לכוף לחלוץ וכן העיד ר"י בשם ר"ת ע"כ וכ"כ בסמוך שאם יש לו אשה אחרת מנדין אותו להדיא עד שיחלוץ וכ"כ הא"ז בשם ר"י הלבן שצוה שכופין לחלוץ ופסק מהררי"ק דאזלינן בתרייהו וכן עיקר ומ"ש בתשו' הא"ז וז"ל עכשיו שגזר הגאון על שתי נשים ופשטה הגזירה בישראל והיה היבם ברצון מיבם אלא שהוא אנוס בתקנת' דרבנן סבר אני שאין לה כתוב' אפי' חלצה עכ"ל ומהררא"י כתב בת"ה דהוא לא איירי אלא בתרוייהו ניחא להו ליבם מ"ה מיקרי אונס אבל היכא דהיא אינ' חפיצה להתייבם וק"ל דלא כפינן לה לא אלא נוטל' כתובת' אחר חליצה או חולקת בנכסים לפי תקנת הקהילות ונ"ל שהוא רצה לישב הגאון אבל אין דבריו מחוורים בעיני אפי' אם שניה' רוצים ליבם מה בכך שהוא אונס היא ג"כ אנוסה ולא גרע מאלו נתנה אמתלא לדברי' דכת' רש"י שנוטלת כתיבה אחר חליצה אף שהרבה גאונים נחלקו על רש"י וכותייהו ק"ל היינו שאין כופין אותו לחלוץ אבל בנדון זה שכופין לחלוץ אין לך אמתלא גדולה מזו שניטלת כתובה וכן יראה מא"ז גופא שכ' וז"ל כת' ר"י דהלכה בזמן הזה אם היבם נשוי ואינו יכול ליבם מתקנת ר"ג ואומר אינו רוצה לחלוץ עד שתתן לי כך וכך אין מניחין אות' לדחוק לשו' דבר אלא כופין לחלוץ לה עכ"ל יראה מדבריו שנוטלת כתובה דהוי כמו שנותנת אמתלא שהרי כ' אין דוחק' אות' לשום דבר ועוד דא"א לומר דאיירי בכה"ג שרוצה ליטול כתובה וגם תתן לה ממון משלה כי זה אינו מן הסברא כלל הילכך המסקנא דמילתא מצות חליצה קודמת ליבו' ומן הסתם אין מניחין אותה ליבום כלל אלא שהוא איש חסיד וירא אלהים בעיני כל או שיש גילוי בדבר שלמצוה מכוין והיא מרוצה ליבום והיא אינה עקרה או זקנה אז לא מחינן ביה ואם ידוע שאינו מורגל בכשרות ובדבר חסידות והכל יודעים שדעתו לשם נוי או לשם דבר אחר כופין לחלוץ ומן הסתם אין כופין אותו לחלוץ אפי' נתנה אמתלא לדבריה א"ל מאות' שכופין לחלוץ והיכי שנשוי אשה ובמקום שנתפשט חרם דר"ג מה"ג כופין לחלוץ בכל ענין שבעולם וכל זאת איירי אפי' היכא דליכ' תקנת שו"ם אבל בגליל אשכנז וצרפת ורוסי' כופין לחלוץ וחולקין בנכסים ואסור ליבם לשדך ולישא אשה עד שיחלוץ משום חרם ר"ג אבל אם שידך כבר מותר לכנוס כמו שפי' בריש פ' שני:

יח

דין האידנא חולקין כל ממון שיש, בנמצ' או נותנים לה כתוב' ואם היא אינ' רוצה לחלוק אלא לישב עגונה יש בה דין מורד' ונותנין לה כל מה שהכניסה בין תפסה בין לא תפסה ואין כופין אות' לחלוץ ואם רוצה לחלוץ בחנם והיא אינה רוצה כופין אותה

בכל מיני כפייה והיכא דאיכא נכסי מלוג והיא רוצה ליטול שלה בראש גם היורשים יטלו קרקעות וספרים ומטלטלים ואח"כ חולקים והבירה בידה:

פסק בענין תקנתינו כתב מהר"ם בפ' החולץ על ריב אלמנה מאיישפ"ר שנתעצמה לדין זה כמה ימים עד שנתגלגל הדבר שבא לפני הב"ד ובירורו ב"ד ושאלוני מה אני בדבר ודחיתי' ואמרתי להם שישאלו מן הגדולי' מה תקנת הקהילו' בין יבם ליבמה וראיתי שכולם הושוו בזה לאחר שיחלצו לה היבמי' שיחלקו הממון שהניח המת חציו לה וחציו ליבמה ובדין תקנת הקהילות איני יודע אך כאשר כתבו רבותי לחלוק אחר החליצה וכתב עוד שחקר מתחילה שלא היו לה נכסי מלוג וכ' עוד שינכה לה מחלק' כל מה שבזבז' והפסיד' בין בחיי הבעל בין במותו ובשבוע' ומאות' ס' ליטרי' שצוה לחלוק בין אחיו ובין אחיותיו לא ינכה לה מחלקה כלום בשביל אותה מתנה דכתוב' גובה ממתנה כדאיתא פ' יש בכור ובפרק נושאין גבי יש בכור לאביו להגבו' לאמו בכתיב' וכ' עוד מ"מ אם היא אינ' רוצה לחלוץ אינ' גרועה ממורדת ויהבינן לה נדוניית' מה שהכניסה לבעלה ותו לא וכל שאר נכסי המת יהבינן ליה ע"כ תוכן דבריו וכ' במרדכי בשם ראבי"ה וז"ל אם היא תובעת לחלוץ והוא רוצה ליבם אע"ג דמצות יבום קודמת תקינו רבנן סבוראי לתת ליבם מה שיש לה מנכסי בעלה ונכסי דעיילה לבעלה דידה נינהו כדי שיתרצ' לחלוץ ותקנ' זו כדי שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה ע"כ ותקנה זו לא נתפשטה כל עיקר ומהרא"י כת' בת"ה טעם יפה לחלק בין תקנת הקהילות לתקנ' רבנן סבוראי כי הם היו סוברי' דמצות יבום קודם לכך יהבינן לה כל דין מורדת דמהדר לבעל כל מה שיש לה משלו ושקלה היא מה דעייל' ליה אבל לדידן דחיישינן לפסק דתי' ור"ת שפסקו מצות חליצה קודמת ולדידהו אין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם א"כ לית לה דינא דמורדת ומדינ' דשקיל כל כתובתה אם תחלוץ תקנו הקהילות לחלוק עמו בממון משום עיגון דזימנן שאין בדעתו ליבם ואמר שירצה ליבם משו' שיודע שהיא לא תחפוץ וא"כ אין בידינו לכוף אותו כי אין אנו נביאים זולת מה שפסקו הרבה גאוני עולם שמצות יבום קודמת וא"כ יאמר להתייבם ע"כ חשו חכמי' לעיגון ועשו פשרה כדי שיתרח' מן היבום בעבור חימוד ממון ובתקנה זו לא חילקו אף היכא שהיבם נשוי דליכא למיחש לעיגון שהרי הוכרח הו' לחלוץ מ"מ חולקי' ועוד איכא למיחש שלא יבא הקטן ליבם ועוד הוא יעשה קנוניא עם אשתו ויגרשנה כדי לכוף היבמה ולעגן אותה לכך לא חילקו חכמים וקהילות בתקנות ומ"ה תקינו לחלוץ שיטול חצי נכסים אע"פ שמדין אין להחולץ כלים בנכסי אחיו יתר משאר אחיו ואם אבי של המת והיבם עדין קיים הוא יורש כל נכסי המת ואין להחולץ כלום בנכסי' אלא משום תקנ' תקנו לו ומ"ה אין לאחיו כלום באותו

חלק אלא אות' שפטרה ומתחילה תיבעי' לגדול לחלוץ וכופין אותו אם שאר אחיו אינם רוצים הנה תקנה של מהר"מ נתפשט' בגליל אשכנז ואגפיה אף שכתב מתחילה שאינו יודע מה תקנת הקהילות מ"מ לא היה חולק על תקנתם ולסוף ימיו ידע בטיב התקנות וחתם עליה הוא בשמו וז"ל בתמוז בתתקפ"ג נועדו רבים הח"מ וז"ל תקנת' וגם ציונו לשמור תקנת' שיבם אינו יכול לעגן היבמה יותר מג' חדשים ונכסי מלוג אין להם לפחות לה והנכסים שבאו לה מחמת בעלה קרקעות וספרים נחלת אבותיו יסדרו ביניהם ולא תסוב נחלה לבית אב אחר ואם הם מקנתו ולא אחוזתו יחלקו לפי ראות עיניהם הישר בעיני בוראי' ואין לפחו' ליבמה מנכסי שהביאה לו ויפטור אות' בלי איחור והיא תלך אחר היב' ואם הוא אינו רוצה יש לנדותו עד שיאמר רוצה אני והיבמה תשבע כמה יש בידה מנכסי' כו' אליעזר הקטן בן ר' יהודא אבי העזרי שמחה בר שמואל נתן בר יצחק מאיר בר יואל הכהן אליעזר בר שמעון יעקב בר יצחק הלוי כתב זה לא נשתנה כל עיקר מכתבם ולשונם שחתמו בו עמודי עולם כי כן תקנת קדמונינו נוחי נפש ואין לפקפק על דברים ולמוכיחים ינעם נאם העני הנשכח מכל טובה אסקופה הנדרסת הנקרא בשכבר מאיר בר ברוך ז"ל עכ"ל תוכן התקנת של שו"ם מצאתי בס' ישן וברור לנו כל היכא שחתם בסיגנון זה הנשכח מכל טוב' היה בתפיסה במגדל אייקנה"ם לסוף ימיו וקבלו שלא יצא ממנ' ומצאתי ג"כ תקנת האחרוני' אשר היו קרובי' לפנינו וז"ל ישבנו באוהל עם ובמושב זקנים רכבי' ופרנסי הארץ והסכמנו בפה א' על דבר החליצה כאשר ראינו תקנת גאוני עמודי עולם ואנו מסכימים לכל דבריהם ולכל עונשים אשר כתבו נח"ש אלה על היבם שאין רשאי לעגן יותר מג' חדשים אחר מות הבעל כדברי חכמים והיכא דאיכא נכסים שהכניסו שניהם בין שהוסיפו בין שגרעו בין שא' מן הזוג לא הכניס שום דבר יחלוקו כל הנכסים שהניח המת שוה בשוה יורשי המת והיבמה ואפי' לא יגיע חצי חלק הממון לפירעון כתובתה אבל אם הנכסים מרובים ויגיע חצי חלק לפרעון כתובתה או יותר אז יש ברירה ביד יורשי המת והיבם או יתנו לה כתובת' במזומן או יחלוקו עמה כל הנכסים שהניח כמו שהם ונכסי מלוג שירש' מאביה ומאמה או מקרובי' לא ינכו אלא יתנו לה בראש וכן מה שירש הוא יתנו לו בראש והיבמה תלך אחר היבם במקום שהוא ועליה לפרוע כל ההוצא' שיוציא על זה משה הלוי מולין מענלייי"ן מרוטנבור' מאיר הכהן הירש מנורטהויזן שמואל בונפט עכ"ל. והנה מהרא"י לא הזכיר חילוק זה דנכסי מלוג רק שמצאתי בפסקיו שלו דכתב תשובה שאין ראוי שתטול האשה נכסי צ"ב מקוד' ואח"כ יחלוקו הכתובה משמע דפשיטא נכסי מלוג נוטלת מקודם כדברי הגאונים ואפשר שסמך על מה שהביא דברי מהר"ם שכ' שחקר הגאון שלא היה לה נכסי מלוג

משמע דנכסי מלוג אינה בכלל תקנה וגם מילתא דפשיטא הוא מאחר שאין ליבם בהם שום זכייה אלא בחזקת האשה כדמפרש בפ' האשה שנפל א"כ פשיט' שלא תקינו ע"ז אבל דמה שירש הוא שיטלו יורשיו מקודם הוא תמי' מאחר דמדינ' נוטלת כתובה מכל עזבין בעלה בין מה שהכניס בין מה שירש א"כ למה לא יהא בכלל החלוק' דהא יש לה שייכא בגווייהו לאיטרף מנהין ואם תקנ' הי' למה לא הבי' הגאון מהרא"י מאחר שחידוש הוא ואפשר דמילתא דלא שכיחא הי' או סמך הגאון על תקנת הקהילות ולא כתב אלא במה שנסתפקו בו ובמקומו' שיש מנהג ידוע על פי הראשונים קדמאי ליתן ליורשיו מה שהי' ירש אחר שנכס' והו' עדין בעין אין לי לחלק על מנהגיהם אבל היכא דליכא מנהג ידוע נ"ל שאין ליתן ליורשו אלא א"נ שיש לה נכסי מלוג שהי' ניטל' בראש תקנו ג"כ ליורשי' ליטול בראש לפייס דעת היבם כדי שלא יענן אבל היכא דליכ' נכסי מלוג אין ליורשיו ליקח שום דבר בראש כי מאחר שהוא כנגד הסברא הבו דלא לוסיף עליה אלא מה שמבואר בהדיא בלשון התקנה של הקדמוני' שאין לפחות מנכסי מלוג שלה וגם ירושה שלו אין להעביר נחלה וכן בתקנ' האחרונ' היא תטול נכסי מלוג שלה בראש אבל היכא דליכא לה מידי ליטול בראש לא ואפי' יש לה היכא שירושת הבעל הרבה יכולה לומר גם אני איני נוט' ברא' אלא תחלוקי הכלל או תנו לי כתובתי עם נכסי מלוג שלי ומ"ה מיושב מה שלא חקר מהר"ם נמי אם היו לו נכסים שירש הוא אלא דלית ביה קפידא מאחר שחקר שלא היו לה נכסי מלוג א"כ ממילא חולקים כל הנכסים בשוה ואין ליורשים ליטול בראש והנה כתב הגאון מהרא"י שנראה מתוך דברי מור"ם שהיבמים נוטלי' כל המותר על הכתובות בראש ואח"כ חולקי' עמה שיעור כתובה שהרי כתוב בתחילה שחולקין בתקנת הקהילות וכתב שאם יש לה נכסי מלוג מה דינא אבל חקר מור"ם שלא היו לה נכסי מלוג עוד כתב וזה לשונו ומאותן ס' ליטרא שצוה לחלוק לאחיו ולאחיותיו לא ינכה לה כלום מחלקה דכתובה גובות ממתנת שכיב הרע כו' כאן לא פירש מור"ם שום חילוק בדין זה אם הנכסים מרובין או מועטין כו' עד ואי אמרת דלעולם חולקין בנכסי' אלא א"כ שחצי הנכסים הם מרובים מכדי כתובתה או פחות נוטלת אותם א"כ משכחת שהיא ג"כ צריכה לגבות מחלקה בשביל מתנות ש"מ כגון אם כתובת' ד' מאו' והנכסי' ח' מאו' או פחו' והו' צוה במתנ' ש"מ מאה דהשתא בעל הצוואה נוטל מן הדין צוואתו וישארו עו' ז' מאות ואות' חולקין היבמה והיבם נמצא נפסדת במתנת שכיב מרע חמשים אלא ע"כ לעולם אינו חולקת אלא שיעור כתובתה ולכך אינה צריכה לעולם לגבות מחלקה בשע' מתנת ש"מ כו' עד אמנם בני ריינים נוהגין עכשיו שהיבמה יש ברירה בידה וצריכין לחלק עמה כל הנכסים או יתנו לה כתובת' משלם והיינו על

דרך שכתבתי שלעולם חולק' היא עד כדי כתובתה לא ידעתי אם מקובלים הם שתקנית הקהילות הקדמונים כך היא או מקרוב חדשי להם נדר זה עכ"ל. אבל לא ידעתי מאין לו כ"כ בפשיטות שאם הכתיבה ד' מאות ונכסי המת ח' מאות ועשה צוואה שנותני' הצוא' מקודם ואח"כ חולקים דילמ' לעולם חולקים מקודם והם יקיימו הצוואה משלהם וטעמ' רבה איכא למילתא מאחר דהצואה לא בא מכתובתה א"כ הוי כמו שצוה תנו לה כתובה ומהנשאר תעשו כך וכך וכן ראיתי שגאון א' מופלג בדורו בפלפול כתב כך ועוד מדברי מהר"ם יראה להביא ראיי' איפכא מדכתב לעיל וראיתי שכולם השוו בזה לאחר שיחלצו לה היבמי' שיחלקו הממון כו' ולא כתב שיחלקו הכתובה אם היה הדין נותן דוקא לחלוק הכתובה וכ"מ בנוסח התקנות שהבאתי דכל הממון חולקי' ומנהג בני ריינוס עיקר ובענין המורדות כתב הגאון מהרא"י וז"ל היכא שהיא רוצה לשבת עגונה ואינ' רוצה לא לייבום ולא לחלוץ והיבם חפץ לחלוץ כתקנות הקהילות דין זה חלוק על שני דרכים הא' אם אינה חפיצה בחליצה מפני שהיא בושה בדבר כי נחשב לה גנאי או משו' דסני' לי' וקשה עליה להיו' שפלה ונכנעת לו דכי האי גוונא מפורסם במרדכי בשם מור"ם כדלעיל דדינא דמורדת אית לה נדונייתה מה שהכניסה לו הכל כדמבוא' לעיל ובמרדכי פ' אעפ"י שם מבואר עוד יותר דינא דמורדת אבל אי ידעינן בהאי איתתא לפי אומדנ' דדעתנו דמה שהי' ממאנת לחלוץ אינ' מפני הבושה וההכנעה אלא בשביל הממון שצריכ' לחלוק עמו אומרת שאינה רוצה לחלוץ כגון שהיא בת שנים קצת שאינה חוששת על העיגון כ"כ וניחא לה למשקל נדוניית' שהכניסה לו ממה שתחלק עמו נראה דכי האי גוונא יהבינן ליבם כל נכסי המת והיא תשב ותתעגן אם רצונה בכך כיון דדינא דמורדת כתב במרדכי פרק אעפ"י ומתשובת מור"ם דכל היכא דאמר' מאיס עלי והדברי' מוכיחים דאינו כן אלא מחמת ממון או שיש לה כעס עם בעלה או מחמת אביה ואמה הקרובי' דמרגלות קטטה ואלפוה שתטעון לומר מאיס עלי כה"ג יהבינן כולו לבעל בין מה שהכניסה היא ולית לה מזנות וא"כ לגבי יבמה נמי כיון דתבע הוא לחלוץ נזקקים לו וכתבינ' עליה איגר' מרד משום דכל כמה דאגידא ביה לא יהבינן ליה אחרת ונראה דלאו דווקא פנוי משום דלא יהבינן ליה אחריתו אלא אפי' נשוי נמי אית ליה האי טענ' דכל כמה דאגידא אפי' איתתא דידיה מרגלא קטטה ביה דילמא אימרדא ביה וכן משמע בהדי' בספר המיימון כו' עכ"ל ותימא לי א"כ למה כתב מהר"ם סתמא דלא גריע' ממורדת דילמ' דעתו אממון היה וא"ת שמא חקר מהר"ם על כך היה לו ג"כ לפרש כמו שדקדק הוא גופו מדברי' לעיל דסתמ' אינ' מורד' בעבו' בושה להיות נכנעת לפניו ומתייאשת ליישב עגונה כל ימי' א' לבעבור ממון ואינו חפיצ' להינש' ומדלא פירש

מהר"ם דבריו ש"מ דבכל עניין קאמר ועוד תימא לי על דבריו שכתב בסוף דבריו משום דאגידא ביה כו' מ"ה כותבים איגר' מרד כדברי הרמב"ם ולפי דברי הרמב"ם אפי' אינ' עוש' בעבו' ממון כופין אות' שהרי אפי' אם אמר' איני ניזונו' אל' משלי וא"כ דעת' לאו בעבו' ממון א"ה כיפין אות' ואפש' דהרמב"ם אף בשיטי' קאמר דכופין אות' ועוד אמאי צריך רוצ' למתלי דבריו משום דאגיד' ביה כמו שכתב הרמב"ם מאחר שהוא רוצ' לפסוק דיהבינן ליבם כל נכסי כו' תיפוק ליה בלא האי טעמא שהרי הוא מחלק דלא משוינן לה למורדת אלא היכא דדעתא אינו אממון דומי' דמורדת דמאיס עלי אבל בעניין אחר לא יהבינן לה לדין מורד' ואפשר שרוצה לומר לא די במה שיהבינן ליב' כל נכסים אלא אף איגרת מרד כותבין עליה מטעמ' דרמב"ם אבל מ"מ הוא קשה כי לפי טעמא הרמב"ם אפי' בלא דעת' אממון נמי כדפי' וראיתי תשובה מהר"י וויי"ל שכתו' וז"ל היבמה קוד' שתחליץ אין לה שום זכות בנכסים עד אחר שתחלוץ ואפי' אם תפסה נכסים כדי כתובה דהא כתב הא"ז אפי' יבמ' האסורה ליבם מדרבנן אינ' גוב' כתובתה עד שתחלוץ ע"ד יבם שניתן לה כתובה מנכסי בעל הראשון קודם החליצה לפי שלא רצה ליבמ' וגם אין דעתה לינשא עוד לפיכך לא חששה לחלוץ לא זכת' היבמ' באותו נכסי' ואפי' הקנו קניין בטעות הוא וחוזר מכל מה שנתן לה היבם חוזר וגובה ע"כ ומה שטוענת ואמר' איני חולצת אלא הריני אשב עגונה ואזון משלי ממעשה ידי טענות' לאו טענה דכופה אית' היבם לחלוץ וכן כתב המיימוני והמרדכי מביאו בפ' החולץ וז"ל אפי' אמרה היבמה איני נזונות משלו ואשב עגונה כל ימי אין שומעי' לה שהרי היבם אמר כל זמן שאת זקוקה לי אינ' נותני' לי אשה ואפי' הוא נשוי אפשר שישא אחר' או תהיה לו מריב' בתוך ביתו מפני היבמ' עכ"ל ותימ' מה ראיי' הביא מן המרדכי שהביא דברי הרמב"ם הלא מתחילה כת' בשם מור"ם דלא גריע ממורדת ובודאי דברי מהר"ם במרדכי עיקר בכל דוכתא וכי היכי דנשמה אותו דלא ליפלגי אמינ' בודאי מה שכתב מהר"ם בתחילה דלא גריע ממורדו' היינו שהוא ג"כ לא תבע בה לחלוץ אלא אדרבה הוא רוצה לעגנה עד שתחלק עמו הממון והיא אינ' חוששת לעיגון אבל אם אינ' רצונה לחלוק עמו הנכסים לא גריע ממורדת ויהבינן לה כל מה שהכניס' ואם הוא רוצה לחלוץ בעבור שלא תהא אגידה ביה יחלץ לה בחנם ומ"ה יש לה דין מורדת דהא לא גרוע מינה דהא מורדת בעבור טענה גרוע נותני' לה כל מה שהכניס' זו שמורד' בעבור שאין רצונה לותר על שלה ולכנוס עמו בתקנת הקהילה ק"ו דלא גריע ואף לא שייכ' האי טעמא דמיאו' עלי מ"ה לא חילק מהר"ם מידי דבכל עניין איירי היכא דאינ' רוצה לחלוץ וגם הוא לא תבע לחלוץ בעבור שאגיד' ביה אבל מה שכתב הרמב"ם דכופין איירי להדיא שתבעה לחלוץ

לפי זה יפה פסק הגאון הישיש מהררי"ו שכופין אות' היכי שהו' חפץ לחלו' ולאו כל כמינ' למתלי בשום אמתלא שבעולם לומר מיאוס עלי או מתבייש אני בכך להיות נכנעת בו ודבריו נראי' בעיני נגד מהרא"י והיכא שהיא ג"כ חפיצה לחלוץ אלא שאין רצונה לחלוק עמו בנכסי' הרשות בידה אלא שאין כופין אותו ג"כ לחלוץ מאחר שהיא אינ' נכנס' בתקנת הקהילה אין כאן מקום לכופו כמו שאין כופין גבי מורד' לגרש אפי' לאותו שכופין התם שאני התם משום דחיישינן שמא תצא לתרבות רעה דאנוסה היא שמאוסה היא עליה אבל הכא אמאי אינו חולצת א"כ תתעגן ומה בכך מאחר שאינ' חוששת בכך הילכך מסקנא דמילתא האידנא דליכא נכסי מלוג חולקי' כל הממון שהוא בנמצא או נותנין לה כתובה ואם היא אינ' רוצ' לחלוק בנכסי' אלא לישב עיגונא אז יש בה דין מורד' ונותנין לה כל מה שהכניסה בין תפסה בין לא תפס' לו אבל אין כופין אותה לחלוץ אבל אם הוא רוצה לחלוץ בחנם והיא אינה רוצה כופין אותה בכל מיני כפייה כי מצוה היא בתור' ומכין אותה עד שתצ' נפשה ולאו כל כמינה לומר אני רוצה ליבם דלאו בדידה תלוי רחמנא אלא ביבם והיכא דאיכא נכסי מלוג והיא רוצה ליטול את שלה בראש גם היורשים יטלו קרקעו' וספרים ומטלטלין שירש אחר שכנס' בראש ואח"כ חולקי' והברירה בידה ונכסי מלוג לאו דווקא מה שירשה אלא אף מה שהביאה לו ולא שמה בנדונייתו:

יט

דין אם היבמה טוענת מאיס עלי בטענה ואמתלא ותפסה כל מה שהכניסה:

פסק מה שטוע' הרב במורד' דמאיס עלי נותני' לה כל מה שהכניס' לו ואומרי' דלא איירי אלא במוחזקת וכגון שתפסה כבר הארכתי עליהם בפ' אע"פ סי' ל"ט ומצאתי שהשיב מהרי"ל היכא בלא טענה ואמתלא יש להעמיד הדין על דינה דמתיבת' ודוקא היכא דתפס' אבל היכא דיש ערמה מוציאין מידה הכל וה"ה לעניין יבמה אפי' לא תפסה לא גרועה מדין מורדו' דמאיס עלי דנותני' לה כל נדונייא אפי' לא תפסה דהא מן הדין זכתה בכל הממון עד מילוי כתובתה ומ"מ היכא דהכניסה לו מעט וכותבי' הרבה לפי המנהג בכה"ג אין בו דין נכסי צאן ברזל דאדעת' דהכי לא הקנה לה אלא רק מה שהכניס' היא נוטל' בין רב בין מעט ומ"מ נ"ל דווקא שהיא מודה שלא הכניסה לו כך הסך הכתיב' אלא אמרה האמת אבל אם היא אומרת שנתנה לו ממון הרבה ולכל הפחות כפי הסך הכתוב' והוא אינו מודה לה נאמנת דהא שטר כתובה מסייע לה אלא שנשבעת כשאר נשבעי' ונוטלי' אבל מ"מ אם יש לו עדי' או ראייה שלא הכניסה לו אלא כך וכך מהימן

ולא אמרינן הודאת בעל דין כק' עדים דמי דאמרינן מאחר שהדרך הוא כך לכתו' בכתוב' הוא הקנה לה משלו ואדעת' דהכי לא הקנה:

דיני משפטי הכתובות והנדוניות שלנו והוא תועלת לעניין חלוקת היבם והיבמה ולשארי טענות ומשפטים:

כ

עכשיו אבאר משפטי הכתובו' והנדוניי' שלנו תנן בפ' מציאת אשה פסקה להכניס לו אלף זוז לנדוני' והוא מקבל עליו בנכסי צאן ברזל כמו שכותבין ודין נדוני' דהנעלת ליה כו' מוסיף שליש ומקבל עליו חמש עשר' מנה לפי שיוכל להשתכר ולהרויח באותו מעות ואם היא מנכס' לו שום באלף זוז כגון בגדי' וכלים שמשתמשין בהן ברגלים לפחות גם הנועדים לשמח' חתן שמין לכבוד הכלה יותר משוי לא די שאינו מוסיף שליש אלא פחות חומש וכותב לה שמנה מאות ואם הוא שוה בשוה ששוה לכל כמו ששמין אינו מוסיף ואינו פוח' ועוד במשנ' רשב"ג אומר הכל הולך אחר מנהג המדינ' והלכ' כרשב"ג כן דעת כל הגאוני' והרמב"ם לא הביא אלא דברי רשב"ג לחוד וז"ל פ' כ"ג מהלכות אישות יש שהמנהגים רבות בנדוניא יש מקומות שמוסיפין שליש או חומש ויש פחות עד ובדברים אלו וכיוצא בהן מנהג מדינה עיקר גדול ועל פיו דנין וכן הביא הטור וכתב בסוף ועכשיו נוהגין לכתוב בכל הכתובות בשו' תי' ונדוניא אפי' לא הכניס' לו כלום ומגביה אותו לפי תקנ' הנשואין עכ"ל וכן כתב אבי העזרי בספרו כדי שלא לבייש העניות ומי שאין לו הורגלו לכתוב לכולם מאה ליטרי' שהיא הכניסה לו חמשין ליטרין והוא הוסיף לה מדלי' חמשים כנגד ס"ה מאה ליטרי' וטעמא כדתנן במסכת בכורי' שהיו מקרין את היודע לקרות כדי שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות וכיון שמוד' החתן שבין שניהם הכניסו מאה ליטרי' והוא מקנה לה קניין גמור ומקבל אחריו' עליו הוו להו כמאה עדים דמי היכא דלא חייב לאחרינא אלא לנפשי' והרגילו כן שלא תהא קלה בעיניו להוציא' ע"כ והאידנא כתיבנ' בגליל שלנו ודין נדונ' כו' מאה זקוקים כסף צרוף והחתן הוסיף לה מדילי' מאה זקוקים אחרים כנגדם פי' לבד הכתובה והיינו תוס' כי הכתוב' שהיא חמשים שקלי' דאורייתא והיינו צורי הוא עשרי' זהובי' ריינוס לפי שיעור פדיון הבן שכת' מהרא"י שקבל שהוא שני זהובי' ריינוס ודין התו' שוה לדין הכתוב' כדאי' ברי' אעפ"י דין הנדוני' שנקר' נכסי צ"ב אם פחתו פחתו לו אם הותירו הותירו לו אפי' הותירו ממיל' כגון שהכניס לו ב' כלי' באלף זוז ועמדו בב' אלפים כשנוטל' כתובת' ונכסי צאן ברזל אינ' נוטלת אלא א' והשני מעל' בדמי' שלה כדאיתא לקמן בפ' אלמנה לכ"ג ועכשיו שרבו הנדוניות אין לשנות הכתוב' ומי שרוצה להוסיף יכתוב תו' כתוב' יו'

א' החתונה רק שיכולי' לקבל קוד' החופ' שיכתוב ביום ראשון ונוסח הכתוב' ותו' אכתוב בעז"ה בפ' מציאו' אשה ובמדינ' רוסיא מדינה בהמו' שאין כותבין תוס' כתובה וכן שאר שטר ירושו' ואומרי' בניחוש, שלא יזכירו יום המית' צריכי' אנו לדקדק איך הדין עם הנדוניא מה נקרא נדוניא או נכסי מלוג כי לפעמי' מכנסת עשר' פעמי' יותר מסך הקצוב והנראה בעיני אעפ"י שכתוב' ודין נדוניא כו' בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושי' ובשימושי דירה כו' מ"מ אין הפינ' שכל מה שהכניס' לו אינ' שוה יותר מזה הסך ונאמר שהודתו כך' עדים דמי וכאלו מחלה לו היותר אין אנו אומרים כן דהא לא כתבינ' בכתובה ס"ה כל מה שהכניסה לו אלא כותבין ודין נדוני' דהנעלת ליה כו' פי' סך הנדוניא כך הוא אבל השאר בכלל נכסי מלוג כמו שפי' רש"י בריש אלמנה לכ"ג והסמ"ג והטור הביאו וז"ל מה שהאשה מכנסת לבעלה ושמה לו לקבלם עליו באחריות כתיבתו כמו שכו' ודין נדוניא דהנעלת ליה והוא מוסיף כנגדן וכותב סך הכל קבל עליו פלוני כך וכך וקורין נכסי צאן ברזל ויש שמכנס' ממון הרבה ואינו כותב' בכתובת' ומשיירת לעצמה והן נכסי מלוג והבעל אוכל פירות והקרן שלה קיים ואם ע"פ לה ואם הותירו הותירו לה וכן כתב אבי העזרי וא"כ היכא שהכניס' ממין הרבה ולא שמה שום דבר אלא כותבה מן הסתם מאה זקוקים ואין לה תוס' כתובה יד בעל על העליונה אם מפסיד הכל אינו מקבל עליו אלא מאה זקוקים ואפי' אם נפסד כל הממון שהכניסה ונשאר רק כלים ובגדים יכול לומר לא קבלתי עלי אחריות אלא אכלים ובגדים ולא על הממון שדרך להאבד בסחור' ולמיכלא קרנ' ואם הותיר והרויח בממון שמשתכר ונוסף על הסך שהכניס' יכול לומר אדרבה מעות המזומן קבלתי באחריותי כדי להשתכ' בו ולהרוי' ואף אם הכניס' הרבה ביותר מסך הכתיבה בנדוניא יכול לומר אטול במותר לפי חלקי ועל התכשיטי' והבגדים לא קבלתי עלי אחריות ואפי' אם נפסדו כולם אינו משלם כלום והיכא שהיה משתכר בסך ממון שכתוב בנדוניא וביתר הממון הוא מלוה בריבית או איפכא דאיכא רגלים לדבר שחילקו הממון אהדדי ובצד אחד מהממון העלה והרויח ובצד השני הפסיד יכול לומר שמה שהרוחתי בחל' הממון הוא הממון אשר קבלתי עלי בנכסי צאן ברזל ובאחריותי ואם הותיר הותיר לי ובאותו חלק ממון שהפסדתי הוא ממין נכסי מלוג שלך ופחתו לך והדין עמו כי הוא מוחזק בכל הנדוניא שהכניסה לו ולעולם בידו הבריר' אם לא שתברר מקידם כמו שכתבתי בפ' מציאת האשה סי' ה' זולת מה שנפל לה בירוש' אחר שכנסה שהוא בודאי נכסי מלוג בלי ספיקא וא"כ היכא שהיבם והיבמה חולקים הנכסים והיא נוטלת נכסי מלוג שלה ג"כ עכשיו ניטלת המותר אם הוא בעין מה שהכניסה לו ושוה יותר מן המאה זקוקי' הוא שלה אפי' אם היו כותבין

לה תו' כתובה אין בכך כלום דס"ס לא שמה לו בנדוני' א"ל שכותב' בתו' הכתיבה בה ג"כ המותר מה ששמה לה בנדוניתו ומי שיש לו עיניו בראשו יכול לתקן בשטרות קודם החופה כפי שיתנ' והיכא שאבי הכלה מבקש מן הבעל שיכתוב לה תוס' כתובה והוא אמר איני רוצה אלא אכתוב לך כתיבה וכמו שתקנו רבות' בשוה נראה אעפ"י שאינו יכול לכוף אותו לכך מ"מ אם רוצה צריך לעשות לה שטר אחר לראייה ששמה לו יותר ממה שכתוב בכתובה וכן ראוי לדון הלכה למעשה:

כא

דין היכא דידוע שלא הכניסה לו כלום ויש כאן ג"כ ב"ח אין האשה גובה אלא כתובה ותוספות:

שאלה בעל חוב ואשה שבאו לגבות בנכסי המת בקרקעי ואין כדי שיגבו שניה' וכתובתה מוקדם שהיא גובה והבעל חוב מפסיד או היכא שתופסי' במטלטלין לדברי הרא"ש שפסק אין מוציאי' מידה כאש' כתבתי בפ' הכותב סי' ב' שהדין עמו נראה כל היכא שכתב בכתובה ודין נדוניא כו' כמו שכותבי' אנו אפי' לא הכניסה לו פרוטה אין ניטלת אותו נדוניא אעפ"י שהודאת בעל דין כמא' עדים הוא ה"מ לחייב לנפשיה אבל לחוב לאחרים לאו כל כמיניה מאחר שידוע לכל שלא הכניסה לו מאומה כמו שפסק ראבי"ה במשפט הכתובה אבל מ"מ נ"ל גוף הכתובה שהוא חמשים כסף ותוס' הוא בחוב ממש שהרי הקנה לה בקניין ודינו ככתובה כדמוכ' בריש אעפ"י שכתב שהוסיף לה כנגדן והיא לא הכניסה לו כך מ"מ אין זה שקר שיכול להוסיף על הכתובה מה שרצה ומה שכתב כנגדן הוא לכבודה כאלו הכניס' לו ולעולם שם התו' הוא נופל על הכתובה ולא על נכסי ברזל שלה ואף שמשמע מדברי ראבי"ה שההוסף' ג"כ אינו נוטלת היכא דחב לאחריני שכתב וז"ל כיון שמודה החתן שבין שניהם הכניסה מאה ליט' כלומר נדוניא חמשין ליטרין והוא הוסיף מדיליה כנגדן הודאת בעל דין כק' עדים דמי היכא דלא חייב לאחריני אבל לנפשי' כו' ע"כ מ"מ יראה דתו' הכתוב' לאו מטעם הודא' בעל דין הוא שנוטלת אלא מטעם קנין שמקנה נפשו לכך כמו שכותבים התו' בריש אעפ"י תימא למה נהגו עכשיו שכותב חתן לכלה מאה ליטרי' אע"פ שאין שוה פרוטה ובמאי אקני והשיב ר' אליהו לר"י דמצינו כעין זה בהשוכר את הפועלים מתנה שומר חנם להיו' כשוא' ופריך במאי מקנ' בדברי' בתמיה ומשני בשקנו מידו משמע בכל עניין אע"פ שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמשעבד גופו לזה מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה ואין זה קניין דברים כו' ע"כ ואע"פ שכותבין אח"כ וי"מ משום דהוי הודאות בעל דין כק' עדים דמי שהרי כתב סתמא ושיעבדתי לה כל נכסיי הרי הודה שיש לו אע"פ שאנו

יודעים בבירור שאין לו מידי דהוה אמה שאנו כותבים בשטרות והקניתי לו ד' אמות קרקע בחצירי אע"פ שאנו יודעי' נמי בבירור שאין לו כמו שאמר ר"ת דהיינו טעמא נמי משום הודא' בעל דין כק' עדים דמי ע"כ א"כ לפי זה הטעם נמי היכ' דחב לאחריני לא תגבה מ"מ נ"ל הטעם הראשון שהשיב ר' אלי' משום קניין הוא עיקר וכן כתב הרא"ש שטעם יש מפרשי' אינו מספי' לנכסי' הידועי' שלא היו לו באותו שעה ונראה לי דע"כ הרא"ש אינו פליג על הודאו' בע' דין כק' עדי' שהרי הוא בעצמו כתב בריש הזהב כך אפי' היכא שידוע שאין לו מ"מ מועי' מטע' הודאת בעל דין כו' אלא ע"כ הרא"ש סבר דטע' זה אינו מספי' לנכסי' הידועי' שלא היו לו משום דחב לאחריני וז"ל הרא"ש בפ' הזהב ומה שנהגו לכתוב הרשאה כו' אעפ"י שאנו יודעי' שאין לו קרקע כו' ונראה טעם המנהג שלא לדקדק אם יש לו קרקע לפי שרוב המקני' לחובתיה' ליתן או לשעבד נכסיה וסמכינן אהודא' שהן מודי' לחובתי' ואין בודקין אחריו אבל בימי התלמוד היו רגילין לדקדק ע"כ ומדתלה הטעם ברוב המקני' כו' ע"כ הכי קאמר לפי שאינו חב לאחרים אלא הודאת עצמו שמודים על עצמו לשעבד החוב אבל אי הוה קנין וחב לאחרים לא ומ"ה לא הספיק לרא"ש טעמא דהודאת בעל דין לעניין כתיבה גבי נכסי' הידועי' שלא היו לו לפי שחב לאחרים שאם כתובתה מקודם תטול הכל אלא מטעם קניין שהו' שיעבודא גמור וא"כ ע"כ קניין אין שייך אלא בדבר שהוא מוסיף לה ומקנה לה אבל מה שמקבל עליו אחריות של נדוניא אע"פ שג"כ הוא מקנ' נפשו מ"מ מאחר שעיקר הדבר אינו אמת שהרי לא הכניסה לו א"כ אף השיעבוד בטל ממיל' וקניין שלו טעות הוא ואף שמשמ' בתו' שאותו שעבוד שמקנ' נפשו מועיל אפי' לגבי נדוני' שהרי כותבין מה שנהגו שיכתוב החתן מאה ליטרין והיינו חמשים ליטרי' נדוניא וחמשים נדוני' תוס' כמו שהיו המנהג בימיהם מקדם כמו שכתב ראבי"ה וכן תמצ' במרדכי בשם מהר"ם מ"מ נראה דלא כתבו התו' שמועיל הקניין והשיעבוד אלא היכא דלא חב לאחריני אבל היכ' דחב לאחריני באופן שכתבתי לא מועיל טע' הקניין אלא אתוספו' ומ"ה כותבי' נמי טעם דהודאות בעל דין כו' ולא סותרין אותו מטעם שכתב הרא"ש אלא היינו טעמא משום דאיירי בסתם כתוב' שאינו חב לאחרים אבל האשיר"י שכתב שטעם זה אינו מספיק היינו שרוצה לפסוק אפי' היכא דחב לאחריני ומ"ה לא כתב בדבריו מאה ליטרי' אלא מה שנהגו החתן כותב כתובה גדולה והיינו על התו' קאמר אבל על נדוניא אינו מועיל שום טעם במקום שחב לאחרים ואף אם תאמר שהתו' והרא"ש לא כיוונו לדברי ואין לי ראייה מהם מ"מ כדי דברי ראבי"ה לסמוך עליו ולהכריע לעניין נדונייא לכל הפחות שלא תגבה היכ' דחב לאחריני כמ"ש מהרא"י שהוא בעל סמכ' בפרט נדון זה שכת' במשפט הכתובה איך

שראה הלכה למעשה מאביו ר' יואל הלוי וקבל מזקינו ראב"ן הילכך היכא שידוע שלא הכניס' לו מאומ' ויש ג"כ ב"ח שלא תגבה אלא כתו' ותו' ונדונייא כפי שהכניס' ותו לאו:

כב

דין אם הי' היב' משומד בין בשע' נישואי אחיו או לאחריו זקוקה לו ובעי חליצה ואם ישח אחר אפילו הוא רחו' הרבה צריכ' לחלוץ ממנו ואפי' הוא קטן אואם היבם חזר בתשובה חולצת ממנו לכתחילה ואשת משומד אף שקידש אחר שנשתמד מד מ"מ או חולצת או מתייבמ' והיכא שהיבם משומד וסבור' שמת ונשאת בלא חליצה ואח"כ בא המשומד מותרת לבעלה אחר חליצה:

פסק תשובת הגאוני' יבמ' שנפל' לפני משומ' כיון דהורתו ולידתו בקדושה זקוק' ליבם ומתעגנה עד דחליץ לה אותו משומד וכתו' ר' יהודא גאון אי בדנסב' בעל הוה יבם משומד לא בעי לא חליצה ולא יבום ואם היה הבעל משומד ויושבת תחתיו באונס ומת בשמדו' בלא בני' אינ' זקוקה לא ליבום ולא חליצה דהאי לאו אחיו הוא ע"כ והא"ז כתב בשם ר"ת דאפי' אם היה היבם ישראל בשעת קידושי אחיו אם היה משומ' בשע' מיתת אחיו לא חולץ ולא מיבם אבל רב נחשון גאון וספר בשר שעל גבי גחלים כתבו דוק' שאם הי' משומ' בשעת נשואי אחיו כדברי רב יהודא גאון ופלוגתייהו אי מיתה מפלת או נישואי' מפילים ומ"מ כתב שאם חזר בתשובה קודם מיתת אחיו דמודים שזוקק אותו ורש"י אשר מימיו אנו שותין תמה ולחליצה רק שאינו נאמן באסורי' ויינו יין נסך וכתב שאין להשגיח בתשובת הגאוני' שמחלקי' בין נשתמד בשעת נשואין והטור כתב ג"כ כה"ג לא ידענ' למה לא תהי' אשת המת זקוקה ליבם גם מה חילוק יש בין אם היה יבם משומד כשנשאת או לא והר"ם הביא ראייה לדברי הגאונים מדפרי' בפ' הגוזל אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכת שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה מעיקרא ומשני מינח נייח לה טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו כלומר ניחא לה בבעל כל דהו א"כ לגבי משומד דליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניח' לה להתיב' כי יעבירנ' על דת לבא עליה כל זמן שהיא נדה וא"כ ודאי נפק' בלא חליצ' אם אין שם יבם אלא הוא ומ"מ כתב אע"פ שהבאתי ראייה לדברי הגאוני' לא מלאני לבי לעבו' על דברי רש"י כאשר בא מעשה לידי ע"כ וא"כ מי זה הוא ואי זהו אשר מלאו לבו להקל בדברי רש"י אשר מימיו אנו שותין ורגיל הוא לבנות יסודו על הגאוני' ואפ"ה לא רא' מקו' לתשוב' וחולק גם ראיית מהר"ם אינה כ"כ ראייה דנוכל לומר ג"כ ניח' לה דסבר' להחזירו למוטב כאשר איתא במדרשי' שהכל הולך אחר האשה והביא מעשה בחסיד אחד שגירש את אשתו ששהה עמה י' שנים ולא ילדה ולקח החסיד רשעה אחת והיא

נשאת לרשע א' לימים נעשה הרשע צדיק והצדיק רשע ומ"מ אין להקל בדברי הגאוני' שלא לחלוץ ממשומד אם יש אח אחר אפי' הוא רחוק הרבה וכן נמצא במרדכי וז"ל שאלו למה"ר על יבמה שהיו לה שני יבמי' הגדול הי' משומד והקטן הלך למדה"י אם הגדול משומד יכול לחלוץ כדברי רש"י או לא יכול לפוטרה כדברי הגאוני' והשיב שלא לחלוץ מפני שיש לה יבם ישראל ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא עכ"ל ומ"מ נ"ל אם חזר בתשובה שיכול לחלוץ אפי' לכתחילה כדלעיל ואשת משומד פשיטא שחולצת ואף מתיבמת ואף שקידש אחר שנשתמד ומ"מ היכא שיש לה יבם משומד והיתה סבורה שמת המשומד ונשאת בלא חליצה ואח"כ בא המשומד נ"ל דמותרת לבעלה אחר חליצ' אף שמסקינן בפ' האשה רבה דאסרינן על בעלה אפי' שוגג היכ' דנשאת מ"מ הכא גבי משומד מאחר דהרבה גאונים מתירין אפי' בלא חליצה כדי הם לכ"פ דבדיעבד נסמך עלייהו בפרט גבי איסורא דרבנן דלא להוציא מבעלה וכ"פ הגאון מהר"י וייל הלכה למעשה גם לקמן פ' האשה רבה סי' כ"ג הבאתיו:

כג

דין החולץ ליבמתו הוא כאחד מן האחין לנחלה לא פחו' ולא יותר ואם יש שם אב האב יורש הנכסי' ואם הוא מיבם זוכה בנכסים ושם ביארנו דיבם בכור יורש חלק הירוש' של אחיו המת וחלקו:

מתני' החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה לא יותר ולא פחות משאר אחיו ואם יש שם אב יורש אב הנכסים ואם הוא מיבם זוכה בנכסים של אחיו ר' יהודא אומר אפי' אם הוא מיבם אם יש אב הרי הן הנכסים של אב ופסקינן בגמרא הלכה כרבנן ולא כר' יהודא ופריך אליב' דר"י מ"ט דכתי' והי' הבכו' אשר תלד כבכו' מה בכו' אין לו בחיי האב כלום אף האי נמי אינו נוטל לו בחיי האב כלום אי מה בכור לאחר מיתת האב נוטל פי שנים אף האי יבם נמי נוטל פי' שנים לאחר מיתת האב ומשני מידי יקום על שם אביו כתיב יקום על שם אחיו כתי' יש מקשים הא דפריך לר' יהודא שיטול פי שנים היינו שיטול חלק הירושה של אחיו המת ומאי פריך דילמא אין ה"נ אלא בודאי ש"מ דאינה יורש חלק הירושה של אחיו המת ומר' יהודא נשמע לרבנן דבה' לא פליגי אהדדי וזהו דעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והטור אבל רש"י ור"י סוברין בפ' יש בכור שיורש חלק הירוש' של אחיו המת שהרי יקום על שם אחיו כתי' לעולם עומד במקומו בין לרבנן בין לר' יהודא וכן נראה כי כמו שהבכור שמת בחיי האב שבן הבכור נוטל פי שנים של אביו ה"נ גבי יבם דבכור קרייה רחמנא ועוד יקום על שם אחיו כתיב דמשמע שעומד במקום אחיו כאלו הו' בחיי' ופירושא דהאי סוגיא לא איירי כלל דשקיל וטרי

בנכסי אביו של המת אלא איירי בנכסי אחיו המת אליבא דר"י שהיה היבם ראוי לירש וקדם האב וירש בנו משום דבכור קריה רחמנא דאין לבכור בחיי האב כך לא יזכה היבם בנכסי אחיו המת בחיי האב ע"ז קמדקדק שיזכה היבם באותה החלק שירש אביו בנכסי אחיו אם הם בעין לאחר מיתה בחלק הבכור אבל בנכסי אביו שלא ירש פשי' שנוט' פי ב' שהרי עומ' במקומו ועל זה משני מידי יקום על שם אביו כתיב שנוטל הירושה שירש אביו וכיון שירש אביו ולא נכסי המת הן אין לו חלק באותו ירוש' יותר משאר אחין אלא שהיבם נוטל בהן פי' שנים והשאר חולקין כמו שחולקין נכסי האב שלא יירש מן הבן שהיבם נוטל פי שנים והשאר לאחין וכן פי' מהר"ם בפ' יש נוחלין וכן יראה מפי' רש"י שפי' הכא אי מה בכור כו' כלו' ונימא שר"י יודה דנוטל זה חלקו וחלק אחיו היינו כדפי' דעל חלק נכסי אחיו המת דשייך לומר שיודה לרבנן שיהא לו לב"ה זכייה בגוי' לענין ירושה וכן עיקר וא"כ אי הוה המת שמת בחיי אביו בכור נוטל היבם פי ג' חלקים חלקו ושני חלקי המת שהרי במקומו עומד ממש ולא חשיב יורש לגביה כמו שפי' ועוד אפי' חשבת לי' לבן היבם מ"מ גבי בכור' בנו יורש שני חלקים אפי' מת הבכור בחיי אביו כדפי' רשב"ם בפ' י"נ אלא שצריכין אנו לומר שהיבם במקומו עומד ולא חשב כבנו דאם חשבינן כבנו אינו נוטל כלל חלקי אביו משום דהוי כמו בכור בנכסי דאבא אבא דאינו נוטל רק ב' חלקים א"כ היבם דחשבית ליה כבכור לא עדיף אלא דצריכה למימר דבמקומו עומד ובתשובה דהלכו' נחלו' כתב מהר"ם שאפי' מת גם היבם בחיי אביו שבניו נוטלין פי שנים כמו גבי בכור ושאר חילוקי' דיבם לענין ראוי ומוחזק דפליגי בי' אמוראי בפ' יש בכור אפרשנה בעז"ה בפ' י"נ הילכך במקום שמיבמין לעולם נוטלים היבם ובניו ב' חלקים בנכסי אביו ואם היה המת בכור נוטלי' ג' חלקים

כד

דין שהחולץ אסור בקרובת יבמתו וכן היא אסורה בקרוביו אפי' בשניות אסורין ודין דמותרי' האחי' בקרובתי' ודין דמותר אדם באחות צרת חלוצה ואסר בצרת אחות חלוצתו אפילו נשואות לנכרי ודין יהודי שנהרג והניח, אשה ובן קיימא וביום שנהרג מת הבן וספק איזה מת תחיל' ועמ' דאח וחלץ ליבמתו ואותו האח רוצה ליקח אחות זקוקתו וספק אחות חלוצה אינו רשאי לעשות לכתחילה:

מתני' החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה כגון אמה ואם אמה ובאם אביה ובבתה ובבת בתה ובת בנה ובאחותה כל זמן שהיא קיימת והאחין של חולץ מותרין בכל קרובתי' דבחליצה של זו פקעה הזיקה שלא לאסור בקרובתי' והיא אסורה בקרוביו של חולץ באביו ואבי אביו ואבי אמו ובנו ובן בנו באחיו ובבן אחיו בין מן האב בין

מן האם ואיבעי' לן בגמ' אי גזרו שניות בחליצה כגון אם אם אמה או בת בת בתה או היא בבן בן בנו או לא גזרו וממתני' דקתני היא אסורה באבי אביו דהוי נמי שנייה אין ראייה דלא משום חולץ אסורה אלא משום בעלה המת דגזרו שניות בערוה דאורייתא ומסיק דגזרו שניות אף בחליצה כללו של דבר הרי היא כאשתו גמורה שגירשה ואמרינן במשנה שמותר בקרוב' צרת חלוצתו כגון שחלץ לאחת וצרתה נפטרת באות' חליצה מותר' לישא אחות' או כל קרובי' של אות' צרה ואף שהיא אסורה עליו בערו' אשת אח בקרובת' לא גזרו אלא בחלוצה אבל אסור בצרת קרוב' חלוצתו פירש"י כגון ראובן חלץ ללאה ורחל אחותה נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה הצרה לראובן ופריך בגמר' מ"ש האי ומ"ש האי ומשני הך דאזלא בהדה לבי דינא גזרו בה רבנן פי' כשלאה חולצת מולכת רחל אחותה עמה לב"ד ואין הכל יודעין הי יבמתו וסברי שלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו סברי צרת חלוצתו נסי' ואינהו סברי שרחל וצרת' נשי אחיו נינהו שהרי חלץ לרחל הא דלא אזלה בהדה לבי דינ' לא גזרו בה רבנן כיון שהיבמה חולצת אין מוליכו' צרת' עמה א"כ כשנסיב קרובת הצרה לא אמרי אחות חלוצתו קנסיב כך גי' רש"י ורי"ף והקשו התו' ותימא גדולה לפירו' דהא תנן במתני' החולץ אסור באחותה כל זמן שהיא קיימת הא מתה שרי ותנן נמי לקמן חלץ לה ומתה מותר באחותה ואמאי הא סברא שחלץ לאחותה ועוד תנן האחין מותרין אע"ג דאזלי בהדה לבי דינא ועוד שלא הוזכר איסור צרה אלא במקום מצוה כגון מן האחי' אלא נראה דגרסי' דאזלא בהדיה לבי דינא וה"פ האי לאה דאיתעבד בה מעשה שהרי הלכה עם החולץ לב"ד לחלוץ דמיא לגרושה והחמירו בה ואסרו גם צרת קרובתי' כשנשואה לאחין דדמיא לצרת ערוה דרחל הוי כאחות גרושתו אבל צרת חלוצתו לא איתעבד בה מעשה לא גזרו בה וכן דעת הרא"ש והטור ואני אומר אין משיבין הארי לאחר מיתה בפרט שהרי"ף הסכים עמו כי מה שהקשו מהא דמתה מותר באחותה ולא אמרינן דסברי שחלץ לה שאני התם דכ"ע ידעי שחלוצה אסורה לו כערוה וכי יראו שישא אחותה א"כ ממיל' ידעי דלא חלץ לה אבל בצרת חלוצת' לא כ"ע ידעי דאסירי וסברי שצרת חלוצה מותרת וכ"פ הרי"ף להדיא ומה שהקשו שהאחין מותרים אע"ג דאזלי בהדיה לבי דינא שאני התם דמצוה בגדול לחלוץ וכ"ע ידעי שהגדול חלץ ועוד בגברי ליכא למיטעי שהרי בלא"ה כמה כנופי' של אנשים יש לשם אבל בנשים איכא למיחש מאחר שהלכה עמה א"כ יאמרו אכל אחת ואחת שחלצה ועוד דהנשים מכסי' עצמ' ואינ' מגלי' פניהם כ"כ איכא למיטעי ומה שהקשו שלא הוזכר איסו' צרה אלא במקו' מצוה היינו באיסור דאוריית' שהיא עליו כערוה אבל הכא איירי באיסור סופרים

ואסור אף שלא במקום מצוה מטעמ' דפריש' לכן נראה צרת קרוב' חלוצת' אפי' נשואה לנכרי ואף שכתב הריטב"א עליו כי ניים אמר מר להאי מילתא אמינא בהשכל ומפי רבותי' פרש"י כך ואין להקל לכתחילה ומ"ש הרי"ף בהאי סוגיא דאין הלכה כשמואל דאמר על צרת חלוצה הולד ממזר דק"ל כר' יוחנן דאמר אין חייבי' כרת לא על החלוצה ולא על הצרה כבר כתבתי בפ"ק:

כתב המרדכי שהשיב רבינו ברוך על מעשה א' שנהרג יהודי א' והניח אשה ובן קיימא וביום שנהרג מת הולד וספק איזה מת תחילה ועמד האח וחלץ לאשה מספק ואותו אח רוצה ליקח אחות זקוקתו וספק אחות חלוצתו מדרבנן והשיב אעפ"י שיש למנות ולהתיר אינו רשאי לעשות מעשה לכתחילה מפ' החולץ עכ"ל:

כה

דין דאחות חלוצתו חולצת ולא מתייבמת ואחות גרושתו פטורה אפי' מחליצה ופוטרת צרתה:

מתני' החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחות' ומת חולצת ולא מתייבת פי' דמדאוריית' רמי' קמי' דאחות חלוצה מד"ס אבל המגרש אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום פי' דאחות גרושה בחייה מדברי תורה וה"ה שפוטרת צרותיה כצרת ערוה ומסיק בגמרא אמר ר"ל כאן שנה ר' במשנתינו אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי סופרים:

כו

דין שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה ויש לו אח אומרים לו המתן מלישא עד שיחלוץ אחיו ואי כנס מפרישן ואי עבר על דברי חכמים שאמרו לו אחר שקידש שלא יכנס ובנם מפרישין ממנו בגט אפי' הוא כהן:

מתני' שומרת יבם שקידש אחיו את אחות' משום ר' יהוד' אמרו שאומרי' לזה שקידש המתן מליכנס עד שיעשה אחיך הגדול מעשה כלומר שיחלוץ או ייבם חלץ אחיו או שייבם יכנוס זה את אשתו דפקע זיקה מיניה מתה היבמה קודם שעש' מעש' יכנוס את אשתו דהא אפי' אי כנסה איהו ומת' מותר באחות' אבל שאר ערות כגון אמה ובת' אפי' מתה אסור באות' שקידש' דזקוק' בכדי לא פקע' כדאיתא לעיל בריש פ' כיצד סי' ב' ואם מת היבם יוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה אבל יבומי לא דאחות גרוש' היא ולכנוס לא דאחות חלוצ' היא וא"ל דאשת אחיו תהא פטור' מן החליצ' דהא אחות אשתו היא זה אינו דזיק' הראשונ' דנפלי נמי קמיה קודם שקידש לאחות' לא פקע' ופי' ר"י בעל התו' לעיל בפ' שני דדוקא קידש אומרים לו המתן מלישא משום דבשעת נשואי'

נרא' כנושא אחות זקוקתו אבל אם נשא כבר דהוי כאשתו גמורה פקע ליה זיקה לגמרי ואין צרי' להמתין מלבעול וכ"כ הכא הרא"ש וכן דעת המרדכי והטור ונימוקי יוסף בתו' בפרק שני דחכמים האחרוני' לא הודו בזה ואמרו כשם שהקדושים לא מפקעי זיקה מדרבנן וקדושי דאורייתא הוא אלא רק אין חילוק וכתב עוד והיינו דאמרי' במתניתין המתן עד שיעשה מעשה ולא אמרי' לי' שיכנוס אלא עיקר הדבר תלוי במעש' אחיו דבמעש' זה מתיר אחות' בלי ספק והנה מ"ש בסוף היינו דלא אמרי' לי' שיכנוס אינ' דברים של טעם כלל דהא כבר הקדים ר"י וכ' דלכתחיל' אסור לכנוס משום דנרא' כנושא אחות זקוקתו ומ"מ נרא' בעיני דברי האחרוני' מדלא קאמר במתני' אלא חלץ אחיו או יבם מותר לכנוס אשתו משמע דליכא שריות' אלא בהאי עניינא אבל לא בעבר וכנסה דאי לא תימא כן מאי הועילו חכמים בתקנתן שימתן כל אחד יערים ויקדש ויכנוס ועוד מדלא אמר במתניתין המתן מלישא אלא המתן סתם קאמר משמע דבכל עניין קאמר והא דקאמר שקידש רבותא קמל"ן אפי' קידש דלא עבר עבירה כ"כ א"ה אומרים לו המתן וק"ו לכנס שנשא אחות זקוקתו דאומרים לו המתן ואף מפרישים ממנו ומ"מ כדי הוא דברי ר"י והגדולי' שנגררים אחריו דסמכינן עלייהו דלא מפרישים אותו בגט כמו קדש תוך ג' דפ' החולץ אלא בהפרשה בעלמא סגי ועוד כתב כ"י דוקא שקידש לאחר שנזקקין לו שקידשה באיסור אבל קדשה קודם שהית' זקוקה ולא כנסה עד שנפלה לפני אחיו יכנוס ולא גזרו רבנן ודבר ברור הוא כן דעת כל הגאוני' ומסיק בגמרא אמר שמואל הלכה כר' יהודא בן בתירא דהיינו יש זיקה אפי' בשתי אחים הילכך מי שקידש אחות זקוקתו ויש לו אח אומרים לו המתן מלישא עד שיחלץ אחיך ואי כנס מפרישין ואי עבר על דברי חכמי' שאמרו לו אחר שקידש שלא יכנוס וכנס מפרישין ממנו בגט אפי' הוא כהן ר הנראה בעיני כתבתי וה' יצילנו משגיאות:

כח

דין דאם מת אשתו מותר ביבמתו: **כז מסקינן** בסוגיא איבעיא להו מת אשתו מותר ביבמתו או לא ומתני' דקתני מת יבמתו ולא קתני מתה אשתו דהוי רבותא טפי אין ראייה דאיידי דבעיא למיתני מת היבם תנא נמי מת היבמה ומסיק רב ור' חנינא דאמרי תרווייהו מתה אשתו מות' ביבמתו אמר רבא מ"ט דרב משום דהואי יבמה שהותר' קודם שקידש לאחותו ונאסרה וחזרה והותר' במיתה של זו תחזור להיתר' הראשון שמואל ורב אסי דאמרי תרווייהו מתה אשתו אסו' ביבמתו והיינו טעמ' דסב' דלא אמרי' שתחזו' להית' הראשון אלא בזיק' דרבנן כהאי דפ"ד אחין אבל אחות אשה דהוי דאוריי' כיון

שנאסרה לא תחז' להית' הראשון ופסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דהלכה כרב באיסורי לגבי שמואל וגם ר"ח היה גדול יותר מרב אסי:

דין היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד ג' חדשים שלימים חוץ מיום שמ' הבעל ויום החליצה ויבום ואם יבם או חלץ תוך ג' חדשים ולא נמצא מעוברת יבמה וחליצה ש"ד ושם ביארנו דלאחר חליצה אין צריכה להמתין ג' חדשים מיום החליצה אבל אם מת היבם תוך ג' צריכה להמתין ג' מיום המיתה של יבם ואם יש לו עוד אח אין צריכה להמתין עוד ג' מלהתייבם לשני אלא מתייבמת מיד:

מתני' היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיש לה ג' חדשים שלימים דהיינו תשעים יום חוץ מיום שמת בעל ויום החליצ' או יום היבו' דשמ' מעובר' היא ואינה עולה ליבום וכל היכא שאינ' עולה ליבום אינ' עולה לחליצה דכתיב אם לא יחפוץ האיש הא חפץ יבום א"כ תלוי החליצה ביבום והא דכמה נשים חולצ' ואינה מתייב' היינו היכ' דלא אפשר לתקוני אבל הכא אפשר לאמתוני עד שתהא ראוי ליבום ואם יבם אותה או חלץ בתוך ג' ולא נמצא מעובר' יבמה יבם וחליצתה חליצה מעליא רק שצריכה להמתין ג' חדשים ממיתת הבעל קודם שתנשא ואם נמצאת מעוברת כתבתי בריש פרקי' כל החלוקי' ואין חילוק בין ילדה לזקנה אפי' בת תשעים או עקרה או איילונית או שאינה ראוי לילד או שלא שמשה עמו בודאי א"ה צריכין להמתין ג' חדשים דלא חילקו חכמי' בדבריה' כדלקמן גבי הבחנה אבל אחר חליצה מותרת מיד ופסק ר"ת דוקא חלץ שהחליצ' מוכחת שלא בא עלי' כדאמרינן גבי ממאנ' שאינ' צריכ' להמתין דמיאונה מוכיח עלי' שהיא קטנ' אבל מת היב' קודם שחלץ לה אפי' מת אחר ג' למית' הבעל צריכ' להמתין ג' חדשים ממיתת היבם דיותר יבמ' קרוב' לבו' מארוס' דגזרינן אטו נשוא' וכן פסק הרא"ש ובתרומת הדשן כתוב היינו דווקא היכא שאין שם אלא יבם אחד אבל אם היו שני יבמין ומת אחד מהן מותר' להתייב' לשני תוך ג' חדשי' למיתתו של ראשון:

כט

דין דיבמה ג' חדשים הראשונים ניזונ' משל בעלה ומעשה ידיה ליב' מכאן ואילך אין לה לא מבעל ולא מייב' אם תבעה את היבם לב"ד עמו בדין בין נתרצה בין לא נתרצה בין חלה בין הלך למה"י לעולם ניזוני', משל יבם אבל אין מעשה ידיה שלו וגבי יבם קטן אין לה מזונות לא מנכסי בעל ולא מיבם עד שיגדיל:

ת"ר יבמי ג' חדשים הראשונים נזוני' מנכסי הבעל מכאן ש ואילך אינ' נזוני' לא משל בעל ולא משל יבם עמד בדין וברח ניזונת משל יבם נפל' לפני יבם קטן מאי מיבם לית לה מבעל מאי וכו' והילכתא לית לה משמיא קנסו' כתב הרא"ש בתשוב' ג' חדשים

שהיא ניזונית מנכסי בעל' מעשה ידיה ליבם בכל מה שתרויח בין במלאכה ובסרסרות ובכל דבר ואינ' יכולה לקנות חפצי' ומלבושי' במעשה ידיה בלי רשות היבם ואם קנתה ונשתמש' בהם הבלאות של יבם עכ"ל. וכתב הרמב"ם ג' חדשים הראשונים ניזוני' מנכסי הבעל בשלא הוכר העובר ואם הניח מעוברת נזונית והולכת כל ימי אלמנותי' כשאר אלמנות לא נמצאת מעוברת אחר ג' חדשים או שהפילה אינ' ניזונת לא משל בעל ולא משל יבום אלא תובעת ליבמה ליכנוס או לחלוץ תבעה ליבמה ועמד וברח א שחלה או שהי' במדינ' הים ניזונת משל יבם נפל' לפני יבם קטן אין לה מזונות כלל עד שיגדיל ויהי' כשאר היבמין עכ"ל והקשה הכ"מ אמאי לא אמר שהלך למדה"י ותי' אפשר דבא לאשמועינן דהא דאינו חייב אלא א"כ ברח או חלה היינו כשהי' דר עמה במדינה אבל הי' דר במדינה אחרת והעמידתו שם בדין היא או שלוחה מיד חייב במזונותי' עכ"ל:

ל

דין לא ישא אדם מעוברת חבירו ומנקת חבירו בין אלמנה ובין גרושת חבירו:

בגמר' על מתנית' וכן שאר כל הנשים כו' פריך היכא דקים לן דמעוברת תינשא אלמא תנינא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומנקת חבירו ואם נש' יוציא ומתרץ גזירה שמא תעש' עובר' סנדל א"ה דידיה נמי אי למ"ד במוך במוך ואי למ"ד מן השמים ירחמו וכו' אלא משו' דחס' א"ה דידי' נמי דידיה חיי' עילו' ה"נ חיי' עילו' אלא סתם מעובר' למניק' קיימ' דלמ' איעבר' ומיעכר חלב' וכו' כת' הרמב"ם פ' י"א מהלכות גרושין וז"ל וכן גזרו חכמי' שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואע"פ שהזרע ידועה למי היא מעוברת שמא יזיק הולד בשע' תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו ומניק' שמא יתעכר חלבה והוא אינו מקפיד לרפאת החלב וכו' ויש לתמוה על רבינו למה מביא הטעם דדחסא דאידחא בגמ' וגם סגי בטעם השני משום דנעכר החלב ומעוברת למניקה קיימא ונ"ל כי התו' כותבים בד"ה סתם מעוברת למניקה וכו' רבינו שמשון זקנו של הרשב"א היה אומר דגרושה מנקת מותר' לינשא כו' ואין נראה לר"ת דהא למאי דהוה בעי למימר דטעמא משום דיחסא לא הי' חילוק בין אלמנה לגרושה כו' וכ"פ בשאלתות דרב אחאי דלא שנא גרושה ולא שנא אלמנה ומעתה י"ל שגם הרמב"ם ס"ל כדעת ר"ת ומ"ה הביא טעם זה דמני' מוכח שגם גרושה אסורה לינשא ונראה בעיני שדעת הרמב"ם מה שהתרצין שתירץ דידיה חייס ידע שיש להקשות דחברי' נמי בפרט מאחר שכבר הקשה כמה פעמי' מ"ש דידי' מדחבריה אלא שסבר שהסבר' נותנת שהאדם חייס על שלו א"כ אינו כ"כ זהיר להיות חייס אבן חבירו וסבר אין חייב להזהר כ"כ שהרי כדרך כל הארץ הוא עוסק אלא שהמקשה אפ"ה פריך דחבריה נמי חייס לפי שכל ישראל

בחזקת כשירים וזהירי וזריזים במלאכתם ומ"ה הוצרך לומר מעוברת למניק' קיימי ולכן האידנא שבעו"ה רובא דרובא אינ' זריזי' וזהירי' בפרט בענין כזו שהיצר גובר עליו א"כ יש ויש ליחוש לדיחס', ונ"מ היכא דצמקו דדיה דשרי כשהיא מינקת מ"מ משו' דיחסא יש לחוש ולאסור מעוברת חבירו האידנא וא"כ דבריו כנים ואמתיים ועכ"פ הדין נותן שלא להתיר מעוברת חבירו בשום ענין לפי מה שפירשתי בפ' אעפ"י דמ"ה יש להתיר צמקו דדיה בחיי בעל' וכל הדומ' לה משום דלא נקרא מינקת חבירו אבל מעוברת נהי דבטל הטעם משום דלמניק' קיימ' ותאמר ג"כ דיחסא לא חיישינן א"ה מעוברת חבירו נקראת ואין להתיר שלא חלקו חכמים באיסו' כמו שלא חלקו משום הבחנה ואסרו עקרה וזקינה:

לא

דין שסתם ואח"כ מחלוקת הלכה כמחלוקת בין היכא דפליגי רבים עליו בין יחיד ואם סתם ומחלוקת במקום אחד כגון סת' ת"ק ויחיד או רבים פליגים עליו הלכ' כסת' אם לא הוי יחידאי, והיכא דאתמר בהדיא הלכה שלא כדברי מחלוקת הלכה כסתם והיכא דהוי מחלוקת ואח"כ כתם הלכה כסתם אפי' היכ' דאיתמר הלכה כמחלוקת ודין שצרי' להמתין ג' חדשים שלמים דהיינו חוץ מום שמת או גירש וחוץ מיום שנתארס':

א"ל ר' ירמי' לר' זריקא כי עיילת לקמיה דר' אבהו רמי לי' מי אמר ר' יוחנן הלכ' כר' יוסי והאמ' ר"י הלכ' כסת' משנ' ותנן כל הנשי' לא ינשאו ולא יתארסו עד שימתין להם שלשה חדשים אחת בתולות ואחת בעולות א"ל דרמי לך הא לא חש לקימח' סת' ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם כו' וי"מ א"כ אמאי אמרינן לעיל מכלל דיחידאי פליג עליה כו' תיפוק לי' משום דסת' ואח"כ מחלוקת הוא ועוד הלא מסקינן להדיא בפ"ק דביצה דפסקינן הלכה כר"ש במוקצה בשבת משום דסתם תנא כוותיה דתנן מחתכין את הדילועין לפני בהמה ואת הנבילה לפני הכלבים ר' יהודא אומר אלמא אף שר' יהודא פליג בצדו קרי לי' סתמ' והלכתא כוותי' והכי אמרינן אין הלכה כסתם והתו' פירשו נהי דאינו סתם גמור הוא מ"מ הוי כרבים לגבי יחיד פי' והכא האי סתמא יחידאי היא כדאמר לעיל מכלל דיחידאי פליג עליה אבל אין לפרש משום דה"נ רבים פליגי עליה דר' יהודא ור' יוסי זה אינו דהא אח"כ מסיק תלמודא וכלל כללי' עלה דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם ומשמ' סתמא דאיירי בכל מחלוקת אפי' דיחיד הוא דפליג ועוד חזר הקושיא א"כ לעיל לא הוי צריך לאוקמי כיחידאי אלא הל"ל משום ר' יהודא מסייע והוי רבים אלא כל היכ' שלא נשנו בלשון רבים כמו ת"ק או בלשון חכמים אפי' הם הרבה קרוים יחידאה נגד הסתם ואדרבה לפעמים קרוין טועה שאין הלכה כמות'

אלא כדפרישית דיחידאי היא ונראה שדעת התו' כמו שתירץ הרמב"ן וז"ל הא דאמרינן סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם לאו למימרא דבשום דוכתא אין הלכה כסתם אלא כלפי שאמר מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם כלומר שכן הוא עד דפסקו אמוראי בהדיא דלא כוותיה קאמר בתר הכי דסתם ואח"כ מחלוקת אין אומרים הלכה כסתם לעולם אלא לפעמים כך ופעמים כך עכ"ל וא"כ מאחר דאינו מוכרע א"כ ממילא אי הוי האי סתמ' רבים מסתבר למפסק כרבים ונראה בעיני בודאי בסתם ומחלוקת בכה"ג (אין) הלכה כת"ק שהוא סתמא והוי רבים לגבי יחיד א"ל דדברי הת"ק נמי יחידאי הוא וה"ט לפי שראה רבי את דברי הרבים וכתבו בלשון סתמ' וכת' דברי היחיד בצידו משו"ה הוי הלכה כסתם שהוא סתמ' אבל סתמא מעליות' בלי מחלוקת ואח"כ חזר רבי ושנה מחלוקת אין הלכה כסתם אלא כמחלוקת ומוחלט לפסק הלכה כמחלוקת ואח"כ סתם ולא כדברי הרמב"ן דאל"כ הל"ל אלא מחלוק' ואח"כ סתם הלכה כסתם ולא למכלל נמי בהדי' סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם דהא ממילא שמעינן דדוקא במחלוקת ואח"כ סתם הוא דהוי כסתם ולא איפכא אלא שבא לפסוק נמי להחלט שאין הלכה כסתם אלא כמחלוקת ומשמע נמי אפי' הוי האי סתמ' אינ' יחידאי אלא סתם של רבים ואפ"ה מחלוק' של אחריו בא ובטלו ואין הלכה כן ותדע דבפ' י"נ קאמר וכ"ת דסת' לן תנא כר"י בן ברוקא דלקמן והא סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם ומאי פריך דמ"מ סתם כוותי' כדי שיהי' רבים ויכול להיות הלכה כמותם אף לגבי רבים החולקים עליו ואין שייך לומר כאן יחידאי לפי שאינו דברי ר"י בן ברוקא עצמו אלא שסתם התנא כדבריו דלקמן והוי נמי כרבים אלא ש"מ דסתם ואח"כ מחלוקת מוחלט הדבר לפסוק שלא כדברי הסתם וכן מחלקים התו' לשם להדיא דכה"ג עדיף מסתם ומחלוקת בצידו ומה שמסקינן לקמן וכ"ת דסתם לן כשמעון התימני ולא פריך האי סתמא ואח"כ מחלוקת הוא משום דא"א לומר שחזר רבי מן הסתם ושנה מחלוקת כדי לבטל הסתם דהא כתב לשם במשנה והלכה כר"ש התימני ואם כן אי אפשר לומר שחזר אבל בעלמא אמרינן שחזר מן הסתם ואין הלכה כסתם אלא כמחלוקת וכן עיקר ומכל מקום דוקא היכא דלא איתמר להדיא אבל היכא דאיתמר איתמר ויכול להיות אף כה"ג הלכה כסתם והיינו טעמא נהי הוא שחזר מסתמו אנו לא חזרינן ויש לי ראייה ברורה על זה שהרי בפ' ר' עקיב' אית' סתמא מתני' שמרחיצין את הקטן ביום שלישי למילתו ובפ' ר"א דמילה אית' מחלוקת ורבנן חולקין על ר' אליעזר בן עזרי' ס"ל שמרחיצין את הקטן ואפ"ה פסק לשם הלכתא כר"א בן עזרי' אלא היכא דאיתמר שאני אבל במחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם אין כח ביד האמוראי לפסוק להיפך כמו לר"י סתם משנ'

דהלכתא כוותי' לעולם שהרי הכ' פריך ומי אמר ר"י הלכ' כר' יוסי והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנ' כו' אלמא דאין חילוק בין היכא דאיתמר כו' ומכ"ש מחלוק' ואח"כ סתם דעדיף טפי שהרי אפי' אותן דחולקי' על ר' יוחנן בסתם משנ' ומחלוק' בבריית' או סתם ואח"כ מחלוקת בתרי מסכת' שאין להם סדר אבל במחלוקת ואח"כ סתם מודי' דהלכ' כסתם וכמו שכותבים התוס' בסוף המוציא יין ואע"ג שבפ"ק דע"ז גבי כל המשנ' ידו על התחתונה כותבים התו' דאף במחלוקת ואח"כ סתם חולקים על ר' יוחנן שהרי רב יהודא אמר שמואל פסק כר' יוסי לעניין שכירת בתי' בסוף פ"ק דע"ז אע"ג שסתם אחריו כר' מאיר מ"מ התו' כותבי' הכא להדיא דבמחלוקת ואח"כ סתמ' כ"ע מודים והניחו בקושי' מה שקשה מר' יהודא אמר שמואל דפסק כר"י כו' וכן מוכח הכ' מסוגיא דפסק הלכ' קבוע במחלוקת ואח"כ סתם וכל הפוסקי' פסקו לשם גבי שכירת בתים כר"י כמו שפסק רב יהודא אמר שמואל וא"כ קשה הילכתא דנהי דשמואל פליג א"ר יוחנן אף בהאי כללא ס"ס איך אנו יוצאי' ידי חובותינו להיות ההלכות סותרי' זה את זה אלא בע"כ קושי' הוא וצריכ' תירץ דאפש' לשם גבי שכירת בתים מה שסת' אח"כ ר"מ אף במקו' שאמרו להשכי' כו' חוזר לדברי ר"מ שבתחילת המשנ' א"כ מה שסתם כר' מאיר אינו סתם בעיקר הדין כר"מ ולא כר"י שהרי עיקר דין מה שאמר אף במקום שאמרו להשכיר לו לבית דירה כו' אירי לר"י כמו לר' מאיר אלא שהלשין אף במקום שאמרו להשכיר כו' מכלל דאיכ' דוכתי דלא מוגר אתי לר' מאיר דלר"י בכל דוכתי מוגרינן ואין זה קרוי מחלוקת ואח"כ סתם ועל כל פנים מוכח משם דהיכא דאמרינן מחלוקות ואח"כ סתם הלכ' כסתם אין חילוק בין היכא דאיתמר דאל"כ מה הקשו התו' מר' יהודא אמר שמוא' דפסק לשם כר"י כו' אלמא דפליגי א"ר יוחנן דילמא היכא דאיתמר שאני אלא כדפרישי' ולא כדברי הרמב"ן שכתב אפילו במחלוקו' ואח"כ סתם שהלכ' כסתם עד דפסקי אמוראי בהדי' דלא כוותיה לית' אלא הלכה קבוע ואין לשנות' ומסיק אמימר שרי ליארס ביום תשעים א"ל רב אשי לאמימר והא רב שמואל דאמרי תרווייהו צריכ' להמתין ג' חדשי' חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו א"ל ההו' לענין מינקת איתמר דרב ושמואל דאמרי תרווייהו צריכ' כ"ד חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו והלכתא צריכא להמתין כ"ד חודש חוץ מיום שנולד בו בו וחוץ מיום שנתארסה בו וצריכה להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו וכתב המרדכי בשם מהר"ם דכ"ד חדשים מלאים בעינן ואם השנ' מעובר' מעוברת לתינוק ובהג"ה כתב שיש מפרשים דכ"ד חדשים בחדשי הלבנה דהיינו אחד חסר ואחד מלא והגהו' מיימוני כתבו מדתלוי רבנן בחדשי' ולא אמרו שתי שנים ש"מ חודש העיבור סליק למניין כ"ד

חדשים דקים להו לרבנן דתינוק סגי ליה ביניקת כ"ד חדש ואפי' אם השנ' מעוברת ועיין בכתבי מהרא"י סי' פ"ב וקע"ח ובתרומ' הדשן סי' רי"ז ושם האריך:

לב

דין שמסרק של פשתן ושל צמר אם נוטל אחת אח' בפני עצמן ואינו תחוב במסרק טהורי' ואם התקינו לנקר את הנר או למתו' בגדי' עמו טמאו' וכן אם נוטלן בו ועשאן מלקט טמאין:

והא תנן מסרק של פשתן פי' שיש לו שיניים של ברזל שניטלו שיניו ונשתיירו בו שתים טמאות ואח' טהורה וכולן שניטלו אחת אחת בפני עצמן ואינה תחוב' במסרק טמאו' של צמר שניטלו שיניו אחד מבינתיים דהיינו מכל ג' הסמוכות ניטלה האמצעית דתו לא חזי טהור נשתיירו בו ג' במקום אחד טמא הית' החיצונ' אחת מהן טהור פי' שהית' אחת מן ג' השלימו' ומאחר שהחיצונ' רחב' היא כעין מסרק של עץ שלנו נטלו ב' ועשאן למלקט טמאות אחת והתקינה לנר או למתו' טמאה וקיימא לן דאין הלכה כאותו משנה א"ל בר מינ' דההיא דר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו זו אינ' משנה מ"ט א"ר הונא בר מנוח משמי' דרב אידי בריה דרב איקא משו' דקשי' רישא לסיפא דקתני של צמר שניטלו שיניו א' מבינתיים טהור הא נשתיירו בו ב' במקום א' טמא והדר תניא נשתיירו בו ג' טמא ג' אין ב' לא ומאי קושי' דלמא הא בגווייתא הא בברייתא פי' שתי שורות של שיניים יש למסרק של צמר חיצונית ופנימית החיצונית עיקר המלאכה תלוי בהן והפנימי' לקלוט הצמר שלא יפול מה שבחיצונו' צריך ג' במקום א' והפנימות דיין בב' אלא מהכא דקתני וכולן שנטלו אחת אחת בפני עצמן טמאות ואע"ג דלא התקינו אימא סיפא אחת והתקינה כדי לנקר את הנר או למתוח בגדים כדרך שמותחי' במסמרים העורות טמא' התקינ' אין לא התקינה לא אמר אביי ומאי קושיא דלמא הא בקתייהו פי' שנטלה עמה חתיכות עץ והיא נעשית לה בית יד אינה צריכה לתיקון אחר הא בלא קתייהו ורב פפא נמי קמתמה ומאי קושיא דילמא הא בקטינתיה הא באלימתא פי' עבות ואינה צריכה בית יד אלא משום דמסיימי בה דווקני פי' דייקינ' דברי ר' שמעון ע"כ בסוגיא ולא אדע לפרש באיך ומה לא ק"ל כהאי משנה והנה ראיתי בפר"מ ובפיר"ש על המשנה שהיא בסוף י"ג דכלים ולא השמיט אח' מהם לומר דלא ק"ל הילכתא כהך מתניתי' ואדרב' הרמב"ם הביא המשנה בפ' י"א דהלכות כלים ולא השמיט אלא האי חילוק שמחלק תלמודא בין גווייתא לברייתא ועיינתי בתו' דכלים וראיתי מחלוק' ר"ש עם הת"ק בזה הלשון מסרק של פשתן שיניו אחת מבינתיים טהור נטלה הימנו שן אחת טהור' ר"ש מטמא מפני שהוא כותב בה ואם התקינו להיות כותב בה הכל מודי' שהיא טמא' ע"כ ואף שהתו'

אינו דומ' ממש למשנתינו מ"מ למדתי ממנה שמחלוקת ר"ש ורבנן בהכנה דת"ק בעי הכנ' ור"ש לא בעי הכנה והשתא לא ק"ל כהאי משנה דקאמר ברישא וכולן שנטלו אחת אחת טמא אפי' בלא הכנה דהיינו דברי ר"ש אלא לעולם טהור בין קטינתא בין אלימתא עד שהכינה אותה למלאכ' אחת ועוד נרא' לומר דלפי האמת דמתני' בה דברי ר"ש תו לא צריכנא לאפלוגי בין נוטלה בקתייהו כו' או בין אלימתא כו' אלא הכל דברי ר"ש קמ"ל דטמאו' אפי' בלא הכנה ובסיפא קאמר שאם התקינו לד"ה טמא ויש קצת ראיי' שאם היה כדברי האמוראי שבאי' לשנויי מתני' ולאפלוגי בנייהו א"כ ה"ל למתני הך בבא ואם התקינו כו' ברישא גבי מסרק של פשתן דהא נמי תנא גבה דלא בעי הכנה והוה ידעינן לאפלוגי ומדהמתין התנא עד סיום משנה ש"מ שאין דין זה החדש צריך לנבכתו אלא שמפרש ואומר בסיום דבריו שאם הכינה כו' דכ"ע בזה מודה שהיא טמאה:

שבוע שחל ט' באב בתוכה מארסין ולא כונסין ועושין סעודו' אירוסין במקום שמותר לספר ולאחר שבעה מותרת להסיר שער בית השחי וערוה אבל גילוח הראש א אסור בין באשה בין באיש:

לג

חזץ מאלמנה כו' מתמה רב חסד' ואמר ק"ו מה במקום שאסור לספר ולכבס מותר ליארס דתנן שבת שחל ט' באב בתוכה אסור לספר ולכבס ובחמישי מותר מפני כבוד השבת ותניא קודם הזמן הזה העם ממעטים בעסקי' מלישא וליתן לבנות ולנטוע ומארסין אבל לא כונסין ועושין סעודת אירוסין במקום שמות' לספר ולכבס כ"ש שמות' ליארוס כו' כך הוא גירסת הרי"ף ודייק מינ' שהאשה מותרת בנטילת שער וכדאיתא באבל רבתי שהאשה מותרת בנטיל' שער לאחר שבעה והקשה הרמב"ן עליו דהל"ל הכי במקום שמותר לספר כו' דתנא והאשה מותר' בנטילת שער שהרי שהדבר אינו ידוע ומורגל להית' לומר דידעינן בלא ברייתי' ועוד נטיל' שער דגבי אשה הוא ע"י גיבול סיד בפני' של מטה ובבית השחי וכדי שלא להתגנות על בעלה הוא דשרו אבל היתר גילו' לא מצינו לא באיש ולא באשה אלא נטילת שער לחוד שאינ' גלוח כדפרישית ותדע שהרי באשה אין שייך תספורו' שהרי אדרבה היא מגדלת שער ומ"ה לא גרסינן הכא כלל ובמקום שמותר לספ' ועוד כתבו התו' בפ' א"מ אפי' לאותו גירס' אין ללמוד ממנ' היתי' לתספורות בין לאשה בין לאיש והכא איירי במנודה ושבוי כו' וכל המנוי' בריש א"מ דהתיר לספר ולא בע"א כלל מסיק אלא אמר רבא שאני אבילות חדשה לאבילות ישנה ושאני אבילות דרבים לאבילות דיחיד ופי' רש"י דאבילות חדשה חמורה מאבילות שאינה חדשה וכן אבילות רבים חמורה מאבילות דיחיד ומה שהקשו התו' ס"ס קשה האי ק"ו איך יתיישב

שגבי ט' באב אסור בכבוס ושרי באירוס והכא איפכא נ"ל לפרש בעניין הנאות שלא נצטרך לדחוק כלל דבודאי בעניין אבילות של ירושלם החמירו יותר מבשאר אבילות שהרי אסרו עם משא ומתן ובניין ונטיעה וכיבוס וכ"ש שראוי לאסור האירוסין אף בלא סעודה שאין בו שמחה כ"כ מ"מ יש יותר שמחה מבכל אינך שאסרו אלא שהוצרכו להתיר משום שמא יקדמנו אחר בתפלתו ומ"ה כתוב במגילת סתרים בזה הלשון התירו ליארס אף בט' באב משום שמא יקדמנו אחר בתפילתו אבל הכא גבי אבילות דידן אסרו האירוס אף שלא אסרו כל אינך שאסרו בט' באב לפי שאין בהן שמחה כמו גבי אירוס ולא ראו להתיר משום שמא יקדמנו כו' משום שהוא אבילות חדשה ושל יחיד ואין ראוי להתי' מה שנאס' מן הדין משא"כ באבילות ישנה של רבים שראוי להקל במידי דחזי מילת' לשרייתא ואף שהתו' כתבו בע"א הנראה בעיני כת' ועל פי' רש"י יחוס בית אבי סמכתי והשתא נמי לא נצטר' לדחוק ולומר דברייתא דלעיל דמארסין אבל לא כונסין איירי דווקא בקודם דקודם אבל בשבת שחל ט' באב אסור באירוסין אלא איירי עד התענית דומיא דאינך משא ומתן ובנין ונטיעה וכן עיקר:

לד

דין מר"ח אב ואילך ממעטין בעסקיהם מלישא וליתן מלבנות ולנטוע ודוקא של שמח' ומותר לבנות ע"י נכרי מה שהתחילו קודם ר"ח ע"י קבלנות ולהתחיל לבנות או בניין שאינו צריך כלל נראה כשמחה ואסור ומארסין בלא סעוד' ולא כונסין:

מסקי' בהאי סוגיא תני' קודם לזמן הזה העם ממעטין בעסקיהם מלישא וליתן מלבנות ולנטוע ומארסין אבל לא כונסין ומוקי בתחיל' הסוגיא דהאי קודם דקודם דקאמר ר"ל קודם שבת שחל ט' באב בתוכה דהיינו מר"ח כדאמרי' משנכנס אב ממעטין בשמחה ונרא' אף דבמסקנא ל"צ להני אוקימות' דקודם דקודם מ"מ לישנא דקודם לזמן הזה משמע קודם דקודם כדאוקי רבא מדלא אמר קודם התענית ועוד בסוגיא מביא ברייתא אחרת דתניא מר"ח עד התענית העם ממעטין מעסקיהם מלישא וליתן מלבנו' ולנטוע מליארס ומלישא אלא דמר"ח קאמר והא דאוסר ליארס בהך ברייתא איירי בסעודת אירוסין אבל אירוסין בלא סעודה שרי לאפוקי נשואין דאפי' בלא סעודה איכ' שמחה והנה מה שאמרי' דממעטי' כו' כתבו התו' דריבוי משא ומתן קאמ' שימעטו יותר מבשאר ימים ואף שבפ"ק דמגילה כתבו התו' דממעטין כו' משמע שאינ' ששין כלל דאם לא כן ה"ל לפר' מאי הו' קור' ממעט אכן התו' דהכא עיקר נגד התו' של אות' מסכ' קטנות וכן יש קבלה שהתו' מן המסכתות גדולות הן תו' של ר"א מטו"ך גם לשם פי' דמש' ומתן היינו של שמחה דומי' דבניין ונטיעה והכ' כתבו וז"ל מלישא וליתן כו' בפ' בתרא

דתענית מוקי לה בירו' בבנין ונטיעה של שמחה כגון אבורנקי של מלכים וי"מ דמשא ומתן נמי איירי בשל שמחה כגון צרכי חופה ואין נרא' דלא אסר אלא סעודה עצמו אלא נרא' דרבוי משא ומתן קאמר כו' וכן עיקר דמשא ומתן סתמ' קאמ' מדלא פי' בפ"ק דתענית אמשא ומתן שהוא של שמח' כמו שמפרש בנין ונטיע' בפרט מאחר שמש' ומתן נאמר בריש' וכן הירו' מפ' נמי גבי ט"ב דוקא בנין ונטיע' ולא משא ומתן אלמא דבכל ענין אסו' וכן עיקר וכן דעת הטור ולא כדעת הכל בו שמפ' דאיירי במשא ומתן של צרכי חופה כדעת התו' דהתם והטעם שאסרו רבוי משא ומתן שלא התירו לו אלא כדי פרנסתו ומזה נתפשט עכשיו המנהג שלא נהגו איסור כלל במו"מ משום דהאידנא שיש לנו מסים ועולים ממלכים ושרים הכל קרוי כדי פרנסתו וכדי חיינו וכמו שכות' התו' בפ' איזהו נשך גבי ריבית ליקח מן הנכרים כו' ובנין שאסרו נראה כדעת התו' דמפרשי דאיירי דוק' בנין של שמחה וכדמוקי בירו' ולא כדעת הטור שכ' וז"ל כיון דגמ' דידן אוסר בנין סתם כל בנין קאמר כדרך שאסרו במו"מ ע"כ וליתא מאחר דמצינו להדי' בירו' שמפ' דוקא בבנין של שמחה אין לנו כח לחלוק על תלמוד ירו' א"ל שמצינו להדי' שתלמוד שלנו חולק או הסוגי' אזלא דלא כוותי' ועוד מאחר שמצינו להדי' בפ"ק דתענית במתני' עברו אלו ולא נענו ממעטין במו"מ ובבנין ובנטיעה באירוסין ובנשואין ובשאילות שלום בין אדם לחבירו וכבני אדם הנזופין למקום ומסיק דהא בבנין בנין של שמחה בנטיעה נטיעה של שמחה כגון בית חתנות לבנו ונוטע אבורנקי של מלכים אלמא דמפרשי' לסתם מתני' בכה"ג למה לא נפרש נמי ברייתא דהחולץ נמי כה"ג וא"ל מדלא פרשינן הכא בהחולץ ש"מ דבכל ענין אסו' זה אינו דאין דרך לומר הכי אלא על המשנ' למה מפרשינן התם וה"ה לענין ט' באב בפרט מאחר שהירו' מפ' כן להדי' ועוד יש לי ראיה מדברי הפוסקים שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש כולן השמיטו ברייתא זו דהחולץ דממעטין במו"מ כו' לענין ט' באב ומה שרצה מהר"י קאר"ו ליישב לפי דס"ל דברייתא דהחולץ איירי במקו' שנהגו או מידת חסידות ואין זה אלא דברי נביאות דמניין לנו להקל ולפרש כך ודוחק לומר דלישנא דהעם ממעטין כו' משמע הכי מדלא אמר ממעטין ועוד מ"מ קשה נהי דקאמר שכך נהגו העם א"כ משמ' שכל ישראל נהגו כך ומנהג אבותינו תורה היא בפרט מאחר שלא מצינו איפכא שלא נהגו כך מימים הראשונים ע"כ אני אומר שלא היו צריכין להביא מאחר שכבר אמרו במשנה פ"ק דתענית כל הני דממעטינן וכו' איתא בסוף תענית משנכנס אב ממעטין בשמח' ואח"כ אמר שבת שחל ט' באב להיות בתוכ' אסור לספר ולכבס כי' א"כ בודאי קיי"ל כהאי ממעטין בשמחה סתם ככל הני ממעטין דפ"ק לענין תענית גשמים ומה שאוסרין התם אירוסין צ"ל אירוסין בסעודה אבל לא

בסעוד' שרי דליכא שמחה כ"כ ומשום שמא יקדמנו א' דלא עדיפא הך מתנית' מאידך ברייתא דהחולץ דאוקימנ' בכה"ג וכ"מ בירושל' שמביא הא דמארסין בט' באב ולא אסרו אלא סעודת אירוסין אמתני' דפ"ק דתענית שאסרו באירוסין ונשואין משמע דלא אסרו אלא בסעודה ולא כדעת התו' בפ"ק דמגילה שכת' דהחמירו הני תענית דגשמים מט' באב ואסור באירוסין אפי' בלא סעודה וכן אין הסברא נותנת שהיו חמורי' מט' באב אבילת בית אלהינו צער לשעה ולדורות א"כ מאחר דשמעינן דסמך התוס' במאי דאמר משנכנס אב ממעטין בשמחה דכייל כל הני דפ"ק האמורים לענין גשמים א"כ כמו ששם לא אסרו אלא בבנין של שמחה הנ"ל לענין ט' באב דט' באב בהנך כללי כייל ולפ"ז יש לי סיוע מן הירושלמי שבסוף תענית אמתנית' דממעטין בשמחה כתב הדא דתימא בבנין של שמחה כו' והלא לא הוזכר במשנה לא שמחה ולא נטיעה אלא בודאי דס"ל נמי דהאי ממעטין בשמחה כייל כל הני דפ"ק והוי כאלו נאמר פה בהדיא ממעטין מלישא וליתן מלבנות ולנטוע ומ"ה אסי' בט' באב בשאילות שלום כמ"ש הפוסקי' ומסתמ' סמכו על מה שפירשתי דכייל בההיא ממעטין בשמחה כל הני דתענית בפ"ק ושם בתוס' שאסור בשאילות שלום לכן מהיום אין דעתי לאסור לבנות ע"י עכו"ם בפרט מאחר שהתחילו קודם ר"ח וע"י קבלנות ואין זה משום דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור משום שנתפש' איסור זו ע"י בעל הטור שכתב וי"א כו' ולית' כלל כדפרישי' מ"מ להתחיל ולבנות או בנין שא"צ כלל נראה כשמחה אין כח בידי להתיר:

לה

דין דאבל אסו' ליארס תוך ל' ואחר ל' מותר אפי' בנשואין ואפי' באבילות אביו ואמו ואפי' קיים פרי' ורבי' והיכא שיש לו בני' קטנים וקיים פרי' ורבי' ואין לו מי שישמשנו שרי לישא תוך ל' ולבעול אחר ל' ומי שאין לו בנים כונס אחר ז' ובועל ואם מתה אשתו ואין לו בנים או שיש לו בנים קטנים או שאין לו מי שישמשנו מותר ליכנוס ואין צריכי' להמתין ב' או ג' רגלים ושם ביארנו דחכם צריך לדקדק הטיב במי שבא לישא מכח שאין לו מי שישמשנו והאידנא נהגו שלא לישא תוך ל' יום ומ"מ אם כבר הכינו צרכי הסעודה שצריך לחופה מותר לאחיז' ואפי' אירע לה אבל מותר משום פרי' ורבי' דידיה:

חוץ מן האיבול תנא כמה האיבול שלשי' יום והילכת' כר' יוסי לענין אבילות ואם דפליג עליה רבי יהודא ר' יוסי ור' יהודא הלכה כר' יוסי והא דתני' בפ' בתרא דמ"ק ל' יום לנשואין דמשמע הא ליארוס שרי אפשר דאת' כר' יהודא א"נ נקט לנישואין לרבות' דאפי' נשואין שרי לאחר ל' יום ואף דבאשתו צריך ג' רגלים ולאידך מ"ד ב' רגלים אפ"ה

שרו בשאר מיד אחר ל' ור"ת כ' דאפי' באביו ואמו שרי אחר שלשים משום פרי' ורבי' אפי' היכא דקיים כגון שיש לו בן ובת אפ"ה שרי דהלכה כר' יהושע דאמר בהבא על יבמתו נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו משום שנאמ' בבקר זרע זרעך וגו' ועוד סתמא קתני כל ל' יום לנשואין דמשמע אפי' באביו ואמו והיכא שיש לו בנים קטנים וקיים פרי' ורבי' ואין לו מי שישמשנו שרי לישא תוך שלשים ולבעול אחר שלשים כדמוכח בעובד' דר"י הכהן דבעודו שהיה בבית הקברו' אמ' לאחותה לכי וגדלי בני אחותך ואעפ"כ לא בא עליה לזמן מרוב' ומפרש מאי זמן מרובה ל' יום ומדקאמר' לא בא עליה משמע דכנוס' היית' מקודם שבא עליה והיינו אחר ז' וכן מי שאין לו בנים משו' פריה ורבי' כונס לאחר ז' ובועל כדאיתא בברייתא לשם אם אין לו בנים כונס לאלתר משום פרי' ורבי' יש לו בנים קטנים כונס לאלתר משום פרנסתן ומעשה ביוסף הכהן כו' ולאלתר דקא' היינו תוך ל' ולאחר ז' אף שר"ת פי' דלגבי בנים קטני' דמותר לכנוס אפי' תוך ז' וכ"ד הרא"ש כאן כר"ת אכן במ"ק חזר בו וכתב דאסור ליכנוס תוך ז' אפי' בבנים קטנים כמו מי שאין לו בנים כלל דאסור ליכנוס תוך ז' כדמוכח בריש כתובות דקאמר מי שהי' טבחו טבוח ופתו אפוייה ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניס את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעה ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעה ימי אבילות ומסיק התם דדוקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא דטרח אבל איפכא לא ובסתמ' איירי בשאין לו בני' כיון דאביו צריך להטריח בסעודתו והוא בעצמו לא א"כ איירי בבחור שלא נשא עדיין וקאמר איפכא לא אלמא דאסור ליכנס בתוך שבעה מצאתי בתו' בשם ריצב"א דמה שאמר לה בבית הקברות צאי ופרנסי בני אחותיך היא היית' כניס' החופה והך עובדא דהכא היינו דאמרי' בפ' טבול יום מעשה דיוסף הכהן שמת אשתו בע"פ וה"ל שעה א' קודם הרגל בטלה גזיר' שבעה וה"ל כלאחר שבעה והי' מותר ליכנס עכ"ל והטור פסק בא"ע כדעת ר"ת וביד פסק כדעת אחרת שכ' הרא"ש במ"ק ואין תמי' כ"כ בטור א"ע כתב סוגי' הרא"ש דפ' החולץ ושם מקור מקומו בעניין אבילו' וכדומה ליה תמצא בטור א"ע ובטור ח"מ כאשר כתבנו בפ' הכותב סי' ל"ג ונ"ל דעת ריצב"א עיקר שלא כנסה שהרי אף ר"ת מסופק בסברתו וכת' אפשר שלא כנסה ע"פ אלא שידוכי בעלמא ולאחר שבעה כנסה ועוד בברייתא דפ' אלו מגלחין ובמס' שמחות משוה מי שאין לו בנים למי שיש לו בנים קטנים וכתב בחדא לישנא על שניהם משמע שאין לחלק ביניהם והא לך לישנא דמס' שמחות בד"א בזמן שיש לו בנים קטנים אבל אין לו בנים או שהי' לו בנים קטנים מותר לישא אשה אחרת בתוך ל' יום מעשה שמת' אשתו של ר' טרפון ואמר לאחות אשתו בתוך האבל

התכנסי ותגדלי את בני אחותך אעפ"כ לא בא עליה אלא לאחר שלשים יום ותמה אני על התוספת והרא"ש שהקשו ממסכת שמחות שכתב בשניהם מותר לישא אחר שלשים והוצרכו לתרץ דלישא ולבעול קאמר ומילתא דפסיקא נקט בתרווייהו דביש לו בנים קטנים אינו שרי לבעול תוך שלשים ולפי דעתי שנוסחא טעות בא לידם ונוסח שלנו עיקר כדמשמע להדיא מעובדא דר' טרפון דאייתי עלה והא לך לשון הירושלמי בהאי פירקי חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלה ל' יום הדא דתימא בנשים אבל באנשים שלשה רגלים כשיש לו בני' אבל אין לו בני' מותר מיד וכשיש לו מי שישמשנו אבל אין לו מי שישמשנו מותר מיד וכשאין לו בנים קטנים אבל יש לו בנים קטני' מותרין כהד' עובדא דר' טרפון שמתה אשתו כו' משמע מזה הירושלמי אפי' יש לו בנים גדולי' ואינן אצלו שישמשנו לו מות' ליש' ואף דבתלמו' דידן ליתא מ"מ מאחר שאין התלמוד שלנו חולק אין לדחות הירושלמי ואיכא למימר דרבות' קאמר אפי' אם יש לו שישמשנו כפי עבודתו וצרכו אפ"ה יכול לישא בעבור פרנסתן כי לא תמצ' מי שיכול להסתפק שימוש פרנסתן של בנים קטני' כי אם אשתו המיחדת. לכך ואף היה לו בת נשואה או אינו נשואה אפש' שאינ' ראויה לאותו שימוש וכ"ש שיתירו לו לישא בעבור שימוש על עצמו וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כדברי הירושלמי וכן בהג"ה מיימוני והקילו מאוד בהא דאין לו שישמשנו דכל זמן שאינו דר אצל כלתו או בתו אפי' יש לו כמה משרתים לא נקראו שמשי' שיוכל לשמשו בחיפוף ובכיבו' בגדיו שאין ראוי לו להשתמ' באחרו' וכן פסק מהרא"י בכתבי' אכן ע"י הערמ' שיעקר דירתו מהם כדי שלא יהא מי שישמשנו אסור וכ"ש שלא יערם ויאמר לא אוכל לקבל שום שירות מן בנותיי בנותיי וכלותיי ובענין שאמר מותר מיד נראה דשניהם שרו אחר ז' ולא קוד' אף שלענין בעיל' דהא יש לו בנים קטנים אסור לבעול בתוך שלשים ובאין לו בני' שרי משום פריה ורבי' אין זו תימא שהרי בעיל' לא הוזכ' בשניהם אבל הכניסה שהוזכר בשניהם בשוה איירי וסברא זו אית' בתו' להדיא לקמן בפירקי' והאידנא נהגו העם שלא לישא כלל תוך ל' יום ויש להם על מי שיסמכו שהרי י"מ הא דקאמר גבי יוסף הכהן כו' אעפ"כ לא בא עליה היינו נשואין אבל בתוך שלשים אסור לישא בכל עניין דאם ישאנה הוה נמי מותר בתשמיש דה' אבל מותר לשמש מיד אחר שבעה ומדאסור בתשמיש ה"ה נמי דאסור בנשואין וכ"ש לפי מה שמצאו התו' והרא"ש בנוסח מסכ' שמחות בכולן שרי לישׂ' אחר שלשים שהו' סיוע למנהג אכן היכ' שהכינ' לחופ' ואח"כ מת קרובו או קרובי' ואיכ' הפסד מרוב' ראו' להתיר לו ליכנס מיד אחר ז' כדי שלא יתקלקל צרכי החופ' ומשום טעמא דפרי' ורבי' או אינך טעמי להיתיר' אשר הזכרנו ואפי' אירע לה אבל ולא תימא

מאחרי שהיא לא נצטוו' על פרי' ורביה לא שרינן לה אפ"ה שרינן משום פרי' ורביה דידיה כן עשה ר"ת מעשה כה"ג וטעמו מאחר שאותה אשה היא משודכת לו אם לא ישאנה לא ישא אחרת תמצא בטל מפריה ורביה ואין חילוק בתוך שלשים לאביו ואמו לשאר אבלים שדין אחת להם והיכא שבא לישא אחר ל' יום והוא עדיין בתוך ג' רגלים של אשתו שמתה ובא לישא משום פריה ורביה או משום דאין לו מי שישמשנו או שיש לו בנים קטני' משום פרי' ורביה לא תפול בו שום דקדוק לעיין כל היכא דלא קיי' פריה והיינו בן ובת כדברי ב"ה דלקמן באבילות שרי להנש' אבל אם בא להנש' משו' שאין לו מי שישמשנו צריך החכם לחקור היטב בענין שאם הוא כדבריו בלי ערמ' שמחמ' דוחק זה בא להנש' וכן אם בא להנש' מחמ' דחק' של בנים קטנים שנראה בעיניו שלא יכול לפרנסם כפי הראוי וצורך הילדים כ"א בכניסה זו אז לא שרינן לו אלא בחקירת החכ' היטב אחר ענייננו שלא יהא מחשבתו אלא לשמים ואם לכנס לסעודה של מצוה בתוך ל' אכתוב בעז"ה בפ' אלו מגלחים:

לו

דין ד' אחין נשואין ד' נשים ומתו ויש להם עוד אח הרשות בידו לייבם את כולן ודרך עצה הוא שלא ייבם יותר מארבע:

מתני' ד' אחין נשואין ד' נשי' ומתו ויש להן עוד אחין אם רצ' הגדול שבהן ליבם את כולן הרשות בידו ומפר' בגמרא והוא דאפשר ליה בסיפוקייהו וה"ה טוב' אלא עצה טוב' קמ"ל ארבע אין טפי לא כי היכ' דנימטי' להו עונה בחדש פירש"י דעונת ת"ח מע"ש לע"ש דכתיב אשר פריו יתן בעתו והקשה בנימוקי יוסף וכי סתמא דמתנית' איירי דווקא בת"ח ועוד עונה אחת בחודש לאשה לא יצא ידי חובתו אף לת"ח ופי' דהכא ביבמה איירי שאשה הקנה לו משמי' ולמצוה ואפי' בפחות סגי אלא דרך עצה טובה שיערו חכמים שמספי' עונה אחת בחודש אבל בשאר נשים חייב לעשות כפי הקצוב בפ' אעפ"י ומסוגיא זו כתב הטור וז"ל נושא אדם כמה נשים דאמר רבא נושא אדם כמה נשים והוא דאפשר למיק' בסיפקייהו מ"מ נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים כדי שיגיע לכל א' עונה בחודש ובמקום שיש תקנה שלא ישא אלא אחת הולכין אחר המנהג ע"כ ואפי' בלא תקנ' אלא מנהג לחוד יכולה לעכב עליו כמו שכתוב נימוקי יוסף בשם הריטב"א שאמר בשם רבותיו דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אחרת על אשתו דאודנ' דמוכח הוא דאדעתא דהכי אינסב לי' דלא לינסב אחרית' והוה לי' כחמר שאינו רשאי לעשות גמל ע"כ ועיין לקמן בפ' הבא על יבמתו סי' מ"א.

לז

דין ב' יבמות מבית א' ביאת או חליצת' של אחת מהן פוטרת צרתה ושם ביארנו דאין לייבם או לחלוץ לשתיה' אפי' אם הם שני יבמין וכן לא ויבם אחת ויחלץ לשנית או איפכא ושם ביארנו דאם יבמה אחת מהן, פסולה לכהן כשיחלוץ יחלוץ לפסולה:

מי שהי' נשוי ב' נשי' ומת ביאתה או חליצת' של אח פוטרת צרתה ואם היית' אחת מהן פסולה לכהן אם חולץ צריך לחלוץ לפסולה דאמר רב יוסף כאן שנה ר' לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכי' לו ואם היה מייב' יכול ליב' את הכשרה ופריך וניבם לתרווייהו אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן אמר קרא אשר לא יבנה את בית אחיו בית א' הוא בונ' ואין בונה שני בתים ואין חילוק ליבם א' או לשני יבמי' מאחר שנפלו מבית א' וניחלוץ לתרווייהו אמר מר זוטרא בר טובי' אמ' קרא בית חלוץ הנעל בית א' הוא חולץ ואינו חולץ. לשני בתים וניבם חדא ונחלוץ חדא אמר קרא ואם לא יחפוץ האיש וגו' הא חפץ מיב' כל העול' ליבו' עול' לחליצ' וכל שאינ' עול' ליבום אינו עולה לחליצה וכ"ש אי חלץ לחדא בריש' דאינו מייבם לשנייה דהא אפי' לחליצ' אינו עולה דבית א' הוא חולץ וא"כ איך תעלה ליבום דכל שאינו עולה לחליצה פטורי' לגמרי ומותרי' לשוק:

לח

דין דמחזיר גרושתו משנשא' והנושא חלוצתו או קרוב' חלוצ' יוציא ואין הולד ממזר והנוש' קרובת גרושתו הולד ממזר ודין נכרי ועב' הבא על בת ישראל בין פנויה בין א"א הולד כשר ואפי' פגום לכהונה לא הוי אם בת היא ונשאה כהן לא תצא אבל לכתחיל' ל' לא תנשא ואשה המזנה ונאסרה על בעלה בין גירשה והחזירה בין לא גירשה הולד פגום הוי ואם נשאת לכהן אז הולדות יהיו חללים:

מתני' המחזיר את גרושתו משנשאת והנושא את חלוצתו או קרובת חלוצתו יוציא והולד ממזר דברי ר' עקיבא פי' דמשוי חייבי לאוין לחייבי כריתות ומשוי חלוצה לגרושה וחכמי' אומרים אין הולד ממזר ומודים בנושא קרובת גרושתו שהולד ממזר אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הכל מודים בנכרי ועבד שבא על בת ישראל שהולד ממזר מאן הכל מודים שמעון התימני דאע"ג דאמר שמעון התימני אין ממזר מחייבי לאוין ה"מ חייבי לאוין דתפסי בה קידושי' אבל הני דלא תפסי בה קידושין כחייבי כריתו' דמי וכתב הרי"ף בהלכותיו ואותבינא עליה דר' יוחנן ושקלין' וטרין' בה טובא ואסקינן והלכתא נכרי ועבד הב' על בת ישראל הולד כשר בין פנויה בין אשת איש ואיכא רבוות' דמסיימי בה דהא דאמרינן דהולד כשר ה"מ לישראל אבל לכהונה הולד פגום דאי בת היא אסורה לכהן מדאמרינן מקמי האי פיסקא דכולהו אמוראי דמכשרי מודו דהולד

פגום לכהונה ק"ו מאלמנה ומה אלמנה לכהן גדול שאין איסור' שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שיהא בנה פגום וכ"ת מה לאלמנ' לכ"ג שכן היא עצמה מתחללת ה"נ כיון שבא עליה פסלה דאמר ר' יוחנן מניין לנכרי ועבד שבא על הכהנ' ועל הישראלי' שפסלה שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו נכרי ועבד שאין להם אלמנו' וגירושין בה וחזינן לרבוותא אחריתי דפסקי הלכתא נכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר ולא מסיימי הולד פגום ואנן מספקי לן אי הוי פגום אי לא מדחזינן בגמרא בתר שקליא וטריא דפסק והילכתא נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ולא קאמר והלכתא הולד פגום ע"כ וכתב עליו הרא"ש ואיני רואה כאן מקום שיפול בה ספק מדקאמר לעיל סתמא דתלמודא וכולהו אמוראי דמכשרי מודו דהולד פגום לכהונה ק"ו מאלמנה וכו' וכיון דק"ו לית ליה פירכא ליכא מאן דפליג עליה ומה שלא הזכיר התלמוד בכאן והילכתא הול' פגום משום דלא צריך למיפסק דכבר מסיק סתמא דתלמודא לעיל דכולהו אמוראי מודו דבנה פגום דליכא מאן דפליג ולא הוצרך לפסוק אלא שהולד כשר לקהל אפי' באשת איש ע"כ ואני אומר ג"כ איני רואה ספק בדין זה אלא איפכא מסתברא דשרי' לכהן והק"ו שהקשה הרא"ש תמה אני עליו הלא בודאי ק"ו פריכ' הוא דהא בתחילה סוגיא בעי למילף ק"ו מאלמנה לכ"ג דאף חייבי לאוין בנה פגום עד דפריך מה לאלמנה לכ"ג שהיא עצמ' מתחללת כו' וס"ס קשה אמאי לא נילף ק"ו מאלמנה לכ"ג שהי' מתחללת אלא משום דאין חללה אלא מאיסור כהונה כמו שפי' התו' ומ"מ קשה ס"ס ק"ו הוא ואמאי אינה מתחללת בשלמא אם באת ללמוד מדין ק"ו מה במקום שהקיל בדין מ"מ החמיר מקום שהחמיר בדין זה ק"ו שלא יקל בכה"ג נוכל למיפרך מה לשם שהחמיר במקום אחר יותר מבכאן ושוב אין לתמוה שהרי מצינו שהחמיר לשם יותר מבכאן אף שהחמיר נמי בכאן וא"כ נתבטל האי ק"ו מעיקרו אבל ק"ו שהוא בא מכח סברא הידוע מבחוץ כגון הכ' שאיסורו שוה בכל א"כ אפי' תמצא לשם חומר' יתירא אפ"ה הק"ו עומד במקומו ונ"מ בזה דאמרינן שהוא יוכיח לכל מה דבעי' לאייתי בהאי ק"ו אפי' לית' ביה האי פירכא ומוכרח אתה לומר שחומר' אינו שוה בכל אינו מעלה ומוריד ואדרבה איסורי דהני שאינן שוים בכל חמירי ועוד מאחר שאין אתה בא ללמוד אלא שתהא הבת פגומה לכהן אבל אם הוא זכר אינו פוסל לא את אשתו ולא את בניו כמו חלל לפי שאין חלל אלא מאיסורי כהונה וא"כ מפרק ק"ו מיניה וביה ובאמר זכר יוכיח שמאלמנה לכ"ג הוא חלל עד סוף כל הדורות ונכרי ועבד אין עושה בניו הזכרי' חללים אף שהוא שוה בכל אלא מאי אית לך למימר אין חלל אלא מאיסורי כהונה אף פגום פגומי לא תעבוד ומניין לנו למצוא

איסור פגום מק"ו מהכ"ג מה שאינו אצלו בנמצ' ולולי דמסתפינא מחבריי להקל הייתי מפרש דעיק' ק"ו דקאמר תלמודא אינ' אלא אסמכתא בעלמא ואיסורא הוא דעביד אבל אי נשאת אות' בת לכהן אין הבן מהן חלל ולא משוינן להאי בת כחללה אלא כפגומה בעלמא ולאסרה היא גופא על הכהן א"כ כשמסיק תלמודא לקמן והלכתא כו' הולד כשר חוזר התלמוד מהאי סברא ואמר דלית בה איסור כלל ומה דסמיך על האי מימרא דמסיק דכולהו אמוראי מודו דבנה פגום ג"כ ליתא דבעידנא דקבעה האי מימר' אכתי לא הוה אזלת סוגי' לאכשורי בת נכרי ועבד אפי' מא"א אבל השתא דכשר בין בפנויה בין בא"א ואפי' מצד ממזר את' מכשר מטעם דרחמנא אפקירה לזרעיה הוא כדאיתא בתוספת' בריש כתובות ק"ו באיסור פגימה שאינה אלא לכהונה שאתה מכשירו שהפקיר' זרעו וכ"ד הרמב"ם ומ"מ חלילה לי להתיר לכתחילה שיצ' הדבר בספק מפי הרי"ף אבל אם נשא אין מוציאין מידו וכ"ש שהולד כשר ולא כדברי הרמב"ן שכת' אין מוציאין והולד ספק שזהו תימא אם מחזיק כספק חלל א"כ אמאי אין מוציאין הלא ספיק' אסורות דאורייתא לחומרא ומאחר שאין מוציאין ג"כ הולד לא משוה אותו חלל אפי' מספ' וכ"ש לפי מה שפירשתי דאפי' לדברי הפוגם אינ' פגום אלא היא לאסרה על הכהונה אבל אינה כחללה ושיהא בניו ממנה חללים ומ"מ נראה אשה המזנה שנאסרה על בעלה בין גירש' והחזיר' או לא גירשה הולד מבעלה פגום לכהונה לאותן דס"ל הכא גבי נכרי ועבד הולד פגום כ"ש הכא דאיכ' האי ק"ו ולית כאן טעמא דאפקרי לזרעי' כמו גבי נכרי ועבד א"כ היכא שנשאה הכהן הבנים ממנה חללים כי לא מלאני לבי להקל ולומר דהאי ק"ו אינ' אלא אסמכתא בעלמ' ואבת לחוד הוא דהוי פגומ' (והיכא דלית לן טעמ' אחרינ') ומ"מ אינם חללים אלא לחומר' ולא לקולא כלל. וכתב רבינו ירוחם וז"ל ופי' ר"ח דמסוטה הוה ממזר מדרבנן מידי דהוה אאשה שהלך בעל' למדה"י ונשאת ובא בעלה עכ"ל ואני כתבתי לקמן בפ' החולץ דלא ק"ל הכי:

לט

דין מי שחציו עבד וחציו בני חורין ובא על א"א הולד מקצתו ממזר ומקצתו כשר ואסור בשפחה מכח צד כשרות שבו:

שלחו ליה בי מיכסי לרבה ילמדנו רבי' מי שחציו עבד וחציו בן חורין ובא על בת ישראל מהו שלח להו השתא בעבד כולו אמרי' כשר בחציו עבד מיבעי' א"ר יוסף מרא דשמעת' מנו רב יהודא והאמ' ר"י מי שחציו עבד וחציו ב"ח הבא על בת ישראל הולד אין לו תקנה ואסיקנא כי איתמר דר"י כגון שבא על א"א שנמצא צד חירות שבו משתמש בא"א וא"כ הולד מקצתו ממזר ומקצתו כשר וכ"כ הרמב"ם שצד ממזרות וצד כשרות מעורבין

בו לפיכך אסור בשפחה ונמצאו בניו כמותו עד לעולם ע"כ וה"ה שאסור בממזרת מצד הכשרות שבו ומה שנמצא כתוב בנוסח הרמב"ם מפני שצד ממזרת וצד עבדות מעורבו' בע"כ ט"ס הוא דא"כ אמאי אסור הוא בשפחה הלא כולו ממזר מותר בשפחה אף לכתחילה כמ"ש הוא גופ' לעיל מיניה ועוד הלא מחצה עבדות שבאביו יהא הולד כשר דנכרי ועבד הבא על בת ישראל אפילו בא"א הולד כשר וכן אית' להדיא בסוגיא אלא ט"ס הוא:

מ

דין הבא מן הנכרי שבא על הישראלית מותר למנותו לגבאי וממונה אבל מלך אסור למנותו:

רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל פי' גבאי' ממוני' הגובי' פרס ואע"ג דאמר מר כל שימות שאתה משים לא יהא אלא מקרב אחיך ה"נ כיון דאמו הות מישראל מקרב אחיך קרינן ביה ומה שאמרנו בר"פ א"נ גבי אגריפס המלך שנתחייבו שונאי ישראל כליה כשהחניפו לו ואמרו אחינו אתה אף שהיתה אמו מישראל נ"ל לפ' דגבי מלך בעינן מקרב אחיך דהיינו מיוחסי' שנולד מטעה כשרה ואביו ואמו יהיו ישראלים כשרים ולא פסולים וכדאיתא בתוספת' אין מעמידים מלך אלא מן המשיאי' לכהונה אבל שאר משימות לא בעינן מקרב אחיך ודי כשיהא מאחיך דאל"כ למה כ' התורה מלך אלא עיקר פשט דקרא על המלך ומריבוי השימות אנו מרבי' לשאר נשיאות שיהיו מאחיך ואף שהתוספת דחקו לפרש בע"א הנראה בעיני כתבתי:

מא

דין גיורות שלא טבלה לשם גירו' רק טבלה לנידתה וכן גר שטבל לקריו עלתה לו טבילה גם לגירות:

עבדיה דר' חייא בר אמי טבלה להיא נכרית לשם אנתתיה אמר רב אשי יכילנא לאכשורי בה ובברתה בה כדרב אסי דא"ר אסי מי לא טבלה לנדותה בברתה דאמ' ריב"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ההוא דהוו קרו ליה בר ארמתא א"ר אסי מי לא טבלה לנדותה ההוא דהוו קרו ליה בר ארמא' אמ' ריב"ל מי לא טבל לקרייו והקשו בתו' והרא"ש אחריה' והלא אמרי' לקמן דגבי גר צריך ג' משפט כתי' בי' וא"ל דאין אדם טובל ביחידי ודרך ליקח אחד עמו שיראו שטבל עצמו כראוי ותניא כמ"ד דאמר בסנהדרין דבר תורה אפי' חד נמי כשר ונאמר דאף הכא נמי מכשי' בחדא מ"מ אין דרך הנשים שילכו עמהן שום איש לראות הטבילה ואשה פסולה לדון מאחר שפסולה להעי' ודבור' דנה ע"פ הדיבור או היתי' מלמד' לאחרי' וצ"ל דבר הידוע לכל לא בעינ' ב"ד כגון הכא

שידוע לכל שטבל כאלו עמדו שם ב"ד דמי ואף שטבילת נדה אינו אלא בלילה וגר אין טובלי' בלילה היינו לכתחילה אבל בדיעבד הוי טבילה דעיקר, קרא אקבלות מצות קאי ועוד אפי' משפט דנין ביום וגומרי' בליל' והטביל' הוה נמי כגמר הגירות שהרי מתחילה נימול וקבול מצות ולא נגמור גירותו ביום עד שיטבול וכן באשה כבר קבלה הדת ביום וכ"ד הרמב"ם ומ"ש הריטב"א שאינו נכון לא דיבר נכונ' כדמוכ' להדיא מסוגיא עצמו דהכא וכ"ש לפי מה שנכתב בפ' מצות חליצה דאפי' התחלת דין אם דנו בלילה הוי דין:

מב

דין הלוקח עבד מן הנכרי וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו ודווקא במפרש לשם בן חורין אבל בסתם לא קנה עצמו והיכ' שנתגיי' וטבלו עבדיו קודם שנתגייר קנו עצמן בני חורין בין בסתם בין במפרש וכן כשטובל בפני רבו אפי' בסתם קנה עצמו בן חורין:

א"ר חמא בר גוריא א"ר הלוקח עבד מן הנכרי וקדם וטבל לשם ב"ח קנה עצמו ב"ח ולרבו כותב עליו שטר חוב על דמיו שנתן בעבורו מ"ט נכרי גופיה לא קנה ליה דכתיב כי תקנו מהם וגו' אתם קונים מהם ולא הם מכם ולא הם זה מזה לגופי' אלא למעשה ידיו והאי הוא דמקניי ליה לישראל ולא קני ליה ישראל לגופיה עד דטבל וכיון דקדים וטבל לשם ב"ח אפקע' לשיעבוד' כדרב' דאמ' הקדש וחמץ ושיחרו' מפקיעין מידי שיעבוד וכ"ש אי קדם וטבל בעוד היותו עבד לנכרי דמפק' לשיעבוד' אפי' טבל בסתם מוכ' דלהכי הוא דעבד אבל גבי ישראל דבעי טבילה לשם עבדות ויצא מכלל נכריות לא קנה א"ע ב"ח א"ל כדמפ' להדיא שטובל עצמו לשם חירות כדמסיק בסוגיא מעשה בבלוריא הגיורת פ' כך שמה שקדמו עבדיה וטבלו לפני' ובא מעשה לפני חכמי' ואמרו קנו עצמם ב"ח ומפ' רבא לפני' בין בסתם בין במפרש לאחריה במפרש אין בסתם לא ופירוש שלפניה היינו קודם שנתגיירה כן פירש"י והרא"ש והרמב"ם פי' לפניה בפניה ולאחרי' היינו שלא בפניה ואפשר שכך קבלו בגירסות בפניה ושלא בפניה וכן גירס' הרי"ף ולפי הנראה ששניהם אמת היכא שקדם וטבל בפניו קוד' שציוה עליו רבו א"כ בודאי לשם ב"ח טבל אפי' בסתם דאל"כ לא הוי ליה לטבולי קודם שיטבילנו רבו בפרט מאחר שהוא בפניו וכ"ש היכא שטבל את עצמו קודם שרבו נתגייר אבל טבל שלא בפניו דהיינו אחר שנתגייר או שהיה משועבד לרבו ישראל וטבל מעצמו בלתי ידיעת רבו שלא בפניו ליכא הוכח' כלל צריך לומר בפירוש שלשם חירות הוא טובל:

מג

דין דאפי' לוק' את הנכרי וקדם וטבל לשם ב"ח קנ' עצמו ב"ח ואין גופו קנוי לו אלא אם יטבול לשם עבדות וצריך הרב לתוקפו במים ואז אפי' יצעוק בקול רם שלשם בן

חורין טבל אינו כלו' ודין אות' יהודי' שנותני' מס המלך בעד הנכרי' ודע' המלך הוא להשתעבד באותן הנכרים אז גופ' קנוי להם אחר הטביל' לעבדות וצריך גט שיחרור אם רוצים להתגייר:

א"ר אויא ל"ש אלא בלוקח עבד מן הנכרי אבל נכרי גופ' קני דכתיב וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו עבד ואמה אתם קונים מהם ולא הם קונים זה את זה ולא הם קונים מכם למאי הלכתא אילימא למעשה ידיו אטו נכרי לא קנה ליה לישראל למעש' ידיו אלא לגופי' וקאמר רחמנא אתם קונים מכם גופיה ואע"ג דפריך רב אחאי אימא בכספא ובטבילה הוא הקונ' אות' לגופי' אבל לעולם קדם וטבל לשם ב"ח הוה ב"ח וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו והלכתא כרב אויא ותימ' לי אמה סמך לפסוק כרב אויא ולדחות הקושיא בכדי היכא דליכ' ראייה מן התלמוד אף שכת' רשב"א בפ' ח"ה אפי' היכ' שנאמר קושי' לא משגחינן ביה א"ל שנאמר תיובתא משום שהקושי' תלוי' ועומדת עד דלפרקוה בדוכתי' אחרי' אבל בלי ראייה ובלי פירוקא ולדחות הקושיא ולפסוק כנגדה לא ידענא טעמ' ודעת הרמב"ם כרב אחאי שאין חילוק ביניהם אמר שמואל וצריך לתוקפו במים כדי שתעלה לו טבילה לשם עבדות פי' הרא"ש שאם לא תהא ידו תקיפו עליו יש לחוש שמא יאמר לבן חורין אני טובל פי' לפירושו אבל מעכשיו כשתקפו במים לתת עליו עול מלאכתו במים נראה להדי' בטבילו' עבדו' ואז אפי' יצעק הוא בקול רם שלשם חירות הוא טובל לא מהני לי' דהא שיעבודו עליו עד שיעלה כן יראה מפי' רש"י והרמב"ם ומסיק א"ל רב פפא לרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי כרגא אאינשי פי' אנכרי' ומשעבדי בהו עבידת' יתירתא כי נפקא צריכי גיטא דחירות' או לא פי' כשבאי' אח"כ להתגייר אם מותרים הם בבת ישראל אמר להו איכו שכיבי לא אמרי לכו האי מילתא הכי א"ר ששת מוהריקייהו דהני פי' חותם עבדות שלהן בטפס' דמלכא פי' בארגז המלך ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לישתעבד למאן דיהיב כרגא וכת' הרא"ש ויד המלך תקפה עליו להיות גופו מכור. ע"כ ודבר תימא מנ"מ למלך אי גופו קנוי או קנוי למעשה ידיו ועוד לישנא דלישתעבד כו' דקאמר משמע שיעבוד למעשה ידיו לחוד ועוד אי דינ' דמלכו' עדיף מקנין גמור שלא יכול לקנות גופיה של נכרי אלא שיעבוד וכ"ש מה שכופהו בדת המלך בעד חיוב חיוב המס דלא עדיף מיניה ע"כ נראה דלא קבעי אי קני המלך בקנין הגוף אלא אי הוה כה"ג קנין וא"כ מאחר שבא לישראל והטבילו אותו כדת העבדו' הוי גופו קנוי להם וצריך גט שיחרור או אינ' קניין כלל וחוב בעלמא שהוא חייב להם ואינו עבדם ויכול להתגייר אף בלא שחרור על זה אמר דינא דמלכות' דינ' והוה קנין כאלו קנאו ממש מן הנכרי וכן מסתבר דהא סוגי' איירי בשכבר טבלו לדת

עבדות ואח"כ באים להתגייר ממש שאינו מן הדרך להתגייר כשיצא ובעוד' משועבד אצל היהודי אז אפי' דת עבדות אינו נוהג ועוד כשאינו רוצה למול ולטבול מגלגל עמו י"ב חודש ומוכרו לנכרי אלא כשמל וטבלו לעבדות איירי וכן יראה מן הרמב"ם שכ' בהל' עבדות וז"ל מלך נכרי שעשה מלחמה והביא שביה למכרה וכן אם הרשה לכל מי שירצה שילך ויגנוב מאומה שהוא עושה עמה מלחמה שיביאו וימכר לעצמו וכן אם היו דיניו שכל מי שלא יתן המס ימכר או מי שיעשה כך וכך או לא יעשה ימכר הרי זה דיניו דין ועבד הנלקח בדיניו אלו הרי הוא כנעני לכל דבר נכרי שקנה נכרי לעבדות לא קנה גופו ואין בו אלא מעשה ידיו אעפ"כ אם מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל ע"כ אלמא דקניין זה הנקנה ע"י דת המלך דומה לשאר קניין שקונה הישראל עבד של נכרי וכי היכא דהתם אין גופו קנוי לו לישראל מיד אלא אחר טבילה ה"נ כה"ג שהרי הוא כשאר עבד כנעני ממש ובנ"י כתב בשם הקדמונים היכא שלקח מן הנכרי שלקחו במלחמה דבכה"ג מי קונה אפילו ישראל וכ"ש נכרי כדאיתא במס' גיטין ולפ"ז עבדים וישמעאלי' שלנו אינן יכולי' להתגייר אלא לדעת רבן ואינן יוצאי' אלא בגט או בכסף ולא די במחילה ואם נתגיירו שלא לדעת רבן אין טבילתן טבילה וצריך לברר כי מדעת רבו היה ואי לא ספיקא הוי ואני אומר חלילה שיקנה הנכרי את ישראל קנין הגוף אפי' היה בדינ' דמלכותא לאו כל כמיני' כי עול מלכות שמי' עלינו ועבדות השם אנו וכ"כ הרמ"ה לקמן וכ"ש לפי מה שפירשתי דאפי' לנכרי לא יכול לקנות' גופו שלו בשום קנין א"ל שיבא אח"כ לישראל ויטבלנו:

מד

דין דנכרי דקני ליה לישראל בדינא דמלכות' וזבני' לישראל לא קנאו אלא למעשה ידיו והוי כפועל אחר ואם קנאו בלא דינא דמלכותא לא קנו רבו שני כלל ונפיק מיני' בלא דמים:

פסק כתב הרמ"ה נכרי דשבייה לישראל וקניא בדינא דמלכותא והדר זביני לישראל קניא למעשה ידיו דכי היכי דקני נכרי למעשה ידיו ה"נ מצי לזבוני למעשה ידיו ואע"ג דקיי"ל אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ה"מ למקניה גופיה לבאר דיני עבד עברי אבל למעשה ידיו היכא דקני שבאי למעשה ידיו בדינא דמלכותא הדר מצי לזבוני לישראל למעשה ידיו ודוקא שנשבה במלחמה שדינ' דמלכות' הוא וה"ה נמי כל היכא דקני ליה בדינ' דמלכות' מטעמ' אחריני כגון שמכרוהו גובי המס אבל נשבה בשעת שלום דלא קני ליה שבאי בדינ' דמלכות' לא קני ליה רבו שני כלל ודינ' הו' דנפיק מיניה בלא דמים ובשעת מלחמה נמי דקנייה למעשה ידיו אין דינו לא כע"ע לכל דבר ולא כעבד

כנעני לכל דבר דהנך גופן קנוי לא דיינינן ליה כדין ע"ע שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ובעב' כנעני לא דיינינן לי' למיפלח דלעולם בע"כ דכתיב ובאחיכ' בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך אלא למעשה ידיו הוא דקנייה וכפועל בעלמא וכי היכי דפועל מצי מהדר ומהדר ליה זוזי דלאו עבדים לעבדים הם האי עבד נמי מצי היב לרביה מקצתו או דמי שויו ונפי' יד האדון על התחתונה ליקח הפחות ע"כ וכן הביאו הטור:

מה

דין שאינו גר עד שימול ויטבול ודין דבין גר שנתגייר כשהוא מהול בין קטן הנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית אבל אין לחלל עליו שבת וגם אין לברך על מילתו דין דאם נכרת כל הגיד ובא להתגייר אין מילתו מעכבת ק מלהתגייר:

ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומ' הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל ר' יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באימהות שטבלו ולא מלו וחכ"א אינו גר עד שימול ויטבול א"ר חייא בר אבא הלכתא לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וגר שנתגייר כשהוא מהול כת' בה"ג דצריך להטיף ממנו דם ברית וקטן שנולד כשהו' מהול א"ל להטיף ממנו דם ברית ויש ליתן טעם לדבריהם דנול' כשהו' מהול שלא היתה לו ערלה מעולם א"צ אבל גר שהיתה לו ערלה ומילתו לאו כלום הוא צריך להטיף ממנו דם ברית ומ"מ אם נכרת כל הגיד ובא להתגיי' נרא' שאין מילתו מעכבתו מלהתגיי' ומודי' חכמים דסגי בטבילה לחוד' כ"כ התו' והרא"ש ור"ח ז"ל פסק במס' שבת להפך מה"ג וכ' הרא"ש ונהגו להטיף בשניהם ומיהו בשבת אין להטיף בקטן שנולד כשהוא מהול כיון דאיכא פלוגתא אין לחלל שבת וגם יראה דאין לברך ע"כ וכן המנהג ועיין לקמן בפרק הערל סי' מ':

מו

דין דלכתחילה אין מטבילין בלילה אבל דיעבד מותר ודין דגר צריך ג' לכתחילה לה אבל בדיעבד אין פוסלין לבריה הנך ג' אפי' בהדיוטות סגי רק שיודיעו אותו קצת מצות קלות וחמורות:

א"ר אבא עובד' הוה בי' ר' חייא בר ר' ורב יוסף מתני ר' אושעיא בר ר' ורב ספרא מתני ר' אושעיא בר חייא פי' רב יוסף מתני דבתרי הוי ורב ספרא מתני דבתלתא הוי ואתא לקמי' גר שמל ולא טבל א"ל שהי כאן עד למחר ונטבילנך ש"מ גר צריך שלשה וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול פי' ומילה בלא טביל' לא סגי וש"מ אין מטבילין גר בלילה וכבר כתבתי דלכתחילה הוא דלא מטבילין בלילה אבל בדיעבד כשר לפי שהוא גמר דין וקבלת מצוה הוא דבעינן ביום ומסיק א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן גר צריך שלשה משפט כתיב ביה

י"מ דהכא אפי' בדיעבד לא סגי וכן ירא' מן הירושלמי דר' יוחנן אית ליה דשנים שדנו אין דיניה' דין א"כ הכא אפי' בדיעבד קאמר ואפי' לפ"ד הג' דסברי כשמואל דאמ' שנים שדנו דיניהם דין וה"ה חדא מ"מ יכול להיות דהכא כ"ע מודו דבעינן ג' אפי' בדיעבד מידי דהוי אגזילות וחבלות ורי"ף כתב דלכתחילה בעינן שלשה דלא אנסבין ליה בת ישראל עד דטבל בפני שלשה אבל בדיעבד לא פסלינן ליה לבריה אם לא טבל בפני שלשה וכ"ד הרא"ש והרמב"ם לא חילק ואפשר דסמך הרי"ף אהאי סברא דעיקר קרא דכתיב משפט בגר להצריך שלשה היינו בקבלת מצות ומשפטים ולא אטבילה וגבי דידיה הוא דמחמירי' ולא גבי בריה שהוא דיעבד גמור והא דבעינן ג' סגי אפי' בהדיוטו' רק שבעינן שיוכלו להודיע מקצת מצות קלות וחמורות א"כ כשהודיעו אותו כבר או ידע טובל אפי' בפני ג' הדיוטו' לכתחילה דשליחותייהו עבדינן מידי דהוו אהודאות והלואות כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ה"נ שלא תנעול דלת בפני גרים כן דעת התו' וכן כתב במרדכי בשם ר' שמחה:

מז

דין מי שבא ואמר גר אני לא מהימן עד שיבא ראיה בוררה בין בארץ בין בח"ל ודוק' שידעינן בו שהיה נכרי אבל אם לא ידעינן ביה דהוי נכרי נאמן במינג:

ת"ר מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו ת"ל אתך במוחזק לך בא ועדיו עמו מניין ת"ל וכי יגור מ"מ אין לי אלא בארץ בח"ל מניין ת"ל אתך בכל מקום שאתך א"כ מה ת"ל בארץ בארץ צריך להביא ראיי' בח"ל אין צריך להביא ראיה דברי ר' יהודא וחכ"א בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה וכן הלכה ומכאן היכא דאתא נכרי ואמר כבר נתגיירתי וטבלתי בב"ד של פלוני לא מהימנינן ליה עד דמייתי סהדי דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הלכ' בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראייה וכתב התו' והרא"ש בשם ר"ת דווקא בידעינן דנכרי הוה מעיקר' אבל אי לא ידעינן לי' מהימן במיגו דאי בעי אמר ישראל אנא דמהימן כדמשמע בריש פסחי' [דף ד' עמוד ב' גבי ההוא נכרי דהוה סליק ואכיל פסחים] בירושלים ולקמן בשמעתי' דא"ל רבי יודא אי את' נאמן לפסול בניך ומכשירין בניו ואיהו גופי' הוה כשר אי לאו דפסל את עצמו וכי תימא היינו באתרא דרובא ישראל ולא באתרא דרוב' נכרי' מ"מ נסמוך אהא דרוב הבאין לפנינו בתור' יהדו' ישראלי' הם וכתבו הרא"ש הא דקאמר תלמוד' דאי אמרי עדים שמענו שנתגייר בבית דין של פלוני הוי עדות דגלויי מילת' היא ומקרי שפיר בא הוא ועדיו עמו אפשר היינו דווקא אליבא דרבי יהודא דמיקל ואמר שאף בח"ל אין צריך להביא ראייה אבל לרבנן דאמרי בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראייה דילמא ראיי' ברור' ועדו' ברורה בעי וכן

פסק בטור י"ד ודבר תימא הוא בעיני הלא תלמודא הוא דמקשה אברייתא דקאמר בא ועדיו עמו פשיטא בעי קרא ומשני רב ששת דאמרי שמענו בב"ד פלוני נתגייר אלמא דקרא הוא דאתי לכה"ג וכ"ע מודי ביה דלא פליגי בקר' דוכי יגור אלא בקרא דארציכם:

מח

דין גר וגיור' שבאו לפנינו ואמרו נתגיירנו ביניהו לבין עצמינו אז אם יש להם בנים הבנים כשרים לגמרי אבל הם עצמם שוו נפשייהו חתיכה דאיסורא ושם ביארנו דאף שהגר שוי נפשה חתיכא דאיסורא במה שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי מ"מ אינו פוסל בת ישראל בביאתו אלא לענין זה שאסור בבת ישראל ולענין שור של ישראל שנגח שורו של נכרי וכיוצא בזה:

ת"ר ושפטתם צדק בין איש וגו' ובין גרו מכאן א"ר יהודא גר שנתגייר בב"ד הרי זה גר בינו לבין עצמו אינו גר ומעשה בא' שבא לפני ר' יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי א' לו יש לך עדי' א"ל לאו יש לך בני' א"ל הן א"ל נאמן את' לפסו' את עצמ' ואי אתה נאמן לפסו' את בני' מ"ט דלדבריו נכרי הוא ואין עדות לנכרי וכן הלכתא ופירשו התוס' דר' יהודא לטעמיה דס"ל חייבי לאוין לא תפסי בהו קידושין והול' ממז' ל"א נכרי ועב' הב' על בת ישרא' הול' ממז' ואיכ' נמי נפקא מינ' היכא שבא עם אשתו ואמרו נתגיירנו ביניהו בין עצמינו שאז שניהם פסולים שהם כנכרים וא"ה הבנים כשרים שאינו נאמן לפסו' את בניו וכן פי' בנימוקי יוסף וכ' התו' והרא"ש הא דקאמר שנאמן לפסול את עצמו לא לעניין זה שאם בא על בת ישראל שפסלה דקיימא לן אדם קרוב אצל עצמו ואינו משי' עצמו רשע ועוד האיך קאמר ר' יהודא פלגינן דיבורא דמהמנין ליה לגבי נפשי' ולא מהימנין ליה לגבי בניו ולעיל בספ"ב קאמ' ר' יהודא הרגתיו לא תנשא אלמ' לא פלגינן דיבור' ועוד מילת' דתמי' הוא דאיהו פסול ובניו כשרי' אלא בוודאי אין עדותו כלום ודווקא לעניין זה הוא דמהני עדותו לעצמו דשויה לנפשיה חתיכא דאסורא ואסור בבת ישראל ולעניין שור של ישראל שנגח שור של נכרי וכיוצא בזה מצינו בקדושין בפ' האומר הוא אומר קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ואף על פי שהוא אסור בקרובותיה בודאי אם בא עליה לא פסלן דלא מיתסר בהן אלא דשוינהו אנפשיה חתיכא דאיסורא וי"מ לפי' הרי"ף שכתב דלא בעינן ג' אלא לגבי דידיה אבל לגבי בריה סגי בשנים וא"כ יש לך עדים דקאמר דמשמע שאם היו עדים היו פוסל את בניו והלא הם כשרים לדבריו בודאי וא"כ נמצא שאין חילוק לדעת הרי"ף בין יש עדים ללא עדים כלל דלעולם הוא פוסל ובניו כשרים ואפש' שבגירסתו לא הי' כתוב אם יש לך עדים כו' ואף שבספרי הרי"ף כתיב בלא דקדוק נכתוב על פי

גירסתינו כי הקורא בו לא ידע מקור מחצבתו ותדע שהמגיד משנה הביא הגירסא ולא כתוב בו אם יש לך עדים כו' ומ"מ נראה בעיני לפרש דה"ק אם יש לך עדים שהודית בפניהם קודם שהיה לך בנים שנתגיירת בינ' לבין עצמך דא"כ מיד כשנעשה חתיכא דאיסורא בהודאת פיו הבנים אשר הוליד אח"כ בחזקת נכרים הם ואינו דומה לכשהוא אומר קדשתיך כו' שאינו פוסלן אפילו אם בא עליהם שאני התם שהאשה מכחישתו וא"כ הם כשרים על פי הכחשתה אבל הכא דליכא מאן דמכחש' ליה א"כ מיד כשנעשה חתיכ' דאסורה שוב לא יבא לכלל היתר:

מט

דין גר שבא להתגייר מתחיל' צריכי' לבדוק אחריו שלא ימצ' בו עילה ומודיעין אותו עיקר הדת שהוא עיקר יחוד הש"י ואיסו' ע"ז ומאריכין בדבר ושוב מודיעינן אותו מקצת מצות קלות וחמורו' ועונשין של מצות וגם מתן שכרן של מצות ואין מרבי' עליו ואין מדקדקין עליו ומיד כשקיבל עליו מולין אותו ולא משהינן ואם נשתיירו בו ציצין המעכבי' חוזרין ומלין אותו כשנתרפא מטבילין אותו ולא קודם כלל ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו ואשה נשים מושיבות אותה במים עד צווארה ושני ת"ח מוסרי' לה מבחוץ וכל דבר שחוצץ לענין טהרות חוצץ לענין גירות ושם ביארנו דהאידנא יש ליזהר שלא לקבל גרים מחמת סכנ' ובשטבל ועלה הוא כישראל לכל דבר ואם הדר ביה וקידש בת ישראל קידושיו **קידושין**:

ת"ר גר שבא להתגייר אומרי' לו מה ראית כו' וכתב הרמב"ם שמתחילה צריכין שיבדקו אחריו ולא ימצאו עילה ואח"כ אומרים לו מה ראית שבאת להתגיי' אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דויי' דחופין ומסוחפין ומטורפין ויסורין באין עליהן אם אמר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותו מיד ומודיעין אותו מצות קלות וחמורו' ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר לפי שהנכרים מדקדקים על פחות משוה פרוטה שהרי בן נח נהרג עליו והרמב"ם כתב שמודיע אותו עיקר הדת שהוא עיקר יחוד הש' יחברך ואיסור ע"ז ומאריכין בדבר ושוב מודיעי' אותו מקצת מצות קלות וחמורות ומודיעין אותו עונשים של מצוה וא"ל הוי יודע עד שלא באת למידה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה בסקילה אבל עכשיו שבאת למידה זו כו' ומסיק בגמרא וכל כך למה משום דאי פריש נפרוש דאמר רבי חלבו קשים גרים לישראל כספחת דכתיב ונספחו על בית יעקב ורבו בו הטעמי' על מה הן קשין ישראל וכ' ר"י בפ' ב"ש דוקא שלא להשיאן להתגייר אבל כשאנו רואין שהן מתאמצין להתגייר יש לנו לקבלן כמו שקבל יהושע רחב הזונה ונעמי קיבלה רות המואביה ומ"מ נראה דכל זאת איירי בזמן שהי' ישראל שרויים

על ארצם אפי' אחר החרבן שהיו דויים ונשתעבדו למלך רומי' מ"מ היו שרים בארצם והרשות היו נתון להם כל כל מי שיבא בארצ' להתגייר שיכלו לקבל אבל עכשיו שאנו בארץ לא לנו וכעבדים תחת יד אדוניהם אם יבא אחד מישראל לקבלו הרי הוא מורד במלכות ומתחייב בנפשו וקשה לו כספחת וע"כ אני מזהיר ואו' כל מי שמשותף לקבלה זו האידנא במקום שהמלכות מקפדת שדמו בראשו בין המתעסק עמו בגירות שלו בין היודע ממנו והלואי שתהא תקומה ומצב לזרע ישראל בין האומות כל ימי משך גליותינו ולא יתרבה עלינו איש זר שלא מאמונתינו וראוי לחוש מאוד מאוד וכשם שמודיעים אותו עונשין של מצות כך מודיעין אותו מתן שכרן של מצות אומרי' לו הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים וישראל בזמן הזה אינם יכולים לקבל לא רוב טוב' כדי שלא תזוח דעתן עליהן ולא רוב פורענו' כדי שלא יאבדו כי כל האומות כלות והם אינן כלות ואין מרבי' עליו ואין מדקדקין עליו כדכתי' ותרא כי מתאמצ'. ותחדל לדב' אלי' קיב' מולין אותו מיד פי' דשהוי מצוה לא משהינן ואם נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה חוזרין ומולין אותו פעם שניי' נתרפא מטבילין אותו מיד אבל קודם שנתרפא לא משום דמי' קרים מרזי מכה ומדשוהין בטבילה עד שיתרפא ולא טובלין אותו מקודם ש"מ דטבילי לא מהני בעוד שהוא ערל שהו' כטבל ושרץ בידו וכן אמרו אינו גר עד שימול ויטבול כ"פ בתו' ומ"ש הרמב"ן דבדיעבד מהני אפי' טבל מקודם וראייתו מגיורת שנתגיירה שבנה א"צ טבילה בפ' הערל ואין זה ראייה דשאני התם דכשהוא במעי אמו אינו בן מילה והרי הוא כנקבה דסגי לה בטבילה וכשיולד מלין אותו כישראל עכ"ל ואף שאין ראיה לדבר זכר לדבר דהלוקח כלים מן הנכרים שצריכים להגעיל ולהסיר חלודה ולהטביל אי איפוך אפי' בדיעבד לא מהני ושני ת"ח עומדים ע"ג שמודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו ואשה נשים מושיבות אות' במי' עד צוארה ושני ת"ח מוסרי' לה מבחוץ שמודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות וכתב הרמב"ם שטובלת בפניהם והם מחזירין פניהם ויוצאי' כדי שלא יראו אות' כשתעלה מן המים אחד גר ואחד עבד משוחרר טובלין וכל דבר שחוצץ בטבילה לענין טהרות חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה לבעלה וכ' התו' דאפי' ענייני חציצה שהוא מדרבנן לא מחלקינן בין טהרות לבעלה ומה שאמרינן במסכת נדה פ' אחרון גבי חציצה ה"מ לטהרות כו' רש"י לא גרס ליה משום הא דהכא ולק"מ דכל דבר שהוא ודאי חציצה כגון רובו ואינו מקפיד או מיעוט ומקפיד וכל הדומה לו חוצץ אף בנדה לבעלה אבל התם שהוא משו' ספק חציצה לא גזרו אלא לטהרו:

ומסקי' טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הילכתא דאי הדר ביה ומקד' בת ישראל ישראל משומד קרינ' בי' וקידושיו קידושין וכ' הרמב"ם שהם קידושין גמורין וכ"כ בעל העיטור וז"ל מדקאמר קידושיו קידושין ולא אמר חוששין לקידושיו ש"מ דאורייתא תפסי בה קידושין וכ' הטור וז"ל וי"א דמומר לחילול השבת בפרהסי' ולע"ז דינו כנכרי גמור ואין קידושיו קידושין ולא נהירא עכ"ל וכ"כ רש"י והרמב"ם ז"ל דקידושיו קידושין וכ' המ"מ וז"ל הסוגיא דפ"ק דיבמות נ"ל שאפי' זרעו שהוליד משהמיר דתו אם קידש אותו הזרע ישראלית קידושיו קידושין ודוק' שהולידו מישראלית ואפי' מומרת אבל הולידו מן הנכרית אין חוששין להם שהרי אפי' ישראל גמו' הבא על הנכרי' והוליד ממנה בן אינו קרוי בנו אלא בנה וזה ברור עכ"ל וכ' הרי"ף בס"פ דמילה וז"ל ונכרי אע"ג דאתמהל בנכרית' צריך להטיף ממנו דם ברית ועד דאיתפח לא מטבלינן ליה וכד טבל צריך למיזל בהדי תלתין אמרי' ליה כי היכי דא"ל מעיקרא וגייזי ליה מן מזייא ושקלי לי' טופר' דידיה ודכרעי' צריכין למחזיי כדטבל וכדסליק מברך אקב"ו על הטבילה וכן עבד משוחרר וכן עבד ואמה דזבין להו מנכרי מעיקרא אמרי' ליה מצוה דמחייבי בי' עבדי ומטבלינן ליה:

נ

דין דגבי אשת יפת תואר אם קבלה עליה מותר בה מיד ואם לא קבלה עליה אפי' כפאה וטבלה לשם עבדות א"מ מותר בה:

פיסקא אחד גר ואחד עבד משוחרר כו' קס"ד דעבד משוחרר בעי טבילה כדי לקבל עליו עול מצות ורמינהו בד"א בגר אבל בעבד משוחרר אין צרי' לקבל א"ר ששת ל"ק הא רשב"א שא"צ לקבל והא רבנן דס"ל דצריך לקבלו הא רבנן דתניא ובכתה את אביה ואת אמה בד"א שלא קיבלה עליה אבל קיבלה עליה מטבילה ומותר בה מיד רשב"א אומר אע"פ שלא קבלה עליה כופה ומטביל' לשם שפחות וחוזר ומטבילה לשם שיחרור ומותר בה מיד אמר רבא מ"ט דרשב"א דכתיב כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש בע"כ ורבנן אמר עולא כשם שאי אתה מל בן איש בע"כ כך אי אתה מל עבד איש בע"כ ואלא הכתי' כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור שנא' כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש שיש לרבו רשות בו קרוי עבד ושאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד מתקיף לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפ"ת דלא שייכא במצות אבל עבד דשייך במצו' מי שמעת ליה פי' רש"י אבל עבד ששהא אצלו כמה ימים ונוהג עליו מצות הנוהגת בעבד מי שמעת

לי' דצריך לקבל בשעת שיחרור מי שמעת לי' ואפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן הנכרי צריך לקבל פי' אחד גר בשעת גירות ואחד עבד שנלקח מן הנכרי ובא לשחררו מיד אחר שהטבילו פעם אחד לשם עבדות שצריך לקבל בשעת שיחרור כשחוזר וטובלו לשם ישראל הא לוקח מישראל א"ל לקבל לפי שכבר נהג כדת ישראל בביתו של ישראל מני אי רשב"א האמר לוקח מן הנכרי נמי א"צ לקבל אלא לאו רבנן וש"מ דלקח מן הנכרי צריך לקבל אבל לוקח מישראל א"צו לקבל ואי לאקשיא הא דאחד גר וא' ערב משוחרר כו' כי תניא ההיא לענין טבילה תניא שצריכי' לטבול אבל לא לענין קבלה וכ' הרא"ש מתוך לשונו של רש"י משמע שטבילות עבדות בע"כ של עבד ובלא קבלה אף לרבנן דרשב"א ולא נחלקו אלא בטבילות חירות דרשב"א וסבר אף טבילות חירות בע"כ ורבנן סברי דוקא מדעתו ובקבלה וקאמר תלמודא דלא. פליגי רבנן עלי' דרשב"ג אלא ביפ"ת דלא שייכא במצות אבל בעבד דשייך במצות אפי' רבנן מודו ופרש"י עבד דשייך במצות דששהא בביתו של ישראל ונהג במצות ומשמע אע"פ שלא קיבל בשעת טבילות עבדות אלא שנהג בבית אדונו אבל מתוך רב אלפס ז"ל משמע שטבילות עבדות לרבנן צריך שתהא מדעת ובקבלה ע"כ וצ"ל הא דקא' רבא לעיל דפליגי רשב"א ורבנן אם מלין העבד בע"כ ורבנן ס"ל דלא מלין אותו בע"כ ונשאר בנכריותו לפי המסקנא לר"ת דרבא אליבא דרב ששת הוא דקאמר הכי דסבר דפליגי רשב"א ורבנן בתרתי בטבילות העבד לשם עבדות ובטבילות לשם שיחרור דלרשב"א תרוייהו בע"כ ובלא קבלה ורבנן סברי דבתרוייהו בעי מדעתו וקבלה וא"ל מנ"ל דפליגי בהך טבילה דשיחרור דילמא בכפיית טבילת העב' לחוד הוא דפליגי אפשר דסברת רב ששת הוה מאחר דרשב"א הזכיר להדיא שניהם בדבריו מסתמא אתרוייהו פליגי דאל"כ הי מינייהו מפקת אבל רב פפא פריך ליה דילמא בכפיית טבילת העבד ל"פ כלל ולכ"ע מלין וטובלין בע"כ אלא דבקבלה גבי שיחרור לחוד הוא דפליגי והשתא איכא לפלוגי בין טבילת יפ"ת לשם שיחרור שהיא מיד אחר טבילת עבדות לטבילת שיחרור העבד שהוא זמן רב אחר טבילת העבדו' דרשב"א סבר א"צ לקבל אף בטבילות שיחרור אפי' אם היא מיד אחר הראשונה ומ"ה נמי גבי יפ"ת אם היה רוצ' לכופ' היה מותר בה מיד אחר שתי הטבילות ורבנן סברי כה"ג צרי' לקבל מ"ה אין ראוי לטובל' מיד אחר הראשונה קודם דעתה וקבלתה ומ"ש הרא"ש דהרי"ף לא סבירי לי' כן יגעתי ולא מצאתי אלא שסבר מאחר שהרי"ף כתב כפשוטו דברי רבנן בד"א שלא קבלה ולא הזכיר דברי רשב"א כלל ולא חילוק במידי משמע שאפי' לכופה אותי לטבילת עבדות אינו יכול ואין זה ראייה אלא בטבילות גירות ואדרבה פי' רש"י עיקר ובע"כ אף הרי"ף מודה ליה דהא הילכת'

כרבנן דרשב"א וכן פסק הרי"ף ואי הוי פליגי רבנן עליה בטבילות העבד בע"כ א"כ בע"כ ס"ל כשמואל דאמר המפקי' עבדו יצא לחירות ואינו צריכ' גט שיחרור ואנו ק"ל בהשולח דלא כשמואל אלא צריך גט שיחרור כר' יוחנן וא"כ קשה הלכתא אהלכתא אלא בודאי כ"ע ס"ל דכל טבילות העבד בע"כ מכל עבד איש מקנת כסף וגו' והלכת' כרבנן דאם קבלה עליה מותר בה מיד וא"ל קבלה עליה אפי' כפאה וטבלה לשם עבדות אינו מות' בה עד סוף ברייתי' כמו שנפרש לקמן כל זה בגר צדק שמקבל עליו כל התורה אבל גר תושב א"ל אלא קבלה בעלמא וכ' הרמב"ם בהלכות מלכים יראה לי שנוהגין עם גירי תושב בדרך ארץ וג"ח כישראל שהרי אנו מצווין להחיותן שנא' לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וזה שאמרו חכמים אין כופלין להם שלום היינו לנכרים ולא בגר תושב ואפי' הנכרים צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתיהם עם מתי ישראל ולפרנס ענייהם בכלל ענייי ישראל מפני דרכי שלום הרי נאמר טוב ה' לכל ורחומיו על כל מעשיו ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ודין שמטבילין גר קטן ע"י ב"ד כתבתי בפ"ק דכתובו' סי' ל"ה:

נא

דין דאשת יפת תואר צריכה להגדיל צפרניה וצריכה לבכות שלשים יום על ע"ז ושם ביארנו דמדרבנן אסור בה עד שלשה חדשים:

ת"ר וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה ר"א אומר תקוץ ר"ע אומר תגדיל משום ניוול דומיא דגילוח בראש שהוא משום ניוול וכן הלכה כר"ע מחבירו ור"א נמי שמותי הו' ואף דר"א אייתי סייעת' מקרא דמפיבושת לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מ"מ דברי ר"ע עיק' שהו' מפרש לשון עשיי' לשון תיקון וא"כ תיקון של מפיבושת הוא ההעברה ותיקון שלה שע"י זו תהא מותר לבעלה הוא הגידול והניוול ועוד תניא ובכתה את אביה ואת אמה ר"א אומר אביה אביה ממש ואמה אמה ממש פי' ואם מתו או נתגיירו אינ' מתאבלת עליהן ר"ע אומר אביה ואמה זו ע"ז וכן הוא אומר אומרים לעץ אבי אתה וגו' והלכה כר"ע ירח ימים ירח שלשים יום רשב"א אומר תשעים יום ירח שלשים ימים שלשים ואחר כן שלשים ופסק הרמב"ם כרשב"א ולא כת"ק וכ' חדש א' של בכייה ושני חדשים אחריו ע"כ משמע משום הבחנה וסמך על הספרי דאיתא לשם בדברי ת"ק ג' חדשים וכדברי ר"ע כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני ר"א אומר ירח ימים כמשמעו וא"כ זה הלכה כר"ע מחבירו ובפר' דאיכ' ת"ק דקאי כוותי' ודב' תימ' הו' בעיני דבודאי ברייתא השנוייה בתלמוד עיקר לגבי ברייתא דספרי כמו כל התו' שהם נגד התלמוד דלא משגחינן בה משום דלא מיתנ' ביה ר' חייא ור' אושעיא ועוד מאחר דפסקינן הלכה

שאם קבלה מותר בה מיד אלמא דלא חיישינן להבחנה מדאורייתא ע"כ נראה דהלכה כת"ק דהכא דמפרש המקרא כמשמעו ירח ימים ממש ומ"מ מדרבנן אוסר משום הבחנה ומ"ה אפי' קבלה עליה אסור בה עד לסוף ג' חדשים אלא שאין צריכה בכייה וניוול חוץ מביאה ראשונה שהיא במלחמה שאין בה משום הבחנה שהרי הולד כמוה והוא נכרי שהרי עדיין לא נתגיירה ונראה בעיני הא דשרינן לעיל קבלה היינו כשמביאה לתוך ביתו וקבלה עליה להתגייר אז הוא שרי בה מיד דאורייתא ואינ' צריכ' בכייה וניוול אבל אם לא קבלה עליה מיד אלא בתוך ימי אבילה ובכיית' קבלה עליה לא מהני לה לפוטרה מדין הכתוב דקבלה זו אינה אלא מחמת דוחק וכעין אונס הוא עד לסוף ירח ימי' שיכנע לבה ואף שאם לא תכנע לבה מ"מ הזהיר לו הכתוב לבוא אליה ולגיירה בע"כ מ"מ על רוב דיבר הכתוב שא"א שלא יכנע לבה או יכנע לבו בראות ניוול והשחתת דרכה וקשה עורפה ויוציאה מעליו:

נב

דין אין מקיימין עבדים שאינן מלין אא"כ קנה בין השמשות או בדמתני עמו נכרי שלא למולו ובלבד שיהי' כגר תושב ושם ביארנו דהאידנא מותר לשכור נכרי לזמן ידוע ואפי' קנאו ממש אין בו דין עבדות וא"צ גט שחרור:

ת"ר מקיימין עבדים שאינ' מלין דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין מקיימין פי' כיון שצוה המקום למול את עבדי' אסור לקיימ' בלא מילה והא דכתיב וינפש בן אמתך שהוא בבן ערל מדבר כדלקמן בברייתא איירי כשקנה בין השמשות שלא הספיק למולו א"כ איירי בדאתני נכרי עמו בשעת קנייה כדי שלא למולו דהקרא בסתם עבד הוא דאזהר רחמנא אבל עבד זה שידע בו רבו שאינו רוצ' לקבל כלל מסתפ' מיני' שלא יכשל אותו בשום דבר איסו' ושרי כדשלח רבין משמי' דר' אלעי וכ' הרמב"ם דוקא שהתנה עמו שלא למול ולהכניס בדת יהודי' אלא שיהיה כגר תושב לקבל עליו ז' מצות שהוא נהרג הא לאו הכי אסור ונראה בודאי יפה כת' בזמן שידינו תקפה שאסור לקיים אותו כל זמן שאינו מקיים ז' מצות שהרי הוא נהרג עליהן אבל האידנא אפי' נכרי ממש שרי לשוכרו לזמן ידוע ואפי' אם קנאו ממש אין דין עבדות עליו שצרי' גט שחרור לפי שהתורה לא התירה עבדות של אומות לישראל אלא שיכנס בדת יהודית במקצת או יהיה כגר תושב ועוד כתב ואין מקיימין עבד אלא בזמן שהיובל נוהג והיינו לפי סברתו שכ' אין מקבלין גר תושב בזמן הזה אפי' רוצה לקבל כל התורה חוץ מדקדוק א' אין מקבלין ביניני אלא שיה' כישראל ממש או בתור' עבדות ונוהג כל מצות הנוהגים בעבד והראב"ד השיג ואמר נהי דאי' בספרי דאין מקבלין גר תושב בזמן הזה אלא בזמן שהיובל נוהג היינו להיות בו דין

גר תושב להקל ולהחמיר כפי דינו אבל אי אתני שלא למול ולטבול אפי' בזמן הזה מותר לקבלו ולשעבד בו ואני כבר פירשתי סברת הרמב"ם נהי דשרו לשכרו לזמני' ולשני' אבל להיו' בו דין עבד א"א בזמן הזה אלא בקבלת דת עבדות או בזמן היובל וקבלת דת בני נח שהוא גר תושב ועוד מסיק בסוגיא אמר ריב"ל הלוקח עבד מן השוק ולא רצה למול מגלגל עמו כל י"ב חדש וחוזרו ומוכרו לנכרי אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כר' עקיבא אמר להו רב פפא אפי' תימא ר' עקיבא ה"מ היכא דלא פסקא למלתי' אבל היכא דפסקא למילתיה פסקא ורבו ביה המפרשי' רש"י פי' בשם רבותיו דהא דאין מקיימין היכא דלא פסקא למילתי' שלא פסקא מנכרי שלא נתרצה מעולם להתגייר אבל היכא דפסקא למילתיה בשעת לקיחה ונתפייס להתגייר ואח"כ חזר בו מגלגלין עמו שמא יחזור ויתרצ' עוד פי' ה"מ דאין מקיימין היכא דלא פסקא למילתיה שקיימו סתם אבל היכא דפסקא למילתיה דאמר ליה אנא אגלגל עמך י"ב חדש ואם לא תמול אמכו' אותך מות' דהוי גביה כשכיר בעלמא ורב האי פירוש הני מילי דאין מקיימין היכ' דלא פסקא למילתא שלא אמר בפירו' שאינו רוצה למול אלא נתרצה למול ודוחה מיום אל יום דשהוי מצוה לא משהינן אבל היכא דפסק למילתיה שלא למול אינו חייב למולו בעל כרחו ומגלגל עמו י"ב חדש אולי יתרצה והרא"ש הביא הני פירש"י ולא הכריע ולפי הסברא נראה שפי' המחוור הוא פי' שני של רש"י דאינו אסור לקיימו אלא בסתם אבל כל היכא דפסק' למילתיה ומגלגל עמו שר' להתקיי' עד י"ב חד' וזהו דע' הרמב"ם שכתב סתמא שמגלגל עמו עד י"ב חודש ולא הזכיר שום חילוק מכל הני חילוקא דפסק למילתי' משום דס"ל דריב"ל סתמ' קאמר דכל היכא דמגלגל עמו דהיינו פסקא למילתי' שרי עדי"ב חדש בלי פלוג וכן עיק' ואין להקשו' מה צריך לגלגל עמו ימהלנו ויטבלו בע"כ כמו שפסקנו לעיל דלכ"ע יכו' לכפותו כתבו התו' והרא"ש אחריהם דתקנ' דרבנן היא שלא יכשול את רבו באיסו' והיתר כיון שאינו רוצה לקבל עליו עול מצות ועוד מכח סברי' אינו נכון לחייבו במצות מאחר שאינו רוצה לשמרם לעניין קבלת העבד לדת יהודית וכתב הרמב"ם וז"ל העבד הנלקח מן הנכרים אין אומרים לו מה ראית שבאת אלא אומרי' לו רצונך שתכנס לכלל עבדי ישראל ותהיה מן הכשרים או לא אם רצה מודיעין אותו עיקרי הדת ומקצ' מצו' קלו' וחמורו' עונשן ושכרן כמו שמודיעין את הגר ומטבילין אותו כגר ומודיעין כשהו' במי' ע"כ והיכ' שמלו והטבילו' וחוז' לגיותו מצאתי כתוב תשוב' לגאון עבד שמלו רבו וחזר לנכרי וחזר ישראל וקנאו ממנו כיון שנימול ונטבול לשם עבדות פעם ראשונה והכניסו תחת כנפי השכינה אעפ"י שחזר אינו חוזר לעבדותו והרי הוא כישראל משומד שא"צ טבילה אלא מלקות ע"כ ואנו נוהגין שמשומד צריך

טבילה מחמת איסור ועבירה שבידו כדמוכח בירושלמי' מעשה בריבה אחת שנשבית לבין הנכרים וכשפדאוה הטבילוה על מה שהאכילוה איסורין וכן פסק בנימוקי יוסף ישרא' שחטא ועשה תשוב' צריך טבילה משום מעלה דרבנן כו' ומ"מ שמעת מיניה שאינו חוזר לעבדות אלא נעשה ישראל גמור כשחוזר לתשובה ואף קודם חזרתו הרי הוא כישראל משומד וקדושיו קידושין:

נג

דין דעבד ערל אסור במלאכת ישראל וכן גר תושב שנתגדל בבית ישראל ושם ביארנו דגבי נכרי אמרו רבנן אמיר' לנכרי שבות ובלא אמירה מותר אבל גר תושב אפי' בלא אמירה אסור ועוד ביארנו דמה שהוא לצרכם אף בעבדו ושפחתו מותר ולצורך ישראל אסו' ומ"מ אין צריכין להפרישו אם אינו ניכר שעושין לדעתו כו':

תני' וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדב' פי' כגון שלקח שפחה ובנה גדול עמה אתה אומר בעבד ערל או אינו אלא בעבד מהול כשהוא אומר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך הרי עבד מהול אמור ומה אני מקיים וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתו' מדבר והגר זה גר תוש' פרש"י שקב' עליו שלא לעבו' ע"ז ומחל' שב' כעוב' ע"ז והקשו בתו' והרא"ש אחריהם דא"כ נפישו להו מז' מצו' ובמס' ע"ז משמ' שבשב' מצו' שקבלו עליה' בני נח מיקרי גר תושב ועוד דאמרינן פ' ד' מיתו' ב"נ ששב' חיי' מית' ומשמ' התם דאפי' בחול שעוש' לשם מנוח ולא לשם שביתו חייב וכ"ש בשבת ובפ' ארבע מחוסרי כפרה מסקינן להדיא דגר תושב אינו מוזהר על השבת ועושה מלאכה לעצמו בשבת כישראל בחול ונראה דמיירי בגר תושב שנתגדל בביתו כמו שכירו ולקיטו ועושה מלאכה לצורך ישראל דומיא דבן אמתך ועל זה הזהירה תורה שלא יעשה מלאכה של ישראל בשבת לבשל או להדלי' לו את הנר ונרא' מכאן הא דאסרו אמיר' מלאכה לנכרי משום שבות דמשמע שהוא מדרבנן היינו בנכרי שאינו עבדו ואינו גר תושב ומ"ה בלא אמירה שרי א"ל היכא שיש לחוש מפני מראית העין אבל גר תושב או נכרי שהוא עבדו ממש אסור לעשות מלאכת ישראל מדאוריית' אפי' בלא אמירת ישראל ז"ל נימוקי יוסף ויש הפר' בין עבד ואמ' שלא טבלו לנכרי דעלמא דאלו על עבד ואמה אף שלא טבלו אנחנו מוזהרין בתורה שלא יעשה מלאכה לצרכינו בשבת ואין חילוק בין רבו לישראל אחר שאינו רבו דעבד ערל כגר תושב ומה גר תושב אסור אע"פ שאין רשותו עליו אף עבד ערל כן משא"כ בנכרי שאין במה שעושה לצרכינו אלא שבות דרבנן וכל שלצרכם אין בו משום אמיר' לנכרי שבות וכן דעת הרשב"א כאשר כת' המ"מ בשמו שיש חילוק בין עבדו אפי' הוא נכרי גמור לנכרי דעלמא וכ"כ הר"ן בס"פ מפנין וכן ירא' מס' התרומ' דבעב' אסו'

מדאוריי' לעשות מלאכות רבות אפי' הוא נכרי ממש שכתב מותר לישראל להניח לעבדו לעשות מלאכה לעצמו כו' נכרי כו' ודוקא לעצמו אבל לישראל אסור והא דכתי' למען ינוח עבדך היינו למען ישראל ולא כדעת הרמב"ם שס"ל כל היכא דלא מל ולא טבל ואינו מקבל עליו עול מצות כלל הוא כשאר נכרי ואין בו איסור דאורייתא אפי' עושה מלאכה ע"י אמיר' ישראל ולית' כדבריו ומ"מ דווקא בקנוי לו לחלוטין אבל בשכירות לא נקרא עבדו כך נראה בעיני פשוט אף שמדברי הס"ת קצת משמע אפי' בשכירות אסור אבל לא נראה כלל אע"ג דאסקינן בע"ז דשכירות ליומיה ממכר הוא היינו לעניין שכירות בתים אבל להיות קרוי עבדו לא דסתם עבדו בתורה הוא לחלוטין וכן עבד עברי אלא שיוצא בשש וביובל שוב מצאתי בהג"ה מיימוני וז"ל מותר לישראל להני' לעבדו לשפחתו לעשות מלאכה שאינו יוצא לישראל בביתו של ישראל ולא עבר על למען ינוח עבדך ואמתך כ"א בעבד כנעני שישנו במצות כדאית' פרק מחוסרי כפרה עבד ואמה עושין מלאכ' לעצמן בשב' כישראל בחול דר"ש ופסיק הלכתא כמותו ע"כ אבל אין זה הלשון בסת' אלא משום דלמען ינוח וכו' איירי בעושה למען ישראל כדפרשתי אבל מ"מ פשוט הוא שאם ישנו במצות שאסורים לעשות מלאכה בשב' אפי' לצורך עצמו וצריך להפרישו מן האיסור עוד כת' הרשב"א בתשוב' וז"ל נ"ל שאם היה העבד או השפחה עושין מלאכת רבן שלא מדעתו וניכ' שאינן עושין לדעתו מות' ואינו צריך להפרישו דומיא דקטן שלא אסרה תורה גר תושב ועבד ואמה במלאכת ישראל אלא כשיש אמי' דישראל דעושין על דעת ישרא' ואיפש' עוד שאין גר תושב אסו' במלאכת ישראל אלא כשיש שם אמיר' דישראל אבל בלא אמירה דישראל מותר ואפי' עושה על דעת ישראל דאף הוא אינו עושה אלא אדעתא דנפשיה כיון שאינו כבוש תחת ידינו וה"ה לעבד ואמה במלאכ' ישראל שאין אדוניו לפי שאף הם במלאכת ישראל דעלמא מדעת עצמן הן עושין אבל בשל אדון כיון שהן כבושין תחת ידו על דעתו הן עושין וזה נ"ל נכון ומ"מ לא נאמרו דברים אלו אלא לדברים שאין הישראל משתמש בהן בשבת ולא נהנה מהם אבל להשתמש במלאכת שבת ולהנות ממנה בשב' אסור ואפי' נכרי דעלמא כל שהוא עושה לצורך ישראל או אפילו לצורך עצמו אלא שיש בו להוסיף לצורך ישראל כדאית' בפ' כל כתבי ולכך נוהגי' הרופאי' לומר ע"י נכרי שהוא שבות דרבנן וכל שלצרכם אפי' לעבדינו ושפחותינו מותר ואם יאמר לו האדון שיעשה לעצמו ויזון עצמו בשבת כיון שהתנה עמו מבע"י עושה הוא לצרכו ובלבד בצנעה בענין שלא יהא חשש הרואים כ"כ הריטב"א בשם רבו הרא"ה ז"ל עכ"ל:

נד

דין שאין ממזר אלא מחייבי כריתות ומיתות ב"ד ודין אשתו שמתה מותר באחותה גירשה ומתה או נשאת לאחר ומתה מותר באחותה וכן הדין גבי יבמתו שמתה:

מתני' איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע שמעון התימני אומ' כל שחייבין עליו כרת בי"ש והלכה כדבריו ור' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין אמר רבי שמעון בן עזאי מצאתי מגלת יוחסי' בירושלי' וכתוב בו איש פלוני ממזר מא"א לקיים דברי ר' יהושע. אשתו שמת' מותר באחותה גירשה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומת' מותר באחותה יבמתו שמתה מותר באחותה חלץ לה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומתה מותר באחותה ופסקו כל רבוותי' דהילכתא כשמעון התימני דיש ממזר מחייבי כריתות לחוד ואף שאין למידין הלכה מפי תלמוד דהיינו מה שנאמר במשנה או בברייתא מ"מ איכ' סתמ' דמתני' בפ' האומר כותיה כ"מ שיש קידושי' ויש עבירה כו' וכ"מ שאין עליו קידושי' אבל יש לה על אחרים קדושי' הולד ממזר וזהו א' הבא על א' מכל העריות כו' וכה"ג קרי ליה הלכתא פסיקתא כדאיתא בפ"ק דע"ז גבי כל המשנה ידו על התחתונה וסוגיא דגמ' נמי הכי ס"ל דמסיק לעיל בסוגיא בפלוגתא דנכרי ועבד הבא על בת ישראל כו' דאמר ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב כו' דמשמע דכ"ע מודו מה דדמיא לאשת אב לא תפסי קידושי' וחייבי כריתות דמיא להא לאשת אב דאית ביה מיתה ובחייבי לאוין כבר פסקינן נמי דתפסי בה קדושי' כדאית' בפ' בתרא דקדושין גבי מחזיר כ"ע מודו שאם בעל ולא קידש אינו לוקה אלמא תפסי בה קידושין ובפ"ק נמי אמרינן פשיטא בני חייבי לאוין בנים כשרים נינהו:

נה

דין הבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם אין הולד ממזר ושם ביארנו דבא על הסוטה אפי' מדרבנן לא הוי ממזר:

תני' הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר ולא כמו שפרש"י דלרב דאמר אין קידושין תופסין ביבמה הולד ממזר וא"כ לשמואל דמספקא ליה הולד ספק ממזר דהא לא עדיף מנכרי ועבד הבא על בת ישראל דהולד כשר משום דלא תפסי בה קידושי' משום אדם וכמ"ש התו' באריכו' וכ"פ הרי"ף וכל המחברי' (ובסוף ד' אחין כתב שהבא על הנדה לא הוי אפי' פגום) ומ"ש ר"ח ז"ל נהי דבא על הסוטה לא הוה ממזר מדאורייתא מדרבנן מיהא הוי ממזר מידי דהוה אאשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעלך ונשאת ואח"כ בא בעל' דהולד ממזר ותצא מזה ומזה אם החזירה בעלה וכ' התו' דלא דמי דהתם קנסוה משום דה"ל למידק אבל

הכא אין שייך לקונס' כדי שלא תזנה תחת בעלה ועוד אמרי' בפ' יש מותרים גבי סוטה היא מרגילתו ואי הוה ממזר מדרבנן לא מרגיל לי' כדאמ' התם גבי חליצה וכ"ד הרא"ש ולעיל בפירקי' סי' ל"ה כתבתי שבתה פגום ואם נשאת לכהן הבנים חללים מדרבנן:

נו

דין מי שקורא לחבירו טמא שפתים אפי' כולל עצמו עמו בין בלשון הקודש או בין בלועז צריך סליחה וכפרה ואם קראו טמא לחוד אינו כלום:

מסקי' בסוגיא דנענש ישעי' דנסרי' מנשה כי אתא לפומא נח נפשיה משום דאמר בתוך עם טמא שפתים אני יושב ואע"פ שאף על עצמו אמר כן איש טמא שפתים אנכי מכאן מי שאמר לחבירו טמא שפתים אפי' כולל עצמו עמו בין בלה"ק בין בלשון לעז שצריך סליחה ומחילה מאתו וא"ל יפייסו אז הו' דמו בראשו וחוששני לו מעינש דישעי' והדיין ידון עליו כמו שקראו נכרי שהם ערלים וטמא שפתים ואע"פ שאדם קראו טמא אין עליו דין מוציא ש"ר כמ"ש בפ' החובל סי' מ"ח שהוא דרך מריבה אכן לשון טמא שפתים אין הרגל הלשון כך ולענין דינא דוקא בלה"ק וג"כ שיקרא לחבירו כך ולא יכלול עצמו עמו אבל בלשון לועז שהוא דרך הלשון או שכולל עצמו עמו אין מוציא ש"כ ולא ידון עליו הדיין משום ש"ר אכן בכל ענין צרי' ממנו מחיל' וסליח' כמו שכתבתי.

פרק חמישי

א

דין דיש גט אחר גט יש מאמר אחר מאמא ונותן גט לשתיהן וחולץ לאחת ושם ביארנו דלכ"ע גט מהני ביבמה לפסלה וכן מאמר מהני להצריכ' גט אם לא ירצה ליבם:

ר"ג אומר אין גט אחר גט פ' בשתי יבמו' או בשתי יבמי' ואין מאמר אחר מאור ולא בעילה אחר בעילה וחכ"א יש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר אבל לא לאחר בעילה פי' כשהיא בתחילה ולא אחר חליצה והלכה כחכמי' דיש גט אחר גט ואסור בקרובו' שתיה' וחולץ לאח' דהא שניהן שוין לגריעותא וכן פסק הטור ועיקר אבל אם יש אח אחר שלא נתן גט או יבמה שלא קבלה גט חולצה חליצה כשירה ועיקר דין זה סי' ב' פ"ד ד' אחין וביש מאמר אחר מאמר נותן גט לשתיהן וחולץ לאח' ומסיק ע"כ לא פליגי אלא בגט אחר גט מהני ביבמ' לפסלה עליו וכן מאמר מהני ביבמה להצריכה גט אם לא ירצה ליבם ולפוסלה על שאר האחין מ"ט משום דגזרו גט אטו חליצה ומאמר אטו יבם כדמפרש בסוגיא:

ב

דין עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכ' הימנו חליצה עשה מאמר וחלץ צריכה גט ושם ביארנו דמצות יבמין לקדש תחילה ואה"כ לבעול ואם בעל בלא מאמר מנגדי' ליה ואין עושין מאמר אלא מדעתה וכשהיא קטנה מן האירוסין אלא מדעת אביה ואפי' שלא מדעתה ויכול לעשות מאמר ע"י שליח וגם אם אמר הרי את מקודשת לי בקידושי אחי ובטבעת זו מקודשת והבועל יבמה מברך על בעילת יבמ' ואינו מברך על כניסתה כשמקדשה:

מתני' כיצד דין יבם ויבמה עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה הימנו חליצה עשה מאמר וחלץ צריכה הימנו גט עשה מאמר ובעל הרי זו כאשתו א"ר הונא מצות יבמה מקדש ואח"כ בעל בלא מאמר קונ' ולוקה מכות מרדות מדרבנן דרב מנגיד מאן דמקדש בביאה ומאן דמקדש בשוקא ומאן דמקדש בלא שדוכי ומאן דמבטל גיטא ומאן דמוסר מודעא אגיטא ומאן דמבזי שלוחי דרבנן ומאן דשהי שמת' דרבנן עליה תלתין יומין ולא אתי לתבוע שמתי' שיתירו לו והתנא דדייר בבית חמוה ואם נחשד עמה אפי' עבר על פתח ביתה מנגדינן ונהרדעי אמרי בכולהו לא מנגיד רב לבד מאן דמקדש בביאה בלא שידוכי וא"ד אפי' בשידוכי משום פריצותא וכ' התו' והרא"ש והאידנא סמכינן החתכי' על הא דנהרדעי כו' והארכתי בזה פר' המוכר סי' כ"ב וכתב הטור וז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין הלכה כרב אלא בהא שמלקין על המקדש בביאה ולא באינך וכ' עליו הר"י קארו זה משמע לרבינו ממ"ש הרא"ש בפ"ק דקידושין ועל נהרדעי סמכי האידנא כו' ואינו מוכרח בדבריו דאפשר דסמכו וליה לא ס"ל שהרי כ' דרב יוסף ורב יהודא פליגי עלייהו עכ"ל ולא ראה דברי הרא"ש שב' וז"ל והאידנא נהוג עלמא כנהרדעי ואע"ג דרב יוסף אית לי' כלישנא קמא דרב פ"ק דקידושין בשל סופרי' הולך אחר המיקל עכ"ל וכן איתא בתוספת שם ולשון זה משמע דס"ל להרא"ש כנהרדעי שהרי טעמא יהי' למילתיה דבשל סופרים כו' וגם הוא עצמו סותר דבריו שבס' קל"ד מתמי' על הטור בהיפך וז"ל ועוד שכ' הרא"ש שם דהאידנא כהוג עלמא ככהרדעי ולמה רבינו סתם באן דלא כהרא"ש. ומוטב היה לו להקשות דברי הטור אהדדי לפי דעתו ופסק ר"ת דאף ביבמה דמן השמי' החכוה לה וקידושיה מדרבנן מ"מ אסור לקדשה בביאה אלא יקדש במאמר דהיינו קידושין גמורי' ואף שהביאה ביבמה בע"כ אין המאמר אלא לדעת ושלא לדעת לא עשה כלום דהלכה כרבנן דפליגי ארבי בפ' האיש מקדש וא"כ כשהיא קטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא לדעת אביה אפי' שלא לדעתה וכן כתב ר' משה וממילא כשמת אביה עושה בה מאמר ע"י אחיה ואמה ומדעתה או

כשהיא אלמנה מן הנשואין והיא קטנה חשבינן לה כיתומה בחיי האב ועוש' בה מאמר מדעתה וע"י אביה כ' ריב"ש שיכול לעשות מאמר ע"י שליח דומה דקידושי' בעלמא ועוד כתב שליבם שעשה מאמר ביבמתו ובלשון הקידושין אמר הרי את מקדושת לי בקידושי אחי ובטבעת זה מקודשת ונהי דאם לא נתן לה טבעת אלא קדשה בקידושי אחיו לא עשה כלום אפי' היה בעין הדבר שקדשה בו אחיי כ"ט מאחר שנתן לה ג"כ טבעת מקודשת משום דדעתה אטבעת דומי' דמלוה ופרוטה דדעתה אפרוטה וכשהוא מקדש את יבמתו מברך ברכ' אירוסין וכותב כתובה כדין כל נושא אשה והיכא שכנסה אותה אח"כ צריך לברך על הבעילה שהיא מצוה וז"ל הטור מדברי בעל העיטור וז"ל כתב הרב המחוור לעניות דעתי הכונס יבמתו מצוה רבה היא ומברך אקב"ו על בעילת יבמה ככל המצות אע"ג דפליגי גבי מלות בעילה שלא דיבמה איכא מ"ד דלא צריכה לברוכי ביבמה דיה צריך לברך ולית' דהא בריך ברכת אירוסין ואי משום דמוסיף מצות יבם הא ליתא למצוה אלא בביאה ואם כן דכל מצוה התלוי באחר לא מבריככ' עובר לעשייתן עד כאן:

ג

דין שהמאמר הוא שיתן לה פרוטה או שוה פרוטה וכן יכול לעשות מאמר בשטר כמו שאר קידושין ודין דכתוב' יבמין צריך שירטוט:

ת"ר כיצד מאמר נתן לה כסף או שוה כסף וה"ה שיכול לקדש בשטר כשאר קידושין ושטר כתובת יבמין כיצד אני פב"פ קבלתי פב"פ יבמתי עלי לזונה ולפרנסה כראוי ובלבד שתהא כתובתה על נפש בעלה הראשון כו' כדלעיל פ' החולץ וכ' הרי"ף והרא"ש אחריו והאי כסף דקא' בברייתא אליבא דב"ש הוא אבל אנו ק"ל כב"ה שנותן פרוטה או ש"פ ונוסח כתובת יבמין כ' הרמב"ם ביום פלוני כך וכך לירח פלוני שנת כך וכך למניין פלוני למניינא דרגילא למימני במקום פלוני איך פב"פ אתא לקדמנא וכן אמר לנא [אחא] דמן אבא שכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת ומורית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שביק ושבק ההוא איתתא דשמה פלונית בת פלוני וחזי די מן אורייתא ליבמי יתה כדכתיב בספר אורייתא במשה יבמה יבא עליה וצביאת פלונית דא ואתיבמת לפלוני בר פלוני יבמה לאוקמי שמא בישראל כדכתיב והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת וגו' וכת' לה פלוני יבמה לפלוני' יבמתי' כסף זוזי מאתן דחזו לה דהוו כתיבין בכתובה דכתב לה בעלה קדמאה ואוסיף לה מדיליה כך וכך ודא נדוניא דהנעלת ליה וכו' כשא' טופסי כתובות וכת' הטור וצריך לשרטט בשביל הפסוקים שבה וכבר כתבתי כל דין שירטוט בפ"ק דגיטין:

ד

דין האומר ליבמתו הרי את מגורש' ממני ואי את מותרת לכל אדם מהני לפוסלה עליו ודין האומר ללבלר כתו' גט לארוסתי לכשאכסנה אגרשנה וכתב בו זמן הנתינ' מגורש' ואם כתו' בו זמן הכתיבה אינו גט ולאשה דעלמא אינו גט אפי' כתב בו זמן הנתינה וביבמה הוי ספק:

א"ר נתן לה גט ואמר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם מהני לפוסלה עליו דגזרינן גט דיבמ' אטו שאר נשים דמהני גט כזו לפוסלה מן הכהונ' ומסיק אמר רמי ב"ח האומר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסכ' אגרשנ' הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ומה שאמרינן בפ' כל הגט שאינו גט פי' ר"ת דהכ' איירי שכת' בה זמן הנתינה שיהא אחר הכניסה דאפי' גט ישן לא הוי והתם איירי שכת' בגט זמן של יום הכתיב' ופסול אפי' בדיעבד משום שלא יאמרו גיטא קודם לבנה ואינו דומה לגט ישן דכש' בדיעבד דליכא אלא יחוד בעלמא אבל התם שכנסה ואיכא ודאי ביאה פסלוהו לגמרי כדמשמע לישנא דהתם דקאמר אינו גט דמשמע אפי' בדיעבד ומסיק אבל לאשה דעלמא אינו גט אפי' אם כתב זמן הנתינה שיהא אחר הנשואין כיון שאין בידו לגרשה בשעה שעשה שליח לכתוב גט זו וכתבו התו' והרא"ש דווקא למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד [אדם] מקנה דבר שלא בא לעולם הוי גט כו' ואין נפקותא בזה דהא ק"ל דאין אדם מקנה דשב"ל ותמה אני על הטור שכת' וז"ל צוה לכתוב גט לגרש בו אשה בעלמ' לכשיכנס כתב הרמב"ם שאינו גט וא"א הרא"ש כתב דאפי' לאשה דעלמא הוי גט למ"ד אדם מקנה דשב"ל ע"כ ומאי נ"מ בזה מאחר שהוא בעצמו כתב בטור ח"מ דאין אדם מקנה שום דשב"ל ומסיק אבל ליבמתו מאי פי' כשכתב לה לכשאכנסנה אגרשה וכנסה וגרשה ביה בגט מי אמרינן כיון דאגיד' ביה כארוס' דמי והוי גט שהרי היה בידו לב' עלי' בעל כרח' ולגרש' אח"כ ולהתיר' או דילמ' כל זמן שלא עש' בה מאמר לא דמיא לארוסתו ונ"מ במאמר דאפי' ריח הגט אין בו כל זמן שלא עבד בה מאמר אבל עבד בה מאמ' פשיט' שיש בה לכ"ה ריח הגט ונשאר בתיקו והוי ספק מגורשת:

ה

דין נתן גט לזיקתו ולא למאמרו או למאמרו ולא לזיקתו אהני ואם נתן גט למאמרו ולא לזיקתו אסורה לו ומותרת לשאר אחין והוא שפי' שנותן למאמרו ולא לויקתו:

בעי ר"ח כ' גט לזיקתו ולא למאמרו למאמרו ולא לזיקתו מהו מי אמר מאמ' עלוי זיק' קא רמי ה"ל כמגר' חצי אשה ולא כלום א"ד האי לחוד' קאי והאי לחוד' קאי ותיפשו'

לי' מדרב' דאמ' רבא בפ' ד"א נתן גט למאמרו הותר' צרת' לרבא פשי' לי' לר"ח מיבעי' ליה וכ' הרא"ש ומדפסי' ליה לרב' עבדינן כוותי' ומהני אם נתן גט למאמרו ולא לזיקתו לזיקתו ולא למאמרו דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי רש"י פי' אם נתן גט למאמרו לא לזיקתו אסורה לו ומותרת לאחיו דמאמר דעבי' שקלי' נפש לי' זיק' כמעיקרא ודוק' שפי' למאמרו ולא לזיקתו אבל סתמא קיימי בלא יבנה אכל האחין והתו' כתבו ואין חילוק בין לו ובין אחיו דממ"נ להאי לישנא דקאמר רבא הותרה אפי' היא א"כ שריא שפי' לדידיה ולהך לישנ' דקא' רבא אסור' משו' דמחלפ' בבעל' גט א"כ ה"נ אסור' אפי' לאחיו דהא אם נתן גט ליבמתו אסרה על כל אחין ולא דמי להאי דשרי רב' צרת' כשנתן גט למאמרו דהתם בשתי יבמו' הבאים משתי בתי' איירי שאפי' היה נותן גט אף לזיקתו היתה האחרת מותרת לו ומיהו בזה יש חילו' אם נתן גט למאמרו חול' לה ושרי' ואם נתן גט לזיקתו צריכה עוד גט שני למאמרו כי הגט הראשון לא הפקיע המאמר ע"כ וכן דעת הראב"ד דמותר ואני אומר דיפה פי' רש"י דמותרת לאחיו דמאי דעבד בה שקלה והכי הלכתא דהא ק"ל כאינך לישנא דהותר' אפי' הי' ולא אמרי' דמיחלפא כו' מ"מ אסור לו דלא שייך לומ' מאי דעבד שקלה שתהא מותרת לו דה' עיקר נתינת גיטו כדי לבטל מאמרו שלא ייבם אותה א"כ פסל' על עצמו וא"כ אי נתן גט למאמרו אם ירצה אחיו הב' ליב' הרשו' וא"ל יחלוץ לה אח השני חליצה מעולה אבל לדידיה אסורה לעול' וכן הכרי' הרמב"ם והמ"מ כ' שכן דע' הרמב"ן והרשב"א:

דין דיש אחר חליצה שאם חזר וקידשה אחר חליצה צריכה הימנו גט וכן ב' בימו' שבאו מבית א' ובא אחד מהם על אחת וחזר הוא או אחיו ובא על צרתה או קדש' צריכ' הימנו גט ודין דאם חלץ ליבמתו וחז' וקדש' בזיק' יבמין לא מהני אלא בחליצ' פסולה או כשהיה תנאי בחליצה וכשמקד' במאמ' יבמין מהני וכ"ש שאמ' לשם יבמין ושם ביארנו דכשלא ידע האח שחלץ לה אחיו וקדש בסת' שדעתו היה לשם יבום ושוב נודע ומתחר' הוי מקח טעות ואינה צריכה גט אבל אם בעל לעולם צריכ' גט: ו מתני' נתן גט ועשה מאמר צריכא גט וחליצה נתן גט ובעל צריכ' גט וחליצה נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום וסיום המשנ' לא כתבתי לפי שאין נפקותא בהא מאחר דק"ל יש אחר חליצה ויש אחר בעילה אפי' כשהן בתחילה כמו שנפרש וכן הרי"ף והרא"ש לא הביאו אותו א"ר יהודא אמר רב זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכ"א יש אחר חליצ' כלום פי' שאם חזר וקדשה אחר חליצה צריכה הימנו גט וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו והא נמי דתנן אין אחר בעילה כלום ותנן נמי הבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום אליבא דהאי תנא הוא אבל לרבנן הבעילה נמי יש אחרי' כגון

שתי יבמות מבית א' שנפלו לפני ב' אחים ובא אחד מהן על אחת וחזר הוא או אחי' וקידש את צרת' צריכ' הימנו גט דהא ק"ל חייבי עשה הוא כדאמרינן לעיל בפ"ק סי' ל"ה ולשם כתבתי שהוא בלאו אבל אין חילוק בדין זה דהא ק"ל קידושי' תופסי' בכל חייבי לאוין תניא החולץ ליבמתו וחזר וקדשה רבי אומר אם קדשה לשום אישות צריכה הימנו גט לשו' יבמו' אינו צריכ' הימנו גט וחכ"א בין שקידש' לשי' אישו' בין שקדש' לשו' יבמו' צריכ' הימנו גט ומסי' בסוגי' לפ' פלוגתי' אביי אמ' הכי במאי עסקינן כגון דאמר לה התקדשי לי במאמר יבמין ר' סבר מאמ' עילוי זיק' קא רמי ואתאי חליצ' ואפקעת' כבר לזיקה ומ"ה אינ' מקודש' ורבנן ס' האי לחו' קאי והאי לחו' קאי ומעיקרא אילו אמ' לה התקדשי לי במאמר יבמין מי לא מהני השתא נמי מהני רבא אמר אי דאמר לה במאמר יבמין כולי עלמא לא פליגי דמהני והכא במאי עסקינן כגון דאמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין ר' סב' יש זיקה פי' אין הקידושין חלין ביבמה היכ' שקידשה בזיקת יבמין ולא הזכיר בה מאמ' אלא משום זיקה שיש בה וא"כ הכא כבר אתאי חליצה ואפקעתי' לזיקה ורבנן סברי אין זיקה ומעיקרא אלו אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין מי לא מהני פי' אע"פ שאין הזיקה גומרי' לו שיחלו הקידושין דהא תיקנו מאמר בקידושין והשתא נמי מהני אע"ג שפקע' הזיקה רב שרביא אמ' בחליצה כשרה ואמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין כ"ע ל"פ דלא מהני והכא בחליצה פסולה קמפלגי מ"ס חליצה פסולה פוטרת ומ"ס חליצה פסולה אינה פוטרת רב אשי אמר דכ"ע חליצה פסולה אינ' פוטרת והכא ביש תנאי קמיפלגי מ"ס [יש תנאי בחליצה ומר סבר אין תנאי בחליצה רבינא אמר דכולי עלמא יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קמיפלגי מר סבר] בעינן תנאי כפול ומ"ס לא בעינן תנאי כפול וכ' הרי"ף וז"ל בהך פלוגתא דר' ורבנן קא שקלו וטרו טובא לפרושי פלוגתייהו וכולהו טעמא דאית אמרו בהאי פלוגתא דר' ורבנן לא סמכינן עלייהו דלאו אליבא דהלכתא נינהו אלא אוקימת' בעלמא נינהו וליתא לדר' דק"ל הלכה כר' מחבירו ולא מחבריו הילכך בין שקדשה לשם אישות בין שקידשה לשם יבמות צריכה הימנו גט כרבנן ע"כ ומדבריו נראה שגר' גבי ר' שרביא איפכא היכא דאמר לה בזיק' יבמין כ"ע ל"פ דמהני וכן פי' הרא"ש אליביה ומ"ה ליכא נ"מ בכל הני אוקימתות והשת' הוי סבר' אינך אמוראי ממש איפכא מדרבא דהוא סבר מאמר יבמין עדיף מזיקת יבמין ומהני לכ"ע והם סברי דבזיקת יבמין כ"ע ל"פ דמהני גבי חליצה כשר' וכ"ש גבי חליצה פסולה או כשיש תנאי בחליצה אלא פליגי כשאמר התקדשי לי במאמר יבמין או לשם יבמות דכה"ג אי הוי בחליצה כשרה לכ"ע לא מהני אלא משום דהוי חליצה פסולה או תנאי בחליצה פליגי וגם אין הסברא נותנת שיהא זיקת יבמין עדיף אף דפקעה הזיקה שהרי

חלצה לה חליצה כשרה מלשון מאמר יבמין או לשם יבמות דאף אם פקעה הזיקה מ"מ יבמתו היא ואינה עליו בכרת ותפסי בה קדושי' ע"כ נראה גירסה שלנו עיקר דכ"ע בזיק' יבמין ל"פ דלא מהני בחליצה כשרה אלא פליגי בחליצה פסולה והשתא הוי הלכתא כאינך אמוראי דפליגי ארב' דהוי בתראי טובא וסברי דבזיקת יבמין כ"ע ל"פ דלא מהני בחליצה כשרה אנח בחליצה פסולה או כשיש תנאי בחליצ' הוא דמהני לרבנן והכי הלכתא ואף דק"ל חליצה פסולה פוטר' כשמואל ואפי' לחזור על האחין אינ' צריכה וק"ל נמי בפ' מצות חליצה דאין תנאי בחליצה אלא הכא שאני משום דבסבר' מועט' אמרינן דמהני גריעות' בחליצה שלא תפק' כל הזיקה כדי שיתפסו הקדושי' אחרי' כמו שפירשו התו' וק"ל נמי כרבא לגבי אביי דמאמר יבמין לכ"ע מהני וכ"ש כשאמר לשם יבמין דעדיף כמו שפירשו התו' כדברי אביי לא מסתבר למימר דהרד אמוראי פליגי אף במאמר יבמין וסברי דלכ"ע לא קני דמנין לנו לאפלוגי על רבא כל כך מאחר דלא אשכחן בהדיא ואדרבה משמע דדוקא בזיקה יבמין לחוד הוא דפליגי ותו לא וכל זה נראה דוקא שידע מן החליצה בין קדשה לה בין קדשה לצרתה בין הוא בין אחיו אבל אם קידש אחיו השני שלא ידע מן החליצה של אחיו אפ' קדש סתם וגילה דעתו שלשם יבום הוא מקדש' ושוב נודע לו ומתחר' הוי מקח טעות ואינ' צריכה גט אבל אם בעל לעולם צריכה גט שקנה אות' בביאה:

פרק שישי

א

דין הבא על יבמתו בין בשוגג בין מזיד בין באונס בין ברצון בין הוא בין היא ואפי' שניהם אנוסים:

הבא על יבמתו בין בשוגג בין שסב' אש' אחר' הי' בין במזי' פי' לשם זנות בין שהשוגג והמזי' הוא באונס או ברצון אפי' הוא שוגג והיא מזידה או איפכא או הוא אנוס והיא לא אנוסה היא אנוס' והוא לא אנוס א' המער' וא' הגומר קנה ולא חלק בין ביאה לביאה פי' בין כדרכה לכשאינו כדרכה תני ר' חייא אפי' שניהם שוגגים שניהם מזידי' שניהם אנוסים:

ב

דין אם נתכוון לאשתו ותקפוהו נכרי' על יבמתו בין ער הוא או ישן כגון נים ולא נים תיר ולא תיר ושם ביארנו דאין היבמה ניקנית אלא בקשוי ואם הוא ישן לא קנ' ושכור

שאינו מכיר כלום לא קנה וביארנו דהיכא דאמרו יהרוג ואל יעבור אם עבר אין ממיתין אותו מיתת ב"ד חוץ מבעיילות אסורו' דאין קישוי אלא לדעת וחייב מיתת ב"ד:

מסקי' בסוגיא אונס דמתני' היכא משכחת אי שאנסוהו נכרים ובא עליה והאמר רבא אין אונס לערו' לפי שאין קישוי אלא לדע' אלא בישן והאמ' רבא ישן לא קנה ביבמתו דאמר קרא יבמה יבא עליה עד דמכוון לביאה והא דתניא בין ער הוא בין ישן הוא בין ערה היא בין ישנה היא היינו במתנמנה וכדאמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סבר' וכי מדכרו ליה מידכר אבל ישן ממש לא קנה וה"ה שיכור שאינו מכיר כלום כמ"ש הרמב"ם אלא כגון שנתכוון לאשתו ותקפתו יבמתו והביאתו עליה שניהם אנוסים דר' חייא היכי משכחת לה כגון שנתכוון לאשתו ותקפוהו נכרים ודבקום זה בזה וכתבו התו' והרא"ש אחריהם הא דקא' שאנסוהו נכרים אין פירושו כגון שאיימו עליו להרגו אם לא יבא עלי' דא"כ מאי פריך מרבא דאמר אין אונס לערוה לפי שהקישוי נעש' מדעת ואין דוחקין אותו להקשות לוקמא כגון שאיימו עליו לבעול בקשוי נמצ' כל מה שהוא עושה הוא שלא לדעתו אלא כל דבר שהוא עושה מעצמו אפי' ע"י אונס פחד מיתה חשיב לדעת הלכך צריך לפרש שאנסוהו נכרים והדביקוהו בע"כ ביבמתו ואפ"ה כיון שהקישוי הוא לדעתו חשיב כאלו בא עליה מעצמו לדעתו ויש לדקדק מכאן דיבמה אינ' ניקנת אלא בקישוי מדלא משני כגון שהדביקוהו נכרים על יבמתו בלא קישוי ואיכא למימר דאתיא הך סוגי' כמ"ד המשמש בעריו' בלא קישוי פטו' ולכך אינ' נקני' אלא בקישוי דילפינן קיחה קיחה מעריות א"נ אפי' למ"ד חייב בעינן ביאת יבום דרך הקמת שם וגרע מהעראה ושלא כדרכה דאין דרך ביאה ע"כ ומאוד תמה פירושם בעיני דודאי הא דרבא איירי באיימו עליו להרגו כמו שנפרש אבל הא דיבמתו בודאי לא איירי כן דא"כ למה מפ' דאיירי בתקפתו יבמתו כו' נוקי באנסוהו נכרים כדס"ד מעיקרא אלא שכבר נתקשה לאשתו כמו שמוקי השתא דאיירי שכבר נתקשה לאשתו כו' ועוד אמאי קאמר באנסוהו נכרים ולקמן באנוסים דר' חייא קאמר שתקפוהו נכרים כו' וכן תקפתו יבמתו וע"ק מאי מקשה מרבא דאמר אין אונס בעריות כו' נהי דגבי עריות לא מקרי אונס כשמאיימין עליו להורגו שצריך למסור נעשו להריגה שהרי הוא בכלל יהרג ואל יעבור אבל הכא שאין כופין לדבר עבירה פשיט' שאונס ממש הוא ע"כ נראה לפרש דהכ' לא איירי כלל בתקפוהו נכרים דכל תקפוהו שני אנוסי' הוי ומה תלוי בדעתה אם היא עושה ברצון מ"מ ע"י אונס יעשה המעשה של שניהם והכא במתני' איירי שהוא אונס ולא היא אלא איירי באיימוהו עליו להורגו ובא עלי' כדמשמע לישנא ואינו מביא ראייה מרבא אלא דקישוי הוא לדעת וממילא לא הוי אונס לביאה

דלא שייך לומר הכא אונס כדפרי' דהא לא אנסוהו לדבר עבירה אלא לדבר מצוה ובודאי אינו מכוון לשם זנות דא"כ הוי מזיד אלא שעושה באונס ומה בכך מאחר שיתקש' לדעת הוי ביאה ממש שהיא לדעת בהכשר ומ"ה אפי' היה כבר בקישוי ואיימוהו עליו לבא עליה לא קרוי אונס בביאה מאחר שהקישוי הוא לדעת א"כ כ"ז שהוא עומד בקישוי ובא עלי' הוי ביאה לדעת בשלמא אי הוי קישוי שלא לדעת ושלא למחשבה א"כ היכא שאיימוהו עליו להורגו הוי כביא' שלא לדעת אלא באונס אבל מאחר שהקישוי תלוי בדעתו א"כ מקרי ביאה לדעתו ולא הוה צריך למיתני במתני' דקנה ביבמתו מ"ה משני שתקפתו יבמתו דהוא לא עביד מידי דאפי' תאמר שנשאר בקישוי לדעתו מ"מ הוא אינו בועל אלא הביאה נעשה באונס ע"י אחר ולא על ידו ולא מקרי ביאתו אפ"ה קמ"ל דקני ומ"מ אין נפקותא בפסק הלכה אף לפירושו כי מה שכתבו מכאן משמע דבעינן קישוי ביבמה בודאי אמת הוא דק"ל כרבא לגבי אביי דס"ל בפרק ידיעת הטומאה המשמש מת בעריות פטור ועוד מוכח כן בסוגיא דבעינן גבי יבמה קישוי מדמוקי שניהם אנוסי' דר' חייא כגון שנתקשה לאשתו ודבקום זה בזה כו' אלמא דבלא קישוי לא קנה והא דאין קישוי אלא לדעת פסק רבינו משה והסמ"ג אחריו דחיי' עליו מיתת ב"ד וז"ל כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד באונס אין ב"ד ממיתין אותו ואעפ"י שהיה מצוה שיהרג ואל יעבור אעפ"י שחלל את ה' והוא אנוס אינו נהרג שנאמר ולנערה לא תעשה דבר זו אזהרה לב"ד שלא יענשו את האונס אבל איש שאנסוהו עד שבא על הנערה חייב מיתת ב"ד שאין קישוי אלא לדעת אבל האשה הנבעלת באונס אפי' אמרה אחר שנאנסה הניחו לו הרי היא פטורה שיצרה נתגבר עליה ע"כ ואף שמהררא"ש פי' בביאורי הסמ"ג הא דקא' חייב מיתת ב"ד אינו ר"ל שממיתין אותו אלא איסור מיתת ב"ד יש בו לאפוקי אשה שפטורה לגמרי ואין הלשון מובן כלל בדבריו דא"כ לא היה להם לומר חייב מיתת ב"ד אלא יהרג ואל יעבור או היה לו לומר חייב מיתה בי"ש ואף שמדברי התו' לא משמע הכי דבעי למידק דלא איירי דמאיימין עליו תיפוק לי' דיהרג ואל יעבור ואפי' יש קישוי שלא לדעת כו' ומאי קושי' דלמא להכי נקט דאין קישוי אלא לדעת כדי לחייבו אפי' במית' ב"ד אכן נ"ל דברי הרמב"ם כפשטן עיקר דאדרבא כי דייקי בסוגי' משמע להדיא בהיפוך דמחייבי מיתת ב"ד דאל"כ מאי פריך תלמודא אונס היכי משכחת ליה והא אמר רבא כו' הלא מ"מ הוי שפיר אונס הרי שאינו חייב מיתת ב"ד וא"כ שפיר אשמועינן תנא דמתני' דבין בשוגג בין באונס כו' ואין לסתור דברי הרב רבינו משה ב"ר מיימון ממ"ש התוס' וז"ל דאונס רחמנא פטריה ממיתה אפי' בעושה מעשה דנהי דחייב למסור עצמו מ"מ אי לא מסר עצמו לא מחייב מיתה דולנערה לא תעשה דבר משמע אפי'

בעשת' מעשה קאמר דפטריה ממיתה דבעשיי' מעשה איירי הקישא דקרא ע"כ מ"מ נ"ל דאינו דומה מעשה דידיה דלא חשיב אונס כדמשמע אבל האשה שעיקר התשמיש אינה מעשה דידה א"כ כל היכ' שאונסין אותה אין בה חיוב כלל אפי' עשתה מעשה כך נ"ל עיקר:

ג

דין היכא שהדביקוהו נכרים על הערוה וכבר נתקשה לאשתו או שיודע בעצמו שלא יתקשה אין צריך למסור עצמו אלא אם רוצה לקדש השם והיכא שהדביקוהו אותו נכרים ממש על הערוה ולא יכול להמלט אף במיתה אפי' נתקשה הוי אונס ופטור אפי' מתשובה ודין דהיכי' שרוצים לזרוק אותו על התינוק ולמעכו אין חייב למסור עצמו להריגה:

פסק כתבו התו' והרא"ש הא דאין קישוי אלא לדעת אין לפרש במאיימין עליו להרגו דא"כ מאי קאמר אין קישוי אלא לדעת דמשמע הא אם יש קישוי שלא מדעת יש טענת אונס ליפטר ואין לו למסו' את עצמו ואמאי והא קיימ"לן בפ' בן סורר ומורה דע"ז וגלוי עריות ושפיכ' דמי' יהרג ואל יעבור אלא איירי בהדביקום יחד ובודאי אי הוה קישוי שלא לדעת אי אפשר שידביקוהו על הערוה ולא יתקשה או אם נתקשה כבר לאשתו ואנסוהו נכרי' והדביקוהו על הערו' או שיודע בעצמו שלא יתקשה ואי אפשר לו להנצל מן העבירה אם לאו שימסור עצמו להריגה אינו מחוייב למסור עצמו כיון דהו' גופא לא עביד מעשה אלא אחרים עושין וכדאמרי' בפרק בן סורר ומורה גבי אסתר דקרקע עולם היתה והיינו טעמ' משום דלא עבדה מעשה וילפינן לה מרוצח כדאמרי' בסנהדרין מקיש רוצח לנערה המאורסה מה רוצח יהרג ואל יעבור וכו' ורוצח לא מחייב למסור עצמו אלא היכא דעביד מעשה דהא פרשינן התם טעמא דרוצ' משום דמאי חזית דדמך סומק' טפי דלמא דמא דידיה סומקא מתי וזה לא שייך אלא היכא שהורג אח' בידים אבל אם אמרו לו הנח שיזרקו' על התינוק למעכו או יהרגוך אדרבה מיסתבר למימר מאי חזית דדמא דההוא גברא סומק טפי דילמא דמא דידך סומק טפי ואינו נחשב רוצח בכך במה שהורגין בגופו אלא כקרקע עולם בעלמא הוא ואינו מצוה להציל חבירו בנפשו של עצמו דאדרבה חייך קודמין והקישא דקרא נמי בהורג בידי' כתיב כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש אבל כיון דאין קישוי אלא לדעת ויודע בעצמו שאם ידבקיהו א"א לו שלא יתקש' קשוי דעבד חשי' כעוש' מעשה וחייב למסור עצמו ועוד הוסיף הרא"ש דאתיא אפי' למ"ד המשמש מת בעריות חייב ונמצא דאפי' לא יתקשה תעשה העבירה מ"מ כיון שנתרבה הנאתו ע"י קישוי שעושה חשיב כאילו עשה כל המעשה

מדעת ודמיא להא דאמרינן בפ' ב' דשבועו' שהיה לו לפרוש בהנא' מועטת ופירש בהנאה מרובה ע"כ ומוכח מתוך דבריה' להדיא היכא שהדביקו נכרים בע"כ על הערוה ולא יכול להנצל עצמו במיתה או אפי' נתקשה הוה אונס ממש ובודאי אין לך אונס גדול מזו ונ"מ שפטור מתשובה אלא משום חסידות יעשה תשובת המשקל ויסגף עצמו כפי שנהנה מעבירה ומ"מ אם מוסיף בביאה אחר שנתקשה מאיליו לא מיבעי' כגון גמר ביא' או הכנסה והוצאה אלא אפי' מהדק את גופו להכניס יותר חייב כרת ולא מקרי יצריה אנסיה דלא אמרינן הכי לגבי איש שעושה מעשה דאפי' היכא שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת כו' אמרינן דחייב ואף דהך סברא לית' אלא לאביי אבל לרבא דס"ל המשמש מת בעריות פטור לא ס"ל הך סברא כדמוכ' להדיא בפ' ידיעות הטומאה היינו לענין פרישה דסבר רבא מאי הוי ליה למעבד מאחר שרוצה לפרוש מעבירה אבל המוסיף בהנאה בלי פרישה אף רבא מודה וק"ו היכא דמוסיף ועשה מעש' דחייב לכ"ע ואפי' גבי אשה היכא שעשתה מעשה ומקרבת עצמה להדוק תשמיש בסוף המעשה לא אמרינן יצרה אלבשת' כדפרי' בפ' נערה שנתפתתה סי' ל"ב גם כתבו התי' בשם ר"י אף היכא שמחויב למסור עצמו להריגה ולא מסר עצמו להריגה מיתה לא מחייב דס"ס אונס הוא אלא שלא קידש את השם דהא סתמא כתיב ולנערה לא תעשה דבר אפי' ע"י מעשה וכן פסק הרמב"ם ומ"ה נראה מ"ש התו' היכ' שידע אם יביאוהו עליה א"א שלא יתקשה דמשמע הא לא ידע אין מחויב למסור א"ע היינו פי' שאי לא מסר א"ע לא חילל את השם אבל מ"מ אם רצה לקדש את השם ומתיירא דשמא יתקשה הרשות בידו ואפש' שהו' משובח ומ"ה כתבו נמי התו' כשיודע בעצמו שלא יתקשה דאין לו למסור עצמו להריגה דאיכא לדקדק הא אינו יודע שלא יתקשה יכול למסור עצמו להריגה וכדפרי':

ד

דין דיבמה בין כדרכה בין שלא כדרכה:

ת"ר יבמה יבא עליה בכדרכה ולקחה שלא כדרכה ויבם ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה ויבמה בע"כ ד"א יבמה יבא עליה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון ופריך והא אפיק' לכדרכה כדרכה מלהקים לאחיו שם נפקא במקום שמקום שם דהיינו כדרכה וכי אתא קרא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון:

ה

דין נפל מן הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים ופטור מבושת ודין דנתכוון להטיח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה:

אמר רבה נפל מן הגג ונתקע באשה והזיק לה חייב בד' דברי' ובבושת לא מחייב דאמר מר אינו חייב בבושת עד שיתכוון והאי מאמר דנתקע דרוש וקבל שכר כדפרי' בסוף כיצד הרגל אמר רבא נתכוון להטיח בגיד בתוך נקב הכותל שלא לשם תשמיש והטיח ביבמתו לא קנה להטיח בבהמה והטיח ביבמה קנה דהא קמכווין לשם ביא' ולשון הטיח הוא מלשון מורה חצים שהוא כמטחוי קשת:

ז

דין דכל העריות חייב עליהן בהערא' ודין דאשת אח אם גרשה בעלה ואין לה בנים או לאחר מיתה ויש לה בני' היא בכרת ושם ביארנו דהמער' בבהמ' ובזכר חיי' ואם בא על כל העריו' בהעלם אחת חייב (ואם בא) על כל אחת ואחת:

אח' המערה כו' אמר עולא מנין להעראה מן התורה דכתי' ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגילה את ערותה את מקורה הערה ושאר עריות הוקשו להדדי דא"ר יונה ואיתימא ר"ה ברי' דר' יהושע אמר קרא כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות הוקשו כל העריות להדדי והא דכתיב גבי אשת אח נדה היא לא לדמות לנדה לחייב בה על העראה כנדה דהא כבר הוקשו כל העריות אלא דלא תימא אשת אח אף בחיי בעלה אם גירשה תהא מותרת לאחיו באין לה בנים ולאחר מיתה הוא מצוה משום כך כתב נדה היא מה נדה אף שיש לה היתר לאחר מכאן קודם היתרא היא בכרת אף אשת אח קודם עיקר היתירא שהי' מצוה היינו לאחר מיתת בעלה היא מותרת ומקודם היא בכרת וכדי שלא יבא בעל דין לחלוק ויאמר נהי דרבי קרא לאיסור בחיי בעלה אבל לאחר מיתת בעלה תהא מותרת אפילו ביש לה בנים ואין לה בנים דכתיב למצוה הוא כתב רחמנא עוד ערות אחיו גילה לרבוי אפי' לאחר מיתה ביש לה בנים והעראה דכתיב גבי אחות אביו ואחות אמו למה לי אם אינו עניין לגופו תנהו ענין להעראת בהמה אבל להערא' זכר לא בעינן קרא דשוה הוא לאש' דכתיב לא תשכב זכר משכבי אשה ואחותו דכתיב בה בקדושי' כר' למה לי מאח' שהוקשו כל העריות להדדי אתי' כדר' יוחנן ולחלק שאם בעל כל העריות בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת כמו שחייב על אחותו:

ז

דין דאחות האב אסורה בין מן האב בין מן האם וכן אחו' אשה בין מן האב בין מן האם ודין דהיבום דווקא באח מן האב אבל באח מן האם אסור:

ת"ר ערות אחו' אבי' לא תגל' בין מן האב בין מן האם וכן מצינו באחותו שהי' בין מן האב בין מן האם או אינו אלא מן האב ולא מן האם דומיא דדודתו וכדדריש רבא כתיב ערות דודו גילה וכתי' או דודו או בן דודו יגאלנו והתם מן האב דכתי' משפחתו יגאלנו

וכתי' ויתילדו למשפחותם לבית אבותם אף כאן מן האב ת"ל עוד בקידושי' ערות אחות אביך ואחות אמך לא תגלה בין מן האב בין מן האם ואחות אשה מנלן שהיא בין מן האב בין מן האם כדתנן בסוף האשה רבה משום דילפינן מאשת אח שהוא דבר ע"י קדושין והוא קרובי עצמו ולא קרובי אביו כמו דודתו ואשת אח גופא מנלן דכתיב ערות אשת אחיך לא תגלה וכתיב קרא יתירה ערות אחיך היא לרבוי בין מן האב בין מן האם ומלשון היא דייקינן דלא תימא נהי דילפינן אחוה מבני יעקב שהיבום הוא באחיו מן האב ה"מ למצוה אבל לעולם אף מן האם הוא רשות ע"כ כתב היא בהווייתי' תהא לאיסור':

כאן מבואר דמיתת כרת הוא עד ס' ומס' ואילך הוא מיתת שמים וביארנו דאין ס' בכלל הכרת:

ח

רבה רמי כתיב ערירי' יהיו דמשמע דוקא סופו למות בלא בני' כלו' שלא יולדו לו בני' וכתיב ערירי' ימותו דאפילו בנים שיולדו לו ימותו הא כיצד אלא תרתי קאמ' קרא יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך ערירי' ואיצטרך למיכתב ערירי' יהיו ואיצטר' למכת' ערירי ימותו דאי כ' רחמנ' ערירי' יהיו ה"א עד חטאי' כל מחטאי' ואילך לא כ' רחמנ' ערירי' ימותו ואי כתב רחמנא ערירי' ימותו ה"א מחטאי' ואילך אבל מעיקרא לא צריכא. והנה דעת רש"י שכל העריות שהן בכרת שכולן בערירי כי כרת הוא וזרעו נכרת וא"כ לפי דבריו דממע' הכתוב אשת אחיו מן האם מעונש והיינו מכרת וכן בורו בירושלמי בפ' כלל גדול נמצא שאינ' בכרת ובריש מכילתין במתני' דט"ו עריות איתא להדיא שאף היא בכלל עריות שהרי פוטרת צרותי' משא"כ בחייבי לאוין אלא בודאי מערירי מיעט' קרא וכדאיתא בירושלמי דהתם למה יצאה דודתו לדון בערירי כי ערירי הוא וזרעו נכרת משא"כ בכרת ובפ' בתרא דמ"ק אמרינן רב יוסף כי מטא לשיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר פלטי לי מכרת ואמרו ליה מכרת דשנין פליט מר מכרת דיומי מי פליט דאמרינן מת בג' ימים זו מיתת כרת ולא א"ל מכרת דבני עי פליט מר ואף שיש להשיב על זה מאחר שהוא פליט כ"ש בניו שלא חטאו פליטי' מ"מ יש ראיה ברורה לדבריהם מדאמר שם מת קודם ששי' זו היא מיתת כרת והא דלא חשיב משום כבודו של שמואל הרמתי שמת בנ"ב שנה ואף שהיו לו בנים ואם עונש כרת הוא וזרעו א"כ איך יאמרו שהוא מת במיתת כרת והחילוק שיש בין כרת למיתה בידי שמים שהכרת הוא מחמישים עד ס' ומס' ואילך היא מיתת שמים ובירושלמי משמע דמיתת ס' היא מיתת שמים כמתי מדבר וא"ל דלא יחלוק על תלמוד שלנו דתלמודא דידן מחמשים

עד ס' קאמר ולא שנת ששים בכלל ואין לנו להכריע בזה עד יבא אליהו וז"ל ויאיר עינינו בתורתינו:

ט

דין דחייבי לאוין בין דכהונה בין שאר חייבי לאוין חייבים בהעראה ושלא כדרכה חוץ משפח' חרופה שאינ' אלא בגמר ביאה וכדרכה וחייבי עשה נמי חייבי' בהעראה ואשה לבעל' נקנ' בהעראה כשהערא' ופירש כשמפרש שרוצה לכנו' בהערא' אבל כשגומר הביא' כסת' דעתו אסוף ביא' ושם ביארנו דביבמתו אפי' גומר ביאתו ואמר שאינו רוצה לקנות בהערא' אין הדבר תלוי בו:

העראה דחייבי לאוין מנלן מדגלי רחמנא שכבת זרע גבי שפחה חרופה שהוא גמר ביאה ולא העראה מכלל דחייבי לאוין בהעראה וכתב הרא"ש וכן שלא כדרכה בחייבי לאוין נפקא לן מהכא דהא בסוף פ"ב דכריתות ממעטינן שלא כדרכה בשפחה חרופה משכבת זרע ע"כ וקשה לי על דבריו חדא דמנ"ל למידק לחייב שלא כדרכה מאחר דאתא קרא דש"ז נמי לגופי' דבעינן גמר ביא' משא"כ בשא' חייבי לאוין דסגי בהערא' ועוד א"כ למאי דרשינן ולקחה שלא כדרכה גבי יבמה ניתי מחייבי לאוין בג"ש דביאה מיבמ' דכתיב בה ולקחה שלא כדרכה וכדמשמע מתניתין דלקמן וכן הבא על כל שאר העריות כו' דמוקי בסוגיא אשלא כדרכה אלמא דחייבי לאוין מיבמה אתיא וכן פירש התו' ונחזור לסוגיא חייבי לאוין דכהונה אתיא קיחה קיחה מחייבי כריתות דחייבי עשה כגון מצרי ואדומי דדור שלישי יבא להם ולא שני אתי' ביא' ביאה מחייבי לאוין יבמה ליבם נמי אתיא ביאה ביאה אשה לבעל שנקנית בהעראה נמי אתיא קיחה קיחה והקשו בתי' הא דבעי בפ"ק דקידושין תחילת ביאה או סוף ביאה קונה נ"מ להערה בה וקבלה קידושין מאחר ומסיק רבא דכל הבועל על דעת גמר ביאה הוא בועל ותירצו בשם ר' שמשון הזקן הא דקאמר הכא דקני בהעראה היינו כשלא גמר ביאתו ופי' מיד אחר ההערא' אבל התם איירי שגמ' כל ביאתו דלא קני בהערא' כיון שדעתו על גמר ביאה כדמשמע לישנא כל הבועל על דעת גמר ביאה הוא בועל ולא קאמר כל המער' וכן הסכי' הרא"ש אבל לא כדעת הרי"ף שמפרש דהכ' איירי בביאה שאח' הקידושין לענין שתקנו כמו חופה ליורשה ולטמא לה כו' דהא לא ניכתב קיחה כ"א בביאה דקידושין גם לישנא דגמרא סתמא לא משמע כן דה"ל לפרש דקאי מתוך ביאה דוקא והריב"ם תירץ דהכא שקנה הוא היכא שמפרש להדיא שרוצה לקנות בהעראה שקונה אפי' אם גמר ביאתו אבל בסתם דעתו אגמר ביאה עכ"ל וגם פירושו אמת אליבא דהילכתא וכן פסק בהלכות וכן בטור וז"ל נימוקי יוסף והנכון בזה מה שתירצו התו' דהתם כשגמר ביאתו בסתם אז הוא דאמרינן דעתו על גמר

ביאה אבל כשהערה בלחוד או שפירש שדעתו לקנות בהעראה קונה הוא כדאמרינן ומיהו ביבמתו אפי' בגומר ביאתו ואומר שאינו רוצ' לקנות אלא בגמר ביאה אין הדבר תלוי בדעתו שהתורה ריבתה שוגג ומזיד ולפיכך קונה בהעראה לעולם:

ו

דין דמשמש מת בעריות וכן המשמש את המתה פטו' ודין סוט' שקינא לה דרך איברים אינו קונה:

אמר רבא למה לי למכת' רחמנא שכב' זרע בשפח' חרופה שכבת זרע בא"א שכבת זרע בסוטה בשפחה חרופה כדאמר באשת איש פרט למשמש באבר מת הניחא למ"ד משמש מת בעריות פטור אלא למ"ד חייב מאי איכ' למימר אלא פרט למשמש מתה סד"א הואיל ולאחר מיתה נמי שארו איקרי דכתיב כי אם לשארו הקרוב אליו אימ' שחייב עליה משום א"א קמ"ל דלא בסוטה ל"ל אמר רבא פרט לשקינא לה דרך איברים דס"ד בקפידה דבעל תליא רחמנא והאי קפיד קמ"ל דלא גרע טפי מאלו אמ' לה אל תסתר בסתם דנעשה כאילו אמר איני חושדך אלא דרך איברים וכת' הרא"ש ואנן דק"ל המשמ' מת בעריות דפטור כדרבא דאמר בפ"ג דשבועות זאת אומרת המשמש מת בעריות פטור מקרא אחרינא דכתיב ומתו גם שניהם ואיכא מאן דדריש מיניה פ' ארבע מיתות פרט למעשה הורדוס בעובדא דההוא ינוקא בפ"ק דב"ב דאטמ' בדובשא ובא עליה לאחר מיתה ע"כ ולא נהיר' דא"כ לאביי דסב' המשמ' מת בעריות חיי' ומתו גם שניהם למאי דרי' דא"א לתר' כמו שתירצו התו' דדרשי' לכדהאי תנ' דדרי' בפ' ד' מיתו' עד שיהיו שניהם שוין דהא אנן ק"ל הילכת' כחכמי' דר"מ דלא דריש וכמתניתין דפ' יוצא דופן דאפי' על הקטנה מבת ג' שנים ויום א' חייבי' א"כ בע"כ אתי' האי קרא למשמש מת בעריו' דפטור ומאי טעמא דאביי דמחייב אלא דרשינן הת' דפרט למעשה חידודי' והיינו דרך איברים וכן הגירסא בערוך ואביי דאמר הכא לרבא דרך איברים פשיטא פריצות' אסר רחמנא נמי אקרא דהתם סמיך ואין להקשות לרב' מנין לנו למעוטי מתה י"ל דאף רבא מוקי קר' למשמ' מת' ולמשמ' מת דפטור ילפינן מקרא דחייב הפורש מנדה באבר חי אלמ' דבאב' מת [פטור] כדדייק התם בפ' ידיעות הטומאה וכן פי' לשם התו' והכא דבעי לאוקי קרא למשמש מת לפום ריהטא הוא אבל לפי האמת כ"ע מוקמי למשמש מתה ודוקא מתה אבל טריפ' חייב כדאית' בפ' הנשרפים:

יא

דין הבועל בעילות איסור באבר מת או סריס חמה שהכניס האכב בידו אין בו כרת ולא מלקות אבל פוסל מן התרומ' וב"ד מכין שניהם מכות מרדות ודין הבא על ערוה

במתעסק חייב וכן הבא על הטריפה אע"פ ששחט ב' סימני' חייב עד שתמות או שיתיז את ראשה:

כתב הרמב"ם בפ"ק דביאה וז"ל כל הבא על ביאה אסורה בלא קישוי אלא שהיה האבר שלו מדולדל כמו אבר המתים כגון החולה או מי שנולד כך כגון סריס חמה אע"פ שהכניס את האבר בידו אינו חייב לא כרת ולא מלקות ואין צריך לומר מיתה שאין זו ביאה אלא פוסל הוא מן התרומה וב"ד מכין שניהן מכות מרדו' הבא על הערו' מן העריו' במתעס' אעפ"י שאין כוונתו לכך חיי' וכן בחייבי לאוין ובשניות אבל הבא על הערוה מן העריות והיא מת' פטור מכולן ואין צריך לומר בחייבי לאוין שהוא פטור והבא על הטריפה או ששכב עם בהמה טרפה חייב חי היא אעפ"י שסופה למות מחולי זה ואפי' שחט בה שני סימנים ועדיין היא מפרכסת הבא עליה חייב עד שתמו' או עד שיתיז את ראשה עכ"ל. והנה מה שכתב שאפי' באב' מת פסול מן התרומה כתב המגיד משנה שהוא מגמר' דפרק ארוסה דמסכת סוטה דאמרי' שחוף מקנין על ידו ופוסל מן התרומה ופירש"י שבשרו נשחף וכלה ואין בו כח וסבר הוא שאף אין בו כח לתשמיש לשמש באבר חי ותימא א"כ למה מקנין על ידו מאחר שאינו ראוי לתשמיש ולביאה ממש וא"ל דבקפיד' הבעל תלוי הלא מסקי' הכא והת' למעוטי גבי סוט' קינוי דרך איברי' ולא תלוי בקפידת הבעל כלל ודוחק לחלק בין קפידה תשמיש איברים לקפידת תשמיש באבר מת שהרי צריך קרא למעוטי תשמיש דרך איברים שאינו קרוי ביאה אף שכבר איתמעט אבר מת כמו שפי' לעיל אלמא דלא גרע מתשמיש אבר מת וא"כ כי היכא דגבי דרך איברים אין מקנין ה"ה גבי אבר מת ועוד א"כ למה כת' שפוסלה מן התרומה הלא אף שנאסר' על בעלה שהרי מקנין עלי' אלא בע"כ צריך לומר דשחוף דהתם יכול לשמש באב' חי אלא שאינו משמש כדרכו שיכול להזריע כמו שפי' ר"ח אלא בודאי מצא בתוספ' אחת ופוסל' מתרומ' מדרבנן שהרי סוף נבעלה ונהנית מביאת עבירה ונתגלה מקורה. ודין המתעסק הוא בפר' ד' מיתות המתעסק בחלבים ועריות חייב אבל מה שכ' בין חייבי לאוין כו' קשה להבין וז"ל המ"מ וכבר נתבאר פרק ראשון מהלכות שגגות שהמתעסק הוא כגון נתכוון לאשתו ונזדמנ' לו אחותו ויש מפרשים שלא נתכוון לביאה ובא עליה ופשוט הוא שכל זה אינו אלא לענין קרבן אבל לענין מלקות או מיתה אין חיוב בלא מזיד והתראה כנזכ' למעלה וא"כ מה שנמצ' בכאן בספרי רבינו וכן בחייבי לאוין ובשניות הוא טעו' סופרים שהרי חייבי לאוין שוגגין פטורין הן מכלו' כנז' למעלה וכ"ש בשניות שהן מדבריהם ואי אפשר ליישב לשון זה בשום פנים וכן כתב בהשגות א"א חייבי לאוין

לא ידעתי למה קרבן אין כאן ע"כ. ואל תשגיח בדברי המגדול עוז הלא כבר גליתי דרכו בפרק החובל סי' י'. ודין הבא על הטריפה כו' שכתב הוא בפרק אלו הנשרפים:

יב

דין דבכניסת עטרה אפי' לא הוציא ש"ז ואעפ"י שלא גמר ופיר' מיד חייב וא' כדרכה וא' שלא כדרכה בין שוכבי' בין עומדי':

אמר שמואל העראה זו נשיקה משל לאד' שמשי' אצבעו לפיו אי אפש' שלא ידחוק הבשר כי אתא רב שמואל בר יהודא אמר לר' יוחנן העראה זו הכנסת עטרה גמר ביאה ביאה ממש דהיינו מירוק הגיד אף בלא הוצא' זרע מכאן ואילך אינו אלא בנשיק' ופטור ופליגא אדשמואל וכת' הרי"ף והרא"ש אחריו הלכ' כר"י וז"ל הרמב"ם המכני' ראש העטר' בלבד הוא הנקר' מערה מל' מקור' הער' והכניס כל האבר הוא הנקרא גומר ובכל הביאות האמורות אחד המערה וא' הגומר ואע"פ שלא הוציא ש"ז ואעפ"י שפי' ולא גמר כיון שהכניס ראש העטרה נתחייבו שניהם מיתת ב"ד או כרת או מלקות או מכת מרדות וא' הבא על האשה כדרכה וא' הבא עליה שלא כדרכה משעירה בה נתחייבו שניהם מיתה או כרת או מכת מרדות או מלקות בין שהיו שוכבין בין שהיו עומדים על הכנסת העטרה הוא חייב:

יג

דין דביאת שוגג גבי יבם קונה לכל לאכול בתרומה וליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה והוא שנפלה מן הנשואין אבל מן האירוסין אינה אוכלת בתרומ' ולא לשאר דברי' דלעי' ובהעראה קונה לכל דבר:

פסקי' א' המערה וא' הגומר ביאה קונה מאי קונה רב אמר קונה לכל ושמואל אמ' לא קנ' אלא לדברי' האמורי' בפ' לירש בנכסי אביו ולפטור את אשת אחיו מן הייבום אבל לכתחילה בתרומה לא ומסיק תלמודא בלישנא בתרא שהוא עיקר מן האירוסין ד"ה לא אכלה כי פליגי מן הנשואין רב אומר אוכלת דהא אכלה מעיקרא ושמואל אמר אינה אוכלת כי רבי רחמנ' ביאת שוגג כמזיד לדברי' האמורים בפרשה אבל לענין תרומה לא ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כתב דכל היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכתבו התו' והרא"ש אחריהם דבביאת שוגג דוקא פליגי אבל לא פליגי בהעראה דביאה היא לכל דבר וקניא נמי בעלמא אבל בשוגג דרביא רחמנא דוקא הכא ולא בעלמא פליגי ואע"ג דקבע מחלוקותם על אחד המערה וא' הגומר לאו משום דקאי עליה אלא משום דמסיים בה קנה וקאי נמי אשוגג ואמזיד ובירושלמי משמע דפליגי נמי בהערא' ועוד כתבו התו' דלאו דוק' לתרומ' אלא ה"ה ליורשה ולטמא לה ולהפרת נדריה ונקט תרומה

לרבותא דרב דאשכחן דזימנין שהיא כאשתו לכל דבר ואינ' אוכל' בתרומה כגון מסר האב לשלוחי הבעל דאמרינן בכתובו' פרק נערה לכל היא מסורה חוץ מתרומה וכן דעת הרא"ש והטור אבל הרמב"ם לא הזכיר אלא תרומה וכתב ג"כ בין בשוגג בין הערה כו' ואפשר שאף דעת הרי"ף כן שהרי הביא פלוגתא דרב ושמואל כצורת' דמשמע דקאי נמי שהערה ודוקא אתרומ' מ"מ דברי התו' והאחרוני' עיקר כי יש ראיה לדבריהם גם באתי להוסיף דלא קשה אמאי נקט דוקא תרומה דא' לרבותא קאמר דאפי' לתרומה שאוכלת מן התורה אף מן האירוסין ואינו תלוי בשארו כמו ירושה וטומאה אפ"ה מחלקינן בין ארוסה לנשוא' מטעם שכבר אכלה:

יד

דין דאין חילוק בין ביאה לביאה:

וכן הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה או פסולות אלמנה לכ"ג גרושה וחליצה לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לנתין ולממזר פסול ולא חילוק בין ביאה לביאה ומסיק תלמודא דהאי וכן אשלא כדרכה דילפינן כל חייבי לאוין מג"ש דביאה מיבמה כדפירשנ' לעיל:

טו

דין אשת ישראל שנאנסה אסורה לכהונ' ואינה לוק' ומותרת לבועל:

אמר ר"ש אשת ישראל שנאנסה אעפ"י שמותר' לבעלה אסורה לכהונה ופי' הרא"ש והוא מדברי ר"י בסוף ד' אחין משום דתלת ונטמאה כתיבי בקרא בסוטה ודרשינן חד לבעלה וחד לבועל וחד לתרומה ונטמא' קמא דאיירי בבעל קאי אוהיא לא נתפשה לומר לך באונס שריא לבעלה אבל ונטמא' בתרא דנפקא לן איסור תרומה וכהונה לא קא אוהיא לא נתפשה ויש לאסור בכל ענין דכיון דאשכחן אשת כהן אפי' באונ' אסור' מעת' אפי' באש' ישראל אין לנו לחלק בין אונס לרצון פסול' לכהונה מיהו ונטמאה דגבי איסור בועל אע"ג דנמי לא כתיב אוהיא לא נתפשה יש לחלק בין אונס לרצון דלא מסתבר לאוסרה לבועל כשהיא מותרת לבעל. עוד כתב הרא"ש ומה שפירשתי שאין בה אלא איסור עשה מונטמא' היינו אי לא שייך בת כהן כי תהיה לאיש זר באשת איש בחייבי כריתו' ע"י קידושין משום דלא הוי זר אצלה מעיקרא אבל אי שייך בהו כמו שכתבתי בפ' החולץ אז ניחא דפסולה לכהונה מהאי קרא מובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו' וכהן הבא עליה לוקה מק"ו מגרושה דשרי' בתרומה ואסורה לכהן וגלוי מלתא בעלמא הוא כדאי' לקמן בפ' אלמנ' עכ"ל ודע' הרמב"ם אינו כן דאינו לוקה באשת ישראל אלא באשת כהן וכדמשמע מרבה דלקמן וכן דעת הטור וכן נראה דאפי' לפירו' ר"י שאף העריו'

הן בכלל לא תהיה לאיש זר וגו' מ"מ מסתבר לומר נהי דאסור' לאכול בתרומ' ס"ס לא נעשי' בביאה זו לא זונה ולא חלל' ואיסור כהונ' בודאי תלוי בזונה וחללה או בטומאה בזונה שהיא ביאת, הפק' לא שייך לומ' באנוסה דאסורה לכהן מכח ק"ו דתרומה א"ל שנבעלת ברצון וא"כ השתא דליכא זונה ולא חללה אין עליה אלא איסור טומא' בעשה ואינו דומה לגרושה שאינו תלוי בביא' שהרי אפי' נתגרש' מן האירוסין אסורה לכהונה אבל מה שתלוי באיסור ביאה אין סברא לאוסרה בביאת אונס כלל:

טז

דין דאשת כהן שנאנס' בעל' לוק' עלי' משום טומא' ולא משו' זונה:

א"ר אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה דכתיב לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטומא ודרשינן בפ"ק מאחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנבעלה ובאשת כהן אין חילוק בין אונס לרצון ודוקא משום טומאה אבל לא משום זונה דכל באונס לא קרינן בה זונה והרמב"ם כת' לוקה משום טומאה שהרי היא זונ' והולך לשיטתו שלא חשיב אחרי אשר הוטמא' במנין הלאוין ואפי' סוט' שנאסרה בעדי' לא סבר שלוקה עליה בעלה ישראל אלא דוקא כשהוא כהן ומשום זונה וסבר דהוא לאו שבכלל' שהרי עיקר המקרא של לא יכול בעלה הראשון וגו' איירי במחזיר גרושתו ולא נהירא דאין זה לאו שבכללות דלא יכול בעלה הראשון קאי אתרווייהו אמחזיר גרושתו ואסוטה שנאסרה בלאו דלא ימצ' בך מעביר וגו' מעונן מנחש ומכשף גם מה שסבר הרמב"ם שהיא זונה ותפס לשון ראשון בגמר' דאמר רבה לוקה עליה אף משום זונה ותמה אני הלא לישנ' בתר' עיקר בכל דוכתי' וכן הוא רגיל לפסוק אלא שב' המגיד משנה לישבו משום דרב ששת מסייע ללישנא קמא דאמר אשת ישראל שנאנס' אע"פ שמותר' לבעלה פסולה לכהונה והיינו שהם סוברים שזונה היא אינו כן דא"כ הוי לוקה עליה ומדברי הרמב"ם גופ' משמע דאינו לוקה אלא באשת כהן אלא משום ונטמאה היא דפסולה כדפרי' לעיל וכ"ד הראב"ד בהשגותיו בפ"א מ"ה איסורי ביאה דלישנ' בתרא עיקר דלא אמרינן גבי אשת איש שנאנסה שהתירה הכתוב לבעלה ישראל א"כ אפי' לכהן אשת כהן אין שם זונ' עלי' חוץ משא' עריו' דעשא' זונ' ופסל' אפי' באונ' וכ"כ הרב המגיד בפי"ח מ"ה איסורי ביא' סימן ו' ע"ש וכן פירשו התו' דבשאר עריות אין חילוק בין אונס לרצון:

יז

דין דאלמנה גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה דבי נשא נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולו' מן האירוסין כשרות ודין פצוע דכא כהן

שקידש בת כהן או בת ישראל לא אכלה בתרומ' ופצוע דכא כהן שנש' בת גרים מאכילה בתרומה:

מתני' אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה ר"א ור"ש מכשירין נתארמלו או נתגרשו פי' מן הכהני' הללו מן הנשואי' פסולו' מן האירוסין כשרות לד"ה ובגמרא קאמר דהאי ת"ק ר"מ הוא דפליג על ר"א ור"ש ומסיק פ"ד כהן שקדש בת כהן וזו היא גירסא הנכונה לר"ח ולתו' ולרמב"ם ולסמ"ג פי' מכ"ש בת ישראל באנו למחלוק' ר"מ ור"א ור"ש לר"מ דאמר משתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה הא נמי לא אכלה ולר"א ולר"ש דאמרו משתמרת לביאה פסולה דאוריית' אכלה הא נמי אכלה וכ' הסמ"ג שדין זה של פ"ד לא נפשט כי לא נפסק הלכה כדברי מי והיינו שסבר שת"ק דמתניתי' מאחר שיחידאי אין הכרע לפסוק כוותיה אבל הרמב"ם פסק כר"מ וכן נראה עיק' דלעולם הת"ק חשיב רבים ואפי' שניהם חולקי' עליו תרווייהו יחידאי הוי כאשר פירשתי בפ' החולץ סי' כ"ט ומה שמסיק שם תלמוד' היכ' דאתי הת"ק כיחידאי אז הוא כיחידאי היינו שנוכל לפסוק כנגדו כי התם דפסק הלכה כר' יוסי נגד הת"ק ומוקי הת"ק כר"מ והיינו היכא זא דאיתמר איתמר אבל מן הסת' לעולם הלכה כת"ק אפי' היחידי' שחולקי' הם רבים וסיוע לדבריו שבירושלמי קורא לדברי ר"מ דברי רבנן. ועוד מסיק בסוגי' כהן פצוע דכא שנשאה בת גרים שמאכילה בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וגו' יאכל כו' ויתר דיני פצוע דכא מקומן בפ' הערל:

יח

דין דחופה אינה קונה ומ"מ פוסל' מדרבנן משתמרת לביאה פסול וחופ' לבד בלא קידושין ונתארמלו או נתגרשו כשרות:

איתמר רב אמ' יש חופ' לפסולו' ושמואל אמ' אין חופה לפסולות ופירש"י דאיירי בחופה בלא קידושי כסף וסבר רב כמו שהקידושין פוסל' מלאכול במקום פסול כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כך פוסלת החופה והילכתא כרב וכ"פ הרמב"ם והתו' הקשו על פירושו דא"כ אתיא רב ושמואל כר"ה דסבר חופה קונה והיינו דלא כהילכת' דאין הלכה כר"ה כמו שדקדקו ואף שאין קושי' זו נצחית דיכילנ' למימר דהרמב"ם ורש"י סברי שפיר דהילכתא כר"ה דאמ' חופה קונה ומה בכך שלא הזכיר בדבריו שקונה כמו בלא הזכיר שאינו קונה ואין כאן מקומו להאריך בזה אלא שנראה בעיני אפי' תאמר שחופה אינו קונה מ"מ פוסלת מדרבנן מאחר שמשתמרת לביאה פסולה דהא אמרי' משתמר' לביאה פסולה לא אכלה הוא מדרבנן כמו שפי' התו' גופ' א"כ ה"נ בחופה דיותר משתמר' לביאה פסולה וקרובה אליה ופסול' לכ"ע וכמו שפי' רש"י דחופה ככניס' בעל'

דמי' ולפ"ז דפריסי' דחופה לא קונה ואפ"ה פסלה א"כ כל הקושיו' שהוקשו על רש"י בטלים מעיקרא והמעיין בדבריהם מה שפירשו הם דקאי אנתארמלה או נתגרשה מן האירוסין דכשרו' לכ"ע ואם זה אף חופה אחר האירוסין קאמר רב דפוסלת לכ"ע משום דיש חופה לפסולו' אף שלא נבעלו סתם סוגי' התלמוד לא משמע כן אבל מ"מ הדין דין אמת שנפסלו ע"י קידושין וחופה שלאחריה דכל חופה שאחר הקידושין חשבינן ככנוס' אבל סופה לבד בלא קידושין ונתארמלו או נתגרשו לכ"ע כשרות וזה הוא ברור:

יט

דין כהן העושה מאמר ביבמתו ויש לו אח אוכלת בתרומה ואם יש לו אח חלל אינה אוכלת ואם נתן לה גט אוכלת:

א"ר כהן העושה מאמר ביבמתו אפי' יש לו אח ואף שמשתמרת לביאה פסולה דהיינו אחיו השני אפ"ה אכלה לכ"ע דלא אמר ר"מ משתמר' לביאה פסולה לא אכלה אלא דאורייתא אבל לא מדרבנן ומ"ה היכא שיש לו אח חלל לא אכלה לר"מ נתן לה גט פליגי בה ר' יוחנן ור"ל והלכתא כר"י דסב' אוכלת מאחר שגט אינו פוסל אלא מדרבנן א"כ הוי כמשתמרת לביאה פסולה דרבנן ומ"ה כהנת חלוצה או שנייה שנתארסה לכהן אוכלת בתרומה שהרי פסולן אינו אלא מדרבנן וכן פסק הרמב"ם:

כ

דין כ"ג שקידש את הקטנ' ובגר' תחתיו בימי אירוסי' לא ישא אותה:

בעא מיניה רבי חיי' בר יוסף משמואל כהן גדול שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו בימי אירוסין מהו והוא אשה בבתוליה יקח כתיב הכא קיח' דקידושין בעינן או קיחה דנשואין בעינן א"ל תניתוה אירס את האלמנ' ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס שאני התם דכתיב אשה הכא נמי כתיב אשה אחת ולא שתים ומה ראית הא אישתני גופ' והא לא אישתני גופה ופי' רש"י שאני התם דכתיב אשה היינו כי אם בתולה מעמיו יקח אשה והאי אשה קרא יתירא הוא ומרבינן מינה לקמן בפירקי' דאם אירס אלמנה ונתמנה להיות כה"ג יכנוס אחת ולא שתים תירוצא הוא אחת יש לך לרבות ולא שתי' הא אישתני גופה בוגרת נשתנ' גופה מן האירוסין לנשואין אלמנה לא נישתנת גופה ע"כ. והרמב"ם פסק שכ"ג לא ישא ב' נשים ואין לו הכרע כלל מהא דיומא דאמר ביתו אמר רחמנא ולא שתים דזהו איירי דוקא בי"כ וכמו שהשיג הראב"ד ואדרבה דלשם יראה להדיא שמותר בשתי הנשים אלא לפני י"כ מגרשה השניה על תנאי כדאית' התם והמגיד משנה כתב רבינו מפרש הסוגיא שהזכרנו בע"א וז"ל ומקשינן הכא נמי נדרוש מדכתיב והוא אשה לרבות דהוי מצי למכתב בתולה יקח דהא השתא לא הוה סבר למידק אשה ולא קטנה

כדדייקינן לקמן דהא כ"ג שקידש את הקטנה קאמר ודחה אשה אחת ולא שתים כלומר האי והוא אשה לא לרבויי אתא אלא למעוטי אתא ולומר אשה אחת הוא נושא ולא שתים ואמ' ומה ראית לאוקמי ההוא דכי אם בתולה מעמיו יקח אשה דהוא לרבות אירס את האלמנ' בעודו הדיוט והוא אשה למעט ודחה הא אישתני גופ' פי' בוגר' אישתני גופה ויהיה דעת רבינו דאע"ג דס"ל כהאי ברייתא דלקמן דאמ' בתולה מעמיו יקח אשה יכול בקטנה ת"ל אשה וכמו שכ' למעלה שאינו נושא את הקטנה מ"מ כיון דחזינן דבגמרא דרשינן מיני' אינו נושא שתי נשים קיימ' לן נמי הכי והוצרכתי לזה מפני שלא מצאתי מקום אחר שיצא לו זה לרבינו ע"כ והעבוד' שנבהלתי על דבריו כי אחד מן התלמידי' השוגי' לא יפרש סוגי' דתלמוד' כן להוציא פשט התלמוד וסוגייתו מדרכו גם להדיא מסקינן לקמן גבי קרוב' אחת ולא שתים ופירש"י אחת יש לך לרבות ולא שתים ומה אעשה עם המשובש בעל מגדול עוז שכת' שאף רש"י כיון לפירושו והוא ממש היפך פירושו ומה יפה דברי המ"מ שאמר שנדחק לפירוש זה ועוד הלא דרשינן בבתול' לקמן וא"כ לא היה יכול לכתוב בתולה וא"כ בהכרח מוכרח לכתוב אשה ואין לנו אשה יתירה אלא האי אשה בתרא כדפירש"י ועוד לישנ' דמה ראית בכל התלמוד משמע מה ראית שלא להפך הדברים ולפי פירושו צ"ל מה ראית ששניהם לא יבאו לרבות וא"כ לא הוה ליה למימר ומה ראית אלא ואימא האי נמי לרבוי אתא או מ"ש הא מהא ועוד סתור הוא מעצמו מאחר שאתא למעוטי קרא קטנה לפי דבריו א"כ מנ"ל למעוטי שתים דדילמ' תלמוד' אליבא דר' חייא בר יוסף דלא ממעט את הקטנה הוא דדריש אחת ולא שתים אבל לפי דברי הברייתי' דממעט קטנה מנ"ל הא והמ"מ בא לדחות וליישב כמו שכתב כיון דחזינן בגמר' כו' ויגע ולא מצא דס"ס מנ"ל כן מאחר שאינו לפי האמת אליביה אלא שגגה היא מלפני השליט וגופה דהאי דינא לא איתפשט ואזלינן לחומרא שלא ישא אותה כשנתבגרה אח"כ וכן כתב הרמב"ם והסמ"ג:

כא

דין דכ"ג מותר בקטנה והוא שהיה הקידושין על יד אביה אבל לא ישא ע"י קידושי אחיה ואמה:

פסק כת' הרמב"ם והסמ"ג אחריו שכ"ג אסו' בקטנה ובבוגרת ופסק כברייתא בהאי פירקא לקמן דתניא בתולה יכול קטנה ת"ל אשה אי אשה יכו' בוגרת ת"ל בתולה הא כיצד יצא מכלל קטנ' ולכלל בוגרת לא באה ותימא היא בעיני חדא דלא אשתמיט במתני' לקמן לאסור קטנה לשום תנא אלא בבוגרת לחוד הו' דפליגי ואף הרי"ף לא הביאה ואף בסוגי' לא הביאה לפסק הלכה אלא רב פפא בא לאוקמי דברי ר"א דקתני כהן אסור

בקטנה דאיירי בכ"ג וס"ל כהאי ברייתא והכי משמע לישנ' דלאו אליב' דהילכת' הוא דקאמר ר"פ האי תנא תו' דתני כו' ולא קאמר ר"פ אמ' דאיירי בכ"ג וכ"ג אסור בקטנה דתני כו' ועוד מדמוקי ר"א כהאי תנא משמע דרבנן לא ס"ל הכי כדאי' בסוגי' דהא ר"א היא ולא רבנן ועוד בע"כ לא ס"ל כהאי ברייתא' דמאיזה אשה נדרשת להוציא קטנה אם נדרש אשה קמא דכתיב והו' אשה בבתוליה יקח היכי' הוה מצי למיכתב מאחר דבעי למיכתב בבתוליה כדדרש לקמן לכ"ע וא"כ צריך למיכתב אשה ואם אשה דבתר' כדמשמ' לישנא אי אשה יכול בוגרת ת"ל בתולה דהיינו בתולה מעמיו יקח אשה הא דרשינן האי אשה לקמן אמתני' למישרי כשאירס כהן הדיו' אלמנה ונתמנה לו לכה"ג שיכנוס ועוד הלא מבעייתו דר"ח בר יוסף דלעיל קחזינן שמותר בקטנה שאמר להדי' כ"ג שקיד' את הקטנה כו' ובודאי דס"ל בפשיטו' דכ"ג שרי בקטנה דאל"כ ה"ל למבעי בנערה ואליב' דכ"ע אלא דס"ל הכי ופסק הלכה דמצוותו של כ"ג בקטנה או בנערה כדפרש"י ועוד אי הוה אסור בקטנה מאי קמבעי לי' אי קיחה דקידושין או דנשואין הלא בין בקידושין בין בנשואין לא הוה ראוי לו ופשיט' שלא יכנס' אלא בודאי לית' להאי ברייתא וכן עיקר. ומ"מ לא ישא אדם הקטנה אלא ע"י קדושי אבי' אבל ע"י קדושי אחיה ואמה בקדושי דרבנן ולכי גדלה ה"ל קידושי דאוריית' תהוי בעולה ופסולה לכ"ע כדאית' בסוגי' דלקמן:

כב

דין כ"ג לא ישא אלמנה בין מן האירוסין ובין מן הנשואין ולא ישא את הבוגרת ולא ישא מוכת עץ ואם נבעלה שלא כדרכה כשרה לכהונה ואם נבעלה לבהמה כשרה לכהונה:

כ"ג לא ישא אלמנה בין אלמנה מן האירוסין בין אלמנה מן הנשואין ולא ישא את הבוגר' ר"א ור"ש מכשיר ולא ישא את מוכת עץ ות"ר והוא אשה בבתולי' יקח פרט לבוגרת שכלו בתוליה ונתמעטו ור"א ור"ש מכשירי' ופרי' תלמוד' במאי קמיפלגי ומשני ר"מ סבר סתם בתול' מקצת בתולים משמע וכתב רחמנ' בתוליה עד דאיכ' כל הבתולים ולמעוטי בוגרת ובבתוליה בית יתיר' לרבות כדרכה אין שלא כדרכה לא וה"ק בבתולי' במקו' בתולי' הוא דבעינן שלא אבדה אפי' מקצת בתולי' אבל לא במקום שאין שם בתולי' כגון שלא כדרכה ור"א ור"ש אומרים סתם בתולה בתולה שלימה משמע וכתב רחמנא בתוליה אפי' מקצת בתולי' ובבתוליה אפי' בין בכדרכה בין לא כדרכה פי' דר"א ור"ש לא יכלי למדרש למעוטי את שלא כדרכה דכשר דמהיכי תיתי לפסול הא אפי' בוגרת דאיתמעו' בתוליה כשרה דמקצת בתולי' בעינן כ"ש שלא כדרכה אלא לרבות את' ולפסול שלא כדרכה דהא ס"ס נבעלה ור"מ לא יכול לדרוש לרבויי לפסול שלא כדרכה דמהיכי תיתי

לאכשורי מאח' דבעינן כל הבתולי' אפי' היכ' שלא נבעלה כ"ש היכ' שנבעל' אלא אתא קרא לאכשורי שלא כדרכ' מאחר שס"ס לא נתמעטו הבתולי' במקו' בתולי' ובסבר' זה מוקי התלמוד' דפליגי בשלא כדרכה וכ"מ בכל הסוגי' מאן דאית ליה דפסולה שלא כדרכה מכשיר בוגרת וכן איפכ'. ולפי פסק הלכה הילכת' כר"מ דהיינו ת"ק ובוגרת פסולה ושלא כדרכ' כשרה ומוכת עץ פסול' אבל על הרמב"ם והסמ"ג אחריו יש לתמוה שפסקו בוגרת ושלא כדרכה פסולה לכהן מדאוריית' ואף שהמ"מ מפרשהו מה שאוסר שלא כדרכה משום דס"ל כרב יהודה אמר רב דאמר נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה ותימ' א"כ סבר כר"א כמו שמוקי תלמוד' רב כר"א א"כ אמאי פוסל בוגרת הא חד' באידך תליא וכ"ש לפי התו' שהוכיחו בראיות ברורות כמו שמוכח מתוך הסוגי' דרב לא ס"ל כר"א. ומסיק בסוגי' אמר רב שימי בר חייא נבעלה לבהמה כשרה לכהונה לפי שאין זנות לבהמה ואין חילוק בין שוגג למזיד דתנן אתנן כלב ומחיר זונה שניהם מותרי' שנא' גם שניהם ולא ארבע פי' שאם אדם נתן טלה לבעל הכלבית כדי שתבעל לו דומיא דאתנן זונה אפ"ה מותר' משום שאין שם זנות לבהמה וה"ה איפכא אם היא נבעלת לכלב וכן פירש"י בפ' כל האסורים כי אתא רב דימי אמר מעש' בריבה אחת בהיתלו שהית' מכבדת את הבית ובא כלב כופרי ורבעה מאחוריה והכשירה ר' לכהונה ומסיק דאפילו לכה"ג היתה ראוי ודוקא שלא כדרכה אבל בכדרכה לא גרע ממוכת עץ דפסולה ולפי מה דפסקינן דשלא כדרכה לא פסל' כלל אפי' ע"י בעולת איש אין חידוש שלא נפסלה שלא כדרכה לכ"ג אלא במה שלא נפסלה לכהונה משום זונה א"נ רובע מאחורי' אירי כדרכה וכגון שהערה בה ולא השיר בתוליה כשירה אפי' לכ"ג ואף שפסקנו שהעראה היא הכנסת העטרה ובהכנס' העטר' הוא משיר בתוליה כדמוכח בפ' בן סורר ומורה היינו בהכנס' עטרה דאיש אבל לא בהכנסת ראש אבר של בהמה:

כג

דין דאנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא מוצי' בגט וא"צ לשלם קנס ואין הולד חלל ואנוסת חבירו ומפותת חבירו אם נשא יוציא והולד חלל ודוקא בנשואין אבל כשבא על בעולה בלא נשואין אין הולד חלל:

ת"ר אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא ישא ואם נשא צריך להוציא' והולד חלל דברי ר"א ב"י וחכ"א הולד כשר אם נשא נשוי א"ר הונ' אמ' רב ומוצי' בגט ואלא הא דקתני אם נשא נשוי א"ר אחא בר יעקב לומר שאין משלם קנס במפותה פי' שאם מפותה הי' אהני לי' נשואי' למיפטרי' מקנס' שהמפותה אין משלם קנס אלא כשאין כונסה דכתיב אם מאן ימאן אביה וגו' אבל אם מהר ימהרנה

לו לאשה לא יתן כלום אבל האונס נותן מיד אפי' הו' כונס דכתיב ונתן האיש השוכב עמה ולו תהי' לאשה אזל רב גביהה מבי כתיל ואמר' לשמעתת' קמיה דרב אשי א"ל והא רב ור' יוחנן דאמרי תרווייהו בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי אלמ' סופ' להיות בוגרת תחתיו סופה להיות מוכת עץ תחתיו ה"נ סופה להיות בעולה תחתיו קשי' ופסק הרי"ף והרמב"ם דהלכה דמוצי' בגט ויפה פסקו ולא חשו במה שנשאר בקושי' מאחר דקשה רב אדרב א"כ בע"כ צריכא לשנויי ולומר דלא אכשרי רב ור"י בדיעבד אלא היכ' דלא נבעלה בזנות אבל כל היכ' דנבעלה בזנות אפי' ע"י עצמו מוצי' בגט מדרבנן ומ"מ חלל לא הוה אפי' לראב"י שהרי ממנו נבעלה ועתיד' להיות בעולה תחתיו אבל אנוסת חבירו הלכה כראב"י בכל מקום אפי' נגד חכמים לפי שהוא קב ונקי וסבר מאחר דכתיב בקרא אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ולא יחלל וקאי אפי' אבעולה אף שמחייבי עשה ומ"ש את אלה לא יקח וגו' דמשמע למעוטי מוקי ר"א למעוטי נדה מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה ולעיל סוף ד' אחין הארכתי ופסק הרמב"ם שאין חלל מבעולה אלא בשנשאה אבל בא על הבעולה אין הולד חלל ומלאיש נפק' מי שהוויית' ע"י איש יצא מוכ' עץ כו' ואיני יוד' ממה לקח זה מאחר דלא יחלל זרעו על כל המקר' קאי וכי היכא דאלמנ' או גרוש' הולד חלל גם מבעול' הול' חלל ונתחלל' בביאתו שפסולה אפי' לכהן ומה שרצה המ"מ לדקדק מדאמר לא ישא אנוסת חבירו כו' נראה בעיני שאין זה ראיה משום דקאמר בתחילה ואם נשא נשוי קאמר כמו כן בסיפא בהאי לישנא או קמ"ל שאפי' נש' אותו הולד כשר לחכמים וצ"ל דשם בעולה אין בה שם שנ' עלי' שהיא מפסולי הכהונה שהרי גם אשתו יבעלנ' אף שהי' בעול' שאסור' עליו והוי כשא' איסורי' שאין הול' מהן חלל אבל כשנשאה איכ' עליה שם נשואה בבעולה לכ"ג מה שאינו באשתו שלא תה' נשואה בעולה לעולם וע"כ בעיני דהאי עשה דבתולה יקח הוא הנשואי' שהותר' שלא אמרה תור' שיבעול בתול' אלא שהזהיר לו שיש' אשה בתולה משום הכי הלאו הב' ממנו דעליו קאי לא יחלל נמי איירי דוק' בכה"ג, והשת' מיושב מה שמסקינן בסוגי' ולר"א בן יעקב דלא ס"ל שהפסיק הענין בין חייבי לאוין לחייבי עשה וכתיב את אלה לא יקח לבסוף קשי' והשתא נוכל לתרץ הקושי' דמ"ה הפסיק דמחייבי לאוין יהיו חללים אף בלא קידושי' אבל מחייבי עשה לא יתחלל הבנים עד שישאנה כדפרי':

כד

דין דאחותו ארוסה אין מטמא לה וארוסה שנתגרשה מטמ' לה ואנוס' ומפותה אין מטמא לה ובוגרת מטמא לה:

ת"ר אחותו ארוסה נ"מ ור' יהודא אומרי' מטמא ר"י ור"ש אומרי' אין מטמא לה אנוסה ומפותה ד"ה אין מטמא לה ומוכת עץ אין מטמא לה דברי ר"ש שהיה ר"ש אומר ראויה לכ"ג מטמא לה שאינה ראויה לכ"ג אין מטמא לה ובוגרת מטמא לה דברי הכל ומסיק בסוגי' מדשבקיה ר"י לר"ש שהוא בר זוגיה בארוסה מכלל דבמוכת עץ כר"מ ס"ל ומפרש פלוגתייהו דפליגי בקרא ולאחותה הבתולה הקרוב' אליו אשר לא היתה לאיש כו' והלכ' כר"י נגד כולהון כדאיתא בפר' מי שהוציא. נמצא דארוסה אין מטמא לה כדדרשי ר"י אשר לא היתה פרט לארוסה והקרוב' בא לרבות ארוסה שנתגרש' שמטמא לה ואליו לרבות בוגרות והבתולה למעט אנוסה ומפותה. וכן פסק הרמב"ם:

כה

דין דגיורת פחותה מבת ג' שנים ויום א' פסולה לכהונה ודין דאסו' לילך על קברי גוים אבל ליכנס באותו דרא אין להחמיר:

תניא ר"ש בן יוחאי אומר גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנא' וכל הטף החיו לכם ופנחס היה עמה' ורבנן אמרי לעבדי' ולשפחו' הוא דקאמר החיו לכם אבל לא לישאנה ואע"פ שלא נבעל' קרויה זונה לפי שהגוים שטופי זימ' הם א"כ חשבינן בניה' בילדי' זנוני' והכי הלכתא דמסקינן במסקנא ההוא כהנא דאינסב גיורת פחות מבת ג' שנים וא"ל ר"נ בר יצחק מאי האי א"ל דאמר רבי יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"י א"ל זיל אפיק ואי לא מפקינן לך ר' יעקב בר אידי מאוניך ומסיק וכן היה רשב"י אומר קברי גוים אינן מטמאי' באהל כו' וקצת קשה איך בא דין זה לכאן וכי לא אמר רשב"י דיני' יותר מאלו שני דברים אלא מסקנת התלמוד הוא וכן אמר רשב"י כו' דלית הלכת' כותי' ואף שבכמה דיני' לית הלכתא כוותיה מבכל היכא דפליג ר"ש ור"י הלכה כר"י מ"מ לא אשכחן סתמא דברייתא דתני' דברי רשב"י לחוד בלא פלוגתא אלא דתלמוד' הוא דקאמר דפליגי עליה רבנן ומש"ה לית הלכתא כותי' ומ"ה צריכי' כהנים להזהר שלא לילך על קברי עכו"ם בפרט האידנא דליכ' בארונות שלהם (כמו שכתבתי בסוף המוכר את הפירות) פותח טפח אבל שלא ליכנס באותו דרא שיש שם מת כמו שאנו נוהגי' שלא יכנס בכל הדר' אף ששכונ' מבוי שלנו אינן מאה לות א"כ להיות אהל דאורייתא אין להחמיר כולי האי גבי מת שלנכרי דלא גזרו אלא על המצוי דהיינו ישראל ובפ' המקבל אי"ה נאריך בזה:

כו

דין דאין זונה אלא מחייבי כריתות או מיתת ב"ד והיינו ללקות עלי' אבל פסולה לכהונה אפי' מחייבי לאוין וחייבי עשה וגם איילונית ועקרה וזקנה:

מתני' כהן הדיוט לא ישא את האיילונית אלא א"כ יש לו אשה ובנים ר' יהודא אומר אע"פ שיש לו אשה ובנים לא שא את האיילוני' שהיא זונ' האמור' בתורה וחכמים אומרי' אין זונה אלא גיורת ומשוחררת' ושנבעלה בעילת זנות ומפרש תלמודא הא דקתני לא ישא את האיילונית כו' היינו משום פריה ורביה ולא שנא כהן ולא שנא ישראל אלא משום דקא בעי למיתני ר' יהודא אומר אע"פ שיש לו אשה ובני' לא ישאנה שהיא זונה האמור' בתור' דאזונ' כהנים הוא דמיפקדי' אבל ישראל לא מיפקדי משום הכי תנא נמי רישא כהן (ובפלוגתא דנעשי' זונה אייתי בסוגיא האי בריית' דתניא זונה כשמה) פירש"י שטועה מבעל' וזינתה וזינתה תחתיו דברי ר"א ר"ע אומ' זונה זו מופקרת ר' מתיא בן חרש אומר אפי' הלך בעל' להשקות' ובא עליה בדרך עשאה זונה ר' יודא אומר זונה זו איילוני' וחכ"א אין זונה הלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות ר"א אומר פנוי הבא על הפנוי' שלא לשם אישו' עשאה זונה אמר רב עמרם אין הלכה כר"א ופירש"י נבעלת בעילת זנות כל ביאה פסולה כגון נתין וממזר או שאר חייבי לאוין וכן דעת הרמב"ם אבל התו' והרא"ש כתבו דאין זונה אלא מחייבי כריתות או מיתת ב"ד דלא תפסי קידושין וה"ה נכרי או עבד אבל כל שאר חייבי לאוין לא הוי זונה ופסק הרא"ש דכן הלכה כחכמים וכן דעת הרי"ף ומדברי הטור יראה דבכל שאר חייבי לאוין אינו פסולה לכהונה כלל ז"ל אבל הבא על חייבי לאוין אפי' חייבי לאוין דשא' לא עשאה זונה כיון דתפשי בהו קידושין חוץ מהבא על יבמה שעשא' זונה דאיהי נמי לא תעשי בה קידושין לפיכך נעשית זונה בביאת זר והרמב"ם ז"ל כת' הנבעלת לאחד מחייבי לאוין השוי' לכל ואינ' מיוחדי' לכהני' או מאיסורי עשה עשא' זונה וא"א ז"ל כ' כסברא ראשונ' והנבעלת לבהמה לא עשאה זונה עכ"ל ולא נהירא כלל שהרי הרי"ף והרא"ש פסקו בפ' אלמנה לכ"ג כת"ק דאמר גר עמוני מצרי ואדומי כולן פוסלין בביאתן מן התרומה ואף מן הכהונ' חוץ ממחזיר גרושתו דלא הוי זר אצלה מעיקרא אלא צ"ל נהי דלאו שם זונה עליה למלקי עלה משום זונה אלא היכא דלא תפסי בה קידושין אבל מ"מ פוסלין כל אינך בביאתן ונעשית חללה ודווקא זונה שהוא לשון הפקר והיינו ביאה שאין קידושין תופסין בה כדפי' תו' פרק החולץ וכן משמע בפרק כל האסורי' דאין שם זונ' אלא מכה"ג וזהו לשון הסמ"ג וגם בנבעלה לחייבי לאוין אע"פ שאינו זונה הואיל ותפסי בה קידושין מוכיח בפ' אלמנה שאסור' לכהן מזה המקרא דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר כו' וזו היא סברת הראב"ד ומ"מ אין הלכה בכל הני תנאי דפליגי בברייתא אחכמים ושרי אפי' לכהן דלא קרינ' בהו כי תהיה לאיש זר וגו' אכן יפה דברי הסמ"ג שכתב נהי דהלכה כחכמי' דאין חלל אלא מאותו שהזכירו אבל מ"מ חוששין בכולן להחמיר מדאמר אין

הלכה כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה משמע הא כל אינך חוששין להחמיר ושלא להשיאנה לכהונה אבל מ"מ תימא על הטור שלא כתב חילוק זה דאסור לכהן שוב מצאתי בטור מדויק שכתב בסי' ז' וז"ל הוא מדברי הרמב"ם נכרי ועבד הבא על בת ישראל אעפ"י שהולד כשר לבא בקהל פגום הוא לכהונה והיא נתחללת בביאתו וכן גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי ונתין וממזר שבא על בת ישראל הולד פגום והיא נתחללה בביאתו ע"כ והאי פגו' דקאמר הכא לאו בפגום דקאמר גבי נכרי ועבד הבא על בת ישראל דפגום לכהונה דקאמר אם היא בת שאסורה לכהן אבל פגום דהכא פסול לבא בקהל קאמר ולפסול את הבת במצרי שני או בגר עמוני ומואבי אינו פוסל כאשר נכתב לקמן בפ' הערל:

כז

דין שלא יבטל מפריה ורביה אלא א"כ יש לו אשה וזכר ונקב' ואם מתה אשתו צריך לישא בת בנים אף שקיים פריה ורביה וצריך למכור ס"ת כדי שישא אשה בת בנים:

מתני' לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו אשה ובני' בש"א ב' זכרי' וב"ה אומ' זכר ונקבה שנא' זכר ונקבה בראם וכן הלכה ואמר ר"נ אמר שמואל אעפ"י לו שיש לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו ומתני' דתלי הכל בבני' היינו לפי שכשיש לו בנים אפי' אם מחויב לישא אשה ומצוה באשה בת בנים מ"מ אינו מחויב למכור ס"ת בעבור שישא אשה בת בנים רק שלא יהא לבדו וישא אשה כל דהוא אבל היכי שלא קיים פרי' ורביה צריך למכור את ס"ת שלו כדי שיוכל למצוא אשה בת בני' וזו היא דעת משנתינו אבל לקמן מסקינן בסוגיא דמתנית' דלא כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בזקנותו שנא' בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע איזה יכשר וגו' והרי"ף לא כתב מתנית' דלא כר' יהושע אלא אדרבה הביא דברי ר' יהושע אמתניתי' ויפה עשה דנהי דמתניתי' לא דייק כותיה דר' יהושע והלכתא כותיה דר"י ולפי דבריו צריך למכור לעולם ס"ת כדי שישא אשה בת בנים ולא כפי דעת המשנה דתלוי הכל בבני' ומ"מ מתניתי' נמי עיקר דתלוי הכל בבני' דאם יש לו בני' כבר אינו מחויב לגרשה אות' שאינה בת בנים כדי שישא אשה בת בנים דאפשר אף ר' יהושע לא קאמר הא אלא מדרבנן וקרא מדבריה' קדרש לאסמכתא בעלמא ומ"ה לא החמירו עליו אלא לכתחילה אבל לא קיים פריה ורביה צריך לגרשנה כדי שיש' אשה בת בנים ומ"ה לא הזכיר הרי"ף הא דלמכור ס"ת כו' שהרי לפי מסקנ' ההלכ' בכל ענין צריך למכור כדפרי' ולא כמו שעלה על דעת הרא"ש דהרי"ף סבר שיש חילוק לענין מכירת ס"ת בין אשה בת בני' לאינ'

בת בת בני' דא"כ ה"ל לפרושי בפרט מאחר שכל הספרים גרסי' ומתני' דלא כר' יהושע וכל זה למצוה אבל לא לכפייה וכ"כ בנ"י שאם יש לו בנים אפי' מפנוי' כיון שקיים פ"ו אין כופין אותו משום הא דר' יהושע ומ"ש מהרא"י שאם ימצא אשה שהי' מוחזקת לכל שאינ' בת מריב' שרי לישאנ' אפי' אינ' בת בנים היכ' שקיים פ"ו וראייתו מהא דתני' בפ' החולץ וקראו לו זקני עירו ודברו אליו מלמד שנותני' לו עצה הוגנת לו שאם הוא ילד והי' זקנה או הו' זקן והיא ילד' אומרי' לו מה לך אצל זו כלך אצל כמותך ואל תכניס קטטה אל תוך ביתך אלמא דדחינן בשביל קטטה מיבום לחליצה ואע"ג דמן התורה חליצה במקום יבום לאו מצוה הי' אפי' למדחי ל"ת שיש בו כרת כדמוכח בשיטה עליה פ"ק דיבמו' אמנ' לפי צד הב' דאם לא ימצא אשה שאינ' בת מריבה ימנע מליש' אשה כלל בהא לא קאמינ' דיפה עושה דדרשו חכמים דאסור לאדם שיהא שרוי בלא אשה לא טוב להיות לאדם לבדו כו' ע"כ ואני אומר דא"ל ראיי' כלל מהא דפ' החולץ דשמא ס"ל להאי תנא דמצוה חליצה קודמת ועוד אפי' מצוה יבום קודמ' מ"מ לא אשכחן דכפינ' ליבום וניפק ממצות יבום לחליצה משא"כ בפ"ו שלא נפטר בה אפי' אחר שקיים פ"ו כדפרי' ועוד נהי דלא יכניס קטט לתוך ביתו מ"מ אמאי שרינן לו לעבור על ד"ח ישא אשה אחרת הראוי' דשמא לא תהא בת מריבה דדוק' גבי ילד והיא זקנה שהו' קרוב לודאי דבת מריבה היא הו' דאזהיר לו שלא יכנוס ולא בסתם אשה:

כח

דין היו לו בנים ונתגייר הוא והם קיים פריה ורביה והוי כבניו ממש אף לעניין נחלה ושם ביארנו דבן חרש ושוטה חשוב קיים פרי' ורביה ודין דעבד שהוליד בעבדותא ונשתחררו [**לא**] **קיים פריה ורביה**:

אתמר היו לו בנים בנכרותו ונתגייר ר' יוחנן אומר קיים פ"ו ור"ל אמר לא קיים ואיירו שנתגיירו גם הבנים וכ"כ הרמב"ם והרא"ש והטור אבל אם לא נתגיירו הם לא קיים פ"ו וכ"כ המ"מ ומצאתי כתוב בתשובה על בן חרש לא ידענו אמאי לא קיים מצות פ"ו וכי גרע מגר שנתגייר דק"ל כר"י דאמ' קיים והאי נמי אי משום לשבת יצרה איכ' שבת ויכול לישא אשה ולהוליד בן חכם ואי משו' דרב אסי דאמר עד שיכלו נשמות שבגוף האי נשמה יש לו ובר מצוה הו' ופיקחי' מוזהרים עליו דאי הוי כבהמה חשיב שחיטתו אפי' עומד על גביו כשחיטת נכרי וקוף. ואם היו לו בני' ונתגיי' ר"י אומר תו אין לו בכור לנחלה ור"ל אמר יש לו בכור לנחלה והלכה כר"י לגבי ר"ל וחשבינן הבנים שהוליד בנכרותו כבנים ממש ואף לענין נחלה וכדאמרי' בפ"ק דקידושין נכרי יורש את אביו דבר תורה אלא שאין לו דין בכור וכ"ש ישראל משומד שישנו בכלל נחלה ואף

בכור' נמי שקיל דאעפ"י שחנ' ישראל הו' לכל דבריו א"ל דמשו' קנס' הפקיעו ממונו שלא ילך ויאכל בנכריותן ולכן יראה שטוב לתת ביד ב"ד עד אשר יחזור הו' או בניו למוטב ובפ"ק דקידושין נאריך בזה אי"ה ואמרי' בסוגי' דהכל מודים בעבד שאם הוליד בעבדותו קודם שנשתחרר שלא קיים פ"ו שאין לו חייס דכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור:

כט

דין דאם היו לו זכר ונקבה ומתו והניחו זכר ונקבה דהיינו בני בנים של זקן או כל אחד הניח זכר או יש לו בן והבן הוליד נקיבה או איפכא שניה' קיים פרי' ורבי' וה"ה בני בני' כבנ' ושם ביארנו דאם נמצא הבן סריס או היא נמצאת איילונית לא קיים פרי' ורביה:

איתמר היו לו בנים ומתו ר"ה אמר קיי' מצות פ"ו ור"י אמר לא קיים והלכתא כוותי' דתני' בני בנים הרי הן כבנים מת א' מהן או שנמצ' סריס וה' שהי' נמצאת איילונית לא קיים פ"ו והא דבני בנים כבנים סבר אביי למימר ה"מ ברא לבר' וברת' לברת' וכ"ש ברא לברת' אבל ברת' לבר' לא א"ל רבא לשבת יצרה בעינן והא איכא אבל כ"ע תרי מחד בן לא מהני אפי' היו כבר זכר ונקבה אלא שמתו תו לא מהני תרי הנולדים מא' מנהון אלא תרי מתרי אבל בן ובתו או בת ובנה לכ"ע מהני כדאי בסוגי' דלהשלים כ"ע מודו דחשבינן בני בנים כבנים והא דקאמר כ"ש דמהני ברא לברת' כו' מוכח להדי' דאפי' השני הבא מן הבן גם בן זכר והוי תרי זכרי' אפ"ה יצא ידי פ"ו מאחר שבאו מזכר ונקבה וכן פירשו התו' וז"ל וכ"ש ברא לברת' כו' ואע"ג דאמרי' לעיל אין שני זכרים חשובים כבן ובת הכא שבא מכח מי שפטררי מפ"ו פשיט' דקאי שפיר הבן במקום הבת ע"כ וא"כ לפ"ז כוכל לומר לפי המסקנא דקאמר אף ברת' לברא מהני היינו נמי אפי' שתי נקבות אבל מ"מ נרא' דדוק' גבי זכרים הו' דמהני משום דלא הבן מהת שבא ממנה ועומד במקומה להשלים אבל הבת שתבא מן הבן נהי מהני היכ' דאיכ' זכר ונקבה ואיכ' לשבת יצרה כדמשמע לישנא דרבא לשבת יצרה בעינן והא איכ' וזה אינו אלא בזכר ונקבה אבל במקום דליכא לשבת כגון שתי נקבות ואיכ' גריעות' שתעמוד הבת במקום הבן לא מהני ועוד נראה בעיני דבעינן לכתחילה זכר ונקבה ושוב דבני בנים הבאים מהן חשובי' כבנים ועומדי' במקומ' אבל אי לא הוי בתחילה אלא ב' נקבות או ב' זכרים ומתו תו לא מהני בני בנים אפי' זכר ונקבה דעיקר טעמ' דבני בנים היינו שיעמדו במקומ' כמו שהיו בתחילה והיכ' דלא הוי סגי מעיקר' בהני אף השת' לא מהני והא דקא' דכ"ע תרי מחד לא מהני ה"ה תרי מתרי לא מהני ולאו דוקא קאמ' דהא תרי דברים מעיקר' הוו כחד וכן מוכח מלשון הרמב"ם שכתב וז"ל בני בנים הרי הן כבנים בד"א כשהיו בני הבנים זכר

ונקבה והיו באים מזכר ונקבה אע"פ שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו כו' אלמא דבעינן זכר ונקבה מעיקרא ואף בבני בנים בעינן זכר ונקבה לאפוקי שתי נקבות אבל ב' זכרים דהוי ברא מברת' וברא מברא ג"כ מהני לאבא למעיטי כדפי' ולא כדעת מהרא"י דסבר שהרמב"ם חולק על זה ואפש' דס"ל דכ"ש הו' מאחר דמהני אפי' ברא לברת' וברת' לברא דהוי גריעות' שתעמוד הבת במקום הבן כ"ש שיעמו' הבן במקו' הבת ומ"ה לא הוצרך לכתוב וכ"פ ר' ישעי' מסקנת הדבר לא קיים פ"ו אלא שהולי' זכר ונקב' הראוין להוליד ואם מתו הו' לא יצא ידי פ"ו א"ל שהולידו אותו זכר ונקב' ג"כ זכר ונקב' או ב' בני' ואם הי' בן והבן הולי' נקבה או איפכ' ושניהן חיין יצא ואין חילוק בין בני בנים לבני בני בנים דלשבת יצרה בעינן והא איכא:

ל

דין אם רואה באשתו שהיא יראת שמים ומתאוית לו ע"י קישוטה אפ' שלא בשעת עונתה חייב לפוקדה בתשמיש ואפי' היא מעוברת ודין דחייב אדם לפקוד אשתו בדברי רצוי בשעת שיוצא לדרך אפי' סמוך לוסתה אבל אסור לשמש:

א"ר יהושע ב"ל כל היודע באשתו שהי' יראת שמי' ואינו פיקדה נקרא חוט' שנאמר וידעת כי שלום אהלך וגו' והא דאינה פוקדה פי' רש"י בעת עונתה וכ"פ נ"י ותימ' הו' א"כ אפי' סתם אשה נמי הא כתיב עונתה לא יגרע ואפש' דיש לדחו' אפי' הו' קצת חולי אפ"ה יפקדנ' ולא יחסר עונת' וע"ז אמרו בחלק אר"י א"ר מ"ד יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה מלמד שאפי' בשעת חוליו של דוד קיים י"ח עונתן ואיירי נמי בכה"ג שהכי' בהן שהן יראת שמים אבל נראה בעיני עיקר דברי הראב"ד והטור הביאו וז"ל כי העונות שקבעו חכמים על דרך סתם קבעו אותם כי אמדו דעת האשה שהיא מתפייסת בכך אבל אם רואה שהיא מבקשת יותר ע"י התקשטות והשתדלות לפניו חייב לשמח אשתו בדבר מצוה אפי' שלא בשעת עונתה כדאית' בפסחים אמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה אפי' שלא בשעת עונתה אפי' היא מעוברת וכשהי' צריכ' לאותו מעשה קאמר ותו אמ' ריב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך שנא' וידעת כי שלום אהלך וגו' וכמה אמר רבא עונה וא"ר יוסף לא נצרכ' אלא סמוך לוסתה וביו"ס גרסי ואע"ג דא' רבא חייב אדם לפרוש מאשתו סמוך לוסתה וכמה אמ' רבא עונה לספרי' דגרסי' ואע"ג. דאור רבא כו' קאי אדברי רבא ואף גירס' הרא"ש והרי"ף איכ' נמי לפ' דקאי אסמוך לוסתה דחייב להפקיד אמר רבא עונה כלו' אותה עונה חייב לפוקדה כשיוצא לדרך ולא בע"א אבל קודם העונה אפי' בלא יוצא כדרך נמי ובנ"י כתב וז"ל בשעה שיוצא לדרך משום שמתאוה לו באות' שעה יותר וחייב

הוא להאריך בעיר עד שתספור ספירתה ותטבול ותשמש עמו קודם שישים לדרך פעמיו וכמה ימתין אפי' נזדמנה לו שיירא אמר רבא עונה אחת שהיה או יום או לילה אבל יותר לא ודוקא לדבר רשות כלו' שדעתו לילך לסחורה או לשוק הוא דאמ' שחיי' הו' להמתין עד שתטהר אבל לדבר מצוה דהיינו לפדיון שבוים והדומה לו אינו חייב להתעכב אפי' שעה א' דדילמ' מטריד כלו' שמא לא ימצ' עוד שיירי' ויהי' מעוות ולא יכול לתקן ולפ"ז עונה סמוך לוסתה טבילתה קאמר אבל רש"י פירשה עונה סמוך לוסת' ראיית' דאע"ג דחייב אדם לפרוש מאשתו סמוך לוסת ההי' מדרבנן הי' והכא שרו לי' רבנן ע"כ ופי' הנכון הוא פירש"י שפי דקאי אסמוך לוסתה דכה"ג ממש איתא בפ' האשה במסכ' נדה ומ"מ הדעת נותנת שדברי בעל נ"י ישרים הן לפי הסברא האמיתית ומ"ש ר"ת דהאי פקידה אינה בתשמיש אלא בדברים וגרס לא נצרכה אלא לאשתו נדה ותימא דלמה לנו להוציא הלשי ומשמעו ובודאי הו' דומיא דאידך דבריו דאמ' מי שמכיר באשתו שהי' יראת שמים צריך לפוקדה דאיירי בתשמיש והכ' נמי הך מילת' ועוד לישנ' וכמה עונה לא יתכן שפיר על פקידת דברים כ"א על תשמיש ובסמוך לוסתה ולא על אשתו נדה דאין לומר דס"ל דה"ק דוק' משו' דיוצא לדרך הוא דפוקדה בדברים אבל באינו יוצא לדרך אסור לפוקדה בדברי ריצוי וגרסי' לא נצרכה אלא סמוך לוסתה כו' דלא מצינו שיהא אסור בדברים סמוך לוסת כאשר אית' בהג"ה במיימוני להדיא דכל שאר פרישות לא אסרו אלא בנדה ולא בסמוך לוסתה ומהרא"י נדחק מאוד לאסור חיבוק ונישוק ומ"מ ראוי להחמיר שלא לשמש סמוך לוסתה אפי' ביוצא לדרך אלא יו' בזה שיפקדנ' בדברי' ואף באשתו נדה שרי:

לא

דין דמצוה לאהו' את אשתו כגופו ולכבד' יותר מגופו ולהדריך בניו ובנותי' בדרך ישר ולהשיאן סמוך לפירקן ולאהוב שכיניו וקרוביו וליש' בת אחותו ולהלוות לעני בשעת דחקו אבל תפסו השר בעד מס אין מצוה להלותו:

ת"ר האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו' וכתבו התו' הא דמשיאן סמוך לפירקן כו' קאי נמי אבניו ואע"ג דלא תקינו לי' רבנן נשואין לקטן כדאמר' לקמן בפרק אלמנה מ"מ להכי תקינו ליה רבנן נשואין דלא הוי בעילתו זנות ואף מצוה להשיאן ואמרי' נמי בפ' הכותב. קטן שהשיאו את אביו אש' כתובת' קיימת ומ"ש הטור שקודם י"ג שנים לזכר לא ישא אשה היינו שנת י"ב אבל יום א' בשנת יג חשוב שנת י"ג והוא סמוך לפרק דפרקן הו' שנת י"ד דהיינו י"ג שנים ויום א' כמו שפירש"י להדי'

בפ' בתר' דיומא גבי התינוק מחנכין אותו שנה או שנתיים סמוך לפרקן והשתא לא שרי להשי' קטן אלא בתוך שנה לפני גדלו ולא יותר דשמ' תזנ' אשתו עליו וכדמסקי' בפ' אלו הנשרפים א"ר יהודא אמ' רב המשי' בתו לזקן והמשי' אשה לבנו קטן והמחזיר אבידה לנכרי עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה מיתיבי האוהב את אשתו כו' והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומ' וידעת כי שלום אהלך וגו' סמוך לפירקן שאני פירש"י דלאו היינו קטן כולי האי דמשום שנה או חצי שנה לא תזנ' אשתו עליו ע"כ והיינו ממש כמו שפי' ואין שייך לחלק גבי בנים בין קידושין לנשואין כמו שחילקתי לענין בנות בפ' אעפ"י סי' י"א דקדושי קטן לאו כלום אלא העיקר נישואין שיכנסה בקידושין ואינו, נחשב לו בביאת זנות והר"י קארו הבין דברי הטור שי"ג שנים שלימי' מיקרי סמוך לפירקן ושכן דע' הרמב"ם ולא כדברי התו' כו' עכ"ל ובמחילה נראה שלא דק וגם הרמב"ם לא כ' יותר ממה שנא' בגמ' אות באות וכמו שאנו מפרשים דברי הגמ' כן יש לפ' דבר' הרמב"ם והיינו כדפרישי' ותו תני' האוהב את שכניו המקרב קרוביו והנוש' את בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דחקו עליו הכתוב אומ' אז תקרא וה' יענה ומה שאמרנו בפ"ק דחגיגה ומצאוהו רעות רבית וצרות זה הממצי' מעות לעני בשעת דחקו פי' ר"ת דאיירי התם שתפסו המושל בעב' המס ובא זה וממצי' לו מעות שיוכל למכור קרקעותיו וביתו או שדהו או שמלוה לו מעות עליהן ואם לא היה זה הי' המושל מקיל בפדיונו כשיראה אותו דחו' ועני והא דמצו' ליש' בת אחותו כ' הרמב"ם דה"ה בת אחיו וכן פרשב"ם אבל ר"ת כ' דוק' אחותו וכן פרש"י וכ"כ בנ"י:

לב

דין נשא אשה ושהה עמה י' שני' ולא ילדה יוציא ויתן כתוב' מנה ומאתים ולא תוספת וצריך לשלם נדונייתא וכופין אותו במילין להוציאו אבל לא בשוטים או ישא אחרת עלי' וכל הדין אפי' היו לו בנים ומתו ומונין י' שני' ממיתת הבנים ואם הפילה מינין י' שנים משעה שהפילה ואם הוא טוען שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד נאמן ואין כופין אותו לגרש ואם היה הוא חולה או היא או שהיו הכושי' בבית האסורין אפי' היו משמשי' מטותיה' אין עולה למניין י' וכן אם הלך לסחור' באופן שלא שימש אין עולה וכל הדין נוהג גם בדורות הללו וגם בח"ל ושם ביארנו דאם נדר לארץ ישראל ולא עלה אפי' התירו נדרו תולין בעון ח"ל שלא הי' לו להתי' ובזמן הזה אין מקפידין לכוף מי ששהה י' שני' וכן אין מקפידין על הנושא זקינה וקטנה ודין דאם גירשה מותרת לשני ורשאי השני לשהות עמה י' שנים:

מתני' נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל פי' שיגרשנה או ישא אשה אחרת עליה גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה י' שנים הפילה מונה משעת שהפילה ואיירי אפילו היו לו בנים ומתו אפ"ה צריך לגרשה דשמא לא זכה להבנה ממנה כדאי' בברייתא וה"ה היכא שמתו הבני' שמונה מיום שמתו ת"ר נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אינ' רשאי לבטל ויוצי' ויתן כתובה דשמ' הוא לא זכה להבנות ממנה והא דקתני יוצי' פי' הרי"ף דכופין אותו להוצי' אפי' בשוטי' ומסקני' התו' והרא"ש כפי' ר"ח דאין כופין אותו בשיטי' אלא כופין אותו במילי' ואומרים שיוצי' ואם לא יוצי' מותר לקרותו עבריין ובריש המדיר פירשתי ומ"מ כופין אותו בדברים אפי' אמרה דיירינ' עמיה בסהדי שלא אתיחד עמו או שהו' אומר כן לא שבקינן ליה עד שיגרשנ' או ישא אשה אחרת עליה וכ' הריטב"א שנראים הדברים שאם הוא טוען שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד אין כופין אותו לגרש או לישא אשה משום מצות פ"ו דכל המצות כאלו שאין בו הוכחה שעושה דרך מרד נאמן הוא על עצמו ע"כ והא דיוציא ויתן כתובה היינו מכה או מאתיים אבל תוספת לא כדלקמן בסו' פרקי' אבל צריך לשלם לכ נדוני כמו שנפרש לקמן סי' ל"ח ונחזור לברייתא ואעפ"י שאין ראיי' לדבר זכר לדבר מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת ח"ל עולם לו מן המנין לפיכך היה הוא חול' או היא חולה או שהיו שניהם חבושים בבית האסורים אין עולין להן מן המניין והרמב"ם כתב אפי' הולך לסחורה שאינה מן המניין ויפה כ' דכל היכ' שלא שמש עמה איני מן המניין ולא איצטריך לאשמועי' חלה כו' או חבושים בבית האסורים אלא לאשמועינן דאף שמשמשין את מטותיהן אפ"ה אינ' עולה מן המניין כמ"ש הרא"ש לקמן וכן ביאר הטור להדיא וכן הוא בירושלמי דאם הלך למד"ה דאינו מן המניין ומסיק לקמן דאין חילוק בין ימים הראשונים ששנותיהן מרובי' או לפי דורות שלנו וכ' הריב"ש על אדם שאין לו בנים ורצה לישא זקינה בת צ' שנים לשם ממון שורת הדין שב"ד מונעין אותו מלישאנה אבל מה נעשה שלא ראינו מימינו ולא שמענו מכמה דורות ב"ד שנזקק לזה לכוף ולהוצי' באשה ששהתה עם בעלה י' שנים ולא ילדה או שהיא זקינה ואף אם אין לו בנים וכן לא ראינו ב"ד שנזקקו למחות למי שנישא קטנה ואע"פ שדינה שוה לזקנה כמו שכתב הרמב"ם כו' עד ולזה אם היו ב"ד נזקקין לדקדק בשורת הדין הגמור בעניין זיווגם ובאו לכפותם היו צריכין לכפות את כולם ורוב הנשים הבאות בימים היו יוצאות ונוטלת כתוב' וליכ' כתובה דלא רמו בה תיגרא ותרבה הקטטה והמריבה ולזה העלימו חכמי הדורות עיניהם בענייני הזיווגים שלא למנעם ואצ"ל שלא להפרידם כל ששניהם רוצים ואין בנשואין ההם משו' ערוה

ולא משום איסור מצוה ולא משום קדוש' עכ"ל וכ' הרא"ש יש רוצים לומר דהאי דינא דשהה עמה י' שנים כו' אינו נוהג בח"ל דתלינן בעונש דירת ח"ל כדאשכחן גבי אברהם שישיבת ח"ל לא עלתה לו מן המניין ולא מסתבר כלל להורות כן שיבטל אדם מפ"ו בסברא רעועא זו דהא חזינן רובא דאינשי שפרין ורבין בח"ל ולא' מני אלף שלא זכה לבנות מאשה אחת ניתלה לו בעונש דירת ח"ל לפוטרו מפ"ו גם דוחק הוא לומר דכל אלו אמוראין דבבל דשקלו וטרו בהאי דינא כולן לבני א"י שקלו וטרו ולא להם ורב אבא בר זבדא דאמרי אי זכאי ה"ל מקמיית' מבבל הוה דאיעקר מפירקיה דר"ה ומה שלא עלתה לאברהם ישיבת ח"ל לפי שצוה לו המקום לך לך מארצך אל הארץ אשר אראך ונתעצל ולא הלך ואף משבא לארץ חזר לחרן וע"ז נענש ומזה אנו למדין שאם היה הוא חולה או היא חולה ואיהו משמשין את מטותיהן וראוי' להתעבר אלא שאינם בריאי' כשאר בני אדם וכן חבושין בבית האסורין ושמשו בבית האסורי' אנו תולין העין שגרם להם להיותם חולים או חבושין בבית האסורין ג"כ מנעם מלהוליד כמו באברהם שמנען העון מלהוליד דאת"ל שהחולי מנעם מלשמש או מלהוליד צריכ' למימר שלא יעלה מן המניין ע"כ ואני אסייע לו מלישנא דבריית' דאמר ללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה לו מן המניין ולא אמר שאין ישיבת ח"ל עולה מן המניין אלא ש"מ דוקא לאברהם הוא דלא עלה ולא כדעת הריטב"א שכ' שאם עלה אדם מח"ל לא"י שלא יעלה לו מן המנין שדר בח"ל ואפי' דר כמה שנים כי אולי בזכות הארץ יבנה כו' וז"א כי לא מצינו שזכו' האר' גרם אלא עון ח"ל גר' ודוק' לאברה' ולא לאינך כדפרישי' ומ"מ אני אומר אי שנדר לעלות לא"י ולא עלה אפי' התירו לו ע"י פתח וחרטה אומרים שמא העון גרם לו דמצוה רבה היא ולא היה לו להתיר:

לג

דין אם גרשה מותרת לשני אבל לא לשלישי ומילה ונשואין דקטלני' בתרי זימני הויא חזקה ומשפח' נכפין ומצורעי' לא הוי חזקה עד תלתא זמני והלכתא מזל גורם:

גירשה מותרת לשני וכו' לשני אין לשלישי לא מתני' מני רבי היא דאמר בתרי זימנא הוי חזקה דתני' מלה הראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול דברי ר' רשב"ג אומר שלישי תמול רביעי לא תמול ולאו דווקא באשה אחת אלא אפי' באחיות נמי דאמר ר' חייא בר אבא אר"י מעשה בד' אחיות שמלה ראשונה ומת שני' ומת שלישי' ומת רביעית באת לפני רשב"ג ואמר לה אל תמולי ואמר רבא השת' דאמרת אחיות מחזקו' לא ישא אדם ממשפח' נכפין וממשפחת מצורעין והוא דאתחזק תלתי זימנא אבל תרי זימנא מקרה בעלמ' הוא ואסיקנ' נישואין ומלקיו' כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג. נשואין כדאמר

מלקיות כדתנן מי שלקה ושנה בבי' דין כונסין איתו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו נבקעת ווסתות דתנן אין האשה קובעת לה ווסת עד שתקבענ' שלש פעמים ואינה מטהרת מן הווסת עד שיעקור ממנה שלש פעמים וכתב הרי"ף והרא"ש ומסתבר' דמילה ונישואין דבתרי זימני הוי חזקה דספק נפשו' הוא להקל וכן נישואין דקטלנ' ע"כ ואע"ג דמשפחות נכפי' ומצורעי' נמי ספק נפשו' הוא ואפ"ה פסק רבא דבעינן תלת זימני אף דס"ל לרבא גופיה כר' בנשואין מ"מ הכא שאני דאפי' ר' מודה שאין לחוש למשפחה א"ל שהוחזק תלת זימני וכן כתב בנימוקי יוסף ומ"מ נראה דגבי אחיות אף בתרי אחיות הוי חזקה אפי' לעניין נכפה ומצורע והא דאסורה קטלני' פליגי ביה אמוראי בסוגיא אבימי מהגרוניא משמיה דרב הונא אמר מעין גורם ורב אשי אמר מזל גורם והילכתא כרב אשי דהוא בתראה ועוד הארכתי בראיות פ' נערה סי' ג':

לד

דין דאשה שמתו לה ב' בעלי' מיתת עצמן בלא שינוי טבע מוחין בידים שלא לישאנה אפי' מי שעבר ונשאה מוציאי' ממנו בגט אבל אם מתו שלא בדרך הטבע אז מוחין אבל בדיעבד אין מוציאין ודין איש שמתו לו ב' נשים מותר לישא שלישית

פסק כתב בנימוקי יוסף וז"ל הא דאמר לר' לג' לא תנשא כת' הריטב"א ז"ל אע"ג דבעי למנסיב איתתא קטלנית ולאחזוקי בנפשיה לא שבקינן ליה דהא אסורה הוא בכלל שופך דם האדם ומנדין אותו בב"ד עד שיגרש וכן ראינו לרבינו שעשה מעשה ע"כ וכן כתב הרא"ש בפ' נערה וז"ל וירא' שכופין אותו להוציא דחמירי סכנ' מאיסור' וכמו שמחויבי' הב"ד להפריש את האדם מן העבירי' כך מוחויבי' הב"ד להפרישו שלא יפשע בנפשו ע"כ ולא כדעת הרמב"ם שכ' לשלישי לא תנשא ואם נשאת לא תצא ואפי' אם נתקדש' יכנוס ור"י בר ששת כתב כדברי הרמב"ם וז"ל ונראה לי קצת סעד לזה מדאמרינן בסוף פ' כיצד במתניתי' וכולן שנישאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו מותרות להנשא להם ואמרינן עלה בגמ' קס"ד מיתה אמיתה וגירושין אגירושין לימא מתני' דלא כרבי דאי כרבי האמר בתרי זימני הויא חזקה כלו' והיכי קתני במתנית' מותרות להנשא להם דהא אע"ג דפקע מינייהו איסו' החשד הרי בא עלי' איסור הקטלני' ומתרצינן לא מית' אגירושין וגירושין אמיתה כלו' הא מיתה אמיתה אעפ"י שנסתלק מהן איסור החשד עדיין אסורות להנשא להם מחמת איסור קטלני' משמע שאין איסור זה גדול מאיסור הראשון וכמו שבאיסור הראשון של חשד אינו אוסר אלא לכתחיל' כדמוכ' הת' ממתנית' גם איסור הקטלנית אין איסורו אלא לכתחילה גם הסכים כן הרשב"א בתשובה ע"כ ואני אומר שאין זה אלא היקש בעלמא ואף הוא פורח באויר דמי הגיד לו שהדיוק הוא מיתה

אמיתה שאסורה משום קטלני' שלא נאמר במשנה שאין איסורו אלא לכתחילה דומיא דמיתה אגירושין הנא' במשנה בפרט מאחר שאסור' משו' סכנ' אין ראוי להקל ולחלק בין לכתחילה לדיעבד והאידנא לא קפדי אהא גם לא מחינן בידייהו כתב מהרא"י דלא שפי' עבדי והאריך בתשובה וכתב מאחר שאינו אלא ספק חשש' כדאית' במ"ד הגדול ודייק מהא דאביי דעבד עובד' בנפשיה כו' ואי הוה ודאי חשש' לא הוי סמוך עליה כלל ועוד מעשי' בכל יום שאנו רואים שנשאת לשלישי ומאריכי' ימים ומולידים בנים ובנות ע"כ וא"כ על זה סמכי' עלמ' דלא חיישי לחשש' כמו שאין אנו נזהרי' מכמה מילי דאזהירי רבנן עלייהו משום חשש סכנה משום שומר פתאים ה' וגם אנו מתי מעט וצריכין אנו לישא מאשר נמצאו דשובה רבים שומר פתאים ה' ואעפ"י דלא שייך כולי האי טעמ' דין לת"ח שידע ומכיר בזה ואפי' לאינש דעלמ' קשה הדבר לצדד כל כך ולהתיר מאח' דאיכ' סכנה כדאמרינן בפ' אין מעמידין פירוק' לסכנת' בתמי' אבל אנו נזקקים לדקדק משום עיגונא דנשים ילדות דאיתרע בהו כי הך מילת' אם יהיו אסורים להנש' היה לחוש ח"ו שמא תצאנה לתרבו' רעה כו' ועוד אני מוסיף דאפשר סמכי ארב הונא דאמ' מעיין גורם א"כ אם אחד אינו מת מיתת חולי על ערס דוי כדרך הנהוג אפי' אם שינ' קצת ויצא חוץ לגדר הטבע שלא מת כדרך החולי' יש לתלות ולומר שאין, המעיין גרם ואף לרב אשי סמכו להית' היכ' דמת בשינוי אויר או אם נהרג ונשרף בגזירה עם הצבור כה"ג לא שייך לומר מזלא גורם אלא מכת מדינה כדמוכח בהמקבל כל היכ' דאיכ' מכת מדינה לא תלינן במזל' דגבר' וכן כת' נמי מהרא"י ושוב מצאתי כן בתשובת ר"י ב"ר ששת ומ"מ אני אומר דכל זאת לא מהני אלא שאין מוחין בידו מלהפריש אותו ממנה אבל מ"מ אי מתו שני אנשים מיתת עצמן בלא שינוי טבע כלל מוחי' בידי' ואז אפי' עבר ונשא כפינן אותו להוציא ומ"ש ר"י בר ששת שתלוי בחלוף הנוסחאות הנמצאות בירושלמי גבי הנהו דפ' כיצד דתנן התם דאסורו' לינש' דגרסינן התם בירושלמי קדש אין אומרי' לו שיכנוס אלא שלא יכנס כנס אין מוציאין מידו כך הביא הרמב"ן זכרונו לברכה נוסחת הירושלמי ונראה פירוש' דכל שכנס לגמרי אין מוציאין מידו ואעפ"י שאמרו לו שלא יכנוס וה"ה לקטלנית ומ"מ נוסח' זו תקשי לר"מ ז"ל במ"ש בדין הקטלנית דאם קדש כונס לכתחילה אלא א"כ ירצ' הרב ז"ל להקל בין הקטלנית יותר מאותן שאסור' מפני החשד אם מפני קלות הדבר בעצמו אם מפני שבקטלני' אין מוסיף לעשות איסור כשכונס כיון שכבר קידש דהא ק"ל מזל גורם והרשב"א ז"ל מצא נוסח' אחרת בירושלמי והיא זו קדש כמו שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מו מוציאן מידו דכיון שכנס אחר התראה קונסי' ומוציאי' מידו ולפי נוסח' זו י"ל דה"ה בקטלנית דכיון דאשכחן דהיכ'

דדיני' דאם כנס אינו מוציא אם כנס אחר התראה מוציאין ה"ה בכל איסור' ומ"מ כיון שיש התחלפות בנוסחת ספיק' הוי ומספיק' אין כופין כו' ואני אומר דלא נראה לי דברי' עיקר לא מיבעי לפי מה שכתבתי דכופין אותו להוציא משום סכנה אפי' בדיעבד אלא אפי' לפי דבריו אין כופין אותו להוציא בדיעבד מ"מ היכא דמחו בידי' הוי כלכתחילה ובודאי גירס' האחרונה עיקר דכל מי שכנס במזיד אחר התראה מוציאין מידו דאל"כ מה הועילו חכמי' בתקנותן כל א' יעביד ויעמיד באיסורו גם בפ' כיצד סי' י"ג כתבתי בשם רש"י והרא"ש שאם עברו פי ב"ד דלא שרינן אפי' בדיעבד:

ואיש שמתו לו שתי נשים כתב הרא"ש בתשובה שאין למנוע מליש' השלישית וכן כתב הטור:

לה

דין דנישאת לראשון ולא היו לה בני' לשני ולא היו לה בנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים נישאת למי שאין לו בני' תצא מיד שלא בכתוב' אם לא הכי' בה וביארנו דמשני יש לה כתובה.

ת"ר נישא' לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו לה בנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים נישאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה אבל מן השני יש לה כתובה וכתבו התו' והרא"ש אע"ג דסביר' ליה להאי תנא דבתרי זימני הוי חזקה מדאסר לה לשלישי מינו לענין ממון בעינן חזקה דתלת' זימני לכ"ע כמו שור המועד דליכא מאן דפליג והא דקתני נשאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה לאו בשהה עמה י' שנים איירי דומי' דראשון ושני מדקאמר בתר הכי נשאת לרביעי והי' לה בני' מהו דתיתבענו לשלישי כו' ואי בשהה עמה י' שני' איירי הא בע"כ זקוק לגרשה אפי' היא בת בנים דשמא לא זכה להבנות ממנה אלא לאלתר תצא שלא בכתובה א"ל הכיר בה משום דהוי מקח טעו' כיון דהוחזקה בשתי פעמי' וכן כתב בעל הלכות וכ"ד הראב"ן והאבי"ה והרמב"ן והרשב"א ונראה דהלכה כהאי ברייתא דלשלישי לא תנשא דבתרי זימני הוי חזקה משום דהוי איסור ואזלינן לחומרא ובפרט איסור' כהאי שילך בלא בנים ומבטל קיום העולם דלא לתוהו בראה וגו' ולא כתב הרי"ף טעמא לעיל גבי מילה דבתרי זימני הוי חזקה משום דהוי ספק נפשות להקל למעוטי שאר איסורי דאוריית' אלא דלא תימא איך נבטל מצות מילה ומקלינן בה ונאמר דבתרי זימני הוי חזקה להקל ע"כ אמר אדרבה ראוי להחמיר בה משום דהוי ספק נפשות להקל וכן גבי נשואין דקטלני' מחמירין עליה שלא תנש' לעולם ותבטל מפריה ורביה וקיום העולם משום האי טעמא דספק נפשות להקל:

לו

דין נשאת לשלישי ושהה עמו י' שני' ולא היו לה בנים אינה צריכה להחזיר מה שנטלה מב' הראשונים ואם עדיין לא גבתה אינה מוציאה ואם נשאת לרביעי והי' לה בנים לא מפק' כתובה משלישי אפי' תפסה מפקינ' מינה:

איבעי' להו נישאת לשלישי ושהה עמה עשר שנים ולא היו לה בנים מהו דליתבעוה הנך קמאי מי מצי אמרי איגלאי מילתא דאת הוא דגרמת או דילמ' מצי למימר דהשת' הוא דכחשי ומסיק מסתבר' דאמרה להו השת' הוא דכחשי וכתב הרא"ש מדעת התו' דמועי' האי טעמ' לענין שלא תחזיר מה שגבתה כבר מהם אבל לא גבתה אינה מוציאה ע"י טענה זו מספק דלא טענת ודאי היא דא"כ תנש' לג' כיון דהיתה ודאי בריאה תחת הראשון ושני ולא הוחזקה עדיין אלא ודאי אינה אלא טענת ספק להחזיק מה שבידה ומסיק שאם נשאת לרביעי והיו לה בנים בתר דאפקה שלישי בלא כתובה לא מפקה משלישי כלום דאמר לה השת' הוא דבריאת וכה"ג אפי' תפסה משלישי לא מהני דכל היכא שאינו מחייב לשלם מכח המוציא מחבירו עליו ראייה אפי' תפיס' לא מהני:

לז

דין היכא ששהה עמה י' שני' ולא ילדה והוא טוען בריא לי שממנה הוא שלא ילדה ואיני נותן לה כתובה והיא אומרת מיניה הוא שאינו יורה בחץ היא נאמנת ובתוך י' שנים אפי' הוא טוען ברי והיא מכחישתו אית לה כתובה אפי' אינ' טוענת שאינו יורה כחץ ובבעל שלישי שאין לה כתובה אם היא טוענת מיניה נאמנת ויש לה כתובה:

הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה אמר ר' אמי דברים שבינה לבינו היא נאמנת מ"ט היא קים לה ביורה כחץ הוא לא אם ליה ביורה כחץ כתב הרי"ף חזינן לגאון דקאמר הא דאמר רבי אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת למשנ' ראשונ' הוא ולא עבדינן בה עובד' דתנן בראשונ' היו אומני' שלש נשים יוצאת ונוטלת כתובה וחדא מינייהו האומרת השמים ביני וביניך והא אידח' לה דתנן חזרו לומ' שלא תהא אשה נותנ' עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא האומר' השמים ביני וביניך יעשו דרך בקשה ואנן לא סבר' לן הכי דלא אתי רב אמי לאשמועינן דין משנ' ראשונה אלא הא דרב אמי מתני' דהכא אמרי' דתנן נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל ותני עלה יוציא ויתן כתובה וקא מיבעי' השת' היכ' דשהה עמה עשר שנים ולא ילדה וקא אתי ואמר מינה הוא דלאו בת אולודי היא ולית לה עלאי כתובה דבעינן לאפוקי ולמיסב איתת' אחריתי דבת אולודי וקא אמרה האי דשהינא בהדך עשר שנים ולא אולידנ' מינך הוא דאינך יורה כחץ הלכך איבעית לאפוקי הב לי כתובתי מאי וקאמר רב אמי דברים שבינו

לבינה היא נאמנת דאיהי קים לה ביורה כחץ הלכך לא מצי לאפוקי עד דיהב לה כתובה וליכ' למיחש בכי האי מילתי' שמא עיניה נתנה באחר דהא אנן מפקינן לה על כרחה ע"כ וכתב עליו הרא"ש ותימא דילמ' אינו אמת מה שהוא אומר דלאו בת אולודי היא ובדברי' בעלמ' שהוא אומר דלאו בת אולודי היא אם אינו יכול לברר לא תפסיד כתובת' אם לא שנא' שטוען טענת בריא כגון שהיא מפלטת שכבת זרע אלא שאינו יכול לברר בעדים ורוצ' לישבע ואין מוציאין ממנו כתוב' כיון שטוען טענת בריא אלא שהיא אומרת מה בכך שהיא אינ' ראוי' לילד גם הוא אינו ראוי להוליד והיא טוענת טענת בריא והוא אינו יכול להכחישה דלא קים ליה ביורה כחץ וקמ"ל רבי אמי דאיהי מהימנא ולמאי דפרישית אפי' בתוך עשר נמי והוא בא לגרשה בלא כתובה מחמת שהוא טוען טענת בריא שאינ' ראויה להוליד והיא אומרת מיניה איהי מהימנא דלעיני' נתנה באחר ליכא למיחש כיון דהיא אינ' תובעת להתגרש ע"כ ואני אומר דיפה כתב הרי"ף דוקא לאחר עשר אבל בתוך עשר אפי' הוא טוען ברי כל זמן שהיא מכחישתו אפי' לא אומרת שאינו יורה כחץ אינו נאמן והוי כטוען אחר מעשה ב"ד דלאו כלום הוא ועליו להביא ראיי' דאל"כ מה הועילו חכמי' בתקנתן וגבי פתח פתוח מצאתי אמרינן נמי בפ' קמא דכתובות דנאמן להפסיד כתובת' משו' דחזק' אין אדם טורח בסעוד' ומפסיד' הא לאו הכי לא הוה מהימן משום האי טעמ' דמה הועילו חכמים בתקנת' ודוק' לאחר עשר שהוחזק אחד מהן בכה"ג אמריכן מאחר שהוא טוען ברי והיא טוענת שמא לא זכה להבנות ממנה טפי מסתב' לתלות בחולשות דילה מלתלות בעון דיליה ולומר שהזכות גרם שהרי כמה פושעים מולידים אבל בתוך עשר לא מהימן להפסיד' כתובת' ולפי תקנת ר"ג לא יכול לגרשה כלל בתוך עשר אפי' טוען ברי א"ל שהיא מודה בדבר ומ"מ יכול הבעל להחרים עלי' אם טוענ' אמת כפי תקנת הגאונים והשת' נתבטלו דברי הרמב"ם שכ' סתמ' היכ' ששהת' עשר שנים ולא ילדה והוא יורה כחץ חזקה שהחולי ממנה ואין לה כתוב' דומיא דאיילונית שלא הכיר בה כו' ולדבריו צ"ל הא דאמרינן בברייתא יוציא ויתן כתוב' היינו שלא קים לן שהוא יורה כחץ שיכול' היא לומר ממנו ולא נהירא דלישנא שמא לא זכה הוא להבנות ממנ' משמע אפי' יורה כחץ אלא שלא זכה קאמר ובודאי הוא דקדק מדברי הרי"ף שכת' כשהוא אומר ממנה והיא אומרת ממנו כו' ומוקי בלאחר עשר משמע היכ' שלא אמר' שאינו יורה כחץ שהוא ממנו אין לה כתוב' ולית' כדפרי' דלא איירי אלא היכ' שטוען ברי ואף שיש מן המפרשי' מוקמי הא דר' אמי בבעל שלישי אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ורוב המפרשים מפרשים בבעל ראשון ועיקר ומ"מ נרא' אף בבעל שלישי אפי'

בתוך עשר דאין לה כתובה כשלא הכיר בה כדפירשתי אם היא אמרה שהוא אינו יורה כחץ נאמנת ויש לה כתובה:

לח

דין אשה שטוענת שבעלה אינו יכול נאמנת וכשטוענת דווקא בפניו ובלבד שבית דין יעיינו היטב שלא יהא פריצות בדבר ושם ביארנו דתוספ' לית לה ונדוניא שהכניסה לו יחזיר:

פסק כת' הרמב"ם וז"ל אשה שבא' לב"ד ואומר' בעלי אינו יכול לשמש עמי שמוש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד או שאינו יורה כחץ יעשו הדייני' פשרה ביניה' ויאמרו לה ראוי לך שתתנהג עם בעלך עדיין עד שתשהי י' שנים ולא תלדי ואח"כ תיתבעי ומגלגלי' עמה בדבר ואין כופין אותה לשבת עמו ולא דנין אותה בדין המורד' אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו פשרה ע"כ אבל הטור כתב אם טוענת שאין לו גבורות אנשים לבא עליה כדרך כל הארץ ושואלת גט והוא מכחישה נאמנת היא וכופין אותו להוציא מיד אפי' בתוך עשר שנים דכיון שטוענ' טענ' שהבעל יודע אם הוא אמת אם לאו לא היתה מעיזה פניה בפניו אם אינו אמת אבל לא יתן כתובה כיון שהוא מכחישה ואם מגרשה מעצמו בלא כפיי' יתן לה כתוב' בד"א כשאין תובעת אבל אם תובעת כתובת' אינה נאמנת ואף להוציא אין כופין ע"כ וכתב הר"ש בר צמח בתשובה דכל שלא באו איש ואשתו יחד לדין ולא העיזה כן בפניו אעפ"י שאמרה כן שלא בפניו ונתפרסמו הדברים אינה נאמנת בכך דכל שלא בפניו מעיזה ומעיזה דאפי' בפניו קשה הדבר להאמינה אלא שהרי כתב כן בתשובה והסכימו עמו האחרוני' ז"ל אעפ"י שהרמב"ן נראה שמפקפק בדבר בחידושי יבמות שלו אבל מ"מ צריכי' אנו קודם שנאמין אותה שנשמע שתאמר כן בפני בעלה אבל שלא בפניו באיזה עניין שיהיה לא והבו דלא לוסיף על' ועוד אפי' העיזה בפניו אם הודה מעצמו כן אפ"ה לא היה דין נותן לכופו לאלתר אי טעין איזיל ואבדוק נפשאי כשאכנוס עמה לבתר זמן אחר או אי טעין שזה מום עובר ע"י רפואות קרובות להועיל וכמה טענות אחרו' וכיון שכן אם כפאוהו קודם טענותיו בב"ד ועמדו זה אצל זה הוי גט מעושה שלא כדין עכ"ל ובודאי שדינו של הטור דלעיל דין אמת שהי' נאמנת וכן פסקו התוס' אבל אין אנו נוהגין לפסוק ולחרוץ הדין כן כי יש לחוש לפריצות וכמ"ש הרב הגדול מן האחרוני' וז"ל וששאלת על אשה שטוענת ישען על ביתו ולא יעמיד מן הדין היה לו להיות נאמנת ואע"ג דבענין יורה כחץ לא מהימנה לפי' משנה אחרונה דפ' בתר' דנדרים היינו משום דאפשר לה להעיז פניה בפני בעלה במילת' דלא ידע בה אי משקר' אבל בישען על ביתו ולא יעמיד דידע בה ולא משקר' הילכך מהימנ' כדרב המכונ' דאמר

חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני ה"נ מהימנ' אבל בדורות הללו שיש נשים פרוצות אין ראוי להאמינם ועוד יש קצת סברי ואמתל' שמשקרת שיש לו בנים כבר מאשה אחרת אע"ג דשמא שוב נתקלקל לא מהימנינן לה בדורו הללו ויעשו דרך בקשה ושלום מאיר בר ברוך שי' ע"כ ומדקאמר ועוד יש קצת סברי כו' משמע דאף בלא סברי ואמתל' אין ראוי להאמינ' ואפשר דאף דרך בקשה לא יעשו כ"א יש סברי ואמתל' במקצ' ונראה שדרך הנכון הוא כמ"ש הריצב"א שאם הוד' הבעל שאין יכול לבעול מחמת שלא יכול להתקשות יוצי' ויתן כתובה ואם אמר שהמניע' מחמת שרחמה צר מחמת בתוליה אפי' ג' שנים ימתין עוד שנה כי שמעתי שיש בני אדם כעין זה ב' או ג' שנים וגם אני הייתי כן עם אשתי ראשונה ב' שנים וכתב עוד שתלך האשה ותבקש רופא לאישה ולא תמהר לסתור בניינה כי רחמי שדי מרובי' ע"כ מ"מ אם יש רגלים ואמתל' שנוטי' לדברי האיש או איפכ' שנוטים לדברי האשה יש לעשות לדיין כפי שעיניו רואות אלא שידרוש ויחקור היטב אחר העניין במתון וכ"כ בתשו' הרשב"א וז"ל בטוענת אינו יכול בעניותינו אין בידינו ראיי' מוכרחת אם כופין אותו להוציא למשנה אחרונה אם לאו לפי שמשנה ששנינו בה השמים ביני ובינך פירשו בירוש' בטוענת שאינו יכול וכ"נ מן ההגד' שאמר' שרה לאברהם כו' ולפי זה למשנה אחרונה אין כופין אבל למקצת מפרשים ומכללם ר"י השמים ביני ובינך שאינו יורה כחץ שאין מכיר בו אלא שמים ובהא הו' דאין כופין אבל באינו יכול כופין להוצי' ואפי' באה בלא טענה שזה מעיקר הזיווג ועוד שהו' עובר על מ"ע ואפילו באומר הוא בבגדו והי' בבגדה כופין אותה להוצי' כ"ש מי שאינו נזקק לה כלל ובדברים אלו וכיוצ' באלו אין לדיין אלא מה שעיניו רואות והו' שיהי' ב"ד חשוב וראוי לסמוך על הכרעתו עכ"ל. ולעניין תוס' כתב הריצב"א וז"ל אעפ"י שכתבתי דבאינו יכול להתקשות יוצי' ויתן כתובה תוספת מיהא לא יתן דהא בהכנסת לחופה ולא נבעלה מיתוק' בתיקו בריש אע"פ שמא לא כת' לה אלא על חיבת ביאה ומיהו לפי' רב האי גאון שכת' שכל תיקו חולקי' שייך כאן דין חלוקה ואין לסתור פי' ובה"ג פוסק דחיבת חופה קונה מדפשט רב אשי את"ל חיבת חופ' קונה ולא הבנתי ודוקא תוספת אבל נדוניא שהכניסה לו יחזיר הכל דהא קרינן בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי ואפי' בבאה מחמת טענה שכ' ר' חננאל דאין לה תוספ' משום דמצי אמר לה אדעת' דהכי לא אוספית כו' אפ"ה הנדוניא שהכניסה לכאורה יחזור ומיהו לענין תוספו' אין לו ללמוד מפר"ח ולדמו' כאן שאין יכול לבעול לבאה מחמת טענה ולכאורה לא שייך למימר הכא אדעת' דהכי לא אוספת' דתימא לי אפק' דהא מידע הוה ידע שנשאת מתחיל' לכך ועדיף טובא מבעל פוליפוס דיוציא ויתן כתובה והיה סובר

ר' יעקב דאפי' תוספ' יש לה ולא שייך למימר בזה אדעתא דהכי לא אוספת' מיהו אם יכול להתקשות ויש ביאה לכל הפחות בהכנסת עטרה אלא שאין לו כח במירוק על זה ראוי לומר שיש לה תוספ' דיש כאן חיב' ביאה בהכנסת עטרה כדרכה וביא' גמורה שלא כדרכה ומה שכתבתי שהנדוי' מ"מ יחזירה לה אין בידינו להוצי' ממנו אלא מה שידוע שהכניס' לו ואעפ"י שכותבין נדוני' גדולות בשטר הכתובה כי קצת היה נראה בעיני דכעין תוס' הו' אלא שכותבין כן לכבוד הכלה עכ"ל והנה מ"ש דכל תיקו חולקי' כבר כתבתי בכמה מקומות דכל תיקו שבממון המע"ה ואפי' תפיסה לא מהני ומ"ש דנכנסה לחופה ולא נבעלה לא נפשט' לית' אלא נפשט' דקונה מאחר דראויה לביאה וכן דעת כל הגאוני' כמו שכתבתי לשם ומ"מ נ"ל דלא דמי' אלא לפירסה נידה שלא נפשטה ועמדה בתיקו ודוקא שאינו יכול לבעול מחמת תשות כח כגון שאינו בר קישוי אבל אם בא לו במקר' ע"י כישוף כמו שמצוי בחתני' לא אמרינן דדמי' לנדה כמו שפירשתי לשם סי' ב' גם כתבתי היכא שיוכל הבעל לבעול בלי מירוק והכנסת עטרה ונשיקת אבר ושימוש באבר מת לעניין תוספ' כתוב' ומה שכתב אם הנדוני' הכתוב בכתובה גדולה יותר ממה שנתנו לו דחשבי' כעין תוספו' לכאורה היה נראה דלא אמרינן כן אלא לעולם הודאת בעל דין כק' עדים דמי והוי כאלו הוד' שנתנה לו כך א"ל היכא שחב לאחרים כמו שכתבתי פ' החולץ סי' י"ט מ"מ נראה דלא שייך לומר כאן הודאת בעל דין כו' מאחר שהיא באת' לכוף אותו להוציא' והרי כאלו הודה היכ' שהיא רוצה להיות אצלו יהא הודאתו הודאה אבל לא שתכוף אותו לגרשה בפרט מאחר שהאידנ' ידוע שכל הכתובות כותבי' בשוה וכן נדוני' אפי' לא הכניסה מאומה אבל מ"מ נראה היכא שהב"ד רוצין להוציאה ממנו ולא היא כגון שהה עמה עשר שנים ולא ילדה והדומה לו והיא אמרה דייריני' בהדי' ואין הב"ד מניחין אותו צריך ליתן לה כל נדונייתא הכתוב בכתובה משום הודאת ב"ד כו':

לט

דין איש ואשה שעמדו יחד ה' שנים ולא ילדו ולא ראתה דם כ"א לפרקים ישהה עד י' שנים או יוציא ויתן כתוב' וכפינן ליה שיוצי' ואם יש לה חיסרון בגופה שאינה מתעברת יוציאנ' בלא כתובה והנשים יבדקוה ואם יאמרו שראויה הרי היא ככל הנשים וכל זמן שלא נבדקה אין לה מזונות:

פסק תשובת רגמ"ה והמרדכי הביאו וז"ל איש ואשה עמדו ביחד ה' שנים ולא היו להם בנים ולא ראת' האשה דם כ"א לפרקים ולא כוסת קבוע רק לשש' שבועות פעם אחת וכך היה לה ג' פעמים ושהתה פעם רביעית ארבע חדשים שלא ראת' והיתה סבורה להיות מעוברי' ולא נתעברה וחזרה למנהג הראשון ג' פעמים וברביעית לד' חדשים

ואח"כ ראתה לג' שבועות והאיש מריב' עמה הנה גבור' אנשים לי למה אינך מתעברת והאשה אמרה אמת הדבר וגם אני סבורה הייתי להיות מעוברת ואפשר שמזלך גרם והשיב רבינו גרשום מ"ה האיש הזה ישהה עד י' שנים ואם לא תלד יוציא ויתן כתובה ואעפ"י שאינה ראוייה כשאר נשים לא תפסי' כתובת' שאין זו קרוי איילוני' דאין הדם מסימני איילוני' דתניא אלו סימני איילוני' כו' הילכך אעפ"י שאינ' רואה יש לה כתובה וכ"ש זאת שהיא רוא' אבל אין לה וסת שלא תפסיד כתוב' ואחרי שישהא עמה י' שנים אם לא ירצה לגרש כפינן ליה משום ביטול פרי' ורבי' דכל כמה דאגיד בה לא נסיב אחריתי דאמר רב יודא אמר רב אין מעשים אלא לפסולו' כי אמרית' קמיה דשמואל אמ' לי כגון אלמנה לכ"ג וכו' אמר רב תחליפ' בר אבימי אפי' נשא ושהה עמה עשר שנים לא מעשינן ליה לאפוקה וכי נפק' שקלה כתובתה ע"כ לשונו ומכאן נראה שאם יש לה חסרון בגופ' שאינ' ראויה לתשמיש או להריון וכה"ג דליכ' למימר מזלך גרם ונולד לי דב' אח' שנשאתני שיוציאה בלי כתוב' וזה לשון הרא"ש בתשו' האומר על אשתו שאינה ראויה לאיש והיא אומרת שהיא ככל הנשים דבר זה יבדוק ע"י נשים הגונ' וכשרות אם הן אומרו' שאינ' ראויה לאיש אין לה עליו לא כתוב' ולא תנאי כתובה ואם הם אומרי' שהיא ראויה לאיש הרי היא ככל הנשים וכל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונתי' ע"כ:

מ

דין דרווק שעברו עשרים ולא נשא ראוי לכפותו שישא אלא שלא נהגו כן האידנא כי יש להם אמתלא ומ"מ החכם יוכיחו על ככה:

פסק כתב הרי"ף והיכ' דשהה עשר שנים ולא ילדה ולא בעי לאפוקא ולמיתב איתתא אחריתי מפקינן לה מיני' בעל כרחו ואפי' בשוטי' וכת' הרא"ש מתוך לשונו משמע דכייפי' לי' בשוטים אף לישא אחרת כדי לקיים מצות פריה ורביה ומיסתבר הכי דמה מועיל מה שמגרשה אם לא שישא אחרת והוה ליה כמו שאר מצות עשה שמכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיקיימנה וכן היה נכון ברווק שעברו עליו עשרים שנה ואינו רוצה לישא אשה שיכפוהו ב"ד לישא לקיים פריה ורביה וכן משמע מהא דאמרי ליה רבנן לרב אדא בר זבד' נסיב איתת' ואוליד בני ואמר להו אי זכאי הוו לי מקמייתא וקאמר תלמוד' דדחוי הוא דקמדחי להו אלא מה שלא נשא משום דאיעקר משמע אי לאו הכי היה צריך לישא אשה ואי לאו הרי הוא כעובר על דברי תורה וכופין אותו ע"כ והנה מ"ש שכופין אותו בשוטי' כבר כתבנו בסי' ל' דאין כופין בשוטים כדי שלא יהא גט מעושה אבל ברווק היה נכון ונכון בפרט במדינות הללו ברווק שאינן בני דברי תורה וגם חשודין בד"א שראוי לכופן אצא משרבו הנדונית בסיב' קושי' הגליות והמחי' יכול

לומר לא מסתייע לי שאמצא זיווג שתספק לי בנדוניא וע"כ לא נהגו לכוף אפי' בדברי כדי שישא אשה אם יש לו אמתל' אבל מצוה על אחרים שיוכיחנו על ככה:

מא

דין דיכול אדם לישא כמה נשים ובלבד שיכול לספק את כולן ודין אם אמר איזיל ואבדוק נפשי ונשא אחרת וילדה יוציא ראשונה בלא כתוב' והוא שטען ברי שהיא מפליט ש"ז והיא מכחישתו ואם גם אחרת אומרת שאינו יורה כחץ יוציא מיד ויתן לה כתובה וגם לראשונה וכן כשרוצ' לבדוק עצמו בשלישי' והאידנ' יש בינינו חר"ג מ"ה שלא לישא שתי נשים אפי' אפשר למיקם בסיפקייהו ובארנו דאם נשא אשה במקומות שנוהג חר"ג אפי' הלך עם אשתו למקום שאין נוהג שם חר"ג אפ"ה אסור ליקח אשה אחרת ובארנו אפי' היה בדבר כגון שהעידו עדות שאשתו קבלה גט ששלח לה ועפ"י עדות לקח אשה אחרת ואח"כ נמצ' עדות] שקר אפ"ה חייב לגרש השניה וליתן כתובתה אם הראשונ' חפצת בו ושם ביארנו דמי שנתן גט לאשתו ונשא אחרת ואח"כ נמצא פסול בגט מפרישן אותו מאשתו עד שיתן גט כשר:

וכתב הריב"ש בתשוב' סי' צ"א והיכ' דאפשר ליה למיקם בסופו בסיפוקייהו ורוצה לישא אחרת הדבר ברור שאינה יכול' לומר תן לי כתובתי או תן לי מטלטלין לאחריות כתוב' ונדונייא וכן היכ' דלא אפשר למיקם בסיפוקייהו והוא רוצה לגרשה כדי שישא אחרת והיא אינ' רוצה להתגרש אינו יכולה לתבוע נדוני' וכתוב' ולא מטלטלין לאחריו' אלא תקבל גיטא ואח"כ תתבע כתובתה ואם אינה רוצה אין מונעין אותו מליש' אשה אחרת עליה וכת' עוד אם שהתה עמו עשר שני' ולא ילדה והוא רוצה לישא אשה אחרת אי לא אפשר למיקם בסיפוקייהו והיא רוצה להתגרש יוציא ויתן כתובה אם יש לו ואם אין לו תהיה עליו חוב כתובה עד שיהיה לו והנה בא בכאן אדם א' מעירכם שיש לו שם אשה שהיא זקינה ושהתה עמו כמה שנים ולא ילד' לו מעול' ורצ' ליש' אשה אחרת ובהיותינו נועדים הקהל בשעת הקידושין מנעתיו בפני כולם עד שנתחייב בקני' ובכח נידוי לגרש אשתו ראשונ' אם תרצה להתגרש ויתפשר עמה בכתובתה למראי דייני העי' ההיא ע"כ ונחזור לסוגי' אמ' הוא איזיל ואינסב אחריתי ואבדוק נפשאי אמר רב אמי אומר אני אף בזו יוציא ויתן כתובה רבא אמר נושא אדם כמה נשים והוא דאפשר למיקם בסיפוקייהו והכי ק"ל וכת' הטור ואם ילדה האחרת יוציא הראשונ' בלא כתו' ואם גם האחרת אומרת שאינו יורה כחץ יוציא מיד ויתן לה כתובה גם לראשונה ואם רוצה לבדוק עוד בשלישית שומעין לו ואם גם השלישית אומרת שאינו יור' כחץ הוחזק ויוציא כולן ויתן לה כתו' והרמ"ה כתב שבקינן ליה לבדוק נפשיה באחריתי ורשאי לשהות עמה י' שנים אם ילדה

תצא ראשונה בלא כתובה ואם לאו יוצי' שתיהן ויתן כתוב' או ישא שלישי והוא דאפש' למיקם בסיפוקייהו עד כאן וכאשר כתבתי כן נראה שאם גם השניה אומרת שאינה יורה כחץ שטיופו מיד כיון ששהה עם הראשונה י' שנים או אפי' לא שהה כיון שהוא בא להוצי' את הראשונה מדעת דליכ' למיחש שנתנה עיניה באחר:

ועיין לעיל בסי' ל"ו בפ' החולץ יוציא כולן מיד כדין הראשונה ע"כ לשון הטור ורבי' מתמיהים על דבריו שכת' שאם ילדה השניה שתצא הראשונ' בלי כתוב' ואמאי הא בעינן שתתחזק בג' אנשי' קודם שתפסיד כתובתה ולא עוד שהטור גופא מביא לעיל מיניה תשובת הרא"ש על כדומה לזה שנשא אשה שנייה והוליד עמה וכת' בזה הלשון שאין לגרוע כחה של ראשונ' במה שמפלטת ש"ז אלא מכחישתו ואמר' אדרב' שהוא אינו יורה כחץ והוא אמר אבדוק ואשא אחרת א"כ כל היכא שילדה אישתכח דקושט' קאמר ואין לה כתובה אבל היכא שאינו טוען טענת ברי אלא שבא להוציא שאין לו בנים ממנה ורוצה לבדוק עצמו קודם שיוציאנה והוליד מאשה אחרת לא הפסידה כתובתה וגדולה מזו נראה אפי' היא טוענת שאינו יורה כחץ אחר שבא להוציאה דאל"כ איכ' למיחש שמא עיניה נתנה באחר ונשא אשה אחרת ואישתכח בשיקר' אפ"ה לא הפסידה כתובתה דעדיין לא הוחזקה מאחר שאינו טוען טענ' ברי עליה ובמדינתי' וכל ארץ אשכנז נתפשט חרם דר"ג מ"ה שלא לישא שתי נשי' כלל וכלל אם לא שיגרש הראשונה:

והא לך תשובה אשר כתבתי בימי חורפי לארץ תוגרמ' בני יהודא ועבר הירדן והגליל הנושאי' תוף וחליל מושלי' על ירח נראה בעליל מוכתרי' בנימוסי תפארת כליל הדורכים כוכב מיעקב וקם שבט עליל. מושלי בכל הגליל. ולכם יהיה השיר כליל בפרט אותם הקרובים אל החליל. ק"ק פלוטיץ בפרט המשכילים השרוים בתוכ' יזהירו כזוהר כעצם השמים לטוהר, ברא"ש אקדים שלום להחכם השלם. שמו נודע ממרחקי' כאח' ממלכי ארקים. בשמן תורק. מבלי הורק. המופת כהר"ר ר"א הזקן. אשר כבוד מנוחתו באניקופל שהוא מרי דעובדא י"ץ מודענא לכון עובד' בישא דאית' בחד מינון ומינייכון שמו ר' אברהם בן שלמה הלוי בן עירנו והיה בשכבר נשא אשה אחת מעירנו שמה שרה בת ר' חיים הלוי כי לקח איש לוי בת לוי להיו' עמה כלוה כל הימים בצירוף הילד אשר חנני אלקים קרוב לז' שנים וכל זאת לא שם על לבו ובגד באשת נעורים ברית כרותה מן השמים והניח אותה ערומה בחוסר כל ולא זו שאחת משלש אלה לא עשה לה אלא אף זו התעמר בה בבגדו שלקח אשה אחרת עליה ואשריכם גודרי גדר המסירים יהודא וישראל מעון גזרת' עליו מתחילה שלא יכנוס אותה אף לא יארס אם לא שיפטור הראשונה בגט כשר לרצונה ולאו לאונסה כלל והרב הנז' סידר גט זה והשליח

היה משכיל שלם בכל דרכיו ה"ה ר' יצחק י"ץ אשר בא מא"י והביא טרף לביתו ומפועו שמעתי מילין שהרב לא סידר גט זה אלא בתנאי להפיס דעת המגורשת באם תרצה וא"ל תרצה אף בריצוי כסף אזי הגט בטל ואסור לו לישא כתקנת ר"ג מה"ג שלא יכול לכוף אותה לגירושין בפרט אשה כמותה שבת בנים הי' ואין בה שמץ ודופי ק"ו שלא יגרש אותה בלא מילוי כתובתה שלא לדעתה והנה בהיותו החכם ר"י הנ"ל בכאן עם הגט שלחתי אחרי האש' לחקור ולידע חמצי' ענייינה ואחרי רוב החקירה והדרישה נודע שאין בדעתה כלל וכלל לקבל גיטה אם לא שישלים כתובתה מקודם לידה והנה זה החכם הנ"ל הלך לדרכו באמרו בתי הרשות נתונה בידך ולא באתי לכוף אותך ואף לא לבזותך ח"ו אלא להנאתך ולטובתך לדעתך כי שמה לא יתנו לו אשה אם לא שיפטר אותך לפי רצונך ודעתך ואחר זמן מה נשמע שבעל' ר' אברהם הלוי לקח אשה בבליבנא ע"י חופה וקידושין ואתמוה קא אתמוה בני ק"ק שלנו על המעשה הרע אשר נעשה וכנבלה הזאת לא יעשה בישראל עד שנודע לי מאנשי ישראל אשר באו מארציה' שסיפרו לנו המאורע ואמרו שהיו אצל המעשה שיהודי א' שמו יצקא מכונה חרסן בן עירנו הביא כתב חותם ממני הח"מ עם ראשי הקהילה שהי' קבלה הגט כדת וכהלכה ועל זה התירו לו להכניס אותה ובשמעינו הנבלה הזאת שלחנו אחריו וחקרנו ודרשנו קצת בריצוי קצת בגיזום עד שהודה על חטאיו ולא בוש וסיפר לנו המעשה שאותו אברהם הנ"ל השכיר אותו בכמה מאות לבנים שישתדל לו כתב מק"ק שלנו אם היא תקבל הגט בכאן מה טוב ונעים וא"ל אז ישתדל בני בליעל כמותו שיזייפו כתב ויחתמו שמי ושם אנשי הקהילה וכן עשה וזה נתן לו שכרו משלם ועתה מטיבותיכם גמרנו מה דינו של אותו אברהם אשר שיח"ת ברי"ת הלוי ומעל בחרם ר"ג ואף שאין בידי להוכיח שאברהם הנ"ל ידע מעובדא בישא ונוכל לתרוצי שעל מקרה הרע הזה לא שלח אותו ולא הי' במחשבתו אלא שיביאו לו כת' הגון אם באמ' יאורע שתקב' הגט בפר' מאחר שאותו יצקא חרפ"ן גדפן הורע חזק' כשרותו ונעש' פסול לעדו' או נוכל לומ' מאח' שחזר בתשובה במעשיו והשיב הגזילה ממה אשר נהנה במעל עון ורוצה לקבל תשובה ומודה על עונותיו ברבים מאן נימא דלא כשר לאסהודי ועוד כל כה"ג פלגינן דיבוריה וק"ל ומ"מ עד א' הוא ואיכא לצדודי לכאן ולכאן רק שרגלים לדבר הוא שמתחל' התחי' לבגו' באשת נעורי' שהניח על קרן הצבי ונשתדך כבר עם אותו האשה ורחמנא לבא בעי ויודע כל הנסתרות ונניח מזה אף את"ל שאונס הוא סוף סוף חרם ר"ג מי מתי' ג"כ אנוס הוא בחי' ומחויב לפרוש מאשתו אשר לקח במקומכ' כאשר אוכיח בעז"ה אף שחרם ר"ג לא נתפשטה במקומכם ס"ס הוא מן המדינות אשר נתפשטה הגזירה ואין להקל בה ואין שייך כאן לראות להההולך

ממקום שנהגו ואין דעתו לחזור כו' חדא דמחויב לחזור דאיתתא אגידא ביה ואכתפא דגברא שורא שאין בידו להוציא' ממדינה למדינה אפי' מנוה הרע לנוה היפה כדאיתא בכתובות בפרט מאחר ששניהם היו בני מדינה אחת ובני עיר אחת ועוד מאחר שבעת נישואין חל עליה חרם דר"ג מ"ה תו לא פקע מיניה איסורא וק"ל ומ"ה אפי' הי' עם אשתו בארציכם ובמדינות שלא נתפשטה חרם דר"ג מ"ה אפי' הכי לא היה יכול לישא אחרת מאחר דחל עליה' איסורא וכה"ג שמעתי מעשה שמשכיל אחד מארצינו הלך עם אשתו לא"י ושהה לשם כמה שנים ורצה לישא עוד אחרת עלי' והי' יכולת בידו לאספוקי תרוייהו ואפ"ה לא הניחו לו חכמי א"י מהאי טעמ' ומ"ש הרשב"א ששמע שר"ג לא גזר אלא לסוף אלף החמישי ומהרי"ק הביאו בשורש ק"א מ"מ האי מילתא לית לה עיקר גבן ומילתא פריח' בשמועה פורחת ע"כ היא נדחת חדא דהא לפי טעם שכתב ר' אביגדור כ"ץ בפ' החולץ במרדכי ארוך בתשובה אחת המתחלת אלכה לי אל הגדולים על מה תיקן ר"ג כו' האי טעמ' שייכת האידנא כמו מקדם ואין חילוק בין אלף חמישי לאלף ששי ועוד שכל הגאונים כגון הא"ז ביבמות והמרדכי בשם ר' אביגדור כ"ץ בפ' החולץ וכן הסמ"ק כתבו שאם היבם נשוי שלא יכול ליבם מכח חרם דר"ג כו' ואפי' למאן דס"ל מצות יבום קודמת ואותן הגאונים כולן באלף הששי היו כאשר ידוע ועוד דברוב נוסח התקנות לא הזכיר זמן ואדרבה כתב גבי תקנה בשתי נשים שאין להתיר אלא בק' חכמים מג' קהלו' ומג' ארצות כו' ואעפ"כ לא יתירו עד שיראו טעם טוב בדבר עכ"ל וא"כ איזה טעם טוב המשתנה לעילוי אדרבה בעי"ה הדורות פוחתים ומשתנים לגריעות' מידי יום ביום ואף את"ל שלא תיקן אלא לסוף אלף החמישי וג"כ היה טעם לתקנו שלא שייכא אלא עד סוף אלף החמישי ס"ס מאן שרינן הלא צריך ב"ד גדול אחר' במנין ובחכמה כוותיה להתירו והראיי' משובו לכם לאהליכם שאף ישראל לא נאסרו אלא לזמן קצוב וטעם למילייהו היה אפ"ה צריך ב"ד אחרת להתיר כדאיתא פ"ק דביצה ובפ' ד' מיתות ק"ו הכא אף שיש לשדות ביה נרגא ולומר שאני התם דלא קבע זמן לפרישתא דקרא היו נכונים לשלשת ימים לא קאי אפרישות אשה (של אחרי') אלא ה"ק היו נכוני' לשלושת ימים כלומ' לקבל התורה ואח"כ אמר אל תגשו אל אשה ולא הוקבעה זמן לפרישה זו אף שהטעם שבשבילו נאסר הפרישה היינו מתן תורה בטל מ"מ צריך מנין אחר להתירו שהרי לא הוקבע זמן להדיא וכ"כ התוס' והרא"ש מ"מ אומ' אני בודאי תקנת ר"ג נמי כה"ג דא"א לומר שפסק להדיא שלא יתקיימו גזירותי' ותקנותי' עד אלף החמישי ותו לא שהרי זו לא מצינו בין תקנו' אלא שצ"ל אותו שאומ' שלא נגזרה עד אלף החמישי היינו שכך היו מקובלין לפי הטעמי' והסברות על מה נתקנו גזירותיה' יורה שלא גזר ותיקן

אלא עד אלף החמישי היינו שכך היו מקובלין לפי הטעמים והסברות א"כ הוי כפרישת אשה של מתן תורה וצריך ב"ד אחר להתירו וליכא למימר ולטעון לזכותו ולאמר שבאונס אירע לו שלקח האשה ע"י עדות שקר שהכשילו וא"כ ליכא צד לגזירות ר"ג מ"ה שלא גזר אלא לכתחילה ולא אדיעבד שאירע באונס א"כ לא היו רוב הגאונים אוסרים ליבם היכא שנשוי כבר דהא ג"כ אונס הוא וכדיעבד דמי דהא נפלה לפניו בהרמנא דמלכא היא וגזירה היא מלפניו וכבר מושבע ועומד ליבמה אפ"ה כתבו הגאונים שאנוס היא מתקנת ר"ג ואלים כחה להפקיע ק"ו הכא בצירוף הטעמים שכתבתי לעיל שהתחיל בתקלה וקלקלה ורגלים לדבר קצת שהערים בדבר ולא עוד שמעתי אפי' מי שנת גט ע"י הרב ולקח המגרש אשה אחרת ואח"כ נמצא פסול בגט שמפרישין אותו מן אשתו עד יתן גט אחר ק"ו בנ"ד ועוד דינא דגמרא הוא בפ' הבא על יבמתו א"ר אמי הנושא אשה על אשה יוציא ויתן כתובה ואף שרבא פליג ואמר נושא אדם כמה נשים כו' והרי"ף פסק כוותיה משום דבתראי הוא מ"מ לא פסק אלא היכא דאפשר למיקם בסיפוקייהו כמו שמביא הרי"ף וגם נוכל לחלק דאף רבא לא שרי אלא היכא דאשתו ראשונה אינה בת בנים והוא טען אבדוק נפשאי כו' כדאזל התם סוגיא דשמעתא ועל זה קאי רבא וכן פי' הר"ן להדיא אבל בענין אחר לא ק"ו הכא דליכא כל הני טעמא דאף רבא מודה דיוציא ויתן כתובתה והאמת שכמעט כל הפלפול שלא לצורך הוא לאחמורי עליה ולאפרושי מיד מאתתא דהא כבר מושבע ועומד מהר סיני שנשתעבד בשארה כסותה ועונתה וזה שא"א לקיים שניהם כאחת א"כ מי נדחה מפני מי הלא השניה באת לגבולה של ראשונה אז היה מן הדין לכופו שיתן גט לשניה' ויתן לה כתוב' ויחזור לאשתו הראשונה אבל הראשונה מותרת על זה באמרה מאחר שהמריד בי לא ניחא לי כ"כ לכוף אותו א"ל מרצונו ואם ירצה לדבוק באחרת הרשות נתינה בו רק שמקודם ישלח לה גט כשר לידה עם מילוי כתובתה או במה שתתפשר ברצונה הטוב לכן אתם המשכילי' הכירו נא דבר אמת הדין והדת למי המשפט והעזר ע"כ נראה מן הראוי להפרישו מאשתו מיד אחרי ראות כתיבתי עד שיתקן עיותו כפי אשר כתבתי לעיל ואם יהיה זה הבעל בן בליעל ח"ו מן המורדים הנותני' כתף סוררה לדברי מורים ולא יעשה כפי שכתבנו והוכחנו ולא ישמע אליכם אזי ידי עמכם בראשונה למחייה בסילא דלא מיבע דמא והריני נגרר אחריכם בנח"ש הזוחל על העפר להטיל בו ארס וחמת עד שישוב מרשעו ובזכו' כו' וממנו ילמדו הלומדים בכל הדומה לזה:

מג

דין הוא אומר הפילה תוך י' והיא אמרה לא הפיל' נאמנת וכופין אותו לגרש ושם ביארנו דאם היא באה מתחילה אינה נאמנת:

הוא אמר הפילה בתוך עשר ורוצה למנות מעת שהפילה היכא שכופין אותו לגרש והיא אמרה לא אפלית היא נאמנת דאם איתא דהפי' לא הוה מחזק' נפשה בעקר' פי' דסתם אשה שאינה מולדת בתוך י' שני' העולם מחזיקי' אותה כעקרה ואין תולין בעון דשמא לא זכה להבנה ממנה ולא יהי' לה קופצי' עליה ומ"ה נראה אפי' אינה אומרת להדיא עקרה אני כמו שפי' רש"י אלא סתמ' אומרת לא אפלית נאמנת ומ"מ נראה דאיירי שבאין הב"ד לכוף אותו להוציא אבל אם היא באה מתחילה ואומרת שלא הפילה והוא מכחישת' ואומר שהפילה אינה נאמנ' דשמא עיניה נתנה באחר וליכא למימר דאחזוק' נפשה כעקרה לא מחזיק וכי עדיף מאומרת טמאה אני לך שמחזק' נפשה כזונה ופסלה עצמה לכהונה ואפ"ה אמרינן שקורי ומשקרי ועיניה נתנה באחר אלא עיקר כדפרישית:

תו מסיק ת"ר הפיל' וחזר' והפיל' וחזר' והפיל' הוחזק' לנפלי' פי' הנכון שיוציא ויתן כתובה דשמא לא זכה להבנות ממנ' ומותרת להנשא אפי' למי שאין לו בני' והא דבעינן הכא תלתא זימני לחזקה וגבי שהה עשר שנים ולא ילדה בתרי זימני הוו חזקה משום דהרבה נשים מפילות בתחילת עיבוריהן לתחילת המפיל לא חשבינן אבל היכ' שהוחזקה גבי שני אנשים להפיל לא תנשא לשלישי למי שאין לו בנים ולא עוד אפי' אצל בעל השני לא הפיל אלא תרי זימני סגי מאחר שכבר הורגלה להפיל אצל בעל הראשון הוא אומר אפילא תרי והיא אומרת אפלית תלתא הוה עובדא בי מדרשא ואמרו היא נאמנת דאם איתא דלא אפלא אחזוקי נפש' בנפלי' לא מחזק' ואיירי בכה"ג שבאין הב"ד לכוף אותו להוציא' וכדפרישי' לעיל. וכת' הרמב"ם ועל כל זה משביעה היסת שלא הפילה או שהפילה ג' פעמי' שבטענה זו יתחייב לה כתובה:

מד

דין דאשה אינה מצוה על פריה ורביה ויכולה לשתות כוס של עיקרין היכא דאית לה צער לידה או שמתייראה מפני בנים שאינם הגונים:

האיש מצווה על פ"ו אבל לא האשה ר' יוחנן אמר על שניהן הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר פרו ורבו והלכה כרבנן דאשה לא מפקדת אפ"ו דכתיב ומלאו הארץ וכבשוה מי שדרכו לכבוש שהוא האיש וגם וכבשה חסר כתיב ללמד דוקא על האיש ופרו ורבו נאמר לברכה ולא זו שאינה מצווה על פ"ו אלא שמותרת לשתות אף כוס של עיקרין וכ"כ הסמ"ג וראייתו מסוגיא דסוף האי פירקא דדביתהו דר' חייא דקשתי' כו'

ואומר אני דאין ראייה מזו אלא למי שיש לה צער לידה כעין דביתהו דר"ח וכ"ש אם בניה אין הולכין בדרך ישרה ומתיירא' שלא תרבה בגידולי' כאלו שהרשות בידה:

מה

דין דאם באה בטענה בעינ' חוטרא ליד' כו' כופין ויוציא ויתן כתובה אם הוא לאחר י' ואפי' היו לו בנים כבר מאשה אחרת ואם היה עקר אפי' בתוך י' כופין להוציא והיכא שאינה באה מחמ' טענה ודאית אין כופין ומ"מ אם אומרת אמחול כתובתי כופין אותו ויחזיר נדוניא וכפיי' דהכא הוא בשוטי' ושם ביארנו דאפי' לאחר י' אם תובעת כתובת' שיש לחוש שמחמת ממון תובעת גט אין כופין להוציא וכן בכל כה"ג שיוכל לתלות תביעת הגט אין כופין:

ההיא איתתא דאתאי לקמיה דר"נ בטענה שאין לה בנים אמר לה לא מיפקדת אפ"ו א"ל לא בעי הך איתתא חוטר' לידה ומרא לקבורה אמר כל כי האי ודאי כפינן ויוציא ויתן כתובה ואיירי לאחר עש' שני' דלא חיישינן תו לעיני' נתנה באחר כגון שאינה תובעת כתוב' אבל אם היא תובעת כתובתה שיש לחוש שתובעת גט מחמת ממון או שיש לתלות בשום דבר אחר למה שואלת גט אין כופין אותו להוציאה אלא כשאין לתלות בשום דבר וכן כתב הרא"ש בתשובה וכן כתב הטור וכתב עוד הטור אפי' בתוך י' אי ידעינן ביה שהוא עקר והיא בא בטענה כופין נמי אותו להוציאה ואיירי בע"כ שיש לו בנים מאשה אחרת מכבר דאל"כ הלא בלא טענתה כופין אותו להוציא משום פ"ו והשתא מ"ש הרמב"ם כשהיא באה בטענה עליו אמרה שאינו יורה כחץ א"כ צריך לפרש אף שיש לו בנים שמא נתקלקל ע"י חולי או איזה מקרה וכן נוטה לשון הטור שכ' ששואלת גט בטענה שאינה ראויה להבנות ממנו כו' וכן נראה עיקר אבל היכא שיש לו בנים ואינ' באה בטענות ודאית אלא בשמא לא זכה להבנו' לא כפינן אותו להוציא וליתן כתובה דשמה היא לא זכתה ומ"מ אם היא אומרת אמחול לו כתובתי רק שיוציאני בגט ובאה בטענה כופין אותו להוציא ויחזיר נדונייי' מה שהכניסה לו בודאי והוא בעין וכופין דהכא כופין בשוטים לפי שנא' להדיא וכ"כ התוס' לעיל בפרקי' וכן הרא"ש וא"ל מ"ש משהה עמו' י' שנים כו' דאין כופין כדפרישית לעיל היכא שבאה בטענה חשבינ' כאיש שיש בו מומין שכופין אותו להוצי' בסוף המדיר ומ"ש הטור שאין להוציא אלא נשא אשה בעבירה והאומר איני זן ואיני מפרנס לאו דוקא קאמר דהא איש שיש בו מומין דפ' המדיר כופין אותו להוציא לכ"ע בשוטי' וזה הוא נמי בכלל ולעיל נמי גבי הבא בטענות כת' הטור לישנא דכופין ומשמע בשוטי' אבל גבי שהה עמה עשר שנים לא כתב אלא יוציא ויתן כתובה וכתב ר"ח והרי"ף דכל הני דיוציא ויתן כתובה לית להו תוספות

דלאו לכל מילי הוי תנאי ככתובה אלא מאי שמפרש התלמוד בריש אעפ"י ולא כדברי ר"ת שמשוה תוס' כתובה לכתובה לכל מילי וסיום הרא"ש ובהאי עובדא עבדינן כדברי ר"ת ורי"ף דלא מגבינ' לא מנה ומאתים ולא תוס' אבל לעולם צריך להחזיר הנדונייא שהכניסה לו כמ"ש לעיל בשם הריב"א וכ"כ הטור שיתן לה נדוניות מה שהכניס' לו:

מו

דין דמותר לשנות בדברי שלום ומצוה הוא ודוקא באקראי אבל בין אביו לאמו אסור ודין דמצוה לספר דבר הנשמע וכן מצוה שלא לספר דבר שאינו נשמע ושם ביארנו דאסו' לספר אות' הגדות שנראי' כעין גוזמא בפני עם הארצות:

א"ר אילעא משום ר' יהודא בר שמעון מותר לשנות בדברי שלום שנא' כה תאמרו ליוסף וגו' ר' נתן אמר מצוה שנאמר ויאמר שמואל איך אלך וגו' ויאמר עגלת הבקר תקח בידך וגו' ונראה דוקא דבר שהוא באקראי אבל שליחות שהוא בין אביו לאמו לא ישנה אפי' במשנה משום שלום כמו שמצינו בהאי פירקא שהקפיד רב על חייא בריה וא"ל את לא תעבוד עובדא כו' והיינו דא"ל האי קרא למדו לשונם דבר שקר וגו' כלומ' שהקפיד שלא ילמוד לשונו בכך. ואמר ר' אילעא משום ריב"ש כשם שמצוה על האד' לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע רבי אבא אומ' חובה שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך ומזה הטעם כתוב בספ' חסידי' שאסור לומר אות' ההגדו' שנראי' כעין גוזמ' בפני עם הארץ משום דבר שאינו נשמע והוא כלל גדול לת"ח שיזהר בדיבורו קוד' שיצ' הדבר מפיו וידע אם יהיו נשמעי' או לאו וז"ל הרמב"ם בהל' דיעות ת"ח לא יהא צועק וצווח בעת דיבורו כבהמו' ולא יגביה קילו ביות' אלא יהא דיבורו בנחת עם כל הבריו' וכשידבר בנחת יזהר שלא יתרחק עד שיראה כדברי גס הרוח ומקדים שלום לכל אדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו וידון את כל האדם לכף זכות ומספר בשבח חבירו ואינו מספר בגנותו כלל אוהב שלום ורודף שלום אם ראה מקום שדבריו מועילי' ונשמעים אומר ואם לאו שותק כיצד לא ירצה את חבירו בשעת כעסו ולא ישאל לו על נדרו בשעה שנדר עד שתתקרר דעתו וינוח ולא ינחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו מפני שהוא בהול עד שיקבור וכן כל כיוצא כאלו כיצד לא יראה לחבירו בשעת קלקלתו אלא יעלי' עיניו ממנו ולא ישנה בדיבורו ולא יוסיף ולא יגרע אלא בדברי שלום וכיוצא בהן כללו של דבר אינו מדבר אלא בדברי חכמה בגמילות חסדים וכיוצא בהן ע"כ:

פרק שביעי

א

דין אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לב"ה הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל עבדי צאן ברזל אוכלי' בתרומה ועבדי מלוג אינ' אוכלים בתרומה ודין בת ישראל שניסת לכהן בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל אוכלין בת כהן לישראל אלו ואלו אינ' אוכלין:

אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה הכניס' לו עבדי מלוג ועבדי צ"ב עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה עבדי צ"ב יאכלו פי' רש"י כל מה שהאש' מכנסת לו לבעל ושמ' לו לקבלם עליו באחריו' כת כתובה כמו שכותבין נדוניא דהנעלת לי' וכן מוסיף כנגדן וכותב סך הכל קיבל עליו פלוני כך וכך בכתובה קורין צ"ב ויש שמכנסת ממון הרבה ואינ' כותבת כולן בכתובת' ומשיירת לעצמה הן נכסי מלוג והבעל אוכל פירות והקרן שלה קיים מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה ולשון צ"ב שהקרן קיים שאינ' ניפחת ונפסד שאפי' מתו כולן אחריו' עליו לשלם לה כשימות או יגרשנה ע"כ ואלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה הואיל שהוא אינו חייב באחריותן אף שהוא חייב במזונתן הרי אלו לא יאכלו בתרומה ואלו הן עבדי צאן ברזל אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו יאכלו בתרומ' בת ישראל שניס' לכהן והכניסה לו עבדים בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אלו יאכלו בתרומה ובת כהן שניסת לישראל והכניס' לו עבדים בין עבדי מלוג בין עבדי צאן וברזל הרי אלו לא יאכלו בתרומה:

והא דעבדי מלוג לא יאכלו מפרש במסקנא דלאו מדאורייתא הוא דלא אכלי דנהי דהיא לא אכלה משום דנתחללה בביאה אבל קניינה שפיר אכלי בעבורו משום דהוי כקנינו שקנה קניין שאוכל כדתניא בברייתא ודריש ליה מקרא דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו דהיינו קניינו שקנה קניין אוכל והא דלא אכלי עבדי מלוג מדרבנן הוא כדי שתאמר אני איני אוכלת עבדי אינן אוכלין זונ' היא אצלו ואתי לאפוקה:

ב

דין המכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן אז הדין עמה ודין המכנסת שום לבעלה או שהכניס לה שום משלו לא ימכור הבעל ואם מכר הוא אז היא מוציאה מלקוחו' וכן אם היא מוכרת הוא מוציא מלקוחו' אבל אם היא מכרה והוא אינו מוחה אין המקח בטל ודווקא בנכסי צאן ברזל או בשום שהכניס הוא לה כן הדין וכל דין זה הוא בקרקעות אבל בתכשיטין בין שהכניסה היא בין הוא המכר בטל וכ"ש שאין ב"ח גובה מהם ושם ביארנו דאם האשה אינה רוצה כליה אעפ"כ יכול לסלק בכליה:

איתמר המכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמי' אני נותן הדין עם מי רב יהודא אומר הדין עמה דמשום שבח בית אביה דידה הוי ור' אמי אמר הדין עמו מאחר דאם מתו מתו לו דידיה הוי ורבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודא כתב הריב"ש אם האשה אינה רוצה להו אע"ג דאית לי' לבעל מעות יכול לסלקה בכליה כיון שהמטלטלין ההם מיוחדים לה ואין הבעל רשאי למוכרם גם נוטלתן בלא שבועה כו' עד ואם אינן עושין מעין מלאכתם הראשונה הרי הם כמו שנגנבו ואינה לוקחת אותם ואין בזה משום שבח אביה וכן הוא אינו יכול לכופה ליטול הבלאו' ההם עד וזהו מה שנראה לפי דין תלמוד אמנ' אם יש מנהג אחר פשוט בעיר הולכין אחריו עכ"ל ותניא כוותי' דר' יודא המככס' שום לבעלי אם רצ' הבעל למכור לא ימכור ולא עוד אלא אפי' הכניס לה שום משלו אם רצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות והא דמכרו שניהם לפרנסה רבים המפרשים ואף הרי"ף נתחבט בזה עד שכתוב בו לא איפשיט' שפיר דנעביד בה מעשה ועל כל זאת אעשה פני כחלמיש צור ואקוה לצור ואפרשהו כי הנראה בעיני מה שאמר מכרו שניהם לפרנסה היינו או זה או זה קאמר אבל אין לפרש דאיירי במכר האיש וחז' הוא ולקח מן האשה כמו ששנינו בפ' הניזקין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האש' מקחו בטל וכמו שפי' נימוקי יוסף דא"כ כל נכסי הבעל בטל מיד אפי' בנכסי שלו שיכול למכרן אפ"ה הוא בטל כשחזר ולקח מן האש' גרע טפי מאלו לקח מן האיש לחו' כדפרי' בפרק ח"ה סי' קי"ז והכא משמע דעיקר טעמ' מפני שהוא נכסי צאן ברזל ושום שלה אינו רשאי למוכרה אלא או קאמ' כדפרי' רש"י ומה שאמר הבעל מוציא מיד הלקוחות היינו היכא שמכרה היא והיכא שמכר הוא היא מוציאה שהרי אינו רשאי למוכר' וכן פי' ר"ג מ"ה אבל אי מכר הוא ובא הוא גופ' לחזור לאו כל מיני' אפי' אחר מיתת' ולא כמו שפי' ר"ח שהמקח בטל מיד ואפי' הוא עצמו חוזר דא"כ ה"ל המקח בטל אלא מוציא מיד הלקוחות קאמר וה"ק אפי' במכר הוא היכא שהיא מוחה אח"כ ואמר' דלא ניחא לה בהאי מכירה יכול הוא להוציא מן הלקוחות אבל אם היא לא מחתה כלל לא יכול הוא בעצמו לחזור ואף אם מתה ולא נימא שהוא עומד במקומו וירש כחה ויכול לבטל המקח אח"כ וכמו שעלה על דעת רש"י ואין זה מן הסבר' כלל וכמו שהרחיקו אותו דעת בעלי התו' והרא"ש ואין צריך להאריך בזה ודוקא בשום נכסי צאן ברזל דשלה הוא ולא יכול לסלק' בדמים וכן בהכניס לה שום משלו בין שהכניס נגד התו' או נגד הנדוניא מ"מ איירי בכה"ג שהכניס לה כעין מתנה ממש בעניין שלא יכול לסלק בדמים דומיא דהמכנס' שום לבעלה דלעיל מיניה וא"ל מדאמר לעיל גבי שום שלה שלא יכול ליתן דמים משום

שבח בית אביה דמשמע אבל בשום שלו לכ"ע יכול ליתן דמים זה אינו דבודאי בשום שהכניס לה משלו פשיטא דלא יכול ליתן דמים תחתיה שהרי הכניס לה להיות שלה והוי כעין מתנה וכמו שפי' הר"ן בפר' ח"ה אבל בשום שהכניסה לו ה"א מאחר שהכניס לו א"כ הוי שלו אלא שחייב באחריו' הדמי' אפ"ה אמר דדידה הוי משום שבח בית אבי' א"כ עדיף מאפותיקי מפורש שיכול לסלקו בדמי' ומ"ה אף אם תאמר דהלכה כת"ק דר' בפרק השולח גבי אפותיקי דהוי מכור ואינו בטל ותאמר דאיירי אפי' באפותיקי מפורש כדפרישי' בפ' השול' סי' ע"ז אפ"ה כ"ע מוד' דהבע' מוציא מיד לקוחות ואף רבנן לא פליגי עליה גם מעשה רב ולפי זה גבי ג' שדות דפ' ח"ה סי' קי"ז אי אייר' ג"כ שכ' ויחד לה בעניין שלא יכול לסלק' בדמי' המקח בטל מיד אפי' לא חזר ולקחה מן האש' ואי אייר' בעניין שלא עשאן אותן שדות אלא כעין אפותקי א"כ המקח קיים עד שעת טירפ' א"ל שחזר ולקח מן האשה כדפרי' לשם וכל זה אייר' במכר קרקעות שהן שום שלה או שלו אבל במכר תכשיטי אשה בין שהכניס' לו ובין שהוא הכניס לה משלו המכר בטל לכ"ע ומוציאין מיד הלוקח וכ"ש שאין ב"ח גוב' מהן וכן דעת הרא"ש להדיא והארכתי בזה בפר' נער' שנתפתת' סי' כ':

ד

דין אם הקדישו היתומים בנכסי צאן ברזל קדושת הגוף או פרסו על המת משולמי' זוזי':

ג ההיא איתתא דעיילי ליה לגברא איצטל' דמילת' שכיב שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנ' אמר רבא קנייה מיתנ' ואע"ג דהלכה כר' יודא דאמר הדין עמה והן שלה מ"מ מודה הכא דמחוסר גביינא וכיון דאכלו או מיגנב לאו יורשין בעי לשלומי ברשיתייהו קיימי ורבא לטעמיה דאמ' הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד ומה דפרסוה אמיתנא הוי כהקדש קדושת הגוף ומשלמי זוזי והטור כתב סתמ' וכן הקדישו היורשי' נכסי צאן ברזל שמפקיעי' מידי שעבוד כו' וליתא דדוק' קדושת הגוף בעינן ומ"ה לא אשתכח אלא גבי בהמה שהקדישו קדושת הגוף ולא בע"א כלל ודין הבגדי' שפורסי' האידנא על המתים וחילוק בנגעו למיטה אי לא אכתוב אי"ה בפ' נגמר הדין:

דין אם הכניסה לו ב' כלים באלף זוז ועמדו אח"כ על ב' אלפים אחר נוטלתו בכתובתה וא' נותנת דמים ונוטלתו וכן בולדו' נכסי מלוג בין של שפחה בין של בהמ' נותנת דמים ונוטלת' ובעודה תחתיו עושה בהן מה שירצה:

אמר רב יהודא הכניס' לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על ב' אלפים א' נוטלתו בכתו' וא' נותנ' דמי' ונוטלתו משום שבח בית אביה וכתב הטור שכן הדין בולדות של נכסי מלוג שלה בין שפחה בין בהמה אף שהן לבעל כשיוצאת נותנ' דמיה ונוטלתן

והרמ"ה כתב שמטעם זה אינו רשאי למוכרן אפי' בעודה תחתיו ולא נהירא לא"א הרא"ש דודאי בעודה תחתיו עושה בהן כל מה שירצה אלא שאם שיירן נותנ' דמי' ונוטלתן ע"כ ומסתבר דבריו דאמרינן בפ' האשה שנפלו סי' י' ומודה חנניה שאם נתגרשה שנותנת דמים ונוטלתן משום שבח בית אביה דמשמע דוק' לאח' מית':

ה

דין דהאידנא אין מחייב הבעל בכחיש ופחיתא אלא הכל לפי המנהג ודווקא כשכותבי' בשומא כל מה שהכניסה לו אבל האידנא שכותבי' כל סך הנדוני' בשוה בין הכניסה לו בין לא הכניסה לו אין שמין הבגדים והכלים אלא לפי שווין א"ל שהבגדים יתירות על הך שכתוב בנדוניא:

פסק כתב הרי"ף ודייק רבותינו מדקתני במתני' בעבדי צאן ברזל וה"ה בנכסי צאן ברזל אם מתו מתו לו ולא קתני אם פחתו פחתו לו דוקא כעין מתו ממש דלא משמשי מעין מלאכתן כלל וכמאן דליתנהו דמי וחיי' באחריו' ומשלם דמים אבל אי איתנהו אע"ג דבלו טוב' ופחתו אי משמשי מעין מלאכתן נוטלתן האשה ואין משלם דמים ואנן לא חזינן להאי דיוקא דהא מקשינן בסוגי' למאן דאמר כל היכי דמחייב באחריות אכלי בתרומ' מהא דתנן כהן ששכר פרה מישר' אע"פ שמזונתי' עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה ומפרקינן נהי דמחייב באונס בכחשא וביתירו' דמיה מי מחייב ומדקא מפרקינן הכי גבי שכירות פרה מכלל דגבי צאן ברזל מיחייב אף בכחישה וביתירות דמיה ולהכי אכלי בתרומה ושמע מינה דליתא להאי דיוקא דדקדקו קמאי ז"ל ומיהו אע"ג דדינא דגמר' הכי לא מחייבינן לי' לבעל השתא בכחישה וביתרות דמיה כיון דלא נהגי עלמא הכי וכל מאן דמקבל נכסי צאן ברזל וכתב עליה אחריות אדעתא דמנהג' הוא דמקבל להו עלי' הילכך לא מקבל אלא לפום מנהג' ע"כ והאי מנהג' דכת' הרי"ף הוא נפשט מהוראת הגאונים ואף בהותירו כתב הרמב"ם וז"ל וכמו שאינו מקבל הפחת לפי מנהג זה כך אינו מקבל שבח אם הותירו דמיהן לפי מנהג זה וכ"ד כל האחרונים ונרא' בעיני דדוקא היכא שכתבן בשומא שהכניסה לו לנדן והוא מוסיף כנגדן אז שורת הדין כן לפום מנהגא אבל האידנא שכותבין כל סך נדוניא בשוה בין הכניסה לו בין לא הכניסה לו פשיטא שאין שמין את הבגדי' והכלי' אלא לפי שויין א"ל שהבגדי' יתירות על סך שכתב בנדוניא שהכניסה לו א"כ הן מנכסי מלוג מה שפחתו פחתו לה ומה שהוסיפו הוסיפו לה ועיין בפ' נערה שנתפתתה סי' נ':

1

דין בת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדי' בתרומה ושם ביארנו בגרושה יש זכייה לעובר א"ל שיש לו כבר בנים אחרים וביארנו דהמזכה לעובר לא קנה א"ל לבנו:

מתני' בת ישראל שניסת לכהן ומת והניח' מעובר' לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר שהעוב' פוסל ואינו מאכיל דברי ר"י אמרו לו מאח' שהעד' על בת ישראל לכהן אף בת כהן לכהן ומת והניח' מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים משום בנים אין לו בנים אוכלי' משום אחי' או משום משפחה כו' ומסיק דזו וס"ל קא' דשמואל ס"ל המזכה לעובר קנה מ"ה פוסל את העבדי' משו' חלקו מהשת' ירא' דלית' לר"י דהא שמוא' לא ס"ל כוותי' אלא משו' ס"ל המזכה לעוב' קנה ואנו ק"ל בפ' מ"ש המזכ' לעובר לא קנה א"ל המזכה לבנו שקנה אפי' במעי אמו מפני שדעתו קרובה אליו כדאיתא התם ואף שיש לחלק בין מתנה לירושה הבאה מאליה כדאיתא בפ' מי שמת מ"מ לא ס"ל כוותי' מדתנן בפ' יוצא דופן תינוק בן יום א' מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה ודקדק התלמודא ופריך יום א' אין אבל עובר לא ומשני רב ששת דאיירי בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה פי' שעבר ונשאה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ויש לו בן יום מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה לפי שהוא חלל ודוקא בן יום א' אבל עובר לא ולאפוקי מר"י דאמר עובר נמי פוסל והלכה כסתם משנ' דאתי לאפוקי מר"י ודעת התו' לשם דרב ששת פליג אשמואל דהכא דסבר לרבנן אפי' אין לו בנים אוכלים משום האחין אבל לית להו דיש לעובר זכייה אפי' בירושה הבא' מאליה אלא איתי להו ודוק' ביש לו בני' הוא דפליגי עליה דר"י וס"ל כר"ש בן יוחאי דאמר בברייתא כולם זכרים יאכלו והעובר אינו פוסל דכל היולד מחצה זכר ומחצה נקיבה ומיעוט מפילות וסמוך מיעוט דמפילות למחצה נקיבות והוו להו זכרים מיעוטא ודומה לזה אמרינן לקמן בפרק האשה היית' לו חמות אינו חושש' אע"ג דרוב מתעברות ויולדו' משום דכל המתעברות יולדות מחצה זכרים ומחצ' נקיבות כו' וכה"ג בפ' בהמה המקשה גבי מבכרת שהפילה כו' והשת' שפיר משני רב ששת דמתני' לא אתי' לאפוקי מר"י אלא בשתי נשים ויש לו בנים מאשה אחרת דאז לא חיישינן לחלקו של עובר אבל לא הי' לו בנים בודאי יש לו זכיי' לעובר ומ"ה לא אוקי ביש לו אשה אחרת גרושה ויש לו בן הימנה דדוקא בן יום א' אבל עובר לא שאין לו זכייה לאוכלין משום כל המשפחה ולאפוקי מר"י אלא דס"ל לרב ששת דכ"ע מודו בירושה הבאה מאליה יש לו זכייה לעובר

א"ל שיש לו בנים אחרים ומטעמא דפרישי' וכן תירץ ר' אפרים ודווקא מזכה לעובר לא קנה כיון דאינו בעולם לא גמר בדעתו להקנות אפי' במתנת שכיב מרע חוץ מבנו שקרובה דעתו אליו וגמר ומקנה אף במתנת ברי וכן דעת הרא"ש ודלא כדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל אין לעובר חלק ירושה כלל עד שיולד וכבר השיג עליו הראב"ד:

ז

דין העובר והיב' והאירוסין והחרש ובן ט' שנים ויום א' פוסלין ולא מאכילים גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין ממזר וחלל אפי' ספק בן ט' פוסלין והיינו כשבא לפנינו והוא ודאי בן ט' אלא שנסתפק אם היה בן ט' בשעת ביאה אבל אם גם כשבא לפנינו ספק הוא אינו פוסל ודין נפל הבית עליו ועל אשתו שחיא בת אחיו צרתה חולצת ולא מתייבמת:

מתני' העובר והיבם והאירוסין והחרש ובן ט' שני' ויום א' פוסלין ולא מאכילין ספק בן ט' כו' ספק שאינו פי' הוי נמי כבן ט' ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא פי' פוסל לעניין אירוסין כגדול נפל הבית עליו ועל בת אחיו פי' שהיא אשתו ואינו ידוע איזה מהן מת תחילה צרתה חולצת ולא מתייבמת ומפרש תלמודא למתני' העוב' אי בת כהן לישראל פסול לה בנעוריה פרט למעוברת אי בת ישראל לכהן לא מאכיל לה יליד מאכל שאינו יליד אינו מאכיל והיבם אי בת כהן לישראל פסיל לה ושבה אל אביה פרט לשומרת יבם ואי בת ישראל לכהן לא מאכיל לה קנין כספו אמר רחמנא והאי קניין דאחיו הוא והאירוסין אי בת כהן לישר' פסל לה דקני לה בהוויי' דכי תהיה אמר רחמנא ואי בת כהן לישראל לא מאכיל לה מ"ט משום דעולא דאמר דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומ' טפם אמרו אינו אוכלת בתרומה גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותי' והחרש אי בת כהן לישרא' פסיל לה דהא קניא בתקנתא דרבנן ואי בת ישראל לכהן לא מאכיל קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו בר קניין הוא בן ט' ויו' א' כו' קאי אהנך פסולי' דפוסלי' בביא' כבן ט' כו' וכדתני' בן ט' ויום א' גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על הכהנת ועל הלויה ועל הישראלית פסלוה ולא דווקא פסול קהל אלא אפי' פסול כהונה כגון חלל פוסלין בביאתן ומ"ה תני בסיפא משנה יתירה כל שאינ' ראוין לבא בישראל הרי אלו פוסלין לאשמועינן דהכי איירי אפי' בחלל וספק בן ט' דפוס' בביאתו פי' התו' דאיירי בשעה שבא לפנינו הוי ודאי בן ט' אלא שהיה ספק כשבא עליה דלא מוקמינ' לית אחזקה קמיית' אלא אזלינן בתר השתא דחזקה קמייתא איתרע ליה אבל אי הוי אף ספק בשעה שב' לפנינו אוקמינ' אחזקה קמיית' ואינו פוסל מתרומה א"ל מכהונה דלא אוקמינ' אחזקה ביוחסין:

ח

דין עכו"ם ועבד שבאו על הכהנת ולויה וישראלית שפסולה לכהונה:

גופא בן תשעה שנים ויום א' וכו' מה"מ אמר רב דאמר קרא ובת כהן כי תהי' לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסולה ומדהוי מצי למכתב בת וכת' ובת לרבות לוייה וישראלית ואין לי אלא לתרומה לכהונה מניין ק"ו מגרושה ומה גרושה שמותרת בתרומה פסול' לכהונ' זו שאסור' בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה ואף שאין מזהירין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא עכו"ם ועבד דלא תפסי בהו קידושי' ולית' בקרא דכי תהיה לאיש זר וגו' נפקא מדר' יוחנן דאמר מניין לעכו"ם ועבד שבאו על הכהנת ולויה וישראלית שפסלוה דכתי' קרא אחרינא ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנו' וגירושין בה יצאו עכו"ם ועבד שאין אלמנו' וגירושין בה ודרשינן נמי בת ובת כדלעיל:

ט

דין האונס והמפתה והשוטה לא פוסלין ולא מאכילין ואם אינן ראוין לבא בקהל פוסלין: ט האונס והמפת' והשוט' לא פוסלין ולא מאכילי' ואם אינן ראוין לבא בישראל הרי אלו פוסלין כיצד הרי ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה עיבר' לא תאכל בתרומה נחתך העובר במיעיה תאכל בתרומה היה כהן שבא על בת ישראל לא תאכל בתרומה עיברה לא תאכל בתרומה ילד' תאכל נמצא כחו של בן גדול משל אב והשוט' תנייני' להא דת"ר שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום:

דין ארוסה שהיו מרננים אחריה שזינת' עם ארוס' ועם אנשים אחרים אע"פ שבא עליה ארוס' בבית חמיו ביאה שקרוב לודאי שלא נתעברה מאותה ביאה הולד ספק ממזר ואם בא עליה ביאה שנוכל לומר שממנו נתעברה הולד כשר ואם בדקוה ואמרה לכשר נבעלתי כשר אפי' דיימ' מעלמא ולא מיניה והיכ' דדיימא מיניה ולא מעלמא כשר אפי' בלא בדיקה היכא שבודאי בא עליה:

איתמר הבא על ארוס' בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי והך מימרא מפ' בפרק י' יוחסין בתלתא ענינא בחד עניינא מפרש דפליגי בספיקא בודאי אי אסור בודאי ממזר או לא ולית' נפקותא בפלוגתייהו דק"ל כר"א דאמר ספיקא בודאי או ספיקא בספיקא אסור וכדפרישי' לעיל בפ' החולץ סי' ה' עוד מפרש בעיי' אחריתי דרב סבר הולד ממזר ואסור בישראל ושמואל סבר הולד שתוקי שמשתיקי' אותו מנכסי אביו ואע"ג. דתפס ולעולם אסור בבת ישראל ומר אמר חדא כו' ולא פליגי ולפי זה הלכתא כתרווייהו ודוק' כשלא בדקו את אמו אבל אי בדקוה נאמנת לומר לארוס נכבעלתי

כמו שנאמנ' לר"ג לומר לכשר נבעלתי והלכה כר"ג דאמר נאמנת בפ"ק דכתובות ועוד מפרש בגוונא תליתאי דשמואל דאמר שתוקי היינו בדוקי שבודקי' את אמו ואם אומר' לארוס נבעלתי נאמנת ולהאי לישנא פליגי רב עליה וסבר אפי' בדקו את אמו כו' אינו נאמנת ולפי זה לא ק"ל כרב אלא כשמואל כדפרישית ובפ' י' יוחסין פסק נמי רבא כאבא שאול שקרא לשתוקי בדוקי ופליגי בהו רבא ואביי רבא מפרש דאיירי בדדיימ' מעלמ' פי' נחשדת בזנות מאחרים אבל לא דיימ' מעלמא אלא מיניה בתר דידיה שדינ' מאחר שבא עליה בודאי פעם אחת דלא גרע מאנוסה ומפותה דמתניתי' שאם ילד' תאכל ואע"ג דלכ"ע אסו' כמו שאסור' לאונס ולמפתה משום ביאת זנות כ"ש הכא דלכ"ע אסורה משום א"א ולהאי ארוס היתיר' ודוחק לומר דאיירי דווקא בשניה' חבושין בבית האסורין ואביי אמר אפי' בלא דיימ' מעלמא סבר רב הולד ממזר כשם שזינת' עמו כן זינת' עם אחרים א"ד בבא עליה כ"ע לא פליגי דבתר דידיה שדינן פי' היכא דלא דיימ' מעלמא והכי איתמר ארוס' שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הול' שתוקי אמר רבא מיסתברא מילת' דרב דלא דיימ' מיני' ודיימא מעלמא אבל דיימ' מיניה פי' שבא עליה אע"ג דדיימי נמי מעלמא בתרי' דידיה שדינן ואייתי ראיי' ממתני' דלעיל דקתני ילדה תאכל כו' ואיירי בכה"ג ואביי פליג עליה ואמר דאפי' בדיימ' מיניה ודיימי מעלמא נמי פליג רב ומתני' איירי בלא דיימי כלל וקמ"ל מתניתין דתאכל ותלינן בהאי מאנס או מפתה שבא עליה וסוגיא דילן תופס לשון בתר' דהתם דפליגי רב אפי' היכא שבודקין את אמו דאל"כ מאי מייתי ראיי' ממתניתי' דילדה תאכל משום דבדקו אותו ואמר' ממנו הוא מ"ה תאכל אלא אף בבדוקי פליג והלכה כמ"ד שהו' לישנא בתרא דלא פליג רב אלא בדיימ' מעלמא ולא מיניה ואפ"ה סבר שמואל דכשר אם בודקי' את אמו כך נ"ל לפרש מאח' שהביא הרי"ף והרא"ש סתמא הך תרתי לישנא ורגילי' למיפסק כלישנא בתרא בכל דוכתי' והרמב"ם כתב העם מרנניה אחריה שזינת' עם ארוסה ועם אנשים אחרים אע"פ שבא עליה ארוסה בבית חמיו הולד ספק ממזר כשם שהפקיר' עצמה לארוס כך הפקיר' עצמה לאחרים ואם נבדקה ואומרת לארוסי נבעלתי כשר וכן כתב הטור אחריו וכתב המגיד משנה שתפס הרמב"ם לחומרא כלישנא קמא אבל לישנא בתרא ס"ל דאף בדיימ' מיניה ומעלמ' הולד כשר אפי' בלא בדיקה ותימא שהרי אף הרמב"ם מורגל בשיטת הרי"ף לפסוק כלישנא בתרא דהתם דפליג רב אפי' היכ' דבדקו אותה וא"כ דברי רבא דאמר מסתברא מילתא דרב כו' איירי נמי דוקא בבדקו אותה וכן מה שאמ' בבא עליה כ"ע לא פליגי כו' לא איירי אלא בבדקו אבל זה דוחק נהי דרב איירי נמי בבדקו כי היכי דפליג עליה שמואל אבל כ"ש דאיירי נמי בלא בדקו וא"כ כל הסוגיא

דאזיל אליבא דרב אייריי אף בלא בדקו דהא סתמא קאמר וכמו שכתב המ"מ דללישנ' בתרא אף בדיימ' מיניה ומעלמ' כשר בלא בדיקה ונראה בעיני דהרמב"ם ס"ל הכא שלא בא לישנא בתרא להקל ולומר דבבא עליה כ"ע לא פליגי אפי' בדיימ' מיניה ומעלמא אלא בדיימי מיניה ולא דיימי מעלמא הוא דמקיל ולאפוקי מאביי כלישנא קמא וכן פי' התו' להדיא וכן מסתבר דהאי א"ד דקאמר תלמודא כו' לא בא להקל אלא במה דפליגי בלישנ' קמא וכן השיט' בתלמודא וגם דאמר בבא עליה כ"ע לא פליגי אייריי מסתמא דומיא מה שאמר אחריו דבארוסה שעיבר' פליגי דפליגי בדיימי מיניה ולא מעלמ' אבל מ"מ קשה ס"ס הלכה כרבא לגבי אביי וא"כ שרי אפי' בדיימ' מיניה ודיימ' מעלמ' מאחר שבוודאי בא עליה ואפשר דהרמב"ם אייריי בכה"ג מה שבא עליה הארוס בוודאי היינו ביאה שממנה לא נתעברה כגון שראינו שבא עליה בתוך ששה חדשים קודם לידתה בכה"ג אמרינן שהולד ספק שהרי היא נחשדת לגבי כ"ע א"כ האי ביאה לא מהני כולי האי ולומר איגלאי מילתא למפרע שממנו נתעברה מאחר שהיא חשודה אבל אם ראינו ביא' שנוכ' לומר שמאותה ביאה נתעברה כה"ג פליגי אביי ורבא וסבר רבא דבתר דידיה אזלינן וקצת משמע לשון הרמב"ם כן דלא אייריי בביאה שממנו נתעברה אלא שידוע שבא עליה הארוס פעם אחת וכן נ"ל עיקר ואם היה בא מעשה לידי הייתי מכשירו לקהל בכה"ג בביאה ודאית שנוכל לומר שממנו נתעברה מ"מ לא מלאני לבי להכשירו לכתחילה לכהונה היכא דדיימ' מיני' ודיימא מעלמא דשמא הלכה כלישנא קמא דמודה רבא בזה בפרט מאחר שכמה מפרשי' תפסו שיטה זו אליבא דרמב"ם דתפס כל כלישנ' קמא לחומרא בשלמא לבא בקהל הוא בדיעבד וראוי לסמוך על לישנא בתרא דאזלינן בתרי' בכל דוכתי' ומה שכתב הרמב"ם שאם נבדקו כו' דכשר בדיימ' מיניה ומעלמא לאו דווקא אלא אפי' דיימ' מעלמא ולא מיניה דלעולם בדוקי כשר ואפי' לא ידעינן דבא עליה בלישנא בתרא דפליגי בהכי אלא שבא להשמיענו לנו דבלא בדיקה הולד ספק ממזר אפי' בדיימ' מיניה מתרווייהו ובא עליה אבל אין זה חידוש כ"כ שכשר בבדיקה אפי' לא דיימ' מיני' דהלכה כאבא שאול דכל בדוקי כשר ומאחר דק"ל כלישנא בתרא א"כ היכי דדיימ' מיניה ולא מעלמא כשר אפי' בלא בד בדיקה והיינו היכ' שבודאי בא עלי' ואף הרמב"ם לא כתב שהולד ספק ממזר בלא בדיקה אלא בארוסה שעיבר' ולא בבא עליה:

יא

דין דאם שניהם שותקי' הולד ספק ממזר ואם הוא אומר ברי לי שהוא כשר אעפ"י שהיא מכחישתו כשר ואם היא טוענת ברי שהוא כשר והוא שותק כשר בין ליוחסין

בין לעניין ירוש' ואם הוא טוען ברי שהוא ממזר הוי ממזר אע"פ שמכחישתו ואם היא טוענת ברי שהוא ממזר אינ' נאמנת ובפנויה אע"פ שהיא נאמנת להכשיר הולד ליוחסין כשאין מכחישה מ"מ לעניין ירושה אינ' נאמנת אפי' בא עליה ודיימו מיניה:

פסק כתב הריטב"א וז"ל אפי' כשהיא אומרת דמארוסה היא אם הארוס מכחיש' בבריא ואמר שלא בא עליה כלל אינו נאמן הוא לפוסלה אבל נאמן הוא על הבן דהא בריא ובריא הוא והתורה האמינה את האב על הבן לומר שהוא ממזר שנא' כי את הבכור בן השנואה יכיר אפי' בבנו המוחזק בכשרו' גמור' כ"ש בזה דאיתר' ליה וכן כ' הרמב"ם ז"ל והיכא שהבעל טוען בבריא שהוא כשר והיא מכחשת הולד ספק ממזר כיון דברי ובריי הו' ואם הו' טוען שלא זזה ידה מתחת ידו הוא נאמן להכשירו כיון שהאמינתו תורה לפוסלה כ"ש שנאמן הוא להכשירו דאית לאמו חזקה דכשרות והיא לאו כל כמיניה לפוסלו אפי' טוענת שהיא שוגגת וכ"ש אם טוענ' שהיא מזידה שאינ' נאמנת על עצמה וכתב הריטב"א דטע' דמסתבר' הוא ואם היא אומ' שהוא פסול והבעל שותק אין הולד ממז' ודאי על פיה שלא האמינה תורה לפסול אלא להכשר דמסייע לה חזקה דגופא הילכך הוי הולד ספק ממזר כללא דמילתי' שניהם שותקי' ספק ממזר ואם הוא טען בבריא שהוא כשר אעפ"י שהיא מכחישתו כשר ואם היא טוענת בבריא שהוא כשר והוא שותק כשר הוא טוען בבריא שהוא ממזר הרי זה ממזר ואעפ"י שהיא מכחישתו היא טוענת בבריא שהוא ממזר אינו נאמנת אעפ"י שהוא שותק והולד ספק ממזר ומאי דאמרינן שהיא נאמנת להכשירו לא תימא ליוחסין ולהשיאו בת ישראל אלא לעניין ירושה נמי דכיון דארוס הוא והיא טוענת בבריא דמיניה הוא בודאי מכשירין ליה ובתר ארוס דהוי היתיר' שדינן ליה וה"מ בארוס' או בא"א אבל בפנויה שילדה ואמר מפלוני הוא אעפ"י שנאמנ' עליו להכשירו ליוחסי' מדשמואל ואבא שאול כשהוא שותק או בשאינו זכור או שהוא במדינת הים מ"מ אינה נאמנת עליו ליורשי' אפי' היכא דבא עליה ודיימ' מיניה שכשם שזינתא עמו כך אפשר שזינת' עם אדם כשר דעלמא ואין הנאמנ' שלה באדם מסוים יותר מבאחר אלא הנאמנות הוא שנבעלה לכשר לה משום חזקה דגופ' כדאיתא התם אפי' בפלגש המיוחדת לו אינו נאמן עליו וכן עיקר עכ"ל וכל דבריו ישרים אלא במה שהוא אומר שאינו נאמן לפסלה לכהונה לא נהירא לי כלל דהא לא אמר ר"ג שהיא נאמנ' אלא בברי ושמא אבל בריא ובריי לכ"ע לא ואם באת לחלק בין ארוס' לפנויה דמחזקינן מארוס יותר ממה שיש בפנויה לומר שמוכשר נבעלה לפי שלכ"ע אסיר' וליה שריא כדמסיק תלמודא לעיל בסוגיא א"כ איך אמרינן בפ"ק דכתובות סי' מ"ב גבי ארוס ובהא כי לא מודה מי מכשיר ר"ג כו' ומאי פריך דילמא גבי פנוי' בעינן רוב כשירי'

אבל גבי ארוס מחזקינן ליה בארוס' וחשוב כרוב כשרי' אלא ש"מ דאין חילו' בין ארוסה לפנויה לענין הכשר האשה ומ"ש שגבי פנויה אינו נאמנ' לעניין ירושה יפה כתב ומ"ה כ' האחרוני' שאם הוא אינ' לפנינו לבודקו והיא אומרת שמפלוני נבעלה שאין מאמיני' לה והב"ד מוחין שלא תקרי שם הילד על שם אבותיו דאין מאמינים לפרוצ' דכשם שזינת' ממנו כך זינת' מאחר לא מטילין פגם במשפחה או שמא יבא אח"כ לירש בנכסי אביו ושמא ישתכח הדבר וכ"ש אם הוא מכחישה:

עיין לקמן בס"פ נושאי' על האנוסה:

יב

דין מי שזינה עם פנויה או עם א"א אם הוא מודה פוטר מן החליצה ומן היבום וכ"ש שזוקק ליבום אם מת לו אחיו:

פסק כתב הטור בשם הרמב"ם וז"ל מי שזינה עם פנוי' או עם א"א ונתעבר' ואמרה זה העובר ממנו הוא אפי' הוא מודה לה אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה הרי זה ספק לענין יבום שכמו שזינת' עמו כך זנתה עם אחר ומאין יודע שזה בנו ודאי והרי אין לו חזקה לעולם ספק הוא להחמיר דנין בו ולא מתייבמת ע"כ ומ"מ הרא"ש ז"ל כ' בתשו' כלל פ"ב על א' שהי' לו משרת' בביתו והיתה מיוחדת לו וילדה ואמר שהוא בנו שפוטר את אשתו מן היבם ואעפ"י שלא רצה ליכנס למילה כשמלוהו והביא דברי הרמב"ם וכתב דבריו תמוהין מאחר שקורהו ספק למה כת' שיורשו ומוציא הממון מחזקת היורשים הודאין אי משום שהאב נאמן על בנו כר' יודא א"כ לעניין חליצה נמי יהא נאמן ואז לפי דבריו בנדון זה שהיתה מיוחדת לו בביתו וילד' ואומר שהוא בנו אפשר דבכי האי גוונא לא קאמר שתחלוץ כי הוא לא כת' אלא זכות באקראי פנויה דומיא דא"א ע"כ ולי נראה דעיקר טעמו של הרמב"ם דאזיל לשיט' דאין הלכה כר' יהודא שהאב נאמן על בנו אלא לענין בכורה כדברי ה"ג והיינו לענין ירושה וה"ה שנאמן נמי בלי בכורה שהוא בנו כדי ליורשו אבל אינו נאמן כלל לומר עליו שהוא ממזר וכן לעשותו בן גרושה וחלוצה וה"ה שאינו נאמן נמי לומר שהוא בנו כדי לפטור את אשתו מן היבום היכא דאיכא קצת סברא כנגדו לומר כשם שזינתה עמו אבל לפי מה דק"ל כרוב המחברים דאביו בכל ענין נאמן על בנו ואפי' לפוסלו ולהוציאו מחזקת כשרות וכאשר נכתב אי"ה בפ' עשרה יוחסין כ"ש שנאמין עליו שהוא בנו ופוטר שפיר מן החליצה ומן היבום וכ"ש שזוקק ליבום אם מת לו אחיו:

יג

דין עבד פוסל משום ביאה ואינו פוסל משום זרע ממזר פוסל ומאכיל וכהן גדול פעמים פוסל:

העבד פוסל משו' ביאה ואינו פוס' משו' זרע כיצ' בת ישראל. לכהן בת כהן לישראל וילדה הימנו בן והלך הבן ונכבש על השפח' פי' נדבק ונדחק עלי' ולשון גנאי הו' וילד' הימנו בן ה"ז עבד היתׄ' אם אביו בת ישראל לכהן לא תאכ' בתרומ' בת כהן לישר' תאכ' בתרומ' ממזר פוסל ומאכי' כיצד בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה הימנו בת והלכה הבת ונישאת לעבד או לנכרי וילד' הימנו בן הרי זה ממזר היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה כ"ג פעמים שהוא פוסל כיצד בת כהן לישראל וילדה הימנו בת והלכה הבת וניסת לכהן וילדה הימנו בן הרי זה ראוי להיות כ"ג עומד ומשמש ע"ג מזבח מאכיל את אמו ופוסל אם אמו זאת אומרת לא כבני כ"ג שהוא פוסלני מן התרומה ומה שאומר' מתני' דעבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אין הלכה כן אלא הולד כשר אפי' מאשת איש דאפקר' רחמנא לזרע כאשר כתבנו דלעיל בפ' החולץ והא דממז' פוסל ומאכיל נסקא לן מזרע אין לה עיין עליו מ"מ ומסיק דלזרע זרעה לא בעי קרא דבני בנים הרי הן כבנים ולא תימא לפי זה יותר מדור שלישי אמו אינו פוסל ומאכיל דבודאי כל זרע זרעה עד סוף כל העולם חשוב זרעה והא דאמר תלמודא זרע זרע' לא בעי קרא משום דבני בנים הרי הן כבנים ה"ק מאחר דבני בנים הרי הן כבנים ק"ו דזרע זרע' עד סוף כל הדורות חשוב זרע ולא אייתי ראייה מבני בנים כו' אלא דלא תימא דוקא זרע ממש קאמר שהיא בנה ולא היוצא מזרעה שהרי אפי' במקום שנא' בן אמרינן בני בנים הרי הן כבנים ולא דוקא בן ממש קאמר כ"ש במקום שנא' זרע:

פרק שמיני

א

דין הערל שמתו אחיו מחמת מילה וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה נשיהן ועבדיהן יאכלו בתרומה פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו ונשיהן לא יאכלו ואם לא ידעה משנעשה פ"ד וכ"ש הרי אלו יאכלו ודין מי שנעשה פ"ד **אחר שלקחה שצריך לגרשה ודין שמותר לסוכו לקטן בשמן של תרומה קודם המילה**:

הערל שמתו אחיו מחמת מילה וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה נשיהם ועבדיהם יאכלו פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהם יאכלו נשיהן לא יאכלו שפוסל בביאתו ואם נעשה פצוע דכ' אחר שלקח' ומאותו הפעם לא ידעה הרי אוכלת בעבור בעלה אבל ידעה פסלה

בביאה כשאר חייבי לאוין ושמעינן מהאי מילתא מי שנעשה פצוע דכא אחר שלקח אשה שצריך לגרשה לפי שהיא אסורה עליו והא דאוכלת ביני ביני קאמר קודם שגרשה ואמרינן בגמ' לר"ע יליף ערל מטמא בכל דוכתא דכתי' איש איש מזרע אהרן צרוע או זב וגו' לרבות ערל כטמא ור"א יליף תרומה בג"ש תושב ושכיר מקרבן פסח שאין ערל אוכל בו מ"מ מילת זכריו ועבדיו אינו מעכב מלאכול בתרומה כמו שמעכבו פסח לפי שנאמר ומלתה אותו אז יאכל בו בו הוא דמעכב אבל לא בתרומה וק"ו במעשר ועוד תלתא בו הנאמרי' בפסח כולהו אתו לדרשא תושב ושכיר לא יאכל בו איירי בתוש' ושכי' עכו"ם ואת' לארוי בו משומד פוסל שהו' כתושב עכו"ם אבל במעשר שני ותרומ' אינו משומד פוסל ובו דכל ערל לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל מצה ומרור וכן בו דבן נכר וגו' בא נמי לארוי מי שנתנכר לאביו שבשמים אחר עשיית הפסח וחוזר בתשוב' קודם אכילת הפסח אף שאינו אוכל בפסח מ"מ אוכל במצה ומרור כך פירשו התו' בשם ר"י והוא עיקר ובגמ' בעי ערל קטן תוך שמנה אם מותר לסוכו בשמן של תרומה ובעי ר' זירא למיפשט לאיסורא ודחי רבא ומשמע דלא נפשטה וכן כתבו התו' וכתבו דבירושלמי נפשטה להיתר וחלק על תלמוד שלנו ולפי מה שכתבתי בפרק כיצד הרגל סי' ה' דכל בעיא שלא נאמר להדיא תיקו נוכל לפשט' ממקום אחר הכי נמי נימא דרבא דאמר לר' זירא ותסברא כו' ודחי ליה מה שרוצה לפשוט לאיסור' פליג וסבר מותר כמו שפשיטא לתלמוד ירושלמי להיתר ומ"ה לא הבי' הרמב"ם בספרו שסבר דלא אסרינן אלא לערל ממש כמו שפי' וליכא למימר מ"ה לא הביא בספרו שסמך אסתם ערל שכת' אסור לאכול תרומה זה אינו דהא במתנית' נמי נאמר סתם ערל ואפ"ה בעי על קטן והיינו משום דסתם ערל בגדול איירי ששייך בו אכילה לאפוקי קטן קודם זמנו דלא שייך ביה אלא סיכ' לחוד אלא כמו שפירש' הילכך מותר לסוכו בשמן של תרומה לקטן קודם מילה:

ב

דין ערל שנטמא במת מקבל הזאה שלישי ושביעי ואח"כ מל וטובל ואוכל קדשים לערב:

אמר ר' יוחנן משום ר' בנאה ערל שנטמא במת מקבל הזאה שלישי ושביעי ואח"כ מל וטובל ואוכל בקדשי' לערב שכן מצינו באבותינו שקיבלו הזאה בימי יהושע קודם שמלו:

ג

דין גדול המל את עצמו צריך פריעה ודין דבשבת לא יהיו שני מוהלים כלל וחיוב כרת איכא כשמל ולא פרע הוא בעצמו בשבת אבל אי שכח ציצין המעכבי' יכול לומר לחבירו שיגמור בשבת:

אמר רבה בר יצחק אמר רב לא נתנ' פריעת מילה לאברהם אבינו שנאמר בעת ההיא אמר ליהושע עשה לך חרבות צורים ושוב ומל את בני ישראל ומאי לשון שוב אלא אפריעה וכתבו התו' אע"ג דאברהם אבינו לא נצטווה מ"מ פרע מילתו כדאמרינן בב"ר דאפי' עירובי תבשילין קיים וא"ל דעד יהושע לא נתנה הא כתי' אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא הלכ' למשה מסיני וישראל אסמכי' אקרא. ויראה לי מזה שאפי' גדול שמל את עצמו צריך פריעה ולא כמו שכתב רא"ם הא דאמרינן מל ולא פרע כו' ה"מ בקטן אבל בגדול אין צריך לפרוע וראייה מקטיע בר שלום שמל ולא פרע והטעם כתב בב"ר באברהם לא נאמר את בשר ערלתו לפי שלא היה צריך אלא חיתוך בשר לפי שכב' נתעמך ע"י תשמיש אבל ישמעאל שהיה ילד הוזקק לחתוך אות' בשר ולפרוע כו' עכ"ל ומהא שכותבין התו' נראה דע"כ לא ס"ל בהא כב"ר אלא כסתם משנה מל ולא פרע כו' ולא חילק בין קטן לגדול ועוד מדלא נקט מלו ולא פרעו אלא מל ולא פרע ש"מ דאגדול שמל עצמו נמי קאי א"נ דב"ר ה"ק שלא היה צריך לאברהם אלא צער החתך החתך היה לגביה עיקר ופריע' בקל נעשה משא"כ בישמעאל שעיקר הצער והטורח הוא בפריע' כמו שאנו רואי' עכשיו ומקטיעה בר שלום ליכא ראייה דמאן נימא לן דלא עביד פריע' ומה שלא הוזכר בתלמוד אין זה חידוש כמו שפי' דבקל הוא לעשות פריעה קטנה למי שנתמעך בתשמיש ועיק החידוש משמיע לך התלמוד דקטעיה לרישי' דערלתה בשיני' א"נ שלא היה לו עת הכושר לעשות פריעה מפני האומו' מ"מ אין חידוש שהוא מזומן לחיי העול' הבא מאח' שהוא קידש השם ומאי דה"ל למיעבד עביד אבל לעולם בין קטן בין גדול צריך לעשות פריעה דהלכה למשה מסיני הוא ולכאור' נראה מאחר שמצות פריעה לא נאמר להדיא בתורה אע"פ שמעכבת מ"מ עיקר מצות מילה הנאמר' בתורה היא חתך וא"כ מותרים להיות שני מוהלים בשבת אחד לחתוך וא' לפרוע ולא נימא האי דקחתך חילל שבת דהא לכ"ע פלגא מצוה קאעביד וכן מצאתי בקובץ א' ישן מדויק וז"ל ב' מוהלים מותרים להיות א' חותך וא' פורע בשבת דכל חד וחד עביד פלגא דמצוה תו' וכן בספר התרומה מתיר ב' מוהלים בשבת להיות א' מל וא' פורע עכ"ל אבל בתשו' מהרי"ב מצאתי וז"ל לעניין ב' מוהלי' בשבת א' למול וא' לעשות פריעה נ"ל דאין נכון כיון דתנן מל ולא פרע כאלו לא מל נמצא דקמא חילל שבת בלא גמר מצות מיהו כרת

אינו חייב כדאמרי' בפ' ר"א דמילה גבי הא דתניא שאם לא הלקיט את ציצית המעכבות המילה בשבת חייב כרת ופריך מאן א"ר כהנא אומן המוהל שחילל השב' שהרי לא גמר מצותו ופריך רב לימא ליה אומן אני עבדי פלגי מצוה את עבדיתא פלגא דמצוה כו' פרש"י מאחר שהתחיל ברשות התחיל וחבורה דעבד ברשות עבד ואמאי חייב עכ"ל מיהו נמי אע"ג דחיוב ליכא איסורא מיהא איכא דאי שרי לכתחילה לא הוי טעי רב כהנא לומר דאומן חייב כרת לפי שלא גמר המצוה וכן דרשו הגדולים ממגענצי דשני מוהלים לא ימולו בשבת ומעשה בא' שמל ולא פרע והא' פרע והצריכו תשוב' עכ"ל מהרי"ב והנה מה שמצאתי בקובץ בשם תוס' שלא מצאתי בספרי' שלנו כל עיקר ומסתמא בעל הקובץ לא הוציא מלבו שקר ח"ו אלא בתו' שנץ מצא או באיזה לקוטי' מצא מה שמצא מ"מ נ"ל שגדולי מגענצא שהצריכו תשובה יפה הורו ולא כמ"ש מהרי"ב דליכא איסור' כי נ"ל חיוב כרת איכא ולא דמי להא דאמרי' בפ' ר"א דמילה אני פלגא דמצוה קעבדי דש"ה שהרי מל כדרכו רק שנשאר במילה דבר המעכב כה"ג אמרי' שפי' ברשות התחי' וחצי מצוה קעביד אבל מל ולא פרע דהוי כאילו לא מל לגמרי ואפי' חצי מצוה לא קעבי' אשתכח דעשה חבורה בשבת ותדע דתנן בסוף בפ' ר"א דמילה אלו הן ציצין המעכבין המילה בשר החופה רוב העטרה כו' מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל ומדנקט גבי ציצי' לשון עיכוב וגבי פריעה כאלו לא מל משמע דלא נקרא מילה כל עיקר בלא פריעה ומ"ה מיושב שפי' מה שהקשו בתו' תימא למאי צריך לאשמועי' מל ולא פרע כאלו לא מל כיון דכבר תנא דבשר החופ' את רוב העטר' מעכב את המילה וכי לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה ע"כ והשתא לפי מה שפירשתי שיש חילוק בין מעכב לאילו לא מל מ"ה תניא ומ"ש תו' תימ' ר"ל תימ' וצריך תלמו' קאמר והניחו לנו מקום להתגדר בו כי בודאי לאו בכדי שנה התנא ומ"ש מהרי"ב דהתם גבי אומ' חיו' כרת ליכא אבל איסורי איכא לא אדע לפרשו מה איסור שייך בדבר דאי לכתחילה קאמ' שאינו רוצה לחזור ולתקן ציצי' המעכבין פשיטא שעון גדול בידו שמפיר ברית המיל' שאינו רוצה למול כדינו ואי שכח מה יעשה אפי' איסור שבות לא עביד אף יכול לומ' לאחר תגמור המצוה כדמשמע לשון דתלמודא לימא ליה אנא עבדי פלגי' מצוה אתון עבדיתו פלגא מצוה משמע דאין כאן איסור כלל ומאי שפי' רש"י אמאי חייב לאו למידק מיניה הא אסורא איכא אלא דקמתמ' תלמודא אדברי רב כהנא דאמר חייב אמאי חייב האי יכול לומ' אנא עבידנ' פלגא דמצוה הילכך מי שמל אדעת' שיפרע חבירו וק"ו אדעתא דלא ליפרע כלל חייב איסור כרת לכן לא יהיו שני מוהלים בשבת או בי"ט אבל מי שמל ושכח ציצין המעכבין יכול לומר לחבירו שיגמור ואין איסור בדבר:

ד

דין דהאידנ' צריכין למול בשבת אפי' ביומא דעיב' ומשליכין הערלה בחול ועושין כסא לאליהו:

מסקינן אמר רב פפא יומא דעיבא שהוא יום המעונן שרוח צפונית אינ' מנשב עם זריחת החמה ויומא דשותה שרוח דרומי' מנשב' שהיא חזק' וחמה ביותר לא מהלינן ביה ולא מסוכרי' ביה פ' מקיזין והאידנ' דדשו ביה רבים שומר פתאי' ה' וכתב הר"ן איך שכתב הריטב"א בשם רבו וז"ל מאן דלא בעי למהולי ביומא דעיב' הרשות בידו ושפי' עבדי דלא למיסמ' על שומר פתאים וה"ה שהי' ראוי שלא למול בשבת כשהוא מעונן ועוד כתב אמרו בהגד' מי מנה עפר יעקב ראה בלעם המדב' מלא מערלתיה' של ישראל אמר מי יכול לעמוד בזכות דם המילה המכוסה בעפר הארץ ומכאן התקינו לכסות הערלה עם הדם בעפר וכדאית' בפרקי דר"א עכ"ל והנה מ"ש מאן דבעי למיחש כו' לא נראה בעיני הוראה זו האידנא שאין אנו בקיאין ביומא דעיבא כולי האי ואין פתאי' גדולי' יותר ממנו בסיב' הגלו' העת הצוק וה' מציל אותנו בכמה ניסי' דרך נסתר שהן בחוסר ידיעתי' בלי הרגש' כדאיתא בפ"ק דשבת והדרש שכת' יפה הוא לדברי האומר שבמדב' נמי מלו אלא יהושע פרע אבל לפי התלמוד שלנו שחולק על פירקי דר"א ואמר שיהושע מל אות' לא יתכן דרש זה אלא הוא רמז על האד' שמחצב נשמותו מן עפר האדומי ונשמ' העליוני' היא קדש ומחצב מן צלם אלקי' וסוד המילה להחליש החומ' ולהשיב אל העפר לתכלית יצירת' ולהגביר הנשמ' וזהו סוד מי יעלה לנו השמימה שהמהול יכול להשיג סוד העליון ולא הערילי' הפלסופי' כאשר כתב הרמב"ן ועל דרך זה משליכין אל העפר וכן כתב הטור וז"ל איתשל מקמי רב יודא גאון מאי למימהל ע"ג עפרא ואמר שפיר דמי ובלבד שלא יעשה כן בשבת שלא יביא עפר מהחוץ ונוהגין ע"פ המדרש לעשות כסא לאליהו על שאמר קנא קנאתי להם כי עברו בריתך בית ישראל א"ל הקב"ה חייך שאין עושין ברית מילה עד שתראה בעיניך מכאן שהתקינו חכמים לעשו' כסא לאליהו שהוא נקרא מלאך הברית ומה שאין אנו מכסי' הדם משו' שא"א שלא יהא כמ' טיפי' אצל הערל' ויהי מכוסין עם הערל' ואף הן מורי' אל הגש' והחומ' מ"ה נ"ל לכסו' בעפר ולא בחו' ובהג"ה מיימוני כת' מאח' שבני א"י מוהלי' על המי' ובני בבל על העפ' והחו' הוא יוצי' ידי שניה' כי הוא מן המים והעפ' ותימ' מאח' דאנו גוררי' אחר בני בבל בכל המנהגי' בין לקולא בין לחומרא למה לא נעשה כמותם אבל קשה לסתור מנהג ההמון שנהגו בחול אלו ואלו דא"ח רק שיכוין בדעת' להגיע אל השלמות ותע"ב:

ה

דין דמשוך אוכל בתרומ' מן התור' אבל מדרבנן אסו עד שימו' וטומטום אינו אוכל ונשיו ועבדיו אוכלי' וכגון שבציו ניכרי' מבחוץ אנדרוגינוס אוכל כשזכרות שלו נימול ואינו נפסל ע"י שום בעילה ודין קטן שנולד מהול ואע"פ שהמנהג להטיף הדם מ"מ אם בדיעבד הטיפו ממנו אפי' בלילה יצא:

האמר רב הונא משוך (פי' שנמשכה ערלתו בין באונס ע"י אדם או ממילא ע"י חולי) דבר תורה אוכל בתרומה ומדבריה' גזרו עליו עד שימול מפני שנראה כערל ותניא דמסייע ליה דאוכל מדאורייתא דתני' טומט' לעול' אינו אוכל בתרומה שהוא ספק זכר שהוא ערל ונשיו ועבדיו אוכלי' וה"ד כגון שבציו נכרי' מבחו' דאז הוה קידושיו קדושי' מדאורייתא ומאכיל את אשתו ומשוך ונולד כשהוא מהול הרי אלו אוכלין בתרומה פי' מדאורייתא אנדרוגינוס אוכל בתרומה כשהזכרות מהול ואינו אוכל בקדשים שספק אשה הוא וקדשי' כגון חטאת ואשם ושירי מנחות אינן נאכלין אלא לזכרי כהונה אבל לקמן בסוף פרקי' פליג ר"י וסבר דזכר הוא ומאכיל את אשתו ולפי זה מ"ש הרמב"ם אנדרוגינוס שנבעל לפסול בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו נפסל מלאכול בתרומה היינו לפי מאי דס"ל שהוא ספק אשה או ברי' בפני עצמה אבל לפי שנפרש לקמן שהוא זכר לעול' אינו נפסל דלא מצינן שיפסול זכר ומכאן יראה הא דפליגי רבה ור"י בפרק ר"א דמילה בקטן הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית אי משום ספק ערל' כבוש' פי' שמא העור נדבק בבשר ואינו ניכר או מחמת שהוא ודאי ערלה והרי"ף פסק כמותו לעניין שצריך להטיף דם ברית ואח"כ פסק כרבה לגבי ר"י שאומר אינו אלא ספק ונראה דלא כשניהם אלא כמו שפסקו התוס' והרא"ש והלכה כרב שפוסק כת"ק דברייתא דאמר ב"ה וב"ש נחלקו בו וב"ה סברי שאין צריך להטיף דם ברית והלכה כרב באיסור נגד שמואל וק"ו נגד רבה ורב יוסף דהא רב עדיף וגדול טובא מיניהו תדע דאי כרבה ורב יוסף למה אוכל בתרומה הלא לבת' ס"פ ערל הוא ובריייתא זו דסמכ' היא שמביא ממנה סייעתא לרב הונא וכן הרמב"ם נמי הביא דין זה בהלכות תרומה א"ת רבה ורב"י לא פליגי אליבי' דהלכתא א אלא פליגי בטעמ' דמילת' למאן דצריך הטפת דם ברית בקטן אי משום ספק או משו' ודאי והוא נפקותא אליבי' דשמואל רבה אומר משום ספק הוא א"כ לרב דפסק כת"ק דלא צריך הטפת דם ברית היינו אפי' מספק לא צריך ולשמואל דפסק התם כר"ש בן אליעזר שצריך נמי מספק קאמר אבל אין מחללי' עליו השבת ור' יוסף אמר מאן דצריך הטפת דם ברית מכח ודאי קאמר א"כ לרב דפסק כת"ק דלא צריך הטע' דם ברי' לגמרי קאמר דלא חשיב ליה כערלה כלל אבל שמואל

דפסק הרשב"א סבר אפי' ודאי ערלה הוי ומחללי' עליו את השבת אבל לא הכריעו אם הלכה כשמואל או כרב וכמה פעמים מצינו בתלמוד שהאמוראים האחרונים חולקי' בפי' הראשוני' אף שלא הכריעו הלכ' וכן נראה עיקר מן הסוגיא דהתם דאליב' דשמואל פליגי ואעפ"י שהאשר"י מסיק שנהגו העם להטיף דם ברית אף בקטן וחלילה לי לסתור מנהג הראשונים ובפרט שהוא מנהג הגאוני' וכמו שכת' רב' האי גאון וז"ל וששאלת נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא אי צריך להטיף מי מברכינן עליו אי לא כללא שלדברי רבנן קמאי קמאי הכי אסכימו שצריך להטיף ממנו דם ברית אלא מיהו בנחת וצריכא מילתא למיבדקי יפה בידי' ומראי' לעינים ולא בפרזלא דלא לעייק ליה ואין מברכין על המילה אלא א"כ נריא' לו ערלה כבושה ורואין ונזהרין היכן מלין אותו ואם נראית לו ערלה ממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יביאהו לידי סכנ' רק שתימ' לי על מ"ש מהר"ם בתשובה ובהג"ה מיימוני שקטן שנולד כשהוא מהול והטיפו ממנו דם ברית אף אחר זמנו בליל' צריך להחזיר ולהטיף ממנו דם ברית לא נ"ל כלל מאח' שאינו אלא מנהג שלא לצורך ואדרבה סכנה איכא בדבר כדאיתא בפ' ר"א דמילה וא"כ איך יראה להחמיר ולהצריך עוד הטפת דם ביום הלכך לכתחילה מוטב שיטיף דם ברית לקטן הנולד מהול ביום אם אפשר אבל בדיעבד או בשאר סיבת אפילו בדוחק קצת אף בלילה יצא:

1

דין בין מילה בזמנה בין מילה שלא בזמנה בין דאוריית' ובין דרבנן אינו מלין אלא ביום אבל אי עביד בלילה אי דאורייתא צריך לחזור ולהטיף דם ברית ביום וגר שמל ומשוך אין צריך לחזור ומברכין אמשוך ואגר שמל כבר אבל לא על קטן:

ת"ר וגר שנתגייר כשהוא מהול וקטן שעבר זמנו ומי שיש לו שתי ערלות אינן נימולין אלא ביום ר"א בר שמעון אומר הנמול בזמנו נמול ביום ושאינו בזמנו בין ביו' בין בלילה ופליגא בקרא דכתיב וביום השמיני ת"ק סבר לרבוי אף שלא בזמנו ור' אלעזר בר שמעון לא דריש והלכה כת"ק וכן פסק הטור ומהר"ם הוסיף שאי עבד בלילה והטיף כבר דם ברית מן הקטן שנולד מהול או מן הגר שמל צריך לחזור ולהטיף דם ברית ביום וק"ו אם מל קטן שלא בזמנו בליל' שצריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית ביום כדאשכחן גבי קצירת העומר שדבר שמצותו ביום הוא אי עבד בלילה אינו כשר ה"נ הכא גבי מילה עכ"ל אבל מאחר שמצאתי שכתב רבינו שמעו והרא"ש כדאמ' בפרק ר"א דמילה שנמול תוך ח' שאין צריך הטפת דם ברית וראיתו מדאמר שילהי פר' ר"א דמיל' דהיכא דקדים ומל של שבת בערב שבת שלא נתנה שבת לדחות א"כ נראה דכ"ש דכשנימול בליל

שמיני כבר בא לזמן חיוב מילה שאין צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית ואין להקשות מהא דתנן בפרק ב' דמגילה אין מלין ואין טובלין ואין מזין אלא עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר דמשמע דוקא אם מל משעלה עמוד השחר הוא דכשר ואין צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית הא בליל' צריך לחזור ולהטיף דהאי כשר ה"פ שאם הוא צורך גדול יכול לעשות לכתחילה וכן משמע מפי' הרמב"ם ובזה בלילה ודאי אסור לעשות לכתחילה אבל אם כבר מל לעולם אין צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית ומ"ש הרשב"א בתשובה וז"ל קטן שהצריכוהו רופאים בקיאי' למולו תוך ח' מפני הסכנ' ויש שם מוהל ישראל וכן נכרי מי ימול אותו ואם מל אותו נכרי מהו מילתו תשובה ברי"ת כל מחמת הסכנה שאין לך דבר עומד מפני פקוח נפש ומיהו כל שמלו אותו קודם ח' אין זו מילה אלא חתיכת בשר בעלמא ואין הפרש בזה בין נכרי לישראל ואם לא גמרו את המילה כגון שנשארו עדיין ציצין המעכבין או שלא פרעו יחזרו לאחר שיתרפא ויטלו ציצין ופורעין ע"י מוהל ישראל ע"כ א"ל מדכתב אלא חתיכת בשר בעלמ' משמע שחולק על ר"ש דכת' אף נימול ח' דאין צריך לחזור ולהטיף דשאני התם דנימול לרפואה ולא לשם תורת מילה כלל והנה מה שפסק גבי קטן שנולד מהול כבר כתבתי לעיל דליתא כלל ואפי' גבי משוך וגר לא נ"ל שצריך להחזי' מאח' שמדאוריית' נעול אלא רבנן תקינו למול וכעין דאורייתא תקון למול ביום אבל לעכב להיות חוזר ומטיף דם ברית אין סברא כלל ואפי' גבי קטן שעבר סמכו יכול לומר דלא מעכב אי מל בלילה ואינו דומה לקצירת עומר שיש לו זמנו קבוע ביום ט"ז ואי עבר זמנו בטל משא"כ במילה וגם נוכל לומר דלא גרע מנולד מהול דל"צ להטיף ממנו דם ברית אלא מנהג הוא שלא יהא כערל בלא הטפת דם ברית וה"נ שמל כבר א"כ בודאי יצא ומה בכך שלא עביד המצוה בזמנו הא נמי לא מל אותו ביום השמיני אלא שלא היה בדעתי לחלוק על הגאון בלי ראייה ברורה אבל אותן שהן מדרבנן פשיט' שאינו מעכב ושמעינן מהאי בריית' דגר שנתגייר אחר שמל שצריך הטפת דם ברית לא כר"י שפסק בפ' ר"א דמילה מאח' דהלכה כת"ק שסבר אפי' קטן אין צריך להטיף ק"ו בגר כדמוכח התם דלר' שמעון בר אליעזר עדיף קטן מגר דאמר בקטן לא נחלקו ב"ש וב"ה שצרי' להטיף ממנו דם ברי' אלא נחלקו בגר כו' מ"מ נראה דהלכה כת"ק ונוכל לומר דהוא סבר צ איפכא דבגר כ"ע מודו שצריך להטיף וכן פסקו ה"ג ורא"ה מהכא דת"ק ור"א בר שמעון לא פליגי אלא אי נימול ביו' אבל לכ"ע צריך הטפת דם ואל תשגיח בספרים שלנו שכתוב נמי בהאי ברייתא קטן שנולד כשהוא מהול וכן ברש"י וע"כ טעות סופר חדא דא"כ פליגי ת"ק ור"א בר שמעון בקטן אי נמול ביום משמע דצריך הטפת דם ברי' לכ"ע והיינו כב"ש ודלא כהלכתא

ושום פוסק לא הביא ראייה מזה הברייתא לקטן שנולד כשהוא מהול ועו' דאי בקטן שנולד כשהו' מהול איירי וסברי דצריך להטי' דם ברית כב"ש א"כ ע"כ לב"ה משום ספק ערלה כבושה הוא א"כ פשיטא דנימול ביום שמיני ועוד הסמ"ג בהל' גרי' והרא"ש בפר"א דמיל' ובפ' החולץ מביא ראייה לדברי ה"ג שחמו' גר מקטן מהאי ברייתי' ואי גרסי' נמי קטן בהאי ברייתי' א"כ אף בקטן מוכח דצריך הטפת דם ברית אלא ע"כ טעות נפל בספרי' אגב שיטפ' דברייתי' לעיל משוך ונולד כשהוא מהול אוכלים בתרומה כו' תנא נמי בהך לישנא בברייתא דהכא וכן הטור י"ד הביא כל הנך שאינן נימולים אלא ביום לא הביא קטן אלא בע"כ טעות הוא ולעניין ברכה על הטפת דם ברי' בגר שמל כבר נ"ל שצריך לברך אף שהרא"ש פסק בפ' החולץ שלא לברך לא בקטן ולא בגר לא צ"ל דבריו גבי גר דהא מברכי' על כל מצוה דרבנן והכי נמי גבי גר מדרבנן הוא דבעי הטפ' וכן המשוך שפי' מברכין עליה' אף שדעת הרי"ף והרמב"ם שאין לברך הלא השיג הרמב"ן על הגר שמל וסבר צריך לברך וכ"ד הרשב"א בתשו' וכן עיקר הלכ' בין מילה בזמנה בין שלא בזמנה בין דאורייתא בין דרבנן אינה אלא ביום אבל אי עביד בליל' אי דאוריית' צריך לחזור ולהטיף דם ברית ביום אבל משוך וגר שמל אין צריך להחזיר ומברכי' אמשוך ואגר שמל כבר אבל לא א על על קטן:

נותר שנשרף בין בזמנו בין שלא בזמנו אינו אלא ביום ודין דערל שהזה הזאתו כשירה וערל אסור במעשר שני ודין דאונן מותר בתרומה: ז מסקינן בסוגיא כשם שמילה שלא בזמנה אינה אלא ביום ה"ה נמי נותר שנשרף בין בזמנו בין שלא בזמנו אינו אלא ביום כך פסק ר"א בן פדת ור' יוחנן הודה לו ועוד אמר ר' אלעזר שערל הזא' כשיר' וכן הלכה ולא ס"ל כר' עקיבא דסבר ערל כי טמא בכל דוכתא אלא כרבנן וכן פסק הרמב"ם ומ"מ האי דאיבעי לן בסוגי' אם ערל מותר במעשר שני כטמ' או לאו פסק הרמב"ם דאסור ואף דבתלמו' משמע דלר"ע הוא דאסור דחשיב ליה ערל כטמא מ"מ פסק לאיסורא מהא דר' יצחק יליף מעשר שני בג"ש מפסח לאסור ערל כמו שילפינן פסח ממעשר שני לאסור אונן אבל מ"מ אונן מותר בתרומה ואף שחמור ממעשר משום דכתיב וכל זר לא יאכל וגו' זרות אמרתי לך ולא אונן ועוד יש דברים שאסורי' במעשר משא"כ בתרומה וק"ו שיש כמה דברים שיש בתרומה משא"כ במעשר כדאיתא בפ' שני דבכורי' ומייתי ליה הכא בסוגיא התרומה והבכורים חייבי' עליה מיתה אם אכלן בטומאת הגוף וחומש ואסורי' לזרים והן נכסי כהן לקדש בו האשה או לקנות עבדים ושפחות ועולי' באח' ומאה וטעוני' רחיצת ידים והערב השמש משא"כ במעשר שני ועוד יש דיני' דשייר התנ' שנוהגין בכל שאר שני השמיט' משא"כ במעשר שאינו נוהג בשלישי ובששי אלא במעשר עני וגם אין

להם פדיון משא"כ במעשר שני ועוד תנן יש במעשר ובכורים משא"כ בתרומה שהמעשר והבכורים טעונין הבאות מקום לירושלים וטעוני' ודוי בערתי הקודש מן הבית ואסורי' לאונן וחייבי' בביעור בשנה השלישי' ואסורי' כל שהן מלאכול בירושלי' פי' אם נתערב דבר א' באלף לא בטיל דהוי דבר שיש לו מתירי' כגון לאכול בירושלים והא דקתני לעיל גבי ביכורים ועולים בא' ומאה היינו שאין לו מתירין כגון שנתערב בחולין שמותרי' לזרי' ובכורי' אסורי' לזרים אז לא מקרי דבר שיש לו מתירים אלא עולי' בא' ומאה והכא איירי שנתערבו בתרומה כך פי' ר"ש בזרעי' וצריך פי' לפירושו כי אפי' נתערבו בחולין אין עולין באחד ומאה להתירו לאכול חוץ לירושלים אלא עולי' באחד ומאה כדי להתירו לזרים אבל לעול' שם בכורים עלייהו לאכול הכל בתורת בכורים בירושלים ולאו דווקא פי' ר"ש שנתערב בתרומה אלא מילתא דפסיקא קאמר וכן יראה מפי הרמב"ם כאשר פירשתי ודוקא בדבר שיל"מ אבל אם נתערב בתולי' בירושלי' ובאת לאסור לערל ולטמ' ולאונן בטל ברוב וגידולי' אסורי' מליאנ' ביכושלים כלו' חוץ לירושלים וכן המעש' אם לא יפד' והרמב"ם האריך בפירוש' וכת' שאיירי שנתער' בירושלים ונזרע לשם גם ר"ש האריך ופי' בסיגנון אחר ואני קצרתי כי אין נפקותא האידנא כל כך ועו' יש ב' דינים דשייר' דמעשר וביכורים אם אכלן בטומאת עצמו לוקה משא"כ בתרומה דאינו עובר אלא עשה ואסור לדלוק מהן בטומאה משא"כ בתרומה שנטמאה שמותר לדלוק מהן:

ז

דין אם ניכרת ביצה אחת בידי אדם באופן שלא יוליד או ע"י חולי פסול אבל אם כרתו מחמת אבן או כה"ג בין של ימין בין של שמאל כשר ובלבד שיוליד ומיהו לכתחיל' טוב לומ' לרופ' שיכרית של שמאל ואם אשתו הוחזקה בפריצו' יש לחוש לבניו:

מתניתין איזהו פצוע דכא כל שנפצעו הבצים שלו ואפי' אחת מהן וכרות שפכה כל שנכרת הגיד שלו ואם נשתייר מעטרה אפי' כחוט השערה כש' ומפרשינן בגמ' מלא החוט על פני רובא ולא בעי כל הקיף הגיד והוא שנשתייר אותו רוב ההיקף לצד הגוף דהיינו למעלה על הגיד שנוטה לצד גופו ולא למטה הנוטה על הארץ ומאחר שנכרת כשר כ"ש ניקב למעלה מעטר' כדאיתא נמי בסוגי' ות"ר איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בצים שלו פי' מכת חרב או סכין והוא לשון פצע ואפי' אחת מהן ואפי' נקבו ואפי' נמוקו ואפי' חסרו כל הני אף באחת מן הבצים קאמר והנה י"מ נקבו הוא נקב שאין בו חסרון ומ"ה קתני אח"כ חסרו אפי' לא נקבו פי' נקב מפולש אלא חסרו בכל שהוא כן כתב הסמ"ג מפי' התו' וכן דעת הנימוקי יוסף שנקב נקב מפולש קאמר * (וכן הוא הגירסא בספרי' שלנו דסגי ברובא וכן פי' רש"י וכן כתב הטור אבל במיימוני משמע להדיא

דבעי הקיף כל הגיד וכן כתב הרב המגיד דלא סגי ברובא וכן כתב הרא"ש והסמ"ג) (פי' עד חלל האמצעי הגיד וכן גבי אתרוג כה"ג ולקמן י"א נאריך בזה) וכן עיקר ואין להקשות א"כ למה לא תני נקבו וחסרו גבי הדדי וי"ל מ"ה הפסיקו בנימוקו לאשמעינן דפסול נמוקו אינה אלא כשחסרו כלומר דומי' דחסרו רק שחסרו הוא מבחוץ מצד א' ע"י סיבת חולי ונמוקו צמקו כלו והקטינו בעגולם כמו שהן והריטב"א פי' שחסרו קאי אנימוקו כלומר מחמת מכה או מעוך נימוקו והוקטנו מאליהם והיינו חסרו וכמו שפי' הוא העיקר וכן הרמב"ם הזכירו נקבו וחסרו בהדדי משמע שפירושו כמו גבי אתרוג דתנן ניקב וחסר ומסיק בבריית' אמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוק' שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא סריס חמה וכשר סריס חמה ס"ד פי' רש"י הא סריס חמה בידי שמים מחמת חולי הוא והא לאו חולי הוא ומשני הרי הוא כסריס חמה וכשר וכתב ר"ת שר' ישמעאל אינו פליג את"ק ואמתניתי' דקאמרי כל שנפצעו בצים ואפי' אחת מהן אלא שיש לחלק בין נפצעו לניטל' דכשנטל' לגמרי מוליד מידי דהוה אניטל הטחול כשרה ונקב' טריפה והא דאמר לקמן בין נכרתו בצים בין חוטי' בצי' היינו דוקא שניהם אבל אחת מהן כשר אבל אין לחלק ולומ' דר' ישמעאל אייריי בי"ש א"כ מאי אירי' ביצה אחת אפי' שתיהן כשר כדאמרי' לקמן פ"ד בי"ש כשר וממילא כרות שפכה נמי אלא בי"א קאמר ואפי' את"ל דפליג את"ק מ"מ הלכה כמותו כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה הוה דסמכה ומשנתיה עיקר כדאמרי' לעיל פרק החולץ ממתני' דכרמא הדר ביה ועוד שאנו רואים כמה ב"א שנכרת מהן ביצה אחת ומולידין ודוחק הוא לומר צא וחזור על בניהן מאין הם וכ"מ בירושלמי דכולהו אמוראי סברי הלכה כר' ישמעאל דבעל ביצה אחת כשר רק שאינו מוליד דאמר שמואל אם יבא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו רב הונא אמר דסבר כר"י בנו של ריב"ב אמר ר' יודין ובלבד שלימין פי' רק שתהא שלימ' קודם שנוטלת שאם נפצע כבר ואח"כ נטלה אינו פסול שחוזר להכשירו כמו ניקב ונסתם אבל יותר נראה לפרש שהן שתי תיבות ובלבד שהנשארת היא של ימין וטוב להזהיר הרופאים לחתוך ביצה השמאלית אם אפשר אבל חומרא גדולה היא ומסיק דעובדא אתא לקמיה דר' אמי אמר לה ר' אמי בתי את שרית ליה אלא הוי ידיעת שאינו מוליד כו' כך היא שיטת ר"ת ר"ח ור"ש הזקן והראב"ד וספר התרומה וסמ"ג והמרדכי והנה הרי"ף כתב הברייתא כצורתה וכתב הרא"ש מדלא פי' דבריו ש"מ דלדעת הרי"ף פליגי ומדלא פסק הלכה כר"י בנו של ר"י בן ברוקא מסתמ' פסק כרבנן והנה הריטב"א כתב על דברי ר"ת שראייתו מן הירושלמי אינ' ראייה אלא אדרבה לשם משמע דר"י בנו של ר"י בן ברוקא אייריי בידי שמים וה"ה בשתיהם אלא

דחסר לגמרי לא שכיחי והכי איתא התם פצוע דכא אית תני בי"א פסול בי"ש כשר ויליף מדסמוך ללא יבא ממזר מה ממזר בי"א אף הכא בי"א ואית תני בין בי"ש בין בי"א פסול וילי' מממז' מה ממזר בי"ש אף הכא בי"ש הוו בעין למימר מאן דאמר בי"ש כשר ר' ישמעאל בנו של ר"י ב"ב מ"ד פסול רבנן אלמא אף ר' ישמעאל לא הכשיר אלא בי"ש אבל לא בי"א ומ"ש ר"ת שהרבה הולידו אנו אומרים כמו שאמר התלמוד גבי נקבה הביצה צא וחזר על בניו מאין הם והרמב"ם שהיה גדול שברופאים אמר שנכרת ביצה אחת פסול והרא"ש כת' נמי ואני ראיתי הירושל' שאינו משמע כר"ת והיינו כמ"ש הריטב"א והוסיף עוד וכצ"ל לפי הירושלמי דר' ישמעאל איירי בי"ש דאי בי"א ואינו מוליד האיך יהא כשר מי גרע מהאי גברא דאיסתם גובתא דש"ז ואפיק במקום קטנים אבל מ"מ יכול ר"ת לפרש תלמוד דידן דאיירי בי"א אבל מן הירושלמי אין לו ראייה ע"כ וחלילה שר"ת ור"י ור"ש הזקן שהיו בקי בכל הירושלמי יותר מכל אשר שמענו לא ידעו ולא ראו הירושלמי שהוא כנגדם ויביאו ראייה מתחילת דבריו ואל סופו לא יגיעו חלילה וחלילה כי מה שאמר הירושלמי הוא ס"ד דתלמודא והאמת אינו כן שהרי השיב שם א"ר אחא בר פפא קומי ר' זעירא כול' דרבנן פי' אותו שמכשיר פ"ד בי"ש אתי נמי כרבנן כלומר ורבנן לא פסלי ביצה א' אלא משום שהוא בי"א ותדע שכן הו' דהרי קאמ' הא בעי למימר כו' משמע שהאמת אינו כן ומ"מ אין ראייה כ"כ שנוכל לומר דלפי המסקנא נמי ר' ישמעאל בי"ש איירי ומ"ש כולה דרבנן כלומר רבנן אינ' חולקי' עליו אבל סברה זו כבר סתר ר"ת דא"כ מאי איריא ביצה אחת כו' בשלמא לדעת הס"ד דירושלמי אינו קשה למה נקט ביצה אחת שהרי לפי ס"ד אף בביצה אחת חולקי' רבנן עליו ומ"ה נקט ביצה אחת אבל לפי האמת דלא פליגי לכל היותר אביצה אחת בי"ש א"כ לא איירי ר' ישמעאל אלא בי"א ומה שהקשה הרא"ש מאחר שאינו מוליד למה הוא כשר נוכל לומר דלאו דוקא קאמר שאינו מוליד לעול' אלא הוא בחזקת שאינו מוליד כלומר ואם אח"כ תבא לב"ד בטענה שיגרש אותך לפי שאינו מוליד כדאיתא בסוף הבע"י אמר לה אין ברתי דאת שרי' אלא הוי ידעית שאינו מוליד ואם תנשא לו מעתה לא תוכל לכופו אח"כ וכ"מ לישנא דהוי ידיעת כו' והנה הם הרב' החולקים על דברי ר"ת כגון הריטב"א בשם הגדולים הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן נמי כתב להדיא שלישנא דאין לו אלא ביצה אחת דקאמר ר' ישמעאל היינו מתחילת יצירה קאמר לזה מדמה אותו לסריס חמה וכ"ד הרשב"א והרא"ה ותימא על דבריהם שהם רוצים לחלק על עובד' דמייתי ר"ת והוא בנמצא לעשות ממזרים בישראל הלא ר' יהודא דאמר לקמן בסוף פרקי' טומוטו' שנקרע הוא בודאי סריס ואינו חולץ אין הלכה כמותו לפי שמכחיש המעשה שהוליד שבע בנין

אומר שהן ממזרי' ק"ו בנדון זה שכמה וכמה הנמצאים שמולידי' ואפי' נחתך ביצה הימין והוליד אין לומר עליו שבניו ממזרים כי ר"ת דרך מו"מ פי' לשון הירו' שנר' לפ' של ימין אבל לא דרך פסק הלכ' שהרי יש לפרש עו' בע"א ובלב' שתה' שלימ' ובעבו' שפי' הב' מחוו' יות' נעש' ממזרי' בישרא' ועו' אפי' את"ל שכן הו' הלא תלמו' דידן לא חילוק מידי ולא סגי דלא מפרש וא"כ תימא לי על הר"ן והטור שכתב שר"ת לא הכשיר אלא בימין כי נרא' בעיני שהכשיר הכל רק שלכתחילה קאמר טוב לומר לרופאים אם אפשר כו' וכ"כ הסמ"ג שחומר' גדולה היא לעניין פסק הלכה אני אומר אפי' את"ל שפי' ר"ת שפי' בידי אדם אינו אמת אלא ר' ישמעאל בידי שמים איירי וכל המעשים של הירושלמי בידי שמים איירי אבל נכרת בידי אדם פוסל מ"מ נראה דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד או ע"י חולי שבא כבר בבציו שהיה בהכרח להכריתו אבל מה שכורתי' עכשיו הרופאי' מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעין לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינ' מקלקלים החוטי' ושביל הזרע הולך כתיקנו ותלוי בחכמת הרופאי' אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניה' כשרים וגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק על זה ומ"ש נכרת לשון זה משמע ע"י כריתת כמו שפי' או שלא יוליד והוא הסירוס או שכב' נולד לו חולי בבצי' אבל חיתוך הרופאים אין לו שם זה ולא נחלק על אמונתו מה שהתלמוד אינו מכחיש אותו הרופאי' הלכך ביצה אחת כשר לעולם בין של ימין בין של שמאל ולכתחילה טוב לומר לרופאים שיחתוך של שמאל ואפי' בידי אדם אי מוליד כשר ולא נוציא לעז על בניו א"ל שהוחזקה אשתו בפריצות:

(עיין בס' אגרת בקורת שנדפס שנת תצו"ל באריכות מדיני' האילו ויאירו עיניך)

ט

דין פצוע דכא בידי שמים כשר ואפי' ע"י חולה:

אמר שמואל פצוע דכא בידי שמים כשר אמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא הפצוע דהוי משמע מעיקרו במתנית' תנ' נאמר לא יבא פצוע דכא ונא' לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם פי' רש"י ע"י רעמים וברד או לקוי ממעי אמו אבל אם איר' בו חולי ונסתרס פסול וכת' הרא"ש וכן משמע בירושלמי דליקוי שע"י חולי חשוב בידי אדם והיינו דלא כהרמב"ם שכת' וז"ל כל פסול שאמרנו שלא הי' בידי שמים כגון שכרת אדם או כלב או הכהו קוץ וכיוצ' בדברים אלו אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכא או שנולד בלא בצים או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו או שנולד בהן שחין והמסה אותו או שכרתו הרי זה כשר לבא בקהל שכל אילו בידי שמי' עכ"ל ואני ראיתי הירושלמי וז"ל מי שעלתה חטטי' מי מחכך בה או מסית והרי הוא בידי אדם כמי שהוא

בידי שמים והיינו כפי' הרמב"ם שאפי' ע"י חיבורו' ועניינו מקלקל אותו עד שהמסה אותו או עד שיוכרח אף לכרתו מ"מ הוא כשר וגזירת הכתוב כאלו נולד כך ממעי אמו אבל מ"מ מי שיש לו שבירה או חולי האבן והוכרח לכרתן אין זה חולי בידי שמים שהרי אינו בהכרח לכרות הביצי' ויהי' החולי במקומו עומ' אבל מה שהוכרח לכרתו מעניינו הבצים גופו הוא בידי שמי' גם נוכל לפרש דברי הרמב"ם או שכרת כלומר שהשחין כורת אותו אבל אין הלשון משמע כן אבל זה שפירשתי הוא הנכון שאפי' הוא כורת מחמת קלקולן שנמוסו ונמוחו כבר הוא כשר ויראה לי סעד לדברי הרמב"ם מדאמר רבא תדע דקרינן פצוע כו' ותימ' וכי רבא בא לחלוק על הברייתי' ולהוסיף עליהם שהרי יליף מלא יבא ממזר אלא שבא לאורויי דחולי מעיקרו מלשון פצוע שמעינן וא"כ היקש' דברייתא ללא יבא ממזר קמ"ל דאפי' ע"י חולי שבא במקרה כשר דאי לאשמועינן ע"י רעמים וברד פשיטא דהוי כמעי אמו אלא חולי קמ"ל ועוד נוכל לומר איפכא דאין חילוק בין ע"י רעמים וברד או ע"י חולי וכי היכי דכשר ע"י רעמי' ה"ה ע"י חולי ורש"י לאו דוקא קאמר ותימא גדולה מניין לו להרא"ש לומר שרש"י דוקא ע"י רעמים קאמר אבל לא ע"י חולי דילמא לאו דוקא קאמר ולא יחלוק על דברי הרמב"ם שכתב להדיא דע"י חולי כשר ואפשר שלא דקדק בדברי הרמב"ם שהרי לא היה רגיל בו כ"כ כאשר יראה מתוך תשובתו ומ"ה לא כת' כדברי הרמב"ם ועוד הלא רש"י גופ' לעיל מיניה פי' בסוגיא דס"ח ס"ד כו' פי' הא סריס חמה בידי שמים הוא ומחמת חולי הוא כו' ע"כ א"כ מוכח להדיא דע"י חולי הוא בידי שמים ועוד לעיל בפ' כיצד על הברייתא דפצוע וכרות שפכה וסריס אדם כו' פי' רש"י וסריס אדם שסרסו אדם ולא מחמת חולי נסתרס מאליו משמע להדי' דע"י חולי לא חשי' בידי אדם וכשר כדברי הרמב"ם ע"כ נראה שדברי הרמב"ם עיקר וכלשונו הביא הרמב"ן וכן הביאו הסמ"ג שע"י חולי כשר:

י

דין נכרתו חוטי ביצ' או א' מהן או שנידך או שנפצעו ה"ז פסול:

אמר רבא פצוע דכא בכולן דך בכולן כרות בכולן פצוע בכולן בין שנפצע הגיד בין שנפצעו הבצים בין שנפצעו החוטי' דך בכולן בין שנידך הגי' בין שנידוכו ביצים בין שנידכו חוטי ביצים כרות בכולן בין שנכרת הגיד בין שנכרתו הביצי' בין שנכרתו חוטי ביצי' ומי שנתכווצו גידי הגיד ונתרפא תמצא בסו' סי' י"ב במעשה שבא לפני ראבי"ה:

יא

דין ניקב עד החלל למעל' מן העטר' או בעטרה עצמ' בעליונו ומגיע אל חלל הגיד פסול וכן ניקב בעליונו למטה והוא מגיע מעבר לעב' לתחתיתו למעל' מן העטר' פסול אבל

נימ' בתחתיתו למעל ואינו מגיעו אלא עד החלל ואם היה מנוקב מעבר לעבר ולא היה בעליונו ובתחתיתו אלא למטה ש מן העטרה כשר:

איתמר בסוגיא ניקב הגיד למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה סבר ר"ח לאכשורי א"ל ר' אסי הכי אמר ריב"ל עטרה כל שהיא מעכב' פי' אם מעט יוצ' הנקב חוץ לעטר' פסל ופירש"י שהנקב היה למטה לצד הארץ והלך באלכסון לצד הגוף ויוצא למעלה מעטרה והמרדכי כתב בשם ר"י שזהו פשיטא פסול אף שראיתי שלראב"י פי' דברי רש"י לא איירי בניקב כולו עד חלל הגיד בשיפוע כו' מ"מ הקש' ר"י דלשון כנגדו לא משמע כלל שניקב באלכסון ע"כ ופרש"י הכי לפי שהעטרה היקיפה אינו בעיגול ישר אלא בעליונו של גיד מארכת העטרה כלפי הגוף ומתקצרת והולכת בתחתיתו עד קרוב לראשו של גיד ואותו הבש' אפי' נחתך כולה בשיפוע רק דסביבת הגיד נשארת עטרה בכל שתוא כחוט השערה כשר אבל נקוב נקב מפולש לצד גופו בעליונו של גיד הוא למטה מעטרה ובתחתיתו של גיד לצד הקרקע הוא למעלה מן העטרה פסול ומפרש תו' בשם ר"י דכל נקב הגיד מפולש בעינן כמו שפירשנו ואין לומר דסגי בניקוב עד חלל הגיד אפי' למטה מן העטרה בעליונו פסול כיון שאם היה ניקב מעבר לעבר היה בצד התחתון למעלה מן העטר' דהא מכשירין בסמוך כקולמוס וכמרזב וכיון דאלו נחתך לגמרי כשר כ"ש ניקב ותימא בעיני מאחר דנקב מפולש בעינן ולא הוזכר בתלמוד א"כ מוכר' ע"כ לומר שסמוך התלמוד אשאר נקבים שהוזכרו גבי אתרוג ודקין ולב וכולן מפולשין ה"נ הכא א"כ אמאי נימא דלא סגי הכי במפולש לחלל הגיד כמו גבי אתרו' ודקין דכולן סגי בהכי ואין צריך מעבר לעבר וכן כל הפוסקים לא הזכירו דין זה שצריך מעבר לעבר גבי גיד אף שלא הזכירו נמי מפולש כגון הרי"ף והרמב"ם והרא"ש נוכל לומר דסמכו אשאר נקבים שהוזכרו בתלמוד אבל מאן לימא לן האי חדוש' דבעי יותר מהתם וכן הסמ"ג דדייק מפולש מדמה אות' לאתרוג ודקין א"כ ממילא כי התם ועוד דמסקינן לקמן גבי ניקב בתוך העטרה ונסתם דבדקינן ליה אם יראה קרי כו' מסתמא בניקב מצד א' קאמר ועוד שהרי עיקר הפסול תלוי מפני שהש"ז יצטנן שחמו' התאוה דרך נקב יוצא וא"כ בניקב לחלל סגי וכן מצאתי במרדכי להדיא שכתב בשם ר"י דלא בעינן שיה' הנקב מעבר לעבר אלא אעפ"י שלא ניקב אלא מצד א' ולמעלה מעטרה עד חלל הגיד נראה שהוא פוסל ע"כ נראה שהתו' שלפנינו לא ר"י בעל התו' חת' עלייהו ואינו עיקר ומ"מ נראה להכריע כי מה שפירשו ניקב למטה מן העטרה בעליונו של גיד כו' יפה פירשו דבעינן ניקב מפולש מעבר לעב' שיהא בתחתי' לארץ למעל' מעטר' ובהא לחו' לא סגי כשהתחיל ניקב ומגיע אל החלל מאחר שבעליונו של גיד העטרה כול' קיימ'

אף שבמרדכי כ' שנוכל לפ' יות' לחומר' ר"ל אפי' כה"ג מ"מ אל תסמוך אלא על דברי' הראשונים שאיירי בניקב כולה כמו שפי' אבל מה שניקב הגיד למעלה מן העטרה או בתוך העטרה בעליונו של גיד בהא נראה שאם ניקב עד החלל פסול ואינו דומה למרזב שפתוח למעלה מן העטרה מ"מ הזרע יוצא דרך אותו המרזב בברייתא אבל נקב קטן הזרע כשבא נגדו מתאמץ ויצאה ממנו וחמימו' התאו' נחלק לצאת בתוך חלל הסילון ובתוך הנקב למעלה ומקולקל ביותר ועוד כמרזב וכקולמוס במקו' פתיחתו שהזרע יוצא כותלי הרח' נוגעת בהן וקולטת משא"כ בנקב הילכך ניקב עד החלל למעל' מן העטרה או בעטרה עצמה בעליונו ומגיע אל הגיד פסול וכן ניקב בעליונו למט' והוא מגיע מעבר לעב' לתחתיתו למעלה מן העטרה פסול אבל ניקב בתחתיתו למעלה ואינו מגיע אלא עד חלל ואם היה מנקב מעבר לעב' ולא היה בעליונו בתחתיתו אלא למטה מן העטרה כשר הנלע"ד כתבתי וה' יצילני משגיאות:

שנחתך בין בקולמס בין כמרזב כשר:

יב

אמר רב הונא כקולמוס כשירה כמרזב פסולה פי' שנחתך למעלה מן העטרה בעליונו של גיד בשפוע עד ראשו של גיד כמו שחותכין הקולמס כשירה ונראה דוקא כעין שפי' רש"י אבל אי הוי מתחתית משופע פסול וכן מצאתי בירושלמי כקולמס הפוך פסול אבל במרזב שנחקק למעלה בסילון ויש לו דפנות משני צדדים והחקק באמצע כצינו' פסולה ורב חסדא אמר כמרזב כשירה וכקולמס פסולה אמר רבינא הכי אמר מר זוטרא משמיה דר"פ הלכתא בין כקולמס בין כמרזב כשירה הוה עובדא דהוי במת' מחסי' שפייה מר בר רב אשי כקולמס ואכשריה פי' רש"י ההוא עובדא דהוי כמרזב בתחילה ושפיה כלו' שחתך הבשר מכל צד ונטל דופני המרזב ועשאו כקולמס ואכשירה כרב הונא וכתב הרא"ש א"כ משמע דלית הלכתא כפיסקא דמר זוטרא דמכשר בתרווייהו אלא כרבא דאמר לעיל בסוגיא כותיה דרב הונא מסתבר' והרמב"ם פסק כמר זוטרא ובודאי אם היה הכרח לרש"י לפרש כן הייתי אומר שהסוגיא מוכח שאין הלכה כמר זוטרא אבל מאין לימא לן דהוה כמרזב מתחילה דלמא הבשר היה מקולקל וניק' למעלה והוא תיקן אותה כקולמס ולא הי' באפשרי לרפאות אותו אלא כהאי גוונא ונקיים דברי מר זוטרא ומה שאמר רבא כוותי' דרב הונא מסתבר' הלא אשכחן נמי רבינא דהוי בתראה דסבר כמר זוטרא וגם הירושלמי מכשיר בשניהם ועוד נראה בעיני שאם הוא כמרזב פסול שוב לא הי' מועיל להכשיר מה שחותכין יותר ועושין אותו כקולמס דומיא דנפצע ביצה אחת ואח"כ כורתין אותו כדלעיל סי' ח' הילכך בין כקולמס בין כמרזב כשרה אבל כקולמ'

הפוך פסול מצאתי בראבי"ה שמעשה בא לפניו בא' שנקב השתן נמשך ממקומו ונחתך מבשר העטרה בחצי אצבע רוחב ויותר כשהיה משתין היה מקלח כלפי מעלה נגד פניו ושאלו ראבי"ה ממה היה לו הדב' הזה והשי' לו גלוי לכל קהלתינו כי הייתי חולה והולך על מקלי שחוח ולבסוף נכווצו רגלי ולא הייתי יכול לילך יותר משנה אחת וקניתי סוס והשכרתי רץ עמי ורכבתי לבבלונייא לנדיב הנשיא ר' ששת הרופא וכבואי אליו ראה ענייני ואמר תולעת יש בעטרה היא האוכלת וגם מושכת אליה הגידים כי כולם נקשרים ואגודים זה בזה ואם תחפוץ אחתוך לך הבשר שבו התולעת אך ספק יש אם תוליד אם לאו ונתרצתי לו בזה ויקח האיזמל ויחתוך מקום ברקבובית עם התולעת ומיד נתפשטו גדיי רגליי וכל איבריי ויקח תחבושת ורטייה וירפא אותי והנני בריא כאשר עיניך רואות ואני מתאוו' לאשתי ככל אדם ומקום החתך היה כמעט כרוחב חצי אצבע ומגיע עד גובהה של עטרה עד ועד בכלל ופגע ונגע מעט ורוב גובהה של עטרה קיימת וכל פי אויר העליון נחתך בעובי בשר ולא נגע אלא למטה בסילון המקלח השתן וגובתא דש"ז ומחמת שנדבק מקום החתך זה בזה ע"י רטייה נעשה מקומו צלקת למשך ראש העטרה ולא גובהה של עטרה ולכך השתן מקלח למעלה ולפי העניין שראה ראבי"ה הכשירו לבא בקהל והאריך מאוד ועיק' ראייתו דבעינן שיגיע בנקב לחלל הסילון ובנדון זה האיש כיון שלא נכנסי' בעומ' עד הסילון כש' דהא פסקינן הלכתא בין כמרזב בין כקולמס כשר ואוקמינ' להא פיסקא אפי' למעל' מעטרה דאי למטה אפי' נכרת כשר פי' אפי' נכרת מן הסילון אלמא פצוע נקב שבבשר הגיד כשר ולא חשו לשלוט בו אוירא ולא לגרידא כדפי' בגמ' מידי דהוה אברזא דחביתא וכ"ש האי גברא שאין לחוש בו שניטל רק מעט מן הבש' ואפי' למאן דפסל היינו משום אוירא שאינו מחמם ומבשל שכבת זרע אי משום דגורר השכבת הא לאו הכי כשר וכ"ש דפסקי' לכול' להכשר ובכל מקום דליכ' למיחש לאוירא או לגרידותא בעינן שיגיע לחלל הסילון כו' ולבסוף כתב ראבי"ה וז"ל ועל פי הדברים האלה החזירו לו אשתו ויבא אליה ותהר ותלד בן ואביו קרא לו אליעזר על שמי ע"כ ומעשה רב.

יג

דין אם נסתם הקנה שראוי להוציא שכבת זרע והי' מוציא קרי תוך מי רגלים הוא פסול ואם ילדה אשתו הוא בודאי ממזר ודין מי שיש לו נקב סמוך לכיסו שהוא כמע' בסוף הגיד ואינו יוצא הזרע דרך מישור מ"מ כשר הוא לבא בקהל:

ההוא עובדא דהוו בפומבדיתא אסתתי' גובת' דש"ז ואפיק במקום קטנים פי' שהיה נסתם הקנה שראוי להוציא בו שכבת זרע והיה מוציא קרי תוך מי רגלים דתניא בבכורות

שני נקבים יש באדם א' מוציא שתן וא' מוציא שכבת זרע וביניהם כקליפ' השום וסבר רב ביבי בר אביי לאכשורי אמר רב פפי במקומה מבשלה שלא במקומה אינה מבשלה שכבת הזרע ופסול וכת' הרא"ש וע"י חולי וליקוי בא ולא בא ממילא דא"כ לא גרע ומכרו' שפכה בידי שמים דאינה מוליד וכשר עד כאן. והנה מה שכתב על ידי חולי הוא לדבריו שכתב על ידי חולי חשוב בידי אדם ואני כתבתי שהוא בידי שמים והכא ע"י ליקוי איירי ור"א ממיץ רצה לפרש דהא דקאמר סבר לאכשורי על הילד קאי ומה שאומר פסול נמי על הילד קאי שאינו מוליד אבל הבעל לעולם כשר דהא בידי שמים הוא וכן אמרינן בבכורת יש ביניהן כקליפת השום נקבו זה לתוך זה נעשה עקור ולא נאמר כרות שפכ' ואין הלשון משמע כלל כדבריו וכן השיג עליו הטור ומה שנא' במסכת בכורו' עקור היינו כשנסתם מאליו ע"י חולי או ע"י פשיעת בעצרת השתן דאינו אלא עקור וכשר אבל הכא איירי בידי אדם כל הפסולין הנאמרי' בסוגי' ומ"מ דאם אשתו ילדה בודאי שהוא ממזר והוא ג"כ פסול וכן עיקר כתב הרא"ש על מי שלא היה נקב בפי האמ' אלא סמו' לכיסו יש לו נקב ודרך שם מטיל מימיו וגם אין לו כי אם ביצה א' איכ' לספוקי אם הוא מוליד או אינו מוליד אם הגיד חלול ועוב' הזר' ע"פ האמ' וחז' לנקב ויוצ' אז אינו יוצ' כחץ אלא שות' ואינו מזריע אבל מן הנקב והלאה אין הגיד חלול אפשר שהוא יורה כחץ דרך אותו נקב ואע"פ שאינו מזריע בעמק הרחם אפשר שמתחמם וראוי להזריע מידי דהוה אברזא דחבית' ומ"מ אין קפידא בזה להתירו בקהל דבין מזריע ובין אינו מזריע ראוי לבא בקהל דגרסי' בפ' הערל אמר רב יהודא אמר שמואל פצוע דכא בידי שמים כשר כו' ובירושלמי נמי מוכח דכשר לבא בקהל אעפ"י שאינו מוליד דהא איתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא כל שאין לו אלא ביצ' אחת אינו מוליד זהו סריס חמה אתא עובדא קמיה דר' אמי א"ל אין ברתי דאת שרי אבל ידעי' דלא מוליד והוי ר' זירא מקליס ליה דהוי מקיים מילתא על בורייה אלמא אע"ג דאין מוליד ראוי לבא בקהל והא דאמרי' בפ' הערל ההוא עובדא דאסתתי' גובתא דש"ז ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אביי לאכשורי ומסיק דפסול דלא במקומ' לא מבשלא איכא לפרש דאסתתי' בידי אדם ע"י מכה כו' והנה מה שרצ' לדמותן לברזא דחביתי דהיינו עשוי כקולמס דקאמר עוביו נוגע כך היכא אע"פ שאין ראש הגיד נוגע מפני' מתחמם הוא מחמת נגיעת אחוריו ע"כ נראה שדמיון רחוק הוא לדמותו ומי שיש לו נקב סמוך לכיס שהוא כמעט בסוף הגיד וגם אינו מוציא הזרע דרך מישר אלא בעקולתן מ"מ כשר הוא על כל פנים לבא בקהל כמו שפי':

יד

דין ניקב למטה מעטרה כשר בכל עניין אבל אם הנקב גדול כ"כ שאם יראה קרי דרך הנקב פסול ולמעלה מעטרה אפי' בכ"ש פסול ודין אם יש לו נקב מן הצד ואינו מזריע אלא דרך נקב פסול וכופין אותו לגרש ואינו יוכל לישׂ' אלא גיורת ואם הנקב אינו בגיד עצמו אלא בקרום השני של ערלה חייב לפרוע וחייב כרת אם אינו פורע ואם שהה עשר שנים ולא פרע כופין אותו לגרש ויתן כתובה:

אמר רב יהודא אמר שמואל ניקב הגיד ונסתם כל שאלו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר פי' רש"י ניקב נקב קטן ונסתם בכל שהוא ואינו ניכר רואי' אם גדול כ"כ באם האיש הזה רואה קרי ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף פסול ועוד פירש הא דמוקי תלמודא הא דניקב בתוך העטרה ולא למעלה מעטרה דהתם ודאי לא מקרי שאין הזרע דוחה ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו והנה הרמב"ם לא הזכיר מן נסתם כל עיק' אלא כ' וז"ל אם ניק' בעטרה עצמה אם כשיראה קרי תצא ממנו ש"ז פסול נסתם הנקב חוזר להכשירו כו' משמע להדיא דבלא נסתם איירי וכן נראה עיקר שטעות נפל בספרים דאם נסתם פשיטא דכשר וחילק זה נסתם בכל שהוא ואינו ניכר לא אישתמט בשום דוכתא ועוד מתוך פי' רש"י עצמו משמע דלא גרסינן ונסתם מפני שמפרש רואי' אם הנקב גדול הילכך היה לו לפרש אם הזרע יוצא א"כ אינו סתימה אלא כך הוא ראוי להיות כדברי רש"י ניקב נקב קטן בכל שהוא ואינו ניכר כו' וכן הרא"ש והטור לא הזכירו שום דבר אנסתם וכן נראה עיקר גם יש טועים בפשט הלכה ואומרים למעל' מעטרה כשרה ותולין בדברי רש"י לפי שאין הזרע מתאסף שם לצאת וטעות הוא ביד' כי כי נקב למעלה מעטרה פשיט' שפסול אפי' בכל שהוא ורש"י פי' על מאי דפריך תלמודא אילימא למטה מעטרה אפי' נכרת כולו כשר אלא בתוך העטר' ומאי דוחק ליה לתלמוד' דילמא בכל הגיד למעלה מעטרה איירי על זה פרש"י דלמעלה אין שייך בדיקה דנקרי ונקרע וממילא לא איירי ביה אבל מ"מ פסול שחמימות התאוה דרך נקב יוצא' כמו שפי' לקמן ואדרב' אפי' בכל שהוא פוסל בודאי אבל בתוך העטרה אינו פוס' בנק' כל שהוא א"ל שהנקב גדול כ"כ שהזרע גופ' מבצבץ ממנו לכן נראה בעיני עיקר ניקב למטה מעטר' כשר בכל ענין בתוך העטרה אם הנקב גדול כ"כ שאם יראה קרי יבצבץ הזרע דרך הנק' פס' ולמעל' מעטר' אפי' בכל שהוא פסו' וכן משמ' בירושלמי כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח על מי שיש לו נקב בגיד מן הצד ואינו מזריע אלא דרך נקב כל שמוציא זרע דרך נקב שבעטרה פסול וכופין אותו להוציא ואינו יכול לישא אלא גיורת אמנם אם הנקב אינו בגיד עצמו אלא בקרו' השני של ערלה המל אותו לא פרע אלא נקב הערלה השנית ונשא' מכוסה

על כל העטרה וראש הגיד ומשתין דרך אותו נקב חייב לפרוע והרי הוא כאלו לא מל וחייב כרת אם אינו פורע ולענין גירושין אם אינו רוצה לפרוע אם שהתה עשר שנים כופין לגרש ויתן כתובה עכ"ל:

יו

דין דעבדינן ליה בלחם שעורים חם שיתחמם ויראה קרי או בהעברת בגדי צבעוני' כשאין מכיר האשה אבל ביד אסור להוציא ש"ז: **טו שלח** רבא בריה דרב' לרב יוסף ילמדנו רבינו היכא עבדי' דמיית' ליה לידי בדיקה למבדקי' לכתחילה פשיט' שהוא אסו' לו להוצי' ש"ז ביד שחייב מיתה כדאיתא בפ' כל היד א"ל מייתינן לחם של שעורים שהוא בחמימתו ומניחין ליה סמוך לביצים אנקב בית הרעי שממנו יתחמם והוא יראה קרי או בכל הדומה לו וה"ה אם ירגיש בעצמו שיבא לידי קרי בהסתכל בבגד צבעוני' של אשה עבדינן ליה הכי ומ"מ אם מכיר האשה אף להסתכל בבגדיה אסור בפרט אם היא א"א ואפשר בפנויה שרי אבל להסתכל באשה גופ' אפי' בפנויה אסור ולא עבדינן ליה תקנת' בהא כדמוכח בסוף סורר ומורה:

דין קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום:

ת"ר ניקב הגיד פסול מפני שהוא שותת פי' רש"י שחמימות התאוה דרך נקב יוצאת ואינו יורה כחץ ע"כ היינו מן העטרה ולפנים שפוסל בכל שהוא כדפי' לעיל נסת' כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסול שחוזר להכשי' ודייקינן זה למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום משום דהדר מפחת ומקלקל והיינו כל סירכה דריאה דמטרפי' בהו חיות' גם מכאן נראה דלא גרסי' לעיל בסי י"ד נסתם דא"כ מאי פריך זהו למעוטי מאי דלמא אתי למעוטי סתימ' רעוע כההיא דשמוא' דלא מהני אלא כל סתימ' מהני לשעתו אפי' בדוק ומנוס' במלאכת הרופאים שסופו לקלקל מ"מ כל זמן שלא נסתר הוא כשר ושפיר מוליד משא"כ בטריפה כל שידוע שיהיה נקב הרי הו' טריפ' הלכ' למשה מסיני גם בכאן פי' ר"א ממיץ דאיירי בפסו' הילד אבל האיש כשר דלא כרות שפכה ולית' לדבריו כי אין הלשון משמע כן כאשר השיג הטור וכן כל הגאוני' לא פירשו כן ומה שקשה לו הלא בידי שמים כשר אין הפשט שניקב ממיל' ע"י חולי אלא ע"י ליקוי של מכה איירי ומה שהקש' מפני מה אתה פוסל אותו מפני' כרות שפכה הלא שנינו בספרי שאין לו רפואה וא"כ למה נסתם כשר זה לא קשה מידי כי אין לו רפואה לרפואתו על ידי אדם אבל בידי שמים יש לו רפואה א"נ אין לו רפואה שסופו ליסתר ולהתקלקל אבל לעולם כל זמן שלא נסתר כשר כדפי' וע"כ את"ל דכרות שפכה אין לו רפואה היינו

שנכרתו הבצים או החוטי' או הגיד אבל ניקב אע"פ שהוא בכלל מ"מ יש לו רפואה כשנסתם וכן עיקר:

יז

דין המטיל מים בשני מקומות כשר ונשים המשפשפות נקבותן זו בזו דרך תשמיש אינן אסורות לכהונה אבל איסור גדול הוא ומכין אותה מרדות:

אמר רבה בר רב הונא המטיל מים משתי מקומו' במקום הוצאת זרע ובמקום הוצא' מי רגלי' פסול אמר רבא ליתא הלכת' לא כבר' ולא כאבא ברא הא דאמרן אבא הא דאמר רב הונא נשים המסוללות זו בזו פירש"י מסוללו' דרך תשמיש משפשפו' נקבותיהן זו לזו פסולה לכהונה משום זונה וכתבו התו' שזה הפי' עיקר ואינו כך הלכה דאפי' לר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשא' זונה ה"מ איש אבל אשה פריצתא בעלמא הוא וכתב הרמב"ם על נשים המסוללות שזהו מעשה ארץ מצרים שהוזהרנו עליו שנ' כמעשה ארץ מצרי' אשר ישבתם בה לא תעשו ואמרו חכמים ז"ל מה היו עושים איש נושא איש ואשה נושא אשה (ואשה ניסת לשני אנשי') ואעפ"י שהוא אסור אין לוקין עליו ואין האשה נאסרה על בעלה בהך אבל ראוי נכדות' ולהכות' מכת מרדות הואיל ועשו איסור יש לאיש להקפיד על אשתו בדבר זה ולמנוע הנשים הידועות בכך מליכנוס להו ושלא לצאת היא אליהם ע"כ ועיין בפ' במה אשה סי' ס"ז:

דין דפצוע דכא וכרות שפכה מותרי' בגיורת ומשוחררת ואין חילוק בין כהן בין ישראל ומותרים ג"כ בנתינה ובממזרת ושם ביארנו דנתינה בגירותיה אסורה מן התורה ולוקה עליה: יח מתניתין פצוע דכא וכרות שפכה מותרי' בגיורת ומשוחררת ואינן אסורי' אלא מלבא בקהל שנ' לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' פי' וקהל גרים לא איקרי קהל ואסקינן בגמ' בעו מיניה מרב ששת כהן פצוע דכא מהו מותר בגיורת ומשוחררת או לא בקדושתי' קאי ואסור או דילמא לאו בקדושתיה קאי ושרי אמר רב ששת תניתוה פצוע דכא שהוא ישראל מותר בנתינ' שהיא גבעוני' ואי ס"ד בקדושתי' קאי איקרי כאן לא תתחתן אלא ש"מ לא בקדושתי' קאי וה"ה כהן נמי ושרי אמ' רבא אטו נתינ' משו' איסו' קדוש' הו' דקאסרי' לישראל משום דילמא מוליד בן ופלח ע"ז מ"ה אמר קרא לא תתחתן בם וה"מ בגיותן אבל בגיורת שרו ורבנן הוא דגזרו בהו כדאמרינן לקמן יהושע ודוד גזר עליהם ה"מ בהנך דהוי כשרים אבל בפסולים כגון פצוע לא גזר הדר אמר רבא לאו מילתא הא דהא בגיותן לית להו חתנות וכי אמר קרא לא תתחתן בגירותן הוא דקאמר ואפ"ה שרי לפצוע דכא וכת' הרמב"ם פצוע דכא מותר דוקא בנתינה ובספק הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינה ועל הספק אבל ממזרת ודאי'

שאסורי' מן התורה אסור בה וכתב המגיד משנה שהרמב"ם לטעמי' שסבר שנתינה אינו אסורה מן התורה כשנתגייר אלא מדרבנן כלישנ' קמא דרבא ואפ"ה הלכה כרב ששת כפשוטה דמתניתין דקתני מתני' פצוע דכא מותר בגיורת ולא חילוק בין כהן לישראל וגם רבא הוד' לו א"כ כך הלכה ומה ששנינו אלו הן הלוקין הבא על הממזרת ועל הנתינה אגב שיטפ' קאמר אבל לעולם אינה לוקה עליה כמו שמזכיר חלוצה בכל דוכת' אצל גרושה אעפ"י שאינו אלא מדרבנן ודברים תמוהי' מאחר שפסק כלישנא קמא דרבא ולא כפי שחזר מדבריו א"כ ממילא אין הלכה כרב ששת שהרי רבא בא לדחות דבריו ולומר שאסור כהן פצוע דכא שבקדושתי' קאי וסתמא ממתנית' ליכא למיפשט דסתמ' בישראל איירי והא ראייה דבעי מיניה בני הישיבה אי שרי כהן או אסור וכן הוא גופ' לא בעי למיפשט מסתמ' דמתניתי' אלא מהא פצוע דכא מותר בנתינה ומאחר דליכא ראייה מיניה ממילא באיסורי' קאי ועוד מאחר דשרי בגיור' אלמא לא בקדושתי' קאי ה"נ לעניין ממזרת ואף שיש לחלק ולומר דוקא גיור שהיא ג"כ אסור' לכהן ולא לישראל והיינו משום קדושת כהן מ"ה שרי לפצוע דכא שאינו קדוש אבל מה שאסור בודאי אסור דאוריית' לכל לא שרינן ליה ורא‘ייתו מדלא קתני במתניתי' פצוע דכא מותר בממזרת דהוי רבותא טפי גם זה אינו דקמ"ל במתנית' דקהל גרי' לא איקרי קהל ופצוע דכא שרי בהו וממילא כמו שממזר מותר נמי בגרי' וה"ה נמי פצוע דכא שרי בממזרים ששניהם לא איקרי קהל וכמו ששניהם מותרים זה בזה ועוד בני ישיבה דבעו מיני מרב ששת לא בעו אי שרינן ליה לכהן פצוע דכא בגיור' משום דספיק' היא ולא גזרו ביה אלא משום דלא בקדושתי' קאי וה"ה פצוע דכא בממזרת או כהן פצוע דכא בזונה וגרושה והמגדל עוז אמר שהוא סמוך על הירושלמי דבפר' הערל וכן בפ' עשר' יוחסין דפליגי ביה והכי איתא התם כל האסורי' לבא בקהל כו' אמר ר' ירמי' כללא פצוע דכא מותרת בממזרת ר"י אומר בלבד פסול משפחה אבל לא פסול גוף פי' מתניתי' דכל האסורי' כו' איירי בפסול משפחה בכה"ג אמרינן כל האסורי' לבא בקהל מותרי' זה בזה אבל בפסול גוף כגון פצוע דכא לא חיילי דר"י מן הדא ר' חלקי' אמר ר' יהושע בן לוי לא שנא דמותר פצוע דכא בגיורת אלא ישראל אבל פצוע דכא כהן לא כמו דתימר תמן פצוע דכא כהן ברור אסור לו בגיורת ה"נ ישראל ברור אסור לו בממזרת וק"ל בכל דוכתא בתלמוד הלכה כר"י דנימוקי עמו ע"כ ושרי ליה מרי' שסבר שהוא ר"י התנא ואינו אלא ר"י בר בון או כה"ג שהוא מן האמוראי' שהרי ר' ירמיה חולק עמו ועוד שהרי מייתי לי' סייעתא מן ר' חלקי' וריב"ל ועוד שהרי אדרב' מוכח מהת' שהלכ' כר' ירמי' דמותר בממזרת ולית הילכתא כר"י דאוסר דהרי חיילו' מן ר' יהושע בן לוי דאסור כהן בגיורת

ואנו לא ק"ל כוותי' אלא כרב ששת דשרי וכמו שפסק הרמב"ם גופ' וא"כ שפיר משמ' מן הירושלמי דשרי אף בממזרת ועוד כתב המגדל עוז שיש לו ראייה מן הסוגיא דעשר' יוחסין אלא שאין לו חפץ להאריך כי ברור הוא ואני אומר מאחר שהנגלו' כך הנסתרו' על אחת כמה וכמ' ומ"מ אבא לגלות את דבריו שהו' סובר שיש לו ראייה מהת' דפריך כל האסורי' לבא בקהל מותרי' זה בזה אמאי אילימ' ממזרת ונתינ' שתוקי ואסופי הא קתני ליה רישא ועוד ר"י קתני בסיפא אסור אמאן קאי ומשני דה"ק כל האסורים לבא בקהל כהונה כגון גיורת כו' ומאי פריך דילמא בא לרבות פצוע דכא דשרי בממזרת ור' יודא פליג עליה ומדלא אוקי בהכי ש"מ דאסר ואין זה ראייה כלל חד' דס"ל לתלמודא דוחק לאוקמי פלוגת' בהכי שהרי לא הזכיר בהאי פירקא פצוע דכא שהוא פסול הגוף אלא פסולי משפחה ועוד דכבר קתני לה בפ' הערל פצוע דכא מות' בגיורת וה"ה בממזר' כדפי' ואין חולק עליה ומ"ה משני דאגיורת קאי אבל תלמוד ירו' לא ס"ל דחיק' לאוקמי בהכי לעניין פסק הלכה לעול' הלכ' כר' ירמיה וכן השיגו הראב"ד והרשב"א וכן הטור והמגד' עוז כ' שתמה אם יצא הדברים מפי הראב"ד אל תשגיח ביה כל עיקר כי כן דרכו כאשר כתבתי בפ' החובל סי' י' וכ"כ בנ"י בשם ריטב"א דמשמע מן הירוש' שלא כדברי הרמב"ם גם קשה לי מאחר דק"ל בכל דוכתי' כבתראי מאביי ורבא ואילך א"כ ק"ו היכא שהוא בעצמו חוזר מדבריו הראשוני' שכן הלכה וא"כ מה שאמרו בתלמוד יהושע גזר עליהם דוד גזר עליהם אינ' גזר איסור חתנות אלא שיעבוד עבדות וכ"מ הסוגי' בימי רבי בקשו להתי' נתיני' אמר להם רבי חלקנו נתיר חלק מזבח מי יתיר והיינו בשעבוד קאמר וכ"פ ר"ת ראש הגיבורים והסמ"ג אחריו וכן עיקר מסקנא בין ישראל בין כהן פ"ד מותרי' בכל הפסולי' שבעולם ואף בממזרת דהא שוי ליה כהן לישראל בכה"ג ונתינ' אסור מן התור' בגיורתיה ולוקה עליה וכ"ד הרמב"ם והרשב"א:

יט

דין עמון ומואב אסורים איסור עולם והנקיבות מותרות מיד מצרי ואדומי אינם אסורי' אלא עד ג' דורות ודין אשה צריכה להיות צנועה אפי' בדרך בכל היכולת:

מתני' עמוני ומואבי אסורי' איסור עולם אבל נקבות מותרות מיד מצרי ואדומי אינם אסורי' אלא עד ג' דורו' וא' זכרי' וא' נקיבות ר"ש מתיר הנקבו' מיד ואמ' ומה במקו' שאסר את הזכרים איסור עולם התיר הנקבות מיד מקום שלא אסר את הזכרי' אלא ג' דורות אינו דין שנתיר את הנקבות מיד אמרו אם הלכה נקבל ואם לדין יש להשיב עליו אמר להם הלכה אני אומר ומפרש בגמ' בבריית' דדרשינן עמוני ולא עמונית וכן מואבי ולא מואבית דברי ר' יהודא ואינו קשה א"כ נמי נימא מצרי ולא מצרית פירושו

התו' משום דהכי גבי עמוני הי' לו למכת' עמון וכ' עמוני ש"מ לדרש' אבל מצרי א"א לו למכת' מצר ומצרים מארי' יות' ואדומי אגב דכ' מצרי כ' אדומי דהא אית להו חד דינ' ר"ש אמ' על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמי' דרכו של איש לקד' ואין דרכו של אשה לקדם ופרי' הי' להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים ומשני כל כבודה בת מלך פנימה א"ד ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויש טועין בפשט הלכה ואומרים מאחר שהאשה דרכה להיות צנוע בבי' מ"ה מואבי' לא קדמו וחלילה שיאמר הפסוק כל כבודה בת מלך פנימה על האומ' שדרכן בפריצות ובנות מואב יוכיחו שבאו לאהל ישראל לזנות וכן הוא מן הנמנע ח"ו שישוה בנות מואב לשרה אשת אברהם וא"כ ממי מעליות' דשרה אמנו אלא ה"ק מה שלא היה להם לקדם לקראת נשי ישראל לפי שבנות ישראל היו באוהלי' ולא היו יוצאת ממנו כל עיקר אפי' לקנות לחם ומים ודרך הקידום הוא על המיצר של החיל ומכאן משמע שדרך אשה חשובה להיות צנוע אף בדרך תדחיק בכל מה שתוכל להיות פנימה:

כ

דין ת"ח שאמר דבר הוראה דוקא קודם המעשה שומעין לו ומיהו אם הדבר אינו נוגע בעצמו אף אחר המעשה שומעין לו וכן כשאומר סברא שומעין לו:

מסקינן בשעה שבא דואג האדומי והקשה לחכמים שרצו להתיר דוד בישראל עד שרצו להכריז עליו פסול עד שבא עמשא בן איש ושמו יתרא הישמעאל אשר בא אל אביגיל בת נחש וכי ישמעאלי היה אלא מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב כך מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי עמוני ולא עמוני' כו' ופריך מי מהימן והאמר ר' אבא אמר רב ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה שבא לידו אמר בבית המדרש שומעין לו בשעת הוראה וא"ל אין שומעין לו שמחמת הוראה אמר כן ומשני הא שמואל וב"ד קיים ומילתא דעבידי לגלויי לא משקר ופי' ר"ת הא דלא מהימן דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר כגון יתרא שהיה צריך להוראה שבת ישי נשא שהרי כתיב אביגיל בת נחש ודרשי' בפ"ק דב"ב בת מי שמת בעטו של נחש וכן בפ' נושאין גבי גר שהעיד על אשתו וז' בניו ובפ' עשרה יוחסין גבי עובדא דאמר לי' האי לרב יהוד' לדידי קרית ליה עבד' דאתינ' מבית חשמונאי וכל כי ה"ג אבל בע"א שומעין ונראה דוקא כשאומר גמרא אבל כשאומר סבר' ומביא ראייה לדבריו שומעין לו אפי' אחר מעש' וזהו פשוט וכן כתב הר"ן בשם הריטב"א:

כא

דין דמצרי ואדומי אחד זכרים ואחד נקבות אסורי' עד ג' דורות:

ופרכינן מאי תשובה איכא לרבנן עליה דר"ש ומשנינן דאיכא למימר עריות וחלל מחייבי עשה כגון בעולה לכ"ג כגון אליבא דר"א בן יעקב בפ' הבע"י דהלכתא כוותי' יוכיח וה"ק עריות יוכי' שאינם אסורים אלא עד ג' דורות כגון בת בתו ולמעלה אינ' איסור אלא אמו אבל אם אמו או אם אביו שרי מדאוריית' ואפ"ה לא חילק בין זכרים ונקבות אף אני אביא מצרי כו' מה לעריות שכן איסו' כר' משא"כ במצרי שהוא עשה דור שלישי ולא שני ולאו הבא מכלל עשה עשה חלל יוכיח שבא נמי מעשה מה לחלל שנולד בעבירה' משא"כ במצרי שהוא מותר באשתו ערות יוכיחו שאינו נולד בעבירה ואפ"ה אסור בקורב' וחזר הדין כו' ור"ש לא סבר כר"א ב"י ותימא מאי פריך מאי תשובה דילמא טעמא דרבנן משום דאמרי דיו אפילו אסוף דין ואפי' היכא דמיפרך ק"ו כדאי' סוף פרק כיצד הרגל גבי הא דבעי ר"ט למילף דקרן ברשות הניזק חייב נזק שלם ומה שן ורגל הפטורי' בר"ה חייבי' ברשות הניז' נזק שלם קרן דמחייבי' בר"ה ח"נ ק"ו דחייב ברשו' הניז' נ"ש ואמרו דיו אסוף דין לא יהא אלא כקרן ויהא חייב אף ברשות הניזק ח"נ ה"נ לא יהא אלא כמצרי ואדומי דקבעי' למילף בסוף דין ויהא הנקבות מותרי' דור שלישי דוקא ונ"ל דלא אמרי' דיו אלא היכא דבעי למילף דין החידוש שהוא נגד הפסוק כגון ברשות הניזק נ"ש ובתורה נאמר סתם כל תם ח"כ אבל הכא מאי דבעי' למילף שהנקבות מותרי' אינ' נגד הפסוק שהרי לא נאמר אלא מצרי ואדומי והיינו הזכרים רק שאין לנו יתור להדי' למעט הנקבות א"כ נילף גילוי מילתא בעלמא שמצרי ואדומי הכתו' לא יהא משמעות אלא דוק' בזכרים ולא הנקבות כמו עמוני דכת' התם והלכה כרבנן דהכא דמצרי ואדומי א' זכרים וא' נקבות אסורין א עד ג' דורות:

כג

דין דגר עמוני ומצרי שני שנשא בת ישראל בתו כשרה לכהונה: **כב** כי אתא רבין א"ר יוחנן גר עמוני ומואבי ומצרי שני שנשא בת ישראל אע"פ שהוא בעבירה ופסל אות' למקצת חכמים וכ"ד הרמב"ם משום שהיא נבעלת לחייבי לאוין מ"מ בתו כשירה לכהונה אע"פ שאם הי' גיורת שאינה בעבירה בתו פסולה לכתחילה כראב"י בפ' י' יוחסין מ"מ הכא שנולדה מישראלי' שרי וכההיא דתני ר' זכאי קמיה דר' יוחנן בתולה מעמיו יקח אשה להביא בתולה מכנה כלומר אפי' שאינ' מישראלית אלא אביה ואמה מעם אחר והולידו רק בקדושה דשרי והיינו כר' יוסי דסבר הכי בפ' י' יוחסין דשרי אפי' לכתחילה א"ל ר' יוחנן אני שונה כך מעמיו אפי' בתולה הבאה משני עממים כגון גר עמוני ומצרי שנשא בת ישראלית דביאת' בעבירה אפ"ה מותרת אף לכ"ג ועיקר טעמא שאחר איזה מהן שתלך אין בה פסול אם תלך אחר האב א"כ עמוני ולא עמונית וכן

מצרי שני בתו הוי שלישי וכשרה בתו לכהונה בדיעבד ולר' יוסי אף לכתחילה ואם אחר האם אין בה שום פסול וכ"כ הטור אבל אי הוי זכר הנולד מעמוני וישראלי' הוי עמוני ואסור אף בקהל אבל מצרי אף הזכר שרי והוי כישראל גמור כמו שאפרש בפ' יש מותרו' סי' כ':

דין מצרי ראשון שנשא מצרית שני הולד הוי שלישי ואם היא ראשונה הולד שני כי הכל הולך אחר האם:

תניא בסוטה פ"ק ואייתי ליה הכא בסוגיא א"ר יהודא מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי ר"ע ואמר אני מצרי ראשון ונשאתי מצרי' ראשונה אשיא לבני מצרי' שניי' כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל ופריך מיניה לרבה בר בר חנא א"ר יוחנן מצרי שני שנש' מצרית ראשונה בנה שלישי הוה דאזלינן בתר דידיה א"כ למה אמר אשיא לבני מצרי' שני' אפי' ראשונה נמי ומשני תני ראשון' כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן מצרי שני שנשא מצרית ראשון' בנה שני הוי דבתר דיד' שדינ' וטעמ' דכת' קרא בנים אשר יולדו להם וגו' תלה הכתוב בלידה כלו' הלך במנין דור שלישי אחר הלידה והלכה כרב דימי דאינ' מגיה הברייתא וכ"כ הרמב"ם אע"פ שאמרינן בריש יש מותרות ואם איתא להא דרב דימי ליתני במתני' משמע שאין הלכה כמותו כמו שדייקינ' ורב היכא אכל בישר' כ"ש הכא שאמר ואם איתא משמע דליתא נוכל לומר שאפשר דעת רב פפא שהקשה כך הוא אבל תלמודא דמשני תני ושייר מאי שייר דהאי שייר פ"ד מוכח דהלכה כמותו דאל"כ אמאי שייר פ"ד מאי שייר דהאי שייר וכ' הרמב"ם דוקא מצרי שני שנשא ראשונ' הוי שני אבל ראשון שנשא שנית הוי נמי שני דלא אזלינן בתרא אלא לחומרא ומה שאמרי' תלה הכתו' בלידה היינו אב ואם שא"א להולד זולת' וראייתו מדלא משמיע לנו רב דימי כח דהיתיר' ש"מ דוקא לחומר' אזלינן בתרא אבל רש"י לא פירש כן אלא תלה בלידה הלך אחר האם בין לחומרא בין לקולא וכן כת' הרמב"ן ופי' הא דלא אתא רב דימי לאשמעינן דהיתירא משום דלאפלוגי על רב' בר בר חנ' קאתי וכ"פ הטו' ומנימין גר מצרי שנשא ראשונה ולא נשא שנייה אפשר דלא אתרמי ליה או שבאות' פעם לא ידע או שנתגייר עמה וכן יראה מן הלשון אני מצרי ראשון ונשאתי מצרי' ראשונה מה צריך לו להזכיר אשתו אלא ה"ק ונשאתי מצרית ראשונה ומ"ה משיא לבני שנייה הא לא הכי לא היה מוכרח לכך הלכך לעולם הלך אחר האם ומצרי ראשון שנשא שנייה בנו שלישי ולהיפך לחומרא:

כד

דין דאחר שעלה סנחרב ובלבל את כל העולם ונתערבו א"כ כשיתגייר האידנא בן עמוני ומואבי מותרי' מיד אבל מצרי אסורי' עד ג':

פסק כתב הרמב"ם כשעלה סנחרב מלך אשור לבבל בלבל כל העולם כולו ואלו המצרי' עתה שבארץ מצרים אנשים אחרים הם וכן האדומי' שבשדה אדום וכן עמוני ומואבי והואיל ונתערב ארבע אומו' האסורים בכל אומו' העולם שהן מותרי' הלך אחר הרוב והותר הכל לפיכך כשיתגייר בזמן הזה בכל מקום בין מצרי ואדומי עמוני ומואבי כושי ושאר אומות בין זכרים בין נקבות מותרים לבא בקהל מיד והנה, מ"ש גבי מצרי כו' אין נראה הלכה כמותו כדמוכ' מעובדא דמנימין גר המצרי שהיה אפי' לאחר החורבן שנית ואפ"ה הוה אסור אף שרש"י פי' במסכת סוטה על ההיא ברייתא דמנימין כו' דאיתא בתוספתא דקידושין שאמר לו רבי עקיבא מנימין טעית שכבר עלה סנחרב ובלבל כל העולם כולו מ"מ מאחר דתלמודא דידן לא אייתי ליה ש"מ דאינו כן הלכה דדוקא גבי יהודא גר עמוני אשכחן במסכת ידי' ומביאים סוף תפילת השחר שר"ג אסרו ור' יהושע התירו משום שבא סנחר' ובלבל כל העולם כולו והקש' לו ר"ג הלא נאמר ואשיב שבות בני עמון כבראשונה וא"כ כבר שבו והשיב לו ר' יהושע הלא נאמר הנני משיב שבות עמי בני ישראל ועדיין לא שבו והודה לו ר"ג אבל במצרי לא אשכחינן אלא אדרבה אשכחן בתוס' דמסכת ידים בת' עובדא דיהודא גר העמוני שהוד' ר"ג לר' יהושע והותר לבא בקה' אמר לו ר"ג לר' יהושע גר מצרי כיוצא בזה מהו א"ל למצרי נתן הקב"ה קצבה וכן הלכה וכן פסקו התו' והרא"ש וכן הרמב"ן הילכך מצרי אסור עד דור שלישי ושאר האומות מותרים:

כה

דין דבאומות הולך הולך אחר הזכר בין לקולא בין לחומרא וכשנתגיירו הולד הולך אחר הפגום שבשניהם וה"ה אחר הפסול אם אין שניהם פגומים:

כי אתא רבינא אמר ר' יוחנן באומות הלך אחר הזכר כגון אח' משאר אומות שבא על הכנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנות בעבד שנא' מבני התושבי' הגרים עמכם וגו' כלו' שבא ממקום אחר והלכו אחר נשותיהן ונעשו תושבי' בכאן מן אותן בנים תקנו אבל כנעני שבא על אחת מכל האומות אי אתה רשאי לקנותו בעבד שהוא ככנעני ונאמר לא תחי' כל נשמה שנאמר אשר הולידו בארצכם הנולדי' בארצכם שאמו היא כנעני' וילדתו בארצכ' מאיש אחר אבל לא מן הגרי' בארצכ' כלומ' שאביו כנעני הולידו בארץ אחרת עם אחת משאר אומות ובא לגור בכאן מאותו לא תקנו שהולך אחר האב. נתגיירו ולעניין בראוי לבא בקהל הלך אחר הפגום שבשניהם כגון עמוני שנשא מצרית ראשונה אי זכר הוי שדינן בתר עמוני ואסור לעולם הזכרים ואי נקבה הוי שדינן בתר מצרי והוי שניה ואי מצרי נשא עמוני' אע"פ שאי אפשר לומר הלך אחר הפגום שבשניהם שהרי עמונית

אינ' פגומ' מ"מ אם גר מצרי לקח עמוני' הולד מצרי שהלך אחר הפסול וכן כתב הטור וה"ה לבת ישראל אבל מצרי שני שלקח עמונית הולד כשר ממ"נ ואפי' לכהונ' בדיעבד כדפרי' בסי' כ"א קודם שנתגיירו לעולם אחר הזכר בין לקולא בין לחומרא כגון עמוני שנשא מצרית הבן עמוני זכר אסור ונקיבות מותרות ומצרי שנשא עמוני הבן מוצרי ובמיימוני כתב וז"ל גר עמוני שנשא מצרי' הולד עמוני מצרי שנשא עמוני' הולד מצרי זה הכלל באומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפגום ונראה שטעות סופר הוא גר עמוני אלא עמוני כמו שמשמע מן זה הכלל שכתב אח"כ ועוד אי בגרים איירי מה שייך לומר הולד עמוני דמשמע סתם בין זכרי' בין נקבות הלא נקב' עמוני' מותר לגמרי מאחר שנתגיירו ואדרבה מצרית הוה והמגיד משנ' דחק לישבו שקאי הולד עמוני דוקא על הזכר ואין הלשון משמע כלל כן אלא ט"ס הוא וכן בטור להדיא הילכך באומות הלך אחר הזכר בין לקולא בין לחומרא נתגיירו הלך אחר הפגו' שבשניהם כלו' לחומרא וה"ה אחר הפסול אפי' אין שניהם פגומי' כגון הזכר או הנקיבה הוי מן ישראלית וק"ו עמוני':

כו

דין ממזרי' ונתיני' אסורי' איסור עולם ומי שמרנני' עליו שהוא ממזר וחי יותר מג' דורות אין כאן נידנוד ממזרת:

מתניתין ממזרי' ונתינין אסורי' איסור עולם א' זכרי' וא' נקיבות ומסקינן בסוגיא דממזר ודאי וידוע הוא חי שאינו ידוע בבל אינו חי דידיע ולא ידיע אינו חי יותר מג' דורות ואין חולק בזה הילכך כל היכ' שאדם זוכר וידוע שמרנני' על א' שהוא ממזר מצד עצמו ולא מצד המשפחה יותר מג' דורות אין כאן נדנוד ספק ומכחיש למפרע הקול מעיקרו אבל פסול משפחה ונשתכח הדבר כמו שנשתכח בעו"ה כל היחוס בישראל בין לכהונ' בין לויה בין לכשרו' על בוריו מרוב הגלות:

כח

דין העושה איזה דבר נגד חבירו ומפייסו יבקש ממנו שיתפלל עליו והמוחל עצמו מצוה עליו לעשות כן: כז אמרינן בסוגיא בשעה שרצה דוד המלך לפייס את הגבעונים במה שעש' להם שאול אמר להם מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה' משמע אעפ"י שנתפיי' הנלק' מ"מ אין הקב"ה מכפר כ"כ אלא שיתפלל המוחל עצמו עליו וע"כ ראוי מי שמדקדק בדבר ויראת ה' על פניו ועשה בין אדם לחבירו ומפייסו יבקש ממנו שיתפלל עליו והמוחל גופו מצוה רבה שיעש' לו רצונו וכן מצינו נמי באברהם ויתפלל אברהם על אבימלך:

דין דסריס חמה אי חלץ ליבמתו או שחלצו לאשתו אינה כלום וכן באיילונית וספק איילונית חולצת ולא מתייבמת וסריס שבעל יבמתו פסולה וכן איילונ' שבעלוה פסלוה וסריס אדם חולץ ליבמתו ובדיעבד אם בא עליה קנאה ומוציא' בגט וחולצי' או מייבמין לאשתו וביארנו דסרי' חמה להיות ודאי סריס צריך שיה' ממעי אמו ואם לא בדקוהו ממעי אמו ונולדו בו אח"כ סימני סריס הוי ספק סרי' וכרות שפכ' ופצוע דכא והזקן חולצי' ואם בעלו קנו ואסור לקיימן גבי פצוע דכא וכרות שפכה אבל בזקן מותר לקיימו:

מתניתין:

אמר ר' יהושע שמעתי שהסרי' חול' וחולצין לאשתו ושמעתי שאין חולץ וחולצין לאשתו ואיני יודע לפרש אמ' ר"ע אני אפר' סרי' אד' חולץ וחולצין לאשתו כשא' חייבי לאוין לפי שהי' לו שעת הכוש' אבל סרי' חמ' אעפ"י שכש' לבא בקה' אינו חולץ וחולצין לאשתו דכתיב לא ימחה שמו פרט לסריס חמה ששמו מחוי שהרי לא היה לו שעת הכושר ר"א אומר לא כי אלא סריס חמה חולץ וחולצין לאשתו שיש לו רפואה אבל סריס אדם אינו חולץ כו' שאין לו רפואה העיד בן בתירא על בן אנוסת שהיה בירושלים סריס אדם ויבמו את אשתו כשאר חייבי לאוין שאסורי' לבעלן ומותרים ליבמיה' לקיים דברי ר"ע ומסיק מתני' לסתו' הלכה כר"ע הסריס חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו איילונית לא חולצת ולא מתייבמ' (ודוק' איילונית ודאית אבל ספק איילונית חולצת ולא מתייבמת טו"ר) הסריס שחלץ ליבמתו לא פסלה חליצה שלא לצורך היא אבל בעל' פסלה לכהונה משום זונה דהוי אשת אח שלא במקו' מצוה וכן איילוני' שחולצין לה אחין לא פסלוה בעלוה פסלוה הא דאמרינן שסריס אדם חולץ דוקא ולא מיבם היינו לכתחיל' אבל אם בא על אשת אחיו ויבם קנה וצריכא גט וחולצין לאשתו וה"ה מייבמי' ואיידי דקתני חולץ קתני וחולצין והכי תני בברייתא פצוע דכא וכרות שפכה סריס אדם או חולצין או מיבמי' ופי' רש"י לעיל בפ' ב' דמייתי נמי הך ברייתי' או מייבמים לאו לכתחילה קאמר אלא יבומי יבום שאם בעלו קנו כדמפרש והזקן דקתני היינו שפסק מלידה אע"ג דלא מחייבי לאוין הוא מ"מ קמ"ל אע"ג דלא בר אולודי הוא מ"מ ביאתו ביאה לקנות יבמתו ויוצאת בגט ע"כ ונחזר לברייתא כיצד מתו ולהן אחין ועמדו אחין ועשו מאמר בנשותיה' או שנתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו פי' וצריכה גט למאמרן ואם נתנו גט אסורין שוב ליבמן ואם בעלו קנו פי' לאו דוקא בדיעבד אלא אפי' לכתחילה קאמר ואיידי דסיפא קאמר כן פי' רש"י תוס' בפ' שני מתו אחיו ועמדו הן ועשו מאמר בנשותיהן או נתנו גט או חלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנא' לא יבא פצוע דכא

וכרות שפכה ופי' רש"י דאזקן לא קאי ואסור לקיימן אבל לכתחילה צ"ל דאסור ליבם כדמשמע מפי' רש"י דפ' שני שהבאתי כאן וכ"ד הרמב"ם וכתבתי' בסוף פ"ק ומוכח מתוך הסוגיא אפי' נפצע היבם אחר שנפלה לפניו אעפ"כ אסור ליבם ודוקא סריס חמה שנולד כך אבל נעשה סריס בידי שמים אעפ"י שכשר לבא בקהל כסריס חמ' מ"מ אינו דומה לו אלא חולץ וחולצין שהרי היה לו שעת הכושר ואם בעל קנה ושרי לקיימה שדינו כמו זקן ומפרשין ה"ד סריס חמה כל שלא ראה שעה אחת בכשרות כל ימיו כלו' שנעשה סריס קודם שראה החמה וכן פי' הרמב"ם והוא מן הירושלמי ומנ' ידעינן כל המטיל מים ואינו עושה כיפה כלו' קלוח למרחוק כקשת והאידנא חולץ וחולצין אפי' סריס חמה דמנא ידעינן שהי' כך ממעי אמו דילמא היה עושה כיפה בתחילת לידתו פעם אחת ואינו אלא ספק וכן עיקר:

דין סמני חמה ואילונית להחזיקם בגדולי' אפי' לא הביאו ב' שערות אין עושין בהן מעשה עד בני עשרים שנה ולכן הולד שהוא ודאי בן ח' אפי' גמרו סימני' וחי ל' אין עושין בו מעשה עד שיהא בן עשרים שנה ואז נוחל ומנחיל וקוד' עשרי' מניחין ביד שליש ואם מת תוך זמן זה הוי ממון המוטל בספק וחולקין כו' ואם מת תוך ל' הוי בחזקת נפל ונוטלי' הכל יורשי האם וכן אם קדש קודם עשרים הוי ספק קידושין לאחר עשרים הוו למפרע קידושין וביארנו דלענין יבום וחליצה חולצת ואם מת תוך ל' אף מתייבמת ואם לא גמרו סימניו אפי' חי ל' מתייבמ' לענין מילה אפי' ודאי בר ח' אם גמרו שערו וצפרניו מלין ואף מטלטלין אותו לצורך המילה אבל אין מטלטלין אותו לצורך אחר ואם לא גמרו סימניו אין מלין אותו ולענין אבילו' אין מתאבלין עליו אפי' חי ל' אם לא שנגמרו סימניו מתאבלין עליו אחר ל' ואם הוא ודאי בר ז' סגי בגמרו סימניו לחוד או בשהה ל' לחוד' ופוטר אף מן החליצה ואם קים לן שכלו חדשיו אם לא שהה ל' וגם לא נגמרו סימניו פוטר מן החליצה אפי' פיהק ומת אבל יולדות מת חולצת ולא מתייבמת ואם צוח קודם לידה או פירכס אפי' חליצה לא בעי וסתם ולדות נגמרו שערו וציפרניו ולא שהה ל' לעניין יבום אם אשת ישראל חולצת ואשת כהן אינו חולצת וביארנו דאם פיהק ומת חולצ' ואם לא גמרו שערו וציפרניו אף אשת כהן חולצת שהה ל' יום פטור אפי' בלא גמרו סימניו ולעניין כתובה אפי' צריכה חליצה מספק נוטלת כתוב' ואין לה מזונו' וסתם ולדות מותר לטלטל וק"ו למול ולעניין נחל' אם נגמרו סימניו נוחל ומנחיל אפי' תוך ל' כגון אם אכלו ארי' אכל פיהק ומת או חל' ומת ממון המוטל בספ' הוא וחולקין כו' עוד ביארנו אשה שהלך בעלה ממנ' ושהה י"ב

חדש וילדה הולד כשר אבל אם שהה יותר מי"ב הוי ספק ממזר ואסור בממזרת ודאית ובספק ממזר:

כט

אמר ר' אבהו סימני סריס ואיילונית להחזיק בגדולי' אעפ"י שלא הביאו שערות אין עושין בהן מעשה עד שיהו בן כ' שנים וכן בן שנולד לשמונה חדשים אין עושין בו מעשה להחזיקו כבן קיימא עד שיהא בר עשרים ופריך בר שמנה מי קאחיי והתניא בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו שלא ירבה חלב הדדי' ותמו' הב"ע כשנגמרו סימניו דתניא איזהו בן שמונה כל שלא כלו חדשיו פי' דידעינן בודאי דלאו כלו חדשיו כגון שהוא בן ח' או אפי' מעט בתוך ט' חשיב כבן ח' דהא אמרינן בנדה פ' בנות כותיים דיולד' לט' אינ' יולדת למקוטעין ר' אמר סימנין מוכיחין עליו שערו וציפרניו שלא גמרו טעמ' דלא גמרו הא גמרו אמרינ' בר שבע' הוא ואשתהויי הוא דאישתהי פי' רש"י ואשמעינן ר' אבהו אפי' לרבי לא מחזקינן בבר קיימא אלא עד שיהא בן כ' ומסיק אלא הא דעב', רב' תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה כמאן כר' דאמר אשתהי פי' ודוחק הוא שעשה מעשה נגד רבנן דפליגי עליה ומשני כיון דארשב"ג כל ששהא ל' יום באדם אינו נפל ואיהו אפי' אודאי בר ח' קאי כדאית' להדיא בתו' א"כ סבר ליה נמי אשתהי ועבי' רב' תוספא' כרבנן וכתבו התו' הא דפי' רש"י ר' אבהו כר' לית' דא"כ אמאי פריך ארב' תוספאה כמאן כר' ולא פריך אר' אבהו וליכא לשנוי דסבר כרשב"ג דהא רשב"ג סבר בן ל' יוצא מחזקת נפל ועוד רב' תוספא' לא אתי' כר' מאחר דר' נמי צריך הוכחה יתירה עד עשרים שנה ממילא שמעינן דבדוכתא אחריתי לא אמרינן אישתהי ועוד נר' להוסיף ראייה מדפריך תלמוד' מרבנן דאמרי הרי הוא כאבן כו' שהוא ת"ק דר' אם אית' דהוי משני ליה כר' ה"ל למימ' הא ר' אלא ש"מ כמו שפירשו הם דהו' סב' כרבנ' והכי משני הכא במ"ע כשנגמרו סימניו דיש היכירא להוציא לרבנן מתורת נפל בעשרים שנה כמו שלר' יש הוכחה בסימנין להוציא מתורת נפל בשלשים יום כמו לרשב"ג והא שפירשו התוס' דר' נמי סבר צריך ל' יום מפרשי' חולקי' בזה ואומרי' דסגי לר' בסימני' לחוד ואין הכרח לשום פי' אלא שהתו' סוברים שאינ' מסתברא שיוצא מכלל נפל מאחר שודאי בר ח' א"ל בשלשים יום אבל מ"מ אין נפקותא בזה דהא הלכה כרשב"ג עם ר' מאחר שהם רבים הא כר' לחוד לא עבדינן א"כ אפי' תימא דסבר ר' דסגי בסימנין לחוד לא עבדינן כוותיה אלא אף כרשב"ג דצריך ל' יום וא"ל דרשב"ג דסבר אף בלא גמרו שערו וציפרניו סגי בל' יום כמו שיש הרבה מן המפרשים זו אינו מדמסקינן בנדה פר' יוצא

דופן במתני' תינוק ב"י מטמ' בזיב' מטמ' בנגעי' וזוקק ליב' ופוטר מיבו' ומאכיל את אמו בתרומה ופוסל מן התרומה אם אמו בת כהן או עבדי אביו ונוחל את אמו ומנחיל אותו הירושה לאחיו מן האב וההורגו חייב והרי הוא לאביו ולאמו ולקרוביו כחתן שלם לכל דבריו ופריך למאי הלכת' הוא כחת' שלם כו' אמר רב פפ' לעניין אבילו' ופריך כמאן דלא כרשב"ג דאמר כל ששהה ל' יום אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי ומשני הב"ע דקים ליה שכלו לו כל ט' חדשיו ומדלא משני הב"ע כשנגמרו שערו וציפרניו משמע דאפי' הכי בעי רשב"ג ל' יום וכתבו התו' אף דהכא משמע דרשב"ג מקיל בבן ח' נגד רבנן שסוברי' נפל הוא אפי' חי ל' יום ובפרק ר"א דמיל' ולעיל בפ' החולץ סי' ג' ובפ' יוצא דופן משמע דפליגי איפכ' ובסתם ולדות דלרשב"ג לא שהה הוי ספיקא ולרבנן סתם ולדות דלא ידעינן בבירור אם בן ח' או בן ט' אפי' לא שהה הוי כבר קיימא ואזלינן בתר רוב נשים שיולדת ולד קיימא בפרט מאחר דליכ' בי' ריעות' במידי דה' גמרו שערו וציפרניו ומתרצי' דבתרתי פליגי פליגי בבר ח' דלרבנן הוי נפל ולרשב"ג יצא מכלל נפל כשהה ל' יום ועיקר פלוגתייהו בתוס' אבר ח' ופליגי נמי בסת' ולדות איפכא מדקאמר כל ששהה ל' יום ולא קאמר אם שהה ל' יום משמע דבכל סתם ולדות פליגי והא דפריך בפ' דר"א דמילה פליגי רבנן עליה דרשב"ג בסתם ולדות או לא ופשט מדאמר רב יודא אמר שמואל הלכה כרשב"ג מכלל דפליגי ומאי ראייה דלמא פסק בבר ח' כרשב"ג ואמר ר"י דקים ליה לתלמוד' דשמוא' בסתם ולדות איירי א"נ אי הוה פסק בבר ח' מאי דעתי' דר' אבהו דפסק לעיל כרבנן א"נ ה"ל למימר הלכה כר' ורשב"ג דהא בבר ח' כי הדדי ס"ל ע"פ השיטה וכתב הרמב"ם בפ"ק דהלכות יבום מי שמת והניח אשתו מעוברת אם הפילה לאחר מותו הרי זו תתייבם ואם ילד' ויצא הולד חי לאויר העול' אפי' אם מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מן החליצ' ומן הייבו' אבל מדברי סופרי' עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד לט', חדשים גמורים אבל אם לא נודע לכמה נולד אם חי ל' יום הרי הולד קיימא כו' עכ"ל וכתב המגיד משנה עליו שפסק כר' פרק הערל דסבר אפי' בר שמנה סימנין מוכיחין וכשנגמרו שעריו יצא מחזקת נפל אפילו חי שעה אחת ופסק כרשב"ג דאמר כל ששהה ל' יום אינו נפל ואינו צריך לגמרו שערו וסמניו דבחד מן תרתי סגי וגבי יבום הוא שהחמירו חכמים שלא תהא פטורה מן החליצ' אלא כשהה ל' יום וגבי אבילו' סבר נמי דאין מתאבלין אלא כשהה ל' יום והיינו משום דספק אבילות להקל וגבי רציח' כת' ההורגו אינו נהרג עליו והיינו טעמא משום דיש כמה דברי' דלא חשבינן ליה כבר קיימא מ"ה אינו נהרג עליו ולענין נחלה חשבינן ליה כבר קיימא ונוחל ומנחיל אפי' בר יו' א' כמו שכתב הרמב"ם גבי נחלה משום דגבי ממון אין

שייך קולא וחומר' ע"כ העמידו על דין תורה דבחדא סגי וכן לעניין מילה דבלאו הכי מקילין משום דהוי כמחתך בשר בעלמא חשבינן ליה נמי בר קיימ' אפי' בר ח' ודאי ע"כ תוכן דבריו ועו' כת' המ"מ בפ"ק דהלכות נחלות מה שסובר הרמב"ם אפי' בלא כלו לו חדשיו מ"מ נוחל ומנחיל היינו משום דסבירא ליה מדפריך תלמודא בפ' יוצא דופן אמאי דמשני לרבות שמתאבלין עליו כמאן דלא כרשב"ג ומוקי מתניתי' בקים ליה שכלו לו חדשיו מכלל דאינך אפי' בלא קים ליה איירי ע"כ וקשה לי על דבריו הראשונים שסבר כרבי וכרשב"ג כו' הלא כבר הוכחתי דרשב"ג אפי' בגמרו כל סימניו בעי שהה ל' יום גם לא יתכן לפסוק כר' ולא כרשב"ג דמשמע בסוגיא להדיא אי לא דרשב"ג מסייע' לא הוה עבדינ' כוותי' ועוד הלכה כר' מחביריו אמרו ולא מרבו ואביו וכן רגיל הרי"ף לפסוק כמ"ש הסמ"ג בהלכות תרומה גם מה שכתב בדבריו האחרונים שסבר הרמב"ם מדמסיק תלמודא אאבילות ש"מ דבאינך לאו צריכי לקי' ליה שכלו לו חדשיו לא נהירא כלל דמסתמא אכולה מתני' קאי ושבקי' עד סיומא דמתני' ופריך אאבילות וכן פר"ש ועוד בע"כ אאבל לחוד לא קאי דהא אפי' לדברי הרמב"ם קאי נמי אהא וההורגו נהרג עליו דבודאי לא נהרג א"ל שקי' לן שכלו חדשיו כמו שסבר הרמב"ם גופא גם הרמב"ן כולל כללים אחרים ז"ל לא כלו לו חדשיו ולא גמרו לו סימניו נפל גמור לא כלו לו חדשיו גמרו סימניו ספ' הוא וחולצ' אפי' לאש' כהן ולשא' כל הדברים מטילין אות' לחומר' כלו לו חדשיו ולא גמרו סימניו ולד מעליא הוא אינו ידוע אם כלו לו חדשיו בין גמרו בין לא גמרו לו סימניו ספק הוא אלא דבאש' כהן אינ' חולצת לעולם ולאש' ישרא' חולצת בשניהם שהא ל' יום אינו נפל והרי הוא שלם לכל דבריו עכ"ל בפרק הערל ועוד בזה שיטות אחרות ולבאר דעת רבינו באתי ויראה מדבריו שסבר שהה ל' יום יוצא מחזקת נפל אפי' בלא נגמרו שערו כו' היינו שסובר שרשב"ג אפי' בלא גמרו איירי כמו שפי' לעיל וכן כתב הנימוקי יוסף שכך דעת הרמב"ם ונימוקי יוסף גופא כתב בפ' החולץ דאפי' בגמרו שערו וצפרניו לחוד הוי ולד קיימ' אפי' בספק ח' או ט' אבל בפ' הערל כת' בשם הריטב"א דרשב"ג מחמיר ומצטריך תרווייהו שהיית ל' יום וגם נגמרו שערו וציפרניו והיינו כמו שפירש' והנראה בעיני לפי תו' ששנוי' במסכת שבת בפ' ט"ז יראה להדיא שחולק על בר ח' והיינו בגמרו שערו וצפרניו דפליגי ר' ורבנן לעיל מיניה וחולק נמי על סתם ולדות מכלל כל שנולד כו' ולא אמר אם נולד כמו שפי' התו' ועוד מדיליף רשב"ג בתוספ' מקרא שנ' ופדויו מבן חדש תפדה משמע דאסתם ולדות נמי קאי ואפי' בגמרו שערו כו' מ"מ צריך שהוי ל' יום וכן עיקר ולפי זה יראה לפרש ולבאר דברי רשב"ג גבי ודאי בר ח' סובר ואפי' כשהה ל' יום דוקא נגמר שערו כו' בציר

חדא לא אבל מ"מ אכלו ארי או כה"ג ספק הוי שמא הוי חי ל' יום אבל גיהק ומת או חלה ומת בתוך ל' אפי' ספק לא הוי אבל חי ל' ולא גמרו שערו וציפרניו נראה דספק הוי דהא רשב"ג סתמא קאמר כל ששהה ל' יום כו' אפי' כבר ח' אף שהוא איירי בגמרו שערו וצפרניו מ"מ מדקדייק במילתא כל ששהה ולא אמר ג"כ כל ששהה ל' יום ונגמר שערו כו' ש"מ דשהה עיקר וא"כ לכ"ה ספק הוי ואף בלא גמרו שערו וציפרניו וגבי סתם ולדות אע"ג דלא גמרו שערו וציפרניו סגי בששהה לחוד מטעמ' דפרי' דששה' עיקר אע"ג דאיהו בנגמר' שער' כו' איירי היינו דסבר דנגמר סערו אפי' בסתם ולדות לא מהני אלא כששהה ל' אבל בששהה ל' יום אפי' לחוד מהני גבי סתם ולדות ולא כדעת הטור שכת' אפי' בסתם ולדות צריך תרווייהו ועכשיו אבאר דעת הרמב"ם כי הנראה בעיני שלא פסק אלא כרבנן דפליג עלי' דרשב"ג בסתם ולדות והרמב"ם לא איירי בכל ספרו אלא בסתם ולדות אבל בודאי בר ח' סבר נפל הוי אפי' חי ל' יום כמו שכתב גבי אבילות והיינו נמי כרבנן דפליגי עליה דרשב"ג ומה שפסקינן בפרק ר"א דמילה כרשב"ג לאו בכל מילי אלא להחמי' פסקו כדבריו שחולצ' וכן לעניין אבל דספק אבילות להקל וה"ה נמי לעניין רוצח שאין נהרגי' עליו ג"כ לחומרא שמא הוי נפל דגבי דיני נפשות מקילין טפי אבל מדאורייתא הוי כבר קיימא כל סתם ילד שנגמר שערו והא דמוקמי' כולה מתני' בנד' בקי' ליה שכלו לו חדשיו היינו כדי לאוקמא מתני' אף כרשב"ג וכדברי הכל א"נ משום רוצחי' ואבל דס"ל כרשב"ג דספק הוי מ"מ מוקי כולי' מתני' אליבא ולעניין נחלות שפיר פסק בסתם ולדו' אפי' יום אח' נוחל ומנחיל דגבי נחלה אין שייך חומר' וקולא ס"ל כרבנן לגבי רשב"ג ואוקמ' האי ולד בחזק' קיימ' וכן יראה מדברי הרא"ש בפרק ר' אליעזר דמילה בהא דפסק הלכ' כרשב"ג וז"ל תימ' אמאי פסקינן הלא הלכה כרבנן וקיי"ל כוותי' אפי' לקולא דאם אשת כהן אינ' חולצת ומחזקינן בולד גמור להתיר יבמה לשוק וסמכינן אסתמא ולדות שהן של קיימא ולא עבדינן כרשב"ג אלא להחמיר ולהצריך חליצה לאשת ישראל או לאסור בהמה שנשחטה תוך ז' ימים אבל ליל ח' מותר כו' ולעניין אבילות דקיי"ל כדברי המיקל באבל עכ"ל והיינו כמו שפרי' ועכשיו דברי הרמב"ם כולם מתוקנים ולענין פסק הלכה לכאורה יראה דאף כבר ח' ודאי הוי הלכה כרשב"ג דהא רבא תוספאה עבד הלכה כוותי' ומעש' רב ולפ"ז אין הלכה כר' אבהו וכן הוא דעת הרא"ש אבל הרי"ף פסק כר' אבהו וא"כ בר ח' לעול' הו' בספק עד כ' שנה ולפ"ז אין הלכה כרב' תוספאה ומ"ה השמיט' הרי"ף וכן הרמב"ם סובר דהלכה כר' אבהו וכ"כ נ"י שכן דעת רוב הפוסקים וכ"ד הטור גופא שהרי לא כ' דמהני שהה ל' יום בנגמר שערו וציפרניו אלא בסתם ולדות אבל בבר ח' ודאי לא הזכיר כלל אלא משום דלעולם

בספק הוא כר' עד כ' שנה ומ"ש בטור י"ד דבר ח' היינו שנגמרו שערו כו' חשוב בר קיימא היינו לענין מילה דמקילין בה וגם הרמב"ם כתוב כך כדפרי' לעיל אבל זהו תימא שכ' בי"ד גבי אבילות אפי' הוי בר ח' ודאי מתאבלי היכא דחי ל' יום וגמרו שערו משמ' דסביר' ליה דמחזקינן ליה כודאי בר קיימ' דאי לאו הכי הוי ספק אבילו' להקל וי"ל דלא חלקו חכמים באבילות אלא גזרו להתאבל על כל תינוק בר ל' ולא חילקו בודאי בר ח' כי מילתא דלא שכיחי שיחיה ל' יום ודעת הרמב"ם דבן ח' לא יצא מכלל נפל עד כ' שנה א"כ הוי ספק ואין מתאבלין עליו והנראה בעיני דהלכ' כר' אבהו ומ"מ הלכה נמי כרב' תוספאה אף דק"ל לא יצא מכלל נפל עד בן כ' היינו לאחזוקי כודאי בן קיימא אבל לאכשורי הולד מכשרינן מטעם דאישתהי אפי' לר' אבהו ולא אמרינן שהאשה זינתה ולאפוק' מחזקת כשרות שיש לה ולאוקמי אחזקה דודאי אשתהי ומה שאמרינן בסוגיא כמאן כר' וכרשב"ג לאו דוק' קאמ' דיכול להיות אף רבנן מודו רק, שאמר אמאי סמכינן לאכשורי מטעם דאשתהי אדברי ר' לחוד וזהו דוחק מאחר שלא תמצא סברא זו בשום תנא אלא ביחיד ומסיק דאף רשב"ג סבר כך ומאחר שהם רבים נוכל לסמוך אסבר' זו דאשתהי ולומר דאף רבנן מודים כדפרי' ותדע שכך הפי' בסוגי' דאל"ה מאי משנה דעבד כרבים הא רבנן נמי דפליגי ועדיף טפי משאר רבים הנמני' בפרטי' כדמסקי' בפ' החולץ א"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול כחכמים ופריך פשיט' יחיד ורבים הלכ' כרבי' ואף דהתם נמי הוי רבים ר"מ ור' יהושע כנגדם וכן ר"ע סובר כר"י אלא ש"מ חכמים לעולם עיקר א"כ הוא דעביד עובדא כרבים לאו לאפלוג עלייהו דרבנן קאתי אלא כדפרי' וכן מצאתי בשם מהר"י לוי גדול הדור שעובד' בא לידו באיש א' כה"ג שלא ילדה אשתו מיום הליכתו עד י"ב חדש והכשירו גדולי הדור ע"פ ס' המצות דאמרי' אשתהי אבל תימא בעיני שלא הביא הרמב"ם ג"כ שפס' דאמרי' אשתהי ומדברי התוס' ג"כ יראה דהלכה כר' אבהו שכתבו להדיא בהא דבר ח' לית הלכתא כרשב"ג מכח ר' אבהו וכן כתב האגוד' להדיא ומאחר דהלכה כרבנן דפליגי עלי' דרשב"ג ועלי' דר' אבא הוא כאבן ממש ואסור לטלטלו ואפי' נגמרו שערו וציפרניו ולא אמרינן שספק הוא וספק דרבנן לקולא כי אינ' בחזקת ספק אלא אחר שחי ל' יום אבל קודם שחי אדרב' בחזקת נפל הוא וכן פסקו התו' בשם ר"י שהוסיפו והפריזו על מידתם וכתבו אפי' לאחר ל' יום הוא בחזקת נפל וכל דעת הפוסקים אחרים אינו כן אלא ספק הוא נחשב אחר ל' יום לכל הפחות אף לרבנן דאמרינן אשתהי דאל"כ פליגי עליה דרשב"ג טובא שהוא מחזיקו כבן קיימ' ממש והם כנפל ממש והוי פלוגת' רחוקה וזה אינו נכון ומ"ה דייקינן נמי במילתא דר"ג גבי סתם ולדות הא לא שהה ספיק' הוי ולא אמרינן הא לא שהה נפל ממש הוי

אלא כי היכי דלא תהוי פלוגתא רחוקה ועוד לישנא דר' אבהו משמע כך דקאמר אין עושין מעשה כו' משמע דווקא מעשה להחזיקו בודאי בר קיימא אין עושין הא ספיקא הוי מכח דאשתהי ואף בתוך ל' נראה דשרי לטלטלו כדי למולו דבעבו' ספק מצות מילה שרי ואמרינן דאשתהי והא דאסרו התו' בשם ר"י היינו בלא מילה ומוכרח את' לומר כן דהא הסמ"ג כת' בשם ר"י דשרי לטלטלו ולמולו אפי' בשבת דאמרי' אשתהי ע"כ מה שאמר לטלטלו ולמולו חדא מילתא הוא לטלטלו כדי למולו גם מזה נשמע דהלכה כר' תוספאה דמכשיר הילד מכח אשתהי כמו שמתיר המילה אף שנוכל לדחות עד למחר מ"מ מאחר דאיכא צד מצות מילה בזמנו היכא דאשתהי שרינן לטלטלו ולמולו ק"ו שלא לפוסלו מהאי טעמא ומה שהכשירו הגדולים לעיל ע"פ ספר המצו' בע"כ כיוונו למה שפירשתי ולענין אבילו' נ"ל כדברי הטור שמתאבלין אפי' בבן ח' ודאי אחר שחי ל' יום וגמרו שערו ואולי גם הרמב"ם מודה ולא אמר שאין מתאבלין אחר ל' אלא היכא שלא נגמרו שערו וציפרניו אבל הלשון משמע דבכל עניין אין מתאבלין דומיא דסיפא שכת' אחריו בסתם ולדות ולא שהה ל' יום דאין מתאבלין בכל ענין אפי' גמרו שערו וציפרניו כדפרי' לעיל בהחולץ סי' ג' אח"כ מצאתי בתשוב' מהר"י קולי' שורש ק"ג שפסק כרב' תוספאה וחילק ג"כ כמו שחלקתי רק שהאריך מאוד ועוד כתב אליביה דר' אבהו נשמ' דרבנן פליגי ארבה תוספאה מדאיצטריך ר' אבהו עשרים שנה אפי' נגמרו שערו וציפרניו א"כ כ"ש דלא אמרינן אשתהי לעניין י"ב חודש וכתב דהלכה כר' אבהו דפליג ארשב"ג ולא חשיב ליה כבן קיימ' כבן ל' יום אבל אין הלכה כר' אבהו דמצרי' עשרים שנה שיעור רחוק כ"כ אלא שנה או שיעור אחר מהני לומר דאשתהי והלכה נמי כרבא תוספאה וכל זה כתב לפי עומק פילפולו דרך משא ומתן להראות גדלו ותפארתו כמו דאנו מעלי' בישיבה פילא בקופא דמחטא אבל אין מכוונים דבריו על פי תוקף פסק הלכה אלא העיקר כמו שפי' דהלכה כר' אבהו ומן המעשה של מהרר"י לוי גדול הדור ומהר"י קולן שכולן פסקו להתיר מכח דאשתהי יש ללמוד הלכה לדורו' לפסוק כך אבל היכא שילד' אחר י"ב חדש נראה שאין להתיר כלל דלא מצינו כלל בזה בתלמוד והבו דלא לוסיף עלה וכן פסק הרמב"ם בפ' ט"ו דהלכו' איסורי ביאה ואף שהטור כתב בשם הלכו' גדולות דאפי יותר מי"ב חדש יש להתי' ולהכשיר ילד ולומר שמא בצינעא בא ובעל ע"כ ומסתמא איירי שאין הבעל לפנינו (וכן מצאתי כתב בתשובה אחת שהשיב הר' דוראין שפי' כן דברי ה"ג ולפי זה מיושב נמי שלא תקשה על ה"ג הא דאמרינן גבי רבא תוספאה שהכשיר נוכח אישתהי ולמה לא הכשיר מכח דילמא בא בצנעה כי התם איירי שהבעל והאשה לפנינו ומודים שניהם דלא בא וכן כתב הרא"ש בפ' י' יוחסין) דאי

הוו לפנינו פשיטא שנאמ' להכשיר ולפסול אלא איירי שהיא טוענת שבעלה בא בצינעה ואין כאן מי שמכחישׁ כגון שמת בעל ונראה דברי הרמב"ם עיקר דלא אמרינן שמא בא בעל בצינעא ואף דאנו ס"ל לעניין אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כו' דאינו גט דחיישינן שמא בא בצינעה או שמאמינ' שתהא נאמנ' לימא שלא בא ולא פסקינן כדברי הרמב"ם דאמר דאין דרך בצינעה לבא כמו שכת' האשר"י סוף פרק מי שאחזו ורוב מחברים שאני התם דחיישינן שמא בא בצינעה דהיה בתו' העי' סגי אפי' לא בא עליה כלל כמו שפי' ראבי"ה בפ' כל הגט אבל לומר שמא בא בצינעה ובעל לא אמרינן דודאי קלא איתּ ליה ומדלית ליה קלא ש"מ דלא בא ואפי' את"ל דחיישינן התם אף שבא עליה בסתם ואף בא עליה ונתיחד עמה מ"מ שאני התם מאחר דאמר אם לא באתי תוך י"ב כו' ש"מ דגילה דעתו לבא א"כ חיישינן שמא בא ועו' מדלא האמינ' ש"מ שדעתו לבא בצינעה אבל הכא אמאי איתּ לנו לומר שבא בצינעה ועוד אם איתּ' דבא היה לה לומר מיד שבא עליה ולא הוה לה להמתין עד שכריס' בין שיניה ובאמ' אי הוה באת' לפנינו ואמרה אמש בליל' בא בעלי אלי ואח"כ הוליד' כסת' הנשים שלנו שיולד' לט' חדשי' מאותה הלילה הוה נאמנ' דאוקו' אחזקת כשרות אבל בע"א אינה נאמנת כלל ומ"מ כדאי הוא דברי הגאונים להחזיקו בספק ממזר ואסור בממז' ודאי ואף בספק ממזר הילכך מסקנ' דמילת' לענין יבום סתם ולדות ולא שהה ל' יו' ספק הוי אליבא דרשב"ג דחולצת ואם נשאת לכהן אינ' חולצת אבל פיהק ומת חולצת ודוקא נגמרו שערותיו וציפרניו אבל לא גמרו אף אשת כהן חולצת ואם שהה ל' פטור אפי' לא גמרו שערו וציפרניו ובר ח' ודאי אם לא גמרו שערותיו כו' אפי' חי ל' לא אמרינן בר שבעה ואשתהי אלא אף מתייבמת ואם גמרו שעריו וציפרניו וחי ל' חולצת אבל מת בתוך ל' לא יצא מחזקת נפל כלל ומתייבמ' דדוקא לרשב"ג הוי ספיקא כה"ג אפי' בתוך ל' אבל לא לרבנן כדפרי' ואם ודאי הוא בר שבעה ואפי' בחדא סגי בין גמרו שעריו וציפרניו או חי ל' אפי' לא גמרו ופוטר אף מן החליצה ואם קים לן שכלו לו חדשיו אפי' לא שהה ל' יום ולא גמרו שעריו וציפרניו פוטר מן החליצה אפי' פיהק ומת אבל יולדתו מת חולצת ואינה מתייבמת ואם צווח קודם שנולד או פירכס אף אינ' חולצ' ולעניין מיל' מלין אותו בשבת בכל עניין אפי' הוי ודאי בר ח' רק שגמרו שעריו וציפרניו אבל לא גמרו שעריו וציפרניו אין מלין אף אם גמרו שעריו ודוקא כדי למולו שרי לטלטלו אבל לא בע"א עד אחר ל' יום וספק בר ח' או בר ז' או בר ט' שרי אף לטלטל וק"ו למולו ולעניין אבילות אין מתאבלין אלא על קים ליה שכלו חדשיו או סת' ולדו' וחי ל' יו' ואפי' לא גמרו שעריו וציפרניו אבל ודאי בר ח' אין מתאבלין אפי' אחר ל' היכ' שלא נגמרו שעריו וציפרניו אבל נגמרו מתאבלים אחר

ל' יום ולעניין נחלה סתם ולדות והוא שנגמרו שעריו וציפרניו נוחל ומנחיל אפי' בתוך ל' כגון שאכלו ארי או כה"ג אבל פיהק ומת או חלה ומת ממון המוטל בספק הוה וחולקי' יורשי האב עם יורשי הבן מצד אביו ואם ודאי בר ח' וחי ל' יום וגם גמרו שעריו וציפרניו מניחין הממון ביד שליש עד שיהא בר עשרים ואז נוחל ומנחיל ובתוך הזמן אם מת ממון המוטל בספק חולקי' ואם מת בתוך ל' לא יצא מחזקת נפל ונוטלי' ירושה יורשי האם ולעניין קידושין היכא שקידש ודאי בר ח' קודם עשרים שנה הוי ספק קידושין לאחר כ' הוו למפרע קידושין גמורי' כי הלכת' כר' אבהו ואשה שהלך בעלה לשנים עשר חדש הולד כשר אבל יותר מי"ב חדשי' לא והו' ספק ממז' כי הבו דלא לוסי' עלי' הבוחן לבבו' יעי' שברו' יגיע מצאתי אלו ששה כללי' דין היבום והחליצ' דין המיל' טלטול בשבת דין האבילו' דין הנחלו' דין הקדושי' ודין כשרת הילד גביי' כתובה ומזונות היכא שמת הילד תוך ל' וזקוקה לחליצה פסק המרדכי הלכה למעשה והתשובה כתו' בהגהה דסו' כתוב' וז"ל נ"ל דמזונו' לי' לה כלל אלא ג' חדשי' הראשונים כדאית' פ' החולץ אבל זאת נראה לי שנוטל כתובת' לאלתר דאזלינן בתר המצוי בזה ורוב נשים ילד מעלייא ילדן ונמצא הגיע עתה לגבות כתובת' ואין להקשו' לכשתנשאי לאח' תטלי מ"ש על ליכי דאטו אשה שנפל בעל' למים שאין להם סוף וכי לא תגבה כתובת' לעולם וכ"ת ה"נ א"כ כ"ש שאין האחים נכנסים לנחלה ונמצא הממון מונח עד שיבא אליהו דהכי משמע פ' האשה שלום מדברי ב"ש ומדברי ב"ה ביותר בקל להגבות כתובה מלהכנס אחין לנחלה חס וחלילה דבמי' שאין להם סוף מגבין כתובתה ואין מחלקין הנחלה ליורשי' ונדון זה דומה למים שאין להם סוף שר"י הקשה על ההיא דמת הולד תוך שלשים יום חולצת דאמאי לא אזלינן בתר רובא ורוב' ולד מעליא ילדן ותירץ דחיישינן למעוטי בזה כמו מים שאין להם סו' אלמ' דמי' לי' וכ' עוד מאח' דרוב' דנשי' ולד מעלי' ילדן שכי' טובא מהני להוציא ממו' אפי' למ"ד אין הולכין בממון אח' הרוב כדאית' שילהי פירקא קמא דכתובות אם רוב ישראל כו' למאי הלכתא להחזיר לו אבידה ופי' רבינו שלמה יצחק זכרונו לברכה רבות' הוי שמוציאי' מיד הישראל הזוכה בה וה"נ אמרי' בהמוכר פירו' וכ"ש הכא להחזיק דשטר העומד לגבות כגבוי דמי ועוד ראייה דגבי כתוב' אזלינן בתר רובא בפ' הבא על יבמתו לשלישי לא תנשא ואם נישאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה אבל משני אית לה כתובה אלמא אע"ג דלגבי איסורא מחזקי' בתרי זימנ' דהוי בחזקת עקרה לגבי ממון לא הוי מוחזקת עד תלתא זימני וטעמא כדפי' ר"י התם דאזלינן בתר רובא ורוב נשים שאינן עקרות יולדת בתרי זימנא והיינו טעמא דכתובו' דאלי' מעשה בי' דין כתובה וכמוחזקת היא ועוד דל מהכא כל זה זה דלמ' לא תגבי זו

כתובת' הלא יבם זה אינו רשאי ליבם וא"כ אינו עומד במקום אחים לירד לנכסי ואין דינו כשאר יבמי' ע"כ נראה לי כדפירשנו:

ל

דין כל שהוא בר י"ט שנה ול' יום לא הביא ב' שערות בכל הגוף ונולד בו סימני סריס דהיינו ששערו לקוי או שבשרו מחליק או שאין מימיו מעלין רתיחו' או שמטיל מימיו ואינה עושה כיפה או ששכבת זרע דומה כמים או שאין מי רגליו מסריחי' או שאין בשרו מעלה הבל כשיוצא מן המרחץ בימות הגשמים אז הוא נקרא סריס חמה והדין הוא כשאין לו ב' שערו' בזקנו ולמטה נמי לא הביא ויש לו עוד סי' א' מסימני' דלעיל בהדיא סריס אבל אם יש בזקנו ב' שערות אז אינו סריס עד שיהיו כל הסימני' הנזכרים ואם הבי' ב' שערות בכל הגוף אז כל הסימני' אינן מועילי' וכן קודם כ' אינן מועילים כל הסימני' לשוויה סריס והיכא שלא הביא סי' וגם לא הביא ב' שערות אינו נידון כסריס אלא עד ל"ה שנים ויו' א' ומקוד' נחשב כקטני' ואם הביאו ב' שערות אחר עשרים ולא הביאו סימני' נחשבים כגדולים ולא כסריס ומי שנחתכו או נתקו גידיו או ביציו נקר' סריס אדם וכל הדיני' האלו גם באיילוני' אלא שבאיילונית סגי בא' מן הסי' ואלו הסימני' שלה כל שאין לה דדין והתשמיש קשה לה וכל שאין לה שיפולי מעים או שקולה עבה:

ת"ר איזהו סריס חמה כל שהוא בר עשרי' ולא הביא שת שערות ואפי' הבי' שתי שערות לאח' מכאן הרי הוא כסריס לכל דבריו ואלו הן סימני סריס כל שאין לו זקן פי' אפי' הביא שתי שערות בערוה ושערו לקוי פי' רכי' ומועטי' או שבשרו מחליק פי' רך הוא כבשר האשה רשב"ג אומר משום ר' יודא בן יאיר כל שאין מימיו מעלין רתיחות אשקומ' וי"א כל המטי' מים בגומא ואינו עושה כיפה וי"א כל ששכבת זרע דומה כמים ואינו קשור וי"א שאין מימי רגליו מסריחין כששוהין בכלי אחרי' אומרים כל שרוחץ בימות הגשמים ויוצא מן המרחץ ואין בשרו מעלה הבל כעין עשן רשב"א אומר כל שקולו לקוי ואינו ניכר בין אשה לאיש ואיזהו איילונית כל שהיא בת עשרים ולא הביאה שתי שערות ואפי' הביאה לאחר מכאן הרי היא כאיילונית לכל דברי' ואלו הן סימניה כל שאין לה דדים כדרך הנשי' והתשמיש קשה לה רשב"ג אומר כל שאין לה שיפולי מעים כנשים פי' בשר גבוה ועגול כמין כף למעלה באותו מקום רשב"א אומר כל שקול' עבה ואינו ניכרת בין אשה לאיש והלכה ככל הני תנאי שכל הסימני' אמת וכל א' מוסיף על חבירו ופליגא רב הונא ור' יוחנן בסימני סריס רב הונא אומר עד שיהא כולם יחד ר' יוחנן אומר אפי' באחת מהן היכא שהביא שתי שערות בזקן כ"ע לא פליגי דבעינן כל הסימני'

יחד ואע"פ שיש לו שערות בזקן ואמרינן דוקא לא הביא ב' שערות עד עשרים משמע הא הביא שערות כל הסימני' אינו מועילי' לחושבו כודאי סריס היינו דוקא שתי שערו' בכל הגוף אבל בזקן אינו מועילין ב' שערות כלל להוציא מידי סריס אע"ג דבכל הגוף מועילין וכן לחושבו כגדול לפי שמקום הזקן רגיל להביא ב' שערות לכך אינו חשוב גדול על ידו אם הבי' כל סימני סרי' וא"ל סוף סוף בציר חדא דהא חשיב חד סימנא אין לו זקן י"ל היינו שלא שלא נתמלא זקנו כך פי' התו' והרא"ש אחריה' וכתבו עוד שהזקן שמביא אח"כ אין מועיל כלל ומסיק כי פליגי בלא הביא שתי שערות בזקן והלכתא כר' יוחנן דבחד סגי כן פסק הרי"ף וכל הגאונים וכתבו התו' היכא דלא הביא ב' שערות בזקנו ולמטה נמי לא הביא לא קאמר שיצטרך עוד לסימן א' בהדי האי אלא בהאי לחוד יש לחשבו כסריס ואין לתמו' על הלשון דכה"ג אמרינן באלו טריפות עוף הבא בסי' א' טהור וה"מ דלא דריס ואותו סימן לבד הוא דלא דריס וכן פסק הראב"ד אבל הרמב"ם כ' שצרי' עוד סי' אחר בהדי' לכן יראה מדפליגי ר"ה ור"י רב הונא אומר עד שיהא כולן ור' יוחנן אומר אפי' באחת מהן ומאחר דאיירי בלא הביא היה לר' יוחנן לומר הרי הוא סרי ולומ' פלוגתייהו בלא הביא ואינו דומה להא דאלו טריפות שא"א לומר עוף שאינו דורס טהור ה"א ה"ה שאר סימני' לחוד נמי מהני ע"כ צ"ל ה"מ וגם הרא"ש לא הביא דברי התו' ש"מ דאינו עיקר וכן הטור כת' כדברי הרמב"ם עוד כתבו התו' ורב הונא אומר עד שיהו כולן תימא דאמרינן לעיל בסי' כ"ח דבעינן עד שיהא לקוי ממעי אמו ויש סימני' שאין יכולן לידע אלא עד אחר זמן וי"ל כיון שניכר מיד שאין עושה כיפה ושאר סימניו ניכרים כל א' בזמנו מוכיח הראשון על האחרים שממעי אמו הוי קשה א"כ למה קטן אינו חולץ ואינו מייבם שמא ימצא סריס כשמטיל מים ועושה מפז יוכל ליבם לרב הונא דאמר עד שיהא כולן אפי' אם נולד אח"כ כל הסימנים אינם מועילין וי"ל הא דבעינן סימני' ממעי אמו לחשב' ודאי סריס אבל ספק סרי' הוי אפי' לא הוי לו שום סימן סריס דשמא לא יביא שערו' עד רוב שנותיו דאז הוי ודאי סריס למפרע עד כאן תוכן דבריהם ויראה לכאורא מהם כל זמן שאינ' הוכחה ממעי אמו אינו ודאי סריס וכן כתב הריב"ש וז"ל ונראה מסוגיא זו דלא דיינין ליה בודאי סריס ממעי אמו אלא א"כ היה בו זה הסימן מתחל' לידתו אבל אם מתחילת לידתו לא היה בו סימן זה או שלא נבדק בו איכ' למימ' שמא אינו לקוי ממעי אמו ואע"פ שנולדו בו אח"כ סימני סריס ומ"מ ספק סריס הוא דכיון שנולד בו סימני סריס אח"כ אפשר קרוב הוא שלקוי היה ממעי אמו וכי אמרינן מנא ידעינן היינו לשווייי סריס ודאי אבל בלאו הכי הוי ספק ע"כ ומן הסוגי' משמ' שאם לא הביא ב' שערות בזקן בחד סימני' מהני משמע אפי' סי' א' שאינו מוכח ממעי אמו וכן

כל הפוסקים לא כתבו אלא שיהא לו סימני סריס ואותן סימני' מגלים עליו למפרע שהוא סריס חמה וכן משמע להדיא בסוף יוצא דופן דתנן כשהוא בר עשרי' ולא הביא שערות אינו חולץ וצריך להביא ראייה שהוא בר כ' ואמרינן בגמ' והוא שנולדו בו סימני סריס משמע סימני' שלא היה ניכרי' בנערותיה אלא נולדו אח"כ וכן פי' רש"י אין בשרו מעלה הבל ושערו לקוי כו' ונראה דדוקא לרב הונא צ"ל הכא דבעינין הכיר ממעי אמו דאל"כ למה אמרינן לעיל כל שאינו עושה כיפה יותר מכל שאר סימני' אבל לר' יוחנן דאמר בחד סימן סגי לא קא חשיב ממעי אמו אלא משום שניכר בקל ומ"מ אף אם לא בדק הוא ממעי אמו מ"מ הוי סריס בכל סי' זולת האי סימן גופא שאינ' עושה כיפה צריך למידק אי הוה עושה כיפה בתחילת נערותו אינו לקוי ממעי אמו וצריך סי' אחר והא דאמרינן בברייתא עד עשרים שנה לאו דווקא עשרים אלא י"ט שנים ול' יום כדמוכח בסוף יוצא דופן ולא כמו שפי' הרמב"ם עשרים שנה פחות ל' יו' ותימא על הטור שהביא הרמב"ם הכא שעשרים שנה פחות ל' יום הוא השיעור ובהלכות מיאון הוא גופא השיג על דבריו ואמר דלא בעי אלא י"ט שנה ול' יום והא דנידונין בסימני' להיו' סרי' ואיילוני' דוק' אחר כ' אבל קודם עשרים כל הסימני' שבעולם לא מהני והיכא שלא הביאו סימני' וגם לא הביאו שערות אין נדוני' כסריס ואיילוני' אלא עד רוב שנותיו דהיינו ל"ה שנים ויום א' ומקודם נחשב כקטנים לכל דבר כדאיתא בסוף יוצא דופן ואם הביא אחר עשרים קוד' רוב שנותיו ואז הביאו סימני' אז נחשבים כגדולים ולא כסריס כן פי' התו' הכא בשם רשב"ם וכתב הרמב"ם במה דברים אמורים בסריס חמה אבל מי שנחתכו או ניתוק גידיו או ביציו הוא נקרא סריס אדם וכשיהיו בן י"ג שנה ויום א' נקרא גדול שאינו מביא סימני' לעולם וכן הביאו הטור הילכך שמעינן מדברי הגאוני' דלעיל כי היכא דבעי בדיקה לקטן בהבאת שתי שערות לא מהני בזקן וכן הלכה אבל נתמלא פשיטא דמהני והלכה דבחד סי' סגי בסריס חוץ מלא הביא שערות ובאיילוני' נמי בחד סגי:

לא

דין היכא שנדון כסריס אמרינן דלמפרע גדול הוא מי"ג לזכר ומי"ב ויום א' לנקבה ולוקה על חלב שאכל מי"ג ואילך וכן לענין קידושין וגירושין:

מסקינן בסוגיא דלעיל מיניה דפליג רב ושמוא' בהאי ברייתי' שאם לא הבי' ב' שערות קודם עשרי' והביא סימני סריס שנידו' כסריס וכן היא כאיילונית אם אכל חלב אחר י"ג ויום א' וכן היא מי"ב ויום א' רב אומר נעשה סריס למפרע ולוקה על חלב שאכל ואין זה התראת ספק שמא יבא שערות קודם עשרי' דהא סוף איגלאי מילתא למפרע דגדול הוי ושמואל אמר קטן היה באותו שעה אבל הכה את זה וחזר והכה את זה שהוא ספק

ט' לראשון וז' לאחרון דפטו' ואף לאחר שהכ' את שניה' לא ידעי' איז' הי' אביו וכמו שחולקי' לענין עונש' וה"ה נמי לענין קדושי' והלכ' כרב באיסורי שלמפר' אחר י"ב שנ' ויו' א' נעשי' גדול' ויוצא' מכלל קטנו' לכלל בוגרת ולכלל נערות לא באה אבל הביא ב' שערות קודם כ' דלא הוי איילונית אלא נחשב גדול' מהאי שעתא אז מתחילין ימי נערות דהיינו ששה חדשים לאחר הבאות שערות ודינה כנער' לכל מילי וכ"כ הרמב"ם והסמ"ג אחריו אכן במ"ש שהלכ' כרב באיסורי דלמפרע אמרינן גדול הוא בעיקר הדין חולק על הרמב"ם שפסק בפ' ד' הלכות אישות דעד עשרים שנה הוא קטן וכן היא עד בת עשרים הוי קטנה ממש וכ"כ הסמ"ג אחריו ודין זה בהל' מיאון דמשמע שיכולה אפי' למאן קודם כ' ומ"ש הרמב"ם גבי מיאון שיכולה למאן עד שתהא נערה דהיינו כל י"ב שנה ויום א' והביאה שערות או עד שתודע שהיא איילונית אינו ר"ל סימני איילונית לחוד שהרי כבר כתב בהל' אישות שאפי' נראו בה סימני איילונית עדיין היא קטנה עד בת כ' אלא ר"ל עד שיודע שהיא איילונית ממש דהיינו בת כ' אפילו לא הביאה סימני ותימא גדולה למה פסק כשמואל נגד רב באיסורי ואפש' ראייתו מדאמרי' בסוגי' מתקי' רב יוסף לרב איילוני' לר"מ יהא לה קנס דהא פוטר איילונית מקנס בפ' אלו נערות משום דסבר קטנה היא וס"ל לר"מ קטנה אין לה קנס והלא לרב למפרע גדולה היא א"ל אביי מקטנותיה יצאה לבגרות כו' וא"כ מדקא' ר"י לרב איילוני' כו' ולא אמר סתם איילונית לר"מ אין לה קנס אלא ש"מ דלא ק"ל כרב וכמו שדייקינן במס' חולין דאין הלכה כרב בבשר שנתעלם מן העין משום דמקשינן לרב היכא אכל בישרא כו' ואין הנדון דומה לראייה דהתם לאו מכח רב קדייק אלא מלישנא דהיכא קאכיל בישרא ולא אמר היכ' אכלינן בישרא אבל הכא לא הל"ל בע"א ונראה בעיני דעיקר ראייתו מההיא עניינים גופא מדאוקמינן איילונית דאין לה קנס כר"מ אבל לרבנן יש לה קנס ובפ' א"נ נמי מוקי להדיא חדא בריית' דקתני איילונית אין לה קנס כר"מ ואידך ברייתא דיש לה קנס כרבנן וא"כ לא מיתוקמי האי ברייתא דיש לה אפי' לרבנן אי ק"ל כרב דהא ס"ל דלמפרע כשתב' לבת כ' ולא יביאו לה שערו' גדולה היא וא"כ צ"ל הא דקאמר ר' אבהו לעיל סי' כ"ט סימני סריס ואיילונית אין עושין בהן מעשה כו' אינו ר"ל כפרש"י שפי' וז"ל סימני סריס ואיילונית אין עושין בהן מעשה להחזיק בגדולים וסריסי' עד שיהו בן כ' ולא הביאו ומי"ב עד כ' מצפים להם אם יביאו הרי הם קטנים עד עכשיו ואם לא הביאו גדולים הם אלא ס"ל דלאו דוקא קאמר אין עושין בהן מעשה אלא כקטנים ממש הם עד בני עשרים ולא נקט האי לישנ' אין עושין בהן מעשה אלא אגב בן שמנה כו' דכייל עמיה והתם בודאי ספק הוא עד בן כ' ואח"כ למפרע נעשה גדול ממש אבל א"ל דשמא פליג הרמב"ם

על ר' אבהו בזה שאמר שאין עושין בה מעשה אלא ס"ל כשמואל שקטנים ממש הם באותה שעה שהרי הסמ"ג בהל' מיאון הביא דברי הרמב"ם שעד בני כ' נחשבים קטנים ומביא הא דר' אבהו שאמר שאין עושין בהן מעשה כו' אלא כדפרישי דס"ל דר' אבהו לאו דוקא קדייק בלישנא וכל זה דוחק להוציא ר' אבהו מפשוטו ולהוציא האי כללא דק"ל כל היכא דפליג רב ושמואל הלכה כרב באסורי והכא באיסורי עונש קמפלגי ע"כ נראה דהלכה כרב וכמו שאמר ר' אבהו שבספק הן עומדים עד בני כ' ובריייתא דקתני איילונית יש לה קנס לאו דוקא שבא עליה אחר שניכר בהן סימני איילונית אלא אירי שבא עליה בקטנותה ממש אלא שאח"כ נמצאת איילונית ודאי יש לה קנס לרבנן דהא מקטנות' יוצאת לבוגרת וזו קטנה היא וא"ל מאי קמ"ל לרבנן דיש לה קנס כשבא עליה בקטנות' מאחר דס"ל דקטנה יש לה קנס כשבא עליה וכי זו גרוע די"ל גרע וגרע דהא דקטנה יש לה קנס מריבוי דנערה חסר כתי' לרבות אפי' קטנה וא"כ הכא שלבסוף נעשי' איילונית ואין כאן נערו' כלל ה"א דלית לה קנס אף בקטנותה מאחר דעיק' פלוגת' דרב ושמואל לעניין אסור א"כ הלכה כרב אף לעניין ממון כמו שכתב הרא"ש במסכת ב"ק וא"כ היכא שיש לה סימני איילונית אף קודם עשרים שנה אין לה קנס אם לא שהביאה סימני' לאח' שנבעלה קודם עשרים דאיגלאי מילת' למפרע דקטנה הואי וכן אם אין לה סימני איילונית ולא הביא סמני' למטה דאף עד בת ל"ה שנה מספק' לן בקטנה או באיילונית אי לא הביאה סי' בל"ה שנים איגלאי מילתא למפרע דגדולה היא ואין לה קנס אכן אם מתה קודם ל"ה שנים יש לה קנס דסתמא בחזקות קטנ' עומדת מאחר שאין לה סימני איילוני' ולא הבי' סימני' למטה:

לב

דין דאנדרוגינוס חשבינן כזכר לחומרא אבל לא חשבינן כזכר גמור שאם קידש אשה ובא אח"כ אחר וקידש לא אמרינן שקידושי שני יהיו בטלין ולעניין מילה אין מחללין עליו השב' ולעניין בכור מחמירין והוי בכור מספק:

סריס חמה כהן שנשא בת ישראל מאכיל בתרומה ולא אמרינן מאחר דכת' גבי כהן ילידי ביתו הם יאכלו וגו' מי שמוליד מאכיל כו' ר' יוסי ור' שמעון אומר אגדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכיל' בתרומ' ר' יהודא אומר טומט' שהוא ספק איש או אשה ונקרע ונמצא זכר אינו חולץ מפני שהוא כסריס חמה שאינו מוליד אנדרוגינו' נושא אשה אבל לא נישא לאיש והוא דברי ר"י ור"ש ור"א אומר אנדרוגינוס חייבי' עליו במקום שחייבי' על הזכר אבל במקום נקבות אינו חייב אבל ר' יוסי ור"ש אומרים חייבים סקילה אף במקום נקבות ומכל מקום אף לר' אליעזר אינה נישא מאחר שחייבי' עליו סקילה במקום

א' א"כ אינו ראוי לתפוס בו קידושין דכל אשה שרי ליה לבעלה בין בכדרכה בין שלא כדרכ' אבל לשאר מילי הוי לר' אליעזר ספק איש ספק אשה ומ"מ חייב סקילה ממקום אחר דרבי קרא ואיש כי ישכב את זכר משכבי אש' איזהו זכר שיש בו שני משכבו' הוי אומר זה אנדרוגינו' ואת זכר כתיב כלו' במקום שחייבי' על הזכר ור"י ור' שמעון אומרים את זכר קאי אזכר ממש ומשכבי אשה קאי אשתי משכבו' באנדרוגינוס ומסקינן בסוגיא אמר רב ליתא למתניתי' דקתני ר' יוסי נושא משמע שהוא זכר גמור מקמי ברייתי' דקתני אמר ר' יוסי אנדרוגינוס הוא בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמי' אם זכר אם נקבה וממאי דאמרינן לית' למתני' דילמא לית' לברייתא מקמי מתני' היינו מדשבק ר' יוסי לבר זוגי' פי' אם איתא דתנאי חולקי' בדברי ר"י ותנא דברייתי' אומר הגירסא בע"א ממה שאמר תנא דמתניתי' א"כ היה לו להפק נמי דברי ר"ש והיה לו לשנות בברייתא ר"י ור"ש אומרים כו' אלא תנא דמתני' קושטא קאמר משמיה דר' יוסי ור"ש תנא דברייתי' קאתי לאשמועינין שר' יוסי לבד חזר מדבריו הראשונים ואמר שהוא ספק אבל אין לומר שתנא דמתנית' סבר שר' יוסי חזר מדבריו לגבי ר' שמעון דמתני' שהרי המשנה נישני' תחילה ושמואל אומ' ליתא לברייתא מקמיה מתני' אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה ושמואל אומר בקושי ובקידוש באנדורגינוס הא דאמרן הרכבה הא דתנן אין נוטעין ואין מבריכין ערב שביעית סמוך לשביעית פחות מל' יו' לפני ראש השנה ואם נטע והברי' והרכיב יעקור ר' יהודא אומר כל הרכב' שאינ' קולטת כ"ג ימים שוב אינה קולטת ר"י ור"ש אומרים שתי שבתות וכשם שפליגי לענין שביעית כן חולקי' לענין שני ערלה לת"ק בעי ל' יום ולר' יודא ג' ימים ולר' יוסי ולר' שמעון ב' שבתות ואמר רבה בר אבוה לעניין ערל' בעי לת"ק ל' יו' לקליט' ול' יום אחרים שתהא נחש' שנה למניין הערלה קודם ר"ה ולר"י בעי שלשה ושלשי' ולר"י ולר"ש שתי שבתות ושלשים כן פי' ר"ת ולא כמו שפי' רש"י והרמב"ם דאשביעית קאי כי רש"י פי' משום הכי בעי ל' יום קודם שביעית משום תו' שביעית שהן ל' יום והקשה ר"ת כי בתו' שביעית לא מצינו איסור נטיעה ועו' הקש' דבפ"ק דר"ה מוקי מתני' א' הנוטע ואחד המבריך ואח' המרכיב עלתה לו שנה פי' לעניין ערלה ומותר לקיימא בשביעית ודייק התם דלא מתוקמא כר' אליעזר דאמר שלשים יום בשנה חשוב שנה דא"כ שלשים ושלשה בעי אלא כר' מאיר דיום אחד בשנה חשוב שנה ויום הל' עולה לכאן ולכאן ומאי פריך דילמא שפיר אתי כר"א ולא הזכיר התנא אלא הל' יום. שנחשבים שנה ולא הזכיר ל' דקליטה כמו שלא הזכיר הכא ל' יום דנחשבים שנה אבל מ"מ נ"ל עיקר כפירש"י והרמב"ם שאי אפשר שהיה מיירי בערלה ולא מפרש וקאי אמתני' דשביעית ומה שהקשה על רש"י דלא מצינו

איסור נטיעה בתו' שביעית כר"א כמו שפי' הרמב"ם דבעי ל' יום קודם שמיטה כדי שתהא נחשבת לו שנה ששי' ולפי דבריו הברייתא דר"ה הוי כפשוטו עלתה לו שנה ומותר לקיימן פי' משום דעלתה לו שנה מותר לקיימן הא לאו הכי לא שרי לקיימא ומאי דפרי' דילמא לא הזכיר התו' ל' לקליט' כו' ל"ק מידי כי בשלמא האי תנא דשביעית לא הזכיר ל' יום של התו' משום דלא פליגי ביה תנאי דבזה השוו כולם דבעי עוד ל' יום לתשובת השנ' ולא קאמר אלא ימי הקליטה דפליגי ביה אבל תנ' דבריית' דחשיב ל' של שנה אמאי לא קחשיב נמי ימי קליטה דהא פליגי תנאי יותר בימי הקליטה לכך מוכרח לאוקמי כר"מ ודברי הקדמונים נכונים ושמואל פסק כר"י ור' שמעון דאמרי בפרק בנות כותי' לעניין אשה המקשה לילד כמה ימי קישוי אינו יותר מב' שבתות ולעניין קידש הא דתנן המסכך גפנו על תבואתו של חבירו הרי זה קידש וחייב באחריותו דברי ר"מ ר"י ור' שמעון אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומסקינן דרב הונ' שהוא אמרי בי רב דלעיל אמר משמיה דרב אין הלכה כר"י בקידוש פי' שאוסר תבואתו של חבירו אבל בהא דחייב לשלם משום דינא דגרמא פסקינן בהגוזל קמא כר"ת ואף ר"י מודה בזה וא"כ הלכ' כרב באיסורי וכן פסק הרמב"ם והרא"ש והא דאנדרוגינו' פי' ר"ח והרי"ף והרמב"ם הא דפסק בי רב הילכתא כר"י כר"י דברייתא קאמר כלומר שהוא ספק וכן יראה קצת לשון הגמרא אנדרוגינוס הא דאמרן משמע דאמרן בסוגיא לעיל דליתא מתני' מקמי ברייתא מדשבקי לבר זוגי' אבל רש"י פי' הלכה כר"י דמתני' קאמר דהוי ר"ש בהדי דכל הני דקחשיב הרכבה וקושי וקידוש כולהון ר"י בהדי ר"ש קא חשיב ועוד דאמרינן לקמן דרב הונא סבר חייב סקילה על האנדרוגינוס מב' מקומות א"כ חשיב ליה כזכר גמור וא"כ מסתמא כר"י דמתני' קאמר דכל אמרי בי רב הוא רב הונא ונימוקי יוסף רצה ליישב דאמרי בי רב דהכא הוא רב המנונא דהא מוכח שכן הו' מדפליגי הוא גופא ואמר חייב סקילה מב' מקומות ותימא הלא אמרינן להדיא בסוגיא אמרי בי רב מני רב הונא כו' ועוד דייק ר' יוסי מדקאמר אמרי ביה רב גופא אלא מ"ה קאמר משמיה דרב דלא תימא מאחר דאמרינן לעיל אמר רב ליתא למתני' מקמיה ברייתא א"כ ה"א הכא בודאי רב הונא אליבא דשאר אמוראי קאמר מ"ה איצטריך לפרושי משמיה דרב להודיע לנו שהוא חולק על אותן האומרים משמיה דרב ליתא למתני' כו' והוי כספק כמו שאמר רב נחמן פ' המפלת גבי טומטו' ואנדרוגינו' שרואיה לובן ואדום דלרב ספיקא הוי ומאחר דאמוראי פליגי אליבא דרב א"כ ממילא באות' שאמרינן הלכה כר"י דמתניתין דשמואל נמי סבר הכי וכתב הרא"ש ולפי האי פיסקא אנדרוגינוס זכר מעליא הוי וחייב סקיל' עליו משני מקומות וממילא אם הוא בהמה כשר להקריב במקום זכר ובמקום

נקיבה פסול ובעופות כשר לעולם וק"ו שמקדישו בתמורה אם הוא קדש ממעי אמו וכן נעשה קדוש בתמורה מבהמה אחרת ולעניין קדושין הוי קידושין דאורייתא ואם קדש השני אחריו פטור בלא גט חוץ מחליצה ויבום כאשר אפרש בעז"ה סי' ל"ה אכן מאחר שהרא"ש כתב כל דברי רש"י ור"י וכ' שמסתבר דבריהם ואפ"ה לא החליט העניין כמותם שהרי בפר' על אלו מומין לעניין אנדרוגינוס שהוא בכור הביא דברי הרי"ף וכל דברי ר"י וכתב מאחר דאפליגי ביה רבוותא טוב להחמיר כדעת ר"י והוי בכור מספק פי' כי לדברי הרי"ף שתפס אנדרוגינוס לספק זכר ממילא לעניין בכור הוי חולין גמורין כדברי חכמים דאמרי שם שהוא נגזז ונעבד משום דס"ל בריה בפני עצמו הו' ולא הכריעו בו חכמים כו' אבל לדברי ר"י דהוה כזכר גמור הוי בכור ממש ע"כ נכון להחמיר כר"י לחומרא דשמא זכר ממש הוא והוי בכור מספק ואינו נאכל אלא במומו א"כ ה"ה נמי לענין קדושי' אין נכון להחליט הדין ולעשותו כזכר גמור כדי שיהיו הקדושין של שני בטילין אלא הוי ספק וכן לעניין מילה לחלל עליו את השבת אין מחללין עליו דלא הוי אלא ספק והטור כתב בטור א"ע סי' מ"ד לעניין קידושין וז"ל ור"י כתב שהוא זכר גמור וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל לא דק כי סבר מאחר שכתב פה שמסתבר דבריהם מסתמא שכן דעתו נוטה להחליט הדין ואינו כן כדפרישי' ומ"ה כתב הרא"ש פה ולפי האי פסקא ק"ל דזכר הוה וחייבין עליו סקילה מב' מקומות פי' לפי דבריהם ראוי לפסוק כן אבל לא הדין מוחלט ותמה אני שהטור גופו בי"ד סי' שט"ו לענין בכור כתב דעת הרא"ש שאינו אלא ספק בכור אלמא דמספק ליה ומ"ה הביא נמי הרא"ש במס' ר"ה הברייי' שאנדרוגינו' אינו מוצי' אלא מינו כדברי הרי"ף אלמ' דלא הכרי' לקול' כר"י להיו' זכר ממש ולהוצי' את האיש שאינו מינו בשבת בפ' ר"א דמיל' שכ' הרי"ף די"א הילכת' כר' יודא דמחללין עליו השבת וגאון אומר דלית הלכת' כוותי' ע"כ וכתב הרא"ש לשם ממש כדבריו ולא כתב ואני כתבתי בפ' החולץ שהוא כזכר גמור אלא ש"מ שלא החליט הדין להקל ומה שכתב הטור בהלכות מילה גבי אנדרוגינוס הרמב"ם כתב שאינו דוחה שבת ורב אלפסי כתב שדוחה וכן הוא לר"י שמחשיבו כזכר גמור ע"כ ג"כ לא דק שהרי"ף לא כת' אלא י"א דהילכתא כר' יודא כו' אבל הוא גופו תפס דברי הגאון כמו שהכריע כאן ולעניין חיוב סקילה מב' מקומו' או לעניין הקרבה כשהוא אנדרוגינוס כשיבא משיח ואליה יאיר עינינו בתורתו:

לג

דין דתרומה בזמן הזה הוא דאורייתא וגבי שתי קופות א' של תרומה נ"ל שאמרינ' שם שאני אומר חולין לתוך חולין נפל ותרומה לתוך תרומה היינו בשרבו חולין על התרומה:

מסקינן בסוגיא דפליגי ר"ל ור' בתרומה בזמן הזה אי דאורייתא כו' דר"י סבר בזמן הזה דאוריית' ופריך לר"י ומי סבר תרומ' בזמן הזה דאורייתא הא תנן שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניה' שני סאין אחת של חולין וא' של תרומה ונפלו אלו בתוך אלו מותר שאני אומר חולין בתוך חולין נפל ואמר ריש לקיש והוא שרבו חולין על התרומ' פי' שיש באלו הקופו' יותר ממה שיש באלו הסאו' מ"ה תלינן בשאני אומ' חולין לתו' חולין נפל דאפי' לתו' התרו' נפל הא בטל מדאוריי' ברו' ור"י או' אפי' לא רבו חולין על התרומה והקשו התו' אמאי לא פליגי אמתני' דפ' ז' דתרומה שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפל סאה אחת לתוך אחת מהן כו' ותירצו משום דבכאן הוי חידוש יותר דליכ' למימר כולי האי אוקי חולין אחזקתו שהרי נפל סאה לתוכו אבל בסאה אחת אפשר דר"ל מודה דאוקמ' חולין אחזקתייהו ואומרים שלא נפל לתוכו שום דבר ור"ש בסדר זרעים כתב שבירושלמי נמי פליגי אמתני' ותימא בעיני איך יהו חולקי' על המתניתי' בסאה אחת דהתם ודאי איירי ברוב חולין דאי בקופ' ג"כ לא הוי אלא סאה סאה א"כ פשיטא שניכר באיזה נפלה אלא בע"כ איירי שיש בקופו' כמה סאין שלא נוכל לברר באיזה מהן נפל ומ"מ אפשר לומר הר"ן דפליגי בירושלמי איכא לאדחוקי כגון שלא ידע נמי אי הוה קופ' סאה מתחל' או ב' ופרי' בשלמ' לר"ל סבר אפי' בתרומה דרבנן נמי בעינן רבוי ולא סמכינן אשאני אומר לחוד אבל לר"י דסבר דאורייתא קשיא ומשני הא רבנן ואנא דאמרי כר"י דתניא בסדר עולם כו' שהוא דאורייתא ופריך לר' יוחנן מדרבנן לא בעי ריבוי והא תנן מקוה שיש בו מ' סאה נותן סא' מים שאובי' לתוכו ונוטל סאה אח' ממנו ואמר ר' יוחנן עד רובו פי' שצריך להשתמר שלא יתן אלא י"ט סאה ויטול י"ט סאה אבל כ' לא אלמא דבעי רוב ומשני שאני הכא גבי תרומה דאיכ' למימר שאני אומר משא"כ במקו' לומר שאני אומר מה שחזר ונוטל שאובין דהא מבלבלא ויש לי תימא רבא מאי פריך אר' יוחנן ממקוה שאני התם דאיכא למגזר שאובים אטו שאר משקין דמדאורייתא פסלי' משא"כ בתרומה בזמן הזה דליכא צד דאורייתא ובפרט מאחר שמוכח מן הסוגיא דס"ל לר"י דגזרינן דרבנן אטו דאוריית' אלא נראה בעיני דדייק מדאוקי' ר"י להאי ברייתא כרבנן ולא מוקי' אליבי' שסבר כר"י דתרומה בזמן הזה דאורייתא ונוקי הבריית' כשרבו חולין על התרומה דהא בסוגיא דהכא לא ידעינן

מכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא דניבעי לאוקמי בתרומה בזמן הזה דרבנן וכן משמע קופה וסאה המוזכרי' בברייתא משמ' מסתמ' שבקופה רבו על הסאים אלא מ"ה מוקי בלא רבוי כרבנן להשמי' לנו דמדרבנן לא בעי רבוי ונ"מ אפי' היכא דאיכ' למיגזר דדוק' בתרומה ומשום חומרא דקדושה הוא דגזרי' אבל לא בע"א מ"ה פריך שפיר ממקוה ותדע שכן הוא דהא ברישׁ אלו עוברי' פריך נמי לר' יוחנן דאמר כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא מהאי בברייתא דמוקי אף בלא רבוי ומשני הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן ולא פריך ליה וכי מדרבנן לא בעי רבוי אלא כדפרי' דהכי דייק מאחר דסבר בסוגיא כר"י ומוקי לברייתא כרבנן ומהשתא אני אומר מה שפסק הרמב"ם דתרומה בזמן הזה דרבנן והיינו דס"ל דר"י ור"ל לא פליגי אלא אליביה דר"י אבל ר' יוחנן גופא סובר כרבנן לית' כמו שהוכחתי והסמ"ג כתב שר"י בעל התו' בפרק הערל פסק נמי כן ואין ראייה כלל מדברי ר"י כי הקשה מר' יוחנן דאמר במדרש רות תרומת ומעשרות קבלו מאליה' משמע דהוי דרבנן והכא סבר ר"י דהוי דאורייתא ומשני דר' יוחנן אליביה דר' יוסי וליה לא ס"ל ועוד אמר ר"י דמה שאמר במדק רות כו' היינו שקבילו מאליה' וקדשו הארץ ולא הניחו עולי רגלים כמו שעשו למקצת מקומו' ומאחר שקדשו הוי דאורייתא א"נ שקבלו תרומה פירו' מדרבנן שלא היו מתחילה והוכיח ר"י שכן הוא דר' יוחנן לא קאמר במדרש רות שהוא מדרבנן שלא מצינו שום תנא שסבר תרומת ומעשרות בבית שני מדרבנן וא"כ ממאי נדע ר"י שר' יוחנן אליביה דר"י קאמר וליה לא סבירא הא חוזר ר"י משינוי קמא ותירץ בע"א והוכיח שכן הוא וכן כתב הטור בשם ר"י שהאידנא תרומה (אין) דאוריית' ותימא לי על ספר התרומ' שפסק נמי כדברי הרמב"ם והוכיח מפ' הערל דפליגי ר"י ור"ל אליבי' דר"י ר"ל סבר מדרבנן ור"י סבר דאוריית' ואליבא דרבנן פליגי להיפך ר"ל סבר תרומ' דאוריית' ומ"ה מוקי כשרבו חולין על התרומה ור"י סבר דרבנן והלכה כר"י לגבי ר"ל ותימא הלא מסיק בסוגיא בהדיא בשלמא לר"ל דסבר אף בדרבנן נמי בעי ריבוי משמע להדיא דלא פליגי בהכי עוד הוכיח ספר התרומה מדאמר בפ' אלו עוברין הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן ולא אמ' לי' קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן משמע דהכי הלכתא ונאלמתי דומיה כי לא אדע מה אשיב חורפי דבר כי אדרבה משם איפכא מוכח מ"ה לא קאמר ליה קסבר דהוי משמע דר' יוחנן סבר הכי וליתי' דר' יוחנן סבר כר"י דהוי דאוריית' כדמוכח הכא אלא הנח לברייתא זו דאתי' כרבנן דפליגי עליה דר"י וממשמעות הסוגי' משמע להדיא דר"י ור"ל אליביה דנפשייהו פליגי וס"ל הכי מדקמשני שם התם רבנן אנא דאמרי כר"י דתני' כו' ואם היה הפירו' אליבא דר"י באנדרוגינוס דמתני' ולא ס"ל הכי ה"ל למימ' ואנא דאמרי אליב' דר"י ור"י דאוריית' ס"ל ומקאמר סתמא **(ומה

שלא גזרינן הכא אפי' בתרומה משום דבזמן הזה ליכא צד)** אנא דאמרי כר"י דתניא משמע שפסק כך שהוא סובר כר' יוסי וכן השיג הראב"ד על הרמב"ם ואמר שטעה דר"י לגבי ר"ל קיימינן והוא סבר דאורייתא והארכתי בדבר לחפש זכות ירושת, קדושת הארץ שתהא קדושה לעתיד עד מלך המשיח בלי הפסק הילכך תרומה בזמן הזה דאורייתא וגבי שתי קופות לא סגי בשאני אומר אלא צריך אף ריבוי והאידנא בא"י יפריש תרומה ומעשרו' כשיעור ויתנ' לכהן וישרפו' ויסיק' תחת תבשילו כמו שכ' ר' ברוך בס"ת לפי שכולם טמא מת ואין לנו אפר פרה אע"פ שהוא כת' דבר מועט מספי' היינו שהוא סבר תרומה ומעשרות דרבנן האידנא ואם פירות הן שלא הוכשרו ולא קבלו טומאה ולאכלן אי אפש' שהאד' טמ' ולגרום טומא' לקדשי' לא יתכן אלא צרי' לקוברן בתוך הארץ ולא יקבר בכלי שמא ימצאם אדם אחר ויאכלם ומ"מ טוב להכשיר' במים קודם שקר' עליהם שם ויפריש' אח"כ ויתנ' לכהן להסיק תחת תבשילו. ומדיני מעשר ראשון ושני וחלה אפרש בעז"ה בהלכו' חלה:

לד

דין כהן שנפלו לו תרומה בחולין באופן שבטלה בא' ומאה יאכל ולא מיקרי דבר שיש לו מתירין:

פסק נראה כהן שנפלה לו תרומה בחולין שבטלה באחד ומאה והוא טמא לא אמרינן דלא יאכל לענין טומאה הוי דבר שיש לו מתירין שיכול לטבול ואפי' באלף לא בטיל כמו שכתב לעיל סי' ד' גבי בכורים ומעשר שני אף דבטלין בחולין מ"מ לענין לאכול חוץ לירושלים לא בטילי דצריך להעלות' לירושלי' ואפי' באלף לא בטיל שאני הת' דבכורי' ומעשר לכל העולם אינו ראויה חוץ לירושלים ומ"ה קרוי דבר שיש לו מתירין אבל בכה"ג דלשאר כהן משרי שרי לא קרוי יש לו מתירין ואף לדידיה בטל ותדע דמסקינן בסוגיא דרב אשי בעי לפרושי טעמא דברייתא דתני' חתיכ' של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאות טהורות תעלה ר' יהודא אומר לא תעלה אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערב' במאה של חולין לד"ה לא תעלה ואסור לזרים ופריך מ"ש ומשני רב אשי דסיפא הוי טעמא משום שיש לו מתירין שיכול כהן לאכלה וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל ומסיק רב אשי בדות' היא למאן אי לכהן משרי שרי מיד ואי לישראל אסור לעולם ואי בכהן טמא קרוי שפיר יש לו מתירין שצריך להמתין עד שיטבול א"כ למה אוקי רב אשי כבדות' יאמר שמוקי בכהן טמא אלא כדפרי' מאחר שיכול כהן אחר לאכלו לא מקרי יש לו מתירין וממנו תלמוד לכל הדומה ולפי זה מה שכתב הרי"ף בפ' ג"ה גבי פת שאפאו בתנור דאוסר לאכלו בצלי משום דהוי שיש לו

מתירין שהרי יכול לאכול לבד דכה"ג לא נקרא דבר שיש לו מתירין אלא דוקא מה שהיום אוסר לכ"ע ולאח' שעה מותר לכל וכל כה"ג וכ"כ הריטב"א ופלוגתי' דר"י ור"ל בכל שדרכו לימנות תמצא בפ' ג' סי' ו' ועיין בפ' כ"ה סי' פ"ה:

לה

דין דטומטום חולץ ואינו מיבם בין נקרע בין לא נקרע ודין דאנדרוגינוס אינו בר חליצה ויבום:

פיסקא ר' יהודא אומר טומטום שנקרע לא יחלוץ כו' אמר ר' אמי מאי עביד ר' יהודא לטומטום דהוי בבירי דקרעוהו ויצאו ביציו מבחוץ והוליד שבע בנין אמ' לך ר' יהודא צא וחזר על בניו מאין כלום' ממזרי' ומסיק דר' יוסי בריה פליגי על אבוה ואמר שלכתחילה היכא שיש אחרים אינו חולץ שמא סריס הוא אבל לפטרה בלא חליצה אינו פוטר דספק הוא שמא אינו סריס ופסק הרמב"ם דלא כר"י דמתני' דהוי סריס ודאי ולא כבריה אלא כת' רצה חולץ רצה מיבם וסבר מדפריך ר' יהודא מאי עביד כו' משמע דפליגי רבנן עליה וא"כ אין הלכה כמותו ואני אומר דר' אמי ידע האמת דבריה פליג עליה ואמר ספק הוא פי' יש מהן שאינו מולידים אבל לחושבו בר אולודי לא מצינו וא"כ הלכה כבריה מדקאמר ור' יודא מאי עביד משמע דלית הילכתא כוותיה וכ' הטור וז"ל ואנדרוגינו' כת' הרי"ף והרמב"ם שאינו בני חליצה ויבום אבל ר"י כתב שהוא כזכר גמור וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל וטעה טעות גדולה כי טעמא דהרי"ף והרמב"ם אינו משום שאינו כזכר אלא סברי אפי' אם הוא זכר מ"מ אינו מוליד והא ראיה שחלקו כמה תנאים בו אם זכר או נקיבה ולא הוכיח מלידה אלא לכ"ע אינו מוליד ותדע דהא הרי"ף והרמב"ם כתבו שאנדרוגינוס (הוא ספק זכר ספק נקבה כאשר כתב הטור גופא בסי' מ"ד וא"כ למה) בני חליצה ויבום ופטורה אשתו לגמרי וגם הוא אינו חולץ נבעי חליצה מספיקא כמו גבי טומטום קודם שנקרע אלא כדפי' ועוד טעה שלא ראה דברי אביו סוף פ"ק דיבמות שכת' אשת אנדרוגינוס אינו חולצת ואינו מתייבו' שדומה לסריס חמה אלא בע"כ לא דק הילכך טומטום חולץ ואינו מייבם בין נקרע בין לא נקרע ואנדרוגינוס לאו בר חליצה ויבום הוא:

(מאחר שנשאר נייר חלק אעתיק פה.) **חדוש נפלא** מהרב הגאון המפורסם מוהר"ר אלחנן בן הרב הגאון מוהר"ר שמואל זנוויל אשכנזי שהיה אב"ד בק"ק שאטלאנד פני עיר דנציג

כתובות דף צ"ד אתמר ב' שטרות היוצאים ביום א' וכו' הרי"ף פ' הכותב כ' דבירושלמי אמר דמתניתין חולקת על שמואל דהא תני היו כולן יוצאין בשעה א' חולקת בשוה

ומטעם זה פסק גאון א' דלא כשמואל והרי"ף השיב ע"ז דא"כ אדפריך בגמ' דילן על שמואל מברייתא דב' שטרות היוצאי' ביום א' חולקין ה"ל לאקשוי ממתניתין דהכא א"ו דגמ' דילן חולק על ירושלמי וס"ל לחלק דשמואל לא אמר אלא בשטרי מכר ומתנה אבל בשטרי הודאות והלואות לא אמר ומש"ה לא מק' הש"ס דילן ממתני' דשאני כתובה דהוא כשטרי הלואה. ונראה לישב דעת הגאון דהירושלמי אינו חולק על ש"ס דילן דהנה התוס' כתבו ד"ה שני שטרות וז"ל דל"ד להא דתנן היו כולן יוצאין וכו' דאין השיעבוד חל אלא אותה שעה שמוכיח מתוך השטר ע"כ וכוונתו למ"ש הר"ן וכמ"ש המהרש"א וז"ל הר"ן דבהודאות והלוואות לא שייכי הך פלוגתא אלא לעולם חולקין דאפי' לוה מזה תחלה וכ' ומסר לו ואח"כ כ' ומסר לאחר אע"ה חולקין לפי שאין השיעבוד חל אלא משעה שמוכיח מתוכו דהיינו מסוף היום שהרי שטר שכ' בו בניסן סתמא אינו טורף מן המשועבדי' אלא בסוף ניסן אפי' באו עדי' שבר"ח לוה שהרי אינו טורף אלא בשביל קול השטר ואין קול אלא מן הזמן שמוכיח ותוכו וכ"ת לגבות מבני חרי מיהו ולימא שודא דהא לבני חרי זה שלוה ממנו תחלה זכה ליתא דכיון דזמנו של שטר אינו ניכר מתוך השטר ה"ל כמלוה ע"פ ובמלוה ע"פ ליכא דין קדימה וכו' דמלוה ע"פ מוקדמת ומלוה ע"פ מאוחרת כשבאו לגבות חולקין וכו' אא"כ הם שטרי הקנאה דמשעת קנין שעבד נפשי' עכ"ל אך כ"ז למ"ד שעבודא לאו דאורייתא דלמ"ד שעבודא דאורייתא קי"ל מלוה ע"פ מוקדם הוא קודם לגבות מבני חרי ממלוה בשטר מאוחר כדאי' בש"ע ח"מ סי' ק"ד ובסמ"ע שם סעי' י"ג וכן הוא בהגהות מרדכי דמכילתין פ' מי שהי' נשוי וז"ל תשובה לרב האי לקהל פאס מלוה בשטר ומלוה ע"פ וזמן מלוה ע"פ קודם הרי מלוה ע"פ קודמת וגובה מנכסי' ב"ח דקיי"ל שעבודא דאוריתא הרי להדיא דלמ"ד שעבודא דאורייתא מלוה ע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר לגבות מב"ח וא"כ אפי' בשטרי הודאות והלוואות לגבות מבני חרי מיהו לימא שודא ואמאי קתני מתני' דחולקת בשוה ודוחק לומר דמתני' במשועבדי' מיירי דהא סתמא קתני ולפ"ז ניחא דוודאי תלמודא דידן אינו חולק על ירושלמי והא דלא מק' הש"ס ממתני' לשמואל משום דשמואל לשיטתו אזיל דס"ל במס' קדושין דף י"ג ע"ב דשעבודא דרבנן וא"כ לדידי' ל"ק ממתני' דתני חולקת בשוה דשאני לענין שעבוד דהלואה שאינו חל השעבוד אלא מזמן שמוכיח מתוך השטר וכ"ת כקו' דאמאי תני סתמא דחולקת בשוה דהא מב"ח מיהו לימא שודא ז"א כתי' הר"ן דכיון דאינו מוכח מתוך השטר לא הוי אלא במלוה ע"פ ובמלוה ע"פ אין שום קדימה למ"ד שעבודא דרבנן ומש"ה חולקין בשוה וא"כ מתני' לא קשי' כלל לשמואל משא"כ הירושלמי שכ' דמתני' פליגא אשמואל היינו אליבא דהלכתא לדידן

דקיי"ל שעבודא דאורייתא כמ"ש רוב הפוסקי' עיי' ש"ך סי' ל"ט וכר' יוחנן דאית לי' הכי וסתמא דירושלמי ר' יוחנן הוא דאיהו סידר לתלמודא דירושלמי וא"כ מתני' חולקת על שמואל דאמאי תני חולקת בשוה לימא שודא לענין ב"ח דהא למ"ד שעבודא דאורייתא מלוה ע"פ קודמת למלוה בשטר מאוחר לענין בני חרי ואמאי קתני חולקת בשוה א"ו דמתניתין פליגא וק"ל:

ובזה מבואר דברי רש"י לקמן בסוף שמעתין גבי הנהו תרי שטרא דאתו לקמי' דר' יוסף ופירש"י של מכר שיצאו על שדה אחת ולכאורה ק' למה דחק רש"י לאוקמי בשני שטרי מכר על שדה א' ולא כפשטי' שהי' שני שטרי הלוואות ולא הי' אלא שדה א' ב"ח כנגד החוב של א' מהם וכן פי' הרמב"ם למימרא זו אמנם לע"ד ניחא דע"כ הוכיח רש"י דמיירי הך עובדא בב' שטרות של מכר משדה א' דאי ס"ד דמיירי בב' שטרי הלוואות ק' דאמאי לא גבי מאייר ואילך ואי דמצי א"ל את בר חד בניסן את וא"כ שלא כדין נטלה ממך דהא אפי' הוה לן סהדי דהאי בר חד בניסן הוא אפ"ה האי דבר ה' בניסן כדין נטל דהא בשטרי שעבוד כ"ז שאינו מוכח מתוך השטר השיעבוד לא הוי אלא כמלוה ע"פ ולמ"ד שעבודא לאו דאורייתא מלוה בשטר מאוחר קודם למלוה ע"פ מוקדם ועכ"פ יחלוקו וא"כ אמאי לא כ' לי' טירפא מאייר ואילך ורש"י ניחא לי' לפרש אליבא דכ"ע אפי' למ"ד שעבודא לאו דאורייתא גם י"ל דרש"י ס"ל דהלכתא שעבודא לד"א וכשיטת התוס' ומש"ה פירש"י שהיו שטרי מכירה על שדה א' ומש"ה שפיר מצי א' דאת בר חד בניסן הוא א"כ הוא זכה כבר מכ"ח ניסן באותו שדה והאי דבר ה' בניסן שלא כדין לקחו ממנו אבל הרמב"ם דפסק כמ"ד שעבודא דאורייתא וכמבואר בפ' י"א מהלכות מלוה ומש"ה ניחא לי' לפרש כפשטי' דמיירי בשטרי הלוואות לענין שעבוד ואפ"ה לא גבי מאייר ואילך דמצי אמר לי' את בר חד בניסן ומלוה ע"פ מוקדם קודם למליה בשטר מאוחר לענין ב"ח ושלא כדין נטל בר ה' בניסן והנחתי לך מקום לגבות וק"ל:

פרק תשיעי

דין נתבאר דחייבי לאוין חולצת ולא מתייבמת וכבר התבארו קא אלו העיקרים פ' ב':

יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן כהן הדיו' שנשא או שקידש בין אלמנה בין בתול' ויש לו אח כ"ג שלא יכול ליבם דהוי אלמנה לגביה כדאיתא לעיל בפ' ב' דחייבי לאוין חולצת ואינ' מתייבמת או חלל שנשא כשירה ויש לו אח כשר שאשתו של ראשון נתחללה בביאת החלל והוי חללה או ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר או ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל ויש שמותרת ליבמיהן ואסורו' לבעליהן כ"ג שקידש

אלמנה ולא נשאה ויש לו אח כהן הדיוט כשר שנשא חללה ויש לו אח חלל ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ישראל ויש שאסורו' לבעליהן וליבמיהן כ"ג שנשא אלמנה ויש לו אח כ"ג או אפי' כהן הדיוט כשר שנשא חללה ויש לו אח כשר ישראל שנשא ממזר' ויש לו אח ישראל ממזר שנשא ישראלי' ויש לו אח ממזר ושאר כל הנשים מותרו' לבעליהן וליבמיהן. שניות כגון אם אמו ואם אביו וכל הנך שמנוי' בפ' שני מדברי סופרים שניה לבעל ולא ליבם אסור לבעל ומותרת ליב' שניה ליבם ולא לבעל אסורה ליבם ומותרת לבעל והך תנא לא קחשיב אלא חייבי לאוין ומ"ה אפילו היכא דאסורה ליבם מ"מ חליצה בעי לאפוקי כל הני ערויות דריש מכילת' שמותרו' לבעליהן ואסורו' ליבמיהן פטור' אפי' בלא חליצה ופוטרת צרתיה אבל הנך צרתיה' אפי' להתיבם שרי. ומ"מ איכא עוד חייבי לאוין דאסורו' לבעליהן ואין כאן איסור ליבם ואפ"ה אסורה להתיבם כגון מחזי' גרושתו משנשא' לאחר או סוטה חולצת ולא מתייבמת כמו שכת' בפ"ק סי' ג'. ומסיק בגמרא אם איתא להא דאמר רב דימי אמר ר' יוחנן מצרי שני שנשא מצרי' ראשונה בנה מצרי שני ליתני נמי מצרי שני שנשא מצרית אחת ראשונה ואחת שניה והיו לו בנים מראשונה ושניה אי נסיב כי אורחייהו פי' הראויה להם כגון הג' נשא בת ישראל ושני נשא מצרי' ב' א"כ מותר' לבעליהן ואסורו' ליבמיהן כגון אשת השלישי אסור' ליבם שהוא מצרי שני אבל אשת מצרי השני שהי' המצרי' מותר' לשלישי דהא קהל גרים לא איקרי קהל ואי איפוך ונסיב הג' מצרי' והב' ישראלי' אז אשת השני אסור' לבעליהם ומותר' ליבם דהא שלישי אבל אשת השלישי מותרת אף לבעלה אפי' היא ראשונה דקהל גרים לא אקרי קהל ומ"ה קאמר דתרוייהו נסיבי דאי אפשר למצא מותר' לבעליה' ואסור' ליבמי' וכך להיפך בחד גברא אלא כמו שפי' דפעם אחת קאי על השלישי ופעם אחת על שני ואם נסבו שניהם גיורת וה"ה ממזרת מותרת לאלו ולאלו דקהל גרים לא אקרי קהל ואי לקח איילוני' ישראלי' אסור' לבעלה וליבם וכגון שלקח השני איילוני' ישראלי' שאסורה עליו ועל היבם משום אשר תלד פרט לאיילונית. ומשני תנא ושייר פ"ד כגון פ"ד שנשא ישראלי' אסור' לבעל' ומותר' ליבם כשר שנשא כשרה ויש לו אח פצוע דכא מותרת לבעלה ואסורה ליבם גיור' מותר' לאלו ולאלו איילוני' אסור' לאלו ולאלו דפצוע דכא אסור באיילונית והא דלא קאמר תני ושייר צרת סוט' שמותר' לבעלה ואסורה ליבם כדאיתא לעיל בפ"ק וכן מי שנשא אחות חלוצת' שאסורה לבעלה ומותרת ליבם או שנשא אחות חלוצה של אחיו שמותרת לבעלה ואסורה ליבם וי"ל דלא שייך לומר תני ושייר אלא בדומה למתניתי' דמשתכח

בזה אסור' לבעלה ומותרת ליבם וכן איפכא וכן מותרת בשניהם או אסורו' בשניהם ולא משתכח אלא בפצוע דכא ובמצרי וכן בכל הנך דמתני' באיסור כהונה או בפסול ממזרת:

ב

דין מצרי שני שנשא ישראלית הבן אסור בממזרת ובמצרית ומצרי שלישי מותר בכולן:
פסק כתבו התו' דמצרי שני שנשא ישראלית הבן שלו אינו כישראל לענין קהל אלא חשיב בקהל גרים ומותר במצרי' ודייקי מדלא אוקי לעיל בסוגיא כה"ג כגון מצרי שני שנשא ישראלית ומצרי' ראשונה והוליד דהשת' אחד ישראל גמור והשני מצרי אי נסיב הישראל ישראלית והמצרי מצרית תרוייהו מותרים לבעליהם ואסורים ליבמיהם ואי איפוך ונסיב המצרי ישראלית והישראל ג' מצרית תרוייהו אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן ומדדחיק ואוקמי כדלעיל במצרי שנשא ג' מצרית דלא אשתכח תרוייהו בחדא ש"מ דאף מצרי שני שנשא ישראלית הבן לא מיקרי ישראל גמור ותימא הוא שהרי עמוני ומצרי שני אפי' בתו כשרה לכהונה לכתחילה מאחר דאיכא צד ישראלית כדפרי' בפ' הערל סי' כ"ב אלמא דיצא מכלל גרים ק"ו דאסור במה שאסור ישראל וכ"ד הרמב"ם והטור היכא דאיכא חד צד ישראל דאסו' בכל מה שאסו' לישראל ויצא מכלל גרים והא דלא חשיב הכא כה"ג משום דלא שכיח שישא אדם אחד מצרי' וישראלי' כי צרות שאינ' שוות כלל א"נ שבא להשמיע שתמצא כל החלוקי' באיש ושני בניו וכולן ממצרי' הילכך מצרי שני שנשא ישראלית הבן אסור בממזרת ובמצרית אבל מצרי שלישי מותר בכל:

ג

דין דלא הוזהרו כשירות להינשא לפסולים:
א"ר יהודה אמר רב לא הוזהרו כשרות כגון כהנ' להנשא לפסולי' כגון לחלל מתיב רבין בר ר"נ יקחו לא יקחו לא יקחו ב' זימני ל"ל אלא מלמ' שהאש' מוזהר' ע"י האי' וקס"ד שאם היא כשירה מוזהרת על האיש פגום אמר רבא ה"ק כל היכא שהבעל מוזהר עליה היא נמי מוזהרת עליו להנשא לו אבל כל היכא שהוא אינו מוזהר כגון חלל שאינו מוזהר בתורה שלא ישא כהנ' היא נמי אינ' מוזהרת עליו וכת' הרי"ף וכן הילכתא ואמרי' נמי בקדושין בפ' בתר' והילכת' דגר מותר בכהנת שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין:

ד

דין דשניה אין לה לא עיקר כתובה ולא פירו' שאכל מנכסי מלוג שלה ואין לה מזונות ואפילו לותה כשהלך הבעל למ"ה אבל כשרה אית לה בשלותה והיא תובעת את הבעל וב"ח תובע אותה אבל לב"ח אין תביעה על הבעל ואם מתה קודם שבא הבעל אין לב"ח על הבעל כלום ואין לה בלאות דנכסי מלוג שאינם קיימי' ותו' כתוב' יש לה לה

אם הכיר בה והולד כשר וכופין בשוטים להוציא ואלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל יש לה כתוב' כשהכיר בה ואם לא הכי' בה אפי' הכי תוספות אית לה:

מתני' שניה לבעל וליבם אסורה לשניהם לזה ולזה אין לה לא כתוב' ולא פירות ופירש"י אות' פירו' שאכ' מנכסי מלוג שלה אע"פ שתקנו פירות לבעלה תחת פרקונה וזו אינו חיי' לפדותה דלא קרינן בה ואותבינ' לאנתו דהא בעמוד והוצי' קאי אפ"ה פטור מלשלם דקנסו בפירו' כמו שקנסוה שלא תגבה כתובת' ה"נ קנסוה בפירות ואין לה מזונות לא מבעיא היכא דיתבי תותי' דבעמוד והוציא קאי אלא אפי' היכא שהוא הלך למדה"י ולות' ואכלה אינו חייב לשלם פירש"י אבל כשירה היכא דלותה דחייב לשלם שהוא תבע אותה והיא תובעת בעלה וגובה ממנו ומכאן למדנו דאין לב"ח תביעה על הבעל ואין האשה כשלוחו של בעל לענין זה כיון שלא אמר לו וכ' בנ"י בשם הריטב"א שכתב על זה העיקר ומכאן משמע היכא שמתה קודם שבא הבעל שאינו חייב לשלם שהרי אין כאן מי שיתבע וא"ת א"כ לא תמצא מי שילוה אותה דמסתפי שמא תמות בלאו הכי נמי מסתפי שמא יאמר הבעל הנחתי לה מזונו' לדעת רש"י ורוב גאונים דמהימן וא"צ לשלם או שמא יביא עדי' דפטור לכ"ע אלא לא חיישינן בה אין לה בלאות פירש"י מבגדים שהכניסה לו ומשמע דאיירי בנכסי צ"ב הקיימי' ואין דעת התנ' כן דכל בלאות סתם בתלמוד איירי באינ' קיימי' א"ל שמפרש בלאות הקיימין וגם לא קנסוה בצ"ב שלה אלא אדרבה אפי' אינ' בעין חיי' לשלם אלא בלאות בנכסי מלוג שאינ' קיימי' איירי כלומר מה שנבלה ונתקלקל ואין בעין בין שכלה מחמת תשמישו בין שנגנב או נאבד או אפי' כלן בבת א' והפסיד' לגמרי מ"מ אין חייב לשלם. והולד ממנה כשר כדאיתא בסוף אלמנה ניזונת וכופין אותו להוציא אפי' בשוטים. אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל יש לה כתובה וה"מ כשהכי' בה אבל לא הכיר בה אין לה כתובה ולא תוספו' כתובה אבל גבי שניה דקתני אין לה כתובה ואיירי אפי' הכיר בה מנה ומאתים הוא דלית לה אבל תוספות יש לה והכל מבואר ומפורש בפרק אלמנה ניזונ' הילכך שני' אין לה עיקר כתובה אפי' הכיר בה וכן בלאות אבל תוספו' יש לה כשהכי' בה. ואלמנה וגרושה יש לה עיקר כתובה בהכיר בה ושאר כל הנשים שלוו ואכלו ומתו אין הבעל צריך לשלם:

ה

דין שניה לבעל ולא ליבם אין לה כתובה ואם רוצה לשהות אצלה כותב לה כדרך אלמנה שניה ליב' ולא לבעל אפי' כנס' איתי לה כתובה מנכסי הבעל הראשון היכא שהן בעין:

בעי מיניה בני בירי מרב ששת שניה לבעל ולא ליבם יש לה כתובה מיבם או לא מי אמרי' כי היכ' דשאר יבמ' כתובת' על נכסי בעלה הראשון כדאי' בהחולץ וא"כ ליתי לה או כי היכא דאי ליתי ליה לבעל נכסי' תקינו להו רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא' ה"נ איתי לה א"ל תניתוה היתה שניה לבעל אפי' מיבם אין לה והיינו טעמא דקנסוה וכ' בנ"י וז"ל ודקדקו המפרשים מדאיבעי להו בשניה לבעל דאיתעבד בה איסורא ולא מיבעי להו בשניה ליבם ולא לבעל ש"מ דפשיטא להו דאית לה מבעל דהא לא איתעבד בה איסורא כלל אע"ג דבירושלמי היא בעי' דלא אפשט וא"כ לא מפקינן מיניה ממונא אנן אגמרא דילן סמכינן דלא איסתפק' בה כלל כ"כ הרשב"א אבל אם בא יבם לכנסה קנסי' לה מיניה כמו שקנסי' שניה דעלמא וזהו ברור הריטב"א עכ"ל ותימא הוא בעיני הלא פשיטא דפשיטא וכי בעבור שאינ' ראוי' להתייב' תפסיד כתובת' וראיתי בירושלמי וז"ל שניה לבעל ולא שניה ליבם מהו שיהא לה כתובה אצל היבם מאחר שהיא מותרת לו יש לה או מאחר שהיא אסורה לבעל אין לה שניה ליבם ולא לבעל מהו שיהא לה כתוב' מיבם מאחר שהיא אסורה אין לה או מאחר שמותרת לבעל יש לה ונראה מדאמר אצל היבם משמע דאיירי בכנסה היבם דומיא דבעי' ראשונה ומ"ה לא קבעי ליה שפיר וכן משמעות הלשונו' מטור ואפש' שגם הרשב"א והריטב"א כוונו לזה מה שאמרו דלא איתעבד בה עבירה כלל היינו קודם שנשאה וא"כ לא תפסיד כתובה מנכסי בעלה הראשון דוגמא לדבר שאר אשה שקלקלה דרכה אחר מות בעלה לא הפסידה כתובה הראשונה אבל מה שכתב הריטב"א אבל אם בא יבם לכנסה קנסינן לה כו' משמע דאין לה כתובה כלל מ"מ לבי אומ' דהירושלמי לא בעי אלא כמו שפי' וגם זה הוא פשוט מתלמודא דידן מדלא בעי נמי כה"ג דהוי רבותא טפי דהא כבר אתחייב לה כתובה מאחר שדינ' לחלוץ לא קנסינן לה במ' שעבר' ונישא' לו להפסיד כתוב' הראשונה ומדלא בעי ש"מ דהכי ס"ל דלא הפסידה כתובה אם יש נכסי' מבעל הראשון. וכתב הרמב"ם יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ויכול למכור וליתן כחפצו וכשיכנוס יבמתו יתן לה מנה ויהיה כל נכסיו אחראי' לכתובת' כשאר כל הנשים ויבמה שלא היה לה על בעלה כתוב' מפני שהיתה אסורה עליו ומותרת לאחיו אם רצה היבם כונס ואין לה כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה אבל תוספות יש לה כמו שהיה

לה על בעל ע"כ וכן הביאו הטור ויראה מדבריו להדיא דלא חיישינן שמא תהא קלה בעיניו להוציאה משום דקנסינן לה אבל הרמב"ן והרשב"א כתבו דוקא היכא דבא עליה וקנאה ורצה להוציאה אין לה כתובה או אפילו שהה עמה עשר שנים ולא כתב לה אין כופין אותו לכתוב לה כתובה אלא יכול להוציאה אבל מכל מקום אסור להשהות עמה בלא כתובה ודבריו נכונים והמגיד משנה גופא הכריע נגד הרמב"ם. הילכך שניה לבעל ולא ליבם וכנסה ובא להוציא' אין לה כתובה ואם רוצה לשהות אצלה כותב לה כדרך האלמנה. שניה ליבם ולא לבעל אפי' כנסה אית לה כתובה מנכסי הבעל הראשון היכא שהן בעין. ולעיל בפרק החולץ כתבתי היכא דאית ליה נכסים מבעל ואישתדפי כו'.

1

דין אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט בחייו אין לה מזונות ואפי' לותה ואכלה ומ"מ מה שאכלה משלו אינ' חייבת לשלם ואחר מותו יש לה מזונות:

בעי מיניה ר"א מר' יוחנן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה יש לה מזונות או אין לה מזונות היכא דיתבי תותי' לא קמבעי דבעמוד והוציא קאי אלא כשהלך בעלה למדה"י ולות' ואכלה מאי מזוני תנאי כתובה ואית לה או דילמא כתובה דלמשקל ולמיפק קאי אית לה אבל מזוני דחיישי' שמא תעכב לית לה ולדעת ר"ת שפי' בסוף כתובו' שאפי' שאר כל הנשי' אם לותה שלא בב"ד אינו חייב לשלם א"כ הכא קמבעי' ליה אם יש לה לפסוק מזונות שאם לותה חייב לשלם ומסיק א"ל לית לה מזוני ופרכינן והתניא יש לה כי תניא ההיא לאחר מיתה שהיא ניזוני' מנכסי היתומי' דליכא למיגזר מידי אית לה מזונו' כשאר כל הנשים וכן הילכתא. והרמב"ם כתב שאם לותה ואכלה חייב לשלם והטור תמה על דבריו דבהדיא מסקינן בגמרא להיפך ובודאי שהרמב"ם תלה עצמו בלישנא אחרינא שבסוגיא דסבר דפליגי אהדדי וליתא וכן מצאתי במ"מ וז"ל וכן אם לותה ואכלה חייב לשלם כן מצאתי בספרי רבינו ובפ' יש מותרת אמרו בגמ' בעי מיניה ר"א מר"י אלמנה לכ"ג כו' יש להן מזונות או אין להם והקשו ה"ד אילימא בדיתבי תותי' בעמוד והוציא קאי מזוני אית לה ותירצו לא צריכא שהלך הוא למדה"י ולותה מאי מזוני תנאי כתובה ואית לה או דילמא כתובה דלמשקל ולמיפק כו' אמר ליה אין לה והקשו והא תניא יש לה ותירצו כי תניא ההיא לאחר מיתה עוד שם א"ד יש לה והקשו הא בעמוד והוציא קאי והקשו על קושי' זו והא תניא יש לה ותירצו כי תניא ההיא לאחר מיתה ואפשר שרבינו פסק כלישנא בתרא ולההיא לישנא ליכא שקיל וטרית' כלל בלותה ואכלה והוא סבר שלא אמר אין לה אלא ביושבת תחתיו אבל בלותה בעודו במדה"י לכשיב' כופין אותו לשל' ולהוצי' ולפ"ז כשתרצו כי תני' ההי' לאחר מיתה ה"ה

שהיו יכולין לתרץ בלותה ואכלה אלא שמשמע יש לה מזונות בנזונו' והולכת ולפיכך העמידוה בלאחר מיתה אבל בהלכות לא כתבו אלא לשון ראשון ואפי' לותה ואכלה אינו חייב לשלם וכ"נ עיקר חדא שלא לחייב את הבעל אלא בראיה ברור' ועוד דהא משמע דלישני לא פליגי אהדדי במידי וכמה יש בתלמוד כיוצא בזה עכ"ל מ"מ. הילכך מת יש לה מזונו' בחייו אין לה מזונות אפי' לותה ואכלה ומ"מ מה שאכלה משלו אינ' חייב' לשלם אע"פ דליכא למימר שתק ומחל לה דהא הלך למדה"י מ"מ אין מוציאין מידה דאיהו הוא דעבד איסורא ולא גירשה לא עבדינן ליה תקנתא:

ז

דין דחייבי לאוין וחייבי עשה יש להם כתובה כשהכיר בה אבל לא הכיר בה כבר נתבאר לעיל סי' ה' ועיקר דיני' אלו נתבא' בפרק אלמנה ניזונת:

ת"ר אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכ"ה יש לה כתובה ופירות רש"י פי' שצריך לשלם לה הפירות שאכל משלה כיון דשלא כדין אכלו דהא לא היו בה נישואי' משלם וכ"כ הרמב"ן ז"ל וכשכופין אותו להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל והתו' כתבו דה"פ לרבא דאמ' בפ' נער' שנתפתתה דאינו חייב בפירקונ' א"כ יש לה פירו' דקא' הכא שאם נשבית משלם הבעל פירו' שאכל כדי לפדו' בהן ואם הפדיון יותר מדמי הפירות לא יהיב וה"ה אם דמי פירות יותר מדמי הפדיון אינו מחזיר וכ"פ ריב"ן ואני אומר מאחר דאין להם קושיא על דברי רש"י א"כ פירושו הוא הנכון דסתם קאמר תלמודא יש לה פירות ותמה אני על הטור שדילג דין זה לגמרי ולא כתב אלא בשלא הכיר בה דאינו חייב בפירקונה ואינו משלם הפירו' שאכל אבל בהכיר בה משלם א"כ נמי נימא חייב בפירקונה בפרט שכ' בתחילת דבריו בשהכיר בה יש לה כתובה וכל תנאי כתובה וא"כ פרקונה בכלל רק שהוא כ' בסי' ע"ה דאינו חייב לפדותה וא"כ דבריו מעורבי' או ט"ס הוא. ויש לה מזונות לאחר מיתה ובלאות מנכסי מלוג חייב לשלם והיא פסולה וולדה פסול לכהונה וכופין אותו להוציא שניות מד"ס אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות אפי' לאחר מיתה ולא בלאות והיא כשירה וולדה כשר וכופין אותו להוציא אר"ש ב"ר אליעזר מפני מה אמרו אלמנה לכ"ג יש לה כתובה מפני שהוא פוסל על ידה כדתנן בסוף אלו מומין הנושא נשים בעבירה כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה פסול לעבודה עד שידור הנאה והיא פסולה וכ"מ שהוא פסול והיא פסולה קנסו אותו שנותן לה כתובה כשאר אשה פי' דלמה נקנס אותה כדי שלא תתעכב אצלו מאחר שהיא נעשה פסול והולד פסול יהיה קטטה ביניה' ויראה ממנו ושבק' ליה אבל שני' שהיא והוא והולד כשרי' לא שבקי' לי' קנסי' אות' בכתובה רבי אומר הללו דברי תורה אין צריכי' חיזוק והללו דברי סופרי' צריכי'

חיזוק ד"א אלמנה לכ"ג כו' הוא מרגילה לדבר עבירה דהיא יראה להרגילו מפני קטטה כדפרי' ושניה היא מרגליתו דיותר אשה רוצה להנשא מהאיש ופריך ד"א מאן קתני לה ר"ש ב"א ומפ' מילתיה דרישא כדפי' א"ד רבי קתני לה וקשה לי' בטעם הראשון א"כ חלוצה למה יש לה כתובה הלא מד"ס הי' וצריכ' חיזוק לכך חזר ואמר שטעם הראשון אינו מספיק אלא משום מרגילה כו' וחלוצה נמי אינו מרגילתו שהיא וולדה פסול ופריך מאי איכא בין ר' לרשב"א ומשני ממזרת ונתינה לישראל א"ב מ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגילתו דזרע' ג"כ אינו נפסל שיכולין ממזרים לטהר כר"ט דאמר ממזר נושא שפחה הולד עבד שחררו כשר ואף שהנקבה לא יכולה לטהר כדאיתא בסוף האומר איהו סבר דבעל אינו מקפיד אלא על הזכרים ואי נמי איכא בנייהו אליבא דהילכתא מחזיר גרושתו משנשאת דאיהי נמי מרגיל' ליה שאין זרעה נפסל כדילפינן בפ"ק היא תועבה ואין בניה תועבי' וכן מי שזינתה אשתו וגירשה וחזר ונשאה דהיא נמי מרגילה ליה שאין הולד פסול לכ"ע וכתב הרא"ש ונראה דהלכה כר' מחבירו ועוד דסתמא דמתנית' כוותי' ממזרת ונתינה לישראל יש לה כתובה וקשה לי מאחר דהלכה כר' שמפרש שדברי תורה אין צריכי' חיזוק ולא משום מרגילה א"כ חלוצה לא תהוי לה כתובה אלא ודאי ר' דקתני חלוצה סבר כר' עקיבא דחלוצה מדאורייתא אפי' כדלעיל בפ' א"נ פליג את"ק דקתני חלוצה וא"כ למה פסקינן בחלוצה דיש לה כתובה ונ"ל דהלכה כא"ד דכולה ר' קתני ולאו שחזר מטעם הראשון לגמרי דא"כ היינו רשב"א אלא שסבר שטעם הראשון לחוד אינו מספיק אלא לעול' לא קנסו אותה אלא כשהיא מרגילתו והוא מד"ס בציר חדא לא מ"ה בחלוצה דרבנן שהוא מרגילה לא קנסו וממזרת ונתינה וכה"ג דהיא מרגילתו והוי דאורייתא ומ"ה הביא הרי"ף הנך תרי לישנא לאורויי דהלכה כלישנ' בתרא ותלמודא דפריך מאי בינייהו ללשנא קמא הוא דפריך ולא ללישנ' בתרא ונראה דה"ה דפצוע דכא איכא בינייהו דהוי דאורייתא אף שהיא מרגילתו ותלמודא מסיק דחייבי עשה איכא בינייהו אבל אליבא דהילכת' דאף רשב"א מודה לר' דהא היא לא מרגילתו דק"ל כר"א בן יעקב דפסק יש חלל מחייבי עשה הילכך בין חייבי לאוין בין חייבי עשה וחלוצה יש לה כתובה כשהכיר בה אבל לא הכיר בה אין להם (ולא כתוב' כדעת למשה) ולא כמ"ש הר"מ] שכל חייבי עשה שאיסורן קל אפי' לא הכיר בה דינ' כחייבי לאוין שהכיר בה ויש לה כתובה מאחר (עדיפ') [דידע] שאסורה קל ותימא גדולה היא וכי עדיפ' מאיילוני' שלא הכיר בה שמותרת מן התורה מ"מ חשבינן כמקח טעות מכ"ש חייבי עשה דאין לך מום גדול כזה ועוד אפי' למה דבעי למימר חייבי עשה איכא בינייהו לא איירי אלא בהכיר בה דומיא דחייבי לאוין. ושניה

אפי' הכיר בה אין לה ודוקא מנה או מאתים הוא דאין לה אבל תוספ' יש לה אבל בלא הכיר בה אפ"ה תו' יש לה והכל מבוא' ומפור' בפ' אלמנ' ניזונת:

ח

דין דמעשר ראשון מן התורה ללוי ולא לכהן ועזרא קנס שיתן אף לכהני' בין ענים בין עשירים:

בת ישראל מאורסת לכהן אוכלת בתרומה עד שנשאת וכן פנויה מעוברת מכהן שומרת יבם לכהן ומסיק נמי במשנה בת ישראל ללוי לענין מעשר ראשון דסבר כר' מאיר דאמר מעשר ראשון אחר שהופר' ממנו תרומת מעשר אפ"ה אסו' לזרים ואין כן הלכה ומ"ה לא כתבתי ומסקינן בסוגיא ת"ר תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי ולא לכהן דברי ר' עקיבא דכתיב לבני לוי נתתי את כל מעשר בני ישראל לנחלה ר"א בן עזריה אומר אף לכהן שקרוי' נמי לוים דכתיב והלוים בני צדוק וכהן הוה ומ"מ הלכה כר' עקיבא מחבירו ומסיק דלכ"ע עזר' קנס את הלוי' מפני שלא עלו עמו מן הלוים אלא קצוצי כהונה שלא היו יכולי' לקיים שיר בכלי אלא בפה ופליגי ביה ר' יונ' וסבי' חד אמר קנסא לענייי' ומ"ה מצוה לתת לכהנים עניים דווקא ולא לעשירי' וחד אמר אפי' לכהנים עשירי' מאחר דחזי ליה בימי טומאתו שלא יכול לאכו' תרומ' חשוב כעני ופריך מההיא גינתא דהוי ר' אליעזר בן עזריה היה רגיל ליטול ממנה מעשר ראשון וכהן היה מה עשה ר"ע הפך הפתח של אותו גינה לבית הקברו' כדי שלא ילך ר"א בן עזריה לשם ליטול מעשר ואפי' זר לא ישלח אחריהם שתטמא הנושא על דרך הקברות ורגילין היו לאכול אפי' חולין שלהן בטהרה הרגיש ר"א בן עזריה ואמר דרך גנאי על ר' עקיבא הוא בתרמילו כלו' שהי' רועה לכלבא שבוע ודרך הרועי' להיו' להם חמת של עור בצוארו שנותן בו ואנא חיי כלומר יעשה מה שיעשה מ"מ אחיה כי עשיר גדול היה בשלמ' מאן דאמר עניים דווקא היינו דאפוך ר' עקיב' לפתח' דעשיר הוה אלא למ"ד אף לעשירים מ"ט איפוך ומשני מ"ה אפוך דקא"ל הכי אי אתית בתורת קנס' יהיה לך אבל בתור' חלוק' לית לך פי' כי ר"א בן עזריה סבר דאפי' מדאורייתי' ראויה לו כדפליג לעיל על ר' עקיבא ומ"ה היה נוטל כל פעם אבל משום קנסא לא היה נוטל אע"פ שמותר נמי לעשירי' מ"מ מאחר שעשיר גדול היה מסתמא היה מותר והיה מניח לעניים ונראה דהלכה כמ"ד אף לעשירים דסתמא קאמר. ומ"מ ה"ה שיכול ליתן אף ללוים אבל לא לישראלים כלל אפי' לעניים. והרמב"ם כתב שלא ינתן אלא לכהנים ולא ללוים וכן הסמ"ג אחריו וזה לא מצינו אלא לר"א בן עזרי' שסובר קודם קנס היה ניתן בין לכהן בין ללוי ועכשיו לא ינתן אלא לכהן אבל לר' עקיב' דקודם קנס' לא היה ניתן אלא ללוי ועכשיו ינתן אף לכהן כי דיין במה שקנס אותן

שניתן אף לכהן והנה הרמב"ם פסק כר"ע וא"ה כתב דווקא לכהנים ואפשר שאף לר"ע קנס עזרא כולי האי. אבל התו' הוכיחו ממשנה סתמ' שאף אחר עזרא היה ניתן ללוים כדתנן בפ' כל הגט המלוה מעות לכהן ולוי כדי להיות מפריש עליהן וכן בגמרא דהתם בן לוי שאמר לישראל כור מעשר שיש לי בידך ובפ' השוע פריך תלמודא מעשר ראשון דלוי הוי וכתבו בפרק שני דכתובו' מי שאומר דווקא לכהנים שיבוש הוא בידו ותימא אני על הסמ"ג שרגיל לפסוק כבעלי התו'. הילכך מעשר ראשון מדאורייתא ללוי ולא לכהן ועזרא קנס שיותן אף לכהנים בין עניים בין עשירים:

ט

דין כשיש לה בן מכהן אוכלת בתרומה וחזה ושוק אחר מות הבעל ואם ניסת לישראל או ללוי אינה אוכלת מת הישראל חוזרת ואוכלת ואם יש לה בן מישראל אינה אוכלת מת הבן תאכל מת בן הכהן אינה אוכלת. ודין אם יש לה בן מישראל אינה אוכלת אפי' היא בת כהן ניסת לכהן אוכלת מת ויש לה בן אוכלת מת בן הכהן ובן הישראל חוזרת לבית אביה ואוכלת בתרומה אבל לא בחזה ושוק:

מתני' בת ישראל שנשאת לכהן תאכל בתרומה מת ולה בן תאכל ניסת אח"כ בין ללוי בין לישראל לא תאכל שנעשי' זרה מת הישראל תאכל משום הראשון היה לה בן אף מישראל לא תאכל מת הבן מישראל תאכל מת הבן מכהן לא תאכל בת כהן שניסת לישראל לא תאכל שפוסל אותה מת ולה בן ממנו לא תאכל ניסת אח"כ לכהן אוכלת מכח בעלה מת ולה הימנו בן אוכלת בשביל בנה האחרון ובנה הראשון אינו פוסל לה כמו בריש' משום דחשבינן לה כאלו היא עדיין ברשות הכהן שהרי הבן עומד במקום האב כן ראיתי בדברי הרמב"ם מת בנה מכהן לא תאכל בתרומה מפני בנה הראשון מת אף הבן מישראל חזרה לבית אביה ת"ר כשהיא חוזרת לבית אביה חוזר' לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק דכתיב מלחם אביה תאכל פי' ממון אביה ולא חזה ושוק דמשלחן גבוה קזכי אבל האוכלת בשביל בנה אוכלת אף בחזה ושוק:

י

דין שומרת יבם או מעוברת אינה אוכלת בתרומה בית אביה. ודין דנודר לא אשתה יין עד שיהיה לי זרע לא ישתה עד שיולד:

תנו רבנן ושבה אל בית אביה פרט לשומרת יבם בנעוריה פרט למעוברת שלא תאכל דלא תימא זרע אין לה אמר רחמנא והא נמי אין לה שהרי לא בא לעולם אפ"ה לא תאכל ולא קשה הא דרשינ' גבי יבם ובן אין לו בריש החולץ עיין עליו אפי' מעובר' וא"כ האי אין לה הנאמר בתרומ' נמי נדרוש הכי וא"ל דההיא אין לה לא דריש דהא דריש נמי

תלמודא בסוף אלמנה לכ"ג לזרע פסול וא"ל מ"ה לא דרשינן למעוברת דאיצטרך לזרע פסול הא בן אין לה דיבום דרשינן נמי בפרק שני לזרע פסול ואפ"ה דרשינן נמי מיניה מעוברת ונ"ל דלא אקרי זרע בתורה אלא הנולד דכתיב כי שת לי אלקים זרע וכן יראה זרע יאריך ימים אבל אף במעי אמו קרוי בן דכתיב ויתרוצצו הבנים בקרב' ומ"ה נ"ל מי שנודר בין איש בין אשה לא אשת' יין עד שיהי' לי זרע לא ישתה עד שנולד אע"פ שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ודילמא לשון בני אדם אף בעובר קרוי זרע הא כתבו התו' בפרק הערל כל לשון שאינו ידוע אף בנדרים הלך אחר לשון המקרא:

פרק עשירי

א

דין אשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעלך וכו' תצא מזה ומזה אפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה אבל נתקדשה לא:

האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת לאחר ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה ודוקא נשאת אבל לא נתקדש' כדתנן לקמן ומשמע דוקא נתקדשה אבל נכנסה לחופה שהיא נשואי' אפי' יש עדים שלא נבעלה לא חלקו חכמי' בנשואי' [ופרט(מאחר שקרובה לביאה חשבינן לה כעבד' איסור' וכן הפסק ודייק תלמוד' מדקתני בסיפא נשאת שלא ברשות פי' שלא ברשות ב"ד אלא בעדי' מכלל דנשאת דרישׁ' בעד אחד מיירי ומנ"ל דמהימן ובעי למימר סבר' היא מידי דהוה אחתיכה ספק של חלב וספק של שומן ואתי עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוא ומהימן ודחי התם דלא איתחזק איסורא הכא אתחזק איסורא וא"כ נימא אין דבר ערוה פחות משנים ומשני אמר ר' זירא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופ' הקלת' עליה בתחילת' דבודאי דייק' ומינסב' ופריך לא לחמור ולא ליקול משום עיגונא אקילו בה רבנן. ופי' ר"י דאין זה כעוקר דבר מן התור' כיון שדומה הדב' הגון להאמין ויש לו טעם וסמך הוי כאילו הסכימו התורה לדברי חכמים אף שאינו נאמן מן התורה, והרא"ה כתב בזה הלשון דקים להו לרבנן דמלתא דעבידא לן לגלויי ושהחמרת עליה בסופה כל כך ודאי קושטא קא מסהיד וכי דייק' ומינסבא שפיר מינסבא ואנן סהדי במלתא ופירסום כזה נחשוב בכל מקום כעדות גמור' ואפי' מדאורייתא והכתו' מסרו לחכמים לדעת איז' דבר מפורס' וניכר דברי אמת שיהא חשוב כעדות והא דאמרינן משום עיגונא אקילו בה רבנן ה"ק חכמים שהם מחמירין בכל מקום הקילו בזה לחשבו פרסום ולדונו כעדות ברור כל זמן שלא בא עליו עידי הכחשה והיינו דאמר עולא כל מקום שהאמינ' תורה עד אחד הרי

כאן שנים אלמא עדות עד אחד שנאמן בעדות אשה דאורייתא היא ושיבח אותו תלמידו הריטב"א גם בעיני דבריו משובחים מדמדמי ליה בסוגיא להא דעולא ולקמן בפרקי' מסקינן להדיא אפי' היכא דאישתכח האי סהדא שיקרא ע"י ותצא מן הבעל ואפ"ה אי אתא סהדא אחרינא ואמר עכשיו מת שרינן לעלמא וכן לעולם.

ב

דין כל היכא דאתחזק איסורא עד אחד אינו נאמן אלא א"כ יש בידו לתקן ושם בארנו דבבית המקולין שהיה שם טריפה וכשירה ואמר עד אחד זה הכשירה נאמן:

פסק כתב הרשב"א דהאי סוגיא ריהטא כל היכא דאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן דעד א' לא מהימן והיינו דס"ל הא דאמרינן בבריית' עד א' א"ל אכלת חלב והוא שותק דמחייב בקרבן היינו משום הודאתו הוא דחשבינן לשתיקה כהודאה מאחר שא"ל אכגת א"כ הי' לו לידע ולומר לא אכלתי ומדלא השיב כן ש"מ דמודה ליה קצת ויש רגלים לדבר שאמת אמר העד ומ"ה היכא דמכחיש ליה אפי' שני' אומרים אכלת חלב פטור משום שהתורה האמינתו על מאה עדים אבל לאידך לישנא דהתם דס"ל דתלוי בהאמנתו של עד והיכא דמכחיש ליה שאין מביא קרבן היינו שאמר לא אכלתי ומפרשינן ליה דה"ק לא אכלתי שוגג אלא מזיד וא"כ שפיר תלוי בהאמנת העד והכי ק"ל בפרק האומר כאביי דעד א' בשתיקה מהימן בכל האיסורי' ולאו משום דשתיקה כהודאה הוא ע"כ. וכת' בנימוקי יוסף שהריטב"א כתב שראוי לחוש להחמי' ואני אומר מאחר דמסקנא סוגיא דהכא משמע להדיא דס"ל דאין עד א' נאמן באיסורי' והיא סתמ' בודאי היא עיקר ומדלא פריך תלמודא נמי הניחא להך לישנא דאמר התורה האמינ' בו ש"מ דלכ"ע דייק ור"י פי' נמי להדיא דסוגיא דהכא דייק אף לפי האי לישנא דמפרשינן דיבוריה ומ"מ הוי טעמא דעד בשתיק' מהימן משום דחשבינן כהודא' ולא משום האמנתו וכן מפרשי' ר"ת ור"י דברי אביי בפ' האומר דמהימן עד אחד בשותק היינו משום דשתיקה כהודאה דמיא ודוקא במקום שהיה לו לידע כגון אכלת חלב או נטמאו' טהרותי' בפניך כו' וכן עיקר וא"כ כל היכא דאיתחזק איסורא עד אח' אינו מהימן א"ל שהוא בידו ויש לשם י"ד חלוקי' ואבאר אי"ה בפרק הנזקין, וכתב בנימוקי יוסף ויש לדקדק מדפי' רש"י כאן התם לא איתחזק איסורא פי' בההיא חתיכה משמע דוקא בחתיכה גופ' דומיא דאשה ומכאן ראיה דבבית המקולין שהיה שם טריפה וכשירה ואמר לו עד אחד חתיכה זו היא כשירה נאמן אע"ג דאיתחזק איסורא במקום זה כיון דבחתיכה עצמה לא איתחזק איסורא וכן הוא מעשים בכל יום דאל"כ במקולי' שיש שם נבילה לא יקנ' משם בשר אלא בעדים ע"כ:

ג

דין לא שנא נשאת על פי ב"ד ובעד אחד ולא שנא נשאת על פי שני עדים אם בא בעלה הראשון תצא מזה ומזה וכל הי"ג דרכים בה:

פסק כתב הרי"ף והרא"ש אחריו וז"ל אוקימנא לרישא דמתנית' דקתני תצא מזה ומזה שנשאת ברשות ב"ד ובעד אחד דאי אית לה ב' עדים לא צריכא לב"ד ומשום הכי תצא מזה ומזה וסיפא דקתני נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו שלא ברשות ב"ד אלא בב' עדים ולפיכך מותרת לחזור לו דהוה לה אנוס' דאמרינן מאי הוה לה למיעבד וכן אמר רב לא שנו אלא שנשאת בעד אחד אבל נשאת בב' עדי' לא תצא מהתירא של בעל הראשון ולי' הלכתא הכין אלא לא שנא נשאת ע"פ ב"ד ובעד א' ול"ש נשאת על פי ב' עדים אם בא בעלה הראשון תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה דאמרינן לקמן רב פפא סבר למעבד עובדא במאי הוה לה למעבד א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא והא אנן תנן כל הני מתניתי' א"ל ולא שנינהו א"ל ואנן אשנויא ניקום ונסמוך אלמא לית הלכתא כרב דאמר לא תצא מהתיר' של בעל הראשון ולא כר"ש דאמ' ניסת שלא ברשו' מותר' לחזו' לו ואע"ג דאמר רב הכי הלכתא לא סמכינן עליה ע"כ ודבריו ישרים וכן דעת כל האחרונים ולא כדעת בעל המאור שחולק על רי"ף ועל פי' רש"י ורוצה לפרש הא דרב פפא דבעי למעבד עובדא בגוונא אחרינ' וכבר השיב עליו הרמב"ן וגדולה מזו נראה דאפי' יש לה עדים והביא לב"ד ונשאת ברשות אפ"ה כל הדרכים בה וכן מצאתי בהגהות מרדכי דאפי' באו עדים ונשאת ע"פ ב"ד כו' עכ"ל, ולא אמרינן דאונס גמור ותדע מדאקשי ארב דאמר נשאת בעדים לא תצא מהתירא הראשון והא אמר רב חדא זימנא דתנן ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו ואמר רב הכי הילכתא ומשני חדא מכלל חברתה איתמר ואמאי לא משני הא דאמר רב ל"ש אלא שנשאת בעד אחד כו' קאי אנשאת ברשות ל"ש דנשאת ברשות תצא אלא בעד אחד אבל נשאת ברשות ובעדים לא תצא לדברי הכל ואף לת"ק והא דפסיק הילכתא דנשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו היינו אפי' שלא ברשות משום דס"ל כר"ש דע"כ סיפא דברי ר"ש הוא ות"ק פליג עליה כדמוכח בסוגיא מדאמר הלכה מכלל דפליגי והיינו דס"ל דר"ש קאמר וא"כ רבנן פליגי עליה ואף דסתמא דמתניתין ברישא נמי איירי בעד אח' א"כ משמע דלא פליגי עליה י"ל דהכי קדייק מדקתני ואם נשאת שלא ברשות משמע דרישׁ' איירי בנשאת ברשות ובעד א' ו"ק דמהימן אבל ה"ה נמי בשני עדים כו' דינ' הכי ובזה מתיישב מה שנקט ברישא ובאו ואמרו לו משמע לכאורה בשני עדים אלמא אף דאיירי בעד אחד מ"מ קמל"ן דאף בב' עדים דינא הכי ומה שתירץ בנ"י דברישׁ פרק אמרו לו מוכח דאורחא דתנא למיתנא

אמרו לו משום חד מ"מ נראה היכא דאית לן דוכתי לפרושי כפשוט' טפי עדיף ומדלא קאמר הכי ש"מ דאין חילוק בנשאת בעדים בין ברשות ולא ברשות:

ד

דין דהיכא דיש עדות מוכחשת ושתק לא אמרינן שתיקה כהודאה דמיא ואם חוזר אח"כ ומכחיש' הוי הכחשה:

אמר שמואל ל"ש דתצא כי אתא בעל אלא כשאין מכחישתו אבל מכחישתו לא תצא במאי עסקי' אלימ' בב' כי קא מכחי' להו מאי הו' אלא בחד וטעמ' דמכחישתו הא שתקה תצא והאמ' עולא כל מקום שהאמינ' תור' ע"א הרי הו' כב' ואין דבריו של א' במקו' ב' ומשני דאיירי בעדו' פסולין וכדר' נחמי' כו' ועיק' מקומו בפ' האשה שלו' אבל יש לתמו' מאי פריך תלמודא הא שתקה תצא כו' דילמא משום דשתיקה כהודאה דמיא וא"כ לא ספקי' לה איסור בע"כ אפי' לפי משנה אחרונה דסבירא כשאומר' טמאה אני לך דאינ' נאמנת דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר מ"מ הכא מודה שנאמנ' על עצמה מאחר דאיכא עד דמסייע לה והיא טוענת ברי. ועוד נראה דאפי' נשאת לאחד מעדיה שאומ' ברי לי שמת וזה אינו בעלה אפ"ה לאו כל כמיניה למיכף אות' לבעילת איסור מאחר שהיא מודה לדברי הבעל גם מדברי התלמוד ירא' דלא קמתנא תלמודא אלא בשתק' אבל במודה לדבריו פשיטא ליה דתצא היכא דאיכא עד אחד שאומר זהו בעלה. וגדולה מזו נראה בעיני דאפי' ליכא שום עד דמסייע ליה אלא שאתא גברא ואמר אני הוא והיא מודה לדבריו שתצא ולא כפינן אותה לבעילת איסור מאחר שהיא מודה לדברי בעלה ולבה יודע מרת נפשה שזהו בעלה וחטא' בנשואי' זה. וצ"ל דשתיקה דהכא לאו כהודאה דמיא אלא כאינ' יודע מאחר דאיכ' עדות מוכחשת מסתפק' בדבר ומעיינ' כדי לידע אם הוא כל זמן שלא הודתו עדיין היא בספיקא עומדת ואינו ברי לה ואף בלא עדות מוכחשת מאחר שכבר העיד אחר שמת ואתא גברא ואמר שהוא בעלה וכי לא צריכה לעיין ולהתיישב בדבר וע"כ שתקה ולא אמרה לא הן ולא לאו והיינו אינ' יודע וכל כה"ג לאו אמרינן שתיקה כהודאה דמיא אפי' אם חזר' אח"כ ומכחישתו הוי שפיר הכחשה כאשר כת' הרא"ש בפ' הנזקין בשם ריצב"א סי' י"ג

ה

דין דגבי עדות אשה לא מחלקינן בין דאורייתא לרבנן וחשבינן עד אחד כשנים בין בבת אחת בין בזה אחר זה ובשאר איסורין היכא דסגי בחד לא חשיב אלא כא' ואי אכחשיה עד אחר הוי הכחשה:

פסק כתב בנימוקי יוסף בשם הריטב"א שאמר נראי' הדברים שאמר ר"י דדוקא בעדות אשה שהוא דבר שבערוה ובעי שנים והאמינו לה כשנים אבל באיסור דעלמא דסגי בחד ולא האמינוהו אלא כחד כי אתא אחרינא ואכחשיה הוי הכחשה כחד לגבי חד פי' ואפי' התירו כבר ע"י אותו העד יוצא מהתירא הראשון. וא"ל מאי נ"מ בהאי פיסקא הלא אף בעדות אשה יוצא מהתירא הראשון כל זמן שלא נשאת ואסורה משום לזות שפתים ולא מהני לה התירא דילה אלא לענין שאם נשאת שלא תצא כמו שכת' התו' בפרק האשה שלום וזה לא שייך בשאר איסורים א"ל שתאמר דהכא איכא למישכח לענין הכשר כלים אם אכל כבר ולא אמרינן דחשוב כדיעבד ולא יצא מהתיר' הראשון אלא חשוב כעדות מוכחשת ואף הכלי' צריכי' הכשר אבל עיקר נראה בעיני לפרש דס"ל כדברי הרא"ש דלא אסרינן משום לזות שפתים אלא שטוב הוא שלא תנשא כו' וא"כ גבי שאר איסורים לא אסרינן כלל או ס"ל כדברי המפרש לא שייך לזות שפתים אלא ה"ה דאתא גברא ואומ' אני הוא בעלה. ודברי הריטב"א הוא ממש איפכא מדברי ר"י בעל התו' דס"ל דלא אמרינן לזות שפתים אלא בעד אחד שאמר מת בעלה דמדאורייתא לא מהימן ורבנן המנוהו כו' אבל בכל התורה היכא שהאמינה תורה עד אחד בשאר איסורים לא חשיב לזות שפתים כלל והוי חד כתרי ואפי' לכתחילה ומ"ה כתב נמי גבי דאורייתא כגון עדות סוטה אפי' באו בבת אחת חשבינן ליה שהאמינתו תורה כשנים. ודברי הריטב"א נראה בעיני עיקר דלא מחלקינן בעדות אשה כלל בין דאורייתא לרבנן ודוקא התם הוא דהימנוהו לזה כשני' אבל לא בשאר איסורים דאי הוה לן לפלוגי בין דאוריית' לרבנן לא הוי מקשה תלמודא מעולא דאמר כל מקום שהאמינוהו תורה כו' על עדות שהאמינוהו מדרבנן אף שר"י מפרש דהכי פריך מאחר דאמרינן כל מקום שהאמינוהו כו' אפי' בבת אחת הוי מדרבנן בזה אחר זה והתירוה להנשא כו' אין זה אלא פשרה דס"ס לא ה"ל למיפרך בפשיטו' מדאורייתא אדרבנן וה"ל לפרש אלא כל עדות אשה שוין הן ואין לחלק ביניהם ודוקא לגבי אשה אמרי' כל מקום שהאמינ' כמו שכ' הריטב"א ועיק':

1

דין דצריכה גט מזה ומזה והולד ממזר מן השני מן התורה קודם שגירש ראשון אבל אחר שגירש הראשון הוי ממזר מדרבנן וכן הולד שיהיה לה מן השני אחר מיתת הראשון הוי ממזר מדרבנן ואם חזרה לראשון קודם שגירש' שני הוי הולד ממזר מדרבנן אבל אחר שגירשה, השני לא הוי מן הראשון ממזר כלל:

וצריכה גט מזה ומזה פי' מן הראשון צריכה מן התורה ומן השני צריכה גט דרבנן משום דקנסוה כדי שלא יאמרו גירשה הראשון ונשא שני ונמצ' א"א יוצאה בלא גט ויוצי' לעז

על בניה אבל נתקדש' לאחר ועדיין, לא נשא' דלא עבד' איסור' לא קנסו' ותלינן להקל שלא יאמרו א"א יוצא' בלא גט אלא יאמרו בודאי קידושי טעו' היו כמו שהו' האמ' וכפרש"י והרא"ש אחריו. ומשמ' היכא דליכ' למיח' לשמ' יאמרו לא קנסינן לה בגט כלל וכן דייק הרא"ש ומ"ש בנימוקי יוסף וז"ל והטעם לקנס זה כדפי' בירושלמי והו' הנכון דצריכה גט משני כדי לברר איסורו של ראשון כלומ' שעושין קיום לקדושי שני כדי לאוסרה על הראשון ולעשות ולד ממזר קודם גירושי שני וכדתנן הולד ממזר מזה ומזה ולפ"ז היה נראה שאם מת הראשון שלא תצטרך גט מן האחרון ולא נהירא כלל ותלמוד' שלנו לא ס"ל כל עיקר דא"כ מאי צריכא למימר התם לא עבד' איסורא כו' אפי' עבדא איסורא נמי לא שייך למקנסה מאחר דמותר' לחזור לראשון ומ"מ נראה שהדין אמת בזה דדוקא קוד' גירושין הוא דהוי ממז' אבל לא לאחר גירושין ואף דאסיר' לאחר גירושין נמי משום דהוי מחזיר גרושתו מ"מ אין זה בכלל האיסור שאסרו חכמים עליו כדי שיפרישה וקנסוה להיות הולד ממזר כשמחזירה אחר גירושין של שני הוי כשאר מחזיר גרושתו משנשאת שאין ממזר מחייבי לאוין וזה שנראה כן וכן פסקו הרמב"ם והטור ומ"מ נראה דגבי שני אין חילוק ואפי' אחר שגירשה הראשון או מת הוי ממזר מדרבנן מכח שקנסוה שתהי' באיסו' עליו ואעפ"י שמן התור' אינו עליו אלא באיסו' עש' ונטמאה מ"מ הוי ממזר מדרבנן כמו שקנסוה להיות ממזר מן הראשון וכן פי' בתוס':

ז

דין דאין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ולא על זה ולא על זה וכל מה שהוא בעין בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג נוטלת ואם הכניסה מזומנ' אם הוציאם בסחור' חשיב בעין ובארנו דהפירות שאכל משבא הראשון מוציאין ממנו וגם בארנו דאם תפסה הכתובה קודם שבא הראשון לא מפקינן מינה:

מתני' ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה משום דכל אלו תנאי כתובה הן וככתובה דמי ואם נטלה מזה ומזה תחזיר. והכ' מה שאמר כתובה היינו פי' מנה ומאתים ותוספו' ואף הנדוני' כל מה שאינו בעין אבל כל מה שהוא בעין אינו מפסד' כדאמרינן בפ' אלמנה ניזונית זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין והיינו בבגדים וכלים שלה שלא כלו ואם הכניסה מזומנים כל זמן שלא הפסידה בהוצאת מזונות אפי' הוציא בסחורה קרוי בעין ובנימוקי יוסף כתב אף שעובר' על דת לא הפסידה נדוני' בזו בודאי אף נדוניא מפסדת כדמוכח בגמר' דאמרי' עלה דמתני' דתנן אין יורשין של זה כו' כתובה מאי עבידת' ופירשו רב פפא כתו' בנין דכרין מ"ד לדידה דעבדא איסורא קנסו' לזרע' לא קנסו רבנן קמל"ן וכתובת בנין דכרין היינו נדוניא אלמא בין היא ובין יורשיה

מפסידי' אות' דאי איהי שקלה כ"ש זרעה וזו ראייה שאין עליה תשוב' הרשב"א ז"ל וא"כ בודאי סבר מה שאמרי' במתני' אין לה בלאות דמשמ' מה שכלה אבל הקיימים לא הפסידה היינו בנכסי מלוג קאמר אבל בצ"ב הפסיד' הכל שקנסו בו ואף בנדוני' שכ' בה ולא נהיר' דנהי דכתובת בנין דכרין נהיגי בנדוני' מ"מ אף במנה ומאתים ותוספ' נהיגי כתובת בנין דכרין שלא חלקו חכמים בכתובה ועלה קאמר תלמודא אף לזרעו קנסו מהכל אבל גוף הנדוניא הקיימ' בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג לא הפסידה ונוטלת אבל אם היא מתה תחילה יורשיה אינ' יורשי' אותה נדוניא בתורת כתובת בנין דכרין שלא חלקו חכמים בכתובת בנין דכרין ומה שאמרו במתניתי' ואין לה פירות היינו שאין צריך לשלם הפירות שאכל וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו בשם הירושלמי הדא דתימ' כשאכל הבעל השני עד שבא הראשון אבל אם אכל משב' הראשון מוצי' ממנו וכן נמי נטל' מזה ומזה תחזי' הדא דתימא כשנטלה כתובה או מזונו' משב' הראשו' ואפי' נטלה שלא בעדים דלא מהני לה שום מיגו דמאי דתפסה תפסה בעלמ' הוא אבל אם נטלה קודם שבא הראשון אפי' תפס' בעדי' כמה דלא מפק' מיניה כך לא מפיק מינה:

ח

דין דלא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין במציאת' ובמעש' ידיה ולא בהפרת נדריה וביארנו דהראשון יורשה:

מתני' והולד ממזר מזה ומזה פי' מן השני הוי ממזר מדאורייתא ומהראשון הוי ממזר מדרבנן ואסור בישראלית ובממזרת ועיקר דין זה כבר פי' ולא זה וזה מטמאין לה אם הם כהנים דכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו וזו היא פסולה לו מדאוריית' ולא זה וזה זכאין במציאת' ובמעש' ידיה ולא בהפרת נדריה ומ"מ נראה דהראשון יורשה אף דמסקינן בסוגיא כל היכא דלא ירתי קרוביה אלא הבעל קרו ולא ענו לה הוי דהיינו מת מצוה פי' שאם הית' חי והיית' קורא לאחרים מן העיר ולא היו עונים לה ובנימוקי יוסף פי' בשם הירושלמי שעל הכהן המיטמא לה קאי שאם היה קורא לאחרים לבא לקובר' כו' וכן משמע בסמ"ג מ"מ הכא לא שייך למימר דאינו יורשה דלמ' יקנסו את הבעל בשלמא מה שאינ' זכאי במציאתה כו' הוא קנס דידה שהרי הוא תחת מזונו' משום איבה ותיהוי לה איבה כדמפרש בגמרא משא"כ בירושה ואלמנ' לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה נמי אף שאינ' מטמא לה מ"מ יורשה דלא תלוי ירושה בטומאה וכ"ג ונזיר יוכיח שמטמאי' למת מצוה ואינו מטמאי' למורישיהן אלא שחכמים תקנו שיטמא לאשתו קטנה מפני שיורשה ופי' ר"י משום דירת לה לא הוי מת מצוה ממש אלא שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בדבר הדומה וזהו נמי הדבר הדומה כיון דלא ירתי לה קרובי' דומה למת

מצוה ובנימוקי יוסף כת' טעם אחר וז"ל אלא ודאי כל שהירושה מן התורה אין הקרובים מקפידי' מטפלי' הם וכל העם בקבורת' משא"כ בקטנה ובשניות מדברי סופרים עכ"ל אבל איני מבין מהו שניות שהזכיר הא לשנייה מטמא לה מדאוריית' שהרי אינ' פסולה ולא מפני שיורשה:

ט

דין דאם היתה בת ישראל נפסלה לכהונה בת כהן נפסלה מתרומה דרבנן אבל בת לוי לא נפסלה ממעשר:

מתני' היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונ' מדאוריית' ובת לוי מן המעשר אליבא דר' מאיר דאסר מעשר ראשון לזרים קנסוה שתיחשב כזרה להיות אסורה באכילה דכולהו משניות דלעיל בפ' יש מותרות אליבא דר"מ אזלי וא"כ לפי מה דק"ל כרבנן דזר מותר במעשר לא שייך קנסה ודוחק לומר דקנסוה שלא ליתן לה מעשר אע"פ שמותר' לאכלה דמסתמא איירי דומיא דבת כהן מן התרומה דסיפא דאיירי באכילה והרמב"ם והטור שכתב בת לוי מן המעשר אגב ריהט' כ' ולא דק היית' בת כהן נפסל' מן התרומ' ואפי' בתרומ' דרבנן:

י

דין דאין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין כתו' בנין דיכרין:

מתני' ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין כתובת' וכו' ופריך תלמודא כתובה מאי עבידתא ומשני רב פפא דאיירי בכתובת בנין דכרין דמהו דתימא לדידה דעבד' איסורא קנסוה רבנן לזרעה לא קנסוה רבנן קמל"ן דקנסוה בין לדידה בין לזרעה פי' בירושת כתובת בנין דכרין קנסוה בכל הכתובה בין מנה ומאתיים בין תוס' בין נדוניא דלא חלקו חכמי' בכתוב' בנין דכרין אבל היא גופא נוטלת נדוניית' כל מה שהו' בעין בין נכסי מלוג בין נכסי צ"ב כדפרי':

יא

דין אם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין וביארנו דמותר' לישאנה אחר מיתת הב' לאח של שני א"ל שיש לו בנים או שגירשה:

מתניתין מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין ומפר' תלמוד' אחיו של ראשו' חול' מדאורי' ולא מיבם מדרבנן משום גזירה שלא יאמרו גירש זה כו' ואחיו של שני חולץ מדרבנן ולא מייבם משו' דלא רמיה קמיה ליבום לא מדאורייתא ולא מדרבנן ומ"מ אינ' אסורה לו לישאנ' אחר מיתת אחיו ממ"נ אם יאמרו שגירש הראשון א"כ שייך

ביה יבום וא"ל הוה כאנוסת אחיו דשרי ליה א"ל שיש בנים לאחיו דאסור' לו משום שמא יאמרו כו' וכ"ש אם גירשה דה"ל כגרושת אחיו:

יב

דין דאינה פוטרת צרתה בחליצתה וצריך לחלוץ לצרה אבל אסורה להתייבם בתחילה צרתה מותר:

מתניתין ר' יוסי אומר כתובה על נכסי בעלה הראשון ופליג את"ק ור"א אומ' הראשון זכאי במציאת' ובמעשה ידיה ובהפר' נדריה ר"ש או' ביאתה או חליצתה של אחיו הראשון פוטרת צרתה פי' אפי' לכתחיל' ואין הוולד ממזר מן הראשון ואין הלכ' ככל הני אלא כת"ק ומ"מ נראה דת"ק לא פליג אלא אהי' גופא שאינ' פוטרת צרתה אפי' בדיעבד כדי שלא יאמרו גירש זה כו' וצריכה חליצה אבל אסורה להתייבם מדאורייתא משום בית אחד הוא בונה כו' וכ"ש שהיא גופא אסורה לייבם אפי' בדיעבד וצריך להוציא בגט אבל אצרה גופא לא פליג ושריא בתחילה להתייבם אף דודאי סוטה צרתה פטורה והוי עליו כערוה היינו סוטה דאורייתא שנאסרה עליו במזיד אבל הכא סוטה מדרבנן היא דהא אנוסה היא וקנסוה להיות כסוטה ממש משום דהוה ליה למידק ולגבי צרה לא קנסוה וכן פי' רש"י להדיא בפ"ק:

יג

דין אף שנשאת על פי רשות ב"ד ואח"כ בא בעלה אעפ"כ חייב בקרבן היא ובעלה כי לא הוי הוראות ב"ד אלא טעו' הוא:

מתניתין ואם נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו ואף זו דברי ר"ש היא ואין הלכה כן כדפי' לעיל סי' ג' ויש להקשות אמאי קאמר נשאת שלא ברשות שצריכין לפרש נשאת שלא ברשות ב"ד אלא בעדים אמאי לא קתני נשאת בעדים והעלה אחד בישיבה לומר דקמי' התי' דנהי דשריא בעדי' בלא ב"ד ואינה צריכ' להתרתן כלל מ"מ ראוי הוא לכתחילה שלא תנש' שלא ברשות אלא תביא עדיה לפני ב"ד ויחקרו הב"ד בעידותיה שאינו מזוייף ותנשא ברשות ב"ד ודברי' של טעם ומ"מ אין חילוק בדין אפי' נשאת בעדים וברשות ב"ד כדפרי' לעיל נישאת על פי ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן דיחיד שעש' בהוראת ב"ד פטור כדילפינן בהוריות מבעשו' ומסקינן בסוגי' דלית' להאי מתניתין אלא לעולם חייב בקרבן היא ובעלה השני דהוי כשוגגי' ולא הוי הורא' ב"ד אלא טעות הוא דממילא אתגלי לן ואין זה העלם דבר הורא' וכי הא דתני בי מדרשא הורו ב"ד ששקעה חמה ולבסוף זרחה אין זו הוראה אלא טעות:

יד

דין דצריך לכתוב בגט והרי את מותרת כו' אע"ג שכתב למהך להתנסבא לא סגי:

מאי קלקלה ר"א אומר זינתה ור' יוחנן אמר כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אבל זינת' לא לא ותניא נמי כוותי' וטעמי' משו' שהיא אומרת אתין דשויתון לי פנויה וכ' בנימוקי יוסף וז"ל ואמר ר"י דאפי' להאי לישנא אע"ג דכתב בגיטא ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' למהך להתנסב' וכו' לא סגי עד שיכתוב הרי את מותרת לכל אדם דדילמא איהו לא שרי לה אלא להתנסבא ולא לזנות והוי כאומ' לה הרי זה גיטך חוץ מזנותיך דבמילתא דבי דינא לא אזלינן בתר לישנא אלא בתר עיקר טעמא וכי שרו לה להתנסב' ודאי לשוויה קאתו אבל גבי בעלה בתר לישנא אזלינן ודילמא מקפיד הוא להתיר לזנות: ע"כ פירשתי כל המשנ' על מכוננתה ועכשיו נבאר ונפרש מה שנפל בסוגי' התלמוד:

כאן מבואר מה שקשה על התוספת:

טו

ביאור אי הכי אימא סיפא אמרו לה מת בעלך ונתקדש' כו' אמאי לא אמרי' נמי שמא יאמרו גירש בה כו' והקש' בתו' והא דלא מייתי סיפ' דמתני' נשא' שלא ברשו' כו' והיא רישׁ' דמתני' למאי דאייתי מקידושי' משו' דאיכ' למימ' בגט איירי ורבים המתמיהי' א"כ איך מותר' לחזו' לראשון והלא מחזי' גרוש' משנשא' ה"ל לאקשוי מרישא וצ"ל דסבר המקשן נהי דבעי גיטא לחומרא מכח שמא יאמרו מ"מ היכא שמותרת לחזור לראשון חוזר הראשון ולקחה בלא גט ואמ' לאו כל כמינ' לאסור עלי אשתי משום שלא יאמרו בשלמ' אינו רוצה להחזי' או שמת אסורה לעולם עד שתתגרש משני ומ"ה פריך מסיפא דמשמע דליכא משום צד דררא דגיטא בין לו בין לאחר דאי הוי שייך בה גיטא א"כ אם היה נותן השני גט הוי פסולה מן הכהונה משום ריח הגט וכדמשני שני ליה לעולם בעי גיט' משמע נמי דבכל ענין בעי גיט' בין להנש' לעלמא בין להנשא לראשון ע"כ פרי' שפי' ול"נ לפ' הא דלא פרי' מרישא משום כל היכא דנשאת בעדים קלא אית להו ויודעי' הכל שעל פי עדות של אלו שאמרו מת בעלה היא נשאת וא"כ ידוע שקידושי' טעות הן משא"כ בהת' ב"ד דלא ידעינן באיזה עניין התירו אותה אם בעדות מיתה או בגירושין ודו"ק:

יו

דין אם תרם מן הטמא על הטהור בשוגג שלא ידע שהיא טמאה תרומתו תרומה אבל אם ידע שטמא' ושגג שלא ידע שאסור לתרום אין תרומתו תרומה ובמזיד לא עשה ולא כלום אבל מ"מ האי גריוא תרומה הוא ולא חזר לטיבליה ואם תורם מן שאינו נקוב על

הנקוב תרומתו תרומה ויחזור ויתרום ומן הנקו' על שאינו נקו' תרומתו תרומ' ואין צרי' לחזור ולתרום:

מסקינן בסוגי' במס' תרומה אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומ' במזיד לא עשה ולא כלום והא דדרשינן תתן לו ולא לאורו דמשמע אין תרומה חל על הטמאה אפי' בדיעבד איירי שלא הית' לו שעת הכושר כגון שנתלשו טמא ומשקה טופח עליהם כן מוקי לה תלמודא בפרק כל שעה וכן פסק הרמב"ם וכתב עוד הרמב"ם הא דבשוגג תרומתו תרומ' היינו שלא ידע שהיא טמא' אבל אם ידע שהיא טמא' ושגג וסבר שמות' לתרו' עליה אין תרומתו תרומה ודברים של טעם הם דקרוב למזיד דה"ל למידע או לשאול כי מן השכל והסברא שאין לתרום מן הרע על הטוב והקשו בתו' והלא מרע על הטוב אפי' במזיד תרומתו תרומה ותירצו דהתם ראוי' הן לאכול משא"כ בטומאה דלא חזי לאכילה כלל וכן מתני' דתור' קישו' ונמצא מרה כ' דלקמן איירי כה"ג שאינו ראוי' לאכיל' כלל עוד הקשו א"כ מ"ש מיין ונמצא חומץ ובידוע שהיה חומץ בשעת הפרשה אינו תרומה כלל לפי שלא חפץ בתרומה זו וה"נ בשוגג הוי תרומה ותירצו דיין וחומץ דומה קצת לשתי מינין מ"ה אמרינן היכא דלא ידע שבטלה תרומתו כל עיקר משא"כ בטמא לטהור ובהאי לא עשה ולא כלום פליגי ביה אמוראי רב חסד' אומר לא עשה ולא כלום דאפי' האי גריוא דפריש חזר לטבליה רב המנונ' אמר לא עשה ולא כלום היינו שצריך לחזור ולתרום אבל תרומתו תרומה וכן הלכ' שאין כח ביד חכמי' להקל ולעקו' דברי תורה ולעשו' תרומ' דאוריית' טבל אפי' אם רוצי' בזה לתקן ד"א שיצ' הפסדו בשכרו אפ"ה לי' להו למיעבד אלא בדבר שהו' מיגד' מילת' ויה' גדרו סייג לתורה או בדבר ממון שיש כח ביד חכמי' להפקיר ממון של ישראל ולא בע"א כלל או אפי' במידי דאוריית' כשהוא בשב ואל תעשה שאין זה חשיב עקירה ולפי זה מה ששנינו התור' קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצאת סרוח תרומתו תרומה ויחזור ויתרום אפי' במזיד מיירי דמדאורייתא הוי תרומה ולא הדר לטיבלי' ומ"מ בשוגג נמי איירי שהרי קתני ונמצא' מרה כו' דמשמע בשוגג ואף דתנן לעיל בשוגג תרומתו תרומה ואין צריך לחזור ולתרום הכא שוגג קרוב למזיד הוא דמאחר דלא טעמי' ה"ל למיפרש מיניה וביה ולא זו מטמא על הטהור כו' דמדאוריית' הוי תרומה דלא הדר לטבליה אלא אפי' מן שאינו נקוב על הנקוב דהוי מהפטור על החיוב אפ"ה שנינו דתרומתו תרומה ויחזור ויתרו' ומן הנקוב על שאינו נקוב הוי מהחיוב על הפטור אז הוי תרומה ואין צריך לחזור ולתרום ופוטרת שאינו נקוב דהוי חייב בתרומ' דרבנן ומ"ה צריך אותו תרומה שהפריש מן הנקוב לתתה לכהן שהרי פוטרי' את שאינו נקוב וממילא אסורה לזרים

אבל מ"מ אסורה אף לכהן שהרי היא טבל דמדאורייתא אינ' תרומה כלל ומ"ה לא תאכל עד שיפריש עליה הישראל תרומה ומעשר ממקום אחר:

יז

דין דיורש אדם את אשתו קטנה אם מתה ולא מיאנה ואפי' כנסה רק לחופה ואין חילוק בין קדש' האב או אחיה וביארנו דאין האחי' יכולין למחות בנשואי' אם היא אינה מוחה ודווקא האב יכול למחות:

תניא מאימתי יורש אדם את אשתו קטנה בש"א משתעמו' בקומ' ופי' הנכון שנרא' גדולה קצת אף שלא הביאה שערות ולא הגיע' לפירקה וב"ה אומרי' משתכנס לחופה ומפרש תלמודא דאף ב"ש צריכי' חופה דכל ארוסה אפי' גדולה אינו יורשה בלא חופה אלא ה"ק ב"ש לב"ה אתון דאמריתו משתכנס לחופה אי עמדה בקומתה מהני לה חופה ואי לא לא מהני לה חופה ופי' רש"י מאימתי יורש אשתו קטנה שלא נאמר שמא עתידה למאן היתה וביתומה עסקינן והקשו התלמידים בישיבה א"כ אמאי אמרי ב"ש שצריכ' לעמו' בקומת' הלא סברי ב"ש להדיא דאין ממאנין לא ארוסות ולא הנשואות ואף בנכנס' לחופ' לחוד ול"ק לב"ה לפי מה דפרישית דמשתעמו' בקומתה היינו אפי' לא הגיע לפירקה ואעפ"י שיכולה עדיין למאן לב"ה עד שתגדיל די"ל מאחר שהגיע לקומתה אוקמינן אחזקה ששוב לא היתה ממאנ' אבל לב"ש קשה וצ"ל דב"ש לדברי ב"ה קאמר ולהו לא סביר' ליה אלא כל הנכנס' לחופה יורשה (א"כ מה שאמרו ב"ש דנשואה אינ' ממאנת דווק' לחומר' אמרו אבל אם מיאנה איפשר הוה מיאון לעניין שאינו יורשה וכן משמע להדיא בתו' לקמן בפ' ב"ש) ור"א אומר משתגדיל ותבעל משום דאין מעשה קטנה כלום ואין הלכה כר' אליעזר אלא כב"ה דיורש את אשתו קטנה אחר שנכנסה לחופה מיד אפי' לא עמדה בקומתה ויורשה ומיטמא לה ואוכלת בגינו תרומה דרבנן והרי כאשתו לכל דבר אלא שתוכל למאן כדברי ר' יהושע בפרק ב"ש סי' י' וכ"פ הרמב"ם והטור אחריו ואף דמן התור' [אביה] יורש לה אבל מ"מ מכח הפקר ב"ד הפק' תקינו רבנן הירושה לבעל ויש רוצין לחלק דאין אדם יורש את אשתו קטנה אלא שקדשה בקטנות דרבנן תקנו נשואין לקטנה אבל היכא שקדשה אביה דהוי מקודשת מדאוריית' א"כ צריכה נמי חופה לדעת דהיינו בגדלות דחופה במקום קניין עומדת ולא דמי' לנשואי יתומה קטנה דההיא תקנתא מדרבנן היא משא"כ בזו שנעשה בה קידושין גמורי' וא"כ החופה לית בה ממש והוי כזנות לגביה ור"ת כתב דאין חילוק כלל דלעולם יורשה הבעל ויש שפיר חופה אף לקטנה זו ופשיט' ט' שאין האחין יכולין למחות בנשואין ואפי' בעל כרחן של האחין יכול לישאנה היכא שהיא אינו מוחה בדבר ופסק הלכה למעשה באחד

שקבל קדושי בתו הקטנה ומת הבת היית' ראוייה לירש נכסי' מרובי' והיתה חולנית ותבע הארוס לישאנה שיכול לישאנה בחזק' ואין מוחין בידו כל זמן שהיא אינה מוחה ודוק' האב יכול למחות כדאמרי' בפ' אעפ"י אי איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מיניה ומשני דילמא מימרדה ונפלה עליה מ"ש דבאחין ליכא למיחש כלל ואפי' בתוך י"ב חודש וכן עיקר:

יח

דין אכל תרומה טמאה משלם כל דהו תרומה טהורה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאין בין שוגג בין מזיד תשלומיו תשלומין ונעשין תרומה טמאה והוי ממון כהן וחוזר משלם חולין טהורין גם תמצא ביאור בתו' בד"ה אכל תרומה כו':

מסקי' בסוגי' אכל תרומ' טמא' משלם חולין טהורין שילם חולין טמאים סומכוס אומר משום ר"מ בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכמים אומרי' אחד זה ואחד זה תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין וכתבו התו' אין לפרש דהאי שוגג ומזיד אאכילה קאי כדפי' ריב"ן אבל התשלומין הם במזיד דא"כ במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין דאפי' סובין יכול לשלם דתשלומין אין נעשין קדש אלא דשוגג ומזיד אתשלומין קאי כדפי' בקו' וההיא דקאמר והוינן בה במזיד אין תשלומיו תשלומין תע"ב כו' אע"ג דכי משלם חולין טמאין נעשין תרומה טמא' מ"מ תע"ב דנפסד הוא שמשלם יותר ממה שהפסיד לכהן ומסיק והוינן בה במזיד אין תשלומיו תשלומין תע"ב דאכל מיניה מידי דלא קחזי ליה בימי טומאתו וקא משלם לי' מידי דחזי ליה בימי טומאתו ואמ' רבא ואמרי לה כדי חסורי מחסרי והכי קתני אכל תרומה טמאה משלם כל דהו אכל תרומ' טהור' משל' חולין טהורין שילם חולין טמאין סומכו' אומר משום ר"מ בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכ"א בין שוגג בין מזיד תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין ופי' רש"י בפ' הניזקין בשוגג תשלומיו תשלומין דהא אוכל תרומ' שוגג לפי מידה שלם ולא לפי דמים אע"ג דהך טומאה גריע מההיא דאכל תשלומין הן דאורייתא וכתבו התו' וא"ת אי לפי דמים משלם כשמשלם כאן חולין טמאין אמאי תשלומיו תשלומין והלא הם נעשים תרומה טמאה ואינם שוים כתרומה טהורה שאכל וי"ל דמשלם חולין טמאין כ"כ דכשנעשין תרומ' טמא' יהיו שוי' להסקה כתרומ' טהורה שאכל ומ"מ קנסינן ליה כשמשלם במזיד אע"פ ששוים כדמי תרומה משום דמשלם מידי דלא קפיץ עליה זבינה ועוד האריכו בזה בפ' הניזקין וז"ל ועוד אפי' את"ל דלפי מידה משלם ולא מיפטר אא"כ ישלם שיהו שוין להסקה כשיעו' תרומה טהורה שאכל דלא גרע מגזלן כדאמר התם כל היכ' דמעיקר' שוי' ד' ולבסו' שוי' זוזא

לא תיבעי לך דלפי דמים משל' כו' אלא איירי כדפרישי' ואין תשלומיו תשלומין דאכל מיניה מידי דקפצי עלי' זבינ' ומסל' מידי דלא קפצי עלי' זביני עכ"ל וכל זאת איני שוה לי דא"כ לא משתכ' תשלומין בשוג' דאי ידע שהתשלומין יהיו תרומ' טמאין למה משל' כ"כ הרב' הי' לו לשל' חולין טהורין אלא בודאי לא היה משלם אלא לפי מידה ע"כ ונראה עיקר כפי' רש יוסתווא דבריית' דמשל' לפי מידה ואין קשה איך ישלם תשלומין שאינם שווין כפי מה שהזיק לא קשה לי מידי שהתשלומין שוין הם למכר כפי מה שאכל אלא שגזיר' הכתו' שנתפסין בתשלומין ונעשין תרומה טמאה ותמהני על הרמב"ם שכתב אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורי' כו' הבריית' כצורת' ולא השגיח במה שתקנוה בחסורי מחסרא וכו' ואגב אכתו' ביאור:

ביאור בדברי התו' בד"ה אכל תרומה טמאה כו' כתבו וכן משמע בפרק כל שעה כו' עד אע"ג דלא גלי' לן קרא בכרת כו' צריך לפרש דהכי מייתי ראייה לתירץ השני דאין לומר כתירץ הראשון ומשום דגלי לן קרא ויסף חמשיתו עליו דאינו פוטר בדרבה מינ' א"כ שמא דווקא בתרומה שהיא במיתה הוא דגלי קרא אבל חמץ בפסח שנוס' עליו איסור כרת דחמיר מי גלי לן קרא אלא בודאי עיקר כתירץ השני ודוק ומה שכת' אח"כ ואפשר דאם אכל תרומה במזיד שיפטר לר' נחוניא כו' אינו שמסתפק אי חייב דשמא דווקא בחמץ בפסח שהוא בכרת אשכחן דחייב אבל בתרומה לחוד לא אשכחן ונימא כשם שאינו פטור בדרב' מיניה בשוגג ה"ה במזיד שהרי כל שאר חייבי מיתות אין חילוק ביניהן לענין קים ליה בדרבה מיניה זה אינו דהא בהדיא מסקינן בפרק אלו נערות דלאביי דמדמה מיתה לכרת אליבא דר' נחוניא בן הקנה סבר תרומה במזיד פטור ולרבא דלא מדמה מיתה לכרת חייב אלא צ"ל דה"ק ואפשר שבזה הטעם שפי' בתי' הב' שהוא משו' כפרה מתייש' נמי שפיר במה שיפט' במזיד אליבא דר' נחוניא בתרומה משום דלא שייך כפרה גביה ומ"מ כתב ואפשר כו' לפי שאין כאן הכרח לפירושו דנוכל לומר מ"ה פטור במזיד משום דאמרינן היכי דגלי היינו בשוגג אבל במזי' ק"ל בדרב' מיניה ומה שמסיק אח"כ א"נ מיחייב משום דמדאגביה קנייה כו' האי א"נ לא קאי אואפשר דלעיל מיניה דהא ליכא ספיקא לגביה כאשר פירשתי וגם לא שייך לומר א"נ כו' דהיא בודאי מחייב כה"ג דהא מסקינן להדיא בפרק אלו נערות דלכ"ע מיחייב ר' נחוניא בתרומה משום האי האי טעמא דמדאגביה ומתרצים בכתובו' דף ל' ע"ב אליבא בתחב לו בבית הבליעה אלא ה"ק א"נ האי ברייתא דאכל תרומ' טמא' משו' ה"ט מחייב משו' דאגביה קנייה כך נ"ל:

יט

דין דהפקר ב"ד הפקר אפי' להפקיע ממון של אחר ולהחליט ביד חבירו:

אמר ר' יצחק מניין שהפקר ב"ד הפקר שנא' כל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרי והזקנים יחרם כל רכושו וגו' ר' אלעזר אמר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבו' למטות ב"י וגו' וכי מה עניין ראשים אצל האבו' אלא מה אבו' מנחילין לכל מי שירצו אף ראשי' מנחילין לכל מי שירצו ונראה דהא דר"א עדיף דילפינן מיניה שיוכלו להפקיע ממון של אחר ולהחליט לחבירו ולא תימא דווקא שיכולי' להפקיר אותו או להחרימו וכת' הרמב"ם דה"ה לכל ב"ד חשוב בכל מקום ובכל זמן כדאמרי' במסכ' מ"ק וכו' מנלן דמפקרינן וכתב הריטב"א מכאן סמוך להכרזת שנהגו במלכותינו כי מפני שיש בו תיקון ללקוחות ולמוכרי' מפקיעין זכותו של מערער לגמרי מפני שלא מיחה:

כ

דין דיש לב"ד להלקות למי שאינו חייב מלקות ולהרוג למי שאינו חייב מיתה כדי לעשות סייג לתורה וכן יש להפקיד ממון בעלים ולאבד כפי מה שרואין לגדר פרצת הדור ולקנוס אלם ולנדות וביארנו דכל המוסר רבים ומגזם לרבים ומוחזק מאבדי' אותו בידים אבל לא יחוסו עליו לחתוך לשונו או א' מאיבריו:

תניא אמר ר' אלעזר בן יעקב שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבו' ע"ד תורה אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באד' א' שרכב [על] סוס בשבת בימי יוני' והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ושוב מעשה באדם אח' שהטיח באשתו תחת התאנה והביאוהו לב"ד והלקוהו לא משום שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ומסיק תלמודא שהוא משום מיגדר מילתא:

וכ' הרמב"ם והטור הביאו שיש לב"ד להלקות למי שאינו חייב במלקות ולהרוג למי שאינו חייב מיתה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה וכיון שראו ב"ד שפרצו בדבר יש להן כח לגדור ולחזוק הדבר כפי מה שיראה להם הכל לפי הוראת שעה ולא שיקבעו הלכה לדורות וכן יש להן להלקו' אדם ששמועתו רעה והם מרננין אחריו שהוא עובר על העריו' והוא שיהא קול שאינו פוס' ולא יהי' לו אויבי' שמוציאי' עליו דבה רעה וכן מכי' את מי ששמועתו רעה ומבזין את יולדיו בפניו וכן יש להם להפקיר ממון שיש לו בעלים ולאבדו כפי מה שרואין לגדור פרצת הדור ולקנו' אלם ולנדות ולהחרי' ולקללו ולהכותו ולתלוש שערו ולאסרו בבית האסורי' ולהשביע בשם על כרחו שלא יעשה ושלא עשה הדברים לפי מה שיראה לדיין שזה צריך לכך והשעה צריכה לכך ובכל יהו מעשיו לשם שמים ואל יהא כבוד הבריו' קל בעיניו שהרי דוחה

לא תעש' של דבריהם וכ"ש כבוד בני אברהם יצחק יעקב המוחזקים בתורת אמת שיהיה זהיר שלא יהרוס כבודם אלא להוסיף כבו' המקום בלבד:

ע"כ וזה לשון הרא"ש בתשוב' על אחד שבירך את השם תשובה יש לי רוב שלומי' הנעימי' והתמימים הנחמדי' והנכבדי' הפלאתם לשאלני בדיני נפשות כי בכל הארצות ששמעתי עליהם אין דנין דיני נפשות לולי פה בארץ ספרד ותמהתי מאוד בבואי הלום איך היו דני' דיני נפשו' בלא סנהדרין ואמרו לי כי הורמנ' דמלכ' הוא וגם העדה שופטי' להציל כי כמה דמי' היו נשפכי' יותר אם היו נידוני' ע"י עכו"ם והנחתי' להם כה' אבל מעולם לא הסכמתי עמהם על איבוד נפש אמנם אני רואה שדעת כלכם מסכמת לבער זה הרע מקרבכם ובודאי חלל השם דפרהסיא הוא וכבר נשמע הדבר בין העכו"ם וגם מחמירין מאוד במדבר נגד דתם ואמונתם וניתוסף החילול אם לא יעשה בו נקמה ומצינו היכא שיתקדש שם שמים שלחו יד בבני מלכי' בשביל גרי' גרורי' והלינו נבלתם על העץ וגם בשביל מיגדר מילתא סקלו למי שרכב על סוס בשבת וג"כ ראוי הוא שיתקדש השם באבוד הרשע הזה ועשו בו כטוב בעיניכם ואם הייתי בהסכמתם דעתי היתה נוטה שיוצ' לשונו מפיו ויחתכו רוב המדבר שבלשונו ותאלמנה שפתותיו ובדבר הזה ימודו לו כפעלו וזאת היא נקמה מפורסמת הנראית בכל יום לעינים ואתם עשו לפי עניין ככל אשר יראה טוב בעיניכם כי ידעתי אשר כונתכם שיתקדש שמי' ע"כ וכ"ז בעובר עבירו' בינו לבין המקו' אבל מוסר או מגזם על ישראל פשיטא שרודף הוא וניתן בכל מקום להציל בנפשו בלא עדה ועדות אלא בראיות כל אדם שרואה אות' חייב להורגו שנא' לא תעמוד על דם רעיך כן כתב הרא"ש גופא לעיל מיניה וזה לשון מהו"רר מנחם מירדבור"ג בליקוטי' על דין המגזם בדליקה הוי רודף לכל ישרא' שהרי אם נשרף בית אחד בעיר או בכפר יהרגו כמה עוברים ושבים ומשעה שתולה כתב פסול של שריפה לעיר או לכפר ע"פ עכו"ם הוי רודף ואפי' לא פירוש בכת' שמו של רודף כ"א של נרדף וידו' שמתחיל' גיזם ואשכחין כה"ג ברכב על הסו' בשב' והטיח באשתו תחת התאנ' והביאו לב"ד וסקלוהו כו' עכ"ל ונראה לי הלכה למעשה לדון כל מוסר רבים ומגזם לרבים ומוחזק לכך לאבדו אפי' בידים ולא לחוס עליו בנפש אבל לא לחתוך לשונו ולנקר עיניו אלא לאבד הרע מקרבנו ואדרבא בזה איכא למיחש וקרוב לודאי שיתפקר ביותר ויפרוק עול ויצא חוץ לדת כדי לנקום נקם ויעליל ח"ו על ישראל ליבדה מלבו דברים שלא היו וכן ראיתי בימי שתקלה גדול' בא לישראל ממעשה כזה שנקרו עניו וחתכו לשונו שיצא אח"כ מן הכלל מבוכה גדולה בישראל לולי רוב רחמיו וחסדיו שנתן לנו יתברך חנינה:

כלל י"ז.

כא

דין אשה שהלך בעלה ובנה למ"ה ואמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך ונשא' ואח"כ אמרו לה חילוף הדברים תצא אפי' יש לה בנים והולד ממזר מדרבנן ומ"מ אם זה הולד נש' בת ישראל או איפכ' אין בידינו להוצי' ואם לא נשא' אלא זינת' הולד כשר:

האשה שהלך בעלה ובנה למ"ה ואמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך ונשאת ואח"כ אמרו לה חילוף היו הדברי' תצא והולד ראשון ואחרון ממזר לפי המסקנ' דלקמן דעד אחד נאמן ביבמה להתירה לשוק איכא לאוקמי מתני' שפיר דמתחילה לא בא אלא עד אחד ובחילוף הדברים באו שנים דאין דבריו של א' במקום שני' אבל לפי מה דמספקא ליה לתלמודא אי מהימן עד אחד ביבמה וצריך לאוקמי מתני' בבאו ב' עדים א"כ אי אפשר לפרש חילוף הדברים אלא שבאו שנים אחרים והזימום וכן פי' בנימוקי יוסף אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך ונתייבמה יבמה ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת עכשיו הולד ראשון ממזר והאחרון אינו ממזר ומפרש תלמודא דהאי ראשון ואחרון דקאמר היינו לפני שמוע' ולאחר שמועה ומוקי בברייתא לרישא דמתני' כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה אף שהיא לאו דשאר ונראה הא דמוקי מתני' כר' עקיב' היינו משו' דמתני' איירי בממזר דאורייתא ושרי אף בממזרת דאי בממזר מדרבנן א"כ סיפ' דקתני הולד ראשון ממז' והאחרון אינו ממז' אמאי אינו ממזר כי היכי דקנסין לגבי בעל שהולד ממז' אף שכשר הוא מן התורה ה"נ גבי בועל אפי' אחר מיתת הבעל או גירושין כדפרי' לעיל בפירקן סי' ו' אלא בע"כ ממזר מדאוריית' איירי ומ"ה מוקי כר' עקיבא ואהא פליגי רבנן ואמרי אין ממז' מיבמ' אבל מדרבנן שפיר קמודו דהוי ממזר וכדמוכח להדיא מסוגיא דפר' הזורק דבעי אמתני' דכל עריות שאמרו צרותיהן מותרות כו' דקתני כל הדרכים בה נשאו אין וזינ' לא ותיובת' דר' המנונ' דאמר יבמה שזינתה אסורה ליבמה או נשאו וה"ה זינו ומסייע ליה ובע"כ כדרבנן אתי דלר' עקיבא פשיטא דס"ל אפי' זינו דאפי' לית' להא דרב המנונא דהא ס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין וכדמוכח להדיא בסוטה פ' היה מביא אף לפי המסקנא טפי עדיף לומר דדוקא נשאו קתני ולא זינו ואתיא כדרבנן אלמא דאף לרבנן הוי ממזר מדרבנן ומה שמוקי בירושלמי למתני' דהזורק כר' עקיבא אבל חכמים אומרים אין ממזרת מיבמה לשוק היינו משום דס"ל לתלמודא ירושלמי כלישנא קמא דרב גידל דלקמן דלא ס"ל לומר טעמא דמיחלפא באשה שהלך בעלה למ"ה כו' וא"כ סתם סוגיא דפ' הזורק שהוא תלמוד שלנו עיקר ובפרט דהני תרי לישנא בתראי כרב גידל מסייע לן כן דעת התו' והרא"ש ומסקנ' הסוגיא

משמע דלא חלקו כלל בין יבמה שנשאת לשוק ובין אשה שהלך בעלה למ"ה משום דמיחלפ' חדא באידך וכ"ש שתצא אפי' יש לה בנים ולא כדעת רב יהודא גאון דאמר אם יש לה בנים ממנו לא תצא דא"כ אתה מוצא לעז על בניה והיינו דס"ל בפשיטות דאין ממזר מיבמה ולית' כדפרי' ובלאו הכי לית' לדבריו שהרי הרי"ף והרמב"ם דס"ל דאין ממזר כלל מיבמ' אפ"ה ס"ל דתצא וכמו שמוכח להדיא בירושלמי דאפי' יש לה כמה בנים תצא ועוד יש לי סיוע מסתמא דסוגיא דילן דמייתי ברייתי' אמתני' דילן דקאמר זו דברי ר' עקיבא אבל חכמים אומרים כו' ולא אייתי אמתני' דפרק הזורק כמו שהביא הירושלמי אלא דס"ל לסתמא דתלמודא דדוק' מתני' דילן דאיירי בממזר דאוריית' הוא דאתיא כר"ע אבל מתני' דהזורק דאיירי בממזר דרבנן אתי' לכ"ע ומ"מ נרא' שאם נשא בן זה את בת ישראל או איפכא שאין בידינו להוציאן מאחר שיש להן אילנו' גדולים לסמוך עליהם הרי"ף והר"ח והרמב"ם דכולהו ס"ל תצא לחוד והולד אינו ממזר וכל זה דוקא בנשאת דאיכא למימר דמחלפא באשה שהלך למ"ה אבל אם בא עלי"ה בזנו' אפי' במזיד כשר הולד לכ"ע דאינו אלא כשאר חייבי לאוין לחו' דהולד כשר וכ"ש אם נתקדשה ע"פ ב"ד שהתירו לה ע"פ עדות שמתיבמה:

כב

דין אם נתקדשה היבמה לשוק ולא נשאת הוי קידושי ספק וצריכה גט מספק והדין הוא כן דהיכא דקדשה בשוגג שלא ידע שיש לה יבם והיבם רוצה לחלוץ אז יחלוץ לה ומותרת למקדש וצריך לקדשה פעם אחרת ואם היבם אינו רוצה אלא ליבם במקום שנהגו ביבום כופין אותו לגרש ואם קדש' במזיד אסורה עליו עולמית אפי' חזר וקדשה אחר לה היבם והיכא שהי' לה יבם ויצא הקול שמת ונתקדשה לאחר ע"פ הקול ואח"כ בא יבם אסורה לבעלה דהוי קרוב למזיד אבל אם קדשה ונשאה אחר וסבר שמותר אין מוציאין ממנו ובענין קדשה במזיד דלעיל שאסרנו לבעל דווקא הוא דאסור' אבל ליבם מותרת אם חפץ בה:

א"ר יהודא אמ' רב מניין שאין קידושין תופסין ביבמה לשוק שנא' לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לא תהא בה הוויי' לזר ושמואל אמ' בעניותינו צריכה גט מספק משום דמספקא לן בהאי אי ללאו גרידי' הוא דאתא וא"כ שפיר תפסי בה קידושין כמו שאר חייבי לאוין לדידן דס"ל כרבנן דר"ע או דילמא לישנ' דלא תהי' אתא נמי לאורויי דלא תפסי בה קידושין א"ל רב מרי בר רחל לר"א השתא דאמר אמימר הילכתא כשמואל אם היה יבמה כהן חולץ לה ושרי ליה למקדש איתגורי איתגר א"כ מצינו חוטא נשכר אלא אם היה יבמה ישראל נותן לה המקדש גט והותר' לו ופי' ר"ת דוק' היכא דבעי יבם

ליבומי הוא דאסירי לשני אבל אי דלא בעי ליבומי חולץ לה ושרי למקדש דבקדושי' לא קנסינן אפי' באשה שהלך בעלה למדה"י כדתנן להדיא לקמן וכדפירשנ' בריש פירקן דלא קנסו אלא היכ' דעביד איסור' וכי היכא שמותר' לחזור לראשון ה"ה שמותרת למקדש אם מת בעלה או גירשה אח"כ דלא אשכחן דאסור' לשני אלא היכא דאסורה לראשון וכ"ש ביבמה לשוק דאפי' במזיד לא נאסרה דמדאורייתא דאין להחמיר בה יותר מא"א והא דפריך הכא איתגורי איתג' כו' לאו לאוסר' על המקדש פריך אלא משמע ליה הא דקאמר אם היה יבמה כהן חולץ לה כו' בע"כ קאמ' ואמ' שכופין אותו לחלו' ע"ז מתמ' ואמר איתגורי איתגר א"כ חוטא נשכר שנעשה לו תיקון הא האי יבם מתחילה הוי יכול ליבומי ואז לא הוה כופין אות' לחלוץ וכי מחמת שחטא זה וקדשה ומצריכה גט נכוף אותו שיחלוץ ראוי שתתעגן כל ימיה אם אינו רוצה לחלוץ ולא תוכל למימר או כנוס או חלוץ דאיהי גרמה אנפש' אסורה שנתקדשה לאחר וצריכ' גט מספק ומתוך כך הורה ר"ת הלכה למעשה באשה שנתקדשה ולא ידעה שיש לה יבם שמותר' למקדש אחר היבם וכ"ד הרשב"א ותימא לי מאחר שלא התיר אלא בלא ידעה וכ"ש אם נתקדשה ע"פ בית דין שהתירו לה על פי עדות שמתייבמ' אבל בידעה שיש לה יבם ונתקדש' במזיד ראוי לקנס' א"כ בחנם נדחק לשנויי ולומר הא דפריך איתגורי איתגר היינו לפי דמשמע ליה חלץ בע"כ קאמר דילמא כפשוטו פריך ואמזי' קאי דסתמא קאמר דחולץ לה יבם ושריא ליה וכ"מ לישנ' דחוט' נשכר דבמזיד איירי כמ"ש הרא"ש גופא הא דכ' בה"ג דתצא מן המקדש ואסור עליו עולמי' אינו נגד דברי ר"ת ואדרבה מוכח כדבריו שהרי לא אסרוה על המקדש אלא משום שלא יהא חוט' נשכר והיינו במזיד ע"כ א"כ אף דברי התלמו' נוקי בכה"ג וכ"כ בנ"י שכך פירשוה הגאונים בו דסוגיא דהכא במזיד איירי ומ"מ נראה שמוכרח ר"ת לפי' זה דאי תלמודא איירי בנתקדש' במזי' ואסורה למקדש א"כ לפי מה דמשני אלא ה"ק אם היה יבמה ישראל נותן לה המקדש גט כו' מאי קמל"ן בזה אי לאשמועינן שצריכה גט הא כבר פסק אמימר דהילכתא כשמואל ואי בא להשמיענו שהותר' ליבם אף דעבד' איסורא שנתקדשה במזיד וכמו שפי' הראב"ד מה חידוש בזה פשיטא דלא קנסינן ליבם ולא מדס ביה למיקם מצות יבם דבדידיה תליא מצוה ולא בה אלא שבא להשמיענו שכופין אותו ליתן גט ואי איירי בנתקדש' במזיד דאסורה למקדש א"כ אפי' היה יבמה כהן נותן לה גט מאחר שאסורה אלא שנתקדש' בשוגג איירי וקמ"ל דאף דמותר' למקדש ולא עביד איסורא מ"מ כופין לגרש כדי שלא יהא נשכר ממש אפי' חטא בשוגג וכ' הרא"ש דיש להורות הלכה למעשה כדברי ר"ת דשריא למקדש היכא דהוה בשוג' ולא עביד איסור' וגם היבם רוצה לחלוץ אבל אם אינו

רוצה לחלוץ אלא ליבם במקומו' שנוהגין ביבום כופין אותו לגרש והיכא דחלץ לה יבם דשריא למקדש כתב הטור שצריך לקדשה פעם אחרת דשמא קידוש' ראשוני' לא הוי תפסי כלל משו' לא תהיה אשת המת וגו' וצ"ל לקדשה קידושי ודאי ואם נתקדשה במזיד אסורה עליו עולמית כדברי ה"ג ורב חננאל אפי' חזר וקדשה אחר שגירש אותה לאחר שחלץ לה היבם ולא כדברי הרמב"ם שעשה בה פשרה להתיר בכה"ג אלא אסורה עליו עולמית וכ"כ הטור (אבל ליבם מותרת אם הוא ישראל וחפץ בה ואם הוא כהן אסורה לו וחולץ לה ומתיר' לשוק) והיכא שהיה לה יבם במדה"י ויצא הקול שמת והיתה סבורה שכן הוא ונתקדשה לאחר ואח"כ בא היבם כ' מהרא"י בתשו' זהו אינו שוגג אלא קרובה למזיד ולא ה"ל למסמך אקול בעלמא ולהתקדש בלא רשות ב"ד כי אפי' מאן דשרי בעד א' ביבמה מ"מ בקול בעלמא ליכא מאן דפליג דמוקמינן ליה בחזקת קיים ויפה כתב דהא ר"ת והרא"ש לא התירו השוגג הלכה למעשה אלא שלא ידעה שיש לה יבם אבל מ"ש אפי' נשא אותה המקד' אחר שחלץ תצא ודייק מדברי ה"ג שכותבי' אסורה עליו עולמית לא נהירא לי כלל פשיטא אם אסרוה אותה על המקדש ועבר ונשאה פשיטא שתצא אפי' יש לה כמה בנים דאל"כ מאי אהני תקנתא דרבנן אבל היכ' שנשא' המקדש אחר שחלצה וסבר שמותר' לו לא תצא כלל דנהי דכתבו ה"ג אסורה עליו עולמי' היינו דוקא במזיד ומשום שלא יהו חוטא נשכר כמ"ש הם בדבריהם וא"כ בנדון זה נהי דלאו שוגג מקרי מ"מ נמי אינו קרוי חוט' נשכר להוציא ממנו אחר שנשאה אחר שאינו נשכר ממש שהרי חלץ לה היבם כדינו ואח"כ נשאה בהיתר לפי דעתו ועוד מאחר שהרמב"ם ג"כ אוסרת אותה למקדש ואפ"ה כ' היכא שגירש אות' המקדש וחלץ לה וחזר המגרש ונשאה שלא תצא וכ' המ"מ דאיירי אפי' ביבם כהן דאהנו קדושיו לאסר' על היבם אפ"ה אם חזר ונשא' לא קנסינן כולי האי והרשב"א הסכים עמו ונהי דלא ס"ל כוותיה וכמ"ש בטור דאין חילו' היינו מאחר שכבר נתקדש' במזיד כמו שפירשו אותו הרשב"א והטור והמ"מ אבל נתקדשה בשוגג כעין נדון דידן שלא הזידה וגם אח"כ נשאת לו שסבור' שמותרת לו ליכא מאן דפליג שאין מוציאין אות' מידו ואין לחלק דהרמב"ם לא התיר אלא בגירש אות' דמאי חילוק בין גירשה ללא גירשה מאחר שחלץ לה יבם אלא משום דאיירי לעיל מיני' בגיר' והטור נמי הביאו ולא הזכיר גירש בדבריו:

כג

דין היכא שנשא' היבמה לזר בין בשוגג בין במזיד בין ע"פ ב"ד או ע"פ עדים ואח"כ נודע שיש לה יבם תצא מזה ומז' דאסור' לשניהם וכל י"ג דרכים בה כמו באשה שהלך כו' וביארנו דאפילו לא נבעלה אלא שנכנסה לחופה נקראת נשוא' ואסור' לו אפי' אחר

מות היבם ואפי' חזר ונשאה אחר שחלץ לה היב' וביארנו דאם זינתה אינה נאסרת ליבם אבל לבועל אסורה לכתחילה ודין דאם נפלה לפני יבם מומר ונשאת ע"פ שאמרו לה מת ונודע שעדיין חי כיון שנשאת לא תצא:

א"ר גידל א"ר חייא בר יוסף א"ר יבמה קדושי' אין בה נישואין יש בה אי קדושין אין בה פי' דלא אסרו אותה על יבם הוא הדין נישואין נמי אלא אימא קידושין ונישואין אין בה ותרווייהו לא אסרי ליבם והיינו דס"ל דלא אמרי' דמיחלפא באשה שהלך בעלה למד"ה כו' ופליג אסוגיא דפרק הזורק דס"ל נשאו כל י"ג דרכים בה אפי' לרבנן דר"ע אלא ס"ל כירושלמי דמוקי מתני' דהתם כר' עקיבא דאמר יש ממז' מיבמ' לשוק דמשוה חייבי לאוין לכריתות והוה כמו א"א ממש אבל לרבנן לא אסרי אפי' בנשאו מאחר דבשוגג נשאת ולא דמי לאשת איש דנאסרה במזיד אפילו מדאורייתא משא"כ ביבמה ולא נאסרה בזנות דלא ק"ל כרב המנונא דאמר יבמה שזינתה נאסרה ליבם ומסיק וא"א נישואין יש בה בזנות וכדרב המנונא כו' וא"א לעולם כדאמרינן מעיקרא קידושין אין בה נישואין יש בה משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים פי' דאי לא תיקנוס בזה אתי למימר גם בהלך בעלה למדינת הים כו' לא נקנוס ומ"ה קנסינן אף ביבמה בנשאת וכל י"ג דברים בה והך לישנא בתרא עיקר ואותו הביא הרי"ף ומ"מ אף לישנא מציעת' דמוקי' כרב המנונ' ס"ל כסוגיא דהזורק דמתניתין דהתם אתיא אפי' כרבנן ולא נצטרך לאוקמי כר' עקיבא אלא דלישנא מציעות' ס"ל דנשאו קאמר וה"ה זינו ומשום דנאסרה בזנות גבי יבמה כמו גבי אשת איש לישנא בתרא ס"ל דווקא נשאו קאמר ולא זינו ומשום שמיחלפא באשה שהלך בעלה כו' ומאחר דהני תרי לישנא בתראי ס"ל כסוגיא דהזורק דנשואים יש בה אפי' לרבנן והוי ממזר מיבמה לשוק וכל י"ג דרכים בה א"כ כן הלכה ועיק' א"כ היכא דנשאת בין במזיד בין בשוגג בין ע"פ ב"ד בין ע"פ עדי' ואח"כ נודע שיש לה יבם תצא מזה ומזה וכל י"ג דרכי' בה ואפי' לא נבעלה אלא נכנס' לחופה לחוד מאחר דאסרינן משום דמיחלפ' באשה שהלך א"כ לא חילוק כלל ביניהן (ומ"ש הרמב"ם נשאת לאחר ובעל לוקה הוא כו' ונאסרה עליו ועל יבמה ע"כ אין רצונו לומר דלא אסרינן אלא דווקא כשבעל אלא נקט ובעל משום מלקות שהתחיל בה) ומ"ה אסור' לו אפילו אחר מיתת היבם ואפי' חזר ונשאה אחר שחלץ לה היבם תצא. דוקא ניסת אבל זינתה אינו אסורה ליבם דלית הלכתא כרב המנונא ודוקא ליב' לא קנסוה בזנות אבל לבועל דעבד איסור' אסורה ליה משום קנס כן כתב בנימוקי יוסף בשם הריטב"א ואין לו הכרע כלל מן התלמוד ומ"ה אין לנו כח לאוסרה עליו אלא לכתחילה אבל בדיעבד שרי' מצאתי כת' אשה שנפלה לפני יבם מומר והתירוהו ב"ד להנשא ע"פ עדות שהעידו שהיב' מת

ואח"כ נודע שהיבם חי כתבו גדולים להתירו כיון שנשאת לא תצא וכן כתב מהר"י ווייל על אשה שנפלה לפני יבם מומר והיתה סבורה שמת ואח"כ בא המומר וחלצה לה הא דאמרו חכמים היכא דנשאת בלא חליצה מוציאין אותה מבעלה אינו אלא קנסא דרבנן הכא לא קנסיכן לה כיון דלגאונים ומהר"ם אפי' לכתחילה יכולה להנשא אנו בדיעבד נסמוך עלייהו כיון דליכא אלא איסורא דרבנן כו':

כד

דין שמותר לתרום ולעשר שלא מן המוקף כדי שלא יבטל עונג שבת:

ר' ינאי ה"ל האי אריסא דהוה מייתי ליה כנת' דפירי כל מעלי דשבתא ההוא יומא נגה ליה ולא אתא שקל עשר מפירי דביתי' עלייהו אף שעדיין לא אתא אתא לקמי' דר"ח א"ל שפיר עבדת דכתי' גבי תרומות ומעשרו' למען תלמוד ליראה את ה' אלהיך וגו' אלו שבתות וימים טובים שלא יבטל עונג שבת פי' ויתרום אף שלא מן המוקף אבל לא שרי טלטול דרבנן שהוא טבל ולא צריך קרא כן פי' התו' ור"ח:

כה

דין דמהימן עד אחד ביבמה:

בעי מיניה מרב ששת עד אחד ביבמה מהו טעמא דעד אחד נאמן משום דמילתא דעבידא לגלויי הוא ולא משקר וה"נ לא משקר או דילמא משום דדייקא ומינסב' לחוד הוא דשרינן והכא זימנא דרחימ' ליה ליבם ולא דייק' כו' ומסיק בא"ד שהוא עיקר הא לא קמבעי לן דהא אפי' איהי גופ' נאמנ' דתנן האשה נאמנת לומר מת בעלי ותנשא מת בעלי ותתייב' וכתבו התו' והרא"ש אחריה' דאפי' במת בנך ואח"כ מת בעליך קאמר אף שהיא בכה"ג אינה נאמנת והיינו טעמא מאחר דמהימנא לומר מת בעלי ותתייבם ולא חיישינן לומר דמשקרא ליה משו' דמרחמ' ליה ואף שהיא בעלת דבר כ"ש גבי עד אחד דמהימן ולא אמרי' דסמכ' אעד משום דמרחמ' לי' וא"כ מהימן אפי' במקום שאינה נאמנת כי קמבעי לן יבמה לעלמא פי' להתירה לשוק בלא חליצה מ"ט דעד א' משום דמלתא דעבידא לגלויי לא משקר כו' או דילמא טעמא דעד א' משים דדייקא ומינסבא והכא לא דייק' דמיסני הוא דסני' ליה ואף דלא חיישינן להא דמרחמי ליה ליבם כתבו התו' משום דאינו דומה לפי שגדולה שנאת השנואו' מאהב' האוהבו' ושכיח טפי דסניא ליה מדמרחמא לי' ויש ראיה לדבריהם דלעיל אמר זימנא דרחמ' ליה והכא לא אמר זימנא דסני' ליה ועוד האריכו התו' בטעמי'. והא דיבמה לעלמא פי' רש"י כגון שאמר לה העד מת יבמך או מת בעלך ואח"כ מת בנך והקשה הרא"ש עליו הא איהי גופה מהימנא בכה"ג מת בעלי ואח"כ מת בני וכ"ש העד וכתב ע"כ נראה דלא מיבעי להו אלא במת

יבמך לחוד אבל במת בעלך ואח"כ מת בנך פשיטא להו דעד א' לא מהימן והא דאיהי מהימנא כה"ג משום דלדידה יש להאמין במיגו דאי בעי לא אמרה אלא מת בעלי לחוד ושתקה ממיתת הבן והיתה מותרת לשוק משום שהיינו מעמידין הבן בחזקת קיים אבל בעד א' ליכ' מיגו דאיכא למיחש שמא שכרוהו שונאיה או הוא בעצמו רוצה לקלקלה וסבר אי מסהידנ' אבעל לחוד' כי שמעה שמת גם הבן תחקו' ותדע איזה מת תחיל' ולא יוכל לקלקל' אבל אי מסהידנא אתרווייהו אבן ואבעל סמכה עלאי ומקלקלה. ודבר תימא הוא נהי דלית ליה מיגו ס"ס מי גרע ממת יבמך לחוד דמהימן ולא חיישינן לקלקול צ"ל לדבריו דס"ל מאחר דאיכא ריעות' בדבריו שהיה לו לומר מת בעלך לחוד ואמר ג"כ ואח"כ מת בנך טפי אית לן למימר שבא לקלקל' ממה שיהא לו מיגו דאין דרך העד להעיד מה שלא צריך אף לעדות ובפרט להעיד על הקלקלה שמת בנה אבל במת יבמך שהעיד כצורתו לא חשדינן שבא לקלקל א"נ דמשו"ה לא מהימן כה"ג דאיהי בודאי לא דייק' כלל וסמכא אעד וסברה דבודאי קושטא קאמר דהא אית ליה מיגו ובודאי דמשום טעמא דמילת' דעביד לגלויי לא משקר לחוד לא שרינן אלא בצירוף טעמא דדייקא ומינסבא כדמוכח לעיל בפרקי' אלא דמבעי להו אי עיקר טעמא משום דעביד' לגלויי הוא או עיקר טעמא משום דדייקא ומינסבא כו' וכן פי' התו' בסוגיא. וכל זאת אינו שוה לי נהי דלית ליה מיגו מ"מ לא פשיטא לן דלא מהימן אלא הוא נמי בספק כמו מת יבמך לחוד וכן פי' תוס' דתרווייהו קמבעי להו כדברי רש"י ועיקר. ומסיק אמר להו רב ששת תניתוה אמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך ונשאת ואח"כ אמרו לה חילוף הדברים תצא והולד ממזר כו' ה"ד אלימא דאיכא תרי ותרי מאי חזית דסמכי אהני סמו' אהני אלא לאו חד וטעמא דאתו בי תרי ואכחשוהו הא לאו הכי מהימן לעולם תרי ותרי וכדאמר רב אחא בר מניומי בעדות הזמה. תו מסקינן א"ל רב מרדכי לרב אשי ת"ש וכו' ודחי כו' רבא אמר עד א' נאמן ביבמה מק"ו כו' ודחי תלמודא וכ' הרי"ף בשם הגאונים אע"ג דדחייה להא דרב ששת והא דרבא הנך דחית' לאו דסמכא נינהו אלא דק"ל עד א' נאמן ביבמו' לעלמ' כדפשט רב ששת ורבא וכן הלכתא והשיג הרא"ש תימא איך פסקו להקל דק"ל מאחר שיש דחיות טובות וחזקו' כו' ולא נהיר' דבריו כלל לחלוק על קבלת הגאונים דודאי מדפשט רב ששת לבני הישיבה הלכה למעשה אלמא שכן הילכתא והיינו דלא ס"ל דמתני' איירי בעדי הזמה וגם לישנא דמתני' ואח"כ באו ואמרו חילוף הדברים לא משמע אלא בהכחשה לחוד ומדברי רבא נמי איכא למידק דהכי הילכתא מדאמ' להדי' עד א' מהימן ביבמ' מק"ו ולא אמר ת"ש כמו אינך אלא בודאי דקי' לי' דהכי הילכתא אלא שבא למצא סמך וסעד לדבריו ונהי שנדח' ראייתו דבריו לא נדחו ומ"ה לא הזכי'

הרי"ף אלא רבא ולא רב מרדכי וכו' דהוי בתראי טוב' ועוד יש ראיה מדברי רב גידל דאמר לעיל בשם רב דנשואי' יש בה משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה כו' וסתמא משמע דאיירי נמי שנשאת בשוגג ע"פ ב"ד דומי' דא"א שהלך בעלה ובע"כ אייר בעד א' דאי בב' עדים הא ס"ל לרב לעיל בפרקין כר"ש דאפי' בא"א שריא לבעלה ודוחק לומר דלא אייר אלא דוקא שלא ידעה שיש לה יבם ונשאת. וכן דעת הרמב"ם (ואפי' נכרי מסיח לפי תומו ועבד ושפחה נאמנים כ"כ הרמב"ם) והרשב"א ונ"י דמהימן עד א' ביבמה ועיקר:

כו

דין שאין עד אחד נאמן לומר שניתן לו בן במדינת הים אם לא בדיעבד ועוד בארנו היכא דמוחזק באחין ואומר אין לי אחין שאינו נאמן אבל אם אומר שמתו האחין נאמן והיכא שאומר יש לי בנים בכל ענין מהימן:

פסק הרמב"ם פ"ג מהלכות יבום וז"ל דעד א' מהימן ביבמה לפוטרה בלא חליצה אפי' אמר לה שניתן לבעלה בן במדינת הים והשיג עליו הראב"ד ואמר אם אמרו בעדות מית' דמהימן עד א' אפילו בדבר שהיא אינ' נאמנת משום מילתא דעבידא לגלויי ולא משקר יאמרו בניתן בן לבעלה אפשר דמשקר דאפי' בעל עצמו אם אמר יש לי בנים אינו נאמן היכא דמוחזק באחין ובלא בנים וז"ל המגיד משנה והרב בעל המאור סובר כדע' רבינו וכן הכריע הרשב"א ז"ל וכת' דאין ראיה מבעל דשאני עד דאף היא דייק' ומינסב' משא"כ בבעל דסמכה עליה לגמרי ע"כ ואני אומר שאף בבעל אין הדין פשוט כן שכבר נתבאר שאם אמר יש לי בנים אעפ"י שמוחזק באחין נאמן כדאית' בהדיא בגמר' בפ' יש נוחלין וסתמ' קתני לה אע"ג דמוחזק דלית ליה בנים נאמן ואפשר דכיון דמסקי' במוחזק באחין ואמר אין לי אחין אין נאמן דבורו נגד חזקה ה"ה במוחזק דלית ליה בנים ואמר יש ליה בני' אינו נאמן דכאן וכאן להתי' הוא בא וכי אמרינן דנאמן הני מילי דלא ידיע אי איתליה בני או לא אבל במוחזק דלית ליה בני לא ויש לחלק ביניהם ולומר דשאני אחין דלא תליא מילת' בדידי' ואפשר דאית ליה אחין והוא לא ידע שהרי לא ראינו אינו ראיה נגד חזקה אבל באומר יש לי בנים דמילת' דתליא בדידיה ואיהו אמר דאית ליה בכל גוונא נאמן עכ"ל. והנה מה שכתב דמסקי' במוחזק שיש לו אחי' ואמר אין לי אחין דאינו מהימן לא אמרינן זה להדי' אלא שהו' דיי' מדקא' במוחז' שיש לו אחי' ואומ' שיש לו בני' דמהימן ולא קא' שאומ' אין לו אחי' דמהימן משמ' דאינו מהימן נגד החזקה אבל מ"מ כתבתי בפ' האומר דאין ראיה משם מ"מ לא מלאני לבי להקל ולומר שמהימן לומר אין לי אחים היכא שמוחזק שיש לו אחים א"ל שאומר יש לו בנים שהאמינו התורה

לאב בכל ענין אפי' מוחזק שאין לו בנים. ומ"ה נראה נמי גבי עד היכא דמוחזק דלית ליה בנים אינו נאמן לומר יש לו בנים ולהכחיש החזקה אלא דווקא שאמר ניתן לו בן דלא ידעינן אי קושטא קאמר או לא ולא בא לעקור החזקה בהכי והוי כאלו אמר מת יבמך דמהימן אף שמוחזק באח לפי שלא עקר החזקה, נמצא נמי הא דמסקינן לשם היכ' דמוחזק באחין דלא מהימן לומר אין לי אחים היינו דווק' לעקור החזקה אבל אי אמר מתו האחין שלי בודאי מהימן מכח מיגו מאחר שאינו עוקר החזקה והשתא מתיישב שפיר אמאי נקט הרמב"ם האי לישנ' שניתן לו בן במדינת הים ולא אמר שיש לו בנים אלא עיקר כדפרישׁ':

כז

דין מי שזינה עם פנויה ונתעברה ואמרה ממנו והוא מודה בנו הוא לענין ירושה ולענין יבום:

פסק כתב הטור וז"ל כתב הרמב"ם מי שזינה עם פנויה או עם אשת איש ונתעברה ואמרה העוב' ממנו הוא ואפי' הוא מודה לה אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה הרי הוא ספק לענין יבום שכמו שזינתה עמו כך זינתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי הרי אין לו חזקה ולעולם ספיק' הוא ולהחמיר דנין ולא מתייבמת ע"כ ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב בתשובה על אחד שהיה משרתת בביתו והיתה מיוחדת לו וילדה ואומר שהוא בנו שפוטר את אשתו מן היבום אעפ"י שלא רצה לכנוס למילה כשמלוהו והביא דברי הרמב"ם וכתב ודבריו תמוהים מאחר שקוראו ספק למה כתב שירשו ומוציא הממון מחזקת היורשים הוודאין ואי משום שהאב נאמן על בנו כר' יודא א"כ לענין חליצה נמי יהא נאמן ואף לפי דבריו בנדון זה שהיתה מיוחדת לו וילדה ואומר שהוא בנו אפשר דבכי האי גוונ' לא קאמר שתחלץ אלא באשה באקראי פנויה דומיא דא"א. ואני אומר דאין להקשות על דברי הרמב"ם שאמר שהוא בנו ליורשו היינו משום שהתורה האמינתו שהוא בהודאתו יכול להעד בממונו מי הוא בנו ומי הוא הבכור ואגב זה האמינתו נמי שיכול לפסלו לומר בן גרושה וחלוצה הוא או ממזר אבל שהאמינתו לגבי אחר דהיינו לפטור מיבום לא מצינו בפרט היכא שיש לומר שזינתה מאחר ומ"מ אני אומר דלעולם האב מהימן לומר בנו ולא תלינן בבועל אחר מדאמרינן בפר' נושאין על האנוסה אמר שמואל י' כהנים ופירש אחד מהם ובעל פנוי' הולד שתוקי פי' שמשתקין אותו מדין כהונה שפסול לעבודה ולא יאכל בתרומ' מדרבנן ואסמכו' אקרא דכתי' והית' לו ולזרעו אחריו מי שזרעו מיוח' אחריו כו' אלמ' דלא אמרי' כשם שזינתה עם זה כך זינת' עם אחר מקוד' או אח"כ דאל"כ למה נחשבוהו בניהן ודאי ויאכל בתרומה

ויעבוד עבוד' מדאורייתא ולא נטיל עליו חומרי ישראל ודוחק לומר דאיירי שהיו אות' עש' כהנים חבושים עמה בבית האסורים דהא סתמא קאמר ואף לישנא דפירש ובעל משמע כפשוטו אלמא דלא אמרינן כשם שזינתה היכא שנבעלה לאחד בוודאי וגם היא אומרת שזה הולד מן זה הבועל. וכתב המגיד משנה על דברי הרמב"ם וז"ל אבל בפנוי' היה נרא' לחלק בין אם חשוד' ממנו או מאחרי' שאם אינה חשודה מאחרים אלא ממנו לבד הא אמרינן פרק אלמנה לכ"ג כהן שבא על ישראלי' וילדה ממנו תאכל בתרומה ואיכא לישנא בגמר' ולישנ' קמא דווקא דלא דיימא מעלמא ולישנא בתרא אע"ג דדיימ' מעלמ' ודעת רבינו פ"ז מדין תרומות כלישנ' קמא וכיון דלענין תרומה דאיכ' ג"כ איסור' דאוריית' שדינן הולד בתר דידיה גבי יבום נמי אמאי לא נהמניה וכ"ש ללישנ' בתר' כו' עד אבל בלא דיימא מעלמא איני מוציא טעם נכון לחלק בין דין זה לדין התרומה ואפי' בדדיימ' אפשר שהלכה כלישנ' בתרא דסוגי' בפ"ק:

כח

דין אמרו לה מת בעלך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו בלא גט והוא הדין שמותרת להמקדש אחר מיתת ראשון או גרושין ודין אשה שנתקדשה לשם פלגש ואח"כ נודע שכבר נתקדשה לאחר מוציאין מזה ומזה:

מתני' אמרו לה מת בעלך ונתקדש' ואח"כ בא בעל' מותרת לחזור לו פי' בלא גט וה"ה שמותר' להמקדש קדש אחר מיתת הראשון או גירושין כדפרשית לעיל דלא אשכחן שאסור' אלא היכ' שאסור' לחזור לראשון ומסיק ואעפ"י שנתן לה האחרון גט לא פסלה לכהונה זה מדרש דרש ר"א בן עזריה ואשה גרושה מאישה ולא מאיש שאינה אישה ובודאי שלא צריך קרא לזה ועיקר קרא אתא כדדרשינן בגיטין אפי' לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה לכהונה וכגון דא"ל הרי את מגורשת ממני ואי אתה מותרת לכל אדם ואע"ג דלעלמא לא הוי גירושין ולא שרי לאנסובי לדידי' מיהא פסולה אי כהן הוא וכן אחר מיתתו לכהן אחר וזהו ריח גט שפוסל בכהונה. כ' הרשב"א שאלת רחל באה ואמרה פנויה אני ונתקדשה לשם פלגש בלא כתובה ושהתה עמו כמה ימים ונתיחדה חדה עמו ואח"כ נודע בעדים שכבר נתקדשה לראובן זה שני' ואחר כל זה נודע שהבי' לה אחיה מראובן בעלה הראשון גט לאחר זמן קדושי שני מה יהיה הדין תשובה אשה זו צריכה גט בין מראשון בין משני ומה. שאמרו התלמידים שאינ' צריכה גט משני טעות הוא ומשנה שלימה שנינו האשה שהלך בעלה כו' תצא מזה ומזה וצריכ' גט מזה ומזה מפני שלא נכנסה עמו לחופה [והם] רוצים לומר דאין זו אלא כמו שאמרו לה מת בעלך ונתקדשה שאינה צריכה גט משני כמו שאמרו ביבמות ובסוף גיטין זה אינו דאשה זו כיון

שנתיחדה עמו אחר הקדושין הן הן עידי יחוד הן הן עדי ביאה וכ"ש זו שמתחלתה לא נתקדשה אלא ע"ד שתהי' לו בקידושין לבד ואינה מחוסרת מסירה לחופה שהכל יודעים למה נכנסה עמו לסתר כו' ולא עוד אלא שחמור' היא מאש' שהלך בעלה כו' דהתם אינה צריכה גט אלא מפני הקנס אבל כאן צריכה גט מספק דכיון שידע זה השני שיש עדים שנתקדשה כבר לראובן וראה הגט ביד האשה שגרשה ראובן יודע הוא שאין קדושין תופסין בא"א וגמר ובעל אחר גירושי ראשון לשם קדושין כדאמרי' גבי קטנה היכ' דבעל אחר שגדלה ועמדה ונתקדשה לשני אינ' צריכ' גט משני כו' ואעפ"י שהיא אסורה לו מונטמאה נטמא' מ"מ קדושין תופסי' בה מן התורה ומה שטען זה המקדש שלא נתייחד עמה לשם נשואין ולפיכך רשאי הוא לכנוס אין ממש בטענותיו כמו שאמרנו שהיחוד הרי הוא כביאה ומי שהביא ראי' לאוסרה עליו מהנטען מא"א והוציאו מתחת ידו ואע"פ שכנס יוציא ראיה נכונה היא זה שכנס' וקדש' והי' יושב בחדר יותר הוא מדבר מכוער וקלא דלא פסיק ולפיכך אם הוא כונסה אצלו לאחר מכאן כופין ומייסרין אותו בשוטי' ומנדין אותו עד שיוצא שזו פסולה היא לו לכל הפחות מדרבנן וק"ל דמעשין לפסולות עכ"ל. עוד כתב הרשב"א על אשה שנתן לה המשדך טבעת וחשבה שלא היו קידושין והלכה ונישאת אשה זו מקודשת גמורה היא לראשון ותצא מזה ומזה וכל הדרכי' האלו בה וא"ת אנוסה היא זו שלא ידעה שתהא אסורה להינשא ליתא דה"ל למידק כו' ע"כ:

כט

דין מי שקדש אשה והלכה למדינת הים ונשא אחות' ע"פ שאמרו שמתה ואח"כ באה אסורה לשני ואם היתה נשואה מותרת לחזור לו וכן הדין באשת אח שקידש את אשה והלך למה"י ואמרו שמת ויבמה ואח"כ בא תצא מזה ומזה וצריכה גט ואם היתה נשואה מותרת לחזור לבעלה ובארנו דאין דין זה נוהג באשת אביו ואשת אחי אביו והא דקתני מתני' אם מתה ראשונה מותר בשניה האי לאו באזיל אשתו וגיסו מיירי דכיון דאסירו לגיסו לדידיה נמי תיתסר אלא בפנויה מיירי:

מתני' מי שהלכה אשתו למדינ' הים ובאו ואמרו לו מתה אשתו ונשא את אחותה ואח"כ באה אשתו מותרת לחזור לו ומותר בקרובות שניה ושניה מותרת בקרוביו ואם מתה הראשונה מותר בשניה אמרו לו מתה אשתו ונשא את אחותה ואח"כ אמרו לו קיימת הית' ומתה הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממז' ר"י אומר כל שהוא פוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו וכל שאינו פוסל ע"י אחרי' אינו פוס' ע"י עצמו ומסיק תלמודא דמתניתין קאמר ונשא את אחותה כו' דשרי באשתו איירי ואפי' באזיל הוא וגיסו שהוא בעל אחות אשתו למדינת הים ואמרו לו שני עדים שמת אשתו אבל בעד א' לא יכול לישׂ' את אחות'

דלא הימנו' רבנן לעד א' אלא לעדות אשה ומשו' עיגונ' וב' או א' מהם העידו נמי שמת גיסו ונשא לאשת גיסו ואח"כ בא גיסו ואשתו ואע"ג דקמהני נשואין דיליה למיסר אשת גיסו כאשת איש הנשאת ע"פ ב"ד דהיינו דקנסינן לה בכולהו קנסין דמתני' אבל גט לא בעי דלא שייך כאן שמא יאמרו גירש זה ונשא זה דכיון דאשתו קיימת לא שייך בה קדושין וידעו שע"י שמוע' טעות נשאו לו אפ"ה אשתו שרי ולא אמרינן מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תאסר עליו וצריכין אנו לומר דמתניתין איירי בכה"ג דלא מיתוקמא פלוגת' דר"י אלא בכה"ג כדלקמן תו מסיק תלמוד' לימא דקתני מותרת לחזור לו דלא כר' עקיב' דאי כר' עקיבא ה"ל אשתו אחות גרושתו ואסו' דתני' כל עריות שאמרו אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ ב"ד או ע"פ עדים ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה כיון דא"ר עקיבא בעי גט ממילא איתסר' עליה דהוה לה אחות גרושתו ולאו מי איתמר עלה אמר רב גידל א' רב חייא בר יוסף אמר רב דהאי אשת אח איירי בכה"ג כגון שקידש אחיו את האשה והלך למדינת הים ושמע שמת אחיו ועמד ויבם את אשתו ואח"כ בא אחיו דאמרי אינשי הך קמאי תנאי הוה ליה בקדושין והאי שפיר קא נסיב והאי אחות אשה נמי איירי כגון שקידש אשה והלכה למדינת הים ושמע שמתה ועמד ונשא את אחותה דאמרי אינשי הך קמייתא תנאה הוי ליה בקידושין והאי שפיר נסיב אבל בנשואין דליכ' למימר תנא' הוה ליה בנשואין דכ"ע ידעי דסתמא דמילתא אין אדם עושה בעילתו זנות וקים להו בנשואי שניה דע"י טעות הוא לא א"ר עקיבא דצריכה הימנו גט ופסק הרי"ף דהילכתא כר"ע משום דמתניתין אתיא כוותיה ואף שאין זה ראיה ברורה דשמא בעי לאוקמ' מתני' ככ"ע ובפרט כר' עקיבא דכל סתם מתני' כר"מ וכולהו אליב' דר' עקיבא אבל לעולם הילכתא כרבי' נגד יחיד והיינו כת"ק דברייתא ע"כ כתב הרא"ש לחזק קבלתו ממקום אחר דמסקינן לקמן יבמה רב אמר הרי היא כאשת איש ושמוא' אמר אינה כאשת איש ומוקי רב הונא פלוגתייהו כגון שקידש אחיו את האשה והלך למדינ' הים ושמע שמת אחיו ועמד ויבם את אשתו רב אמר הרי היא כאשת איש ואסורה ליבם פי' לבעל הראשון משום דבעי גט שהוא עכשיו יבמה מיני' דאמרי אינשי תנאי הוה ליה לאחיו בקידושי' והאי אוקימת' דרב הונא הוא עיקר אעפ"י דפריך תלמודא דילמא ליתא לדרב הונא וכדרב המנונ' דאמ' יבמ' שזינת' כו' קמפלגי לא מסתבר' דברב המנונ' פליגי דהא בסוטה פסק תלמודא להדיא דליתי' לדרב המנונא וגם לא מסתברא דפליג בקדושין תופסין ביבמה דהא אפליגו בה כבר חדא זימנא ודוחק לומר דחדא מכלל חברתה איתמר והילכתא כרב באיסורי אלמא חיישינן לתנאי קידושין כר"ע ע"כ ואני באתי להוסיף בראיות מאחר דרב הונא פירש להדיא ואין שום אמור' פליג עליו מסתמא

הילכת' כדבריו ונהי דדחי תלמודא היינו משום דהוה מקשה שמואל אשמואל הוי משני תלמוד' בכמה דחויים אבל לפי האמת בודאי דברי רב הונא עיקר מאחר דאף אליבי' לא קשה שמוא' אשמוא' כדמשני תלמוד' התם ופי' התו' והרא"ש אחריה' דה"ה לר' עקיבא אשת אביו ואשת אחי אביו וכן כל עריות דמתסרי ע"י קידושין והא דלא חשיב להו משום דלא שכיח דנסיב ע"י שמועות טעו' ולא יראה כן מדברי הרמב"ם אלא דוקא אותו שנים שהזכיר ר' עקיבא בדבריו והטעם שאותן יש בנמצא שנשא אותה בהיתר ושהתה אצלו כגון ע"י שמועות טעות בעדים או על פי ב"ד ומיה' איכא למיחש אח"כ כשתצא ממנו בלא גט שיאמרו העולם בודאי לא היה ע"י שמועות טעות אלא תנאי היה כו' אבל היכא שנשא אותה בעביר' ומיד כשנודע לב"ד מוציאין אות' ממנו פשיט' דאין כאן בית מיחוש כלל והכל יודעי' דלית ביה ממש וקלא איט' למילת' שהרי לא היה אצלה שעה אחת בהיתר דאל"כ היה פליג ר"ע אף באשת איש דקאמר ת"ק חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ ב"ד או ע"פ עדים ור' עקיבא מוסיף כו' משמע בהוספ' הוא דפליג ולא בא"א ולפי פי' התו' היה לו לומר אפי' אשת איש שנשאת באיסור ולפלוג מיניה וביה מאחר דאיירי ביה ת"ק אלא בודאי לא פליג אלא אהך תרתי. כתב הר"ש (בן הר"ש) בר צמח המקדש אשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ונתבטלו הקדושין מותר באחותה ומעש' באחד שקדש בתו שלא מדעת' ונמצאת בוגרת וביטל הר"ש בר צמח הקידושין ולא הצריכה גט והתיר קרובתיה לקדש ע"כ:

ל

דין דכל הקרובות הנאסרות ע"י אשתו אם מזנה עמהם לא נאסרה אשתו עליו:

תניא ושכב איש אותה שכיבתה אוסרת' ואין שכיבת אחותה אוסרת' אמר רבי יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה בבא על חמותו שאוסר את אשתו דכתיב באש ישרפו אותו ואתהן וכי כולן בשריפה אם אינו ענין לשריפה תנהו ענין לאיסור' כי נחלקו בבא על אחות אשתו ב"ש אומרים פוסל ולא דרשינן אות' וב"ה אומרי' אינו פוסל דדרשינן אות' ר' יוסי אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על אחות אשתו שאינה פוסלת את אשתו דכתיב אותה על מה נחלקו בבא על חמותו דב"ש אומרים פוסל וב"ה סברי אינה פוסל ואמר רב יהודה א"ש אין הלכה כר' יהודה פי' דלא מחמירין לאסו' את אשתו בבא על חמותו אפי' מדרבנן וכן משמע בסוגי' דמייתי עובדא עליה שהתירה רב יהודה לאשתו (א"י ועיי' בירושלמי בפ' זה אם היא מרגלת לבא אצלו כופין אותו להוציא' וכן הביא מור"מ אי' בהג"ה בא"ה בסי' ט"ו):

לא

דין דאם היתה אחות אשתו נשואה והלכה אשתו ובעל אחות אשתו ובאו ואמרו לו מתה אשתו וגיסו ונשא אחות אשתו ואח"כ באו אשתו וגיסו אשת גיסו צריכה גט לא שנא נשאת לו בשני עדים שהעידו על מיתת גיסו ולא שנא נשאת ע"פ עד אחד אסורה על גיסו ואשתו אסורה עליו לא שנא היתה נשואה לו או ארוסתו:

פיסקא ר' יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים כו' איבעי להו מאי קאמר ר"י כו' א"ר אמי אריש דמתני' קאי ניסת על פי ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן על פי עדים תצא וחייבת בקרבן כו' וקאמר ת"ק ל"ש על פי עדים דאשת גיסו שריא לבעלה ול"ש ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסורה לבעלה לעולם אשתו שרי' לזה וקאמר ליה ר' יוסי על פי ב"ד פליגי עליה מאחר דפוסל ע"י אחרים פוסל נמי ע"י עצמו על פי עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ר' יצחק נפח' אמר לעולם אסיפ' הא דאזלי ארוסתו וגיסו והא דאזלי אשתו וגיסו וקאמר ת"ק לא שנא אשתו וגיסו ולא שנא ארוסתו וגיסו אשת גיסו אסורה ואשתו שרי' וקאמר ליה ר"י אשתו וגיסו דליכא למימר תנאי ה"ל בנישואין דאינו פוסל ע"י אחר אינו פסול ע"י עצמו ארוסתו וגיסו דאיכא למימר ה"ל תנאי בקידושין ופוסל ע"י אחרים אף פוסל ע"י עצמו אר"י אמר שמואל הלכה כר' יוסי מתקיף לה רב יוסף ומי אמ' שמואל הכי והאיתמר יבמה רב אמר הרי היא כאשת איש ושמואל אמר אינה כאשת איש ואמר רב הונא כגון שקידש אחיו את האשה והלך למדינת הים ושמע שמת אחיו ועמד ונשא את אשתו דרב אמר הרי היא כאשת איש ואסור' ליבם ושמואל אמר אינ' כא"א ושרי' ליה אלמא דלשמואל לא מסקי אינשי לומר תנאי הואי א"ל אביי וממאי דכי אמר שמואל הלכה כר' יוסי אדר' יצחק נפחא קאמר דילמא אדר' אמי קאמר ואי נמי אדר' יצחק נפחא ממאי דאפוסל קאמר דהילכת' כוותיה דר' יוסי דילמ' אאינו פוסל אי נמי ממאי דאית' לרב הונ' דלמ' לית' לדרב הונא כלל ובדרב המנונ' קמפלגי כו' או בקדושי' תופסין ביבמה כו' כבר כתבנו סי' כ"ט דהלכה כרב באיסורי וכמו שפי' רב הונא וכת' הרי"ף מסתפקא לן בגמרא הא דאמר שמואל הלכה כר' יוסי אליב' דמאן אי אליב' דרב אמי או אליב' דר' יצחק נפח' וכיון דלא איתברר לן כמאן מנייהו פסק לא שרינן לאש' גיסו אגיסו מספיק' פי' אף דלר' יצחק נפח' שרי' ר"י אשת גיסו אגיסו ולא אסר ארוסתו מ"מ חיישינן שמא אליב' דר' אמי קאמר הלכה כר"י ולפי זה מודה ת"ק היכא שהלכ' ארוסתו עם גיסו למדינ' הים דאסורה אשת גיסו אגיסו ואף אשתו אסורה עליו דהא אשת גיסו צריכה גט משום שמא יאמרו תנאי היה בנישואין כר"ע וא"כ אשתו היא אחות גרושתו ולא פליגי אלא בהלכה אשתו כו' דת"ק סבר דוקא אגיסו הוא דאסורה

ומשום קנסא שהרי הוה לה למידק ולא חשבינן אותה כאונס אבל גיט' לא בעי דלא שייך כאן לומר שמא גירש זה ונשא זה דמאחר שבא' אשתו עמו איגל' מילת' דנשואי טעות הוא ומותר באשתו ור"י סבר כל שפוסל ע"י אחרי כו' והיינו משום גיט' דס"ל לא קנסו לאשה שתה' נאסרת על בעלה משום זנות אלא מאחר דעבד' איסור' קנסינן אותה לאוסרה על בעלה משום שלא יאמרו גירש זה ונש' זה ונמצ' מחזיר גרושתו ומ"ה בעי נמי גיט' נמצ' שאיסור וגט תליין בהדדי היכ' דאיכ' איסור' בעי גט והיכ' דלא בעי גט דליכ' למיחש שמא יאמרו כגון גבי יבמה שנשאת לאחיו דוק' מן הנשואי' דליכ' למימר נמי תנאי היה מותרת נמי לחזור לראשון ומ"מ הכ' אשת גיסו אסור' ובעי גט דאיכ' למיחש שמא גיסו יבא ברישׁ' ואז תצטרך אשתו לגט ואשתו אסיר' מ"ה לא חלקו ואפי' אתו שניה' כאח' נמי מצריכין גט ואסרינן לתרווייהו אליב' דר' אמי. והראב"ד כתב דווק' כשנישאת לו אשת גיסו על פי ב"ד דבה' אסר ר"י לשינויי' דר' אמי אבל אם נשאת לו על פי עדים אשת גיסו מותרת אגיסו ואשתו מותרת לו דבהא אפי' לר' יצחק נפח' שרי ר"י כדאזיל אשתו וגיסו ואע"ג דאשה שהלך בעלה למד"ה בעלמ' אסורה לחזור לו אפי' בעדים דלא אמרינן מינס אניס' דהא התם איכ' למימר גירש זה ונשא זה אבל הכ' כיון דאחות אשתו היא לא מיתסר' בלית' דנפש' אלא משום דאתו לאיחלופי באשה שהלך בעלה למד"ה מסתעי' דגזרינן בה בעד א' דדמי' לפשיעו' אבל כשנשאת בעדים לא גזרינן בה דהא ודאי שני עדים שמשקרי' מילת' דלא שכיח' היא. ודע' הרמב"ן ז"ל בודאי אשת גיסו שנישאת על פי עדים לר' יוסי מותרת בין לשינויי' דר' אמי בין לשינויי' דר' יצחק נפח' ומיהא מתני' כר' אמי מתוקמ' ולא ק"ל כר"י אלא בכל שפוסל על ידי אחרים פוסל נמי ע"י עצמו דהיא נמי פלוגת' דידיה ות"ק אבל במאי דקאמר ת"ק על פי עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ובהא מודה לת"ק בדבר זה לא פסק שמואל הלכה כר"י כי לא פסק אלא באשתו ע"פ ב"ד דפליגי ביה אבל במה שר' יוסי ות"ק מתירין אשת גיסו ע"פ עדים היינו משום דסברי כר"ש דמפליג באשה שהלך בעלה למד"ה בין נשאת על פי ב"ד ובין נשאת בעדי' ואנו ק"ל דלא עבדינן עובד' במאי הוה לה למעבד הילכך על פי עדים נמי אסירי שמא יאמרו גירש זה ונש' זה וכן דע' הרא"ש וכנ"ל וכ"ד הרמב"ן עיקר דלפי דעת הראב"ד צריך לדחוק ולומר דלא אסרו אחות אשה אלא משום דמיחלפ' באשה שהלך בעלה למ"ה א"כ אמאי פסק שמואל דיבמה אינה כאשת איש ליגזר נמי משום דמיחלפי באש' שהלך בעלה כו' דהוי ממש כאשה שהלך בעלה כו' אלא שתדחו' ותאמר דלא שייך מיחלפא אלא באשת גיסו כו' והוי ממש שהלך בעלה כו' אבל גבי יבמה שנשאת דרך יבום אינו דומה לה וזו היא סבר' רעוע דהא מסקינן

לעיל בפירקי' דאפי' יבמה שנשאת לזר כו' אמרינן דאסורה משום דמחלפ' באשה שהלך בעלה כו' פי' ואיכ' למימר נמי הכ' שמא חלץ זה ונשא זה אלא בודאי הכ' ליכ' למימר דמיחלפ' משום דלא שייך לומר גירש זה ונשא זה שהרי אחות גרושתו היא ה"נ באשת גיסו ליכ' למימר דמיחלפ' אלא עיקר הטעם משום זימנין דאת' גיסו בריש' כו' וכדפרי'. וי"מ ס"ס מאי טעמ' דשמואל דס"ל דלא קנסינן אשה שהלך בעל' למד"ה וכו' שתאסור אשתו אלא היכ' דאיכ' למיחש שמ' יאמרו וכדפי' דילמ' אף לר"י אסור' משום קנ' ולא תלי' בגט כלל ואף יבמ' נמי תאס' והא דאוס' ר"י אפי' אשתו עליו לר' אמי היינו משום מיגו לחודא ולא משום דזימנין דאתי גיסו בריש' וי"ל דלא ס"ל לשמואל הך סברי' דר' יוסי לומר מיגו שאוסר אשת גיסו אגיסו יאסר נמי אשתו עליו בלי טעמ' א"ל שיתלה הטעם בגט ומשום אחות גרושתו. ואפ"ה יש להקשות ס"ס מנ"ל לשמואל דר' יוסי פליג את"ק דקנסו אשה לאסרה על בעלה בלא טעמ' דגט שמ' אף ר' יוסי סבר כן אלא דפליג וחייש נמי לשמ' יאמרו גירש זה כו' וזימנין דאת' גיסו בריש' כדפרי' וא"כ יבמה אפי' מן הנשואין נמי תאסר ליבם משום קנס' ונ"ל דס"ל לשמואל דאם איתי' דאף ר' יוסי סבר כדברי ת"ק וכטעמ' דילי' אלא שמוסיף עליו בא ואמר שצריכ' אשת גיסו גט משום זימנין דאתי גיס' בריש' א"כ לא הל"ל אלא ר' יוסי אמר אשתו נמי אסור משו' דהוי אחו' גרושתו או יאמר אשת גיסו צריכ' נמי גט וממיל' ידעינן דאשתו אסורה וא"ל דבא להשמיע לנו היכ' דנשאת בעדים שאינו פוסל ע"י אחרים כו' אין בזה חידוש שהרי אף ת"ק מודה לזה כי אינו תלוי בפלוגת' שלו כמו שפי' הרמב"ן לעיל אלא בודאי ה"ק ר"י לת"ק לא כדבריך שאת' אוסר אשת גיסו משום קנס' ואינו תלוי בגט ומ"ה אשתו שרי' אינו כן כי הפוסל ע"י אחרים דהיינו היכ' דבעי גט פוסל נמי ע"י עצמו כי תלי' חד' באידך וממיל' שניהם אסורים:

לב

דין אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה ושוב אמרו לו שגם זו מתה ונשא אחותה מאמה ושו' אמרו לו מתה ונש' אחותה מאבי' ואמרו לו מתה ונש' אחותה מאמה ואח"כ נמצאו קיימי' מותר בראשונה ובג' ובה' ופוטרו' צרותי' ואסו' בשניה וברביעי' ואם בא על השניה אחר מיתת ודאי של ראשונ' מות' בב' ובד' ואסור בג' ובה':

מתני' אמרו לו מת' אשתו ונש' אחות' מאביה ולא מאמה ושוב אמרו לו שאף זו מת' ונש' אחותה מאמה ולא מאבי' מתה ונש' אחות' מאביה ולא מאמה מתה ונש' אחותה מאמה ולא מאביה ואח"כ נמצ' שהם קיימי' מותר בראשונה ובשלישי' ובחמישי' ופוטרת צרותיהן ואסור בשניה וברביעי' ואין ביאה אחת מהן פוטרת צרותיהן ופי' רש"י פוטרת

צרותיהן אם מת יבם ובא יבם ויבם אחת מהן נפטרה צרת' וקשה לי פשיט' שפוטרת ונראה כמו שפי' התוספות בפר' הב' על יבמתו שפוטרת צרותיהן כלו' אפי' יש לו עוד אשה אחר' חוץ מן האחות אפ"ה יכול היבם ליבם אחת מן האחות והותר' כל האחרון ולא נימ' שייבם או יחלוץ לצרה אבל לא לאחת מן האחות דשמ' יטעה וייבם או יחלוץ לשניה או לד' ומסיק ואם בא על השניה אחר ודאי מיתת הראשונ' מות' בשני' וברביעי' ופוטרת צרותיהן ואסור בשלישי' ובחמישי' ואין ביאה אחת מהן פוטרת צרותיהן:

לג

דין דביאת בן ט' ויום א' פוסל על האחין אפי' הם גדולים בין בתחילה בין בסוף ומאמר פוסל דוקא בתחיל' ולא בסוף והיינו אחר הגדול אבל אחר מאמר בן ט' כמותו פוסל והאחין פוסלין על ידו בביאה ובמאמר ובגט ובחליצה ובארנו דבן ט' אינו פוסל בגט וחליצה אפי' בתחילה:

מתני' בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל ע"י אחין והאחין פוסלין על ידו אלא שהו' פוסל תחלה והאחין פוסלין תחילה וסוף כיצד בן ט"ש ויום א' שב' על יבמתו פסול ע"י אחין באו עליה אחין או עשו בה מאמר או שנתנו גט או שחלצו לה או צרתה פוסלין על ידו ולבסוף לא פסיל והא תני רב זביד בר אושעי' העושה מאמר ביבמתו ואח"כ בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד פסלה אמרת ביאה פוסלה אפי' בסוף מאמר תחילה פסיל בסוף לא פסיל ומתני' חסור' מיחסר' והכי קתני בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל תחילה והם פוסלין תחילה וסוף בד"א במאמר אבל ביאה אפי' בסוף נמי פסלה כיצד בן תשע שנים ויום אחד הב' על יבמתו פוסל ע"י אחין והא דקתני בן ט' שנים ויום אחד הוא פוסל בדבר אחד דהיינו ביאה ואחין פוסלין על ידו בד' דברים בביאה במאמר בגט בחליצה דמשמע דקטן פוסל רק בביאה לחוד היינו משום דביאה דפסלה תחילה וסוף פסיק ליה וקתני ליה מאמר דבתחילה פסיל ולבסוף לא פסיל לא פסיק' ליה לא קתני ופסק הרמב"ם אבל חליצה וגט אין לו לקטן אפי' בתחילה ונ"ל הא דמסקינן בסוגי' רב יהוד' א"ש יש לו גט ואמר רב תחליפ' בר אבימי אמר שמואל יש לו מאמר לאו אליב' דחד תנ' קאמר אלא הא דאמר יש לו גט אליב' דר"מ קאמר דקסבר אין חליצה כלל לקטן כדאית' בבריית' בסוגי' והא דקאמר יש לו מאמר אליב' דרבנן קאמר אבל רבנן דקסברי אין חליצה כלל לקטן כדאית' בפרק מצות חליצה כ"ש דגט אין לו שהוא במקום חליצה והא דמאמר לבסוף לא פסיל היינו אחר מאמרו של אחיו הגדול אבל אחר אחיו הקטן יש לו מאמר כמו שיש מאמר לגדול אח' גדול וכן משמע להדי' בסוגי' וכן פסק הטור:

לד

דין בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו קנאה אבל אינו יכול לפוטר' בגט עד שיגדיל ויבא עליה ואם לא בא עליה משהגדיל ובא להוציאה צריכה גט וחליצה:

כתב הרי"ף והרא"ש אחריו גרסי' בפ' יוצ' דופן בן תשע שנים ויום אחד שב' על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל ופריך וכי הגדיל בגט סגי לה והא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף בן ט' ומשני ה"ק לכשיגדול יבעול ויתן גט ואין פירושו שאם בא להוציאה שיבעול ויתן גט חלילה שיתירו לו לבעול כשנתן עיניו לגרשה שכבר הסמיכו על המקר' אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך אלא ה"ק כשיגדל יבעול ותהיה אשתו גמורה ואם יבא אח"כ לגרשה אינה צריכה חליצה וכן נזהר רש"י בפירוש לשם בפרק יוצ' דופן:

לה

דין בן ט' שבא על יבמתו ואח"כ בא עליה אחיו שהוא נמי בן פסול על ידו וכן אם בא על יבמתו ואח"כ בא על צרת' פוסל ע"י עצמו בן ט' שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת בא על יבמתו וכשגדל נשא אשה אחר' ולא בעל יבמתו משהגדיל ומת שתיהם חולצת ולא מתייבמת:

מתני' בן תשע שנים שבא על יבמתו ואח"כ בא עליה אחיו שהו' נמי בן ט' ויום א' פוסל על ידו פי' משום דה"ל כמאמר אחר מאמר רש"א אינו פוסל וטעמ' דיליה דמספק' לי' בביאה דקטן וכן במאמר דגדול אי קונה קנין גמור או אינו קונה כלל ומ"ה כה"ג ממ"נ השני אינו פוסל דאי חשבינן לביאתו בקנין גמור א"כ ביאת של השני אינו כלום ואי אינו קונה ביאה שניה נמי אינ' קונה כלל ואינו פוסל ובן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו ואח"כ בא על צרתה פוסל ע"י עצמו רש"א אינו פוסל משום טעמ' דפרישית דמספק' לי' כו' בן ט' שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמ' פי' משום דהוה עליה זיקת שני יבמין נשא אשה ומת הרי הי' פטורה וכן ת"ר שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו הרי נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום ואף דלא תקינו רבנן נשואין לקטן כ' ר"י דליכ' איסור' ואף מצוה איכ' להשי' אשה לבנו קטן כדאמ' בפ' הנשרפין עליו הכתוב אומר וידעת כי שלו' אהלך וגו' ועיין בפ"ק דכתובות סי' ט"ו. בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו ומשהגדי' נשא אשה אחר' ומת אם לא ידע את הראשונ' משהגדיל הראשונה חולצת ולא מתייבמת והשניה או חולצת או מתייבמת רש"א מייבם לאיזה שירצה פי' אפי' לראשונה שאם קנה קנין גמור הרי הי' אשתו ואי לא, קנה הרי כאילו לא נפלה לו מן הקטן כלל אלא מן הגדול ומ"מ חולץ לשניה ואינו מייבם דשמא קנה והוי שתי יבמות

מבי' א' ובכל אלו אין הלכ' כר"ש אלא בין ביאה בקטן בין במאמר אינו קונה קנין גמו' אלא מדרבנן ולפוסלה על האחין ומסיק רב' הא דאמרו רבנן זיקת ב' יבמים מיחלץ חלצה יבומי לא מיבמי לא תימ' דווק' היכא דאיכ' צרה ומשום גזירה שמא יאמרו שתי יבמו' הבאו' מבי' א' מתייבמת כו' כדלעיל פ' ד' אחין סי' י"ד דהא במתני' דהכא ליכ' צרה אפ"ה מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה ופריך תלמוד' ויעשו ביאת קטן כמאמר בגדול ותדחה אף הצרה מיבום כדאית' התם בפרק ד' אחין שאף הצרה אינ' מתייבמת והכא צרת' מתייבמת אמר רב לא עשו ביאת בן ט' כמאמר אלא לפסול ולא למדחה בצרה ושמואל אמר עשו וכן אמר ר' יוחנן עשו ופריך א"כ יעשו ותדחה הצרה מיבום ומשני תנאי היא הך תנא דד' אחין דתני' גדול גזר משום צרה שלא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד וה"ה בקטן גבי ביאה ותנ' דהכ' לא ס"ל דגזרו משום צרה ואשמעינן בקטן וה"ה בגדול והלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל כ"ש היכ' דשמוא' מסייע ופסק הרמב"ם כתנ' דפ' ד"א דגזרו משום צרה וא"כ אף הצרה נאסרת (וכן יראה דעת הרי"ף שהשמיט משנה זו ובפ' ד' אחין כת' הא דאמר רב' הא דאמרו רבנן כו' וכ"כ הרמב"ם שכן דע' הרי"ף וצ"ע מאין ליה זה דאדרב' איפכ' מסתבר' דסתמ' עיק' והדר בי' רבינו הקדו' מהך קמיית' ובעל המאו' כ' דקי"ל כמתני' דפ' ד"א משו' דלחומר' הוא) והרא"ש נתן טעם לדבר משום דרב' דאמ' לעיל לא תימ' הא דאמרו רבנן זיקת ב' יבמין כו' איירי אליביה וצריך פי' לפי' דבודאי דרב' דקאמר לא תימ' כו' אליב' דתנ' דד' אחין פסק דאי ס"ל כתנא דהכ' לא צ"ל למימר לא תימא כו' דהא בהדי' קתני דאפי' בלא צרה אסורה אלא בודאי רב ס"ל כתנ' דד' אחין דאסורה משו' צרה ומ"ה קא' דלא תימ' בלא צרה אינה אסורה ומשום דליכ' גזירה אפ"ה אסורה כתנא דהכ' ומשום אשת שני מתים וס"ל נהי דתנ' דהכא פליג על תנ' דד' אחין מ"מ לא אמרינן דתנ' דהתם פליג אתנ' דהכ' ולא ס"ל דזיקת שני יבמין לחוד אסורה אלא בודאי ס"ל נמי דזיקת שני יבמין לחוד אסורה משום אשת שני מתים כתנ' דהכ' וראי' לדברי שהרי התו' דהתם הזכירו בדבריה' הך מיליף לאסמכת' שנאמ' ומת אחד מהן יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אח' וכו' ולזה כיון הרמב"ם ממש בדבריו שכתב אלו ב' הטעמים הצרה אסורה משום שלא יאמרו שתי יבמות כו' ואף היא לבד אסורה משום אשת שני מתים מדרבנן פי' משום דגזרינן משום אשת שני מתי' דאוריית' כדאשכחן פר' המגרש:

לו

דין דבן עשרים שלא הביא שתי שערות ולא נראו בו סימני סריס הרי הוא כבן ט' עד רוב שנותיו:

מתני' אחד שהוא ב"ט שנים ויום א' ואחד שהוא בן עשרים ולא הביא ב' שערות פי' חשבינן כקטן והא דקתני בפרק יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא ב' שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס ולא חולץ ולא מייבם כו' איירי שנולדו לו סימני סריס דיק' נמי דקתני והוא הסריס אבל לא נולד לו סימני סריס ולא הביא שערות תנא דבי ר' חיי' עד רוב שנותיו הוי קטן דהיינו ל"ה שני' ויום אחד ועיקר דין זה מבואר בפרק הערל סי' ל':

לז

דין מי שבאו לבדקו אם הוא כחוש אומרים להברותו אם הוא ברי אומרים להכחישו: מסקינן כי אתא לקמיה דרב' למיבדק אי הוה כחיש א"ל זילו אבריוהו ואי בריא פי' שמן ביותר א"ל זילו כחשיהו דהני סימנין זימנין דנתרי מחמת כחישות' או נתרי מחמ' בריות' ואהא דאתו לקמי' דרב' כו' פירש"י בן ך' שלא הביא למיבדק אי משו' קטנות אי משום סריסו' והי' רבי' טועי' בפירושו ומפרשין שבאו למיבדק אי הוה קטן או סריס וטעות ביד' דלא שייך בדיקה אלא בשערות ואם כן אי הוה לי' שערות יצא מכלל קטנות ואף מכלל סריס אפי' ה"ל סימני סריס דהא בעינן שלא הביא ב' שערות כדלעיל יביאו ראיה שהוא הסריס וק"ל גם מנין לרש"י לפרש כן מאחר דבע"כ בבדיקות שערו' איירי אלא ה"פ שבאו למבדקי' אם ימצא לו שערות קטנות בבדיקה ועל זה פירש"י דאיירי בין לענין קטנות בין לענין סריסות שפיר שייך בהו בדיקה אי להוי ליה שערות יצא מכלל קטנו' וגם מכלל סריסות ועל זה השיב רבא שלא יבדקו עתה דשמ' הוי ליה שערות ונתרי כו' ובפרק יוצ' דופן פי' רש"י כפשוטו דאיירי בבן עשרים שלא הביא' והנה התו' פי' בפרק מי שמת בשם ר"ת דה"ג הכא בכל הספרים זימנין דאתו מחמת בריות' או מחמת כחישות' והר"י פי' אפי' לא היו לו שערות מעולם שמא רוב הכחישות היה מונע או רוב הבריאו' לכן אמר אכחשוהו או אברוהו דשמ' ע"י יביא שערות ס"ס שמעינן דלא למיבדק בשערות היכ' דאיתכחש או היכי דאיתברי טובא א"ל בהשתנותו מווסתו ותימ' לי שהרמב"ם והטו' לא הזכירו אבל הרי"ף הביאו בענין בדיקת הסימני' בפרק ב"ש וכן בפרק יוצא דופן:

פרק אחד עשר

א

דין אם אנס אשה או פתה מן התור' מות' לישא בתה וכן מדרבנן מותר לאחר מות האנוסה והמפותה ובחייה אסור מדרבנן ובארנו דאם כנס אין מוציאין ואפי' בשאר

כל הקרובות נוהג זה הדין ואם נשא אשה ואנס את בתה או אמה חייב. ודין פלגש ראובן מותר בקרוביו כיון שלא קדשה ואם אמרה קדשני בפני שני עדים והלכו להם אסורה בקרוביו:

נושאין על האנוסה ועל המפותה והאונס והמפתה על הנשואה חייב תנינא להא דתנו רבנן אנס אשה מותר לישא את בתה נשא אשה אסו' לישא את בתה ולא דוק' לישׁ' קאמר דה"ה אף אם אנס חייב במתניתין והא דתני' הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה מדרבנן דשמ' יזנו עמה' אחר שישא את בתה (וכתב הרמב"ן ואם כנס לא יוציא וכן תני' בתוספת') ומתני' דקתני נושאין לכתחילה היינו לאחר מיתה של הנחשדת דתו לא איכא למיגזר וטעמ' מפרש התם. וכתב הריטב"א ונראים דבריו דוק' נקט אמה ובתה ואחותה דהני רגילי גבה משא"כ בשא' קרובותי' ועם כל זה ראוי להחמיר ולאסור עליו שישא אחת מקרובותיה האוסרות אותה בנשואיהן ע"כ נראה דאפש' לרבות' נקט אפי' הני דקרובות טוב' ונימ' שלא יזנה עמהן אפ"ה אסירי וכ"ש אינך. כ' הרא"ש בתש' ראובן שהיתה לו פלגש והיו עוררין לומ' שהיה עמה בקידושין והוטל חרם על כל מי שיודע שהיה ביניהם קידושין שיבא ויעיד בב"ד ולא בא שום עדות כלל שהיא מותרת לבן אחיו וליתר קרוביו כדתנן נושאין על האנוסה ועל המפותה כו' עד אבל אם יש עדים שאמרה האשה קדשני ראובן בפני ב' עדים והלכו למדינת הים נאסרה בקרובי ראובן אבל אם אמרה קדשני בסתם ולא אמרה בפני ב' עדים אין בדיבור' כלום דקידושין שלא בפני עדים לאו קידושין נינהו אפי' שניהם מודי' שאין דבר שבערוה פחות מב':

ב

דין ביארנו דהבא על בת בנו מן הנשואין חייב שתים:

מהנ"מ דמי שאנס אשה דמותר לישׁ' את בתה או אמה דת"ר בכל העריות נאמרה שכיבה וכאן נאמרה קיחה ואיש כי יקח אשה ואת אמה דרך לקוחי' אסרה תורה והיינו בראשונה דבשניה לא שייכ' לקוחין דלא תפסי בה קידושין מאחר שהיא אסורה עליו באיסור ערוה רבא אמר אנס אשה מות' ליקח את בתה מהכ' כתי' ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה הא ערות בת בנה ובת בתה תגלה וכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בת' לא תקח הא כיצד כאן בזנות כאן בנשואין ואיפוך אנא פי' התוס' ונימא דבזנות אסורה בעבור שעבר על ומלאה הארץ זימה כו' ומשני עריו' שאר כתיבא בהו בנשואין אית בהו שאר בזנות לית בהו שאר ויש בכאן להקשות מאי דייק רבא קראי אהדדי דלמ' לעיל' אבת בנה ואבת בתה נמי חיי' אפי' בזנו' אלא דאבת בנו חייב תרתי אחת משו' בת בנה וא' משום בת בנו וכן האמת שאם בא על בת בנו מן הנשואין חייב שתים וא"כ נימא

ה"ה בזנות נמי כה"ג וי"ל דרב' סבר דלא שיי' לומ' חייב ב' א"ל שתמצ' כל שם בפ"ע כגון שחיי' על בת בנו שלא בבת בנה וכן בבת בנה שלא בבת בנו א"כ אי אמרת דבזנות לא מחייב אתא שפיר אבל אי מחייב אף בזנו' לא משכחת שם בת בנו לחוד והארכתי בבאורים. ונראה דאף רבא אינו פליג על הבריית' ועיקר סמיכתו על הבריית' אלא דבעי אגב למידרש קראי שפיר על פי ההלכה:

ג

דין דנושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו אפי' לכתחילה:

מתני' נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו ר' יהודא אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו ודרש קרא דכתיב לא יגלה כנף אביו היינו אנוסת אביו ואינו אלא באזהרה כדי להשמיעך דת"ק שרי אפי' לכתחילה וכן הילכתא דשרי אפי' לכתחילה וקרא דלא יגלה כנף אביו אתי' לשומרת יבם של אביו וחייב עליה משום אשת אחי אביו ומשום לא תהיה אשת המת וגו' ומשום לא יגלה:

ד

דין הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין ואפי' הורתו של ראשון שלא בקדוש' ושל שני הורתו ולידת בקדושה וכן השפח' שנשתחררו בניה עמה ואפי' תאומי' ולידת' בקדוש' אין חולצין ולא מייבמים:

מתני' הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין ואפי' הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה וכן השפחה שנשתחררו בניה עמה וכל זאת אמרי שאפי' הן בודאי מאב א' כגון תאומים שניהם לידתם בקדושה אפי' הכי אין חולצין כדאי' להדי' בבריית' והיינו טעמ' משו' דאפקרה רחמנא לזרעי' כדכתי' וזרמת סוסי' זרמתם והא לך ל' הבריי' ב' אחין תאומי' גרים או משוחררי' לא חולצין ולא מייבמין ואין חייבי' משו' אש' אח הי' הורת' שנא בקדוש' ולידת' בקדוש' לא חולצין ולא מייבמין אבל חייבי' משום אשת אח היתה הורת' ולידת' בקדושה הרי הן כישראלי' לכל דבריהם ומ"מ לענין לדון את הישראל אינו כשר עד שיהא אמו מישראל ולענין חליצ' עד שיהא אביו ואמו מישראל:

ה

דין גרים שהם אחין מן האם או מן האב ומן האם אסורים לישא נשי דאהדדי ואין חילוק בין נולדו שתיהם בקדושה או א' לידתו בקדוש' והב' שלא בקדוש' והיכ' שא' לידתו שלא בקדושה וא' הורתו ולידתו בקדוש' לכתחיל' אסו' ליש' אשת אחיו ובדיעב'

אין מוציאין ובאחין מן האב אסורי' בעריות שהיו אסורים בנכריו' דהיינו אשת אביו ואחות אביו:

בני יודן אמת' אישתחרר שרא להו רב אחא בר יעקב למינסב נשי דאהדדי פי' כל אח' יכול לישא את אשת אחיו א"ל רבא והא רב ששת אסר א"ל הוא אסר ואנא שרינן ומסיק אחין מן האב ולא מן האם כ"ע לא פליגי דשרי למינסב נשי דהדדי שהרי משום לא יאמרו באנו מקדושה חמור' לא שייכ' שהרי אף בגיותן לא נאסרו ומשום דלא אתי לאחלופי בישרא' לא שיי' דהכל יודעי' שאין אבו' לנכרי מן האם ולא מן האב כ"ע ל"פ דאסור' משו' אחלופי כ"פ מן האב ומן האם מאן דשרי בתר אבא שדינן ולא את' לאחלופי ומאן דאסר סבר נמי בני פלנית' קרו להו ואתי לאחלופי א"ד פליג רב אחא אפי' באחיו מן האם דליכ' למימר אתא לאחלופי דהכל יודעים דגר שנולד כקטן דמי וכת' הרי"ף ואקשינן לר' אחא בר יעקב ופריק ואעפ"כ כיון דלא אפסיק הילכתא כוותי' בהדיא עבדינן לחומר' והריטב"א כתב בשם מורו שנראה לו דעת הפוסקים להקל מאחר דאיסור' דרבנן הוא ורב אחא רמי אנפשי' למעבד עובד' ולומר אף שרב ששת אסר אנא שרינן מכלל דקי' ליה שפי' בשריות' כו' ואני אומ' אדרב' מאח' שהוא מדרבנן אין חידוש אם סמך רב אחא אסברתו למשרי אבל מ"מ מאחר דרבא תמה על שריות' דיליה והקשה לו מרב ששת משמע דקאי כותיה ועוד הסוגיא דבפר' ב' לעיל סי' ח' דאמ' גבי אחיו מן האם מ"ש עדו' מערו' כו' משמע להדיא דיש איסור ערוה מן האם בגרים כמו גבי ישראל משום דלא אתי לאחלופי בישראל וכ"ד התו' ועיקר. ולפ"ז באחין מן האם בין שלא מן האב או אף מן האב אסורין בכל עריות שאסורין בישראל אף שלא היו אסורין בנכריותן משום דלא אתי לאיחלופי אף דלליש' בתר' אפשר דלא פליגי רב אחא ורב ששת אלא במן האם לחודא אבל מן האם ואף מן האב כ"ע מודו דשריין וכ"ד הרמב"ן שכ' לא גזרו בשאר מן האב אפי' הן ודאי מן האב כגון תאומים אלמא אעפ"י שהן נמי אחין מן האם מ"מ לא גזרו מ"מ נראה בעיני דלא פליגא לישנ' בתר' אלישנ' קמא אלא דס"ל ללישנ' בתרא דרב אחא שרי אף מן האם לחוד' דעובד' דבני יודן אמת' דמשמע מן האם לחוד' אבל בהך סבר' דלליש' קמא אוסר רב ששת אף באם ואב מנ"ל דפליגי עליה וכן משמע לישנ' דתלמוד' דקאמר וא"ד פליג רב אחא אפי' באחין מן האם משמע להדיא דלישנ' בתרא לא בא אלא לטפויי בהא אבל לישנ' קמ' כדקאי קאי וכן פסק הטור להדי' ואין חילוק בין נולדו שתיהן שלא בקדושה או א' לידתו בקדושה והשני שלא בקדושה אבל היכ' שאחד לידתו שלא בקדושה והשני אף הורתו בקדושה נוטה דעת ר"י דלא שייך ביה איחלופי כיון שרחוקים הן מהדדי ומ"מ לא נראה להתיר לכתחילה ואף ר"י לא כתב בבירור למשרי

אלא נרא' שאין מוציאין אות' ממנו אם נשא אשת אחיו בכה"ג. ובאחין מן האב אפי' אינן ודאין אלא שהן בחזקת ודאין אסורין בכל העריות שהיו אסורין בנכריותן כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה כו' וכגון אשת אביו לר"ע דדריש בפ' ד' מיתות ע"כ יעזו' איש את אביו ואת אמו זו אשת אביו ולר"א אחות אביו אבל אחות אביו לר"ע ואשת אביו לר"א שריין דלאו איכ' משום שמא יאמרו כו' ולא משום אחלופי דלא שייך קירבת' דאב בגרים. ולענין הלכה כר"ע או כר"א פסק בעל ה"ג וכ"ד הרמב"ם ויש פוסקים כר"א משום דרבנן דר"מ סברי כוותיה בפ' ד' מיתות והרא"ש לא הכריע ע"כ ראוי להחמיר ולאסור בשניהן וכ"כ הטור. ולקמן בסי' מ' נכיח דעיקר הלכה כר"א:

1

דין נכרים שנתגיירו איש ואשתו אינו יכול לפוטרה בלא גט אפי' לא בא עליה משנתגיירו:

פסק כתב בנ"י וז"ל אמר המחבר ומיהו נכרים שנתגיירו איש ואשתו אם רצה מקיים אם רצה פוטרה ואפי' מחיים של גר מותרת לאחרי' בלא גט ואע"ג דבעולת בעל יש להם אפ"ה ליכא משום שמא יאמרו באנו מקדושה חמור' כו' משום דאותו אישות אין לו עיקר דכשנתגיי' פקע דאל"כ אפי' בגט לא משתרי לעלמ' דאינהו לאו בני גט בנכריותן נינהו וא"כ יאמרו באני מקדושה חמורה כו' ותהיה אסורה לישראל עולמית אלא ודאי ליתי' דכל זמן שלא ידע' אחר שנתגייר ההוא אישות דה"ל בנכרי' פקע מיניה כשנתגייר וכ"ע ידעי הכי וכן דעת גדולי הפוסקים עכ"ל. ואני אומר גדולי הפוסקים לא ראיתי ואם קבלה בידו לא אחלק על קבלתו אכן לסבר' בא לדון נדון כנגדו כי נראה דודאי שייך למימר הכא באנו מקדושה חמורה ומה שהוא אומר א"כ אפי' בגט זה נמי מאחר שהישראל פוטר בגט לא שייך למימר באנו מקדושה חמורה דלא עדיף מישראל וכל היכ' דאמרינן שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה כו' היינו בדבר שאף הישראל אסור כו' אבל במה שהישראל נוהג היתר פשיט' דליכא למימר שמא יאמרו וגם לא מסתבר' שיוכל לפוטרה בכדי א"כ עניה זו לשוא שמרה ויאמרו כך עושים לגרים:

2

דין גר שהיתה לידתו בקדוש' והורתו שלא בקדוש' נשא אחותו מן האם יוציא אפי' אות' שאף לידתה שלא בקדושה ואי הוה אף הורתו בקדושה מותר באחותו שנולדה בגיורות:

ת"ר גר שהיתה לידתו בקדושה והורתו שלא בקדושה יש לו שאר האם ואין לו שאר האב כיצד נשא אחותו מן האם יוציא אפי' אות' שאף לידתה שלא בקדושה מ"מ אסורה מדרבנן דילמא אתו לאיחלופי או משום שמא יאמרו כו' אבל אי הוה האי גר אף הורתו

בקדושה לא שייך למימר גבי אחותו שנולדה בגיור' דילמא אתו' לאחלופי כיון דזה הכל בקדושה וזו שלא בקדושה כסבר' ר"י ואף שמא יאמרו כו' לא שייך בכה"ג מאחר דהורתו בקדושה הוא כישראל גמור וליכא ביה צד נכרית כלל וכן פי' ריב"ן אבל אחותו שנולדה אחריו חייב עליה כרת. אחות האב מן האם יוציא מן האב יקיים אחות האם מן האם יוציא אחו' האב מן האם ר"מ אומר יוציא וחכ"א יקיים וכולהו אליבא דר' אליעזר דדריש את אביו זו אחות אביו ואת אמו זו אחות אמו ואף אם הלכה כר' אליעזר מ"מ אחות האם מן האב יקיים דהלכה כחכמים ומותר באשת אחיו מאמו ומפ' תלמוד' דאיירי שנשא בנכריו' ולא בא עליה אחר שנתגייר וקמ"ל דלא ליגזר כשהו' נכרי אטו כשהו' ישראל ומות' באשת אחי אביו ושאר כל העריות מותרת לו לאתויי אשת אביו והיינו דלא כר' עקיבא דאי לר' עקיבא מאחר שדרש את אביו אשת אביו א"כ אסורה משום שמא יאמרו כו' ולכאור' נראה לומר דבודאי הלכה כר"א מדסת' להדיא דלא כר"ע ולא קתני נמי ואיכא דתני אסור כמו דתני לקמן בפלוגת' דר' ישמעאל ור' עקיבא ועוד לקמן סתם התנא אליבא דר' עקיבא גבי חמותו והכא לא סתם כוותיה ולא תנא ליה ואפי' באיכא דתני כו' ש"מ ק"ל דלא כוותי' דרשינן דלר"א מסתבר קראי דדרשינן את אביו ואת אמו כנ"ל בחד גווני ומ"מ מאחר שיצא מפי הגאוני' דהלכ' כר"ע יש לחוש ולהחמיר. ואם נשא אשה ובתה וה"ה אשה ואחותה כשהיה נכרי כונס אחת ומוצי' ולכתחילה לא יכנוס ומפרש תלמודא דה"ק אף כל הני דאמרי לעיל יקיים לכתחילה לא יכנוס דהיינו אחותו מן האב ואחות האב מן האם ואחות האם מן האב לחכמים משום מראית העין ופסק הרא"ש והוא מדעת התו' ומ"מ אשה ובת בנה או אשה ואחות מן האב אף לכתחילה מותר לכנוס ואף דאחות האב כו' דאמרי רבנן יקיים ואפ"ה אמרינן בפר' ב' דלכתחילה לא יכנוס שאני הכא שאין האיסור בא אלא ע"י אישות וגם הוא מצד אב דאיכ' תרתי לריעות', מתה אשתו מותר בחמותו ואיכ' דתני אסור בחמותו ומפרש תלמודא חדא כר' ישמעאל וחדא כר"ע מאן דאסר כר' ישמעאל דאמר חמותו לאחר מיתת אשתו לגבי ישראל כשרים אפי' באיסורא קמי קאי מ"ה החמירו אף גבי גרים ומאן דשרי כר"ע דאמר חמותו לאחר מיתה אינו בכשרי' אלא בכרת וקלש לה איסור' לא החמירו כ"כ לאסור בגרים מאחר שמן הדין בגרים אף מחיים שרי ומה שכתבנו שהיא בכרת כן פי' התו' וכן כתב הרמב"ם אבל רש"י פי' בפרק הנשרפים שאין בה אלא איסור' דאוריית' מארור שוכב עם חותנתו וכ"כ הסמ"ג להדי' וכן דעת הרמב"ם והרשב"א. וכתב הרא"ש לאסו' בחמותו דק"ל כר' ישמעאל דחמותו לאחר מיתת אשתו בשריפ' וגזרו בגרים כו' וכן פסק ר"ח ויש פוסקים כר' עקיב' וכן נראה עיקר דהלכה כר' עקיבא מחבירו וכל היכ'

דלא אשכחן בהדיא דלא כוותי' לא סתרינן האי כללא כלל ואף ברייתא דהכא סתם כר' עקיבא ותנא דבי ר' ישמעאל בלשון ואיכא דתני אסור. ומ"ה חמותו לאחר מיתת אשתו בגרים שרי:

ח

דין ה' נשים שנתערבו ולדותיהן והיה לכל אח' כן ודאי והגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו ד' חולצין לאחת ואח"כ מייבם אותה החמישי אבל יבומי מתחל' לא ואח"כ הוא ושלש' חולצי' וא' מייבם וה"ה שהאחד רשאי לייבם כולהו וביארנו דאם לא היה רק ב' תערובות האח' יחלוץ לשתיהן והאחד מייבם שתיהם וזה עדיף ואין חילוק בין מתו התערובות למתו הוודאין:

מתני' חמש נשי' שנתערבו ולדותיהן הגדילו התערובו' ונשאו נשי' ומתו והי' לכל א' בן ודאי ארבעה חולצין לאחת ואחד מייבם אותה ואח"כ הוא ושלשה חולצין לאחת ואחד מייבם נמצאו ארבעה חליצו' וייבום לכל אחת ואחת ולעולם החליצות מקודם דלא ליפגע יבמה לשוק ואין חילוק בין מתו התערובות או מתו הוודאין ומפרש תלמוד' שה"ה נמי שאחד יכול לישא כל החמשה נשים אחר שחלצו להם הד' אלא. דבכה"ג טפי עדיף דדילמא מתרמיא דכל חד וחד מייבם דידיה. ולכאור' נראה בעיני לפרש דדוק' בכה"ג שהן חמשה אבל אם אינן אלא שתי תערובות נראה דעדיף טפי שאחד יחלוץ לשתיהן והשני מייבם את שתיהם דמקיי' מצות יבום בודאי ממה שיהא בספק דשום א' לא יקיים וכו':

ט

תניא היה ר"מ אומר איש ואשה פעמי' שמולידין חמש אומות כיצד ישראל שלקח עבד ושפחה מן השוק ולהן שני בני' ונתגייר אחד מהן נמצא אח' גר ואח' נכרי הטבילן לשם עבדות ונזקקו זה לזה הרי כאן גר נכרי ועבד וממזר שחרר שניהם והשיאן זה לזה הרי כאן גר נכרי ועבד וממזר וישראל מאי קמל"ן נכרי הבא על בת ישראל הולד ממזר. ולפי מה דק"ל בפ' החולץ נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אפ"ה אשכחן ה' אומות וכגון שהולידו עוד בן אחד שהוא עבד ושיחרר האדון אותו דה"ל נכרי ועבד ומשוחרר כו' ומשוחרר עם גר חשבינן כשנים דהא בפרק עשר' יוחסין חשיב להו נמי בתרי גרי' ומשוחררי':

י

דין דעבד כמקרקעי דמי ומשועבד לכתובה:

ת"ר יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובה כיצד ישראל לקח עבד ושפחה מן השוק ולהן בן ושחרר את השפחה נשאה ועמד וכתב כל נכסיו לבנה ומת ונפלו הנכסים לפני אותו הבן נמצ' שמוכר הבן את אביו העבד להגבות לאמו כתובתה וקמל"ן דעבד כמקרקעי דמי ומשועבד לכתובה והאידנ' גביא אפי' ממטלטלי כמו שכתבנו בפרק נערה סי' כ"ד:

יא

דין האשה שנתערב ולדה בולד כלתה הגדילו התערובו' ונשאו נשים ומתו אז בני הכלה חולצין ולא מייבמים בני הזקנה חולצין או מייבמים מתו הוודאים אז התערובו' חולצין לבני הזקנה ולא מייבמים ולבני הכלה אחד חולץ בתחילה ואחד מייבם:

מתני' האש' שנתער' ולד' בולד כלת' הגדילו התערובו' ונשאו נשים ומתו בני הכל' חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו ספק אשת אחי אביו בני הזקנ' או חולצין או מייבמין שספק אשת אחיו ואשת בן אחיו מתו הכשרים כלומר הוודאין אז התערובות לבני הזקנה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו ספ' אשת אחי אביו לבני הכלה אחד חולץ בתחילה ואחד מייבם כהנת שנתער' ולד' בולד שפחת' הרי אלו אוכלים בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן פי' כשבאו שניהם יחד אז נוטלין חלק א' אבל לאחד אין נותנים אפי' בא בטענ' ברור' ואמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם עבד אני תנו לי בשביל רבי אפ"ה אין חולקין לו שלא יעלוהו ליוחסין כדלקמן ואינן מטמאין למתים ואינן נושאין נשים בין כשרות בין פסולו' הגדילו התערובות ושחררו זה את זה וכופין אותן לכך אז נושאין נשים ראויו' לכהונה ואינם מטמאין למתי' ואם נטמאו אינן סופגין את הארבעי' ואינן אוכלין בתרומה ואם אכלו אינן משלמין קרן וחומש ואינן חולקין על הגורן אפי' באים שניהם יחד דשמ' אתי לידי תקלה שיאכלוה ומוכרין את התרומה פי' שצריכין להפריש תרומה מכח ספק דכל א' שאין ישראל הוא ולכהנים אינן צריכין ליתן דכל חד אמר אייתי ראי' דלאו כהן הוא מ"ה מוכרין והדמי' שלהן ואינן חולקים בקדשי המקדש ואין נותנין להם קדשים ואין מוציאין שלהם מידיהם פי' הנכון אם חייבי' עולה או חטאת ואשם אין כופין אותן לתת לאנשי משמר להיות עבודו' ועורו' שלהם דכל אמר כהן אני וכהן מקריב בכל שעה שירצה אפי' במשמר של אחר ומ"ה יכול לעשו' אפי' שליח במקומו כמו חולה וזקן וכן איתא בירושלמי ופטורין מן הזרוע ומן הלחיים ומן הקיבה ובכורו אם אינו רוצה ליתן לכהן להקריבו יהא רועה עד שיסתאב ואז יאכלנו במומו ונותנין עליו חומרי כהני' וחומרי ישרא' מפרש תלמוד' מנחותיהם שנקמצת כמנחת ישראל ואינה נאכלת כמנחת כהן שיאכל בליל כיצד יעשה הקומץ קרב

לעצמו והשיריים מתפרדין על בית הדשן כי שני בתים היו אחד היה במזרחו של כבש היו שורפין פסולי המוקדשי' במקו' ששורפי' פסולי המוקדשי' שם היו מתפרדי' היינו נשרפין ודוגמת' בסוט' עד שלא נמחקה המגיל' אמרה איני שותה מגלת' נגנז ומנחת' מתפזרת על בית הדשן וע"כ היינו לשריפה דקחשיב ליה בהדי אותן שמנחותיהן נשרפו' ומ"מ נראה שאינ' נשרפת כמות שהיא במקום אחד אלא מתפזרת ונשרפת:

יב

דין חרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס ועבד ואשה וערל וטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות ולכולהן שולחין לבתיהם חוץ מנושא אשה שאינה הוגנת וטמא ובמקום שחולקי' מעשר שני נותני' לאשה תחילה ות"ח ואשה ת"ח קודם:

ת"ר עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות ואלו הן חרש שוטה וקטן משום דלאו בני דיע' נינהו וטומטום ואנדרוגינוס משום דבריה בפני עצמו הו' והעב' כדי שלא יעלוהו ליוחסין ויאמרו כהן הוא והאשה משום חשדא או גזרינן אטו גרושה וערל וטמא משום דמאיסי ונושא אשה שאינה הוגנת לו משום קנסא עד שיגרשנה וכולם משגרי' להם לבתיהם וה"ה שחולקין להם משאר קדשי הגבול חוץ מנושא אשה שאינה הוגנת לו וטמא שאינו אונס גמור דה"ל למיזהר אבל ערל שולחין לו והרמב"ם כ' שאין שולחין לו והוא נגד התלמוד להדיא ואולי היה לו גירסא אחרת. עוד מסקינן בבריית' העבד והאשה אין חולקין להם כו' ובמקו' שחולקי' מעשר עני נותנין לאשה תחילה משום זילותא אמר רבא מרישא כי הוו אתו גברא ואתתא לדינ' קמאי הוי שרינן תיגרא דגברא ברישא [וכו'] משו' זילותא. ומ"מ ת"ח ואשה ת"ח קודם משום כבוד התורה:

דין מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם הוא בן ט' לראשון או בן ז' לשני היו לה בנים מן הראשון ומן השני חולצין ולא מייבמים וכן הוא להם חולץ ולא מייבם היו לו אחין מן הראשון ואחים מן השני שלא מאות' אם ומתו כולם ולא נשאר רק הוא לבדו אז הוא חולץ ומייבם והם א' חולץ וא' מייבם היה אחד ישראל ואחד כהן נושא אשה הראוי' לכהן: **יג מי** שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן שבעה לאחרון היו לה בנים מן הראשון ומן השני חולצין ולא מייבמין וכן הוא להם חולץ ולא מייבם היו לו אחין מן הראשון ואחין מן השני שלא מאותה האם פי' ומתו כולן ולא נשאר כ"א הוא לבדו אז הו' חולץ ומייבם והם אחד חולץ וא' מייבם היה א' ישראל וא' כהן נושא אשה ראויה לכהן ואין מטמא למתים ואם נטמא אינו סופג את הארבעים ואינו אוכל בתרומה ואם אכל אינו משלם קרן

וחומש ואינו חולק על הגורן ומוכר התרומה והדמים שלו ואינו חולק בקדשי הקדשים ואין נותנין לו את הקדשים ואין מוציאין את שלו מידו ופטור מן הזרוע והלחיים והקיבה ובכורו יהא רועה עד שיסתאב ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים היו שניהם כהנים אונן עליהם והם אוננין עליו הוא אין מטמא להם והם אינן מטמאין עליו הוא אינו יורש אותם אבל הם יורשין אותו ופטור על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה אם לא הכה ולא קלל בבת אחת אלא בזה אחר זה ועולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק אם היו שניהם במשמר אחד ובבית א' נוטל חלק א' והא דעולה במשמרו של זה כו' מפר' תלמודא עלה בע"כ קאמר שאפי' שתי המשפחות כופין אותו להקריב משום פגם משפחה מאחר שהוא ספק משפחות אם לא יראו אותו שיקריב יאמרו פסול הוא:

יד

דין י' כהנים עומדים ופירש א' מהם ובעל משתיקין הולד מדין כהונה ודוקא בזנות אבל בנשואי' לא גזרו:

אמר שמואל י' כהנים עומדים ופירש א' מהם ובעל הולד שתוקי מאי שתיקי אילימא שמשתקין אותו מנכסי אביו פשיטא מי ידעינן אבוה מני אלא שמשתקין אותו מדין כהונה מ"ט אמר קרא והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו וליכא הא דבעינן זרעו מיוחס אחריו דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכי גזרו רבנן בזנות אבל היכא ששניהם בנשואין לא גזור רבנן ובזנות מי גזור רבנן והתנן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה מאי אחר בעלה אילימא אחר מיתת בעלה אימא סיפא והוא אונן עליהם והם אוננין עליו דבשלמא הוא אונן עליהם משכחת לה בנשואין דשני וליקוט עצמו' דקמא אלא הם אוננין עליו היכא משכחת לה קמא הא מית ליה ואלא בגרושה מאי אחר בעלה אחר גט בעלה אימא סיפא הוא אין מטמא להם והן אין מטמאין לו בשלמא הן אין מטמאין לו לחומר' דכל חד וחד דילמא לאו בריה הו' אלא הוא אין מטמ' להם אמאי בשלמא לשני לא מטמ' ליה אלא לראשון ליטמ' ליה ממ"נ אי ברי' הוא שפיר קא מיטמ' ליה ואי בר בתרא הוא שפיר קא מיטמ' לי' דחלל הוא אלא לאו בזנות ומאי אחר בעלה אחר בועלה וקתני סיפא עולה במשמר של זה ושל זה ותיובתא דשמואל אמר רב שמעי' בממאנת ממאנת מי קא ילדה והתני רב ביבי קמיה דר"נ שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות כו' משכחת לה בקידושי טעות וכדרב יהודה משום ר' ישמעאל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקדושיה קדושי טעות שאפי' בנה מורכב על כתיפ' ממאנ' והולכת לה. והרמב"ם הביא המשנה כצורת' בפ' ב' דאיסורי ביאה

וכתב נמי הא דשמואל וכן הטור אחריו ולא אבין דעתו דהא שמואל לא מתרצה אלא כר' ישמעאל כו' ואנו לא ק"ל הכי כדאית' בפ' בא סי' נמנו וגמרו שאין הבת ממאנת אחר שתביא ב' שערות וכ"ש כשבעל וכ"פ הרי"ף והרא"ש אחריו בפ' המדיר וא"כ אם איתא להא דשמואל לא משכחת הא שאין מטמא להם אלא בזנות וא"כ איך עולה במשמרו של זה ושל זה א"ל דמשכחת שבעל נמי על תנאי דכ"ע מודו דלא בעי גט א"כ הוי בזנות דלא קרי נשואין אלא היכא דבעי גט או מיאון. והמ"מ כת' שדעת הרמב"ם דמתוקמא מתני' שפיר במיאון דס"ל שתוכל הקטנה להתעבר ולא למות ותוכל למאן קוד' לידי' שהבני' אינ' כסימני' [אלא] משעת לידי' ולא מפרע כדמוכח בדבריו פ' י"ט דאישו' ולפי דבריו צ"ל הא דמוקי מתני' אליב' דר' ישמעאל לומ' דמילת' דשמואל לטעמי' הו' דאתי אבל מ"מ קשה מאי מקשה תלמודא וקטנה מי מעב' כו' ואדחי דברי רב שמעי' דמוקי מתני' בממאנ' כפשוט' ה"ל למימר דמשכחת שפיר כגון שעוברה ולא מתה וממאנ' קודם לידה ותו ה"ל למימר וא"א שמואל מוקי מתני' לטעמיה כו' ועוד בפ' קמא סי' ה' כתבתי לשם דדברי התו' עיקר דבנים הם כסי' משעת עיבור קאמר וא"כ אם נבא לקיים דברי שמואל צריכין לומר דמתני' אתא כר' ישמעאל ולאו אליבא דהילכת' וא"כ לא משכחת עולה במשמרו של זה ושל זה אלא בנישואין וגירושין ומטמא לאביו הראשון ממ"נ וכן עיקר:

טו

דין כהן שבא על הפנוי' וידוע בודאי שב' עלי' והי' אמר' שנתעבר' ממנו מקודם והוא אינו בפנינו הולד כשר לכהונה והיכ' דלא ידעינן שבא עליה והיא אמרה שמכהן נתעברה אפי' אינ' נחשד' מאחרים אלא מן הכהן אינו כשר לא לכהונה ולא לירושה:

פסק כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סי' י"ו על הכהן שבא על הפנויה אלמנה וילדה ממנו בן נ"ל שכשר לכהונה אע"ג דבפ"ק דכתובו' פריך לר"י דאמ' שלדברי המכשיר בה מכשיר בבתה מדתניא בד"א בעדות אשה בגופה אבל בעדות אשה בבתה הולד שתוקי מאי לאו שתוקי וכשר ומי איכא שתוקי וכשר אין כדשמואל דאמר י' כהנים ופירש א' מהם ובעל הולד שתוקי שמשתקי' אותו מדין כהונה אלמ' אפי' לר"י דמכשיר בבתה מודה שפסול לכל דין כהונה לשמש ע"ג המזבח ולישא כפיו אלא שהוא כשר שאינו פוסל בביאתו י"ל דה"מ היכ' שאין הבועל לפנינו דבהכי איירי פלוגת' דר"ג ור' יהושע כדמשמע הת' גבי עובדא דארוס וארוסתו וכ"ש לענין זרעו מיוחס אחריו דאינו אלא מעלה כיון דשניה' מודים קרינן ביה זרעו מיוחס אחריו ואין לומר דאפקר' נפשה גבי עלמא דלא ק"ל כאביי דאמר בשלהי אלמנה לכ"ג מיגו דאפקרה נפשה לגבי ארוסה אפקרה נפשה לגבי עלמא ואע"ג דאמרינן בפ' החולץ הכל מודי' בבא על חייבי כריתות

שהולד פגום וסת' פנויות בזמן הזה בחזקת נדות הן דהוא מחייבי כריתות דהא אפסק' התם הילכת' כר' אבין דאמר מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה ע"כ תוכן דבריו ומהרר"י קאר"ו הביאו אבל קיצור דבריו שכתב דהא דלא ק"ל הילכת' כאביי כו' דאמר מיגו דאפקר' נפשה לגבי ארוס כו' שיש קצת להשיב ולומ' דניהו דלא ק"ל גבי ארוס' כאביי לפי שהיא בחזקת אשת איש לכ"ע אבל גבי פנויה שהיא לכ"ע כשרה א"כ היא בחזק' זונה וכשם שזינת' מזה כך זינתה מאחר (ועוד יש להשיב דשמא לענין איסור כהונ' שאני דמעל' עשו ביוחסין כהונ' כדאשכחן בפ"ק דכתובו') אבל האמת שמסקינן לשם להדיא סי' י' דאפי' גבי פנויה לענין כהונה, לא אמרינן היכא דוודאי בא עליה כשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחר אליבא דרב' דפליג על אביי ללישנא קמ' וללישנ' בתרא אפי' היכא שנחשד' נמי מאחרי' פי' שיצא עליה קול רינון דהיינו ש"ר בעלמא אלא שהמגיד משנה כתב שהרמב"ם פסק לשם כלישנא קמא ולא מלאני לבי להקל לכתחיל' לענין כהונה כאשר כתבתי לשם. ונראה בעיני מה שכת' הרא"ש דלעיל מאחר דשניהם מודי' כו' דכשר לכהונה לאו דוק' דמודי' אלא דהיכא שידוע שבא עליה אפי' לא נתעברה מאותו ביאה אלא שהיא אומר' שממנו נתעברה מקודם והוא אינו לפנינו אזי כשר הולד לכהונה ואפשר אם אף אותה לא בדקוה אפ"ה כשר מאחר שזה בא עליה בודאי ואינה נחשדת מאחרי' גם העיבור תלינן ביה אבל היכא שאינו ידוע שבא עליה אלא שהיא אמרה שמכהן הוא אפילו אינה נחשדת מן אחרי' אלא מן הכהן אינו כשר לא לכהונה ולא לירושה ואמרינן כשם שזינתה כו' וכן פסק הריטב"א לעיל בפרק אלמנה לכ"ג סי' י"א:

פרק שנים עשר

א

דין דחליצה צריך ג' דיינים אפי' הדיוטו' וצריך שידעו להקרות ליבם וליבמ' הפסוקי' וצריך שיהיו כשרי' ובארנו דאם א' מדייני' סומא באחת מעיניו לכתחלה לא ישבו לחליצה ואפי' אם עבר וחלץ אם היב' לפנינו צריך לחזור ולחלוץ אבל אם היבם רחוק או אם כבר נשאת בחליצה זו אין להקפיד:

מצות חליצה כו' דיינים שיודעי' להקרות ליב' לא חפצתי לקחת וליבמה לא אבה יבמי מאן יבמי להקים וגו' וכתב הרשב"ם שאם נמצאו עמי הארץ שאינם יודעים להקרות החליצה כשירה וכן כתב הטור והיינו משום דבדיעבד הקריאה אינה מעכבת ובלבד שיהיו ראויין להקרות לאפוקי אלמים וחרשים ואפי' הן הדיוטות רק שיהיו כשרים

וכתב התו' שאפי' אינן בקיאין בשאר דברים שרי מאחר שבקיאים בקריאה וטעמא מפני ששאר דברים אם לא יעשו בטוב יוכלו לשאול לבקיאים ע"כ אבל בנימוקי יוסף כתב בשם מפרשים דלא קרי להו הדיוטות אלא משום דלא בעי סמוכין אבל צריכין שידעו הלכות חליצה וקריאה ע"כ. ומסיק תנינא להא דתנו רבנן מצות חליצה כו' שיודעים להקרות כעין דיינים ר' יודא אומר בחמשה אמר רבא אמר רב נחמן הלכה מצות חליצה כו' משום דסתם לן תנא ברישׁ סנהדרין סתמא במקום מחלוקת דתנן סמיכו' זקני' ועגלה ערופה כו' דברי ר"י ר' יודא או' בחמש' החליצ' והמיאונו כו' ולא פליג ר' יודא ש"מ דהדר ביה ר' יודא. בסוגי' מפרש מאי טעמא דת"ק דכתיב ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים זקני' שני' ואין ב"ד שקול הרי כאן ג' ור' יודא כתיב נמי וקראו לו זקני עירו הרי כאן ד' ואין ב"ד שקול הרי כאן ה' ות"ק זקני מאי עביד לרבויי אפי' זקני הדיוטות ור' יודא הדיוט' מנ"ל נפקא מלעיני דאמ' מר פרט לסומ' ומדאצטריך למעוטי סומ' ש"מ דלא בעינן דייני' סנהדרין דאי סנהדרין פשיט' דפסולין ולמה למעוטי סומ' הא תני רב יוסף כשם שב"ד מנוקי' בצדק כמו כן מנוקי' מכל מום שנאמר על הסנהדרין כולך יפה רעיתי ומום אין בך ות"ק לעיני מאי עביד מבעי ליה לכדרבא דאמר צריכי הדייני' לראות הרוק שיצא מפיה ור' יודא הא מבעי ליה לעיני לכדרבא אין ה"נ אלא הדיוטו' מנ"ל נפקא ליה מדוכת' אחריתי כו' וכתב ר"ת מדהדר ביה ר' יודא ש"מ דסומא באחת מעיניו כשר לחליצה כיון דלא ממעטינן מלעיני וסגי באחת מעיניו ויכול לראות הרוק מפי היבמ' ע"כ ותימ' לי אמאי תלה דבריו במאי דהדר ביה ר' יודא מדינו הלא מסקי' להדיא דאפי' ר' יודא גופ' לא דרישׁ במסקנ' לעיני כמו ת"ק ומוקי לכדר' ולענין פסק הלכה נראה אף שהא"ז הסכי' עמו וכתב להדיא דכשר וכן יראה מדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש מדלא הזכירו זה מסתמ' כשר סומא באחת מעיניו כשאר דיני ממונות אבל בספר אבי"ה כתב וז"ל ולא יהיו סומי' אפי' באחת מעיניהם דלעיני הזקני' כתיב והכי איתא בירושלמי ומיהו באחת מעיניו לא הוזכר שם ור"ת מכשי' באחת מעיניו לחליצה עכ"ל, והנה מה שכ' בירושלמי לא הוזכר אחת מעיניו אין חשש בזה דע"כ באחת מעיניו איירי דאי בשתי עיניו לא איצטריך למעוטי דלא גרע מדיני ממונו' דפסול סומא בשתי עיניו כאשר כתב הרי"ף בפרק אחד דיני ממונו' והרמב"ם בהלכות סנהדרין אף שהתוס' כתבו בפרק בא סי' דאפי' סומא בשתי עיניו כשר לדין אף ששנינו כל הכשר לדין כשר להעיד וסומא בשתי עיניו פסול להעיד האי משנה אוקמינ' כר"מ דמקיש ריבים לנגעים ופוסל סומא אפי' באחת מעיניו אבל לרבנן דלא מקשינן סברי אפי' בשתי עיניו כשר כהאי סומא דהוי בשבבותי' דר' יוחנן דדאין דינא מ"מ נראה דברי הרי"ף עיקר וכן דעת הרא"ש בפ' אחד

דיני ממונות וכן דעת הר"ן והוא מסתבר דלא פסקינן כרבנן אלא במה דלא מקשינן ריבי' לנגעים וסיפא דמתני' דיש שכשר להעיד ואינו כשר לדין לאתויי סומא באחת מעיניו מוקמינן כר"מ דמצינו נמי ששונא ואוהב שכשרי' להעיד ופסולי' לדין אבל רישא דכל הכשר לדין כשר להעיד הא פסול להעיד אינו כשר לדין אתי' ככ"ע ועוד וק"ו דלא גרע דין מעדות מה במקום שכשר להעיד כגון אוהב ושונא פסול לדין סומא דפסול להעיד ק"ו דפסול לדין וכן פסק הטור כל שפסול להעיד פסול לדין א"כ בע"כ הא דממעטינן מעיני אפי' סומא באח' מעיניו איירי כאשר יראה מדעת ר"ת גופי' והר"ן שכתב בפ' אח' דיני ממונות סומא בשתי עיניו פסול לדין והכי משמע בפרק מצות חליצה דמסיק מדממעט מלעינו פרט לסומא ש"מ דלא בעינן סנהדרין כו' ואי ס"ד סומ' בב' עיניו כשר בדיני ממונות הא איצטרי' שפיר למיפסל סומ' בחליצה והדיוטות מנ"ל דילמא סנהדרין לא בעינן אבל מומחין בעי אבל אי פסילי סומא בשתי עיניו בדיני ממונות לא איצטריך לעיני אלא לאכשורי הדיוטות עכ"ל א"כ מדבריו משמע דלא ממעטינן מלעיני אלא סומא בשתי עיניו ולא נהיר' דבריו כלל חדא דזה לא יתכן אלא לרב' דאמר דבר תורה כל דיני ממונות בעי' ג' מומחין אלא משום נעילת דלת הקילו אבל לרב אחא ואידך אמוראי דלא בעי בכל ד"מ ג' מומחי' א"כ אפי' תאמר כשרים הדיוטות עדיין קשה לעיני ל"ל דלא גרע מדיני ממונות דפסילי סומי' וא"כ מלעיני לא משמע מידי ועוד מאי דייק (דילמא לעולם סנהדרין לא בעי מומחי') דאי ס"ד סומי' כשרי' בדיני ממונות כו' דילמא לעולם סנהדרין לא בעי מומחי' בעי ולעיני בעינן למעוטי סומי' כו' ומה ראיה איכא דהלא אפי' בדיני ממונות נמי פסולין סומי' מ"מ בענין לעיני למעוטי סומ' ולא למעוטי סומא בב' עיניו דודאי לא בעי קרא אלא בע"כ למעוטי סומא באחת מעיניו קאתי קרא ועוד קשה לדבריו אמאי מסיק סוגיא דאי ס"ד סנהדרין בעי לפי דבריו היה לו לומר דאוסר מומחי' בעי לא גרע מדיני ממונות ולא צריך לאתויי הא דרב יוסף כשם שב"ד מנוקי' כו' אלא אגב חורפא לא דק כי תלמוד ס"ל דאי לאו הכי דכשרים הדיוטו' שיודעי' להקרו' א"כ ממיל' בעי כעין סנהדרין דאי לא בעי כעין סנהדרין מומחי' ל"ל הא לא צריכין להיות נושאין ונושאי' בשו' דין אי לא דבעי קרא חשיבותא כעין סנהד' שיפקיעו איסור יבמה לשוק אבל בהא דגמירי לא תלוי מידי כמו שפי' נמי התוס' שאם יבא איזה ספיקא להם יכולי' לשאול למומחי' וא"כ דייק שפיר מהא דרב יוסף נפקא אפי' סומא באח' מעיניו ולעיני ל"ל ועוד תדע דע"כ מהא דלעיני אפי' באחת מעיניו קא ממעט דאי לא תימא כן מאי דייק דילמא לעולם סנהדרין בעי והא אפי' בא' מעיניו פסול מ"ה כתב לעיני דהשת' בע"כ מוכרח לומר דבאחת מעיניו כשר וא"כ ה"א אפי' סומא בשתי עיניו כשר מ"ה

בעי לעיני לגופ' דפסול ומנין לאצטריכא המדאצטריך על הדיוטות נעשה המדאצטריך מיניה וביה ודוק אלא ש"מ דלעיני אפי' א' מעיניו קממעט ואין להקשות מהא דאמרי' בפ' בא סי' דמקשינן ריבים לנגעים מה נגעים אפי' בא' מעיניו אינו רואה דכתיב לכל מראה עיני הכהן כו' ומשמע אי לא דכתיב לכל מראה מעיני לחוד לא הוי ממעטינן סומא באחת מעיניו וכ"מ מרש"י לק"מ דהתם מראה עיני לגופה דקרא קאתי שהכל תלוי בראיות הכהן מ"ה אי לא כל לא הוי ממעטינן סומא בא' מעיניו אבל הכא דלעיני מיותר הוא מדכתיב ועלת' יבמתו השערה אל הזקנים וגו' ואח"כ כתיב ונגשה יבמתו לעיני הזקני' למה לי דלפני זקנים הוא והם יראו ויתקנו הכל וממילא סומא בשתי עיניו פסול אלא ע"כ למעוטי סומא בא' מעיניו בא ועוד דסומא בשתי עיניו לא גרע מד"מ דפסיל לדון משום שפסול להעיד כדפריך לעיל אלא ע"כ לסומ' באחת מעיניו בא ואף דמוקי תלמוד' לכדרבא דאמר צריכי' הדייני' למחזי רוקא מפומ' דיבמה לא בא למעוטי דלא אתי למעוט' סומ' אלא ה"ק ליכ' למידק מיני' הדיוטו' מדאצטריך למעוטי סימ' דדילמ' לכדרבא לחודה הוא דאתי אבל לפי האמת שפיר ממעטינן לסומ' דאין מקר' יוצ' מידי פשוטו ומ"מ אף הא דרבא נשמע מיני' דשקולי' הם ויבואו שניה' כמו שפי' התו' בהאי פירק' לקמן ולפ"ז אף רבנן יכולין שפי' למידרש מלעיני דאמ' מר משמע הילכת' פסיק' כמו ואנו ק"ל וא"כ איך יתכן שיאמר אח"כ אלא כדרבא הו' דאתי כו' א"כ הא דאמר מר מאי נעביד ביה אלא כדפרישי' דבודאי מאי דאמר מר כו' וכל דבריו קיימין אלא שלא תוכל למידק מיניה הדיוטו' וממיל' נתבטלו דברי ר"ת דפס' דכשר משום דהדר ביה ר' יודא מדבריו הלא ל"פ רבנן עליה בזה ואינו תלוי במחלקותיו ואם הדר בי' הדר מדרש דבישרא' כו' ועו' נרא' להחמי' מאחר שמצינו שר"מ פוסל אפי' בד"מ סומא בא' מעיניו למה נקיל באיסור ערוה ועוד אפי' רבנן מסתמא מודים בזה מאחר שדומה לנגעים דחליצ' ג"כ פסולה בלילה א"כ אין להקל כלל ע"כ נראה דברי ראבי"ה עיקר שחלק על ר"ת וכן נמצא בתשו' מהר"ר משה מינ"ץ שכתב להחמיר וכ' שיכול להשיב כ"ד ולסדר להם כל דבר. הלכך נראה בעיני דלכתחלה לא ישב בחליצה ואי עביד צריכה חלי' אחרית' היכ' שהיבם לפנינו אבל היכא דנשאת כבר או שהיבם הלך למרחקים בהאי חליצה כדאי הוא ר"ת וסייעתו לסמוך עליו בשעת הדחק:

ב

דין דצריך לקבוע מקום מערב בין מנחה למערב ולמחר יחלצו אבל לא יקבעו קודם מנחה ולא אחר מעריב שהוא ליל' וכשרוצין לחלוץ ביום א' יקבעו מקום ביום ו' לאחר מנחה קודם ברכו אבל לא יקבעו בשבת וצריכין לקבוע ולישב שם מעט והקביעות

מקום יהיה בעזרת בה"כ ולכתחילה משום פרסומי מילתא צריך עוד שנים ואותן השנים ג"כ צריכין לקבוע מקום וישבו קצת רחוק מן הג' מן הצד ואם אירע מקרה שלא קבעו מקום כלל וחלצו כשרה אבל לא שיקבעו מקום במקום זה ויחלצו במקום אחר כלל והיכא דאיכא שעת הדחק יכול לקבוע מקום אפי' באותו יום שיחלצו והיכא דאירע עיכובא בחליצה שלא חלצו באותו יום אז בטל גם הקביעות וצריך לחזור ולקבוע מקום ובארנו דלמחר כשיחלצו יקבצו עד שיהיה עשרה בין כולם:

אמר רבא צריכי דייני למיקבעי דוכתא דכתיב ועלתה יבמתו השערה משמע מקום המזומן לכך רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי עובדא בחמשה ופריך והא ר' יודא הדר ביה לפרסומי מילתא פי' שהכל ידעי שהיא חלוצה ולא לינסבא לכהן א"ר כהנא הוה קאימנא קמי' דרב יודא אמר לי תא סק לזירוזא דקני לאיצטרופי בי חמשה כדי לפרסומי מילתא פירש"י זירזא דקני חבילה של קנים והלכו לישב שם לשם חליצה זו עכ"ל וזה לשון הרמב"ם צריכי הדייני לקבוע מקום שישבו בו ואח"כ תחלוץ לפניהם לא נועדו ולא קבעו מקו' אלא נקר' המקר' והקרו הוא והיא לפניהם וחלצו חליצה כשירה ודבר ברור הוא דקביע' מקום אינו מעכב מ"מ נראה שאם קבעו מקום ובעת החליצה הלכו למקום אחר גרע מאלו לא קבעו מקום ומסתפינ' שצריכה חליצה אחרת דהוי כחליצה פסולה והאי קביע' מקום משמע סתמא בתלמוד' שעה מועטת קודם שחלצו כדמשמע נמי מן הרמב"ם ואבי העזרי כתב רבותי אמרו בההוא יומא ואני ראיתי לאבא מורי שקבע מקו' בערב ביום שלפניו וכל הפוסקים הראשונים והאחרונים לא הזכירו קביעת מקום מבערב זולתו רק שהטור הביא דבריו ובסדר חליצה שהבי' בסוף לא הזכיר אלא קביעות מקום סתם ומנהיגי הדור אשר לפנינו נהגו כראבי"ה דהיינו הגאוני' מהרר"י לוי כת' שמתחילה בירר אליו שנים שהיו יחד ג' דייני' והלכו לב"ה בשעת מנחה וקבעו להם מקום ואמרו במקום הזה נחלץ למחר וישבו שם זמן מועט בשחר כשיצאו מב"ה אמר לשני חביריו הדייני' שקבעו מקו' מאתמול לברר עוד ב' להיות עדים והג' ישבו על מקום שקבעו אתמול ואות' השנים ישבו על האצטבא מן הצד קצת רחוק מהם ע"כ (וכ' בהגהות מרדכי שיאמרו ג' הדיינים אל השנים נלך ונשב במקום פלוני ומהר"י ברונא כ' דלאו דוקא שכולם יאמרו אלא החכם שבהם וכ"מ בגמ' דא' רב פפא לרבא תא סק לזירוז' כו' ולא אשכחן שהם אמרו כלום עכ"ל) ומהר"י ברונא כתב שהמנהג לקבוע מקום בין מנחה למעריב וכן ראיתי מרבותי אפי' בלילה יכול לקבוע לו מקום שאין כאן משום תחילת דין אלא כאלו בונה מקו' שיהא מזומן לב"ד עכ"ל. ובתשו' בשם הגדולים מצאתי שהשיב גדול בדורו וז"ל על החליצה שקבעו מקו' באותו יום דבר פשוט

הוא שמותר לכתחילה לעשות כן בלא אונס כאשר כ' הרי"ף וז"ל סדר החליצה ברישא צריכ' ב"ד למיקבע דוכתא ביממא עכ"ל ומ"ש ראבי"ה רבותינו אמרו ביממא ואני ראיתי א"ו שקבע בערב היום שלפניו נראה שבא לאשמעינן שאף זה מועיל שלא תאמר דוקא באותו היום בעי אבל גם הוא מודה דביממא עדיף טפי דמאיזה טעם יהא עדיף ערב יום שלפניו מבאותו יום עצמו אין בזה לא טעם ולא סברי עכ"ל ולא נהירא דבריו כלל שראבי"ה הביא דברי אביו שמועיל אף מבערב כי אין לשונו מובן כן ואין הדעת סובלתו והא לך מ"ש מהר"י בת"ה סי' רכ"א וז"ל שאלה הא' דכ' בהג"ה במיימון ראבי"ה רא' את אביו שקבע מקו' לחליצ' בערב היום שלפניו אי קאמר דוק' מערב לשחרית שלאחריו או נימ' ה"ה משחרית לערב באותו יום עצמו נמי מהני תשוב' יראה דיש לנו לומר דוקא הוא מערב יום שלפני החליצה ואע"ג דנמצא כתוב על שם א' מהגדולים דה"ה משחרית לערב נמי מהני אין נראה דבפ"ק דסנהדרין תנינן אין מעברין את השנה אלא במזומנים להו פירש"י במזומנים שזימן הנשיא לכך מבערב מדפרש"י מבערב ולא פי' שזימן סתם הנשיא לכך מתי שזימנם משמע לכל מידי דבעי הזמנה והכנה בכי ה"ג ולמידי דבעי ב"ד בעינן מערב לא באותו יום וה"ה לקביעות מקום לחליצה ואפילו את"ל דלא מצינו למילף מהם מ"מ אמאי נעביד דברי הגאון לאו דוקא כיון דאשכחן בעלמא הזמנה דבעי מערב ולא באותו היום דאין הלשון משמע כלל דנקט רש"י ערב למעוטי שחרית דקודם יום שמעברין משום דמופלג טפי אבל באותו יום עצמו כל מאי דקריב טפי ש"ד דא"כ הל"ל מערב יום שלפניו וקל להבין מ"מ נראה דאע"ג דנקט ראבי"ה האי לישנא איהו לא אתי לאפוקי מופלג מלפניו אלא לאפוקי סמוך כדמשמע מדברי ראבי"ה וא"כ אם רוצין לחלוץ בא' בשבת נרא' דלא שרי לקבוע מקום בשבת בערב משום דמחזי כמתקן הואיל ומכשירו' למצוה וכה"ג אשכחן כמה גזירו' בשבת ויוכל לקבוע בע"ש ולא חיישינן אם הוא מופלג טפי מבערב אחד אפי' אי חיישינן בעלמא הכא בשב' דא"א לא חשוב מופלג עכ"ל מדבריו ירא' שהחמי' כראבי"ה דהא דחק נפשיה לקבוע בע"ש ומכאן יראה להדיא שתלמידו מהר"י ברונא טעה שכ' אף בלילה מותר דהוי כאילו בונ' מקום מזומן לבד דא"כ למה לא קבעינן במ"ש אלא נראה כתחילת דין דהא אמרי לישב כאן ולחלוץ ומ"ה נראה מ"ש הרי"ף וצריכא למיקבע דוכתא ביממ' לאפוקי לילה קאמ' ולא כמו שהבין החכם הנז' בתשובתו ומשום ה"ט ה"ל לגאון לאסו' נמי למיקב' דוכת' במנחה בשבת ולא מטעם דבונ' אפשר שסבר דלא גזרו חכמים שאסור לדון בשבת אלא משום שמא יכתוב וגבי תחילת דין כה"ג ובמקו' מצו' לא ה"ל למיס' לולי טעמ' דמתקן. והנ' מה שהבי' הגאו' ראי' מעיבור השנה וכתב אפי' את"ל שיש לחלק אדרבה נראה דק"ו איכא מה הת' דלא

צריכ' קביעות דוכתא אלא הזמנה בעלמא אפ"ה בעי בערב ק"ו היכ' דבעי קביעת דוכת' ולא סגי בהזמנ' ק"ו שבעי הזמנה ויעוד מבערב ועוד התם לא כתיב' קרא והכ' כתיב השערה ואף שכתב מהר"י ברונ' מא"ז משמע דאפי' הליכה לא בעי בקביעת דוכתא אלא באמירה בעלמא נלך לשם ונחלוץ סגי אכן נכון לעשות מעשה שתהא מוכח לשם חליצה עכ"ל ולי נראה שלא מוכח מא"ז כך שהרי כתב צריכה לקבוע מקום לחליצה לשם חליצה ואח"כ יאמרו נלך למקום פלוני כדי לחלוץ שם ע"כ ומדכת' ואח"כ יאמרו משמע להדיא דלא בשע' קביע' מקום קאמר אלא בעת החליצה קאמר שיאמרו הדיינים נלך למקום פלוני ונקבע ונחלוץ וכן נראה מה שכתב בס"ת ובסמ"ק יאמרו נלכה למקום פלוני דכתיב השערה וילכו וישבו שם ויעמדו היבם והיבמה כו' לאו דבאמירה לחוד סגי אלא קמ"ל דאף בשרוצים לחלוץ צריכ' לומר נלכו למקום פלונו שקבענו ויליף שפיר מקרא דכתיב ועלתה יבמתו השערה כלו' בשעת עלייתם לחליצה יאמרו נלך למקום המזומן דהיינו השערה ומקביעות מקום לא מדבר א"כ בעת קביעת מקום יאמרו נלכה למקום פלוני וכן יראה מלישנ' דגמר' לעיל תא סק לזירזא דקני כו' שפירש"י דאקביעת מקום קאי ומוכרחני לפר' כן דאי אפשר דסגי בלא קביעת מקום מדאמר צריכ' למקבע דוכתא ולא אמר צריכה ליעודי דוכתא או צריכה הזמנ' כדאמ' גבי עיבור השנה והתם נמי הזמנ' למקו' קבעי כמ"ש הרמב"ם וז"ל אין מעברי' השנה אלא במזומן כיצד יאמר ראש הדייני' לפלוני ופלוני מן הסנהדרין היו מזומנים למקו' פלוני ע"כ ואי בחליצה נמי הוי סגי כה"ג ה"ל לומר נמי כה"ג כהאי לישנא וגם לא מצינו בתלמוד לישנא דקביעות אהזמנה לחוד א"ל הניכר היינו מעשה וגם נראה כן מדברי הגאון מהרא"י דאסו' בשבת משום דמחזי כמתקן וכו' ואי הוה סגי בדיבור לחוד לא מצינו בדיבור אחד שיהא חשוב כמתקן ובונ' ובפרט כהאי גוונא לא נתקן עדיין מידי. ונחזור לענין א"כ שפיר נילף ק"ו דבעי קביעות דוכת' מבערב והא דבעי התם ז' מומחי' והכ' ג' הדיוטו' אינו פירכ' דהכא לא צריכ' אלא להקרות ולא עומק משא ומתן אבל מאי דאף הוא מודה לרש"י שצריך הזמנה מבערב מ"מ נראה דבעי הזמנה הוא חשיבו' מקום ויעוד לב"ד ומזה נילף ק"ו מקום אף שהרמב"ם לא כתב גבי עיבור שצריך הזמנה מבערב כדמוכח מעוברת דרשב"ג שאמר השכימו לי לעלי' כו' השכים ומצא כו' משמע שבערב לפניו אמר והזמינ' לכך וזו אין צריך פנים דבלילה אי אפשר דהתחלה שבערב לעיבור הוא ואין מעברין בלילה כמו שכתבתי לומר גבי חליצה ואף שמצא' בתשובת בשם מהרר"י הזקן מוי' שקבע מקום בשחרית קודם אכילה ולאחר אכיל' חלק מ"מ אין לסמו' ע"ז דאפשר שעת הדחק היה דהא מהרי"ל תלמידו לא נהג כן שכ' והיכא שאירע עיכובי' בחליצ' שלא חלצו באותו

יום בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע פעם שני' וכן ג' או ד' פעמים וכן כתב מהר"י ברונה שראה מרבותיו, וכן ראיתי בסיפרי שמקום החליצ' צריך להיות בגובה העיר וכן איתא בס"ת וז"ל ובספרי תנינ' ועלתה יבמתו צריך שילכה בגובה העיר לחלוץ וכדאמר רב יודא תא סק לזירזא דקני לחלוץ וכן בא"ז ועכשיו לא נהגו כן ואפשר משום שרוב הפוסקים המצוי' עתה והולכי' אחריה' לא הביאו דבר זה. ונראה בעיני הא דמצריך קרא עלייה לב"ד היינו במקום פירסו' שיהיו עוברי' ושבים דומה להא דאמרינן במסכת נדה בפרק כל היד המושיב שכת' במרומי קרת שמפסיקין אותו עוברים ושבים (וכן כתב בהגהות מרדכי להדיא וז"ל בגובה של עיר כלו' במקום מפורסם עכ"ל) ואנו נוהגין בב"ה שהוא מקו' גובה ופירסום של עיר אבל מה שכתב הא"ז צריך להיו' בזקני העיר יפה כתב דמקרא מלא הוא ומ"מ אין זקן אלא מי שקנה חכמה ות"ת כנגד כולם הילכך צריך להזמי' ולקבוע מקום בעזרה שלפני ב"ה או בבית המדרש בין מנחה למערב ולא קודם מנח' דלא הוה ערב שלפניו והוא מופלג ולא עבדינן היכא דאפש' ולא אחר מעריב דהוי לילה ואסור לקבוע בלילה והחליצה דהוי באחד בשבת קבעינן ביום ששי קודם ברכו ואי לא קבעו מקום כלל החליצה כשרה והיכא דאיכא שעת הדחק אפי' באותו היום קבעינן ולמחר כשיחלוצו מקבצין עד שיהיו עשרה עם הכל שרואים החליצה והוא נכון לכתחלה לדקדק בכך כדאיתא בספר ראבי"ה וכן מצאתי בתשובה:

ג

דין דלכתחלה כל החמשה צריכין לקבוע מקום מערב וצריך שלא יהא בכל ה' שום פסול וקורבה חוץ מנשואי ב' בנות אחין דבג' הדיינים פסול מפני מראית עין ובב' הנוספי' כשרי' וב' בג' אפי' בג' הדייני' כשרים וראשון בג' אינו כשר אפי' בב' הנוספי' ובארנו דהיכא שהלכה פסוקה נגדך לא יחמיר על עצמו:

רב שמואל בר יודא הוי קאי קמיה דרב יהודא א"ל תא סק לזירז' דקני לאיצטרופי בי חמש' לפרסומי מילת' א"ל תנינא בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של עכו"ם ואנא גר אנא פי' דהוא ואביו נתגיירו הילכך פסילנא לחליצה. כת' הגאון מהרי"א בת"ה סי', ר"ם דיש לחוש בודאי בהני שנים שמוסיפין למלויי בהו חמשה שלא יהיו קרובי' או פסולי' אע"ג דכתב בא"ז בהדיא דאין קפידא בשנים דנוספי' אם אינן כשרי' לחליצה בהג"ה במיימין לא כתב הכי אלא כת' וצריך לדקד' בהני חמשה שיהיו כשרין לדין ובהג"ה שנייה כתב וראיתי שהג' היו נמשכין מן השנים המצטרפין להיכרא וכן שאר הבאים למחזי דלפעמים הם קרובים ולכך יושבי' מרחוק כו' הא קמן דבשאר הבאי' מצריך לישב מרחוק משום חשש קורבה והשנים המוסיפין מצריכין רק שיהא נמשכין להכירא אבל

משום קורבה לא חייש משום דודאי צריכין שיהיו ג"כ כשרים ובספר התרומה כתב וז"ל הילכך צריך חמשה מבוררי' לפרסומי מילתא שלא יהיו קרובים זה לזה ונראה דהרבה יש לתמוה על דברי א"ז דבפרק מצות חליצה גרסינן אמר רב שמואל בר יהודא הוי קאימנא קמיה דרב יודא ואמר לי תא סק לזירזיא דקני למלויי ביה חמשה אמרינן לי' תניני בישרא' בב"ד של ישרא' ולא בב"ד של גרים ואנא גר אנא כו' הרי מוכח בהדיא דגר שפסול לחליצה פסול אפי' לשני' הנוספי' וה"ה שאר פסול דמ"ש ואדרבה כ"ש הוא דהא דמוספין שני' לפרסומי מילתא היינו משום שיעידו שהיא חלוצה ופסול' לכהן ושרי לשוק מצד זה היה להכשיר גר טפי משאר קרוב או פסול דגר כשר הוא לעדות וא"כ הואיל וגר פסול לשנים הנוספי' כל שכן שאר פסולי' והא שכתב הרמב"ם והסמ"ג שנים הנוספין אפי' הן עמי הארץ לאו דוקא עמי הארץ שפסולין לעדות כו' אלא שאינם יודעי' להקרו' ואינם חשודי' בעבירה דכה"ג כשר לעדות כדאי' באשר"י פרק אלו עוברין והא דצריכין להיות נמשכין מן השלשה היינו משום שלא יטעו לומר חליצה בחמשה כר' יודא ואתי למשרי חליצ' כו' לכהן אמנם נראה דלא צריכא למיקבע דוכתא ע"כ. והנה מה שתמה על הא"ז מסתמא לא היה לו פירוש ר' ניסן שכתב וז"ל כת' הרמב"ם אפי' הם עמי הארץ מצטרפין למלויי חמשה ונראין דברי' דסומי' פסולין וראיה לדבר מרב שמואל בר יודא דפסיל ליה משום גר אע"ג דלמלויי בעלמא הוא וכתב הריטב"א ז"ל וז"ל מיהו נראה שאם הזמינו והקצו שלשה לב"ד בפי' וקראו האחרים למלויי בעלמא אפי' גרים כשרים והכא לא היה כבודו של ר' יודא להקצותו מן הב"ד ומכל החמשה היו עושין חיבור א' מפני כבודו וא"כ נמצא דברי הא"ז מכוונים וכן מצאתי בתשובה בשם מהר"י שלו' שלא חש על השני' משום קורב' והיינו דפס' להקל בהא דא"ז ומ"מ לא נ"ל דברי הריטב"א לפי דברי הראב"י שכת' הב' צריכי' להיות נמשכין מן הג' ובודאי לא יכול לעשות חבור א' מפני החשש דהא בימי התלמו' גזרו ע"ז וכיוצא בו כדלק' גבי האי שרקק' קוד' שחלצ' כו' ומ"ה כ' מהר"י ברונא שרגילין להושיב הג' על ספסל א' והב' על ספסל אחר וכן אי' בראבי"ה להדי' שכל אותם החמשה יהיו כשרים לא בגרים ולא בשאר פסולי' ולא בקורבה זה לזה לא ליבם ולא ליבמה וכ"נ כל שפסול בשלש' פסול באותם שנים כל שהוא חששא מדאורייתא לאפוקי נשואין שתי בנות אחין דהוא מפני חשש בעלמ' שרי באותן שנים אבל שני בשלישי כשר אפי' בהשלשה ולא כמו שכתב מהר"י ברונ' קבלה בשם רבו הגאון מהרר"י הנ"ל כל היכא דאיכ' חד. מ"ד דפוסל או אוס' לא עבדינן עובדא כנגדו להתיר לכתחילה ושלישי בשני פסל ר"א בפרק זה בורר והבי' ראי' לדבריו מהא דאמרי' פ' המגר' אתקין רב' בגיטין כו' עד מן יומא דנן ולעלם

מן יומא דנן לאפוקי מר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו פי' רש"י דלר' יוסי אין צריך לכתוב מהיום בגט דשכיב מרע ולא הוי כגט לאחר מיתה ואע"ג דק"ל כר' יוסי בעינן לאפוקי נפשיה מפלוגתא שיצא הדב' בהית' ולא יצא שום פסול במשפחת ישראל ולעולם לאפוקי מדבעי' מיניה רבא מרב שמן פרש"י היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו ופשיט ליה כיון דפסקה פסק' מיניה היום לגמרי אצל כל אדם פסק' לעול' ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הילכך אין תנאי זה כלום אפ"ה תיקן שלא נעבוד הכי שלא להוציא לעז על, הגט עכ"ל אבל לא יראה בעיני ואדרבה מראייתו שהביא יראה איפכא דאין להחמיר אלא גבי גיטין ולא בע"א מדפרש"י ולא יצא שום פסול כו' או שלא יצא לעז כו' תיפוק לי' שמחמי' היה ולא רצה להקל ולעשות מעשה כנגד האוסרים אלא ש"מ דלית קפידא אלא מפני רינון העולם ודוקא גבי גיטין דאיכא חשש ממזרות שהוא פסול שאינו חוזר להכשרו ואדרבה מפ"ק דברכו' יראה היכא שהלכה פסוקה לא יחמיר על עצמו וראיה מר"ט שהחמיר על עצמו כב"ש ואמרו לו כדי היית לחוב בעצמך מפני שעברת על ב"ה ואף שב"ה מודי' נמי לב"ש אלא שאין מחמירין ואף שיש לחלק דהתם ב"ק מסייע לב"ה מ"ה זה חייב בעצמו מ"מ נראה שאין זה מדת חסידות לב"ה היכא דמחמיר נגד הלכה פסוק' ומ"מ נראה ראשון בשלישי אין להקל אפי' באותן שני' מאח' שתו' ור"ת פוסלין פסול דאוריית' והסמ"ג כת' שאין להקל בדבר. ועוד ק"ל על קבלתו שקיבל מהרא"י הוא איהו גופא כת' בתשוב' דלעיל דנשואין שתי בנות אחי' או אשה ובת אחות' פסולי' משום חשש שכתב המרדכי ריינס תיפוק ליה משום ספיקא דאורייתא דלא עבדינן נגד הרי"ף והרמב"ם שהם פוסלי' אלא בודאי מאח' שר"י בעל התו' חולק עליהם וכן הסמ"ג וכן הא"ז והמרדכי ורוב האחרונים והרא"ש הוכיח בראיה ובסברא דלא כרב אלפסי א"כ הוי כהלכה פסוקה דכשרים ואין להחמי' נגד הלכה פסוק' והיינו כמו שפירש' דדוקא גבי גט יש לחוש ולא בע"א. ולענין קביעות מקום נראה מאחר שצריכי' הג' להיות מבוררי' ולקבוע מקום גזרינן נמי בהני שני' דאין חילוק בין ג' לשנים במידי דאוריית' והכי משמע להדיא בס"ת שכתב לפרסומי מילתא בעלמ' עבדינן בחמשה הילכך צריך דייני' מבוררי' לפרסומי מילתא לחליצה ושלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבמה וצריך שיאמרו תחילה נלך למקום פלוני כו' דכתיב השערה אל הזקנים משמע להדיא דכל החמשה יהיו מבוררים ויקבעו מקום ומה שכתוב בראבי"ה ואותם הקובעים מקום הן ב"ד של ג' י"ל כמ"ש אח"כ והיינו לעיכוב ומוסיפין עוד ב' עליהם לפרסומי מילת' ע"כ וא"כ האי מוסיפין דקאמר קאי נמי אקביעות מקום דלעיל וכ"מ להדיא בסמ"ק (וכה"ג מרפא) שכ' יבררו דיינים ויוסיפו עליהם עו' ב' כו' ולא יהיו

קרובים כו' ויאמרו נלך למקו' פלוני כו' ואעפ"כ לא מלאני לבי לחלוק על הגאון לולי שיש לי ראיה ברורה מן התלמוד מדאמר תא סק כו' לאצטרופי בי' חמשה משמע דמן השנים הנוספי' היה ואעפ"כ א"ל תא סק כלומר לאקבועי מקום כמו שפי' רש"י להדיא והלכו לישב שם לשם חליצה ולא פי' והלכו שם לחלוץ משמע קביעות מקום דלא סגי בלא ישיבה כדפי' לעיל בסי' ב' ורש"י בודאי דייק מלישנא דתלמודא דאי כבר קבע מקו' ולקח אותו עכשיו למילוי חמשה מאי הוה צ"ל למימר תא סק לזירזי דקני ה"ל לומר תא סק ליחלוץ לאצטרופי בי חמשה אלא שהיה רוצה לקבוע מקום ובעבור זה א"ל תא למקום פלוני ושם נקבע מקום כדפרי' ועוד ראיה מדאקדי' תלמודא הא דרבא דבעי קביעות דוכתא קודם הך עובד' דבעי חמשה לאצטרופי וה"ל להקדים הך עובדא דבעי חמשה דהא מיניה פריך על הא דאמרי' לעיל ר' יודא הדר בי' אלא בא לאשמועי' דהך עובדא דבעי כולהו אמוראי חמשה קאי נמי אהא דרבא דבעי קביעות דוכתא (וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד אם הג' המיוחדי' כשרים לא נפסלה החליצה מפני פסול הב' שהוספו וכ"ש מפני שלא קבעו המקום) הילכך כל הני חמשה קובעין מקום מבערב וצריך שלא יהא בהן שום פסול ולא קירבה חוץ מנשואין שתי בנו' אחין דפסולי' בהג' וכשרים בהשנים אבל שני בשלישי אפי' בג' כשרים לכתחילה וראשון בשלישי אפי' בהשני' לא ישב וכל היכא שהלכה פסוק' לא יחמיר על עצמו נגד הלכה ודין דמרענא שטרא אפומי' אכתו' בעז"ה בפ' הכותב:

ד

דין דגר דן את הגר חבירו אפי' הורתו ולידתו בקדושה ואת ישראל אינו דן א"ל שקיבלוהו עלייהו וכן כשר לחליצת גרים מדאורייתא אפי' רק אמו מישראל אלא מדרבנן פסול והיכא דאמו מישראל מותר לדון את ישראל ופסול לחליצה ולדיני נפשות ואם אביו מישראל אפי' אמו מגרים מותר בחליצה ובדיני נפשות:

אמר רבא גר דן את חבירו דבר תורה דכתי' מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שימות שאתה שם לא יהיה אלא מקרב אחיך וכתיב עליך לדיוקי עליך הוא דבעינן מקרב אחיך אבל לגרים גר דן את חבירו ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל ופירש"י הא דאין גר דן את ישראל היינו לד"נ אבל ד"מ שפיר דן דאמרי' בפ' אחד ד"מ אהא דתנן הכל כשרים לדון ד"מ לאתויי גר והקשו התו' והרא"ש דאי בד"נ איירי הא מונשאו אתך בדומין לך נפקא כדאי' בפר' אד"מ אלא ודאי בד"מ איירי ועוד הקשה הנ"י א"כ תהא חליצה חמורה מד"נ דבד"נ אפי' רק אמו מישראל יכול לדון לפי פיר' ועוד א"כ תהא דינו של גר קל מדין של שור הנסקל דבעי כ"ג ואין גר גמור דן אותו אפי' כדאיתא בסנהדרין

וגר דן את חבירו בד"נ אפי' אלא בע"כ הא דאין גר דן את ישראל עד שתהא אמו מישראל איירי בד"מ והא דתנן הכל כשרים לדון כו' איירי לדון את גר חבירו וזהו דעת התו' שסוברים סתם גר אפי' אין אמו מישראל משמע כדאמר הכא ואם היתה אמו מישראל כו' ול"נ אדרבה דסתם מתני' דהכל כשרים משמע בכל ענין אפי' לדון את ישראל דומיא דממזר דאיתא התם דכשר לדון דאין חילוק בין ממזר חבירו לישראל כשר מסתמא ה"נ גבי גר ע"כ נראה פי' הרי"ף עיקר דאיירי התם באמו מישראל דכשר לדון הכל ומה שאי' בגמ' סתם גר מצינו נמי בפ' י' יוחסין גבי אושפזיכנא דרב אדא בר אהבה גיורא הוה והדר מסיק דאמו מישר' הוה וכן הכא גבי רב שמואל בר יודא דאמר אנא גר אנא ופי' ר"י שאמו מישראל הוה והקשו התו' לר"ת ס"ס קשה מהא דא"ל רב שמואל בר יודא תנינא בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ואנא גר אנא ורגיל ר"ת לפ' שהוא בן ר' יודא הינדואה דאיתא בפ"ק דקדושין דאמרי' עליו גר שאין לו יורשין הוה דהיינו שנתגייר הוא ובנו וכ"מ קצת הלשון גר אנא שהוא בעצמו נתגייר וא"כ בלא קרא נמי תיפוק ליה דפסול אפי' לד"מ וא"ל דא"ל שהוא פסול אפי' לחליצת גרים זה אינו מאחר דהורתן ולידתן בקדושה דאל"כ לאו בר חליצה ויבום נינהו א"כ דינו כישראל מעליא ע"כ אמר ר"י דהכא ע"כ אותו רב שמוא' בר יודא לאו אותו רב יוד' הינדואה אלא אמו מישראל הוה וכשר לד"מ ואפ"ה ממעטינן לחליצ' עד שתהא אביו ואמו מישראל אבל התו' מפרשי' שפיר אליבי' דר"ת דאיירי הכא בחליצת גרים וכן הבי' הרא"ש תי' זה ונראה שהם לא חשו לקושיו' ר"י וכ"נ שהדין עמו כי מה שמסקינן בפ' נערה שהורתן ולידתן בקדושה דינו כישראל מעליא היינו לכל דינים שבתורה דלא מפליגינן ביה לישראל ממש אבל במה שתלוי בשררה כבר גזר הכתוב עליך מקרב אחיך אבל על גרים אפי' אינו מקרב אחיך והיינו דמעלה יתירה עשה הכתוב לענין שררה גבי ישרא' אבל לא גבי גרי' וא"כ אפי' גר גמו' יכול לדון את חבירו הגר אוקמ' בדיני' ומ"ה כשר גר לחליצ' גרים אף שהורתו ולידתו בקדושה ולפ"ז אפשר דבחליצת גרים סגי באמו בישראל ואף שהחמיר הכתוב לענין חליצה בעינן מעלה יתיר' עד שיהא אביו ואמו מישר' היינו משום דאף בדיני ממונו' בעינן אמו מישראל דכתיב מקרב אחיך ומדכתיב גבי חליצ' ונקר' שמו בישראל בא להחמיר עד שיהא אביו ואמו מישראל אבל גבי גרים דסגי בגרי' דייך בחליצה אי הוה אמו מישראל לחוד אלא דמחמירין גבי חליצה משום דלא אתי לאחלופי בשל ישראל ומ"ה לא חלקו בין חליצת גרים לחליצת ישראל לעולם צריך ב"ד של ישראל ועוד תירץ הרא"ש מדברי בעלי התו' דהכא איירי אפילו לחליצת ישראל ולא קשה מידי דבדיני ממונו' כשר היכא דקבלו עלייהו וגבי חליצה אפי' קבלו עלייהו פסול והרא"ש הוסיף

א"נ לדון דין ישראל הוה כשר לדון בלא כפייה דלא שייך דבר שררה אלא בכפייה כי האי דלעיל בפרק החולץ דרבא אכשר' לרב מרי בר רחל ומניי' בפורס' דבבל היינו גבאי הממונ' על ישראל משו' דאמו מישראל דוקא כה"ג אסרינן היכא דלא הית' אמו מישרא' דהוה דבר שררה וכפיי' אבל בלא כפיי' כשר לדון ישראל כדמשמע מתני' סתמא הכל כשרים לדון דיני ממונות ואמרינן לאתויי גר משמע אפי' לדון ישראל והוא גר גמור כשר ומ"ה איצטריך לעיל למפסליה רב שמואל לחליצה וכן עיקר ואני אומר כי כן דאי היכא שדנו גרי' אפי' בלא כפייה הדין בטל היכא דלא קבלו' להדי' כגון שבעלי דינין לא הכירו בו שהוא גר ואח"כ נודע להם ויכולי' לחזור שדינן כפסולי' או שהכירו בהם ואמרו דייני' לנו כעין דיינ' של תורה ודנו שזהו לא נקרא קבלה כמ"ש הרא"ש בפ"ק דסנהדרין כה"ג דיניהם אין דין דפסולין הוה דס"ס מידי דשררה הוא שיהא כשר לדון לישראל בלא כפייה והתורה ריבת' כל שימו' שאתה שם לא תהא אלא מישראל ואם אתה מכשירו בכך נקרא אלקי' ועוד כלל גדול הוא מי שאינו ראוי לדיין מסתמ' דינו אינו דין א"ל שקבלו עלייהו בין קרוב בין פסול ועוד אני אומ' אדרבה מתניתין סתמא קאמר הכל כשרים לדון משמע אפי' בכפייה אלא נראה שפי' הרי"ף שהביא הרא"ש גופא בפרק אחד דיני ממונות דאיירי באמו מישראל הוי עיקר ואף הטור בעל ח"ה לא הביא דברי הרא"ש אלא כמו שכתב הרי"ף ובנימוקי יוסף נמי כתב שרב אחא משבחא בשאילת דבראשית כתב כדבריו ומה שקשה לר"י בעל התו' בפ' נערה מנין דפסלינן לחליצ' עד שתהא אביו ואמו מישרא' דלמא באמו מישרא' סגי וקרא אתי למע' חליצ' גרים ומ"ה תי' דלענין חליצ' גרי' דינ' כישר' כדפריך לעיל וא"כ לדידן שפיר קשה מנין לנו למעוטי אפי' אמו מישראל דילמא קרא לא אתי למעוטי אלא חליצת גרים או קבלו עלייהו אבל לעולם אמו מישראל כשר דשפי' קרינן בי' מקרב אחי' ונ"ל דלק"מ כי דוקא היכא דכתיב מקרב אחיך אמו מישרא' הוא בכלל דאחי' נמי קרוי מן האם כמו מן האב כמו גבי עריות אשת אחיך דאין חילוק בין איסור ערוה אבל הכא דאייתר בישראל היינו עד שיהא כישר' ממש א"כ היכ' דאביו מישר' סגי בלא אמו דהא ישרא' ממש הוא אף לענין יוחסין כדאיתא בפרק בתרא דקדושין והא דקאמ' הכא עד שיהא אביו מישראל לאפוקי דבאמו לא סגי וכן כתב הר"י להדיא ותימא שהטור כ' אפי' אמו מישראל ואביו מגר פסול ואח"כ כ' וספר המצות הכשיר עכ"ל ולמה לא הביא דברי הר"י בעל התו' והביא הסמ"ק גם דעת הראשוני' שכ' שפסול לא ידעתי מי הוא ולא מצאתי שום פוסק שחולק על דברי הר"י בעל התו' ומ"ש הרי"ף עד שיהא כל צד ישראל לאפוקי אמו דלא תימא מ"ש פסול היכא דאמו מישראל הא שפיר יכול לדון ד"נ ובתו כשרה לכהונה דהכי ק"ל בפ' י' יוחסין

כר"א בר יעקב מ"ה כ' עד שיהא מכל צד ואפי' לענין יחס כהונה סגי בהכי וכ"ע מודים בזה דכשר לכתחיל' כדפי' ר"י וכן מ"ש בס"ת דאינו כשר באמו מישרא' עד שיהא גם אביו מישראל לאו דוקא אלא למעוטי אמו לחוד ומשום דמלתא דפשיטא היא דכשר באביו ישראל לחוד כדפרשית מ"ה לא כתבו בפי' ועוד תימא הוא א"כ בניו של משה רבינו יהיו פסולי' לחליצה הלכך הנרא' בעיני דגר אינו כשר לדון ישראל א"ל דקבלו עליה' אבל לא קבלו עליה' פסול עד שתהא אמו מישראל דאז הוא כשר לכל שררה חוץ לחליצה וק"ו לד"נ אבל גר דן את חבירו אפילו הורתו ולידתו בקדוש' וכן לחליצת גרי' כשר מדאוריית' אפילו אמו מישראל אלא מדרבנן פסול דלא פלוג רבנן בחליצה והיכא דאביו מישראל אפילו אמו גיורת כשר לד"נ ולחליצה הנלע"ד:

ה

דין דהאידנא חולצין אפילו במנעל לכתחילה רק שיהא מעור קשה והעקב ומקום הדריסה קשה טפי ומנהג לצחצחו ולהחליקו וצד השער יהיה לחוץ וצד הבשר לפנים וגוף המנעל יהי' שחור ויהיה תפור מבחוץ ברצועה לבנה וביארנו דא"ע שיהא כל המנעל מחתיכה אחת ודין דחלצה באנפילאות חליצתה פסולה:

מתני' חלצה במנעל חליצתה כשיר' חלצה באנפילאות פסולה פירש"י מנעל הוא מעור רך כעין שלנו אנפי' הוא של בגד ומ"ה פסול דנעלו כתיב ומידי דמגין בעינן דכתיב ואנעלך תחש וזה לא מגין חלצה בסנדל שיש לו עקב כשר אין לו עקב אפי' בסנדל שנהגו העם פסולה וק"ו במנעול ומ"ה נקט הכא סנדל ופרש"י סנדל הוא של עור קש' ומבושל ומשנקרע אין לו תקנה ומסיק עלה בגמרא אמר רבה אמר רב כהנא אמ' רב אם יבא אלי' ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אבל בלא אלי' אסו' לכתחילה ואם יאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל רב יוסף אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אלי' ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו כו' שכבר לכתחילה אף במנעל כשר והא דתנן חלצה במנעל חליצתה כשירה ה"ה דאפי' לכתחילה כשר והא דקתני לשון דיעבד איידי דתני בסיפא חלצה באנפי' חליצת' פסולה דיעבד נקט נמי רישא לשון דיעבד וכה"ג גבי סנדל שיש לו עקב כשר שהיא אגב סיפ' ומפר' בגמ' מ"ט דמ"ד מנעל לכתחל' לא גזירה משום מנעל מרופט פי' שנקרע שהוא פסול והא דתנן בפ' תולין אם חלצה חליצה כשירה התם אינו מרופ' כ"כ דעדיין יכול לילך בו אבל גבי סנדל ליכא למיגזר מידי כדפרשתי במתני' דמשנתקרע קצת אין לו תקנה כלל והנה הרי"ף והרא"ש פסקו כרבה דאין חולצין לכתחילה במנעל וכן דעת רש"י במשנה וכתב הרא"ש והאידנא אין סנדל מצוי ביניינו לכך נהגו לחלוץ במנעל לכתחילה וה"ג בירושלמי אמר ר' יוסי מעשה

כשהלכתי לנציבין וראיתי לשם זקן אחד נומיתי לו בקי לך ר' יודא בן בתירא מימיך א"ל שולחני הייתי בעירי ועל שולחני היה תדיר נומיתי לו ראית אותו חולץ מימיך במה היה חולץ במנעל או בסנדל א"ל וכי יש סנדל במקומינו עכ"ל וכן כתב הא"ז בשם ריב"ן וכתב נ"י שכן כ' בעל העיטור אבל הרמב"ן ז"ל כ' משם ראיה להיפך שאפי' לא היה שם סנדל השיבו מר' מאיר דאמר אין חולצי' במנעל לכתחל' ש"מ מדר"מ שאפילו במקום שאין סנדל אין חולצי' במנעל בתחילה וכן כתבו בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל עכ"ל ולי נראה שלא הביא הרא"ה וסיעתו ראיה מן הירושלמי אלא שאין סנדל ידוע לנו וא"כ איך נחלוץ בסנדל שהרי אפי' בימים הראשונ' בימי התנאי' היה מקצת מקומות שלא היה סנדל מצוי ביניה' אף שהיו מ"מ חולצין בסנדל היינו טעמא לפי שהיה בכמה מקומו' סנדלין מצוין אבל האידנא דליכא סנדל ידוע ומצוי כלל אי אפשר לחלוץ אלא במנעל ובתשובה מהר"י ברונא מצאתי כה"ג וז"ל ויש לתמוה למה לא נבשל עור שלנו דומיא דסנדל ונ"ל ישראל א"כ לא סנדל איכ' ולא מנעל איקרי כי צורת הסנדל אינו מצוי לנו כלל אפילו בימי התנאים ואמוראים לא היה מצוי כדגרסינן בירושלמי גבי ר' יודא בן בתירא וכי סנדל יש במקומינו בתמיה עכ"ל וכן עיקר וכן פס' ראבי"ה וז"ל מנעל שלנו הוא תחת הסנדל שהיה בימיה' והנה נ"י כ' בשם גדולי' דמנעל הוא משתי חתיכות או שלש כעין שלנו פנתא ממעל רגלי ועקב מלמטה וסנדל הוא כולו מעור אח' וכ"כ הריטב"א להחמיר. ועוד כ' שראוי לעשות סנדל מעור שלוק קשה כעין שפירש"י וגם לעשות חתיכ' אחת כן פי' הגדולי' ולא נהירא כלל כי אדרבא משמע בפ' במה אשה שאפי' סנדל אינו מחתיכה אחת ועוד אין מתיישב שפיר הא דאמרינן מנעל לכתחי' לא גזיר' משום מרופט ולפירושו אפילו אי הוי כעין סנדל שנעשה מחתיכ' אחת וכי לא יכול להיות מרופט אלא עיקר כפירש"י ואף לפירוש הגדולים האידנא שאין זה מצוי בינינו לעשותו מחתיכה אחת לא קפדינן וכתב ר' ישראל ברונ' לפ"ז א"צ לצחצחו ולהחליקו מבחוץ כדמשמע בפ"ק דלא הוי בעינן צחצוח אלא היכא שמקום הבשר מבחוץ ומקום השער מבפנים לפי שמקום הבשר דרכן להיותן מרט' וקליפות אבל מנעל חליצה שמקום השער מבחוץ לא היה צריך ומ"מ טוב לצחצח העור כדרך שרגילין להלוך בו כדמוכח בהאי פירקא גבי ב' מנעלי' זה על גבי זה דפריך ומי איכא כה"ג ומפרשי' התוספות דפריך וכי ראוי להלוך בשוק אלמא דלא איקרי מנעל אלא כדרך שרגילין להלוך בו עכ"ל והנה מה שמצאתי כתו' בדרוש מהרי"ל שהמנעל היה שחור מבחוץ ולא היה משוח בחלב ע"כ היינו ר"ל שלא מצריך לצחצחו ולהחליקו כמו שכ' מהררי"ב אבל זולת זה לא יתכן לפרשו דמה איסור יש במשיח' א"ל שתפרש שאם ימשחנו בחלב יהא רך הרבה ולא יהא דומה לסנדל אבל

לא ידענא למה יהא רך הרבה אדרבה המשיחה עושה אותו שיהא מהודק יפה ברגלו ומ"מ נרא' דלכתחל' עבדינן כדברי מהרריב"ש שמצחצחין אותו ומחליקין אותו כדרך שאר מנעלי' אבל לא מושחי' אותו שלא יהא רך הרבה והיכא שהוא ישן ונתייבש ראוי למושחו בשמן כדי שיהא ראוי להלוך בו וכן כתוב בתשובת הרשב"א שכת' וז"ל לענין סנדל חליצה שאמרו לך משמי שאם היה החלק הדבוק לארץ חלק מפני עצמו שהוא פסול אני לא כך אמרתי אלא מכלל מה שנהגתי אמר כן מי שאמרה בשמי שאני נהגתי לרוחא דמלת' כו' עד ולא לפסול סנדל אחר שהנהגהו אתם עכ"ל (וכן כתב רבינו ירוחם שראה שרוב העולם נוהגין לעשות מחתיכה אחת ואין חשש בזה עכ"ל) ומ"מ נראה לעשותו מעור קשה משום גזירה דמרופט דהאידנא נמי שייך האי טעמא וכן איתא בא"ז שצריך להדר אחר עור קשה משום גזירה דמנעל מרופט ואף שהוא לא הזכיר רק במקום שהרגל דורסת עליו כעין סנדל מ"מ נראה שרש"י פי' מנעל מרופט קרוע למעלה דאפילו למעלה יש לחוש ולעשותו מעור קשה קצת ממנעל שלנו רק במקום העקב יהיה קשה טפי וכן משמע בסמ"ק שכתב מביאין לו מנעל קשה של עור קשה והיינו ע"כ כי היכי דליהוי קצת כעין סנדל מ"מ משמע נמי התם שיהא עור העקב קשה טפי שכתב לשם בהג"ה שיהא לו עקב בולט קצת והוא שקורין בל"א בעי"ז דהיינו כעין שלנו שבולט קצת והוא קשה ונראה הטעם כדי שלא יפול המנעל וכ"כ מהר"י ברונא בתשוב' וכתב מהר"י לוי מה שנהגו שהמנעל של חליצה יהא תפור מבחוץ ולא מבפני' על פי הסמ"ק כדי דליהוי כעין סנדל דבפרק במה אשה משמע להדי' דמנעל תפור מבפני' וסנדל מבחוץ וכן בסמ"ג ואף ששאר פוסקים לא הביאו דין זה ואף לפי מה שכתבתי דלא עבדינן האידנא מעור קשה כעין סנדל אלא משום גזיר' דמורופ' דשייך האידנ' אבל לא בע"א מאחר שאין אנו יודעין צורת סנדל מ"מ נכון להחמיר כדברי הסמ"ק שהוא בתרא ובעל הוראה וגם נ"ל דיפה לנהוג כן להיות תפור מבחוץ כדי לידע שהוא תפור ברצוע' ולא בפשתן שהוא פסו' כדלקמן ומ"מ יפה המנהג להיות התפירה ברצוע' לבנה ולא בשחור' מהאי טעמא ולקמן בסי' ו' אאריך בע"ה ואעפ"כ צריך שיהא המנעל שחור מאחר שאנו חולצין במנעל ואיתא בפ"ק דביצה אין שולחין מנעל לבן בי"ט מפני שצריך ביצת, הגיר להשחירו פירש מין קרקע המשחרת אלמא שלא היו נועלין שום מנעל אלא שחו' וכן כתבו כל האחרוני' בשם ר"ת הלכך מסקנא דמלתא חולצין האידנא במנעל לכתחיל' רק שיהא מעור קשה והעקב ומקום הדריס' קשה טפי ומנהג לצחצחו ולהחליקו כשאר עליון של מנעל ואם נתייבש ראוי למשוח אותו כדי שיהא ראוי להלוך בו וצד השער של העור לחוץ וצד הבשר לפנים וגוף המנעל יהא שחור ויהא תפור מבחוץ ברצוע' לבנה:

1

דין דלכתחילה המנעל צריך ג' קרסים ולולאות שחורים וב' רצועו' ארוכו' לבנות קשורו' ממעל הקרסים וכורך מלמעלה למטה ג' פעמים עד שיעשה הקשירה למטה בגב הרגל ויעשה קשירה ועניבה בחוזק ויתפור המנעול ברצועות לבנות

אמר רב אי לא דחזיתי' לר' חייא דחלץ בסנדל דאית לי' שנאצי פי' כעין כיס שיש לו רצועו' שפותחין וסוגרין בו וכעין זה נוח לחולצו אנא לא הוי חליצנא אלא בסנדלא דטייעא פי' הרי"ף סנדלא דטייעא כגון האי דקרו ליה ישמעאלי' תאסומא' דעביד ליה לפי מדת איסתוירא דכרעי' ועביד ליה חומרתא ומכניף רצועות דסנדל כולהו ומעייל להו כחומרתא וכדבעי מעיק להו וכדבעי מרוח ליה עכ"ל ומסיק והאי דידן אע"פ דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא פי' חומרת' קרסי' והוא כמו קשר עגול שמכניסו בחור הלולאות רק שהטור כ' וז"ל קשר באזנו האחד שיכניסיהו בנקב האוזן השני א"כ משמע שאין לו לולאות אבל בסמ"ק כ' וז"ל וטוב שלא יהיה הלולאות מן האוזן עצמו כי אם רצועה קטנה מחובר בראש אוזן השני וכ"ד הרא"ש בסדר הלכות חליצה וז"ל חומרתא כעין קשר עגול ומכני' בחור של רצוע' ע"כ והטור גופי' הביא דבריו בסדר הלכות חליצה וכת' מהר"י ברונא הטעם לפי שכל מה דעבדינן כעין סנדל עבדי' כי היכי דלהוי שינוי ממנעל ובסנדל מאחר שהעור היה קשה מאוד אי אפשר היה לעשותו למקשר ולא לולאות מעור הסנדל עצמו אלא מעור אחרת ע"כ ולי נראה הטעם כדי שיהא המנעל שלם בלי נקב גזירה משום מרופט והנה בגמרא אין הכרע אם ב' או ג' קשרים או קשר אח' ובא"ע לא משמע אלא קשר אחד רק שכתב ובסמ"ק ובסמ"ג ובנ"י כתב קרסי' משמע לכה"פ שני' ואנו נוהגי' ג' קרסי' ולולאות והנה כת' מהר"י שהלולאות עושין בסיגנון זה שלוקחין רצועה ארוכה כפולה כמו אטבא דספרי ומכניס שפת אוזן המנעל תוך הרצוע' ומחברן יחד וכתב שראה לולאו' שהית' רצועה אחת מחוברת לאוזן המנעל ובראש הרצועה נקב בעלמא ולא נראה בעיניו כ"כ ואיני יודע מה חילוק יש ביניהם באיזה הענין שיהדק יפה טוב הוא ואדרבה מן הסמ"ק משמע שרצועה אחת ולא כפולה עושין ממנה לולאות כמו שכתב רצועה קטנה מחוברת בראש אזנים כו' ולא רצועה כפולה וכן משמע ברא"ש להדיא שכ' ומכניס בחור של רצועה ומ"מ אין קפיד' בדבר וכתב עוד מהר"י ברונא שיעשה לכתחילה הקרסים למנעול של ימין לצד שמאל דהיינו לפנים והלולאות לצד ימין דהיינו לחוץ כדרך שעושין במנעלים ואומר אני אם הדרך במקומות אחרי' להיפך יעשה כמנהג המנעלים שבאותו המקום וכתב עוד שצריך להזה' שיהא עור והקרסי' והלולאות של צד הבשר לפנים ושל צד השער לחוץ וזה נכון

וצריך לדקדק נמי שיהיו הקרסי' והלולאות מכונים למדת רגלו. ונחזור לסוגיא קטרינן ביה מיתנא פירש רצועות ארוכות ומתוך דברי ראבי"ה משמע להדיא שרצועה אחת מטילין בו ובאותה רצועה כורך וקושר סביב הרגל אבל רוב הפוסקים כתבו שצריך שני רצועות ארוכות דהיינו כדי לכרך ולכפול סביב הרגל פעמים ושלש וכן כ' נמ"י והנה מהר"י ברונא מאוד האריך אם הרצועות למטה מהקרסים או למעלה וכתב שראה מאביו שהיו למטה מב' קרסים העליונים דהיינו למעלה מקרס התחתון ובמקצת ראה שהיו למטה והנראה בעיניו לעשות למטה מאחר שעיקר חליצה התרת הרצועות ע"כ צריך שיהיו למטה במקום רגל ולא למעלה במנעל שהוא במקום השוק אבל החומרתא הם הקשרים יהא למעלה במקום השוק וכן משמע בסמ"ג וז"ל וצריך שיהיה במנעל שתי רצועות ארוכות תלויות וראשיהן תפורות למנעל אע"פ שיש שם קרשים שמחברים אותה מלמעלה ויכרוך הרצועות סביב למנעל ברגלו ויקשור שניהם יחד שני קשרים כדאמרינן בפ' מצות חליצה האי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא כו' ומשמע הלשון שהרצועות עיקר עכ"ל ממש והנראה בעיני דאין הכרע בתלמוד וכ"כ נ"י להדיא שהשתי רצועו' יהיו או למטה מהקרסים או למעלה מהם כדי לקשור הסנדל יפה ולחברן לשוק ומ"מ נראה בעיני מאחר שעיקר חליצה התרת הקשרי' א"כ טוב לעשות הקשר של הרצועות על הרגל ולא כמו שכתבו כמה גדולי' שכורכי' עד שקושרים למעלה מן המנעל על השוק שקורין שין ביין בל"א וכן ראיתי נוהגין ומנהג רע הוא בעיני מאחר שעיקר החליצה היא ברגל ולא למעלה מן השוק כדאית' לקמן סי' ט"ו והתרת הקשר היא כמו חליצת המנעל א"כ צריך להיות בגב הרגל למטה ומ"ה נראה דעדיף להיות הרצועות מחוברות למעלה כדי לכרוך מלמעלה למטה עד שיבא הקשירה על הרגל ומן הסמ"ג אינו ראיה שיהיו הרצועות למטה רק שכתב שהקרסים למעלה במנעל לעולם אבל לעולם הרצועות מטילין במקום הקרסים ודוק וז"ל סמ"ק מטילין הרצועות במקום החומרת דהיינו למעלה ומ"ה נרא' לחברה למעלה כדי לכרוך בין כל קרס וקרס כדי להיות מהודק נמי היטב למעל' למדת רגלו כדרך שהולכין בו וזהו מ"ש נ"י כדי לקשור הסנדל יפה ולחברו לשוק כלו' שיהיה מחובר לשוק וקשור למטה בעיקר הסנדל ומ"מ לא מלאני לבי לחלוק על המנהג עד שמצאתי לי עד בתשוב' שהעידו כך בשם הגאון גדול ומנהג ברורה וכן הוא לשון הסמ"ג והרא"ש ורוב הפוסקים לקשור הרצועות על רגלו וכן עיקר וכתב מהר"י ברונא שצריך לדקדק איך לחבר הרצועות באזני המנעל כי בבי"ת ובסמ"ג כ' שיהיו ראשי הרצועו' תפורי' במנעל ומדקאמר תלמודא קטרינן ביה מיתנא ולא אמר תפרינן ביה ש"מ דצריך קשירה ותחיבה ולא בתפירה וכן ראיתי ברעגנשפורק שהיו תוחבין וחוזרין ותוחבין עד

שנתקיימה שפיר כעין תפירה וכתב שמשום הכי נהג לעשות תחיבה ותפיר' ושרי לי מרי דבר יפה הוא לנערי' ולא לגדולים כי מה חילוק יש לענין רצועות מנעל בין תפירה לקשירה כי גבי רצועות תפילין שנקרעו איכ' חילוק בין קריעה לתפירה כדאי' בהקומץ אבל הכא מה חילוק איכא גם מה שדייק קטרינן כבודו במקומו מונח לא כיון להלכה כי קטרינן שאמר התלמו' לא קאי אחיבור רצועות למנעל אלא אקשר רצועות שכבר נתחבר שם איירי כדמסיק תלמודא כדי דליהוי חליצה מעליותא ופרש"י וז"ל בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתיתי היא ותשרי והדר תחלוץ כדי דלהוי חליצה מעליותא משמע להדיא שקאי על קשירת הרצועות על הרגל וכן בר"ן אח"כ מצאתי שכת' הוא ששמע מפרש"י כך אבל לא הגון בעיניו ולא כתב לא ראיה ולא סברא ע"כ דבריו בטלין כי כל המוציא מן הפשט עליו להביא ראיה ק"ו היכי דאיכא סברא וראיה דלא משגחינן ביה וכן משמע הלשון ברוב הפוסקי' המדקדקים בהם. ולענין קשירת המנעל נפלו בו הרבה דעות וכך הוא לשין הירושלמי ר' זעירא מחוי לר' אבא בר יצחק כיצד הוא עושה קושרו כדי שיכול להלך בו מאיליו כיצד הוא עושה אמ' ר' חנינא עונבו כדי שתוכל להתיר בידה אחת כיצד היא עושה מתרת בימין וכו' והנרא' בעיני דלא פליגי אהדדי אלא כולן הל' פסוקו' אלא שמר צריך קשירה ברצוע' כדי שיכול להלך בו מאיליו כלו' שיהיה מהודק היטב. ברגלו ואתא ר' חנינא למימר דלא תימ' קושרו ב' קשרי' בחוזק שלא תוכל להתיר בידה אחת כסתם קשרי' כדמשמע בפ' אלו קשרים אלא עונבו כדי שיהא מהודק היטב ותוכל ג"כ להתיר בידה והיינו עניבה ע"ג קשירה אבל לעולם אם עונבו ב' עניבות נמי מהני דהא מהודק כמו קשירה כדאי' בריש אלו קשרים ולענין שבת הוא דלא הוי קשיר' דבעינן דומי' דמשכן אבל הכא דמשום להדק המנעול ברגלו הוא דבעינן קשיר' ובהכי שפיר מהדקי וה"ה ב' קשרי' היכי שאינ' חזקי' כ"כ שתוכל להתיר בידה אחת נמי שרי וא"ל מאחר שאינ' בחוזק א"כ לא מקרי קשיר' דהא אפי' גבי שבת איקרי קשר דלית הלכה כר' מאיר דפליג ארבנן ואמר כל קשר שיכול להתיר בידו אחת אינו קשר אלא הלכ' כרבנן דקרוי קשר גמור וכן פ' הרמב"ם שם במשנה וכאשר פירשתי מצאתי בראבי"ה וז"ל ונרא' דדברי ר' חנינא עיקר וא"כ לא יהדק קשר השני בחזקה וכן במרדכי ומשמע נמי שהאמוראי' לא פליגי דאל"כ מה ראה לומר דברי ר' חנינא עיקר דלמא הלכה כר' זעירא שמצריך קשירה אלא שמשום שסובר שר' חנינא לפרש אתא באיזה ענין קושרו ויכול להיו' שר' זעירא מודה ליה אף שסת' אמר קושרו וכתב האשר"י ונהגו האידנא לקשור בקשר גמור דק"ל עניבה לאו קשר הוא לענין שבת עכ"ל וע"כ ב' קשרי' קאמר דאי קשר אחד לשבת נמי לא הוי קשר ומ"מ נראה דקשר אחד ועניב'

נמי מהני ולא בא למעוטי אלא ב' עניבות ותדע שכ' הטור וקוש' קשר גמור למעוטי ב' עניבות דאי למעוטי אפי' קשר אח' ועניב' א"כ מהו י"א שצריך ב' קשירות ודעת הי"א הוא דעת הסמ"ק ואפשר שסבר דומיא דשבת ממש בעינן ולשם לא מקרי קשר אלא ב' קשרים זה ע"ג זה ואני תמה על הרא"ש ואותן שסוברים דלא עבדינן עניבה דדומיא דשבת בעינן מ"ט בשלמא גבי שבת ילפי' ממשכן אבל הכא גבי חליצה משום הידוק הו' כמ"ש הרא"ש גופי' לקמן גבי למטה מן הארכובי' א"כ מ"ט דלא מהני ואפשר שסובר מ"מ שם קשר בעינן כדי דלהוי חליצה מעליותא ומ"ה נרא' דקשר ועניב' בודאי מהני דהא אפי' לשבת נמי אקרי קשר כאשר אוכיח בעז"ה בפ' אלו קשרים וכ"ד המרדכי ואפשר את"ל דלא מהני לענין שבת דלא דמי למלאכת המשכן מ"מ הכא דעיקר הטעם משום הידוק הוא וא"כ שפיר נקרא קשר גמור בהכי אבל מ"ש מהר"י ברונא שראה מרבותיו נוהגין ע"פ מהרר"י סג"ל לעשות ב' קשרים שאינם בחוזק ועניבה עליהן לא ידענ' למה דאין זה דעת ר' זעירא ור"ח ואין דעת שום פוסק משוה בכך והנראה דלכתחילה בב' קשרים סגי כשהשני אינ' בחוזק ומ"מ נראה דעדיף קשר ועניבה דב' קשרים מילתא דלא פסיקא דלפעמים רפי' לגמרי ואינו מהודק או מהודקי' היטב שלא תוכל להתיר בידה אחת אבל קשר בחוזק ועניבה הוא מילתא דפסיקא והוא מן המובחר כפשטא דירושלמי וכ"ד הסמ"ג אף שהס"ת כ' ויש עושין קשר ועניבה כדי לקיים דברי הירו' ומ"מ טוב יותר לעשות ב' קשרים דהירו' לא כ' עניבה אלא כדי שתוכל להתיר בקל בידה אחת בימין ע"כ מ"מ נראה מאחר דהסמ"ק לא הביא סיום דבריו ש"מ דס"ל דזהו הנכון יותר ובפרט הטעם שפי' דהוא מילת' דפסיק' ועיקר והרצועו' צריכי' להיות לבנות כדאי' בסמ"ק והוא דברי ר"ת דפ' הכונס שכ' גוף המנעל היה בימיהם שחורים והרצועות לבנות כדי להכיר בו שהוא יהודי וזהו מה שאמרי' בפ' בן סורר ומורה ובשעת השמד אפי' לשנויי ערקתא דמסאני אסו' וערקת' הוא תרגום של שרוך הנעל דהוא רצועה וי"א שהרצועה שתופרין בהם יהיו שחורין וכן הקרסי' והלולאו' דהכל הוא גוף המנעל וי"א שהכל לבנו' ומהר"י ברונה הכריע דקרסי' ולולאות יהיו לבנים מאחר שעושין להכירה אבל התפירה שחורה משום דבלא"ה הטיט משחיר' ואנו נוהגין להיפך דהרצועו' שתופרין בהם יהיו לבנות כדפרשתי לעיל בסי' ד' כי היכי דלידעי דתפור בעור ולא בפשתן וכן נהג מהר"י סג"ל ועוד גם אותן הרצועות בכלל ערקתא דמסאני הם והקרסים והלולאו' הם בגוף המנעל יהיו שחורי' ועיקר ומ"מ לעיכוב' אין קפידא בדבר אפילו הכל שחורים דעכשיו אין רגילין בזה כמו שאין רגילין בסנדל ומש"ה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא הזכירו חילוקי' אלו ומ"מ לכתחילה עבדינן הכי מאחר שיצא מפומי' דר"ת כאשר כתב

הראבי"ה והמרדכי והסמ"ק והא"ע ואף הוא לא כת' אלא דהכי שפיר דמי ולא לעיכוב כלל הלכך לכתחילה המנעל צריך ג' קרסים ולולאו' שחורין וב' רצועות ארוכות לבנות קשורין ממעל להקרסים וכורך מלמעלה למטה ג' פעמים עד שיעשה הקשירה למטה בגב הרגל ויעשה קשירה ועניבה בחוזק ויתפור המנעל ברצועו' לבנות מבחוץ. ולענין עיכוב הרצועות והקרסים אכתוב בעז"ה סי' ז':

ז

דין דאין לעשות שום פגימה במנעל אלא שיהא פתוח מלפניו ובארנו דאין להקפיד בלשון של עור וא"צ לדקדק בתפירות הרצועות אם בפנים המנעל או ע"ג המנעל:

פסק כתבו הגאונים ראבי"ה וסמ"ג ומרדכי וסמ"ק וא"ע שצריך להיות המנעל פתוח מלפניו ומלאחריו כדי שתהא הרצועה חוזרת וברובה דבוקה ממש על רגלו יחף ויכון קשר הרצועה שתהא מלפניו יחף על קשרו ולא באזני המנעל וכן לאחוריו ממש על בשרו ומטעם זה כתב בסמ"ק וא"ע הביאו שצריך שלא יהא לשון למנעל כמו שרגילין לעשות במנעל משום דהוי מעל דמעל פי' פתיחת המנעל קרוי פה וא"כ אותו חתיכה קטנ' קרוי לשון ומ"ה נפל שינוי רב בין עשיית המנעל יש עושין ב' פגימות מאחורי המנעל זו על זו וגם כן ב' פגימות מצדדין וכן משמע במרדכי ויש שאין עושין מן הצד שום פגימה ויש שאין עושין רק פגימה אחת רחבה בב' אצבעות. ואף שיצא מפי הרבה גאונים לחתוך המנעל בפגימות אינו שוה בעיני חדא דס"ס נוגע מן הצד במקצת והוי מעל דמעל לדבריהם ועוד נ"ל דלא הוי זה מעל דמעל מאחר שהכל מחובר לגוף המנעל ועוד יותר תימא שכתב מהר"י ברונה שיש מחמירין שלא לתפור הרצועות על המנעל מבחוץ משום דהוי מעל דמעל ועוד כתב משום אביו שטוב לחבר הרצועות זה שלא כנגד זה כדי שתהא הרצוע' נוגעת בבשר הרגל כדי שלא תהא מעל דמעל עכ"ל ודבר תימא הוא ס"ס יותר הוי מעל דמעל במה שכורכין הרצועות על גוף המנעל ובא"ז קורא רב שמריה תגר על הפוגמי' פגימה במנעל שהרי ע"כ אין חוט התפירה נוגעת בבשר שהרי הסנדל תפור מבחוץ כדמוכח בפ' במה אשה ופ' אלו קשרים וא"כ ה"ל מעל דמעל כל כי האי גוונא חשוב מנעל אחד ע"י תפירה. עוד כתב לשם לפיכך נ"ל שאין צריך לתחוב הרצועות הארוכות בפני' המנעל אלא אפילו למעלה יכול לתופרן שאין תאמר שהרי מעל דמעל כ"ש כשיכפול הרצועות יהיה סביב הרגל מעל דמעל ע"כ וברוך השם שכוונתי דבריו. והנה מהר"י ברונא כ' עליו ואין העולם נוהגין כמותו והוא בעצמו כ' שק"ל דמוכח בגמרא בכמה דוכתי דכל דבר שנתחבר ע"י תפיר' דלא שייך ביה מעל דמעל לפי שהכל חשוב מנעל אח' אפילו בגד מחובר לעור כדלקמן כ"ש עור לעור ועומד

בתימא ואני מוסיף עליו הלא מסקינן לקמן גבי שני מנעלים דלא הוי חליצה פסולה אלא שחולצתו העליון מן התחתון הא חולצתו שניהם כאחת הוי חליצה כמו שכתב הא"ז והרא"ש להדיא כ"ש כה"ג דלא הוי מעל דמעל ומאחר שיש לי ראיה ברורה נגדם מה לי במנהג שנהגו כן מאחר שאין לו שורש ויסוד והנראה בעיני שלקחו דבר זה מהא דמסקינן בסוגיא לעיל מ"ט מנעל לכתחילה לא אלימא משום דהוי פינתא ממעל וארקתא ממעל דמעל אפי' דיעבד נמי פירש"י פינתא גב המנעל וארקתא הן הרצועות שקושרין וכופלין על אזניו כו' מש"ה סברי כל הדומה לזה איקרי מעל דמעל וליתא דאדרבה ה"ק מאי דעתך דלכתחילה אלימא משום דהאי טעמא שקושרין הרצועות כו' והאי מעל דמעל א"כ אפי' בדיעבד ממי פסול ומדכשר בדיעב' ש"מ דלא נקרא זה מעל דמעל דהוי בחדא מנעל מאחר שהיא שומט' הכל וראיה ברור' דלא גרע משני מנעלים כדפרי' ומה שיצא הדבר מפי הרבה גאוני' א"ל להחמיר כמות' דנראה בעיני דאין זה תיקן אלא קלקול דפוג' המנעל ואיכא גזירה משום מנעל המרופט וכבר כ' הרא"ש בפר' אחד ד"מ שאם לא ישרו לומר דברי הקדמונים ומביא ראיה לדבריו שיכול לחלוק עליהם אפי' על הגאונים ק"ו הכא דכמה גאונים מסייעים לנו הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו פגימות המנעל וכן התוס' אשר אנו מימיהן שותין וכן הס"ת וכן הרא"ש והרב ר' שמרי' חולק להדיא עליה' ומ"מ נראה דלפניו צריך להיו' המנעל פתוח ולא משום מעל דמעל אלא כדי שיבא הקשר על הרגל מאחר שעיקר הוא התרת הרצועות צריך להיות יחף ברגל כמו גוף המנעל ומה שלא הזכירו מקצת הפוסקים אפשר משום דרוב מנעלים שלהם היו פתוחים ע"ג המנעל וכן אית' בתשו' א"ז וז"ל ור' יצחק בר משה וכל זקני דורו צוו לחתוך אזני המנעל דלא הוי מעל דמעל ע"כ ונראה היינו שלא תהא הקשירה מעל דמעל ולא כמו שיש מפרשי' שאזני המנעל רגילין להיות מונחין בכפל זו על זו והוי מעל דמעל זה אינו כמו שהוכחתי לעיל בראיות ברורות עכ"ל נ"ל לישב דבריהם ע"פ אמת והלכה דקפדי הגאוני' משום קשירות הרצועות ועוד מצאתי שהגאוני' מהררא"י שחיבר ת"ה לא עשה שום פגימה במנעלים וכן המנעלים של הגאון המופלא מהר"ר שלום מוינא וי"מ משום דלא היו כורכין אלא למעל' בגובה המנעל שהרצועות היו תפורי' למעלה ולא נהירא לי כמ"ש לעיל שיכרוך מלמעלה למטה ושם יעשה הקשרים הלכך א"צ לדקדק בתפירות הרצועות אם בתוך המנעל מבפני' או על הגוף המנעל או סמוך לו וכן אין לעשות שום פגימה במנעל אלא שיהא פתוח מלפניו כדי להיות שם הקשירה ע"ג הרגל וברוך המקום שאחר כמה ימים מצאתי בראבי"ה בתשובת אביו ריב"א הלוי כל הראיו' שהבאתי שאין שייך מעל דמעל גבי מעל א':

ח

דין דהתרת יבמה לשוק ברוב העקב דהיינו רוב הרגל והיכא דנתקשרו הרצועות והותרו ממילא או התיר הוא ושמטה היא או התירה היא ושמט הוא פסול עד שתתיר היא ותשמו' וכן כשהמנעל גדול ואינו יכול לילך בו כ"א בקשירה והתירתו לבד והיכא דהוי קרסים ולא הוי רצועות או יש רצועות ולא נתקשרו אם יכול לילך בו בלא קשירה חליצתה כשירה ואם לא היו קרסים והיו רצועות ונתקשרו, כשירה בדיעבד והיכי דלא הוי לא קרסים ולא רצועות פסול' אם לא שהיו בו שנצי:

א"ר הונא אמר רב התרת יבמה לשוק בשמיט' רוב העקב מיתיבי הותרו רצועות המנעל וסנדל פי' ושמטה היא או שהתרתו היא והוא שמט רוב הרגל חליצתה פסולה כך היא גי' רש"י והרי"ף והרא"ש גרסו התיר הו' רצועו' המנעל כו' ולפ"ז כשהותרו ממיל' אין ראי' לפסו' החליצה. ודייק טעמ' דשמט הו' הא שמט' הי' חליצת' כשיר' ודוק' רוב הרגל אין רוב העקב לא ומשני היינו רוב הרגל היינו רוב העקב ואמאי קרו ליה רוב הרגל דרוב כח הרגל והדריסה עליו נסמך מסייע ליה להא דא"ר ינאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמיט היא וכן הלכה ונראה מדחזר ר' ינאי ואומר בסיפ' עד שתתיר היא כו' ש"מ דכלל הדבר דאפילו הותר ממילא פסולה עד שתתיר היא כדעת רש"י ולא נקט בריש' התיר הוא אלא משום דנקט בסיפא התיר' היא ושמט הוא והטור כ' וז"ל כ' א"א הרא"ש הא דפסול כשהתי' הוא היינו דוקא שהוא בענין שלא היה יכול להלוך בו א"ל שהוא קשור דאז הוה התרתו כאלו שמטו כיון דסופו ליפול מעצמו אבל מנעל שיכול לילך בו בלא קשירה וחלץ בו כשירה בדיעבד ע"כ וז"ל הרא"ש לקמן גבי קיטע והא דקאמר בירושלמי עיקר חליצתה התרת רצועות נרא' שהסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלי קשירה וכן משמע דאמר בירושל' קושרו כדי שיכול להלוך בו ומ"ה אם התיר היבם הרצועות הוי כאלו שמטו כו' עכ"ל ואני או' בתר ריש' גופ' אזלי מאחר שהרי"ף הביא הברייתא ור' ינאי כצורתה ולא חילק וכן הרמב"ם ש"מ דכך הלכה וכן בעלי התו' לא חילקו וכן יראה מגופא דברייתא דקתני התיר רצועות מנעל וסנדל ומדקתני הך תרתי ש"מ דאין לחלק בין סנדל שלהם אלא אף במנעל כך הדין ועוד תדע דאי כדבריו מ"פ מברייתא לרב יודא א"ר דאמר סגי ברוב העקב וה"ק רוב הרגל לישני ברייתא דקתני רוב הרגל ולא סגי ברוב העקב איירי במנעל גדול שאינו יכול להלוך בלא קשירה מדקתני התיר הוא רצועות פסולה מ"ה צריך רוב הרגל ורב יודא א"ר איירי בסת' מנעלים שיכולים להלוך בלא קשירה שאינ' גדולי' ממדות רגלו מ"ה סגי ברוב העקב אלא ש"מ דאין לחלק דברייתא סתמא קתני

גם מ"ש דאיירי במנעל שאין יכולין להלוך בו בלא קשירה לא איירי במנעל גדול כי לא יראה כלל להכשירו אפי' בקשירה כמו שאכתוב לקמן בעזה"י סי' י"ז (ולא איירי במנעל (שהוא) [שלא] עשוי לפי מדת רגלו אלא שהוא עשוי בענין שלא יכול להלוך בו בלא קשיר') והא דאמר נמי בירושלמי קשרו כדי שיכול להלוך בו נמי איירי בענין זה א"נ הכי פירושו קשרו באופן זה שאף אם היה המנעל גדול ממדת רגלו אבל לעולם לא איירי במנעל גדול שלא יכול להלוך בו בלא קשירה אלא שבכל ענין צריך קשיר' וה"ה אם הוא עשוי למד' רגלו ממש שצריך נמי קשירה כדאמר לעיל האי דידן אע"פ דאית בי' חומרת' כלומר שמהודק הוא על רגלו אפ"ה קטרינן ביה מיתנ' כדי שתבא היא ותתיר ולהוי חליצה מעליותא משמע להדיא דהטעם אינה משום שלא יכול לילך בו אלא משום התרה הוא וכמו שאמ' בירוש' עיקר התרה רצועות מנעל וכן בס"ת וכן בסמ"ג ומ"מ נראה להכריע היכא דלא הוי רצועות כלל או שיש רצועות ולא קשרו בו אם יכול לילך בו בלא קשירה נתקיימה חליצה בהשמט' מנעל וכדעת ראבי"ה שכ' יש מרבותי שמכשיר בדיעבד בחומרת' לבד אפי' בלא רצועות והיינו שיכול לילך בו בטוב בלא קשירה והיכא דאיכא רצועו' וקשרו בו לא זו שהתיר הוא דהוי חליצה פסול' אלא אפי' הותרה ממילא כדעת רש"י הוי חליצה פסולה מאחר שהיה לה להתירה ולא התירה הוה כאלו לא שמט' כלל (והיכא דלא הוי לא רצועות ולא חומרתא ואית ביה שנצי שפיר דמי וכ"כ המרדכי וכ"מ בסידור חליצה של הרי"ף) והיכא דלא הוי לא רצועות ולא קרסי' ולולאות נראה דבכל ענין הוי פסולה אף שמנעלים שלנו יכולין להלוך בו בלא קרסי' ורצועות מ"מ מאחר שנהגו בקשירה והידוק אם יבא אליהו ויאמר חולצין בע"א אין שומעין לו אבל בקרסים ולולאות לחוד מתקיי' נמי קצת קשירה והידוק כדמשמע הלשון האי מנעל דידן אע"פ דאית בי' חומרתא עבדינן ביה מיתנ' כו' משמע לעילוי ולא לעיכוב וק"ו היכא דאיכא רצועות ולא קרסים ולא לולאות אף שמהר"י ברונ' נסתפ' קצת ואמר שמא לא אקרי לא מנעל ולא סנדל מ"מ נראה מאחר שאמר התלמוד האי דידן אעפ"י דאית בי' ולא אמר אע"פ דבעי חומרת' משמע שאינה חיובה כלל אף שאינה ראיה ברורה מ"מ מסתבר הדבר ונראה להדיא דהקשירה ברצועות עיקר ולא הקרסים והלולאות וכתב בא"ז וריב"ן פי' דבהתר' רצועות לחוד נפסלה על האחין ונראה דוקא היכא שהתירה היא ושמט הוא אבל בהתרה בלא שמיטה אין כאן חליצה כלל ומיהו הואיל וריב"ן פוסל אם בא מעשה לידינו לא נחלוץ עכ"ל והנה מה יפה כתב הא"ז דהתרה בלא שמיטת מנעל לא מקרי חליצה כלל ואם בא מעשה לידי לא הייתי חושש להחמיר מ"מ לא נשוה ריב"ן טועה כי מסתמא הוא כתב דוקא במנעל גדול שאינו יכול להלוך בו בלא קשירה ובודאי יפול

מעליו לאחר שהתירה ובזה הדין נותן למהוי חליצה פסולה ולעיל דקתני דוקא בשמיט' הוי חליצה פסול' היינו דאיירי אף בסתם מנעל שיכול להלוך בלי קשירה וזהו ג"כ סיוע לדברי הראשונים. הלכך היכא דלא הוי לא רצוע' ולא קרסי' בכל ענין חליצה פסולה והיכא דהוי קרסים ולא רצועות או לא נתקשרו בו הרצוע' אם יכול להלוך בלי קשיר' כשר' בדיעבד ואם לא היה קרסים והיו בו רצועות ונתקשרו בו כשר' בדיעבד בכל ענין ואם נתקשרו הרצועות והתיר הוא הרצועות או קשרו לשם חליצ' והותרו ממילא ואח"כ שמטה היא או שהמנעל גדול שאינו יכול להלוך בלא קשירה והתירה היא הרצועות לבד בכל אלו הוי חליצ' פסולה הנלענ"ד כתבתי:

ט

דין קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו בגחלת או שקרעה המנעול העליון ושלפה לתחתון בענין שהעליון נשאר במקומו חליצה פסולה לחומרא ואיפסלה על האחין ואם שלפה לתרווייהו מעל רגלו כשרה חלצה, למנעל מעל בתי שוקיים לא הוי חליצה וצריך לכתחילה לבדוק המנעל שלא יהא בתוכו טיט וצריך לרחוץ רגלו של יבם קודם שנועלין בו המנעל:

בעי ר' ינאי היכא שהיא קרעה למנעל שלו מעל רגלו ונגלית רגלו או ששרפתו למנעל בגחלת שהשליכה עליו מהו גילוי כרעא בעינן והא איכא או דלמא חליצ' בעינן וליכא וכן בעי ר' נחמיא מרבה שני מנעלים זה ע"ג זה וקרעתו לעליון ושלפת לתתאי בענין שהעליון נשאר במקומו מהו חליצה בעינן והא איכא או דלמא גילוי כרעא בעינן וליכא שהרי נשאר העליון עליה ומסיק תיק"ו וא"כ ספיקא דאורייתא לחומרא ובהאי חליצה איפסלא על האחין דשמא היא חליצה מעליית' ואסורה משום לא יבנה כו' ולא שרי להנש' עד שתחלוץ חליצה כשירה והרמב"ם היה לו גירסא אחרת בסוגיא זו חלצה לעליון אע"פ שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו הרי זו חליצה פסולה וכתב הא"ז והרא"ש אבל היכא דחלצה לשניהם חליצה מעליותא היא ומזה מוכח דלא קרינן מעל דמעל גבי מנעל גופא כמו שפי' לעיל בסי' ו' ומהכא כתבו כל הגאונים קדמאי ובתראי דה"ה אין לחלוץ המנעל מעל בתי שוקיים אלא מרגלו יחף והוא נכון אבל מ"ש הטור להיות מדקדקים שלא יהא טיט דבוק במנעל מבפנים שלא יהא מעל דמעל ובראבי"ה הוסיף לרחוץ רגל היבם היטב וכן נהגו מהר"י סג"ל ומוהר"י ברונ' ויותר מזה כתבו לחתוך הצפרנים של הרגל קודם רחיצה והנה הוא חומרא יתירה בעיני כי בודאי אפי' נמצא טיט מעט לא קרוי מעל דמעל כי אין דומה זה לחליצה אלא שעיקר הטעמא שהחליצה תהא מעל רגלו ולא מעל דבר שהוא מעל רגלו ובמיעוט הטיט לא אקרי מעל דמע' והרחיצ' פשיטא

דל"צ כלל אלא שלא מלאני לבי לחלוק על המנהג מאחר שיצא מפי קדמון בעל הוראה ראבי"ה אבל הסרת הציפורן מנהג שטות והבל הוא כי מה שמחובר לגוף לא קרוי מעל דמעל ואם בעבור הטיט שהוא תחת הציפורן מה בכך הלא המנעל הוא מעל הציפורן ואין ענין זה דומה לטבילת נדה כלל הלכך קרעה המנעל ולא חלצה או השליכה גחלת עליו ושרפתהו או שקרעה למנעל העליון וחלצה לתחתון חליצה פסולה הוי לחומרא חלצה לשתי מנעלים כשרה חלצה למנעל מעל בתי שוקיים וק"ו לשתי מנעלים וחלצה לעליון לחוד לא הוי חליצה כלל וצריך לכתחל' לבדוק המנעל מבפנים שלא יהא טיט דבוק בו והמנהג לרחוץ רגליו קודם שנועלין בו המנעל

ו

דין דלעולם מתירתו בימין שלה ותופסת הרגל בשמאל ומגבהת קצת רגלו בימין ושומטת המנעל בימין וגוררתו מן הרגל קצת רגלו בימין ושומטת המנעל בימין וגוררתו מן הרגל בימין ואי איפוך לית לן בה ואינה צריכה לחזור ולחלוץ. ובארנו דמתחילה תתיר קשר הרצועות ואח"כ הקרסים:

פסק השמטת המנעל בימין כדאית' בירושל' כיצד היא עוש' מתיר' בימין ותופס' לרגל ביד שמאל ושומט' עקב בימין וגוררתו בשמאל עד שתהא התרה וחליצה בימין והר' הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו כל זאת ואמת שבתלמודנו לא הזכי' ימין אלא גבי רגל ומשום דילפינן רגל רגל ממצורע אבל ביד לא מצינו ימין ודארבה אפי' יד לא מעכב דאמר לקמן בספר הגידמת חולצת בשיניה וכתבו התו' והאשר"י ומיהו נהגו כן ע"פ הירוש' וכ"ד הראבי"ה וס"ת וסמ"ג וכתבו עוד שר"ת כתב שולפתו בימין ושמאל מסייעתו ולא נראה שהרי בירושלמי כתב שתהא הכל בימין בלא סיוע יד כלל והתימא בעיני מאחר שר"ת גופי' כ' דברי הירו' שצריך התרת ימין ממה למד שתהא השמאל מסייעת' אלא נראה שר"ת גרס בירו' שומטתו בימין וגוררתו בשמא' דהיינו סיוע ובלשון זה הביאו התו' והרא"ש והג"ה מיימוני נוסח הירו' ואותו שכנגדו גרסו וגוררתו בימין בלשון זה הביאו הס"ת והס"ג והמרדכי והר"י ברונא סבר מ"ש ר"ת ושמאל מסייעת' היינו שתופסתו לרגל בידה השמאלית כדי שלא יזוז וינוד כשהיא שומט' בימין ולא דק דהא הס"ת והמרדכי והטור וא"ע כתבו להדיא ותופסתו בשמאל וכתבו ג"כ על דברי ר"ת דלא נהירא שתהא מס מסייעת' ובאמת אני תמה על המנהג שכתבו בעלי הוראה האחרוני' שלא תהא נוגע' כלל ביד שמאל וכמדומה שטעו בזה שסברו שזו היא מחלוקת ר"ת ליתא אלא כ"ע מודים שתתפוס רגל ביד שמאל כדי שלא יזוז בשעת השמטה וכן מצאתי בתיקון מהר"א טירנא רק שלא תסייע בהתר' ובהשמט' אע"ג דתניא בפ' המצניע קיבל ביד ימין וסייע ביד

שמאל כשר דמסייע אין בו ממש אבל לא לכתחילה והיכי דהוי איטרת בידה פשיטא דשומטת בימין שלה שהיא שמאל של כל אדם דאפי' מאן דפליג ארגל לקמן גבי איטר מודה הכא דהא לא כתיב יד כלל וק"ו היכא דנקטע ידה הימנית שעושה הכל בשמאל וכ' עוד בסמ"ג תתיר האשה קשר הרצועות קודם ואח"כ הקרסים הכל בידה הימנית ותגביה רגל היבם מן הארץ ותשמט המנעל מן העקב בימין בלא סיוע שמאל ותחלוץ כל המנעל חוץ מן הרגל בימין (הילכך לעולם מתירתו בימין שלה ותופסתו לרגל ביד שמאל ומגבהת לרגלו קצת מן הארץ ושומטת המנעל ביד ימין וגוררתו מן הרגל ביד ימין שלה ואי איפוך בדיעבד לית לן בה ולא צריכה חליצה אחריתי):

יא

דין יבמה שגדלה בין האחים מותרת לאחד מהם כשלא ראינו שחלצה מנעל לא' מהם אבל אם ראינו שחלצה מנעלו של אחד מהם חיישינן שמא כוונה ונפסל' על האחין ואפי' בכוונת אחד משניהם סגי, וברקיקה אפי' ראינו שרקקה אינ' אסורה:

א"ר יודא אמר רב יבמה שגדלה בין האחין מותר' לא' מן האחין ולא חיישינן שמא חלצה מנעלים לאח' מהן אבל אם ראינו שחלצה מנעלים לא' מהן מפסלה עלייהו וגירס' הרי"ף דחיישינן שמא כוונה לחליצה ואע"ג דתניא בין נתכוין הוא ולא נתכוונה היא או איפכא חליצה פסולה עד שיתכוונו שניהם לחליצ' ה"מ למשריי' לעלמ' אבל לאחין מיפסל' ומשמע אפי' נתכוונה היא לבד פסולה וכן פסקו הרמב"ם והטור דחיישינן שמא כוונ' וכן פי' בנ"י להדיא דלנפסלה על האחין אפי' בכוונה אחת סגי אבל רש"י גרס חיישנן שמא כוונו וגרס נמי והא דקתני תנא דבעי כוונה והכי מפרשי' הסוגיא ואע"ג דתניא דבעי כוונה כלומר מתני' דקתני עד שיכוונו שניהם היינו פי' עד שנודע שנתכוונו להדיא לשם חליצה כגון בב"ד אבל מן הסתם לא חיישינן ה"מ דבעי שנודע למשרייה לעלמא אבל למפסלה חיישי' וכ"פ התו' וכ"כ הרא"ש לקמן גבי רקקה כו' בסי' כ"ב ואיכא נמי נפקותא לפי פי' זה היכא דלא ראינו שחלצה רק על פיו של יבם והוא אומר בבירור שלא כיון לפי דעת רש"י והתוספות מותרת לו דהא לא כוונו שניהם ולדידי' מסתמא מהמנינן ליה שהפה שאסר הוא פה שהתיר אבל לגירסת הרי"ף והרמב"ם וסייעת' ודבריהם עיקר חדא דא"א לפ' דחיישינן שמא כוונו שניהם דהוא דבר דלא שכיח וגם היה להם לחלוץ בפני ב"ד ועוד מאי קאמר והא דתניא כו' פשיטא הא דקאמר שבעינן לידע שכוונו שניהם היינו להתיר' אבל מן הספק פסולה אפי' לא נודע בודאי ועוד לשון התלמוד לא משמע הכי אפי' לפי גירסת' דגרסי והא דקתני כ"ע כו' ולפירוש' הל"ל והא דקתני דבעינן למידע דכוונו ועוד מדקתני להדי' בברייתא בין נתכוון הוא לבד ולא היא או איפכא

דחליצה פסולה ואנו ק"ל כל היכא דקתני חליצה פסולה פסלה על האחין אלא עיקר דחיישינן שמא כוונ' וכ' בנ"י וז"ל ושמעינן מינה דהאי סוגיא אפי' שלא בב"ד חיישינן שמא כוונ' ופסולה על האחין ומיהו כיון דמדינ' עד שיתכוונו שניהם אלא דמפני מראית העין פסלינן לה מדרבנן מסתברא היינו דוקא במעשה כי האי דחלצה דלא אורח ארעא בהכי אבל רקיק' דלא אפשר בלאו הכי לא חיישי' למפסלה בהכי דאי לא תימא הכי יבמ' שגדלה בין האחין תאסור להן דאי אפש' שלא רקקה בפניהם ולקמן פסלינן רקקה בפני ב"ד אלא לאו ש"מ כדפרי' עכ"ל וזהו ג"כ סיוע לגירסא הראשון שפירשתי דחיישינן שמא כוונה דאי לאו הכי תאסור משום רקיקה וליחוש שמא כוונו שניהם (דהוי פסולה ממש מדאורייתא אלא בודאי לעולם לא חיישינן לכוונו שניהם דא"כ ה"ל לעשו' בפני ב"ד אלא כוונה לחוד חיישינן מדרבנן ודוקא בחליצ' ולא ברקיק' כדפרי' בב"י) הלכך יבמה הגדילה בין האחין מותר ואם ראינו שחלצה מנעלים לא' מהן אסור' בין ששמענו מן היב' אע"פ שלא ראינו רק שהיא אינ' מכחשת אותו כיון ששמענו מן היבם אסורה ליבם אלא תחלוץ חליצה כשירה ותנשא לזר:

יב

דין לעשות המנעל מעור בהמה טהורה ואם תפור בפשתן או בקנבוס או במשי חליצה פסולה הוי:

א"ר יודא אמר רב מנעל התפור בפשתן אין חולצין בו שנא' ואנעלך תחש כל הדומה לתחש שהוא של עור ופירש"י ב' פירושים פי' א' שלא יהא תפור בתוכו בגד פשתן כעין לבדים שקורין בל"א פילץ ופי' אחר התפור בפשתן דהיינו במשיחת פשתן כעין שלנו וכת' הספר תרומה והסמ"ג והנימוקי יוסף כלשון שני שפירש"י אבל לשון ראשון שפירש"י כו' כתבו דלית' דנרא' שהו' כשר כמו סנדל של עץ דתנן במתניתין דכשר ומעמידין במחופה עור ואנפילא של בגד פסולה ומעמידין באין מחופה עור וכן כתב הרא"ש ולא נהירא כו' אלא נרא' כלשון שני שפירש"י שתפרו במשיח' כעין שלנו דבעינן כולה עור גם נראה דאין חולצין בו לכתחל' קאמר דדרשא דתחש אסמכת' בעלמא הוא ע"כ והנה מה שכ' הרא"ש גם נראה חוזר ליישב לשון ראשון של רש"י שיהא ג"כ אמת ואינו קשה מסנדל של עץ דתנן לקמן חליצה כשירה בדיעבד קאמר וה"נ דקאמר אין חולצין בו לכתחילה קאמר ותדע שכן כוונתו דאי אלשון שני קאי אבל לא לשון ראשון שפי' רש"י סבר מותר לכתחילה אביי מניין לו זה דהא עיקר ראייתו מסנדל של עץ דלקמן וזה אינו אלא בדיעבד אלא כדפרי' וכן מוכח מן הטור שכתב שהיה תפור בו בגד פשתן מבפנים או שתפרו בפשתן כשירה בדיעבד משמע דמקיים גם לשון ראשון

של רש"י וא"כ כל. הגאונים שהקשו על לשון ראשון של רש"י שסברו הא דקאמר אין חולצין אפילו בדיעבד קאמר וכן כתב הרמב"ם והרמ"ה להדיא דחליצה פסולה הוי וכן נראה הא דקאמר אין חולצין אפילו דיעבד קאמר דאל"כ לימא חליצה כשירה דמשמע דיעבד ואדרבה דרשא דתחש דרשא גמורה היא מדפרי' אי תחש נימא דוקא תחש אין מידי אחרינ' לא ומשני נעל נעל ריב' אי ריבה אפי' כל מילי נמי א"כ תחש מה אהני לי משמ' דריבוי גמור הו' דאל"כ לא הי' התלמו' שקיל וטרי בכה"ג אלא, הוי מסיק בעינן הדומה לתחש שיהא של עור ומש"ה כתב ר"ת שצריך שיהא המנעל מעור בהמה או חיה טהורה כי תחש טהור הוא והקשו עליו כל הגאוני' מה בין זה לזה לא קפדינן אלא שיהא של עור ואמת שחילוק זה לא הוזכר בתלמוד ומ"מ כתב הסמ"ג ורגילות להחמיר כדבריו והס"ת כתב להדיא הואיל ונפק מפומיה דר"ת יעשו לחומרא כדבריו (וכן כתב הסמ"ק וכ"כ המרדכי בשם הגהת סמ"ק וכן העיטור והכל בו ועוד כתב בסמ"ק שגם הרצועות המנעל והקרסים והלולאות יעשו מעור בהמה טהורה) אבל בראבי"ה ראיתי שהשיב הוא ואביו שמנעלי' התפורין בפשתן כעין שלנו כשרים לכתחילה והא דקאמר בגמרא התפור בפשתן אסנדל קאמר כלשון הגמר' ולא קאי אלא אתפיר' שהו' למעל' מעל רגלו והכי פי' ר"ח שסנדל הו' תחת הרגל ועושין עליו חוטי פשתן תפורין בו שחופין את הרוב הרגל שמעמידין בו את הרגל ולפי שלא היה לסנדל חיפוי כמו למנעל לפיכך היה צריך תפירות כמו משיחות אבל מנעל עור שכול' עור כשר וזהו מצותו וכ' עוד לשם וז"ל וגם נמצא בתשובו' שהשי' רבינו יוסף קרא זצ"ל סנדל התפור בפשתן ה"מ סנדל לפי שאין דרכו לתפור העור שלו עם העץ שלו בפשתן כי אם במסמרים של ברזל שנאמר ואנעלך תחש והאי ואנעלך לאו לשון מנעל הוא אלא נעילה ובסנדל מיירי וקאמר שהעליון של סנדל צריך להיות כולו של עור שלא יהא תפו' לפשתן כ"א לחברו לתחתונו של סנד' של עץ במסמרי' כדינו אבל מנעל שדרכו לתפרו בפשתן חולצין בו עכ"ל של רבינו ריב"א הלוי וגם יש בכאן עדים ברורים שמעידין על רבינו ריב"א כשחלץ בנו ליבמתו לא הצריכו שום מנעל כי אם אותו שהיה הולך בו כל השנה ונ"ל דמנעלים שלנו כשרים יותר ממה שתופרין ברצועות וסיום דבריו אבל די להם לישרא' שיהיו שוגני' ואל יהיו מזידין והבי' ראיה ממנעל יום כפורים כו' והאריך וקצרתי אף שדבריו מתוקים מ"מ חלילה להקל מאחר שאין מן ההכרח דדילמא לעולם מדקפיד קרא אמנעל שיהא של עור אזלינא בתר תפירה המעמיד המנעל ואף שי"כ אסור כל מנעל התם משום עינוי הוא שיהא יחף וכל היכא שלבש מנעל אף שתפור בפשתן אינו יחף אבל הכא קפיד קרא אחליצת נעל שיהא כולו עור ותדע דבודאי בי"כ אם לבוש בתי שוקיים של בגד וחלץ

מנעלו מהן והולך בבתי שוקיי' יוצא ידי עינוי י"כ שהוא כמו יחף וגבי חליצה בודאי אם חלצה כך הוי מעל דמעל אלמא דחליצה ענין בפני עצמו ולא לכל מילי מדמה תלמודא חליצה למנעל והנה הרי"ף ותלמידו הרמב"ם שבנה יסודו על רב חננאל לא הביאו פירוש ואם היה להם פירושי' לפירוש נאות מסתמא הביאו כי אי אפשר שימצא האדם ויגיע לפיר' זו מלבו א"כ היה להם לפרש אלא לא ס"ל אדרבה הרמב"ם היה נשמר מזה ושינה לשון התלמוד וכתב בהאי' מנעל התפור בפשתן וכן כל המחברי' וכן עיקר וכן המנהג הלכך תפור בו בגד מבפנים אין חולצין בו לכתחילה ואם תפור בפשתן או בקנבוס או במשי חליצה פסולה הוי והמנהג להחמיר לעשות המנעל מעור בהמה טהורה:

יג

דין אם הרצועות של שער עזים כשר אפילו לכתחילה אבל רצועות של פשתן לכתחילה לא ואפילו של שער צריך שיהיו לבנים ואם קרקעותיו של עור והשאר כולו שער כשר בדיעבד ואם תפור בשער כשר בדיעבד:

בעי מיניה רבי אליעזר מרב מנעל של עור ורצועותיו של שער עזים מהו א"ל מי לא קרינן בי' ואנעלך תחש פי' דשער הו' ג"כ בא מן הבהמ' ודומ' לעור ופריך אי הכי אפי' כולו שער נמי אם הוא מדובק יחד ומשני האי קורקא מקרי פי' נ"י שהוא כעין מנעל והוא עב מעור מדובק בקולן עם עור אחר עב וכן העושה אות' משער בהכרח שיהא עב מאד לפי שמדבקי' אותו יחד ואין שם מנע' עליו והתור' כתב' מנעל ואין להקשות מאנפילא דאמרינן בסמוך אם של עור כשרה דכל העשוי מעור ממש לא אבד שמו וקרוי מנעל לפי שיטה זו משמע להדיא דאי לאו דאבד שמו ונקרא קורקא הוי כולו שער כשר לחליצ' א"כ נרא' בעיני מנעל התפור בשער כשר בדיעב' דשער דומה לתחש וכן נר' מלשון הס"ת שכתב וצריך שיהא תפור מרצועות עור ולא מחוטי פשתן וקנבוס משמע בשער כשר דאי לאו הכי יאמר ולא בדבר אחר או לשתוק מיניה הלא כבר אמר וצריך שיהא תפור בעור אף שאינה ראיה גמורה מ"מ פשטא דסוגי' להדיא מוכח כן רק דלכתחילה בעינן שיהא תפור כולו מעו' אבל הא דרצועות של שער אפילו לכתחילה כשר רק שיהא לבנים ואם הרצועות של פשתן משמע מטור דכשר אפילו לכתחילה וכן משמע להדיא מן הטור שכתב וז"ל אבל רצועו' אינו צריך שיהא של עור' משמע בכל מידי דמקש' שרי (רק שלא מלאני לבי להקל יותר ממה שמצינו בתלמוד להדיא והיינו של שער וכ"כ נ"י וז"ל מיתנא של עור ושל שער אבל לא של דבר אחר כדאיתא לקמן עכ"ל) וחילוק זה שחלקתי בין שער לדבר אחר יראה להדיא מן הרמב"ם שכת' החולצת במנעל של בגד אינה חליצה כלל אפילו לפסול על האחין ואם כולה של שער כתב שחליצה פסולה

אלמא דעדיף שער מבגד ומה שכתב נמי של שעם ושל סיב נמי פסול אף שאינם מן מין הבהמ' כלל ולא דמי לתחש אפ"ה סבר שעדיף משל בגד זה לא ק' מידי דשל שעם ושל סיב דומ' קצת לסנדל ומגין הוא וקשה כמו שפירש"י ואקרי מנעל לר' מאיר אפילו בשאינו מחופה עור רק שפסול לרבנן אבל בגד אינו דומה לשום מנעל וסנדל ומ"ה אינה חליצה כלל אבל כולה של שער אמאי עביד ביה חליצה פסולה לא להוי חליצה כלל כעין בגד אלא כדפרי' כך נ"ל סברתו אף דלא ס"ל דברי הרמב"ם לפסק הלכה כמו שאכתוב לקמן בעז"ה מ"מ הבאתי ממנו ראיה לסברתי ובדברי הרמב"ם מצאתי שכתב חלצה במנעל שקרקעותיו של עור ולחיו של שער חליצה כשר' משמע דיעבד וזה לא נמצא בתלמוד א"ל שפי' ותכוסותיו ולחיו דהיינו כל צידי המנעל ואפ"ה מכשירו היינו ג"כ משום טעמא דפריש דשער מין בהמ' הוא ובודאי אי הוי ממין אחר הוי חליצ' פסו' ומ"מ לא נ"ל כפירוש דבסוגיא משמע מדמתמ' מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש ואי הוי אסור למחלץ ביה לכתחילה מאי קא מתמה דלמא לכתחילה הוא קבעי אלא כמו שפירש"י שארצועות קאי ומ"ה נראה דאף אם עשוי כן כשר בדיעבד מדקאמר תלמודא כולו של שער פסול הא לאו כולו שער אלא לחיו וקרקעותיו עור כשר אף שאיה ראיה כל כך מ"מ כדי הוא הגדול ר' משה לסמוך עליו בשעת הדחק. הלכך אם תפור בשער של עזים כשר בדיעבד ואם הרצועות משער של עזים כשר לכתחילה כמו של עור רק שיהיו לבני' ואם הרצועו' מפשתן והדומה לו כשר בדיעבד ואם קרקעותיו של עור והשאר כולו שער כשר בדיעבד בשעת הדחק הנראה בעיני כתבתי וה' יכפר על השגיאות.

יד

דין אם חלצה במנעל של עץ ושל שעם ושל סיב ואנפילא המחופין בעור חליצתה כשירה דוקא בדיעבד ולא לכתחילה וכן המנעל הנקרע וחופה רוב הרגל וכן כשחלצה מיושב או מוטה או חולץ מסומא בב' עיניו נמי כשר בדיעב' אבל לכתח' צריכה כל החליצה מעומד וביארנו דאם הוא חולה שאינו יכול לעמוד כשר אפילו לכתחילה מיושב וביארנו דסומא אפילו אין לו אח אינו חולץ לכתחילה ובמוק ובסמיכת רגלים נמי כשר בדיעבד דוקא והוא דמחופין עור אבל של עץ ושל שעם ושל סיב ואנפילא שאינו מחופין בעור הוי חליצה פסולה ודין אחד להם ולאנפילא של בגד ובסמיכת הידים נמי חליצה פסולה:

פיסקא הא דאמרינן במתניתין באנפילא חליצתה פסולה ש"מ דלא קרוי מנעל ורמינהו אחד מנעל ואחד סנדל ואחד אנפילא לא יטייל בהן לא מבית לבית אפילו ממטה למטה אמר רבא הא באנפילא של בגד והא בשל עור לכאורה משמע שאנפילא של עור היינו

שכולו עור רק שעשוי כעין אנפילא זהו דומ' למנע' ואסור לילך בו בי"כ ואם חלצה בו חליצה כשירה אבל היכא דאנפילא הוי מבגד ומחופה עור דאיכא תרי קולות חדא דבגד מבפנים ועוד דאין עשוי כמנעל א"כ לכאורה חליצה פסולה הוי אבל אין נראה לחלק בכל ענין כשר בדיעבד וכן כתב נ"י שכ' וז"ל ומשמע בירושלמי דאנפילא של בגד ושל עור חליצתה כשירה ע"כ וכן כתב המרדכי להדיא וכן מוכח מן הספר תרומה והסמ"ג שפיר' להדיא הא דקא' הכא הא באנפילא של בגד כלומר שאינו מחופה בעור והא באנפילא של עור כלומר מחופה בעור וכן יראה מן התוס' הא דקאמר אנפילין של עור היינו פי' בגד ומחיפ' בעור דקאמר תלמוד' ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי קש' י"כ אי"כ דה' תני' לא יטייל אדם בתוך ביתו בקורדקיסין אבל מטייל באנפילא אלא ש"מ הא דבגד הא דעור ופי' קורדקיסין כעין מנעלים דקי' שנועלין תחת המנעלים להגין מפני המים שקורין בל"א אונטרש"וך והקשו התו' ה"מ לפלוגי בדידיה ולמיתנ' לא יטייל אדם באנפילא של עור אבל מטייל באנפילא של בגד אלא נקט התנא דבר ההוה דרגילין לטייל בקורדקיסין א"כ אי הוי אנפיל' של עור בלא בגד כלל א"כ מה מקשינן התוס' לחלק מיניה וביה דלמא אנפילא של עור הוא קורדקיסין דתנא אלא בודאי ס"ל דאנפילא של עור בבגד דאי הוי כולו עור לא נקרא אנפילאות מ"ה הקשו ליתני רבותא ולחלק מיניה וביה כו' והיינו כפי' הסמ"ג והס"ת ומסיק בסוגיא תניא כוותי' דרבא חלצה במנעל הנפרם פי' נקרע וחופה רוב הרגל וכן בסנדל כה"ג או חלצה בסנדל של שעם ושל סיב והדומה לו לר' מאיר אפילו באינו מחופה עור ולרבנן דהלכתא כוותייהו במחופה עור וכן בקב הקיטע מי שנקטע רגלו ועושה כעין דפוס הרגל ויש בו בית קיבל וקרי קב ומכניס שם ראש שוקו ובנוק הוא קילצון של לבד קשה ומגין ובסמיכת הרגלי' פי' מי שמהלך על ידיו וגורר את רגליו עושה להם סמיכות של עץ ומכניס לתוכו כל זה לר"מ אפילו באינה מחופה עור ולרבנן במחופה (ומהר"י קאר"ו כ' על הטור וז"ל ויש לתמו' על רבינו למה השמיט דין קב הקיטע ע"כ ואיני יודע מה קאמר הרי כתב הטור להדיא חלצה בשל עץ המחופה בעור כו' ושל עץ וקב הקיטע חדא הוא ממש ודין אחד להם שהרי אמרו בגמר' סנדל של עץ מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע יוצא שלו כו' ומדמייתי מקב הקיטע אסנדל של עץ ש"מ דחד ענין הוא ולפי המסקנא בעינן שיהא מחופה בעור וכן הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כולם לא הזכירו אלא של עץ משום דהיינו כמו קב הקיטע עור) ובאנפילאות של עור והחולצ' מן הגדול בין עומד בין יושב בין מוטה וחולצת מן הסומא חליצתה כשירה אבל במנעל הנקרע שאינה חופה רוב רגלו והטור כתב בזה הלשון שנקרע שלא יכול להלוך בו (והוא מן התו' והרא"ש שכתבו על

ההיא דאמר גזירה משום מנעל מרופט וא"ת הא דאמרינן בסוף פ' תולין דאם חלצה במנעל מרופט חליצתה כשרה וי"ל דהתם אינו מרופט כל כך דעדיין יכול להלוך בו עכ"ל וממילא מרופט דהכא דאסור היינו שאין ראוי להלוך בו והנה הרא"ש והטור וכן התו' בודאי סוברי' שמנעל הנפרם עד שאינ' חופה רוב הרגל הוא מנעל שאינו ראוי להלוך בו והכל חדא הוא ולזה השמיטו דין מנעל הנפרם אבל הרמב"ם) משמע הא יכול להלוך בו אפילו אינו חופה רוב רגלו ואיני יודע מנין לו להקל דלמא אפילו יכול להלוך בו מאחר שאינו חופה רוב רגלו ונקרע כ"כ לא נקרא מנעל והרמב"ם לא פי' לשון הברייתא אלא כתב ממש כלשון הברייתא שאינה חופה רוב רגלו וכן עיקר ונחזור לברייתא ובסמיכות הידים פי' שעושה לידיו בתי' של עור מפני שמכניסן בטיט לסמוך עליה' וגורר בהן רגליו ובאותו סמיכה חלצה מן רגל היבם ובאנפילא של בגד וחולצת מן הקטן חליצתה פסולה שמע מינה דאיכא חילוק בין אנפילא של עור לבגד כדברי רבא ואף דאוקי רבא הך ברייתא כר"מ היינו משום סנדל של שעם וסיב וקב הקיטע וכו' דאיירי בלא מחופה עור וזה אינו כשר בדיעבד אלא לר"מ וממילא לרבנן דהלכתא כוותייהו במחופה עור וכולן השנוין ברישא חליצה כשירה דוקא בדיעבד ולא לכתחילה רק בין עומד בין יושב כתבו כמה מן המפרשים דאפילו לכתחילה לא קפדינן אעמידה והא דכתיב בקרא ועמד ואמר לא משמע עמידה דא"כ לכתוב ויעמו' אלא ל' סיפור דברי' הו' ועמ' ואמ' וכן לשון התנ' ועמדו וקדשו ועמדו ונשאו בשלמ' ועמדו שני אנשים דילפינן מיניה בע"ד בעמידה היינו משום דלא כתיב אח"כ שום מעשה ולא שייך לומר סיפור דברים בעלמא הוא והא דתניא בין עומד בין יושב כו' חליצה כשירה דמשמע דיעבד לאו דוקא הוא אלא איידי דתני סיפא חליצה פסולה נקט רישא כשירה והא ראיה דקתני נמי עומד דכשר לכתחילה ולא נהירא כלל דהא כל אינך השנוי' בהך ברייתא מסתמא אינם כשרים אלא בדיעבד והא דקתני עומד אין ראיה דאברייתא קסמיך בין עומד בין יושב וזהו בדיעב' וכן מסקי התוספות והרא"ש דבעינן עמידה מדרבנן וכן דרש בספרי ועמד ואמר אין דבריו אלא בעמיד' ומסתמא אסמכתא הוא אבל הרמב"ם כ' דלא בעינן עמיד' רק בשעת רקיק' ואמיר' ובשע' חליצ' כ' שהיא יושבת וכ"ד הרשב"א שכ' ראיתי לקצת מחברי' שהצריכו עמיד' אפי' בשע' חליצ' הסנדל ולא ירדתי לסו' דעת' ע"כ ואני לא ירדתי לסו' דעתו אמאי קמתמה מאחר שמצריכין עמידה ברקיקה ואמירה ק"ו בשע' חליצת סנדל שהוא עיקר חליצה התרת מנעל וחליצתו וכן תמה הטור על הרמב"ם וכן דעת הריטב"א וז"ל והנכון בעיני דכל עניני חליצה בעי עמידה לכתחילה ולא משום ועמד ואמר דההוא דסיפרי אסמכתא בעלמא הוא אלא משום דהוי כעין דין דכתיב ועמדו האנשים אשר להם הריב

וכן פירש"י לקמן בתי עמודי משום ועמדו שני האנשים והיינו משום שאין מעכב בדיעבד ע"כ וכן דעת ראבי"ה והס"ת והסמ"ג ועיקר (וכתב מהרא"י בפסקים וכתבי' וז"ל חולה שלא היה לו כח לעמוד וחלצה מיושב פשיטא דכשירה לכתחילה וראיה מבתי עמודי לחד פירש"י ועוד דכל דבר שאין לו תקנה חשיב דיעבד כדפי' בפרק כל שעה) וחולצת מן הסומא נמי דוקא דיעבד קאמ' ובשתי עיניו שלא יכול לראות וקרא וירק וירקה בפניו כתיב מ"ה לכתחילה לא שבקינן לחלוץ אלא ליבם שרואה וכ' הראב"ד שאם אין אח אלא הוא חולץ לכתחילה וכן הביאו הטור ובתשובה מצאתי שגדול אחד התיר לחלוץ הסומא כדברי הראב"ד ונתרעם עליו הגאון מהר"י סג"ל ואמר דבר כזו צריך קבלת חכמים וזקנים ואיך נוהגין הלכה למעשה וכתב באותה תשובה שאין ראיה מדברי הראב"ד כי שמא הוא ס"ל כדברי הגאונים דפסקו כאבא שאול דק"ל מצות חליצה קודמת ולהכי חשיב ליה דיעבד משום דליבם אי אפשר וכו' אבל להרבה גאונים דפסקו מצות יבום קודמ' מנלן דחשיב דיעבד נהי דלא עבדינן כוותייהו להקל מ"מ לחומרא עבדינן כוותייהו והא ראי' דאין כופין לחלוץ אלא שהקהילו' תקנו שלא לעגן מ"מ תקנו ג"כ לפשר עם היבם ולא נתברר שום הלכה למעשה להקל כמ"ד מצות חליצה קודמת ולא שהרמב"ם לבד ס"ל דסומא אינו חולץ אלא שבספר פרנס דבתראה הוא ועפ"י מהר"ם וכתב ג"כ דסומא אינו חולץ ולא ידענא מאי אידון ביה ע"כ התשובה ואומר שתמה ותמה אני על דברי הראב"ד מנין לו סברא זאת מאחר דברייתא סתמא קאמר (וחולצין) והחולצת מן הסומא דחליצה כשירה משמע אבל לא לכתחילה וכן כתב המגיד משנה עליו שדבריו אינן מוכרחין כלל גם מה שרצה ליישבו בתשובה שסובר מצות חליצה קודמת ומה בכך ס"ס מאחר שאסרו חכמים לכתחילה לחלוץ מאן סתם לדבריהם שהעמידו דבריהם על דברי תורה ומ"מ נראה לי מאחר דהאידנא לא נהיגי ליבומי אפי' לפי' לפי מה שכתבתי בפרק החולץ סי' ט"ו דיש תקנה ליבם אפי' בזמן הזה ה"מ ששניהם רוצים ומכוונים לשם מצוה ואנו יודעין שדעתן לשם שמים בבירור הא לאו הכי לא שבקינן להו א"כ חשיב בדיעב' מאחר שאין לה תקנה ומסתמא כה"ג לא תקנו חכמים שיבא דבריהם לידי תקלה אלא או תחלוץ מיבם או תתייבם וא"כ היכא דליכא תקנה לא מענינן לה ושרינן לחלוץ מן הסומא וכן כתב מהר"י ברונא בשם הגאוני' מהר"י וינא כדברי. וכ' לשם שאם היא סומא שפשיט' שחולצת ורוקקת בפניו אע"פ שאינה רואה אותו והנה הרמב"ם כתב הא דאנפילא של בגד לא הוי חליצה כלל אפילו לפוסלה על האחין וסנדל של עץ ושל שעם חליצה פסולה והטור הביאו ולא ידענא למה הלא כולה בחדא מחתא מחתינהו התנא חליצה פסול' בין אנפילאות של בגד בין סמיכת ידים בין חליצת קטן

ואע"פ שבחליצת קטן אין כן הלכה היינו משום שחכמים חולקין על ר"מ אבל בהא דאנפילא של בגד לא מצינו שחכמים חולקין עלה ומצאתי במ"מ מ"ש רבינו שבשל בגד אינו חליצה כלל ובשל שעם ושל סיב חליצה פסול' נראה שהוא סובר דכיון דאסיקנא התם דלר"מ דס"ל דשל שעם ושל סיב אע"פ שאין מחופין עור חליצה כשירה מודה בשל בגד דחליצתן פסולה משום דלא מגין לדידן דק"ל כרבנן דבשל שעם ושל סיב שאינן מחופין עור חליצתן פסו' אע"פ שמגין בשל בגד נמי כיון דלא מגין מעלין לזה דרגא ואמרינן דאינה חליצה ומתניתין דקתני באנפילא חליצה פסולה ר"מ היא דסתם מתניתין ר"מ היא ולא ק"ל כופין זה נראה בדעתו ז"ל ואינן דברים מוכרחים אבל הרשב"א ז"ל כתב שכולן שוין ובשל בגד נמי חליצה פסולה הוי דכולהו רבנן ממעטינן להו מדכתיב ואנעלך תחש אלמא עור בעינן הלכך כולן שוין ור"מ הוא דהוי מפליג בהו דלית לי' האי דרשה אלו דבריו ז"ל עכ"ל וכן הרי"ף והרא"ש כתבו דאנפילא של בגד חליצ' פסול' וכן עיקר הילכך כל מנעל וסנדל ואנפילא המחופה עור או אנפילא של עור אין חולצין בו לכתחיל' אלא דיעבד וכן כל כה"ג וכן מנעל הנקרע וחופה את רוב רגלו שיכול להלוך בו וכן חולצת יושב או מוטה הוא או היא או חולצת מן הסומא בב' עיניו ויש שם אחר בכולן הוי חליצ' כשיר' בדיעבד אבל לכתחיל' צריך מנעל של עור ושלא יהא נקרע ושתה' כל החליצ' מעומד ומאינו סומא אבל חולצת במנעל של עץ ושעם וסיב וה"ה שער ואינו מחופ' עור או אנפילא של בגד. או במנעל הנקרע אפילו יכול להלוך בו רק שאינו מחופ' רוב רגלו מחמת הקרע או חולצת בסמיכת הידים חליצה פסולה:

טו

דין מאן דבעי למחלץ צריך לדחוק רגליו בארץ לכתחיל' ובדיעבד כשר ומי שרגלו הפוכה ודורס בעליונו של רגל חליצה פסולה אפילו בדיעבד וכן מי שנקטעה רגלו מן הארכובה ולמטה חליצתה פסולה והיכא דנקשרו הרצועו' למעלה מן הארכובה אם המנעל אינו גדול ויכול לילך בו אף בלי קשירה חליצתה כשירה ואם אינו יכול לילך בו בלא קשירה חליצתה פסולה והיכא דמנעל ארוך עד למעלה מארכובה או עד תוך ארכובה חליצתה פסולה:

אמר אמימר האי מאן דבעי למיחלץ צריך למדחסי' לכרעי' פי' לדחוף רגלו בכח לקרקע ופריך רב אשי לאמימר והא תניא לעיל בין עומד בין יושב בין מוטה ומוטה לאו אורחיה למדחס ומשני לעולם דדחיס ליה לכרעיה ואמר אמימר האי מאן דמסגי על ליחות' דארעא לא חליץ פירוש שרגלו הפוך ודורס בעליונ' של רגל וליחותה הוא לשון לווחי' אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר לאו בר אובא חליץ ולאו בר קיפוף פי' שאותן אנשים

אחלישו לדעתי' דרב אשי ואתהפכו כרעייהו כדאיתא בפרק אלו מגלחין והנה פסק הרי"ף הלכה כאמימר וטעמא דאמימר דמאן דמסגי על ליחות' דלא חליץ משום דבריו הראשונים דבעי למדחסיה לכרעיה והאי דאתהפך על כרעיה לא מצי לתרוצי לכרעיה וממתניתין דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה לאו דנקטעה רגלו קאמר אלא שקשר רצועו' המנעל למטה מן הארכובה כשר' ולמעל' מן הארכוב' פסול' וכן אית' בירוש' משו' דעיק' חליצ' התרת הרצועו' וכיון שהתירת' מעל שוקו מקום מצוה הוא דמעל רגלו אמ' רחמנ' ושוקו מעל רגלו הוא והא דא"ר אשי למאי דקאמ' אמימ' כו' לא שמעינן מיניה דלא ס"ל דאי לא הוי ס"ל כאמימר הוי אמר להדרא לית הילכתא כאמימר ומדלא אמר הכי לא מצינו למדחי שמעת' דאמימר כבי האי מילתא קל קלישא וכן דעת הרמב"ם והראב"ד השיגו ואמר שטעם דאמימר דמאן דמסני על ליחות' כו' אינה טעם דבעי למדחסיה דהא דבעי למדחסיה אינו אלא לכתחילה ואי לא דחיס לא מפסלא בכך אבל הא דמסגי על ליחות' כו' חליצה פסולה משום דגב הרגל הוא שנקרא רגלו והתחתון נקרא כף הרגל וזה שרגלו הפוכה וכף רגלו למעלה נמצא נעלו נחלצת מן כף רגלו ולא מעל רגלו ממש וגם נחלצת למטה מן רגלו והתורה אמרה מעל רגלו ולא למטה. והרמב"ן הסכי' לדברי הרי"ף ופוסל בשתיהן והרא"ש הסכים לדברי הראב"ד מדקאמר אמימר בתחילה צריך למדחסיה משמע לכתחילה קאמר ואח"כ קאמ' מאן דמסגי אליחות' לא חליץ משמע דלא הוי בר חליצה כלל. וטעמא דבעי למדחסיה כד שיהא ניכר שטורחת לחלוץ מנעלו דלפעמים מנעל ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאיליו א"ל שידחוק רגלו בקרקע מעט ונראה בעיני דאף ר"י אלפסי שפי' חד טעמא לתרתי בבי דאמימר מ"מ לא סבר אי לא דחיף נפסל' החליצה ולא נמצא בדברי הרי"ף ראיה לפסול וכן ברמב"ם ואפשר דס"ל כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו אבל נהפכה רגלו דלאו בר הכי נפסלה בכך וכן כתב המגיד משנה ומ"מ לא נ"ל דברי הרי"ף דהיכא כתיב בקרא שינעץ רגלו בכח על הארץ דבעי למימר דאי לאו בר הכי נפסלה אלא עיקר כמו שכתב הראב"ד רק שיש להקשות על דברי הראב"ד מאחר דאת' צריך לתרוצי אלא לכתחילה מאי פריך ליה רב אשי והא תניא בין עומד בין יושב בין מוטה הלא לא אכשר התנא התם אלא דיעבד וה"נ אי לאו תריץ כרעיה כשר בדיעבד (וי"ל דהראב"ד ס"ל דברייתא דמכשר בין עומד בין יושב או מוטה נמי לכתחילה קאמר כמו שיש הרבה מפרשים ומביאים ראיה מדפריך רב אשי לאמימר מברייתא ש"מ דס"ל דברייתא אף לכתחילה מכשרה וכן כתב בנ"י ועוד נראה דלא קשה מידי דמ"מ פריך שפיר מדתניא בין עומד משמע דאין כאן ריעותא אלא מצד שאינו עומד והא איכא ריעותא אחרינא דלא תריץ כרעיה וא"כ היה

לו לחלק מיניה וביה בין תכיך כרעיה בין לא תריך כרעיה והכל בעמידה דעכשיו איכא למיטעי ולומר הא דאשמועינן התנא דאינ' כשר' אלא בדיעבד היינו מוטה דאיכא תרתי לריעותא מצד שאינו עומד וגם לאו תריך כרעיה הא בחד ריעותא לא קפדינן או נימא בלא תריך כרעיה לא קפדינן כלל אלא בעמיד' לחו' ומשני לעולם דדחיס ואין כאן ריעותא אלא דמוטה ועוד יש ראיה שהטעם דמאן דמסגי אינו משום דבעי לתרוצי לכרעיה דא"כ למה חלקינן אמימר לתרתי בבי ה"ל למימר הילכך מאן דמסגי על ליחות' כו' לא חליץ ומדלא אמר הכי ש"מ דתרתי בבי הוא כדברי הראב"ד והרא"ש רק שאני מוסיף ואומר פשיטא הא דצריך למדחסי' לכרעיה אינו אלא לכתחילה כדי שתהא החליצה בכח שלה אבל הא דאמר מאן דמסגי על ליחות' לא חליץ ר"ל לא הוי חליצה כלל אפילו לפסלה על האחין דהא בקרא כתיב וחלצה נעלו מעל רגלו וכאן הוא היפוך למטה מכף רגלו וגרוע יותר מן הארכובה מלמעלה דחליצה פסולה הוי משום הכי אמר לא חליץ ולא אמר חליצה פסולה ולפי זה מיושב שפיר הא דאמר רב אשי למאי דקאמר אמימר כו' משמע דלא ס"ל כוותי' וכן הו' בנין היסוד בכל התלמוד כלומר דלא ס"ל לרב אשי כאמימר בהא דלא הוי בר חליצה כלל וכאילו לא חליץ אלא הוי חליצה מיהא לפוסלה על האחין ולדברי הרי"ף דדייק מדלא אמר להדיא לית הלכתא כוותיה כו' ותימא מכ"ש דקשה לא יאמר כלל למאי דקאמר אמימר אלא יאמר בלשון קצרה הלכך לאו בר אובא ובר קיפוף חליץ אלא עיקר כמו שפירשתי ומה שתירץ הרי"ף דמתניתין מהארכובה ולמטה כשרה איירי בקישור הרצועות כדאיתא בירושלמי תירץ ר"ח בשם הגאונים וז"ל כיון דמסגי על ליחותא לא יכיל למתרץ כרעיה דגב דידי' הוא לתחת ולתחת דידיה הוא לעיל וכיון דאיתא לכרעיה ולא תריצה ה"ל כמי שאינו ראוי לבילה כו' אבל היכא דהוי תריץ מעיקרא ואי לא פסיקא הוי יכול למתרץ כרעיה אע"ג דאיפסק חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה כו' הרי שסובר שקיטע שפיר חליץ אבל לא הבנתי דבריו כלל במה שסובר שהקיטע קרוי ראוי לבילה דאי הוי ליה כרעיה כו' סוף סוף לית ליה ואינו ראוי בשלמא מאן דאית ליה כרעיה ולא תריץ אותה ביה איכא לחלק הכי אבל מי שאין לו אין שייך לומר כל הראוי כו' ומ"ש ממאן דמסגי אליחותא כו' דהוא נמי קודם שנהפכה רגלו הוי שפיר מצי לתרוצי כמו בר אובא ובר קיפוף אלא שעתה אינו יכול ה"ה נמי לנקטע אלא אם באת להכשיר הקיטע צריך את' לפרש כרש"י וז"ל ואע"ג דתנן מן הארכוב' ולמטה כשרה התם הוא דאם נחתך רגלו קם לי' שוקו במקו' רגלו ורחמנא אמר מעל רגלו דהאי שוקו אבל האי דנהפכו רגלו לא רגל הוא או כפי' ר"ח שהביאו התוספות דטעמא דמאן דמסגי משום דלא מצי למדחסיה רגליה אבל האי דנקטע שפיר

מצי למדחסיה כולו שוקו אארעא אבל בירושלמי מוקי להדיא מתניתין הא דלמטה מן הארכובה כשרה התם הוא בקישור הרצועות איירי וכן פי' ר' ניסן במגילת סתרים וכן דעת ר"י בעל התוספות והיינו כרי"ף והרמב"ם דס"ל דקיטע לאו חליץ וכתב הרא"ש ומיהו תימא הוא לומר לפסול החליצה אם נקשרו רצועות הסנדל מן הארכובה ולמעלה דמאי נ"מ היכן דנתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו והא דקא' בירוש' דעיקר חליצה התרת רצועות נראה שהסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה וכן משמע מתוך לשון הירושלמי דקאמר קשרו עד שיכול להלוך בו אלמא דעיקר הקשירה כדי שיעמוד על רגלו ויכול להלוך בו וכיון שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אם התיר היבם הרצועות ה"ל כאלו נשמט הסנדל כיון דסופו ליפול מעצמו וכן אם קשרו למעלה מן הארכובה לא ידעינן למה תפסול החליצה אם קשר למעלה מן הארכובה או אפילו אם חולץ בלא קשירה שלא נרמזה קשירה בתורה ולא נאמרה הלכה למשה מסיני והא דקאמר בירושלמי כיני דמתניתין דקושר מן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעל' פסול' לא בעי למעוטי קיטע אלא לאשמועינן דבעינן שתה' אף הקשירה מן הארכובה ולמטה ובסנדל שלהם שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה א"נ בקיטע איירי ואתא לאשמועינן דבעינן שישאר כ"כ בשוקו שיכול להכניס הסנדל בשוקו ולהוציא למטה מן הארכובה אבל אם נחתך שוקו בסמוך לארכובו שאינ' יכול לקשור הסנדל אלא בשוקו למעלה מן הארכובה פסולה עכ"ל והנה מה שכתב דהירושלמי לא איירי אלא בסנדל גדול ומ"ה אם התיר היבם חליצה פסולה כבר כתבתי בסי' ז' דליתא להאי סברא אלא בכל הפסול כשהתיר הוא או אפילו הותרה ממילא אם הוא גדול שאינו יכול להלוך בו בלא קשירה אז חליצה פסולה אפילו בקשירה כמו שאפרש לקמן בסי' י"ח ומ"מ לענין שנקשרו הרצועות למעלה מארכובה נ"ל דבריו היכא דהמנעל אינו גדול ויכול להלוך בטוב בלי קשירה דהחליצה כשרה בדיעבד והוי כאלו לא נקשרה כלל אבל אין נראה כלל במה שכתב שהירושלמי לא בא למעוטי קיטע אלא לאשמועינן דאף הקשירה צריך למטה מן הארכוב' היכא שהסנדל גדול דזהו דוחק מאחר שקיטע כשר נוקי מתניתין בכה"ג ולא נוקי בקשירה שצריכה לחלק בין סנדל גדול למנעל קטן ואם היה בא הירושלמי לפסוק דין הקשירה היה לו לפסוק מימרא בפני עצמו ולא לפרש המשנה כך גם מה שתירץ באם שנקטע רגלו סמוך לארכובה הוא סמוך על רוב חריפותו ואינו מתיישב על הלב להיות כוונת התלמוד בסתימות ולסמוך על דברי נביאים שאיירי בנקטע סמוך לארכובה לא היה לו להזכיר ארכובה קשירה אלא מתניתין איירי ברחוק מן הארכובה כו' ע"כ העיקר בעיני שהירושלמי מפרש המשנה בקשירה ולא מכשיר בנקטע

כלל כמו שפסק הרי"ף והרמב"ם ור"י וראבי"ה וס"ת וס"מ וא"ז ומרדכי ומי יקל כנגדם והאמת הוא שהסברא נותנת מאחר שנקטע א"כ מה שלבש ברגלו אין לו שם המנעל והתורה הקפידה על מנעל כדרך שרגילין לילך בו כמו ואנעלך תחש וא"כ בע"כ מתניתין אקשירה קאי שאם הקשירה היתה למעלה מן הארכובה פסולה ומ"מ דוקא בענין שלא היה יכול להלוך בו בלא קשירה אלא ע"י הדחק דאל"כ אין לפוסלו בכך כדפרי ומ"מ נוכל לפרש מתניתין שלנו בכל מנעל איירי בין גדול ממדת רגלו בין אינו גדול ולא איירי בקשירה מדלא פי' תלמודא תלמודינו אלא בגוף המנעל איירי אלא שאם הוא ארוך עד למעלה מן הארכובה פסולה וגזרת הכתוב מעל רגלו דהיינו שוקו שהוא על רגלו ולא מעל דמעל וכן פסק להדיא ראבי"ה וס"ת בשם רבו ר"י בעל התוספות והס"מ והמרדכי והא"ז וראוי לחוש לדבריה' ומ"מ נ"ל לפסול הקשירה שהיא למעלה מהארכובה כל זמן שיכול להלוך בלא קשירה ואינו דומה למנעל כי הקשירה אין שם מנעל עליו ולא גרע מאלו לא נקשר כלל כדברי הרא"ש הילכך מסקנא דמילתא צריך לכתחילה לדחוף רגלו בכח לארץ ע"כ כתבו הס"ת והסמ"ג והרא"ש שראה מרבותיו שנהגו להעמידו אצל הכותל או ממוד שישעון עליו קצת כדי שיוכל לנעוץ רגלו של ימין בכח על הארץ והיא מגבהת אותו ביד ימינה מעל הארץ ושומטת המנעל ואם היתה רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צדו או שמהלך על אצבעות רגלו שהופך העליון וכ"ש שנקטע אפילו למטה מהארכובה חליצתה פסולה ואם המנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה או באמצע הארכובה חליצה פסולה לעולם ואם נקשרו הרצועו' למעלה מהארכוב' והמנעל גדול שאינו יכול להלוך בשופי בלא קשירה חליצה פסולה אבל יכול להלוך בלא קשירה אף אם קשרו למעלה מהארכובה והיא מתרת אז חליצה כשירה בדיעבד:

טז

דין דגובה המנעל עד הארכובה ולא ארכובה בכלל ואפי' לכתחילה כשר או אפילו נמוך מאיסתוירא נמי כשר לכתחי' רק שיכסה רוב גב הרגל בלי קריעה:

מתניתין מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה ולמעלה חליצתה פסולה ומסיק מן הארכובה ולמטה חליצה כשרה אלמא דמקרי רגל כל מה שהוא למטה מן הארכובה ורמינהו דתניא בפ"ק דחגיגה רגלים קרינן רגלים פרט לבעלי קבין שאין להן רגלים שפטורין מקרבן ראייה אלמא דשוק לא איקרי רגל ומשני שאני הכא דכתיב מעל רגלו אי הכי אפילו למעלה מהארכובה נמי ומשני מעל ולא מעל דמעל וכבר פי' דאיירי בגובה המנעל או בקשירה בשאינו יכול לילך בו בלא קשירה אמר רב פפא ש"מ האי איסתוירא שהוא קבילה המפסקת בין שוק לרגל עד ארעא נחית והוא חשיב בפרק אחד עד למטה

הימנה בעקב דאי לא כן א"כ נימא למטה הימנ' הוא הרגל והאסתויר' הוא מעל רגלו וא"כ השוק הוא מעל דמעל ולמטה למטה מן הארכובה כשרה אמר רב אשי אפילו תימא מיפסק פסיק ולא נחית עד ארעא מ"מ כל השוה לבהדי כרעא כגון האסתויר' שעומד מול כף הרגל שהוא למטה ככרעא דמי וקרוי הכל רגל והשוק הוא מעל וכתב הא"ז וצריך שיהא המנעל גובה עד שיכסה האיסתוירא וטעמא דידיה מאחר שפסק רב פפא שאסתוירא עצמו הוא חשיב א"כ כשלא יגיע עד איסתוירא הוי כאלו חופה המנעל רוב הרגל ולא כולה דכשר בדיעבד ואף דרב אשי מסיק אפילו תימא מפסק פסיק וא"כ עיקר הרגל למטה מאסתוירא ומ"מ לא קרוי מעל מאחר דלהדי כרעא הוא מ"מ אשינויי לא סמכינן וכן הסמ"ג משמע שסובר כרב פפא שכתב ממש כדבריו מ"ה אזלינן לחומרא בתריה כן כתב מהר"י ברונא ומבאר דעת הא"ז הכי אבל הראבי"ה כתב להיפך וז"ל וטוב שיהא המנעל נמוך מן האיסתוירא כדתנן מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה והוא משמע בדיעבד וכן במרדכי רק שלשם טעות סופר הוא שמביא ראיה מן הסיפא מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה ומה שייך ארכובה לאסתוירא אלא מרישא מביאין ראיה דדוקא בדיעבד כשר אבל לכתחילה צריך למטה מאסתוירא בשוק אבל לא נהירא כלל דהוא לשון דיעבד אלא אגב דתני סיפא פסולה ותדע דהא תני נמי סנדל שיש לו עקב כשר דהוא אגב סיפא שאין לו עקב פסול גם מה שכתב הא"ז דבעינן שיחפה כל הרגל ולא סגי ברוב לכתחילה דהא בעינן שיכסה כולה לא נראה דלא אמרו חופה רוב הרגל בדיעבד אלא אנקרע' או במנעל צר כדלקמן בסימן י"ז אבל היכא דעשוי מתחלה לא קפדינן וגם אין נראה לומר מאחר דכתיב מעל רגלו והוא שוקו שמעי' בה דעיקר חליצה תהא מן השוק שעל רגלו דא"כ מאן דמסגי אליחותא לא הוי לן למפסליה דהא לא קפיד קרא אלא אשוקו ובפרט לפי טעם שפי' הראב"ד והרא"ש משום דכתיב מעל רגלו וזה לא קרוי רגל אלמא דעיקר קרא ארגל קפדינן ותלמודא דאמר שניא הוא כלומ' שאף על השוק כשר הקשירה או גובה המנעל אבל לעולם לא בעי שוק ותדע מדלא אמר שאני הכא דבעינן שוק דכתיב מעל רגלו אלמא לא קפיד קרא אשוק אלא שהשוק לענין חליצה הוא כרגל דכתיב מעל רגלו אבל עיקר חליצה מעל גב כרגל וכן לענין קשירה כתבו כמה גאונים שתהא על רגל ועוד תדע דא"כ ה"ל למתניתין לתני שלשה חלוקים מצות חליצה למעלה מאיסתוירא ואם למטה מאיסתוירא כשר ואם למעלה מארכובה פסולה וכן לראבי"ה מצות חליצה למטה מאיסתוירא ולמעלה הימנו עד הארכובה כשירה כו' אלא ש"מ דאין קפידה רק שיכסה רוב הרגל כתיקונו ובלי קריע'. הילכך גופה המנעל

אפי' עד הארכובה ולא ארכובה בכלל לכתחילה כשירה או אפי' נמוך מאיסתוירא נמי לכתחילה כשירה רק שיכסה רוב גב הרגל כתיקונו ובלי קריעה:

יז

דין המעביר שער בית השחי ובית הערוה בין בתער בין במספרים וכן האשה שגילחה הראש שלה שניהם לוקין ובמקום שאין דרך הנשים להעביר שער בית השחי ובית הערוה וכן האנשים אין דרכן לגלח ראשן שניהם פטורים ואין חילוק אפילו העביר כל גופו או בית השחי ובית הערוה לבד ושאר הגוף אסור מד"ס אפילו במספרים כעין תער ואם יש לו ריבוי שערות על ידו ובוש מותר להסיר אפילו בתער ולחוף בידו מותר אפילו בבית השחי כדי להסיר שערו מפני שמצערות אותו וכ"ש בבגדו ואם כינה עקצתו אסור לחוך בידו ואף אסור ליטלנה בידו בתוך התפלה אבל שלא בשעת התפלה מותר ליקח בידו ולזורק' בבה"כ ומי שיש לו חטטים בבית הערוה שרי ואסור לאדם, ללבוש מלבושי נשים וכן איפכא ומותר לאשה לגלוח מול עורף:

מסקינין בסוגיא בפרק שני נזירים אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתיבי המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה ומשני הא דלוק' בתער הא דמיקל במספרים כעין תער פירש"י שגזזו במספרים סמוך לבשר כעין תער אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה מיתיבי העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרי' ומשני מאי לוק' דקאמ' מדרבנן א"ד א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן המעבי' בית השחי ובית הערוה לוק' משו' לא ילבש גבר שמלת אשה מיתיבי העברת שער אינו מדברי תורה אלא מד"ס וליכא לשנויה דלוקה מדרבנן קאמר והא קרא קאמר לא ילבש גבר ומשני הוא דאמר כי האי תנא דתניא המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה עובר משום לא ילבש גבר ות"ק דסבר מדברי סופרים האי לא ילבש גבר מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא לא יהיה כלי גבר על האשה וגו' שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשי' לניאוף וכן אשה שמלת איש רבי אליעזר בן יעקב אומר מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה ת"ל לא יהיה כלי גבר על האשה וזהו מצינו ביעל שלא הורגתו לסיסרא בכלי זיין אלא ביתד ולא ילבש גבר שמלת אשה שלא יתקן איש בתיקוני אשה ורי"ף פסק כלישנא קמא דר"י דהעבר' שער מד"ס וכן פסק הרמב"ם ותימא מאחר שהרי"ף רגיל לפסוק בכל מקום כא"ד כמו שכתב הרא"ש בב"ק משמו א"כ אמאי לא פסק כא"ד דהכא דלוקה מן התורה ואפילו את"ל דבתרי לישנא דאיסורא לעולם הולך אחר המחמיר כמו שכתב הרא"ש בשם ר"ת בפ"ק דע"ז א"כ בכאן היה לחוש לחומרא ולומר שהיא דאורייתא ונראה דעתו שסבר דהברייתא דהעברת שער מד"ס עיקר מדפריך

מינה לכל הני לישני וכן הא דמשני הוא דאמר כי האי תנא משמע יחידאי הוא אבל רא"ם פסק כר"א בן יעקב דהוא קב ונקי והיינו כלישנ' בתר' דר' יוחנן דקאי כוותיה וכן פסק הסמ"ג וכן נראה מדקאמר הוא דאמר כי האי תנא המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה עובר משום לא ילבש גבר ולא אמר מיד תנאי היא והו"ל למייתי פלוגתא דת"ק וראב"י אלא דבעי תלמודא לאשכוחי נמי סתמ' דקאי כוותי' דר' יוחנן שלוקה מדאורייתא א"כ ש"מ דכך הלכה ועוד מאחר שתרגום אונקלוס שזכה לינתן בסיני פירש המקרא כראב"י ש"מ שדבריו עיקר ומ"מ אפשר שראב"י מודה לדברי ת"ק שאסור לבישה משום ניאוף וכן כתב הסמ"ג (דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ומש"ה נראה דלא מחלקינן הקרא ואסרינן אפילו בלא ניאוף שצריך האדם להרחיק עניני מלבושיו ממלבושי האשה וכן כתב הרמב"ם והטור אחריו שלא תלבש אשה בגדי' המיוחדות לאיש כפי מנהג המקום וכן איש לא ילבש בגדי אשה) וכתב הרמב"ם בד"א שיש איסור באותה הבערה במקום שאין מעבירין אותו אלא הנשים לבד כדי שלא יתקנו תיקן נשים לבד אבל במקום שמעבירין השער האנשים והנשים אם העביר אין מכין עכ"ל משמע דאסור להעביר בית השחי אפילו במקום שמעבירין רק שאין מכין אותו מכות מרדות (והר"ן כתב בפרק שני דע"ז בשם הגאונים דשרי אפילו לכתחלה אלא שהחברים נמנעים בכל מקום וכתב שזהו טעמן מדאמרינן בפרק ב' נזירין ההוא גברא דאחייב נגידא בב"ד דר' אמי גלייה לדרעיה ואיגלי בית השחי חזייה דלא מגלח אמר להו שבקוהו מן חברי' הוא דין והיינו לפי שבאותו המקום נהגו האנשים להעבירו וזה שלא העבירו הכיר שהיה מן החבירים דאי לכ"ע אסור היכי קאמר משום דלא מגלח מן חבריא הוא ע"כ אבל לפי דברי הרא"ש דלקמן לא משמע הכי שיהא מותר לכתחלה אלא שהחבר ידע שיש איסור בדבר וכל זאת לא יתכן) ובמקום שאף האנשים מעבירין כו' הייתי אומר ט"ס הוא ברמב"ם (וחלילה לנו לחזק המנהג שבא בעבירה כדי לפוטרו מן הלאו) וא"ל דה"ק ובמקום שמעבירין אותו האנשים במספרים כעין תער לפי מה שנכתוב לקמן דלא שרי במספרים כעין תער אלא בשאר איברי הגוף אבל לא בבית השחי כו' ודוחק לומר במקום שמעבירין האנשי' במספרי' שלא כעין תער דזה אינו מן הדרך כלל ותדע דהא התוס' והסמ"ג והרא"ש הקשו מסוגיא דהכא דאמרינן מפיבושת לא עשה רגליו היינו שלא העביר בית השחי ובית הערוה אלמא דמותר במספרים כעין תער א"ל שבאותו העת עדיין לא גזרו חכמים ומאי דייקי דלמא במספרים שלא כעין תער אלא כדפרי' שאינו מן הדרך ומ"מ יש לי לקיים פסק של הרמב"ם במקום שאין מעבירין אף הנשים אם עבר איש והעביר אף בתער אין מכין אותו מכות מרדות וכן יראה מדעת רש"י שפירש ולא יתקן גברא בתיקוני

איתתא שלא יכחול ושלא יפרכס בבגדי צבעונים של אשה ולא פירש אהעברת שער כמו שתופסין כל רבותינו דהאי דקאמר תלמודא דנזיר דלעיל מבעי ליה לכדתניא כו' היינו ת"ק דר' אליעזר בן יעקב דר' אליעזר בן יעקב סבר לוקה אלא משום דסבר רש"י במקומות שאין מעבירין אף הנשים לא שייך לומר האי תיקן כלל א"כ יפול זה הלאו מן התורה ע"כ מפרש אותו אכיחול ופרכוס וממילא העברת שער במקום שהוא תיקן יופי של נשים והנה הרי"ף גרס גירסא אח"כ וכך נוסח' אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתיבי המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה כי קאמר רב בשאר איברי הגוף ובשאר איברים מי שריא והא תניא העברת שער מד"ס כי קאמ' רב במספרי' וכי תניא ההיא בתער והא רב בתער קאמ' כעין תער קאמ' וא"כ לפי גירסא זו לבי' השחי ובי' הערוה אסור במספרים כעין תער ושאר איברי הגוף שרי וכן פסק הרמב"ם וכן איתא האי גירסא בה"ג שכתב ר"י טוב' עלם ובהלכות גדולות אחרת כתוב בהן האי גירסא רק שכתוב בהן אלא כי קאמר כו' משמע שחוזר מן תיר' הראשון דודאי לפי זה מספרים כעין תער מות' אף בבית השחי ובית הערוה ובתער אסור אף בשאר הגוף מד"ס ולפי גירס' זו שלנו שהבאתי לעיל משמע מספרים כעין תער מותר אפילו בבית השחי ובית הערוה אבל בשאר הגוף דלמא ליכא איסור כלל אפילו בתער והתוספו' אינן מכריעין לאיזה גירס' ודעת' במסכ' מכות כדעת הרי"ף ואף הכא בפרק החולץ כתבו סיום דבריו מדאמרי' בנזיר ההוא דאיתחייב נגידא קמיה דר' אמי איגלאי בית השחי וחזייה דלא מגלח אמר להון ר' אמי שבקוהו דין מן חבריא הוא פירש שיודע שאסור להעביר בית השחי משמ' שנהגו בו איסור ואני אומ' אפי' אם תמצא לומר דגרסי' כגירסא שלנו מ"מ נראה מן הסוגיא דשאר הגוף אסור מדאקשי תלמודא ללישנא בתרא דר' יוחנן דאמר לוקה מברייתא דקתני העברת שער מד"ס ולא משני הא דקתני מדברי סופרים אשאר הגוף קאי והוי ניחא דהא לא קתני בית כ' אלא העברת שער דמשמע אשאר הגוף אלא מאחר דקתני סתמא העברת שער קים ליה לתלמודא דאיירי בכל שער אף בבית השחי ובית הערוה א"כ ממילא מוכח דאיירי נמי אף בשאר הגוף מדקתני סתמא ומוכרח אתה לומר כן לפי גירסת הגמרא דאקשי ושאר איברים מי שרי והתניא העברת שער מדברי סופרים (פירש מדקתני סתמא וכן פירשו התוספות ואף דלא קיי"ל כהאי ברייתא דהעברת שער מדברי סופרים היינו לענין בית השחי כו' כמו שפיר' אבל בשאר הגוף לא פליג שום תנא אהאי ברייתא דאסורה מדברי סופרים ועוד ק"ו הוא ומה אותו שסבר בית השחי מדברי סופרים מ"מ אסר ג"כ שאר הגוף מאן דסבר בית השחי לוקה ק"ו דאוסר שאר איברים מד"ס וגם נר' דבמספרי' כעין תער אסור אף בשאר הגוף אף דרב אמר מיקל

אדם כל גופו בתער ולכל הפחות במספרי' כעין תער קאמר אפ"ה לא קיי"ל במסקנא הכי אלא כברייתא דאוסרת הכל מד"ס מדפריך תלמודא לר' יוחנן דאמר לוקה מהאי ברייתא דהעברת שער מד"ס ומשני הא דלוק' בתער וכי קתני מד"ס במספרים ש"מ דס"ל לתלמודא לפי האמת דלשון העברה שייך אף במספרים כעין תער וא"כ לר' יוחנן דאמר המעביר לוקה אף במספרים כעין תער וכן הברייתא דאוסרת מד"ס אף במספרים כעין תער וכן נראה מאחר שעיקר הלאו תולה משום תיקון יוסי מה חילוק בין זה לזה דלא שרינן מספרים כעין תער גבי זקן אלא משום לא תשחיתו ואין השחתה אלא בתער וכן לשון גילוח אבל הכא לא קפיד קרא לא אהשחת' ולא אגילוח אלא משום תיקון נשים הוא ומפיבושת שלא עשה רגליו כו' לפי זה צריך לפרש שבאותו העת לא נאסר העבר' שער לא מדברי תורה ולא מד"ס כי הנשים לא היו מעבירין שער בית השחי שלא היה צריך להן תיקון זה כדאי' בפרק כ"ג מאי דכתיב ואעשה לך שם בגוים ביפיך שאין להם לבנות ישראל שער לא בבית השחי ולא בבית הערוה ואפשר רב גופא חוזר מדבריו מדאמר בסוגיא דהתם בעי רב מר' חייא מהו לגלח א"ל אסור א"ל והא קא גדילי פיר' יותר מדאי א"ל גבול יש לו לאותו שער כיון שגודל יותר ממה שיכול האדם לסובלו נושר ואף שר"ת פי' דבתער קאמר ולפי שמצטער יותר מדאי היה לו להתיר אף בתער מאחר שאינו עושה ליופי ולנוי אלא להנצל מן צערא ומשני גבול יש לו כלומר שאינו מגדל והולך כשער הראש ולא יתכנו דבריו בעיני חדא דלפי זה צריך לומר דרב לא ידע כל הברייתא שהביאנו למעלה שאוסר בתער כאשר כתב הסמ"ג ועוד מדאמר רב לעיל מקיל אדם כל גופו בתער ומשנינן כעין תער קאמר והכא לא הזכיר תער כלל כ"ש שאין סברא שיהא מדכר דוקא בתער אלא אף במספרים קאמר וביש ספרים כתוב להדיא במספרים ומדלא קאמר בית השחי ובית הערוה אלא סתמא מהו לגלח משמע דאכל שער הגוף קאי ומסתמא קיבל רב מר' חייא ומה שפסק מתחלה מותר היינו מדעתו ואף אם דוחק בעיניך לומר כך ותסבור אלא רב אשי דשרי לעיל בשאר איברים והכא בבית השחי וכן דעת הרי"ף אפ"ה לא ק"ל כוותיה כדפי' ועוד תדע דאסור במספרים כעין תער דמסקינן בעי רב מר' חייא מהו לוחך פי' לחוך בית השחי כדי להעבירו א"ל אסור ואם לחוך בבגדו מהו א"ל מותר מאחר שאינו נוגע בשער וא"ד הכי קא מבעיא ליה בתפלה בבגדו מהו כשמתפלל מהו לחוך בבגדו כדי שיפלו הכיני' א"ל אסור ולית הלכתא כוותיה כיון דאינו נוגע בבשרו מותר וא"כ אפילו לחוך קאסרינן ק"ו במספרי' כעין תער וכל ענין חיכוך לא הביא הרמב"ם בספרו ש"מ דלא ס"ל לאיסור והיינו דפסק כא"ד שהוא לשון בתרא שעיקר שלא נאמרה הבעיא כלל אחיכוך שער אלא אתפלה דביד אסור ובבגדו

לית הלכתא כוותיה ושרי ואפשר שהרי"ף והרא"ש שהביאו לשון הגמרא כצורתה בשתי הלשונות ולא פסקו כחד מסתמא סמכו אשאר דוכתי דאזלינן בתר לישנא בתרא וא"כ הטור שכתב אסור לחוך בידו ובבגדו שרי בשער בית השחי לא כיון כשורה וכן נראה דחיכוך שערות לא איקרי תיקון נשים שאין דרך תיקון בכך ואם נפשך לומר ס"ס מסיר השער א"כ אפילו בבגדו נמי אסור ובתו' נמי מצאתי כתו' ולית הלכתא כוותי' בחיכוך שער וכתב הרא"ש ובתשובת הגאונים כתוב דבית השחי ובית הערוה אם מגלח מראשו עד רגלו מותר כיון דמגלח כל גופו אין זה יפוי דאדרבה ניול הוא אלא על שם רפואה הוא מגלח וכן כתב הסמ"ג כדמשמע לישנא דרב מקיל אדם כל גופו בתע' ותימה א"כ מאי מקשה תלמודא ארב מברייתא דאוסרת לשני דהוא איירי בכל גופו דניול הוא אלא תלמודא דידן לא ס"ל הכי אף שבביאורי הסמ"ג כתבתי זה אשנויי דחיקא לא סמכינן ומ"מ אם יאמרו הרופאים שצריך אין דבר שעומד בפני פקוח הנפש (אבל במקום שלא יגיע לכלל סכנה אפילו הוא רפואה להדיא אסור ומה שכתב הרשב"א שאלת מי שיש לו חטטין בבית השחי ובבית הערוה ומצטער מצד השער ואם יעבירנו רפואה הקרובה תשובה מסתברא דמותר דאינו אלא מדרבנן ובמקום שצריך רפואה לא אסרו דהא בעי מיניה רב מר' חייא מהו להקל אמר לו אסור אמר לו והא קא גדיל וקא מצטער אמר ליה גבול יש לו כל זמן שהוא גדול נושר אלמא אי לאו דנושר מצטער מותר וכאן שער שאינו נושר וצריך לרפוא' מותר ועוד שאין זה עושה אלא משום רפואה ואין בו משום תיקון כתיקוני איתתא עכ"ל היינו לדבריו דס"ל העברת שער מדרבנן אבל לפי מה שכתבתי דלוקה אין לחלק בין יפוי לאינו יפוי גם מכ"ש לפי מה שפי' דעובדי דר' חייא ורב לא איירי כלל בבית השחי ובית הערוה אלא בכל גופו ומ"מ נראה דשרי נהי דלא מחלקינן באיסורא לאוי בין יפוי לאינו יפוי כי אין לחלק הלאו ולדרוש טעמא דקרא דניהוי עובר בלאו מ"מ הכא דמכתו מוכיח עליו שעושה לרפואה ודומ' לזה אמרו גבי אפר מקלה דשרינן ליתן אותה על גבי מכתו משום דמכתו מוכיח עליו הכי נמי הכא אלא שמ"מ למה לו למדחי הלאו יעביר השער במספרים שלא כעין תער אם אפשר לרפאות בכך ומ"מ נראה לדידן שאפילו הנשים אינן מעבירות א"כ אין בו לאו כלל מדאורייתא כדפרי' א"כ היכא שיש לו הוכחה מותר ואף שלא חילקנו בענין גוף הלאו דהמעביר שער בית השחי כו' בין עושה משום רפואה או לא א"ל במקום פקוח נפש או היכא דמכתו מוכיח עליו כדפרי' ה"נ גלוח האשה שיש בה נמי לאו מ"מ גלוח כעין זה שאינו אלא כלאחר יד לא חשבינן גילוח ושרינן משום רפוא' כמו שאנו מתירין העברת שער דכל שאר הגוף משום רפואה או משום צער והא דהמעביר שער בית השחי כו' נראה נמי דוקא שהעביר

כולו או חצי אבל בדבר מועט לא נקרא תיקוני איתתא ומ"מ אם ליקט שער לבן מתוך השחורות אפילו באחת חייב וכן פסק הרמב"ם ואף שהראב"ד השיג וכתב ששער אחד לא נקרא עדי אשה ר"ל שלא מנכרא בחדא איני יודע למה לא ינכר האדם שכל שער ראשו שחור ונראה בו שער לבן וכן פסק הטור וכתב עוד בשם הרמב"ם מי שצבע שחור וצבע לבינות חייב אפי' בשער אחד) והמרדכי כתב בפרק במה טומנין בני אדם שיש להן ריבוי שערות על ידם ובושים בין האנשים מותר להסירן דהו"ל צער מחמת בושה ואין לך צער גדול מזה ע"כ וכן נראה מאחר דשאר איברים מדרבנן במקום צערא לא גזרו רבנן וכתב הרמב"ם כמו שהוא אסור בגילוח הנשי' כך הנשים אסורין בגילוח האיש דהיינו שלא תגלח הראש שהוא עדי האיש וצריך ליתן טעם לדבריו מאחר שהקפיד הכתוב על איש שלא ילבש מלבוש האשה שהוא היפוי לנשים אלא ילבוש בגדי האיש להיות הגבר בגבורתו הפך הקישוט והנוי ועל האשה הזהיר הכתוב שלא יהיה עליה כלי זיין והדומה לזה הראוי לאיש הפך הקישוט והנוי אלא להיות זריז וגבור ונמהר וע"כ הגילוח בראש הוא הנאות לאיש והפך הוא לאשה כי השער וקילעתה הוא נוי האשה ולפ"ז שכתבתי דקי"ל דלוקה מדאורייתא ה"ה היא לוקה בגלוח הראש ומ"מ במקום שאף האנשים אין רגילין להעביר שער הראש אם גילחה היא פטורה אבל אין נכון לכתחלה ומה שרגילין האנשים לגלח מול העורף יכול אף האשה לגלח עצמה לרפואה דאין זה לה תיקון יופי דהא שערות ארוכות שוכבת עליה ואין זה תיקון יופי כלל ומוכח דאינו אלא לרפואה המעביר שער בית השחי ובית הערוה בין בתער בין במספרים וכן היא שגילחה הראש שניהם לוקין ובמקום שאין דרך הנשים להעביר שער בית השחי ובית הערוה וכן האנשים אין דרכן לגלח הראש שניהם פטורי' ואין חילוק אפילו העביר כל גופו או בית השחי ובית הערוה לבד ושאר הגוף אסור מד"ס אפי' במספרים כעין תער ואם יש לו ריבוי שערות על ידו מחמת בושה מותר להסירם אפי' בתער ולחוך בידו מותר אפי' בבית השחי כדי להסיר שערו' אם מצערות אותו וכ"ש בבגדו ואם כינה עוקצתו אם מצערו' אותו אסור לחוך בידו ואף אסור ליטלנ' בידו בתוך התפלה אבל שלא בשעת התפלה מותר ליקח ביד ולזורק' בבית הכנסת כאשר פסק א"ז בברכו' הנראה בעיני כתבתי:

יח

דין דהקפת הראש אף במספרים כעין תער לוקה ואף שלא כעין התער יזהר שלא לגלח כל עיקר ויניח הצדעין כולו וירא שמים למי שאפשר לו לא יגלח ראשו כל עיקר אלא מול עורף לרפואה:

גילוח שער דאת' לידן נימא בה מילתא שנינו בסוף מכות פיאו' הראש שתים אחת מכאן ואח' מכאן ופיאו' הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה ר' אליעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת ואינו חייב אלא עד שיטלנו בתער וכתב הרא"ש ואינו חייב עד שיטלנו בתער אפיאות הזקן קאי אבל אפיאו' הראש לא בעינן תער וכן משמע בגמרא דקאמר ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו ולא פי' בו גילוח של השחת' כמו בזקן אלא בהשחתה כל דהו משמע דחייב וכן מוכח בנזיר פרק ג' מינין גבי גילוח מצורע דכתיב וגילח את כל שערו למה לי למכת' בראש ומפרש דאתי עשה דגילוח מצורע ודחי לא תעשה דהקפת הראש זקנו ומה תלמוד לומר לומר לך דעשה דמצורע דוח' לא תעש' דהשחתת פיאות הזקן ולגופו לא איצטריך דכבר שמעינן מראשו דעשה דחי לא תעשה אלא לאשמועינן דגילוח מצורע בתער מדאיצטריך קרא למימר דעשה דוחה לא תעשה דאי הוי במספרים יכול לקיים עשה דגילוח מצורע בלא דחיית הלאו כי השחתת הזקן דוקא בתער ומדלא שמעינן לה מראשו אלמא הקפת הראש אפי' במספרים אסור ואפילו אי מצורע מגלח במספרים איכא דחיית לאו והא דתניא בתוספת' גבי פיאות הראש ואינו חייב עד שיטלנו בתער במספרים כעין תער קאמר עכ"ל והוא מן התוספת' דנזיר ולא כדעת הרמב"ם והוא דעת ה"ג שכתב אינו חייב אלא בתער וכן הסמ"ג והר"ן כי הראיה שהביאו התוספות פרק ג' מינין חזקה היא כחומת ברזל ואף את"ל שהתוספת' חולקת תלמוד דידן עיקר דלא מתני ביה ר' חייא ור' אושעיא כי במכות לא הוזכר כלל מענין תער גבי הקפת הראש אלא גבי פיאות זקן משום דכתיב גילוח והשחתה ומה שכתב הסמ"ג שדורש בתוספת' הוקשו מקיף ומשחית מה בהקפ' לוקה אף אם סייע למקיף דכתיב לא תקיפו אף בהשחת' ומה בהשחת' אינו חייב אלא בתער אף בהקפה כן עכ"ל אינה כתובה כך בתוספת' אלא שהוא מדמה משכלו כי התוספת' כתבה גבי הקפה שניהם חייבים וגבי השחתה נמי כתב' שניהם חייבים ובכולן כתב' עד שיטלנו בתער וסברת הסמ"ג דבודאי בהיקש אתי ואומר אני בשלמא לענין חיוב הנשחת אם סייע למשחית זהו שפיר אתא מהיקש אבל תער לא אתי מהיקש דהכא להדיא קפיד אהקפה והכא אגילוח ולא ילפינן בהיקשא אלא דילפי' גילוח מהקפה אבל לא שיהא הקפה בעצמו גילוח ועוד אומר אני דאפשר גבי הקפה אפי' במספרים שאינו כעין תער אפ"ה אסור דלא קפיד קרא אלא אהיקף וכל היכא דהיקיף ולא אמרה התוספתא עד שיקיפנו בתער למעט מספרים אלא למעט מלקט ורהיטנ' והדומה שאין דרך היקף בכך ותדע שהרי גבי השחתה איתא בתוספתא ואינו חייב אלא עד שיטלנו בתער נוטלו ברהיטנ' ובמספרי' פטור ולא כתב כה"ג גבי הקפ' אלא ש"מ דאף במספרים

חייב ואיידי דנקט בסיפא תער נקט נמי ברישא תער וראוי להחמי' שלא לגלח כל עיקר דמילתא דלא פסיקא היא וכן איתא באגודה וז"ל מספרים כעין תער אסור בראש ומ"ה כשמגלחין התינוקות מניחין הצדעין עכ"ל משמע להניח כולו ולא לגלחן כל עיקר לפי שאין אנו יודעין כמה קרוי הקפה וכן קבלתי מאדוני מורי זקיני ומצאתי במגדל עוז וז"ל כתבו רבותינו משעמדנו על דעתינו לא העברנו ברזל על בשרינו אפילו במספרים כלל וכלל לא בראש ולא בגוף מן השפה לחוץ ע"כ והנראה בעיני מה שהחמירו בגוף משום תיקון אשה ובראש משום צדעין דאין אנו יודעין עד כמה שיעורן והזקן נמי כה"ג אין יודעין מקום הפיאה ושיעורן ואף שבמספרים כעין תער שרי לכ"ע אפ"ה נמנעין כדאיתא בגליון תוספות ריש שבועות וז"ל יש נזהרין כשמספרים במספרים שאין עושין בתחתון כלום אלא בעליון כי חוששין שאם יעשו כלום בתחתון שמא אירע שלא יחתוך זוג העליון אלא התחתון והוא כמו תער ובמספרים חדה איכא למיחש וכן כתב מהררי"א בת"ה סי' רכ"ה ע"כ נמנעו שלא לגלח כל עיקר לא ראש ולא זקן ומ"מ מול העורף שעושין משום רפואה לכ"ע לית ביה קפיד' כל עיקר דאין שם מקום צדעין כלל. הילכך הקפת הראש שאף במספרים כעין תער לוקה ואף שלא כעין תער צ"ע ע"כ יזהר שלא לגלחן כל עיקר ויניח הצדעין כולו וירא שמים למי שאפשר לא יגלח ראשו כל עיקר אלא מול עורף לרפואה:

יט

דין אם חלצה במנעל שאינו שלו או בסנדל של עץ המחופה עור או של שמאל בימין חליצה כשירה דוקא בדיעבד וביארנו דב"ד צריכין להקנות המנעל ליבם ומתנה על מנת להחזירו שמה מתנה וסנדל או מנעל הגדול מאד עד שאינו ראוי ללילך בו בלא קשירה פסול אפילו בקשירה ואם המנעל גדול ויכול ללילך בו או שהוא קטן וחופה רוב רגלו חליצה כשירה בדיעבד וביארנו דצריכה האשה לחלוץ המנעל ולזרקו בכחה מידה על הארץ בפני היבם והדיינים:

מתניתין חלצה במנעל שאינו שלו או בסנדל של עץ ומחופה עור או של שמאל בימין חליצה כשיר' וכולן דיעבד הוא אבל לכתחילה צריך שלו ושל כולה עור ושל ימין חלצה במנעל גדול שהוא יכול להלוך פי' רש"י שהוא גדול למדת רגלו אבל יכול להלוך בו או במנעל קצר ומ"מ חופה רוב רגלו חליצתה כשירה אבל לכתחילה גזרינן אטו מנעל גדול שאינו יכול להלוך בו או אטו מנעל קצר צר הרבה שאינה חופה רוב הרגל מכאן משמע דחופה רוב רגלו אינו פוסל בדיעבד אלא במנעל צר כדפי' לעיל סי' ט"ו ומסיק ת"ר נעלו אין לי אלא נעלו נעל של כל אדם מנין אם חלצה מיבמה ת"ל חלוץ הנעל מ"מ

א"כ מה ת"ל נעלו נעל הראוי לו פרט למנעל גדול ופרט למנעל שאינה חופה רוב רגלו ופרט למנע' שאין לו עקב ונראה הא דקאמר פרט למנעל גדול כו' איירי אפילו שיכול להלוך בו בקשירה מ"מ פסול היכא דלא יכול להלוך בו בלא קשירה ולא שרינן בקשירה אלא הוא גדול עשוי למדת רגלו ועשוי באופן שלא יכול לילך בו בלא קשירה כדפי' לעיל סי' ז' ונראה בעיני שאפי' שהוא גדול למדת רגלו ויכול להלוך בו ע"י הדחק כעין זה כמי שרינן בקשירה אפילו הוא גדול כ"כ שיכול להפילו מעל רגלו בזריקה אפ"ה כשר דס"ס יכול להלך אם ירצה וכשר בדיעבד אף בלא קשירה כלל רק שיהא בו קרסים ולולאות או רצועות כדפרי' לעיל סי' ז' והיכא דאיכא תרוייהו כשר אף לכתחילה דכמה פעמים המנעל ב"ד גדול ממדת רגלו אפ"ה סמכינן אקשירה כמו שכתב הרא"ש אבל לא כמו שהוא הפריז על מדותיהם וכתב שאפילו אינו יכול להלוך בלי קשירה דזהו בודאי פסול אף בקשירה דסתמא קאמר מתניתין מנעל גדול ולא הזכיר קשירה ועוד דא"כ לעולם לא יפסול מנעל גדול דבודאי מתקיים בקשירה בפרט כמו שאנו קושרין ומהדקין היטב אלא בודאי כל שאינו יכול להלוך בו כלל בלא קשירה אף בקשירה אינו מותר אלא חליצה פסולה הוי (ולא איירי באופן שפי' שהוא עשוי למדת רגלו) ומה שנאמר בירושלמי קושרו כדי שיכול להלוך בו נמי איירי בענין זה גם כבר פרשתי דה"ק קושרו בהידוק אם גדול היה יכול להלוך בו ואף אם תמצא לומר דאיירי בגדול מ"מ אין הפי' שאינו יכול להלוך בלא קשירה אלא ה"ק קושרו כדי שיכול להלוך בו בשופי כאלו הוא למדת רגלו אבל בלא קישור נמי הוא יכול להלוך בו קצת ע"י הדחק כדפי' לעיל אבל בגדול הרבה בודאי חליצה פסולה. ומ"ה צריך לדקדק שאם מנעל הב"ד גדול מאד שיעשה מנעל אחר וכן ראיתי הלכה למעשה במקום צוותא דרבוותא ומ"ה נראה על דרך הנכון שהב"ד ידקדקו בדבר שיהיה להן ג' מנעלים לכתחלה גדול ובינוני וקטן והא ראיה הא דלכתחלה אין חולצין במנעל שאינו שלו כ' הרשב"א דגזרו אטו מנעל גדול או קטן דכל שאינו שלו אינו עשוי למדת רגלו א"כ מנעל דבי דינא איך יהא ראוי לכל אחד ומשמע מסוגיא דשמעתא לקמן דמנעל דבי דינא הוא שיהא מתוקן ומוכן לכל חליצה א"כ אי אפשר שיכוון לכל אחד וזימנין דאתי לידי תקלה אבל מכל מקום אין כאן חיובא כ"כ רק שיהיה מיוחד לכל ב"ד מנעל בינוני ואם רואין שאינו מתכוון יתקנו אחר כמו שהיה בימי הקדמונים וטעם דמנעל שמאל נמי משום שאינו מכוון לו ומ"ה כתב הא"ז כתב ר' שמחה שהיבם הולך בו ג' פסיעות קודם חליצה והיינו כדי לראות אם הוא מכוון לו וכן הוא בתשובת מהר"י לוי אמנם הא"ע כתב להלוך בו כדי להראות שהוא שלו ואלו ואלו דברי אלהים חיי' ומסקינן בסוגיא אביי הוי קאי קמיה דרב יוסף אמר ליה רב

יוסף לאביי הב ליה ליבם סנדלך לחלוץ בו יהיב ליה אביי מנעל שמאל א"ל רב יוסף אימר דאמרי רבנן במתניתין של שמאל חליצה כשירה בדיעבד לכתחלה מי אמרי א"ה סנדל שאינו שלו נמי א"ל הכי קאמינא הב ליה ואקני' ליה וכן הלכה וכתב נימוקי יוסף דקיי"ל מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ולפי הטעם שפירשתי דמנעל שאינו שלו אסור משום דאינו מכוון הוא א"כ מאי מועיל הקנאה אלא צ"ל דהמנעל של אביי היה רואה רב יוסף ומרגיש שהיה מכוון לו ותדע מאחר שיש לב"ד מנעל חליצה למה לא חלץ רב יוסף במנעל ב"ד אלא בודאי לא היה מכוון למדת רגלו רק אותו של אביי ואעפ"כ לא יצא גזירת חכמים שגזרו על מנעל שאינו שלו לכתחלה מ"ה צריך הקנאה ומכאן מוכח דאפילו מנעל של ב"ד צריך להקנות ליבם קודם חליצה וכן אנו נוהגין והיבם מגביה אותו וקונה אותו וכתב הגאון מהר"י ברונא שצריכי' להקנות לו במתנ' גמורה כי אין הכל בקיאין בדין זה ע"כ ואיני יודע למה החמיר הלא אינו מעכב ההקנאה רק לכתחלה עבדינן הכי להיות שלו ובתשובת ראיתי שגדול אחד כתב שלרווחא דמלתא מקנה לו מאחר שהוא מנעל של ב"ד חשוב שלו ודומה לאתרוג של הקהל שכתב הרשב"ם שכולן יוצאין בו ואין צריכין לפרש להדיא שכל אחד מקנ' לחבירו על מנת להחזי' דאמרי' לב ב"ד מתנה כו' הכא נמי הכי ואומר אני דלא דמי כלל חדא דאתרוג רגילין כולן ליתן חלק להוצאות האתרוג ויש בו תפיסה קצת ועוד גבי אתרוג שייך לומר שפיר לב ב"ד מתנה דהא כולן צריכין לו וכאלו הותנו דמי אבל בר מיניה וכי כולן צריכין למנעל חליצה אלא באם יצטרך ימצא המנעל של ב"ד מזומן ע"כ צריך להקנות לו אף שמצאתי בשם ר"י מפרי"ש במרדכי שאם המנעל מיוחד לכך אין צריכין להקנות לו אבל כמו שכתבתי תפסו רוב העולם ועיקר אבל מה שכתב בתיקון חליצה של הגאון מוהר"י סג"ל שחולצת המנעל מן הרגל ומגבהת אותו כדי לקנות ולהפילה מידה בקושי לארץ בפני הדיינים לא ידעתי טעם להגבהה זו ולהשלכה זו ואמת שהרמב"ם כ' וחולצת המנעל ומשליכתו לארץ אבל הגבהה לא הזכיר ואף זו אינו טעם ואפשר שפסק הגאון מהרר"י סג"ל על פי הרמב"ם שתשליכנו לארץ ואי אפשר בלא הגבהה טעו התלמידים וכתבו בשמו שתגביה אותו לקנות וטעם הרמב"ם אפשר משום דסבר האי בפניו דכתיב בקרא קאי נמי אחלצה כלומר שתהא החליצה בפניו והיינו להשליכו בבזיון כמו הרוק מלפניו ומהר"י ברונא כתב הטעם שמשליכים אותו לארץ כדי שלא יאמרו מנעל שלה היא והיא חולצתו ליטול את שלה לכך משלכת אותו בבזיון להודיע שלא מחמת שהוא שלה אלא לבזותו בפני הדייני' כעין הרוק שירקה בפניו ואלו ואלו דא"ח. ובתיקן אחר מצאתי וז"ל ושומטת המנעל מעל עקבו וגוררת המנעל מעל רגלו וזורקתו בקושי על הארץ לפני

הדיינים ובראייתם ואחר שזרקה אותו על הארץ אז תגביהנו וזורקתו מרחוק שנית כך קבלה בידינו וסוד הוא עכ"ל ומאחר שנעלם הסוד ממני אין לי אלא דברי הקדמונים ודיו. הלכך לכתחלה מקנין לו ב"ד המנעל רק שיכול להלוך בו בלי קשירה ושיהא כולו עור ושיהא המנעל של ימין ואם חסר כל אלו כשר בדיעבד חוץ מאם היה קטן שאינו יכול להלוך בו או גדול שאינו יכול להלוך בו בלי קשיר' דאף בקשירה פסול והאש' כשחולצ' המנעל עומדת על רגלה וזורקת אותו בכחה מידה על הארץ בפני היבם ובפני הדיינים:

כ

דין סנדל המוסגר ואחד סנדל המוחלט וסנדל שנועלין לע"ז לכתחלה לא תחלוץ ובדיעבד כשר אבל של עור מתקרובת ע"ז או סנדל העשוי לתכריכי מת ושל עיר הנדחת חליצתה פסולה:

אמר רב פפא משמיה דרבא אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל מוחלט דלשריפה קאי אפ"ה בדיעבד אם חלצה בו חליצה כשירה דאפילו בשעת שריפה קרוי בגד שנאמר ושרף את הבגד שאפילו בשעת שריפה קרוי בגד וכן הלכתא ואפילו מנעל של עבודה זרה שנועלין לצלם ברגליו כשמסיעין אותו ממקום למקום ולהלוכה עביד ומשמשי ע"ז אית להו תקנה בביטול ואי משום איסור הנאה חליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות נתנו אבל מנעל של תקרובות ע"ז או של עיר הנדחת או העשוי לכבודו פירש לתכריכי מת הואיל ולאו להילוכה עביד ואין לו ביטול עולמית אם חלצה בו חליצה פסולה ושל תקרובות ע"ז פירש"י כגון שהקריב ומביא לפניו לשם דורון כו' והמגיד משנה כתב וז"ל תקרובות ע"ז כגון שזבח בהמה לפניה ועשה מנעל מעורה אבל אם הקריבה סנדל ומסרוהו לפניה לשם דורון אין זה תקרובת ע"ז שאין תקרובת ע"ז אלא דבר המשתפך כעין נסכי' וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ועיקר ועל מה שכתב הרמב"ם ושל עיר הנדחת כו' כתב המגיד משנה דבר זה הוסיף רבינו ופשוט הוא כו' נראה שלפום רהיטא לא ראה בגמרא או אפשר בנוסחא אשר לפניו לא היה כתוב אבל בנוסחאות הגמרא אשר לפנינו איתא להדיא ועיקר הלכך סנדל הנעשה מעור תקרובות ע"ז או של עיר הנדחת או למת אם חלץ בו חליצה פסולה אבל של ע"ז וכה"ג חליצה כשירה:

כא

דין אם חלצה בלילה חליצה פסולה ואין חולצין ולא מייבמין בשבת וי"ט לכתחלה ואם עבר ועשה בשוגג או מזיד מה שעשה עשוי ודין אם קבלו עדות בלילה דנין עליו למחר וכן אם טעו ודנו בלילה הוי דין רק לכתחילה אין מקבלין עדות ומקיימין השטר אם לא לצורך גדול וקבול קנין עבדינן בלילה אפילו לכתחילה:

מתניתין חלצה בלילה חליצתה כשרה ור' אליעזר פוסל ומפרש בגמרא מאן דפוסל מקשי חליצה לתחלת דין מה תחלת דין ביום אף חליצה ביום ומאן דמכשיר מקשי חליצה לגמר דין מה גמר דין אף בלילה והיינו בדיעבד כשאין פנאי לגמור ביום. אף חליצה בדיעבד כשרה ומוקי תלמודא מתניתין דחליצה כשרה בלילה כיחידא' ולית הלכתא כוותיה אלא כר"א דפוסל (וכן אין חולצין ואין מייבמין לא בשבת ולא בי"ט כדאיתא בפרק משילין וקאמר בירושלמי דאם עבר ועשה בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי) וכתב הרא"ש מכאן משמע שאם דנין תחלת דין בלילה הדין בטל וכן משמע גבי שלשה שנכנסו לבקר את החולה בלילה כותבין ואין עושין דין ואין יכולין לדון ע"פ ראייתם ואפי' בדיעבד והא דגרסינן בירושלמי פרק אחד דיני ממונות מנין שדנין ביום וגומרין בלילה שנאמר ושפטו את העם בכל עת אית קרא לשעבר אמר שמואל בר רב יצחק כיני מתנייתא מנין שאם טועין ודנין בלילה שדיניה' דין אמרין הדא אמירא כלומר זה יכול להיות על כרחך גירס' משובשת היא דאדרשה קמייתא לא שייך למפרך אית קרא לשעבר דהא קאמר דלכתחילה גומרין בלילה אלא כך יש להפך ולסרס הגירסא מנין שאם טעו ודנו בלילה שדיניה' דין ת"ל ושפטו את העם בכל עת ופריך אית קרא לשעבר ושפטו לכתחלה משמע ואת דרשת ליה לשעבר אמר שמואל בר רב יצחק כיני מתנייתא מנין שדנין ביום וגומרין בלילה ת"ל ושפטו את העם בכל עת ע"כ ועוד כתב כה"ג בפרק י"ט וז"ל ורשב"ם כתב שאם קבלו עדות בלילה יש להם לדון על פי אותה קבלה וה"נ איתא בירושלמי אם טעו ודנו בלילה דיניהם דין והרמב"ן ז"ל כתב דגמרא דידן פליג' מדאמר פר' קמא דסנהדרין אין מקדשין החדש אלא ביום ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש ויליף לה ממשפט שהו' ביום אף קידוש החודש ביום שמעינן מינה שאם עשו תחלת דין בלילה אין כלום וה"ה קבלת עדות החודש דאמר בר"ה פרק ראוהו ב"ד דקבלת עדות כתחילת דין ועוד אמר ביבמות חליצה כשרה בלילה ור' אליעזר פוסל ומפרש עלה בגמרא מ"ס חליצה כתחילת דין ומ"ס חליצה כגמר דין ע"כ. ואני אומר אף שהוא נתלה באילן גדול הרמב"ן ג"כ באתי לתלות באילן גדול רשב"ם ואומר מה שיצא מפיו בהכשר יצא וכן הירושלמי סבר שבדיעבד אם דנו הוי דין אפילו אם תמצא לומר הגירס' משובשת מ"מ נשמע ממנו שורש הדין דבדיעבד אפילו בלילה הוי דין כי הירושלמי לא הקשה אלא אלישנא דקרא דאירי לכתחלה ולא בדיעבד אבל מקור הדין בודאי אינו סות' ומה שכתב הרמב"ן שתלמודא דידן עיקר אמת היכא דפליג להדיא אבל היכא דלא פליג להדיא כל צדקי דנוכל למיעבד עבדינן כדי להשוותה וכן כתב הרא"ש גופי' בפרק שבועת העדות וז"ל ויש שרוצים לומר אם העידו עדים בישיבה אין עדותן

עדות מדאמרינן בפרק ב' דזבחים מה ליושב שכן פסול כו' ומדקאמר פסול משמע דיעבד וכן הדיינים שקבלו העדות כשהן עומדין וליתא מדאמרי' בירושלמי פרק ד' מיתות מכאן לדיינים שקבלו עדות שדינן דין ע"כ והוא מתוספת' דזבחים אלמא אפילו היכא דאיכא משמעות נגד הירושלמי לא עבדינן כנגדו ומשוינן ליה עם תלמוד שלנו ומאחר שבזה הדין כל הגאונים שוים הא דבעינן עמידה לעדים וישיבה לדיינים היינו לכתחילה אבל לא לעיכוב וא"כ ממילא ג"כ הא דבעינן יום אינו לעיכוב וראייתו מהא דג' שנכנסו לבקר כו' אינה ראיה כלל מאחר שבאותו הלילה לא היו ראוים לדון דבעינן יום לכתחילה א"כ מה ששמעו מפי החולה אינה בתורת קבלת עדות בב"ד אלא כאלו הן עדים להעיד במה ששמעו מפי החולה מאחר דמתחילה לא היו ראוים לדון הוי כאלו נכנסו להדיא להעיד דאין דנין אח"כ אבל היכא שמקבלין להדיא העדות בתורת דין יכולין שפיר למידן עליו למחר מאחר ששמעו וקבלו עדות גמורה ולא גרע מאלו טעו ודנו להדי' דהוי דין כדברי הירושלמי וראיית' מחליצה שרי לי מרי לא כוונו כלל להלכה דשאני גבי חליצה דכתיב ככה לעיכובא וכן לעיל גבי חליצה מעומד דאם היינו דרשינן מקרא ועמד ואמר הוה מעכב משום דכתיב ככה כמו שכתב הס"ת והסמ"ג להדיא אלמא אף דהתם גבי דין לא מעכב הכא הוה מעכב ה"נ לענין יום וקידוש נמי דכתיב כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב ומזה המקרא אנו לומדין יום גבי קידוש חודש וא"כ דין הוא שיעכב דכתיב חוק וכל היכא דכתיב חוקה או חוק מעכב כדאיתא בפרק הקומץ את המנחה ומ"ה אפשר לא הביא הטור דעת אביו שאם דנו בלילה או קבלו עדות דלא הוי דין וכן פסק הסמ"ג כדברי הירושלמי ורשב"ם ובתשוב' מצאתי בשם הגאון מהרר"ש מווינא שהיה גדול ומופלג בדורו וכתב לשם וז"ל אמר מהר"ר שלום מה שכת' שאין מקבלין עדות בלילה לא נהוגין הכי וכן היה מעשה על ידי שישבנו בלילה וקבלנו עדות על ירושה מהר"ר שלום וכן אמר לי מהר"ר שלום מה שאין מקבלין קנין סדר בלילה גם כן לא נהוגין הכי אלא מקבלין בלילה וכן היה המעשה על ידי עד כאן לשונו ומסתמא אינו חולק על דין זה דאין מקבלין כו' דלכולי עלמא אין מקבלין עדות לכתחילה בלילה אלא שפסק כרשב"ם שאם קבלו דשפיר דנין עליו למחר ואפשר משום צורך שעה עביד דהוי כמו דיעבד כגון שאותו שכנגדו היה אלם או כה"ג שהוכרח להושיב ב"ד בלילה. הילכך חליצה בלילה פסול וקבלת עדות בלילה שפיר דנין עליו למחר וכן אם טעו ודנו בלילה דהוי דין רק לכתחילה אין מקבלין עדות ומקיימין השטר בלילה אם לא לצורך גדול אבל קבול קנין שפיר עבדינן בלילה אף לכתחילה וגט וקידושין בלילה כתבתי בריש כתובות סי' כ':

כב

דין דאין חליצה כשירה אלא בימין של כל אדם אפילו איטר ולחומרא חולצין אף במנעל שמאל ברגל שמאל כל אדם רק שבימין כל אדם חולץ תחילה ובשעת הדחק אי עביד בימין כל אדם לחוד מהני והיכא דעביד בשמאל כל אדם לחוד פסול עד שתחלוץ נמי בימין והיכא שחלצה בשמאל חליצה פסולה והיכא שנקטעה רגל ימין אינו חולץ בשמאל ואי חליץ פסולה:

החולצת מרגל שמאל חליצתה פסולה ור"א מכשיר ומפר' בגמרא מ"ט דרבנן ילפינן רגל רגל ממצורע מה להלן דימין דכתי' על בהן רגלו הימנית אף כאן דימין ור"א לא יליף רגל רגל ולית הילכתא כוותי'. והסמ"ג כתב וז"ל ומורי כתב כי אפילו איטר חולץ בימין כל אדם ושמאל שלו חשיב ימין ותדע שהרי אוזן אוזן לרצוע' דילפינן ממצורע דבעי ימין שם אין לחלק שאין כח באוזן אחד יותר מחבירו וכן כתב הסמ"ק וז"ל וחולץ בימין אבל בשמאל פסול אפילו איטר. (והרמב"ן כתב שאיטר אינו חולץ כלל פי' שסובר שמום הוא ואין לו ימין כלל והרשב"א הניח הדבר בצ"ע) והטור כתב וז"ל כתו' בספר המצות אפי' איטר חולץ בימין של כל אדם וי"א חולץ בשתיהן במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל ואם שולט בשתי רגליו אז יעשו בימין וי"א שאיט' חולץ בימין שלו שהוא שמאל של כל אדם והכי מסתבר דכה"ג אמרינן בתפילין שמניח בשמאלו שהוא ימין של כל אדם עכ"ל ותמה אני על דבריו בשלמא גבי תפילין דבעי יד שמאל שהוא יד כהה כלו' שאינו עושה בה מלאכה א"כ תלוי הכל בשמאל שלו שהוא כהה או לאידך תנא דסבר מקשינן קשירה לכתיב' מה כתיבה בימין אף קשירה בימין והיינו שקושר בימין על יד שמאל א"כ לפי זה איטר ג"כ כותב בשמאל מ"ה קושר עכשיו נמי בשמאל ומניח בימין של כל אדם שהוא שמאל שלו וכן פיר' רש"י לשם במנחות להדיא איטר מניח בשמאלו שהוא ימין של כל אדם לפי שרוב כחו בשמאלו פי' בימין שלו שהוא שמאל לכל אדם אלמא דהכל תלוי מחמת כח היד אבל הכא דילפינן ממצור' בג"ש נראה שאין לחלק בפרט ברגל שאין כח באחד יותר מחבירו רק שמעקר רגל ימין תחלה כדאיתא במנחו' וא"כ אפילו איטר אין לשנות דומיא דאוזן וכן יראה מן הרמב"ם שכתב נקטעה רגלו הימנית כו' שאינו חולץ ואם היה איטר חולץ בימין שלו ק"ו נקטעה דאין לך ימין גדול יותר מרגל השני וגם הראבי"ה שהיה קדמון ובעל הוראה וידע ראיה מתפילין ואפ"ה כתב להחמיר וז"ל ואם הוא איטר יד חשיב שמאל שלו כימין דעלמא ויש שהחמירו גבי יבם שאם הוא איטר ברגל ימין שיחלוץ בשתיהן במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל ע"כ אלמא דאיכא לחלק בין רגל ליד וכן כתבו האחרונים מהר"י לוי ויתר

גדולים ומהר"י ברונא שנהגו לחלוץ בשתיהן רק שהם נוטין אחר דברי הא"ע שעיקר החליצה בשמאל שהוא ימין שלו ומ"ה כתבו שיחלוץ תחילה ברגל השמאל ואני אומר כי דברי הסמ"ג והסמ"ק עיקר בפרט הראיות שהבאתי שדברי הא"ע דחוים א"כ יחלוץ בימין תחלה ולא בשמאל תחלה שהוא בעיני כחליצה פסולה שצריך לחזור על כל האחין לדברי ראבי"ה לכתחלה לא נקיל כנגדו בכדי אלא חולצין בימין ורק לחומרא בעלמא עבדינן נמי כדברי א"ע לחלוץ אף בשמאל ומ"ה אי בדיעב' חלצה בימין והוא שעת הדחק הייתי מתירה להנשא אבל לא בחליצת שמאל ומ"מ אי אתרמי ועביד בחליצת שמאל אין להצריכה לחזור על כל האחין דהא הוכחתי בראיות ברורות ברי' ד' אחין סי' כ"ג דחליצה פסולה אין צריכה להחזיר ועוד כל כהאי גוונא לא מקרי חליצה פסולה כאשר בארנו לשם ומאחר שימין מעכב ע"כ שואלין ליבם ובודקין אותו בהליכה לפני ב"ד לראות אם הוא עוקר רגל ימין תחלה ממקום שעומד בו וכן מצאתי בא"ח וז"ל צריך שיעבור החולץ בפני הדיינים מרוח לרוח עד שיראו באיזה רגל יפסיע תחלה לפי שהרגל המפסיע תחלה הוא של ימין ובו חולץ. הילכך חליצה אינה כשירה אלא בימין אפילו איטר ולחומר' חולצין אף במנעל שמאל ברגל שמאל רק שמנעל ימין של כל אדם תחלה ובשעת הדחק אי עביד בימין לחוד אינו מעכב והיכא דאין לו רגל ימין שנקטעה או איטר וחלץ בשמאל מעכב ואסורה להנשא עד שתחלוץ נמי בימין היכא דלא נקטעה:

כג

דין דעיקר החליצה היא חליצת המנעל אבל קריאה ורקיקה אינו מעכב בדיעבד ואם שינו הסדר מה, שעשו עשוי ואין מחזירין ויבמה שרקקה בפני ב"ד לשם חליצה וגם הוא כוון אסורה להתייבם אלא, תחלוץ ולא תרוק כלל בפני ב"ד אלא תלך לחוץ כשרוצה לרוק או תבלענו בבגדה ואם קראה קודם חליצה ורקיקה מותרת אפילו להתייבם:

מתניתין חלצה ורקקה אבל לא קראה חליצתה כשר' דקריאה לא מעכבה אבל קראה ורקקה ולא חלצה חליצתה פסולה דכתיב ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב חלצה וקראה ולא רקקה ר' אליעזר אומר חליצתה פסולה ר"ע אומר חליצתה כשרה אמר ר"א לר' עקיבא הא כתיב ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב אמר ר"ע משם ראיה ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש הגוף חליצה שהוא בגופו של איש לאפוקי רקיקה דאינה אלא באשה לחוד ה"ה אם חלצה ולא רקקה נמי כשר' לר"ע כדאית' בברייתי' והלכה כר"ע מחבירו. ואסקינן בסוגי' שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה תחלוץ דאפסלה על כל האחין כר"ע דאמר הכי בברייתא אבל קראה ולא חלצה ולא

רקקה אין כאן בית מיחוש והיינו טעמא לפי שקריאה איתא קודם חליצה מאן יבמי ולאחר חליצה ככה יעשה א"כ אפילו קראה ותתייבם לא יאמרו מאחר שקראה א"כ בודאי חלצה דשמא קראה קודם חליצה אבל רקיקה דליתא אלא אחר חליצה איתסר להתייבם שיאמרו בודאי חלצה מקודם ואתי למשרי חלוצה לאחין וא"ד הכי שלחו ליה יבמה שרקקה תחלוץ אח"כ שאסורה להנשא ולא תרוק פעם שנית דנפיק מינה חורב' דאי אמרי תהדר ותרוק אמרי רקיקה קמייתא לית בה מששא ולא מפסלי מאחין ומאן דחזי שמתייבמת לאחין אתי למשרי חלוצה לעלמא שיאמרו רקיקה בתר חליצה הוי וסדר שנאמר בתורה חליצה והדר רקיקה אינו מעכב כלל כדתני' בין שהקדי' חליצה לרקיקה או רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי פי' אין צריך לחזור אח"כ לרקיקה אחרת ולעשות כסדר לאפוקי אם לא רקקה כלל אף שחליצה כשרה היינו בדיעבד שאינו לפנינו שתרוק עוד אבל לא אמרינן מה שעשוי עשוי וכתב הרא"ש וקשה לי כיון דאמר יבמה שרקקה תחלוץ אמאי הרחיקו הנך אמוראי לקמן להטעותו ר' חייא ואביי ורב פפא דאמרו ליה חלוץ לה ובכך אתה כונס ואח"כ כפוהו לעשות חליצה מעלייא וכן אביי ורב פפא דאמרו ליה חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז כיון שעמדו היבם והיבמה לפניהם יאמרו לה שתרוק לפניו ונפסל' לו ואח"כ יכפוהו לחלוץ ואי ל"ל להנהו אמוראי הא דשלחו לאבוה דשמואל א"כ לאו דהילכתא היא ורב אלפסי הביאו לפסק הלכה ונראה לי דשפיר אית להו להנהו אמוראי והא דלא אמרו לה רוק בפנינו משום דלא מהני רקיקה הכא לפסול כדאמרינן לעיל יבמה שגדלה בין האחין מותרת לינשא לאחד מהן ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהן ופריך טעמא דלא חזינן הא חזינן חיישינן שמא כוונה והא תניא בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא כו' חליצה פסולה עד שיתכוונו שניהם ומסיק דכי חזינן חיישינן שמא כוונו אלמא אף חליצת סנדל לא מהניא לפסול בלא כוונו כ"ש רקיקה והני עובדא דלקמן דידעי ביה שלא היה רוצה לחלוץ רקיקה לא פסלה כי ידוע שלא כיון עכ"ל ולא נהירא דגבי חליצת סנדל אפילו בודאי לא כיון היא אסורה כדפרי' לעיל בסימן י' וכן פסק הטור בנו ומ"מ דוקא גבי רקיקה נראין דבריו דאי אפשר בלאו הכי ואינו מעשה גדול שהרי אינו עיקר חליצה לא מפסלה בלא כוונו שניהם כמו שכתבתי לעיל סימן י' בשם נמוקי יוסף ובתשובה תיקון חליצה כתב שהיבמה תלך בצעיף לב"ד כדי שלא תוכל להריק קודם חליצה וצריכה להזהירה על כך שאם היא אנוס' לרוק תלך חוץ לב"ד ותרוק או תהפך פניה לצד אחר ותבלענו בבגדה שאל"כ הו"ל חליצה פסולה וצריכ' לחזור על כל האחין ולפעמים יש לו אח משומד או אח קטן או אח במדינ' הים ויבא לידי תקלה וקילקול גדול עכ"ל וכה"ג בהג"ה מיימוני בשם רא"ם

וחומר' זו איני יודע טיבה ולא סבירא לי כלל לחזור על האחין כאשר כתבתי לעיל בפרק ד' אחין סימן ך' וג' וק"ו הכא ברקיקה שהתחלת חליצה הוא והא ראיה שאינה צריכה לרוק פעם שנית ולא בעי כסדר וא"כ חליצה אחת היא ולא חליצה פסולה אקרי ומ"מ נרא' להזהירה דשמא תרוק ואח"כ לא נוכל לעבוד רקיקה אחרת כדלעיל מאחר שירקה בפני ב"ד שמא כוונו ושמא היא לא רקקה בכיון ועברינן אמצות רקיקה ומ"מ נראה אי לא עבדה רקיקה בפניו והכל יודעים שלצורך עצמה רקקה ולא כוונה לשום דבר וגם היא אמרה שלא כוונה לא גזרינן כולי האי ועבדינן רקיקה שניה כתיקונה מאחר שאינ' אלא גזירה רחוק' ואפילו אי איתרמי שכוונו לא אקרי חליצה פסולה אלא עבדינן חליצה אח"כ ולא עבדינן רקיקה. הלכך עיקר חליצ' היא חליצת המנעל ורקיקה אינו מעכב בדיעבד ושינוי הסדר אם שינו מה שעשוי עשוי ואפילו לכתחילה אין מחזירין ויבמה שרקקה בב"ד לשם חליצה וגם הוא כיון אסורה להתייבם אלא תחלוץ ולא תרוק עוד:

כד

דין דגידמת חולצת בשיניה אפילו לכתחלה ודין דמוצצת דם הוי רקיקה בין למצות רקיקה בין לפסול על האחין אבל כשאינה מוצצת רק שותת או שרקקה ואינה שותת וגם אינה מוצצת לא הוי רקיקה כלל:

לוי נפיק לקרייתא פי' לכפרים בעי מיני' גידמת מהו שתחלוץ יבמה שרקקה דם מהו לא הוי בידיה אתא שאיל ביה מדרשא א"ל וכי כתיב וחלצה ביד וחלצה סתמא כתיב אפילו בשיניה ומי כתיב וירקה רוק וירקה סתמא כתיב שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ ואסור' להתייבם לפי שאי אפשר לדם בלא צחצוחי רוק מיתיבי' יכול יהא דם היוצא מפי הזב טמא דכתיב וכי ירוק ת"ל זובו טמא הוא ואין דם היוצא מפיו טמא אלא טהור אלמא דדם אינו רוק לא קשה כאן במוצצת דאי אפשר בלא צחצוחי רוק כאן בשותת דכולה דם ולא מעורב רוק עמו ופסק הרי"ף והרמב"ם דהכי הלכתא דאין חשיב רקיקה אפילו לפוסלה היכא דשותת ולאו רוק שותת אלא אפילו רקקה דם ואינה שותת' ואינה מוצצת אפשר שתרוק בלא צחצוחי רוק כן כתב נימוקי יוסף והמגיד משנה בשם הרשב"א והרמב"ן וכתב הרא"ש ואני כתבתי כדפרשתי דהנהו דביה מדרשא דאמרי מי כתיב וירקה רוק סברי דאפילו שותת דלא בעי צחצוחי הרוק וכן כתב הראב"ד ז"ל דטעמא דמסתברא הוא דהא רוק לא כתיב בדאורייתא וגבי זב נמי דכתיב וכי ירוק הזב אי לא דכתיב זובו טמא הוא ה"א דם היוצא מפיו טמא וכת' דלא פליגי אהדדי ההוא דלעיל דלא בעי צחצוחי הרוק כשרקקה במקום חליצה דסגי לה בהכי והך ברייתא דבעי צחצוחי הרוק כשרקקה שלא במקום חליצה דלפוסלה מן היבם אי איכא צחצוח הרוק

הוא דפוסל דגזרינן משום רקיקה דבתר חליצה אבל לית בה צחצוחי לא גזרינן עכ"ל. ואיני יודע למה חולק על כל גאוני העולם הלא רש"י פיר' להדיא לעיל גבי מי כתיב וירקה רוק פירש דליהוי משמע דלא יהא אלא רוק וירקה סתמא כתיב אפילו רוק ודבר אחר וה"נ אי אפשר בלא צחצוחי רוק אלמא דהני דבית מדרשא סברי כהאי דשלחו ליה וכו' וכן דקדק הס"ת מפירש"י ומה שהם פרשו הראב"ד והרא"ש דאפילו כולו דם חשוב רוק במקום שחלצה כבר זה אינו דהא הירושלמי כתב נמי האי עובדא קצת בסיגנון אחר ושם כתב להדיא רקקה דם מהו אי אפשר לצחצוחי דם בלא רוק והיינו כפרש"י ומה שהקשו אי לאו דזובו הוה דם חשוב רוק אמת כן הוא אבל מאחר דגלי לן קרא גבי זב דדם לא חשוב, רוק ילפינן בגז"ש רקיקה מזב אפילו אינו מופנה כמו דילפינן בחליצה רגל ימין ממצורע אע"ג דאינו מופנה כדאית' בסוגיא ע"כ אין לסור מדברי הראשוני' הלכך גידמת חולצת בשיניה ורקקה דם ומוצצת דוקא הוה רקיקה בין למצות רקיקה בין לפוסלה על האחין אבל שותת או אינו שותת ולא מצצה ורקקה דם לא הוה רקיקה כלל לשום דבר:

כה

דין דחליצת חרש וחרשת ואילם ואילמת וקטנה החולצת מן הגדול חליצתה פסולה וחליצת שוטים וחליצת קטן אינו חליצה כלל:

מתניתין החרש שנחלץ והחרש' שחלצ' והחולצת לקטן חליצת' פסו' קטנה שחלצ' תחלוץ משתגד' ואם לא חלצ' חליצתה פסולה ואמר רבא השת' דאמרינן גבי חרש חליצת' פסול' לפי שהקריי' מעכב אלם ואלמת שחלצו חליצתה פסולה והא דאמרינן במתניתין לעיל סימן כ"ב אם לא קראה חליצתה כשרה כר' זירא דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה כו' והחולצת מן הקטן דקתני מתניתין חליצתה פסולה אמר רב יודא אמר רב הוא דברי ר"מ דאמר בהאשה רבה עשו חליצת בן ט' כמאמר בגדול ופוסל אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום וכל מקום שאמרינן חליצתה פסולה אסור' ליבם ונאסרו הקרובות כדין החלוצ' ופסולה לכהונה וכל מקום שתמצא אינה חליצה או לא עשה ולא כלום הוא כאלו אינה חלצה דמי וכן כתב הרמב"ם בספרו והנה הרמב"ם חילק נמי בין חרש וחרשת לאילם ואילמת דבאילם ואילמת פסק חליצה פסולה וגבי חרש וחרשת ושוטה פסק שלא עשה ולא כלום כמו קטן שאינן בני דעת ובגמרא משמע דלא חולקין חכמים על משנתינו רק בקטן ולא בחרש וחרשת וגם תלמודא משמע דמדמי אילם ואילמת לחרש וחרשת וכבר השיגו הרמב"ן והרא"ש וכל גאוני עולם כמו שכתב נימוקי יוסף אלא אף בחרש וחרשת חליצה פסולה ומ"מ החולץ

מן השוטה או השוטה שחולצת שאינן בני דעת לכ"ע מודים לזה שאינה חליצה כלל בחרש וחרשת ואקטנה שחלצה מסקינן בסוגי' זו דברי ר"מ דאמר איש כתיב בפרשה דכתיב ואם לא יחפוץ האיש וגו' ומקשינן אשה לאיש אע"ג דלא כתיב בהדיא אשה בתורה אלא ועלתה יבמתו וגו' מכל מקום מכח הקישא ניליף מה היבם איש ולא קטן אף היבמה אשה ולא קטנה אבל חכמים סוברים איש כתיב בפרשה ואשה לא כתיב בין גדולה ובין קטנה שפיר דמי ומפרש מאן חכמים ר' יוסי שסבר קטנה אף לכתחילה חולצת ואמר רבא שהוא בתראי לדברי ר' יוסי חולצת כשמגיע לעונות נדרים דהיינו שנה אחת לפני פירקן כגון בת י"א שנים ויום אחד כדאיתא בפר' יוצא דופן והלכתא דלא כדברי ר' יוסי אלא עד שתביא שתי שערות וכתבו התוספות אמתניתין דקטנה וא"ת כיון דתנא גבי קטנה חליצה פסול' אמאי תני תחלוץ משתגדיל ועוד אמאי לא תני כה"ג גבי קטן וי"ל דאי לא הוי תני גבי קטנ' ה"א דחליצת' פסו' מדרבנן והא דמקשינן אשה לאיש אינו מדאוריית' אל' מדרבנן להכי תני תחלוץ משתגדיל כו' לאשמועינן דחליצ' קטנה אינה חליצ' כמו חליצת קטן ומיהו בירושלמי גרסינן ואם לא חלצה חליצ' כשר' ומוקי נמי כר"מ משמע דר"מ אינו מקיש אלא מדרבנן והרא"ש כתב וז"ל ובירושלמי גרסינן ואי לא חלצה חליצתה כשרה וכן כתב רב אלפסי עכ"ל משמע שדעתו הא דפסקינן הלכתא עד שתביא שתי שערות נמי מדרבנן דלבעי חליצה משתגדיל אבל אי לא חלצה בדיעבד משתגדיל ונשאת לא מזקיקין לחליצה אחריתי והנה הרמב"ם כתב קטנה שחלצה חליצתה פסולה ותו לא והיינו דגרס במתניתין ואם לא חלצה חליצתה פסולה וגבי קטן כתב החולצת מן הקטן אינו כלום וכתב עליו הטור א"ע וא"א הרא"ש ז"ל השוה חליצת קטנה לחליצת קטן עכ"ל ומסתמא לא דקדק בדבריו והנראה בעיני לשון התלמודא דאמר מקשינן אשה לאיש משמע מדאורייתא וכן הלכתא דאמר עד שתביא שתי שערות משמע דומיא דעד שתגיע לעונו' נדרי' דר' יוסי דמסתמא איירי אפילו בדיעבד דקודם זמן זה לרבא אליבא דר' יוסי אינ' ראוי לחליצה שאינ' בדעת השלימות לכוין לשם חליצה גם לדידן עד שתביא שתי שערות לפוסלה אפילו בדיעבד והיינו כדברי ר"מ דסבר מקשינן ואולי בירושלמי מוחלפת הגירסא בטעות כשרה במקום פסולה ובתוספת' דבפ' רבה שנינו קטנה שחלצה תחלוץ משתגדל ואם לא חלצה חליצתה פסול' דברי ר"א וחכמי' אומרים אם לא חלצה חליצתה כשרה ומסתמא ר"מ כרבי אליעזר אתיא דחליצה פסולה והא דאמר מתניתין ר"מ ולא מתניתין ר' אליעזר היא לפי שדרך התלמוד לאוקמי כל סתמא דמתניתין כר"מ הוא שהוא שנאן אליבא דר' עקיבא ורבינו הקדוש סתם אבתריה אבל אם היינו גורסין במתניתין כשרה כדברי חכמי' שבתוספתי' לא הוה ליה למימר

מתניתין ר"מ אבל חולקין חכמים אלא הו"ל למימר זו דברי חכמים אבל ר' יוסי כו' והנראה בעיני שחכמי' בתוספת' הן ר' יוסי ואיידי דנקט ר"א במילתיה ואם לא חלצה חליצתה פסול' נקטו חכמי' אם לא חלצה חליצת' כשרה והוא הדין אף לכתחילה א"כ הוא נשמע דגרסינן פסולה והיינו אף בדיעבד כמו שכתב הרמב"ם. והנ"י כתב בשם הריטב"א כיון דלא איתברר לן והלכתא דקאמ' עד שתביא שתי שערות אי לפוסלה בדיעבד כר"א או עד שתגדיל קאמר כמתניתין דתנן ואם לא חלצה חליצתה כשרה עבדינן לחומרא ואני אומר אין כאן ספיקא אלא בודאי בדיעבד קאמר כדפר"י ועוד דמסקנא בפרק מי שמת אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לגירושין לקדושין ולחליצה ולמיאון אם הביאה שתי שערות ואמרינן לחליצה לאפוקי דר' יוסי דאמר איש כתיב בפרשה ולא אשה ומסתמא הא דקאמר לחליצה אפילו בדיעבד קאמר דומיא דכל אינך קדושין וגירושין דקודם הבאת שתי שערות אינה מקודשת ואינה מגורשת ופסק בגמר' הלכתא כשמואל בכולן אלמא דאפילו דיעבד חליצה פסולה והיינו דקאמר לאפוקי מדר' יוסי ולא קאמר לאפוקי מדר"מ דסבר חליצה כשרה אלא דעיקר גרסי' במתניתין חליצתה פסולה ומ"מ נ"ל מאחר דר' יוסי מכשיר לכתחלה ור' יוסי נימוקו עמו והלכתא כוותיה בכל דוכתא ור' סבר כוותיה ועבד עובדא ואמר כבר הורה זקן אפילו אי פסקינן דלא כוותיה היינו לחומרא ולפוסלה בחליצה של קטנה כר"מ דמקיש אשה לאיש אבל לא להקל ולומר מאחר דחליצ' קטן אינו כלום אפילו לחומרא וא"כ הוא הדין קטנה אינו כן לא עבדינן עובדא להקל ולומר מאחר דחליצת אלא להחמיר וחשבינן כחליצה פסולה כמו שפסק הרמב"ם ואף שכתבו התוספות דיתורא דמתניתין קמ"ל דחליצת קטנה תהא דומיא דחליצת קטן מ"מ אנו לא קי"ל הכי להקל ומחמירין נמי כדברי ר"י. הלכך חרש וחרשת ואילם ואילמת וקטנה החולצת מן הגדול חליצתה פסולה וחליצת שוטי' וקטן שחלץ אינו חליצה כלל:

כו

דין היכא דהגיעה לכלל שנותיה צריכה בדיקה על פי נשים כשירות אם יש לה שערות ארוכות במקום ערוה או גומות וצריך דרישה ועיון היטב בגומות והמנהיג יזהיר בלי בושה:

פסק תנן בפר' בא סי' תינוקות שהביא' שתי שערות או חולצת או מתייבמת כו' תינוקות שהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן ר' יודא אומר עד שירבה השחור על הלבן ומפרשינן בגמרא שיהיו שני שערות שוכבות ונראה כמי שירבה שחור על הלבן או שיהא מקיפין משפה לשפה שתי שערות האמורות לענין פרה אדומה ולענין נגעים

והאמורים בכל מקום לענין תינוק ותינוקת כדי לכוף ראשן לעיקרן דברי ר' ישמעאל ר' אליעזר אומר כדי לקרוץ בציפורן ר' עקיבא אומר כדי שיהיו נוטלות בזוג אמר מר עוקבא הלכה כדברי כולן לחומרא פי' לא ממאנת אפילו אם בא שיעור המועט שבכולן דחיישינן שמא גדולה היא ולענין חליצה אינה חולצת עד דאיכא שיעור רבה שבכולהו ולכאורה נראה שקאי נמי אר' יודא דאמר עד שירבה שחור על הלבן וכן משמע לפום ריהטא בתוספת אבל אין נראה כן אלא כולן להחמיר קאי דוקא אהנך ג' תנאי דמפרשי אורך שתי שערות אבל כר' יודא ליתא הלכתא כוותיה כדאמר להדיא בפרק מי שמת למיאוני' בודקין בשתי שערות ולאפוקי מדר"י דאמר עד שירבה שחור על הלבן ואפילו את"ל דמר עוקבא פסק כר' יודא להחמיר ותלמודא דפסק התם לאפוקי מדר' יודא להקל קאמר שאינ' ממאנת עד שתביא שתי שערות זה אינו נראה כלל דמאחר דשתי שערות דקאמר במיאון לאפוקי מר' יודא שאינן צריכין להיות ארוכים כרבוי שחור על הלבן ה"נ לחליצה ולהנך דהתם כייל אותן בחדא והא דקאמר מיאונה לאפוקי מר' יודא משום שר' יודא לא אמר דבריו אלא במיאון וא"כ מסתמא הלכתא כרב נחמן אמר שמואל עיקר שהרי סתמא דתלמודא שהוא חתימת רבינא ורב אשי פסקו הלכתא כוותיה דשמואל וא"כ ליתא הילכתא כר' יודא כלל אפילו להחמיר וכן פירש הרא"ש וכן איתא בס"ת להדיא וכן כתב הר"ן בשם הרי"ף וכן כתב הרמב"ם. ועוד כתב. הרמב"ם שיעור המיעוט להחמיר הוא משהגיעו להנטל בפי הזוג ולא כמו שפי' רש"י שהו' קריצת הציפורן אבל אין שום חילוק בין ב' הפירושי' האלו לשום ענין ותמה אני על הסמ"ג למה הביא דברי רמב"ם ודברי רש"י ומה בכך הלא אין נפקותא בהפירושים מאחר שעבדינן לחומרא איזה שיקדים מחוייבין להחמיר והיה לו להביא מה שהם חולקין בשיעור הגדול דלרש"י הוא שיהיו נוטלות בזוג והרי"ף והרמב"ם וכל שאר גאונים כתבו כדי לכוף ראשן לעיקרן ודבריהם עיקר וכן נראה לעינים ושום מחבר לא הביא דברי רש"י ואולי טעות סופר הוא וכן מצאתי וכך הוא ראוי להיות ברש"י שיהיו נוטלות שיעור' [זוטא] ולא שיעור רבה ושום תלמוד טועה הגיהו. ואסיקנ' נמי בגמרא ששתי שערות שאמרו צריכין שיהיו בתוך הגומא אפילו שניהם בגומא אחת ואם יש שתי גומות אעפ"י שאין בהן שערות מסתמא היו בו ונשרו ומ"ה כתבו התוספות וס"ת וקשה זה הדבר עכשיו לבדוק דאין אנו בקיאין בגומות ומ"ה אנו סומכים בריבוי שערות דצריכין להיות במקום אחד במקום ערוה לחומרא גבי חליצה או בשוכבו' שהיא חזקה מספקת אפילו לכלל שני' ואותן שתי שערות צריכין להיות במקום אחד במקום ערוה לחומרא גבי חליצה ולגבי מיאון אפי' אחד על קשרי היד ואחד על קשרי הרגל מחמירין דלא ממאנת כן פסקו התוספות וס"ת

סוף הדבר צריך בדיקה על השערות על פי הנשים לאשה ועל פי אנשים לאיש אבל אם רואות שגדלה דדי' או הוא נתמלא זקנו פשיטא שאין צריך לבדוק בתחתון. וכתב מהר"י ברונא וז"ל ואפילו יש עדים על השני' לא סגי בהכי עד שיבדקו על השערות והאשה נבדקת על פי הנשי' אם יש לה ב' שערות על הערוה כך פסקו כל הגאונים חוץ מר"א שכתב שאינם נאמנות אפילו שהוחזק' בשני' אבל בא"ז כתב דלא נהגינן כוותי' ובמרדכי כתב בשם גדול אחד דהוה מסתפק אי נשים קרובות נאמנות אי אינ' נאמנות כמו אות' שאינ' נאמנת לומר מת בעלי שוב מצא בדברי ראבי"ה שכת' שפסק ר"ת דאפי' קרובות נאמנות מאחר שנאמנו על הגט משום דכתבו מוכיח עליו ה"נ בבדיקות דהוא מילת' דעביד' לגלויי ועוד כתב ראבי"ה להדיא דנשים קרובו' בודקי' אותה ואנשים קרובים לאיש מדקאמר לעיל בפרק החולץ ואישתמודעינהו אפי' מפי קרוב ואפי' מפי אשה דגילוי מילתא בעלמא הוא ואני אומר אפ"ה צריך המנהיג לברר נשים חשובות וכשירות דידעי כו' דלא משקרא כדאשכחן בפרק בא סי' ר' אליעזר מוסר לאשתו ר' ישמעאל לאמו ויאמר להם שיבדקו בעיון הטוב וישאל מפיה' בלי בושה ומהר"י ברונא כתב בשם הגדולי' שהמנהג להכניס למרחץ יום קודם החליצה כדי לבדוק אות' בלי בושה ומנהג יפה הוא ולא ק"ל נמי כרבא דאמר קטנה שהגיע לכלל שנותיה אינ' צריכה בדיקה חזק' הביאה סימני' אלא לענין מיאון ולחומרא וכן פסקו רוב הגאוני' כמו שכתב במרדכי וכתבו התוספו' בפרק בא סימן יבם קטן או קטנה שבאו לחלוץ טוב לכתחילה לבודקם לפני הפרק אם יש להם ב' שערות וכן אחר הפרק ואם אותן שהביאו קודם נמתין עד שיביאו שערות אחרות אבל יבם גדול ויבמה גדולה דלא אפשר עוד לברר חלצה שפיר אם יש להם שערות ולא חיישינן שמא לפני הפרק באו עכ"ל והנה מה שכתבו נמתין עד שיביאו שערות אחרות היינו משום דאמרינן השערות הראשונות שומא נינהו אע"פ שעומדין במקומן אחר הפרק וכן אמרינן בפרק בא סימן בשלמא לפני הפרק בעי בדיקה דאי משתכחי אחר הפרק שומא נינהו וכן כתב הרמב"ם בפרק ב' מהלכות אישות וכן כתב הטור בסימן קנ"ה וראיתי שכתב מהרר"י קאר"ו על דברי הטור וז"ל ומשמע מדברי רבינו דלגמרי קאמר בגמרא דשומא נינהו ואפילו לענין מיאון שאם אחר י"ב לא הביאה שערות אחרות אלא אותן שהביאה בתוך י"ב אע"פ שעודן עליה ממאנת דשומא נינהו אבל רש"י פירש דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ולא חלצה וכתבו התוספות שהדין עמו דליכא לפרש שומא נינהו ותמאן דהא קתני בסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן ומדברי הרמב"ם נראה כדברי רבינו שסתם כו' עכ"ל ואני אומר מחלוקת זו לא שמענו ולא ראינו רק אמת ושלום בין כולן ואמנם טעות גדולה אני רואה בדבריו כי

הוא הבין מה שפירשו רש"י והתוספות דלא מיירי למיאון לענין דינא הוא דלא אמרינן שומא לענין מיאון ואינו כן כי לא לענין דינא פירשו כן אלא על פי סוגיא דהתם דמיירי אליבא דר' יודא ור"ש לענין בדיקת הנשים שנאמנות דוקא להחמיר ולא להקל על זה פירשו דאין לפרש שומא נינהו ותמאן על פי בדיקת הנשים כי אין הנשים נאמנות להקל והכי קאי התם הסוגי' להדי' וכן דייק' לישנא דרש"י והתוספות להדיא אבל לענין דינא כגון על פי עדות בדיקת אנשים או לפי מאי דקיי"ל כת"ק דבריית' דנאמנות הנשים בבדיקה בין לקולא בין לחומרא אמרינן שפיר שומא נינהו אפילו לענין מיאון לפי הדין התלמוד והפוסקי' אלא שהאידנא לחסרון בקיאותינו אנו מחמירין כמו שמסיק הטור אח"כ בשם ספר התרומה ונתבאר לקמן פרק ב"ש סימן ב' ובפרק בא סימן בעז"ה אפרש ביותר הלכך היכא דהגיע' לכלל שנותיה צריכה בדיקה על פי נשים כשרות וחשובות אם יש לה שערות ארוכות במקום הערוה או גומא אפילו כדי לכוף ראשן לעיקרן אבל צריך עיון היטיב בגומות והמנהיג יזהיר אותם בלי בושה על הבדיקה כמו שפירשתי:

כז

דין דעל מנין השנים לא סמכינן על הקרובים א"ל בעדות גמורה או שהוחזק ע"פ שכנים ואם יש להם ריבוי שערות או ארוכות ושוכבות או דדיה המטי' חשבינן כגדול אפילו ע"פ עצמו:

פסק על מנין השנים נפל מחלוקת בין הגאונים הרמב"ם כתב אין סומכין בענין השנים לא ע"פ קרובים ולא על פי נשים אלא ע"פ עדים כשרים להעיד ובס"ת כתב אם אין השנים ידועות אלא ע"פ האב כגון שבאו ממקום אחר ואין מכירין אותו אינו נאמן להחזיקו בגדול אבל במקום שהוא דר והוחזק בעיני השכנים שלא ע"פ האב שבא לכלל שנים או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים נאמנות להחזיקו בגדול אם הביא שתי שערות ולא חיישינן שמא עדיין לא בא לכלל גדול ושומא נינהו ואפילו בלא חזקת השכנים אם יש להם ריבוי שערות או שהן ארוכות חזקה שבאו לכלל גדול ע"כ ומ"מ אין לסמוך על שערות שוכבות כי אין כדיהן להוציא מספיקא דגומות אלא בעי ריבוי שערות הרב' בערו' דומיא דגבי איש בנתמלא זקנו או במטין דדין ועיין סימן י"ג ע"כ. וצריך הדבר חקירה ודרישה היכן קרוי הוחזקו ע"פ השכנים שלא יהיו בדדמי כי לפעמים יראו שהוא מניח תפילין או עולה לס"ת וסוברים שהגיע לשנותיו ואינו מועיל כלל אלא שיהא הוחזק כך בחשבון שנים והא לך מה שכתב אביאס"ף וז"ל ראיתי תשובה שפסקו רבני שפירא ור"מ קלונימוס בר' מאיר ור"י בר רבי אשר הלוי דאין להכשיר את הקטן לא לחלוץ ולא ליבם בעדות קרובים ובעדות אב ואם וכן פירש המיימון בפרק שני דאישות וכן כתב ר"מ וכן

הסכימו רבינו יודא בר משה ורבינו משה בר ר' מרדכי ורבינו ברוך ב"ר שמואל וכתב שאין להביא ראיה מאישתמודעינהו דפרק החולץ דודאי התם גילוי מלתא בעלמא הוא דבלאו הכי תופסין אותו בחזקת אחיו מן האב אחר הרוב וקרוביו גילוי את הדבר כמו שאנו תופסין דומיא דגילוי מלתא דפרק האשה שנתארמל' אבל אם לא היינו מוחזקים בו שהוא אחיו מן האב והביא קרובים לעדותו הא לא הוי גילוי מלתא ובהא לא פליגי וכ"ש הכא שהיינו מוחזקין בו בחזקת קטן שהקרובים אינן נאמני' להוציא מאותה חזקה כו' עד מה שכתב ר"ת כל אשה שהגיע לכלל שנותיה והוחזקה לסימני' על פי שכנותי' לא צריכנא בדיקה י"ל דוקא גבי אשה אבל גבי איש לא משום שיש בני אדם נוהגין לקרות בניהם לס"ת כשנכנסין בתוך י"ג שנים וכן כשהקטן עולה מעצמו אין מוחין בו דקטן עולה למנין שבעה ונותנין לו לברך ויורד לפני התיבה ומתפלל ואין חוששין אפילו לא עברו לו י"ג שנים הלכך כל הני לא הוי חזקה כו' עד ועוד כתב בשם ר"י דכי היכא דאין נאמן למכות ולעונשין ה"ה לחליצה דהוה דבר שבערוה ולא מהימן ואפילו ראינו שהתפלל לפני התיבה והשלים מנין בבה"כ אין בכך כלום דשמא על פי האב עשו דנאמן לנדרים ולהקדשי' כדאמרינן פרק האומר בקדושין ואע"פ דשרינן הכא ע"פ קרוב או ע"פ אשה שהיבמה אשת המת והיבם אחיו המת משום דאינהו מירתתי והוי מלתא דעבידא לאגלויי עכ"ל ועוד האריך הרבה ואי אפשר להקל בשנים מאחר שנמנו כל הגדולים להחמיר אם לא בעדות גמור ובשערות אחר שהוחזקו בשנים פשיטא דנאמנות כדפרי' לעיל ואם הגיעו לשערות ארוכות ושוכבות נראה שאף הגאוני' דלעיל מודים שנאמן על השנים אביו וקרוביו או מי שהוא ולא אמרינן שומא נינהו דהא המרדכי שהביא כל אותן הדיעות שהזכרתי כתב בסוף ומיהו פסק בס"ת דאם יש להם ריבוי שערות או שתי שערות ארוכות ושוכבות או כמו שרגילין להיות לגדולים או הוחזקו ע"י שכנות אז מותרין לחלוץ וכן כתב הרא"ש בפרק האומר וא"צ עדים על הלידה וכ"ש ריבוי שערות הזקן או דדיה גדולים שלכ"ע אין צריכין לשאול על השנים. הלכך אשנים לא סמכינן אם לא בעדו' גמורה או מפי שכנים שהוחזקו כך ביניהם אבל צריך עיון ודקדוק היטב שלא יהיה על פי אב וקרובים אבל יש להן ריבוי שערות או ארוכות ושוכבות וק"ו דדיה המטי' ומילוי זקנו חשבינן כגדול אפילו ע"פ עצמו. והיכא דיש להן סימני איילונית לפוטרה מן החליצה מבואר בפרק הערל בסימן ל':

כח

דין חלצה בשנים או שנמצא אחד מהם קרוב או פסול חליצתה פסולה ושם ביארנו דאם יש ג' כשר בדיעבד אפילו בבית האסורין:

מתניתין חלצה בשנים או בג' ונמצא אחד מהן קרוב או פסול חליצת' פסולה ר' שמעון ור' יוחנן הסנדלר מכשירין ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורין ובא מעשה לפני ר' עקיבא והכשיר ואמר רב יוסף אמר רב נחמן אין הלכה כאותו הזוג ואף בדיעבד פסול בשנים אלא ג' כשרי' ועוד תרי לכתחילה לפרסומי מלתא כדאיתא בריש פרקין ובעי תלמודא האי מעשה שבא לפני ר' עקיבא שהיה בודאי בבית האסורין כדאיתא בירושלמי ר' יוחנן הסנדלר עבר קומי חבושין דר' עקיב' והוה מכריז ואמ' מאן בעי מחטין ומאן בעי צינורין חלצה בינו לבינה מהו פירש לפי שגזרו שמד ואי אפשר לשאול אותו דברי תורה כדי שלא ירגישו האומות והתחיל דברים אחרי' כאלו מוכר דברי' למלאכת נשים ואח"כ אמר חלצה כו' כדי שלא יבינו ור' עקיבא הרגיש בדבר ואוריק רישי' מן כוותיה כלומר היה מוציא ראשו חוץ לחלון ואמר אית לך כושין חלצה בינו לבינה כשר כושין הוא ג"כ מזלג של נשים למלאכת הזהב וכן בתוספת' ובי"ס כתוב כלומר כשר ומפרשים שר' עקיבא רימז להם כושין כלומר כ' של כושין רמז לכשר והם שאמרו מאן בעי מחטין כו' רמז לחליצ' וטעות בידם אלא כדפרי' שהתחילו בדברי' אחרי' שלא ירגישו וא"כ מאחר שהשאילה היה בבית האסורין אם נאמר שאף המעשה היה בבית האסורים כלשון המשנה או נאמר שהמעשה היה חוץ לבית האסורי' וכך תפרש המשנה ומעשה שחלצה בינו לבינה בבית האסורים בא המעשה לפני ר' עקיבא ולא גרסינן ובא מעשה בויו וקאי בבית האסורין אר' עקיבא ופשיטא שבבית האסורין בא המעשה ויש תימה מה נפקא מינה בזה בפרט מאחר שאין הלכה בזה כר' עקיבא ונראה דבעי למפשט שהחליצה כשרה בבית האסורי' אם היו שם ג' לכ"ע אף שהחליצ' צריכה להיות בגובה העיר ובמקום פרסום אף שדיעבד אינו מעכב מ"ע ראוי לבילה בעינן ובבית האסורין אינו ראוי קמ"ל דכשר וכן הלכה:

כט

דין המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו, למעלה וביארנו דבשעת קדושה צריך לישא עיניו למעלה ובשאר תפלה לא וראוי לגעור בו עוד וביארנו שבשעה שאומר קדוש צריך להתנשאות גופו ועיקבו ואין צריך ליקוד:

ר' חייא ור' שמעון בר ר' הוי יתבי פתח חד מנייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה כלפי ארץ ישראל ששם השכינה שנא' והי' עיני ולבי שם כל הימים וחד אמר צריך שיתן לבו למעלה שנא' נשא לבבינו אל כפים אדהכי אתי ר' ישמעאל בר' יוסי א"ל במאי עסקתו א"ל בתפלה א"ל כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי לקיים שני מקראות הללו ואני מצאתי שקוראי' תגר על מקצת חזנים שמביטי' לעולם

כלפי מעלה וראוי לגעור בהם כמו מי שמשמיע קולו בתפלתו כאלו הקב"ה אינו שומע בנחת כך כאלו הקב"ה אינו משגיח בפנויי לבו של אדם זולת הבטה חושיית ואינו כן חלילה וחלילה ובמדרש אית' שמלאכי השרת מלעיגי' עליהם וקוראין אותו רישי דחזירי וכן בס"ח זולת בקדושה בשעה שמחזי' ש"ץ התפלה כשבא לקדושה והעם עוני' ג' קדושות באותו העת ישאו עיניהם למעלה וכן איתא בספ' היכלות וז"ל ברוכים אתם ל"ה שמים ויורדי מרכבה את' ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישי' ואומרים קק"ק ולימדו אותן שיהיו עיניהם נושאים למרום לבית התפלה ונושאים עצמ' למעלה כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם ע"כ וא"ל שזה ג"כ קאי על כיון הלב ועיני דקאמר לאו דוקא הבטה חושיית א"כ קשה וכי בתפלה אינה צריך כיון הלב ועיון גדול דקאמר דוקא בקדושה אלא בודאי מחמת רוב מעלת מחשבה הטהורה ומדריגה שמעלין ישראל בקדושתן הוזהר להן על כך ע"ד רוב חיבה כאלו נזוני' מהשכינה ורואין אותו. גם אני מתמיה מאין להם לאותן שרוקדי' וקופצי' למעלה בעת הקדושה ולפי דעתי מנהג בורי' הוא כי לא מצינו בספר היכלו' שום ריקוד אלא נשיאת הגוף דומיא דנשיאת עינים למעלה ומצאתי בשיבולי לקט שהביא נוסח אחר בשם ספר היכלות וז"ל שיהיו עיניהם נושאים כול' ויהיו מרימי' עקביהם עם גופם למעלה ע"כ גם זה אינו משמע שום ריקוד מדלא אמר רוקדי' או קופצים למעלה או נושאים רגליהם למה הזכיר עקביהם או למה כתב עם גופם אם רוקדים פשיטא שנתנשא הגוף אלא ה"ק שירימו עקביהם מעט עם התנשאו' הגוף:

ל

דין חליצה מוטעת ע"מ שתתן לו מאתים זוז או איזה סך גדול חליצתה כשרה אפי' לא תתן לו כלום ואפי' התנה בתנאי בני גד ובני ראובן ואם אינו הגון מצוה ביד הב"ד לרמוהו אבל אם אמרו חלוץ לה ובכך אתה כונס חליצתה פסולה:

תנו חליצה מוטעת כשירה איזהו חליצה מוטעת אמר ר"ל כל שאומרים לו חלוץ ובכך את' כונס א"ל ר' יוחנן אני שונ' בין נתכוון הו' ולא נתכוונה היא בין נתכוונ' היא ולא נתכוון הוא חליצה פסולה עד שיתכוונו כאחת ואת אמרת חליצה כשירה אלא כל שאומרי' לו חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז והלכה כר"י לגבי ר"ל ותני נמי כוותיה בברייתא ומעשה באשה אחת שנפל' לפני יבם שאינו הגון לה ואמרו לה חלוץ לה ע"נ שתתנ' לך מאתים זוז ובא מעשה לפני ר' חייא והכשיר' וכל הני אירי אפי' התנה עמה בתנאי בני גד ובני ראובן אם תתנו לי ר' זוז תהיה החליצה גמורה וא"ל תתנו לא תהיה חליצה כלל והיא לא קיימ' התנאי אפ"ה החליצה כשרה דמן הדין אין בכח שום תנאי

לבטל המעשה אלא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן מ"ה בעינן ממש כי התם שיכול התנאי להתקיים ע"י שליח כגון התם שמרע"ה צוה ליהושע להיו' שליח בדבר אם יקיימו התנאי לפניו שיתן להם ארץ הגלעד אבל חליצה דאי אפשר ע"י שליח דבעי' וחלצה נעלו מעל רגלו אעפ"י שלא נתקיים התנאי המעשה קיים כן פירש"י כדאיתא בכתובות בפרק המדיר (וכן כתב הרא"ש בתשוב' וכתב עוד שאפי' אמר בשעת חליצה אני חולץ ע"מ שאם תנשא לשום אדם לא תהיה החליצ' חליצה מותרת לינשא עכ"ל) והא דחליצה מוטעת כשרה אין חילוק בין הוא אינו הגון בין הוא הגון וצדיק גמור דבריית' סתמא קתני והא מעשה דר' חייא שאמר בו שנפלה לפני יבם שאינו הגון מעשה שהיה כך היה או בא לומר דאי לא הוי הגון מן הראוי שיעשה לו ב"ד רמיה לומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך ולא תתן והתם משמע דהב"ד פתוהו על ככה כמו שאמר ואמרו לו חלוץ לה כו' מ"ה קאמר דאינו הגון ומצוה ביד הב"ד לפתותו על ככה אם אינו שומע להם ברצון טוב. הילכך חליצה מוטעת ע"מ שתתן לך סך גדול ולא תתן חליצה כשרה לעולם ואם אינו הגון מצוה ביד הב"ד לרמוהו על ככה אבל חלוץ אות' ובכך אתה כונס' חליצה פסול':

לא

דין חליצה פסולה של אינו הגון כופין אותו לחלוץ חליצה כשר' ובכל ענין שמזכירין לו ואומרים שיהא יכול לכונסה אח"כ הוי חליצה פסולה:

ההיא איתתא דאתית לקמיה דר' חייא בר אב' א"ל בתי עמודי כמו עמוד להתייב' א"ל אימ' ישיבתה זו עמידתה כלו' תאמר שישיבת האשה מלהתייבם לו זו היא עמידתה ותקנתה ובס"א גרסינן אמרה אמה כלומר האם שלה שבאה עמה לב"ד וגירסא ראשונ' עיקר בעיני ל"א עמודי עמוד על רגליך דחליצה בעינן מעומד לכתחילה כדלעיל בסי' י"ג א"ל אימא ישיבת' זו היא עמידת' לפי שהית' קיטעת או חול' ומסיק א"ל ידעת ביה כלו' מכרת אתה בו שום דבר גנאי אמרה ליה אין ממונא הוא דחזא וקבעי למכלי מנאי כלו' זה הדבר אני מרגיש בו שאין דעתו רק על הממון א"ל בתי וכי לא ניחא לך א"ל לא כך היא גירסת רש"י ופירושו אבל הרי"ף גריס ההיא איתתא דהוית עכור' וקבעי יבם למכלי לממונא כלומר אע"פ שהיתה עכור' לא השגיח בזה כי דעתו על הממון א"ל בתי לא ניחא לך כו' והיא היא. ומסיק א"ל חלוץ לה ובכך אתה כונס' לבתר דחלץ א"ל השתא מינך איפסלת' דס"ס חליצה פסולה הוי זיל חלוץ לה חליצה מעליותא מכאן ירא' שכופין אותו בשוטי' על כך היכא שחלץ חליצה פסולה שיחלוץ חליצה כשירה וכן כתב בנימוקי יוסף וז"ל הסכימו המפרשי' ז"ל שכל שנפסל' כופין אותו לחלוץ אפי' בשוטי' כו' וכן איתא להדיא בירושלמי הוה עובדא קומי דר' מונא עביד כר"ל כיון דשמע

דר' יוחנן דפליג וכופה אותו לחלוץ חליצה תניינא וכן דעת הרשב"א והטור ואומר אני אף שכתב בס"ת כל שנפסל' כו' לאו כללא הוא אלא דוקא כה"ג שהוא אינו הגון ובעי למיכלי ממונא אבל בע"א לא וראיה מיבמה שנדרה הנאה בחיי בעלה שאם נתכוונה לכך אין כופין אותו אעפ"י שהיא פסולה לו כ"ש אם הטע' אותו ועובדא דהכא בע"כ באינו הגון ודעתו על הממון איירי מדהטע' אותו ר' חייא גופ' כאשר כתבתי לעיל סי' כ"ח ואיתא עובדא בירושלמי וז"ל אתא עובדא קמיה דר' חייא בר אבא וא"ל האשה הזאת אינ' רוצה להנשא לך דרך היבום אלא חלוץ לה ועקור זיקת' ממנה והיא נשאת לך דרך נשואין אחר שחלץ לה א"ל אי אתו משה ושמואל לא שרו לך וכתב הרשב"א שהמעשה הזה הלכה ואפי' ר' יוחנן יודה בזה כיון שהוא מתכוין לחלוץ ולהתירה באותה חליצה אעפ"י שטעה שיועיל לה מצד אחר כשיר' וכן כתב נימוקי יוסף על עובדא דהכא וז"ל ה"ה אם היו יכולין להטעותו בחליצה עצמה בענין שיתכוון להתירה באותו חליצה כדאיתא בירושלמי ואני אומר מאחר שהרי"ף לא הביא חידוש זה וכל הגאונים ש"מ דלא ס"ל הכי אלא האי עובדא אתי' כר"ל דהא פלוגתא דר"ל ור' יוחנן הוא דומה לזה לפי הירושלמי וז"ל איזה היא חליצה מוטעת א"ל ר"ל כל שאומרי' לו חלוץ לה ואח"כ היא נתרת לך ור' יוחנן פליג אלמא אפילו בחליצה ממש היכא שמזכיר לו שתהא נתרת לו אח"כ פליג ר' יוחנן וה"ה כה"ג ומה חילוק יש בין לשון עקור זיקתה ממנה או בין חלוץ לה [ואח"כ היא נתרת לך] מאחר שאינו אומר ובכך אתה כונס' וכן דעת הרמב"ם שכתב וז"ל חליצה מוטע' פסול' כגון שאומרי' לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה או שאומרי' לו חלוץ לה שזו מצוה היא ואינ' מפסדת עליך כלום ואם תרצה אח"כ ליבם תייבם או כיוצא בדברי' אלו פסולה עכ"ל ומדכתב כיוצא בדברי' אלו משמע שכלל הכל אפילו ממש כעובדא דירושלמי ועוד נ"ל מתלמודא דידן דלא הביא עובדא דא דהוית רבותא טפי והביא עובדא אחרת ש"מ דלא ס"ל. הלכך חליצה פסולה לאינו הגון כופין אותו לחלוץ חליצה כשרה ובכל ענין שמזכירין לו שיוכל אותה לישאנה אחר חליצה הוי חליצה פסולה:

לב

דין אם הבטיחה לאדם הגון ליתן לו איזה סך מחויבת ליתן לו משום שכירות אבל באינו הגון לא יהב ליה מידי אפילו קבלה בקנין:

בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון לה אתיא לקמיה דאביי א"ל אביי ליבם חלוץ לה ובכך אתה כונסה א"ל רב פפא לא סבר לה מר להא דר' יוחנן דאמר דכה"ג הוי חליצה פסולה א"ל אביי ואלא היכא אימא ליה א"ל חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים

זוז לבתר דחליץ א"ל אביי זיל הב ליה המאתים זוז פירש רש"י הב ליה דהא קבלת עלייכי ואע"ג דחליצה לא מפסלא בהכי מיהא מחוייבת לקיים תנאה מדינא כשאר שכירות דעלמא עכ"ל וה"פ אע"פ שאינ' מחוייבת לקיים תנאה מכח דתתהוי חליצה כשרה דהא אפילו לא נתנה לו הוי חליצה כשרה ומ"ה קרוי חליצה מוטעת וחיוב קיום תנאי לא מצינו בשום דוכתא אלא שאם רוצה לקיים התנאי יתקיים המעשה ואם אינה רוצה לקיים התנאי יתבטל המעשה כגון הא גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז דפשיטא דלא מחייבינן לה ליתן והגט הוי גט בע"כ מדפריך בפ' מי שאחזו גבי הא גיטך ע"מ שתתן לי מאתי' זוז אי הוי נתינ' בע"כ של בעל נתינ' אלמא דגיטא לא הוי עד שעת נתינה שתקיי' תנאה אי בעית וממיל' הכא דאינו תולה המעשה בתנאי פשיטא דלא בעי לקיימה תנאה אבל מכח שכירות מחוייבת ליתן לו מאחר שהחליצה קיימא בכל ענין א"כ דומה כאלו שוכרתו בכך שיחלוץ לה א"ל רב פפא משטה אני בך עבדא ליה יבמתו מי לא תני' הרי שהיה בורח מבית האסורים והיתה מעבורת לפניו וא"ל טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אלמא משטה אני בך. ופסק נ"י בשם הרמב"ן דוקא כה"ג שהוא אינו הגון ומצוה עליה רמיא לחליצה ולא פסיד מידי כעין אנוסה היא וכל מה שקצבה לו ליתן לו הוי דמים יתירים וכן פסק הרא"ש וכן הכא גבי מעבורת לפניו נמי ששואל דבר גדול במעשה שאין רגילין ליתן בו אלא מעט אבל מעשה שרגילין ליתן עליו דבר גדול אינו יכול לומר משטה אני בך אף שלא הוציא מידי והיינו שדכנות ורפואות ושיעשה בהשבעת השדים שיודע מי גנבו וכה"ג והארכתי בדבר בפרק בתרא דב"ק סימן ל"ח. הלכך באדם הגון כל מה שקצבה ליתן לו מחוייב' לקיים משום שכירות וכל כה"ג אבל שאינו הגון לא יהבה ליה מידי אפילו קבלה בקנין דהוי כעין קנין בטעות דהא אנוסה היא. כתב בתשובת הרשב"א אם הקדימה ונתנה לו אין השטאה אחר נתינה וקרוב בעיני שכל שחלץ קודם שנטל מעות שאין מוציא מיד האשה ואפילו חייבה עצמה לו בשטר ואפילו בקנין:

לג

דין דגט מעושה או חליצה מעושה אבל הוא כדין ואמר רוצה אני כשר ואם לא אמר רוצה אני פסול וגט מוטעה אפילו באותן שכופין להוציא פסול:

ת"ר חליצה מוטע' כשרה גט מוטע' פסול אפי' אם מאותם שכופין לגרש דהא תלה הגט בתנאי וכל היכא דלא מקיימ' תנאי בטל גיטא חליצה מעושה פי' ע"י כפייה פסולה גט מעושה כשר ופריך ה"ד אי דאמר רוצה אני אפילו חליצה נמי תהא כשרה ואי דלא אמר רוצה אני אפילו גט נמי פסול ה"ק חליצה מוטעת לעולם כשרה וגט מוטעת לעולם פסולה אבל חליצה מעושה וגט מעושה זימנין דכשר וזימנין דפסול ולא קשה הא דכשר

דאומר רוצה אני בין בגט בין בחליצה והא דפסול דלא אמר רוצה אני דתני' כה"ג גבי קרבנות יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול אפילו בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמ' רוצה אני ומהא דמשוה התלמוד חליצה מעושה [לגטן שמעינן מאן דמוסר מודע' על החליצ' פסל' לחליצה כמאן דמוס' מודע' על גיטא לפיכך יאמר הדיין להחולץ שיבטל המודעות כדרך שעושין בגט כן פסק הרמב"ם וכן כתב הסמ"ג והטור הוסיף מי שמסר מודעה על החליצה והוא מן אותן שכופין לחלוץ משמתינן ליה והיינו שמדמה חליצה ממש לגט כל כה"ג (וכן כתב הרא"ש בתשובה על אחד שנידוהו כדאמרינן דרב מנגיד על מאן דמוסר מודעא על הגט כו' עד ויפה עשו לו ב"ד בנידוי ובהכרזה בכל מה שיוכלו להחמיר עליו עכ"ל. ודין חליצה מעושה בדין כבר כתבתי בפרק החולץ סימן י"ו. וליתא להריטב"א שכתב אין כופין לעולם אלא היכא שהיא פסולה וראבי"ה כתב מי שנושא אשה והוא במקום שנתפשט חרם דר"ג מתירין לו החרם ואחר החליצה חוזרין ואוסרין עליו חר"ג וכתב הוא בעצמו שזו היא דעת רבו רא"ם ושאר רבותיו לא נהגו כן וכן נרא' דחליצ' מעושה לא מקרי מאחר שהוא בדין וחליצה פסולה לא מקרי כמו שכתבתי בפרק ד' אחין סימן ג' ויש נוהגין לומר לו אם אתה מבקש ליבם נתיר לך החרם דר"ג ויאמר הוא לא ונראה מנהג שטות הוא ועושין דברי חכמים חוכא ואטלולא מאחר שהכל יודעין שאין יכולין להתיר לו כדפי' בפרק החולץ סימן י"ז ועוד מחזיר גרושתו דפרק ד' אחין שחולצת שאסורה לייבם מדאורייתא איך יכולין לתקן בדברי' אלו אלא כל היכא שכופין לחלוץ בדין אין קרוי אונס רק שיאמר רוצה אני בלי שום אונס שבעולם וזה הוא טוב יותר מלהזכיר לו סיבת האונס ולבטלם בדברים בטלים:

לד

דין דאין חולצין אלא א"כ מכירין היבם והיבמה וכן גט מיאון ובדיעבד כשר גבי מיאון ואפילו אין מכירין הבעל רק שיכירו האשה:

אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אע"פ שאין אנו מכירין אותן היכא שבאו לפנינו יבם ויבמה לחלוץ מ"מ נזקקים לחלוץ וכן ב"ד נזקקים למיאון אע"פ שאין מכירין לפיכך אין כותבין גט חליצה אלא א"כ מכירין ואין כותבין גט מיאון אלא א"כ מכירין ומ"ה נזקקין להם ב"ד לחלוץ ולמיאון דלא נפיק חורב' מיניה דהא העדים שראו החליצה והמיאון אינם יכולין להם לכתוב גט חליצ' וגט מיאון וכל קמא דלית לה לא נסיב' לה ורבא דידיה אמר אין חולצין ואין ממאנין אלא אם כן מכירין לפיכך כותבים העדים גט חליצה וגט מיאון אע"פ שאין מכירין דליכא למיחש במידי מאחר שחלצו לה מסתמא

כבר דקדקו הב"ד וכן במיאון, ופסק הרי"ף והרא"ש והרמב"ם הלכה כרבא דאין חולצין אלא א"כ מכירין את היבם ואת היבמה. וצריך שיכירו שהיה היבם בעולמו של אחיו המת ואפילו עד אחד וקרוב ואשה נאמנים כן כתב הטור וכן משמע מדברי הסמ"ג. וכן אין ממאנין אלא אם כן מכירין (וכתב הרמב"ם ז"ל וכן הטור שצריך שיכירו את שניהם גם לענין מיאון אבל הרשב"א כת' שאין צריך להכיר רק האשה אבל אין צריך שיכירו הבעל דמאי איכפת לן בבעל אפילו אין זה בעלה הרי יכולה למאן שלא בפניו כו' עד אלא ההקפדה הוא בהכרת האשה דלמא מסקי שמה בשם אותה קטנה עכ"ל וכן כתב נימוקי יוסף והר"ן כתב בתשובה וז"ל אבל כשמכירין אותה אע"פ שאין מכירין הבעל מאי איכפ' לן הא קיימא לן בפרק בית שמאי דממאנת בפניו ושלא בפניו הלכך כשאמרה הריני ממאנת בפלוני בעלי אין כאן בית מיחוש ואף על פי שהרמב"ם הצריך שיהיו מכירין אותה ואת בעלה יש להעמידה כגון שבאה ואמרה הריני ממאנת באיש זה שאין לכתוב שמיאנה בבעלה סתם אלא אם כן מכירין אבל אמרה הריני ממאנת בראובן מאי ניחוש לה ואפשר ג"כ שהרב ז"ל החמיר בבעלה לכתחילה אבל דיעבד כיון שהכירו האשה כשר עכ"ל). הלכך כל שנים שראו החליצה והמיאון יכולין לכתוב לה לראיה:

דין שמצוה על כל הדיינים ועל כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ומשיאין לו עצה שלא יכניס קטטה בתוך ביתו אם הוא זקן והיא ילדה או היא זקנה והוא ילד: לה מצות חליצה בא הוא ויבמתו לב"ד והן משיאין עצה ההגונה לו פיר' שאם הוא זקן והיא ילדה או היא זקינה והוא ילד אומרים לו אל תכניס קטטה לתוך ביתך אלא כלך אצל שכמותך שנאמר וקראו לו זקני עירו ודברו אליו וכל אותן הדברים הגדול שבדיינים אומר ועוש' אף דכתיב לשון רבים וכן איתא גבי קידוש החודש בר"ה שראש ב"ד אומ' מקודש החודש והתם יליף מקראי וידבר משה וגו' אלמא משה לבד אמר כן ואע"ג דבעי ב"ד ואשר תקראון אותן קאי לפי פשוטו אב"ד ואפילו הכי כי אמר אחד מהן כאלו אמרו כולן ה"נ לא שנא וכן מקרין לפניהם הגדול שבהם מקרי' כדאית' לקמן בסוגיא האי מאן דמקרי לה כו' וכן כל הדינים השייכי' בב"ד הגדול שבהן עושה וכן פסק מהררי"ב והיא אומרת מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי והוא אומר לא חפצתי לקחתה ובלשון הקודש היו מקרין לפניהם (ואפילו אם היא מאותן שחולצת ולא מתייבמת אפ"ה צריך קריאה כן כתב הרא"ש בתשובה וכן כתב הטור אחריו וכן כתב הרמב"ן בתשובה וז"ל שאלה יבמה שאינה רוצה ביבם והוא רוצה בה איך אפשר שתאמר מאן יבמי תשובה אחר שנותנין לו עצה ההוגנת אם הוא ילד והיא זקינה או להיפך שאומרים לו כלך אצל הראויה לך ואל תכניס קטטה בתוך ביתך וכיוצא בזה והוא שומע להם ומתרצה שכבר גמר בדעתו למאן

ושלא לייבם אם כן יכול הוא לומר לא חפצתי לקחתה והיא יכולה לומר מאן יבמי דמכל מקום מתבטלין הם היבומים וחולצים הם וגזירת הכתוב שכל החולצת תקרא היבמה מאן יבמי והוא יקרא לא חפצתי וכו' עכ"ל) ואחרי כן ונגשה יבמתו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מועל רגלו וירקה בפניו רוק הנראה לדיינים וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה בית אחיו עד כאן היו מקרין לפניהם וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטם וגמר את כל הפרשה פירש אף הפסוק השני ונקרא שמו וגומר הקרה לה הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל מצוה בדיינים ולא מצוה בתלמידים היושבים לפני רבן בעת החליצה ר' יודא אומר מצוה על על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל וכן הלכה:

לו

דין מצות חליצה קוראה מאן יבמי וקורא הוא לא חפצתי לקחתה וחולצת ורוקקת וקוראה ככה כו' ואי איפוך לית לן בה:

אמר רב יהודא מצות חליצה קוראה מאן יבמי וקורא הוא לא חפצתי וחולצת ורוקקה וקוראה ככה יעש' מאי קמשמע לן מתניתין הא קמ"ל מצוה הכי הוא ואי איפוך לית לן בה תניא נמי הכי בין שהקדים חליצה לרקיקה ובין שהקדים רקיקה לחליצה מה שעשוי עשוי. ולעיל בסימן כ"ב כתבתי באיזה ענין מעכב קריאה ורקיקה:

לז

דין דמלמדין את האשה שתוכל לקרות לא אבה יבמי בנשימה אחת וכן הוא לא חפצתי ובעת שתקרא המנהיג יסייע לה מעט ובדיעבד אם הפסיקה החליצה כשירה:

אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה ליבמה לא ליקרי לא לחודי' ואבה יבמי לחודיה פי' בהפסק דהוי משמ' אבה יבמי אלא יקרא בלא הפסק לא אבה יבמי וכן לא ליקרי לדידיה לא לחודיה חפצתי לקחתה לחודי' דמשמע חפצתי לקחת' אלא יקרא בלא הפסק לא חפצתי לקחתה רבא אמר אפסוקי מילת' היא ואפסוקי מילתא לית לן בה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מצטער ומקרי לה לא אבה יבמי א"ל לא סבר מר להא דרבא א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי פי' רש"י דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משתמע דהאי לא אירשא קאי דאמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומ' לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחת' שהוא פתיחת קריאת' ליכא למימר הכי ולית לן בה והרי"ף והרמב"ם והעיטור גרסי' רבא אמר אסוקי מילת' לית לן בה פי' לא חיישינן להפסק מאחר שאסוקי מילת' היא שאבה יבמי על לא קאי ואסיק למילתא וכן לא חפצתי לקחתה רב אשי אשכחי' לרב כהנא וכו' א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי ואסוקי

מילתא היא כר' זירא דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכב' כו' והכי פי' חייש נמי רבא לאסוקי היכ' שאינ' יכולה לקרות מעצמ' לא אבה יבמי מ"ה מלמדין אות' עד שתהא רגילה לקרות מעצמה שתהא ראוי' לבילה ואפי' לא קרא' בנשימה אחת לית לן בה מאחר שראוי למקריי' בבת אחת והא דקאמר מודה רבא בלא אבה יבמי ה"ה בלא חפצתי אלא שדרך הנשים שאינם ראוים לקרי' עד שילמדם אבל סתמא של אנשים ראוין לקרות וראוין לבילה הם והרש"בא הסכים לגירס' רש"י וכן הרא"ש כתב שגירסת הרי"ף אינה נכונה דמה ענין ר' זירא לכאן מ"מ יש לטעות בדבריה' ע"כ ודבר גדול דבר לומר אינ' נכונה על גירסא שהיתה קבלה בידו מן הגאונים ואומר אני אף דחיישינן לגירס' רש"י להחמיר שלא להפסי' כלל בלא אבה יבמי מ"מ עבדינן נמי לחומרא כגירס' רי"ף וסייעתו דבעינן להקרות שתהא ראויה ורגילה דאי לא כן מאי מועיל שמקר' הרב בלא הפסק בלשון הקודש מאחר שהיא אינ' רגילה ויכולה לקרות אלא מפי המקרא אין כאן הוכח' ואדרבה נראה כהפסק ותדע מדאמרינן רב כהנא הוי מצטער ואקרי לה לא אבה יבמי ואי די' בקריאת המקרא מאי צער' איכא יקרא לה בלא הפסק ודיו אלא ש"מ דבעינן שתהא ראוי לקרו' מ"מ אפשר נמי דבעינן קריאה בלא הפסק כגירסא שלנו ולחומרא כגירס' הרי"ף והגאוני' ולפי זה אם האיש החולץ ע"ה צריך להטריח ולהרגיל שיוכל לומר מעצמו לא חפצתי קודם שמקרין אותו והא דמשמע בגמר' דכל ג' תיבות לא אבה יבמי בעי בנשימה אחת מ"מ נראה לי דלאו דוקא אלא לא אבה לחוד וכן להדי' בס"ת ובסמ"ק ובא"ע רק שהראבי"ה כתב להדיא כל ג' תיבות מ"מ נראה דברי האחרונים עיקר מאחר דקרי לא אבה בנשימה אחת תו ליכא למטעי ביבמי דלא אבה לא תוכל לומר דקאי אמאן יבמי כמו שפי' רש"י אלא לחוד דאבה משמע רוצה לעשות מעשה לא אבה לא רוצה לעשות מעשה אבל להיותו קאי על מאן לא יתכן וק"ל והוא ידוע וכן כתב הרמב"ם להדיא וז"ל ותהא יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת ואח"כ תאמר יבמי שלא תהא משמע דבריה אבה יבמי ועוד נראה מן המסורת שכתב ג' דסמיכי במקיף לא אבה לא אבה ה' השחית ישראל לא אבה לי וכאשר נלמד מן המסורת דלא קרינן ולא אבה בויו כאשר אית' בס"ת וסמ"ג כן נשמע ג"כ דלא בעינן נשימה אחת בלי הפסק אלא הך שתי תיבות לא אבה דבכל הנך ג' סמיכי לא לאבה במקף וזהו ידוע וא"כ מכ"ש לא חפצתי דלא בעינן אלא הך ב' תיבות בנשימה אחת וכן כתב בסמ"ק דלא יפסיק בין לא לחפצתי אבל זהו תימא מדכתב לא יפסיק משמע דסבר כחומר' הרי"ף וסייעתו דאף בלא חפצתי בעינן להקרו' כאחת כמו לא אבה א"כ למה לא כתב דמקרי' אותן ומלמדן ומרגילם שיוכלו לומר מעצמם לא אבה ולא חפצתי. הילכך מלמדין לאשה שתוכל לקרו'

מעצמה לא אבה וכן הוא לא חפצתי רק בעת שמקר' המנהיג לה ולו יסייע מעט במרוצה והיא אחריו שמושג לחוש שקוראה מעצמה וכן הוא ובדיעבד נראה אם הפסיקה הוי חליצה כשרה דלא גרע מלא קראה כלל וה"מ שאינה יודעת בטיב לשון הקודש אבל אם היא יודעת והפסיקה איכא למיחש דגרע מאלו לא קראה כלל והוי כאלו פסלה לחליצה:

לח

דין דגט חליצה צריך שירטוט:

אמר אביי האי מאן דכתב גט חליצה לכתוב הכי ואקרינהו לדידה מן מאן עד יבמי פירש שיכתוב הכי מן מאן כלומר שהוא תחלת הפסוק עד סוף פסוק שהוא יבמי לפי שאין הגט חליצה משורטט וק"ל ד' תיבות אין נכתבין בלא שירטוט ואקרינוהו לדידיה מן לא עד לקחתה ואקרינהו לדידה מן ככה עד חלוץ הנעל מר זוטרא משרטט וכתב לכולה פרשה ואקרינהו לדידה מאן יבמי להקים וגומר וכן כולם מתקיף לה מר בר אידי והא לא ניתן לכתוב. פרשה בפני עצמה והלכת' כמר זוטרא ולא חיישינן למר בר אידי ולא דמי להא דקתני בנזקין אין כותבין מגילה להתלמד דהתם אדעתא דפרשה כתיב לה דתהוי כמגילה קטנה וקים לן תורה חתומה ניתנה ולא פרשה אבל הכא ספירת דברים ולאו בקדושתי' ובמקום מצוה שרי ומכאן יש קצת ראיה נגד אותן שכותבין היכא שמקרין ליבמה ככה יעשה וגומ' שמפסיקין בין זה הפסוק לונקרא שמו בישראל כו' דזה לא מצינו בתלמוד ואדרבה מדאמר ואקרינהו מן ככה עד חלוץ הנעל משמע דבלא הפסק שהייה איירי דומיא דאקרינהו מן מאן עד יבמי:

לט

דין רקקה וקולטתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו כגון שהיא ארוכה והוא גוץ אפילו חליצה פסולה לא הוי וצריכה לרוק פעם אחרת וכן אם אכלה שום או כל כה"ג שמרבה הרוק כן הדין ושם ביארנו דהיבמה לא תאכל כלום קודם הרקיקה וכן לא תשתה כלום וצריכין הדיינים למיחזי הרוק כשיוצא מפי היבמה ואם לא ראו הוי חליצה פסולה וצריך לחזור ולרוק וביארנו דלכתחלה צריכין הדיינים לראות הרוק עד שיפול על הארץ:

אמר אביי רקק' וקולטתו הרוח והעבירו שלא בפניו לא עשתה ולא כלום מ"ט וירקה בפניו בעינן לפיכך הוא אריך והיא קצרה קלטתו הרוח איכא בפניו דכיון שיצא הרוק מפיה היה בפניו אבל היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי להדי אפיה כלומר נגד פניו קודם שקלטתו הרוח ואמר רבא אכלה שום ורקקה אכלה גרגישתא פירש מין אפר נקי והיא אדמה שאוכלין אותו לרפואה כדאיתא בפרק אלו קשרים ורקקה לא עשתה ולא

כלום מ"ט וירקה מעצמה וליכא ומש"ה נמנעו מלהאכילה שום דבר וכן כתב הרא"ש והס"ת ויתר מחברים אף שהרמב"ם כתב דוקא אכלה שום או גרגיר וכיוצא בו מדברים אלו המזיבי' את הרוק כו' משמע דאין לחוש אלא בדברים ידועים הגורמים הזוב מ"מ אין אנו בקיאין בזה מה הוא מרבה את הרוק ויש לחוש והרא"ש כתב הרי"ף לא הביא הא דרבא ואולי ס"ל אי אפשר בלא לחלוחית רוק ואותו מעט יוצא עם רוק זה ואני אומר משום הכי לא הביא דלא תימא דוקא שום או גרגישתא אלא כל מיני מאכל לפי שאין אנו בקיאין בזה כדפרי' והא דאמרינן לעיל לא עשתה ולא כלום אין הפשט שלא תהא חליצה כלל וכן הרמב"ם כ' בזה הלשון והוא כלל כל מקום שתמצא אינו כלום כאלו לא חלצה מ"מ הכא ארקיקה קאי שהרקיקה אינו כלום וכאלו לא קיים רקיקה כלל וצריכה לרוק פעם אחרת אבל פשיטא שהחליצה כשירה אף אם לא רקקה פעם אחרת בדיעבד דהא לא גרע מאלו לא רקקה כלל דכשר וכן כתב המגיד משנה על הרמב"ם אף שהרמב"ם כלל להדיא כל מקום שתמצא בחבורו אינו כלום כאלו לא חלצה כלל מ מ"מ הכא לא קאי אלא ארקיקה ואמר רבא צריכ' לדיינים למיחזי לרוק כי נפיק מפומא דיבמה דכתיב לעיני הזקנים וירקה וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה דהא דאמרינן דקולטתו הרוח אינו כלום וצריכה לחזור ולרוק בפניו דוקא לכתחילה אם עומדת שם אבל אם נתפזרו והלכו להם כשירה עכ"ל וז"ל הסמ"ק רוק הנראה לדיינים משעה שיוצא מפיה עד הגיע לארץ וכן מוכח בספר גט חליצה ורקתה באנפוהי דוקא דאיתחזא לנא מפומה על ארעא אף שהס"ת כתב שאינו צריך אלא עד כנגד היבם מ"מ אני אומר דברי הסמ"ק עיקר דלכתחלה בעינן עד ארעא כאשר מוכח מנוסח גט חליצה גם אל תשגיח בהגהות מיימוני שכתב אורחא דמלתא נקט' על ארעא כי בודאי חכמי הקדמונים לא כתבו דבר רק שאינו מן הדין והנה לכאורה נראה כל הני דלעיל דאמר לא עשתה ולא כלום היינו כאלו לא חלצה כלל וכן כלל הרמב"ם כל היכא שתמצא בחבורו אינו כלום אפילו חליצה פסולה לא הוי והכא כתב לשון הגמרא אינה כלום ואינו קשה כל כך מהא דאמרינן לעיל אפילו לא רקקה כלל כשר דשמא לכל הראוי לבילה כו' איכא לדמות ונאמר מאחר שרקקה ולא רקקה כדין כאלו אינה ראוי לרקיקה או נימא דגלי מלתא שפסלה הרקיקה והחליצה אבל מכל מקום כתבתי להדיא שדעת הרמב"ם מה שכתב שלא עשתה כלום היינו כאלו לא רקקה כדין תורה אבל בדיעבד כשר וכן כתב הטור שצריכה לרוק פעם אחרת ומש"ה כתב הרמב"ם ואם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק מפיה כשר ומפרש הא דאמרינן וצריכי' הדיינים למחזי כו' היינו לכתחלה למצוה אבל אינן צריכי' לחזור דאל"כ מה חילוק בין הא דאמר אינו כלום להא דאמר צריכין

הדיינים למחזי כו' ואע"פ דקרא קדריש לעיני וירקה אינו לימוד גמור דהא וירקה בפניו כתיב ולא לעיני הזקנים ולעיני הזקנים דכתיב אוחלצה נעלו קאי דכתיב קודם וירקה שהוא עיקר חליצה ולמצוה בעלמ' תהיה הרקיקה לעיני הדיינים וכל זאת היא לדעתו אבל אנא ס"ל דצריכה לרוק פעם אחרת כל היכא שהם לפנינו מדאמרינן לעיל בריש פרקין לעיני מאי עביד ליה מבעי לכדרבא כו' דמשמע דמילף גמור דיתורא בא למעוטי רוק שלא בפני הדיינים וא"צ מאחר דעיני יתורא הוא מנין לנו לאוקי שרקיקה תהיה לפני ב"ד דלמא דאגוף חליצה קאי וי"ל דגוף החליצה אפילו לא כתב לעיני אלא ונגשה יבמתו אל הזקנים הוי שמעינן דבעי לפני ראיית השלשה דהא קפיד קרא עליהן וכל דבר שהוא גבי חליצה מעכב כדפי' לעיל בסימן ב' משום דכתיב ככה ואין הלכה כר"ע שמכשיר בינו לבינה אלא כל זמן שלא ראו החליצה פסול' ולעיל דאמר בסימן י' יבמה שגדלה בין האחין וחלצה מנעלו של אחד מהן כו' איירי נמי שראו ג' בני אדם ומשום הכי אי כוונו שניהם הוי חליצה גמורה אבל בלא ראיית ג' הוי חליצה פסולה אפילו יש שם דיינים ומסדרין החליצה וקוראין להם כל זמן שלא ראו גוף חליצת המנעל החליצה, פסולה והא דאמרינן צריכין למחזי ולא אמר אינו כלום משום דחליצה פסולה הוי היכא דרקקה שלא בפני הדיינים ואסורה ליבם כדלעיל בסימן כ"ב דהא ס"ס שם רקיקה עלה לאפוקי אכלה שום או קלטתו הרוח אפי' חליצה פסולה לא הוי ואין עלה שם רקיקה כלל וכן נמצא בתוס' בשם מהר"י סג"ל שפעם אחת רקקה היבמה טרם שראו הדיינים והצריכ' לרוק פעם אחרת ודעת הרמב"ם היא יחידאי ולא ס"ל הכי. הלכך הרקיקה שלא יצאה בפני היבם כגון שהיא ארוכה וקלטתו הרוח אפילו חליצה פסו' לא הוי וצריכה לרוק פעם אחרת וכן אם אכלה שום או כה"ג שמרבה רוק ומש"ה לא חלצינ' לה אחר שום אכילה או שום שתיה עד שתפסיק זמן סעודה דהיינו שש שעות ויראו הדיינים הרקיקה וא"ל ראו צריכה לרוק פעם אחרת אבל אי רקקה בפני הב"ד קודם חליצה אף שלא ראו הדיינים הרוק הוי חליצה פסולה וכל זמן שלא ראו הג' גוף חליצת המנעל החליצה פסולה:

מ

דין הדיינים ותלמידיהם עונין ג' פעמים חלוץ הנעל והיבם והגדול שבדיינים מברך אקב"מ וחוקיו של אברהם אבינו א ולא יזכור שם ומלכות:

פיסקא ונקרא שמו בישראל מצוה בדיינים כו' תניא אמר ר' יהודא פעם א' היינו יושבין לפני ר"ט ובאתה יבמה לחלוץ ואמר לנו ענו כולכם חלוץ הנעל ג' פעמים ומעשה רב וכן הלכה ומכאן מוכח דלא צריך לומר בית חלוץ הנעל כדברי הא"ז גדול וכן נראה

דהאשה אינה צריכה לומר אלא כדרך הקרא פעם אחת חלוץ הנעל ולא כרב יהודא שכתב שגם היבמה תאמר ג' פעמים וכן הדיינים והעומדים דאפי' לפי טעם של הג' לומר ג' פעמים חלוץ הנעל דהיינו חלוץ הנעל כאבל חלוץ הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצוה וזהו כמו גמר ופסק דין ולא יתכן אלא בדיינים ותלמידיהם והעיקר בעיני שדרך הב"ד לשנות דבריהם לפרסום ולחיזוק כמו גבי קידוש החודש שאומרים מקודש מקודש וילפינן מקראי וכן לענין התרת נדרים כתב הטור לומר ג' פעמים מותר לך וכהנה רבות כאשר כתב הסמ"ג בנדרים וכן כ' הרא"ש בסוף יומא הדיינים והתלמידים וכל העומדים עונים ג"פ חלוץ הנעל והיבם והגדול שבדיינים מברך בריך הוא אשר ק"ב וחוקיו של אברהם אבינו ולא יזכור בה שם ומלכות:

מא

דין דהיבמה הולכת אחרי היבם אפילו מב"ד גדול לקטן ממנו ואם היה היבם דר בין הנכרים או במקום הדיוטות או שהלך לדור לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו שילך אחריה:

גרסינן בסנהדרין והיבמה הולכת אחר היבם להתיר' אפילו מטברי' לציפורי ואפילו מב"ד הגדול לקטן ממנו כן כתב הטור ונ"י שנא' וקראו לו זקני עירו ולא עירה ומ"מ אינו לעיכוב ונוהגין אף למקומה אבל כמדומה שאינה מנהג של תורה דהא כתב זקני עירו ע"כ נראה דלא יתכן לחלוץ במקומה אם לא שידור שם ל' יום דהוי כבן עיר לכל מילי ואח"כ יחלוץ ומה"ט נראה דברי הרב ר' ישעי' שכתב וז"ל ונרא' בעיני שאם היבם הי' דר בין הנכרים או בין הדיוטות שאינם יודעים לסדר החליצ' אין לדיינים ללכת אחריו מעיר לעיר אלא כופין אותו שיבא למקום הוועד שלהם ויפטר יבמתו ע"כ ויפה כתב מאחר דליכא כאן זקני עירו מאיזה טעם תהא מחוייבת לילך אחריו אלא אמרה לו או כנוס או פטור וכתב נ"י בשם הרא"ה דדוקא שמקום דירתו בציפורי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבא אחריה דלא מקרי זקני עירו אלא במקום דירתו ובירושלמי נמי משמע הכי וכדכתב בפר' החולץ עכ"ל:

שטר חליצה

וז"ל האלפסי והרא"ש אחריו בסוף סדר חליצה דכל יתבין תמן ענו בתרה חלוץ הנעל תלתא זימנא וכדכתב גט חליצה צריך לסרגוליה במסרגולה ולא בדיותא וצריך למכתב במותב תלתא כחדא הוינא ומחתם עליה תלתא ובלבד שיודעין להקרות:

וזה נוסחא גט חליצה

ביום פלוני בכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין בו במקום פלוני אנחנו דיינים דמקצתן חתומין לתחת במות' תלתא כחדא הוינא וסליקת קדמנא פלונית ואקריבת לקדמנא חדא גברא דשמיה פלו' בר פלוני אחוה דפלוני בעלי וכך אמרה פלונית בת פלונית דא פלוני בר פלוני אחוה דמיתנא דפלוני בעלי הוא דהוינא נסיבנא ליה ושכיב וחיים לרבנן ולכל ישראל שביק ובר וברת ירת ומחסין ומוקי שמא בישראל לא שביק והדין פלוני אחוהי חזי ליבומי יתי בגין רבנן דיינים אמרינן ליה אי צבית ליבומי יבם ואי לא ליטלע ליה קדמיכון רגליה דימנית ואי שדי סיניה מעל רגליה ורוק באנפוהי ואישתמודעינהו לפלוני דנא דאחוהי דפלוני מאבוהו הוא ואמרינן ליה אי צבית' ליבומי יתה יבם ואי לא איטלע לה קדמנ' רגליך ימינך ותשרי סינך מעל רגליך ותירוק באנפך ועני ואמר לית אנא צבי ליבומי יתה מיד אקרינוה לפלוני' דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישרא' לא אבה יבמי ואף האי פלוני אקרינא ליה לא חפצתי לקחתה ואיטלע לה רגליה דימינא ושרית סיניה מעל רגליה ורקית באנפוהי רוקא דאיתחזא לנא מפומה על ארעא ותוב אקרינוה לפלונית דא ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישרא' בית חלוץ הנעל ואנחנו דייני וכל דהוי יתבן קמן עניין בתרה חלוץ הנעל חלוץ הנעל תלת' זמני ומדתעביד עובד' דנן קדמנ' שרינוה לפלוני' דא למהך להתנסבא לכל גבר דתיצבי ואינש לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם ובעי מיננא פלונית דא גיטא דחליצות' דנא וכתבין וחתמינן ויהיבנא לה לזכות ולראיה כדת משה וישראל וחתמי תלתא עליה ולא בעינן לאמתוני בתר חליצה תלתא ירחא ושריא לאנסובי לכל מאן דבעי ע"כ. והאידנא לא נהוג במדינתינו בשטר חליצה זו ואמת שאינו מן ההכרח לא מתלמוד' ולא מן הגאוני' אלא מנהג שנהגו בכך וכן יראה מן הרי"ף שכתב וכד כתב גט חליצה כו' ולא כתב וכותבין גט חליצה ומסרגילין כו' ומ"מ צריך לומר מ"ט נהגו כן בתחילה אלימא משום לפרסומי שהיא מותרת או אפי' יעמוד נגדה ויאמר לא חלצתי לה או אחי הגדול לא חלץ לה שתהיה גט זו בידה לעדות ולראיה ומ"ה האידנא בגלותינו דאיכא מעט פירסום ואין צריך לפרסום בכתב וכן כתבו האחרונים אבל ס"ס קשה ל"ל גט זו יחתמו לה שני עדים שחלצ' במקום פלוני ותו לא אלא נראה דחשו חכמים למחלוקו' ולעירעור שיאמר היבם או אחר לא חולצת כהוגן וחליצה פסולה הוי כי מאחר שנפל מחלוקות בין תנאי ואמוראי בכמה ענינים דלחד כשר ולחד חליצה פסולה הוי ע"כ כותבי' כל הענין שחלצו כהוגן בכלל ובפרט כל הצריך לחליצה ומ"ה כותבין בסופ' ושרי להתנסב' ואינש לא ימחה כו' ומ"ה בגליל הזה שאין זה נוהגין לסדר

חליצה אלא מומחי' וזקנים שבדור סבור לא חיישינן לב"ד טועי' ולא ינצויי. ומ"מ מנהג יפה לכותבו:

הא לך דיני חליצה בקיצור ע"פ המנהג אשר נהוג עתה לכתחילה ודיני דיעבד ועיכוב בב"ד כבר כתבתי הכל במקומו:

עשיית המנעל וצורתו עושין אותו מעור טהורה על פי ר"ת והעור שא יהא קשה קצת אפי' למעלה ויצחצחו אותו קודם חליצה דהיינו להחליקו בשער עליון המנעל ואם נתייבש קצת יכולין למשוח אותו כדי שיהא רך ויהא ראוי להלוך בו והעקב תהא קשה יותר כדי שתהא בולטת וק"ו למטה שקורין זו"ל וגוף המנעל יהא שחור ותופרין אותו מבחוץ ברצועות לבנות וצד השער של העור לחוץ וצד הבשר לפני' ויעשה בו ג' קרסי' וג' לולאו' שחורים תפורים בו ברצועה קטנה לבנה או נעשים בגוף המנעל בענין שיהא מהודקי' הטיב ויעשה הקרסי' לצד שמאל והלולאות לצד ימין המנעל במנעל של ימין ואם הדרך באותו המקום שהרצוע' משנים יעשה כמנהג המקובל ואין חילוק בין תפורי' בשפת המנעל או תפורים על המנעל והלולאות אין חילוק אם לוקח עור כפולה או עושה נקב באותה רצועה קטנה ויזהר שלא יהיו ארוכים יותר מדאי שא"כ אין מהדקים הרגל ע"כ יזהיר לתקנו קודם חליצה לפי מדת רגלו של היבם וק"ו גוף המנעל יהא מכוין למדת רגלו לא גדול יותר מדאי שאין ראוי להלוך בו בלא קשירה אפי' ע"י הדחק או צר וקטן שאין ראוי להלוך בו אפי' ע"י הדחק וטוב שיהא לכל דיין מזומן ג' מנעלים גדול ובינוני וקטן ולמעלה מן הקרסי' יתפור או יקשור רצועות ארוכות לבנות בין בשפת המנעל בין לתופר' על עור המנעל ויהא פתוח על גב הרגל שלא יהא לו אזנים ולא יהא לו שום נקב מאחריו ולא מצדיו ולא יהא ארוך עד הארכובה ולא קצר הרבה ג"כ:

וקובעין מקום מבערב בין מנחה למערב כל החמשה ג' הדיינים וב' הנוספי' וראש הדיינים יאמר להם נקבע מקום לחליצה וכשיגיעו לשם יסדר אותם איך ישבו ויאמר למחר נשב בזו לחלוץ (ויש בו מעשה) ואם החליצה ביום ראשון קובעים מקום בע"ש קודם ברכו ואותם החמשה לא יהיו קרובים לא ליבם ולא ליבמה ולא זה לזה ולא שום פסול שבעולם חוץ מנשואי' שתי בנות אחין או אמה ובתה דזהו פסול בהג' דיינים וכשר בהשנים הנוספי' בין זה לזה או עם הדיינים ושני בג' אפי' בהג' דיינים כשרים וג' בראשון אפי' בהשני' הנוספי' לא ישב והג' יהיו ידועים ולומדים שיודעים להקרות לפניהם בטוב ושנים אפי' הם כעין ע"ה אין חוששים וג"כ אין ראוי להיות נשים אצל חליצה בין לג' בין להצטרף לה' וסומא אפי' באחד מעיניו לא ישב באותן ג' (ויכול לסדר הב"ד) למחר כשבאין לחלוץ ישב ראש הדיין ויושב אחד מימינו ואחד משמאלו ויושיב הב' הנוספים

על ספסל אחד מן הצד להכירם ושאר העם לא ישבו כלל א"ל שירחקו הרבה מן אותן החמשה ומנהג להושיב ספסל קטן ליבם וליבמה וישבו עליו והיבמה מנהג לכסות פיה בצעיף כדי שלא תרוק עד שיצוה לה הראש לרוק ואם יש לה אונס תבלענו בבגד או תהפך עצמה למקום אחר חוץ למקום ב"ד ושם תרוק. ושואל ראש הדיינים מה אתם חפצים ומשיבין לחלוץ ואז משיב הראש תעמדו וספרו טענותיכם לפנינו ואז עומדין ושואל הראש הדיינים להם ולכל העומדים אם יש ג' חדשים ממיתת הבעל ואין צריך עדות ברורה אלא בחזקה בעלמא וכן כה"ג אם היא אשתו של המת והוא אחיו ובדיקת היבם והיבמה אם הגיעו לפירקן תמצא בסי' כ"ד וכ"ה אבל מכל מקום שואל ג"כ להם בפני כל אם היא הגיע לי"ב שנים ויום אחד והוא לי"ג שנים ויום א' ואז אומר הראש להיבם בין אין לו אשה בין יש לו אשה יבמתך העומדת אצלך אם תרצה ליבמה ומשיב אין דעתי ליבמה ואז אומר לו שמא יש לך אונס אחר או כפייה או שבוע שמוכרח אתה לחלוץ ומשיב לא כי אלא ברצון טוב אני חולץ ואז אומר לו שמא אמרת מעולם שום דבר על החליצה שהוא נראה ממנו שאין החליצה ברצונך כל זאת תבטל בפנינו שלא יהא באותו דבור שום כח ומשיב לו בטוב אני מבטל ואח"כ אומר אליו שיבטל כל מודעות כמו גבי גט ואח"כ שואל להיבמה אם לא אכלה ושתה היום ותאמר הן ובתענית צבור אין צריך לשאול אותה ואחרי כן לוקח הראש המנעל ומקניהו ליבם בהגבהה גמורה אם הוא מנעל של ב"ד, ואם הוא של אדם אחר אז מקניהו תחלה אל הראש ואחרי כן הוא מקנה אל היבם אח"כ אומר הראש אל היבם שיכוון דעתו להתירה לכל אדם בחליצה זו וכן יאמר לה בכה"ג וטוב לחזור ולומר אם עדיין אתה עומד בדעת הראשונה לחלוץ או לא ויאמר רק לחלוץ אחרי כן מנסין את היבם שילך מעט ורואין באיזה רגל הוא עוקר תחלה אם בימין כדרך כל אדם הרי טוב וא"ל עושין לו ב' מנעלין לימין שלו ולשמאל שלו רק שבמנעל ימין של כל אדם חולצין תחלה אחרי כן בא שליח ב"ד ומוליך אותו חוץ לב"ד ופושט ממנו בתי שוקיים ואנפילאות ורוחץ רגלו בחמין שלא יהא שום טיט עליו ומנגבו וכורכת אותו במפה והולך בה אל הדיינים שלא לטנף את הרגל ואח"כ מושיבין אותו על הספסל ולוקח המפה ומנגבו יפה ולוקח מנעל ובודק בו שאין בו שום דבר המפסיק חתיכת בגד או טיט ונועלו ומכניס הקשרים בלולאות ואחרי כן לוקח הרצועות ארוכות ומשליך הרצוע' של ימין לצד השמאל והשמאל לצד ימין וכורך סביב המנעל מלמעלה תוך הג' קרסים עד למטה על גב הרגל הרוחב שהוא פתוח ושם קושר קשר ועניבה בחוזק ומצוה על היבם לילך בו ג' או ד' פסיעות לראות שהוא שלו וגם לידע שהוא מכוון לו שהולך בו בשופי אחרי כן מעמידים היבם אצל הכותל או עמוד שישען

עליו כדי שיוכל לדחוף ולנעוץ בכח אל הארץ ומכל מקום לא ישען כל כך שאם ינטל משענתו אז יפול דא"כ לא הוי כעומד ובחליצה עמידה בעינן ואז הראש של הדיינים אומר לחזור עם האשה עד שתוכל לומר מעצמה אותן שתי תיבות מבחוץ לא אבה וכמו כן לומ' עם היב' אותן ב' תיבו' לא חפצתי ואח"כ מקרה לה מלה במלה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל ואחרי כן בפעם אחת במרוצה לא אבה והיא אחריו תאמר לא אבה בנשימה אחת ואח"כ יבמי ואחרי כן מקרה אל היבם שיוכל לומר אותן ב' תיבות במרוצ' לא חפצתי ויאמר היבם אחריו מעצמו בנשימה אחת לא חפצתי ואחרי כן לקחתה ואח"כ יאמר אל היבם להציב רגלו בשוה על הארץ רק שינעוץ עקבו בכח על הארץ והיבמה תשוח עצמה סמוך לארץ רק שלא תשב ותתחיל בראשונה להתיר הקשרים והעניבות והקשר של הרצועות בימין שלה ולא בימין של עולם ואם היא גידמת מתרת אף בשיניה ואח"כ משלכת הרצועות לפני' ואח"כ מכריכות ואחרי כן מתרת הקרסים שהיו בתוך הלולאו' ותופסת לרגל של היבם ביד שמאלה כדי שלא ינוד ויזוז ומגבהת ביד ימינה את רגל היבם. קצת מן הארץ ושומטת המנעל מן העקב ואח"כ מן כל כף הרגל הכל בימינה והשמאל לא תסייע ועומדת וזורקת אותה בכח מידה על הארץ בפני היבם וכל הג' הדיינים וב' הנוספים יזהרו מאוד שיראו גוף חליצת המנעל ואח"כ אומר הראש אל היבמה שתקבץ בפיה רוק ותרוק נגד היבם על הארץ במתון ובכח והדייני' עם השנים יראו ויביטו מעת שתרוק עד שתגיע לארץ וניכר אפילו מעורב בדם ואחר מקרה לה תיבה בתיבה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ואח"כ אומר הראש וכל הדיינים וכל העומדים ג' פעמים חלוץ הנעל ואח"כ יברך הראש ברוך הוא אשר קדשנו במצותיו וחוקיו של אברהם אבינו בלא שם ומלכות ואחר כך יאמר לה שהיא מותרת להנשא מיד ויתן לה גט חליצה אבל במדינתינו לא הורגלו בו וכבר כתבתי שהוא מנהג יפה לכותבו:

סליק בריך רחמנא דסייען

פרק של שלשה עשר

א

דין ממאנת בין מן האירוסין בין מן הנשואין אפילו שלא בפני הבעל ושלא בפני הב"ד וכשם שממאנת בבעל כן ממאנ' ביבם וכל זמן שהיא קטנ' ממאנת אפילו ד' וה' פעמים:

בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות וב"ה אומרים ארוסות ונשואות בש"א בבעל וב"ה אומרים בבעל וביבם בש"א בפניו וב"ה אומרים בפניו ושלא בפניו ב"ש אומרי'

בב"ד וב"ה אומרים בב"ד ושלא בב"ד אמרו ב"ה לבית שמאי ממאנת והיא קטנה אפי' ארבעה וחמשה פעמי' אמרו להן ב"ש אין בנות ישראל הפקר אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותארס או תמאן ותנשא והלכה כב"ה דאף נשואות ממאנין וארוסות צריכי' מיאון אפי' נתקדשה ע"י אחיה ואמה ולא כמו שעלה על מקצת דעת חכמים שאומרי' דאין ארוסות צריכי' מיאון אלא בנתקדשה מעצמה ולא תחוש ולא תאמין ודברים פורחים באויר הן:

ב

דין הממאנת ביבם אינה צריכה חליצה ואם יש לו אחין צריכה חליצה משאר האחין: **א"ר** אושעיא ממאנת במאמרו ואינה ממאנת בזיקתו כלומר דאע"ג דממאנת במאמרו ולא בעי גיטא צריכ' חליצה לזיקתו מ"ט מאמר או ביאה דאיהו עביד בה מצי עיקר' זיקה דרחמנא רמא עליה לא מצי עיקרא עולא אמר ממאנת אף לזיקתו ולא בעי חליצה מ"ט נשואין קמאין קעקרא. איתיביה רבא לעולא כל היכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת אמאי תמאן השתא ותעקרינהו לנשואין קמאין ותתייבם צרתה צרת ערוה שאני דתני רמי בר יחזקא' מיאנה בבעל מותר' לאביו מיאנה ביבם אסורה לאביו אלמא בשעת נפילה נראית ככלתו הכא נמי בשעת נפילה נראית כצרת בתו וכתב הרי"ף והלכתא כעולא וכתב הוא שטעמא למילתא אם מותרת לאחין כו' וכן דעת כל המחברים ודוקא כשאין שם אחין אלא הוא אבל אם יש שאר אחין צריכה חליצה משאר האחים להתיר' לעלמא וכן כתב בספר מלחמות ה':

ד

דין אם מיאנה ביבם זה מותרת לאחין ומ"מ לאותו שמיאנה בו אסורה ואם מיאנה סתם אסורה לאחין: **ג אמר** רב מיאנ' בזה אסורה לאחיו מידי דהוה אבעלת גט כו' ושמואל אמר מיאנה בזה מותרת לאחיו דלא דמיא לבעלת הגט איהו דקא דחי לה א"כ שייך בזה למימר כיון שלא בנה שוב לא יבנה מ"ה אסרוה רבנן אכולה ביתא הכא איהי קדחיא נפשה דקאמר לא רעינ' בך ולא צבינא בך בך הוא דלא רעינ' ולא צבינ' הא באחיך רעינ' וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו דהלכה כשמואל משום דקאי ר' יוחנן כוותיה דאמר מיאנה בזה מותרת לאחין ע"כ ומ"מ אסורה לו ואף שאמר ר' יוחנן סתמא מותרת לאחין ונוכל לומר אף איהו בכלל מ"מ קיימא לן כלישנא בתרא בתלמודא דקאמר ר' אסי דמתיר אף לו פליג על ר' יוחנן דאינה שרי אלא לאחין ולא לו וא"כ הוי ר' יוחנן ושמואל תרתי לגבי דר' אסי וכ"ש דרב מסייע להו לאיסור וכן דעת כל המחברי'. והא דשרי לאחיו כשמיאנה באחד הידוע ואומרת שאינה רוצה בו ולא בסתם ועיין לקמן סימן ח':

דין הממאנת ביבם אסורה לאביו ולשאר קרובים ודוקא לקרובי המת אבל לא לקרובי היבם:

פסק כתב הרמב"ם והטור אחריו וז"ל הממאנת ביבם אסורה לאביו מפני שנראית ככלתו בשעת שמת בנו אבל מותרת בשאר קרוביו לפיכך מיאנה באחד מן היבמים מותרת לשאר האחין וחלקו עליו הרמב"ן והרשב"א ואמרו שאינו מחוור דעיקר טעמא דשריא לאחיו היינו משום דלא דחי נפשה מכולה ביתא אלא מזיקתו של זה כדמסיק תלמודא לעיל וא"כ עדיין נראית באשת המת ומשום הכי שריא לאחין משום יבום אבל לשאר הקרובים ודאי אסורה לה כשם שאסורה לאב. ומ"מ כתב הריטב"א ומיהו כיון דמהאי טעמא הוא שנראית בשעת נפילה כאשתו של ראשון ואסורה לאביו ולקרוביו א"כ דווקא לקרובי המת היא דנאסרה אבל לא לקרובי היבם מצד אמו אפילו לא הוי אלא חד יבם דהוי זיקה שלימה דהא פקעה מיניה בלא כלום:

ה

דין דגבי מיאון בעינן לכתחילה ג' ובדיעבד כשר בשנים ואפילו באחד היכא שהבעל מאמין לו ושיגרה אצל החנווני:

ב"ש אומרים בפני ב"ד כו' כתב הרי"ף בזה הלשון עד כאן לא קאמרי ב"ה אלא דלא בעינן מומחין אבל ג' בעינן דתנן החליצה והמיאונין בשלשה ותניא נמי הכי מיאון ב"ש אומרים בב"ד ובית הלל אומרים בב"ד ושלא בב"ד ואלו ואלו מודים שצריך ג' ר' יוסי בר יודא ור' אליעזר בר שמעון מכשירין בשנים אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב הלכה כאותו הזוג ע"כ. מהתחלת חיבור לשונו של הרי"ף יראה כאלו בא לפסוק דעל כל פנים בעי ג' ובסוף הביא פסק הלכה דמכשירין ע"כ נראה שכיון הוא לדעת ר"ח והעיטור דדוקא בדיעבד מכשירין בשנים אבל לכתחלה בעי ג' וא"כ לא פליגי אב"ש וב"ה דבעי ג' והרמב"ם לא נשאר בזה וכתב דלכתחילה סגי בשנים ולא נהירא אלא בעי ג' וכן דעת הטור ומכל מקום בדיעבד כשר בשנים ואפילו בחד ולא בעינן שנים אלא לעדות שיראו המיאון וכן דעת התוספות וכן יראה מפירוש רש"י שפי' לקמן בסימן ח' אותה שמיאנה בפני חנווני כו' דליכא אלא חנווני לבד אלמא שיכולה למאן בפני אחד אף שלא בפני הבעל וצ"ל לפי זה שהבעל מאמין לחנווני שמיאנה בפניו דאל"כ בעינן ב' לעדות ואף שאין הכרח מן התלמוד שהחנווני היה יחידי ואף אני לא פירשתי כן מכל מקום מדברי רש"י שמעינן פסק הלכה דאפילו בפני חד כשר היכא שמאמינו ועוד נראה דאפילו לא מיאנה בפני שום אחד אלא שמיאנה בפני הבעל ושנים ראו מן החלון ושמעו סגי בהכי אבל היכא דליכא בעל אין שייך מיאון בינה לבין עצמה אם לא שתמאן בפני אחד ואף

אפילו בחד רואה מן החלון כו' סגי. ובא"ז כתב בשם ר' שמחה כיון דבדיעבד לא בעינן ב"ד ולא בעינן שנים אלא משום עדות א"כ אפי' בינה לבינו סגי רק שהבעל מודה במיאון ע"כ וכן נראה מאחר דהמיאון הוא לחובתו א"כ הודאתו כק' עדים דמיא ואין שייך כאן לומר אין דבר שבערוה פחות משנים שהרי עיקר המיאון אינו אלא גילוי מלתא בעלמא שאינה חפיצ' בו ומתחרטת על הנשואין אבל בחליצה לעולם בעינן שנים אבל שניהם מודים בדבר. ומה שכתב בה"ג גירסא אחרת אין הלכה כאותו הזוג דמכשירין בשנים וא"כ אפילו בדיעבד לא סגי בהכי אין גירסתו נכונה כדמוכח להדיא מפ' מצות חליצה דבעי להוכיח מהאי סוגיא דלא בעי ג' למיאון וכ"כ הסמ"ג:

1

דין קטנה המתקדשת ע"י אחיה ואמה אם יודעת לשמור קדושיה כגון אגוז ונטלה וכו' מתקדשת לענין שצריכה מיאון וצריך שיזכירו בפניה ואינה מוחה ואם מתקדשת לדעת עצמה צריכה להיות כשיעור פעוטות ואם השיאה אחיה ואמה שלא לדעתה אינה צריכה מיאון וכן אם אינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה מיאון ואם גדלה אצלו אפילו לא בא עליה משגדלה צריכה גט ואם לא בעל אלא קדשה ולא כנסה אפילו גדלה אין צריכה למאן:

מתניתין איזה היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקות שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ופסק רב יודא אמר שמואל דהלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס והא דקאמר ת"ק שהשיאוה אמה ואחיה כו' הוא הדין נשאת מעצמה לדעתה שצריכה מיאון אלא משום סיפא נקט שאם השיאוה אמה ואחיה שלא לדעתה שאינה צריכה מיאון ומכל מקום נראה דיש חילוק בין השיאוה אחיה ואמה לנשאת מדעת עצמה דהיכא שנשאת מדעת עצמה לא מסתבר לומר דמתקדשת למיאון אפילו יודעת לשמור קדושיה כעין צרור וזרקו אגוז ונוטלו מכל מקום לא מהני מאחר שלא הגיעה לשיעור הפעוטות דהיינו שיש להן דעת שיודעין קצת לקנות ולמכור במטלטלי ומשו"ה מקחן מקח וממכרן ממכר אבל פחות מזה שאינם יודעין מדרכי קנין כלל וא"כ איך תוכל לקבל קדושיה ולמכור את עצמה לאיש שיזכה בה בכל אבל מכל מקום ע"י אחיה ואמה לא בעינן אלא שיודעת לשמור את קדושיה לחוד. אבל הרמב"ם כתב דבעינן קדושין למיאון אפילו ע"י אחיה ואמה כשיעור הפעוטות והא דיודעת לשמור את קדושי' לאו דוקא קאמר אלא שיודעת לשמור את כסף קדושיה לקנות ולמכור בו קאמר הפעוטות ומשו"ה כתב דבעי מבת שש עד בת עשר כמו התם פחות מכאן אפי' נבונה ביותר אינה

צריכה למאן יתר על כן אפילו סכלה ביותר צריכה למיאון היינו דתפס גירסת הרי"ף דגרס בפרק התקבל וכנגדה בקטנה מתקדשת למיאון אפעוטות אבל לגירסת הספרים שגרסו אצרור וזרקו כו' וכנגדה קטנה מתקדשת למיאון וכן גרס הר"ז הלוי וכן הסכים הרא"ש ולפי זה כל שיודעת לשמור קדושיה כפשוטו קאמר כעין אגוז ונטלו ומתקדשת למיאון ע"י אחיה ואמה כדפרי' ועוד אפילו לפי גירסת' השיג הראב"ד וכתב דלא בעינן שיעור הפעוטות לקדושין אלא כשנתקדשה לדעת עצמה אבל על ידי אחיה ואמה כל שיודעת לשמור קדושיה לחוד סגי כדפרישית ומה דצריך לדעתה אף שאין לה דעת גמור מכל מקום צריך והיינו כדפריש' שיזכירו לפניה ואינה מוחה בדבר וכעין זה בירושלמי דמפרש איזה לדעתה עבדין לה גנון ומלבשין לה קאמרינין ומדכרין לה גבר איזה שלא לדעתה עבדינן לה גנון ולא מדכרין לה גבר כו' והא דקאמר עבדין לה גנון ה"ה בלא חופה אלא בקדושין לחוד בעי מיאון אלא רבותא קמ"ל דאף נשואין לא מהני בשלא מדכרין לה גבר ותמה אני על הטור שכתב בסימן ג' גבי קטנה שנתקדשה ע"י אחיה דלא בעינן אלא כשיעור צרור וזרקו אגוז ונטלו וכדפרישית ואח"כ הביא דעת הרמב"ם ולא הכריע והלא אביו הרא"ש כתב שגירסת ספרים שלנו עיקר וא"כ היה לו לכתוב ומסקנת א"א הרא"ש כסברא הראשונה. והא דקאמר אינה צריכה למאן היינו שלא צריכה למאן היינו שלא צריכה למאן בפני ג' לכתחלה ובפני ב' בדיעבד וגם אם לא מיאנה בו ושהתה אצלו אפילו בעל אינה כאשתו לשום דבר וכאלו הוי גבי' בזנות אכן אם גדלה אצלו אפילו לא בא עליה משגדלה צריכה גט דאיכא למיחש שמא בעל או יאמרו שבעל ואשת איש יוצאה בלא גט אכן אם לא בעל כלל אלא קדשה ולא כנסה אפילו גדלה אצלו אינה צריכה למאן וכן נוטה דעת הקדמונים והיכא דנתקדשה שלא מדעת אביה שאפילו מיאון אינה צריכה וכל החילוקים אכתוב אי"ה בפרק האיש מקדש:

ז

דין דאין כותבין בגט מיאון לא בעינא ביה ולא אנא בעינא להתנסבא וביארנו דאין לחוש האידנא אם מאריך בו באיזה דברים וא"צ לא כתיבה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי הגט:

אמר רב יודא ואמרי לה במתנית' תנא בראשונה היו כותבין גט מיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא להתנסבא ליה כיון דחזי דנפיש דיבור' אמרו חכמים שמא אתי לאחלופי בגיטא שיכתוב סופר כן בגט לגרש את האשה תקינו הכי ביום פלוני מיאנה פלונית בפלוני באנפנא כך הוא לשון התלמוד וכן לשון הסמ"ג וכתבו שלא יאריכו יותר אכן הרמב"ם כתב נוסח גט מיאון שכבר נהגו בו ישראל וזהו נוסחו בכך

וכך לשבת ובכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפלוני בעלה בפנינו ואמרה אמי או אחי הטעוני וקדשוני או השיאוני ואני קטנה לפלוני בר פלוני והשתא גלית דעתי קדמיכון לא צבינא ביה ולא קאימנא עמיה והשתא בדקנו פלונית דא ואיתברר לנא דעדיין קטנה היא וכתבנו וחתמנו ויהיבנא לה להיות לזכות ולראיה בידה ע"כ וכן כתב הטור ותמה אני שלא חשו לנפיש דיבורא ומה בכך שלא כתוב בו לא רעינא ביה ולית אנא בעי להתנסבא מכל מקום כתוב במקומו ולא קאימנא עמיה וכי תלוי נפיש דיבור' דוקא במה שמזכיר ג' לשונות א"כ הו"ל לתלמודא לחלק ולומר אלא לכתוב תרי מילי של מיאון ולא תלת ובסמ"ג כתב בזה הלשון בשם רבינו יהודא כי בראשונה נהגו לכתוב גט מיאון בנוסח זה כו' עד ואומר שם כיון דחזי דנפיש דיבור' אמרי אתי לאחלופי פירש בגיטא ותקנו לכתוב בקוצר כאשר ביארנו למעלה והיינו כלשון התלמוד ממש וא"כ משמע להדיא דזה הנוסח אינו ראוי לכתוב עתה אלא כך היו כותבין בראשונה ואף שבזה הנוסח הכתו' בסמ"ג כתוב נמי ולא רעינ' ביה מ"מ אי אפשר לומר שבעבור זה כתב הסמ"ג שאין לכותבו עתה שהרי כתב להדיא ותקנו לכתוב בקוצר כאשר ביארנו למעלה ותימא לומר שכך הוא דעת הרמב"ם שזה הנוסח היה מן הראוי בימים הראשונים ולא עתה שלישנא וכבר נהגו בו ישראל משמע שכך הוא ראוי לנהוג וכן פירש המ"מ ובטור משמע להדיא שכך הוא הנוסח האמיתי ובספר כל בו כתב ג"כ נוסח הארוך ולא כתב בו אלו הלשונות כלל לא רעינא ביה וכו' אבל בסוף כתב וכתבנו לה גט מיאון שתהא רשאה לילך לכל אדם להנשא כדת משה וישראל שזהו לשון הגט וכ"ש שיש לתמוה על העיטור שהוסיף עוד על הנוסח של הרמב"ם וכתב ויהיבנא לה רשות למהך להתנסבא לכל גבר דתיצבי ואינש לא ימחה בידיכי מן יומא דנן ולעלם שהוא ממש נוסח הגט ונראה בעיני שראו האחרונים אחרי חכמי התלמוד שאינה מן הראוי לקצר נוסח המיאון כ"כ שלא יאמרו א"א יוצאה בכדי ויהיה דברי חכמים כחוכא ואטלולא לשתקנו הנשואין והיא כאשת איש מדרבנן ותהא יוצאה בכדי ע"כ נהגו להצריך לה גט מיאון שיש בה אריכות דברים שיהא נראה כאלו הגט מיאון כורת ופוטר אותה אף שאינו כן שהרי אינו צריך לא כתיבה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי הגט כאשר כתב הרמב"ם והסמ"ג והטור מ"ה הצריכוה מפני מראית העין והתקינו ג"כ לכתוב אותן לשונות שאמי ואחי הטעוני כו' ואני קטנה לפלוני כו' שכולן מורין דלא אתי לאחלופי בגיטא והכל יודעין שאינו אלא למיאון קטנה וכ"ש האידנא דאין לחוש לאחלופי שאין כותבין אלא ע"פ מומחין ומ"מ נראה שאין להוסיף ולגרוע על נוסח שתפס הרמב"ם שהוא הקדמון והטור הלך בעקביו שהוא האחרון וכן עיקר:

ח

דין דמיאון היינו שאמרה אי אפשי בפלוני בעלי או אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי ואפילו שיגרה אצל החנווני להביא לו חפץ ואמרה אי אפשי בבעלי הוי מיאון וביארנו דאי אמרה ליבם אי אפשי בקדושי אמי ואחי אסורה לכל האחין:

ת"ר איזה מיאון אמרה אי אפשי בפלוני בעלי או אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי יתר ע"כ אמר ר' יהודא אפילו יושבת באפריון פירש כעין חופה ונושאין אותה מבית אביה לבית בעלה ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי זהו מיאון יתר ע"כ אמר ר' יהודא אפילו היו אורחין מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהן ואמרה לפני האורחין אי אפשי בפלוני בעלי זה הוא מיאון ואף שלא היה בפני ב"ד אלא סיפור דברים בפני האורחין או נימא דלא אמרה הכי אלא משום דאטרחה להשקותן לאורחין יתר ע"כ אמר ר' יוסי בר יהוד' אפילו שיגרה אצל החנווני להבי' לו חפץ משלו ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי אפ"ה אין לך מיאון גדול מזה אף דאיכא תרתי לריעות' חד' דשלא בפניו ועוד דמשום דאטרחה בשליחות דרך גנאי אמרה כי כל הכי כבודה בת מלך פנימה אפ"ה הוי מיאון והרי"ף והרא"ש הביאו הברייתי' כצורתה משמע כל הני הילכתא נינהו והרמב"ם הביא כל אילו הלשונות שמועילין למיאון ודברי ר' יוסי בר יהוד' השמיט ולא הביא וכן הסמ"ג ואין קפיד' בזה שהרי הטור לא הביא אלא דעת הת"ק לחוד ודוחק לומר דפסק כת"ק דודאי לא פליגי ת"ק ור"י אלא שזהו מוסיף ומפרש. ונר' בעיני היכא שמיאנה ביבם ואמרה בזה הלשון אי אפשי בקדושין שקדשוני כו' שאסור' על כל האחין דהא לא שרינן לעיל מיאנה בזה מותרת לאחיו אלא שאמרה לא רעינ' בך דאז אמרינן בך הוא דלא רעינ' הא באחיו רעינא וה"ה אי אפשי בפלוני יבמי דדייקינ' הכי אבל היכא שמיאנה בסתם בזה הלשון שעוקרת לקדושין קמאי אסורה על כולם וכן משמע לישנ' דלעיל מיאנה בזה כו' משמע להדי' שמיאנה באחד הידוע ואמרה בזה אי אפשי:

ט

דין אם נתקדשה לאחר אינה צריכה מיאון אחר אפילו אם היתה נשואה לראשון וביארנו דלכתחל' לא שרי לינשא בלא מיאון:

תניא קטנה שלא מיאנה ועמדה ונשאת או עמדה ונתקדשה ש משום ר' יודא בן בתיר' אמרו שנשואיה או קדושי' הן במיאון והלכה כוותיה ואפילו מיאנה מן הנשואין ונר' בעיני דדוקא בדיעבד הוא דהוי מיאון אבל לכתחלה לא שרי להנשא בלא מיאון מדאמרינן לעיל בפרקין עד שתמאן ותנשא אלמא דמיאון בעי קודם נשואין והשתא אסתלקא קושי' שהקשו על הרמב"ם שכתב בפירוש המשנה היכא שאינה יכולה לשמור

קדושיה שאינה צריכה למאן בפני שנים אלא תלך ותנשא ותעשה מה שתרצה והקשו עליו הלא נשואיה הן מיאוניה ופשיטא שאינה צריכה למאן אפילו היתה חייבת במיאון ולפי מה דפרישית לא קשה מידי עליו ואף שמפירוש הר"ח שהביא נימוקי יוסף אינו נראה מכל מקום עיקר כדפרישית וכן העלו בישיבה:

ו

דין קטנה שנישאת הרי היא כאשתו לכל דבר וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה ואוכלת בתרומ' דרבנן בגינו אלא שיוצאת במיאון:

מתניתין ר"א אומר אין מעשה קטנה כלום אלא כמפותה בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה פירש אפילו בתרומה דרבנן בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה תניא ר' אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ואינו יורשה ואינו מטמא לה כללו של דבר אינו כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון ר' יהושע אומר בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון ופסק הרי"ף והרא"ש אחריו דאין הלכה כר"א לגבי ר' יהושע ועוד ב"ה וב"ש קמו בהך שיטה בפרק האשה רבה סימן י"ז וס"ל דמעשה קטנה כלום ויורשה ומטמא לה ואוכלת בגינו תרומה דרבנן ולא כר' אליעזר דאמר עד שתגדיל ותבעל ועוד האריך בראיות ופשוט הוא:

יא

דין הממאנת באיש הוא מותר בקרבותיה והיא מותרת בקרוביו ומותרת אפילו לכ"ג נתן לה גט והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה מותרת לחזור לראשון וכן אם נתן לה גט והחזירה ומיאנה מותרת לכהן בדיעבד אבל אם גירשה ונישאת לאחר ומיאנה בו אסורה לחזור לראשון ואסורה לכהן:

מתניתין הממאנת באיש הוא מותר בקרובותי' והיא מותר' בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה ונר' דאף לכ"ג שרי וכן משמע בפרק הבא על יבמתו דלא אסר ממאנת אלא כשנבעלה הא לא נבעלה שרי נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה נתן לה גט והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה מותרת לחזור ולא הוי כמחזיר גרושתו דמיאון דידיה מבטל לגיטא דידיה מיאנה בו והחזירה ונתן לה גט ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה אסורה לחזור לו זה הכלל גט אחר המיאון אסורה לחזור לו מיאון אחר גט מותרת לחזור לו. הממאנת באיש ונשאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנ' לאחר וגירש' זה הכלל כל שיוצא' הימנו בגט אסורה לחזור לו במיאון מותרת לחזור לו ולא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דיליה דחיישינן איידי

דמכרת ברמיזותיו וקריצותיו אזל ומשבש לה עד שתמאן בשני משום הכי אסורה עליו להיות כמחזיר גרושתו משנשאת שלא ישבש לה ודוקא כשיוצא' באחרונ' בגט שגירשה בע"כ חיישינן להכי אבל היכא שיוצאה באחרונה במיאון לא חיישינן להכי שהרי כבר שיבשה ולא אשתבשה ויוצאה הימנו בע"כ והא דקתני רישא היכא שגירשה באחרונה ונתאלמנה או נתגרשה מאחר דאסורה דמשמע הא מיאנה שרי הוא תנא אחרינא ומי ששנה זו לא שנה זו והלכה כתנא בתרא שסתם רבי באחרונה דלא אתי מיאון דחבריה ומבטל לגיטא דקמא והכי הלכתא וכן פסק הרי"ף וכל המחבר' ופסק הרמב"ם היכא שגירש והחזירה ונשאה ושוב מיאנה שריא לכהן שהמיאון מבטל הגט וכתב הטור ונ"ל דהוא הדין נמי אם אחר שגירשה נשאת לאחר ומיאנה בו שמותרת לכהן ואע"ג דקיי"ל מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה ה"מ לענין שלא תחזיר לו דטעמא משום דמכרת ברמיזותיו ובקריצותיו אזל ומשבש לה כו' אבל לענין להתירה לכהן אין חילוק בין מיאון דחבריה למיאון דידיה ע"כ וקולא גדולה היא דס"ס שם גרושה עליה ואסורה לקמא משום מחזיר גרושתו ואיך תשרי לכהן וכי לא גרע זה מריח הגט וא"ל מה שאסורה לחזור לראשון לאו משום גרושה אלא משום אזל ומשבש לחוד הוא דאסרו רבנן עליה זה אינו מדפריך תלמודא אהא דמשני דמיאון דחבריה לא מבטל גט דידיה דלמא אזיל ומשבש לה אי הכי מיאון דידיה לא מבטל גיטא דידי' דלמא אזיל ומשבש לה כו' ואמאי לא פריך אפילו בלא גיטא נמי היכא שמיאנה בו ונשאת לאחר כו' שאסורה לחזור לו מאחר דלא ידע האי שינויא הא כבר שיבשה ולא אישתבשה אלא בודאי שלא אסרו חכמים משום האי גזירה לחוד אלא היכא דאיכא נמי לתא אחרינא משום מחזיר גרושתו חששו לגזירה זו איידי דמכרת ברמיזותיו כו' וא"כ מאחר דאיכא עליה איסור גרושה מדרבנן [אסורה לכהן] ולי נראה דאפילו מיאון דידיה דמבטל גיטא דידי' אפי' הכי אסורה לכהן דהא הוי עליה שם גרושה קודם שמיאנה וריח הגט יש כאן ועוד ראוי לגזור דלמא איכא אינש דהוי בגיטא ולא הוי במיאון וחזא דמנסבא לכהן יאמר שגרושה מותרת לכהן ודומה לזה אשכחן בריש החולץ ומכל מקום אי מנסבא לכהן כדי הוא הרמב"ם לסמוך עליו שלא להוציאה ממנו אבל גרושה במיאון דחבריה אפילו נשאת לכהן מפקינן מיניה ומכל מקום הבנים אינם חללים אפילו מדרבנן:

דין קטנה שהיתה נשואה לאחי אמו ומת ונשאת לאחיו מאביו ומת אינה יכולה למאן לעקור קדושיה הראשוני' ולהתייבם וצרתה חולצת ולא מתייבמת: יב אמר רב יהודא אמר רב מימינו בכסף שתינו וגו' בשעת הסכנה נתבקשה הלכה זו הרי שיצאה מראשון בגט ומשני במיאון מהו שתחזור לראשון שכרו אדם אחד בד' מאה זוז ושאלו את ר'

עקיבא בבית האסורים ואסר ואת ר' יהודה בנציבין ואסר אמר ר' ישמעאל בר יוסי ברם לא לזה הוצרכו איסור כרת התרתה דהיינו אשת איש שמפקיע המיאון איסור לאו דמחזיר גרושתו לא כ"ש ברם כך היתה השאלה הרי שהיתה אשת אחי אמו שהיא שניה לו ונשאת לאחיו מן האב ומת מהו שתמאן עתה ותעקור לנשואין של אחי אמו ותתייבם אם יש מיאון אחר מיתה במקום מצוה או לא ושאלו את ר' עקיבא כו' ואסר ואת ר' יהודה בן בתירה ואסר והלכתא כרב דלא אתי מיאון דחבריה ומבטל לגיטא דקמא ומה שחולק ר' ישמעאל ואמר לאיסור כרת התרת כו' ליתא דעיקר טעמא דאסר משום דאזיל ומשבש לה כדפרישית ומכל מקום הלכה נמי כר' ישמעאל שאשת אחי אמו אסורה אפילו במקום יבום ולא תוכל למאן אף שיש מיאון אחר מיתה מכל מקום הכא אסורה כי בשעת מיתה הראשונה נראית כאשת אחי אמו ואתי למשרי נמי צרת בתו כה"ג וכן כתב הרי"ף והרא"ש ואני אומר דלא שייך מיאון אחר מיתה כה"ג שהרי לא שייך מיאון אלא באדם חי או בבעל או ביבם והיכא דליכא חד מהני אין שייך מיאון ומכל מקום נראה שהוזקק הרי"ף לטעמא דיליה מפני שאם היה לה יבם מבעלה הראשון ומיאנה כו' ואחרי כן נשאת לאחיו מן האב דלפי דברי הוי שריא ליה אבל לפי דברי הרי"ף אסורה מפני שנראית בשעת נפילה כאשת אחי אמו ואי שרית כה"ג אתא למשרי נמי צרת בתו כשממאנת ביבם ומשו"ה חולצת ולא מתייבמת ואף צרתה חולצת ולא מתייבמת כאשר כתב הטור ובמקצת ספרים שלנו כתוב להדיא צרתה מ"מ היא גופה לאו בכלל ודוקא כשמיאנה בנשואין הראשונים הוא דבעי היא חליצה אבל לא מיאנה ממ"נ פטורה היא מן החליצה שאם תחשוב נשואי קטנה דידה כנשואין גמורין א"כ היא ערוה עליו ואם אינה נשואין א"כ אף חליצה לא בעי וכן מוכח מדברי הטור והרמב"ם השמיט דין זה ותמה על זה המ"מ ואני אומר אפשר דהרמב"ם ס"ל כטעמא דהרי"ף דאינה אסורה אלא משום שנראית בשעת מיתה כשניה ושוב לא יועיל לה היתר כדברי הרי"ף ולאו טעמא דיליה דאין שייך מיאון כה"ג וא"כ מאחר דס"ל גבי הממאנת ביבם דאינה אסורה אלא לאביו משום דנראית ככלתו אבל בכל שאר קרוביו מותר כ"ש דמותר אבל כבר כתבנו בטעם דכל שאר הקרובים אסורים ולאו דוקא אביו קאמר ומשום הכי בשניה נמי אסורה כדברי הרי"ף ועיקר:

יג

דין גירש הקטנה ונשאת לאחר ומיאנה אסורה גם לאחין של ראשון:

אמר רב יצחק בר אשיאן אמר רב כשם שאסורה לו משום מחזיר גרושתו כך אסורה לאחין משום גרושת אחין אף, ע"ג דאיהו משום, דמכרת ברמיזותיו וקריצותיו הוא

דקאסרינן וגבי אחיו ליכא למימר הכי אפ"ה גזרו אחיו אטו הוא ולאו דוקא לאחין אלא כל הקרובים האסורים בכה"ג הוי בכלל וכן פסק הרמב"ם והטור:

יד

דין המגרש אשה והחזירה או המגרש יתומה והחזירה מותרת ליבם קטנה, שהשיאה אביה ונתגרשה והחזירה אסורה ליבם וצריכה חליצה וכן מי שגירש פקחת ונתחרשה והחזירה בחרשותה ומת היא חולצת ולא מתי מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת:

מתניתין המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ורבי אליעזר אוסר המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם ור"א אוסר ואין הלכה כר"א בתרווייהו קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה דהוי כיתומה בחיי האב והחזירה ד"ה אסורה ליבם ותניא נמי מודים חכמים לר"א בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה הרי היא כיתומה בחיי האב והחזירה שאסורה ליבם מפני שגירושיה גירושי' גמורין ואין חזרת' חזרה גמור' בד"א כשגירש' כשהיא קטנ' והחזיר' כשהי' קטנ' אבל גירש כשהי' קטנ' והחזיר' כשהי' גדולה או החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתייבמת משום ר' אליעזר אמרו חולצת ולא מתייבמת בעי מיני' רבא מרב נחמן לר' אליעזר צרתה מהו א"ל היא גופה גזירה אטו כשהחזירה כשהיא קטנה ואנן ניקו' וניגזור אף צרתה דהוי גזירה לגזירה וכתב הרי"ף וה"ה לצרת של יתומה בחיי האב לרבנן וכתב עליו הראב"ד ז"ל דהא מילתא דלא מחוורא שפיר משום דהא אף לר"א גופיה לא שרינן לצרה אלא משום דהיא גופא גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה אבל יתומה בחיי האב בין לרבנן בין לר' אליעזר ערוה היא מן התורה הילכך צרתה נמי צרת ערוה היא ושתיהן חולצת ולא מתייבמת וכתב הרא"ש על דברי הרמב"ם ולכאורה היה נראה כדבריו כדתנן פ"ק כל שיכולה למאן ולא מיאנה צרת' חולצת ולא מתייבמת והאי צרה נמי צרה של ערוה קטנה היא שיכולה למאן ומיהו נוכל לקיים דברי רב אלפס ז"ל דשאני ערוה זו שיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו הילכך לר' אליעזר דגזר אפילו בגדולה דעלמא אטו יתומה בחיי האב שמא יטעה אדם לומר דקדושי קטנה כלום כ"ש דגזר בצרה דידה אבל לרבנן דלא גזרו אפילו בדידה אם גדלה אצלו כ"ש בצרתה לא גזרו ומתייבמת ופלוגתא היא בירו' בצרת יתומה אליבא דרבנן רב אמר אסורה ר' יוחנן אמר צרת' אסורה ר"ל אומר צרתה מותרת אמר ר' אליעזר חזרתי בין על רבנין דהכא בין על רבנין דתמן ולא אשכחי' בר נש דכוותי' א"ל ר"ל דאמר צרתה מותרת רב המנונא הוי קאי קמיה דרב אחא בר אחא א"ל צרתה מהו א"ל צרתה מותרת א"ר אבא בר ממל מסתברא כמ"ד צרתה מותרת ע"כ וכן

דעת הרמב"ם והרשב"א. עוד כתב הרא"ש תמהתי על מה שכתב הראב"ד שיתומה בחיי האב. חולצת הואיל ואסורה ליה מן התורה אי לאו משום דאיכא מאן דלא ידע בגירושין ואתי למשרי יבמה לשוק וסברא גדולה היא והכי אמרינן בפרק החולץ דלמא איכא דהוה בחליצה ולא הוה בהכרזה ואתי למשרי חלוצה לכהן וכן משמע לישנא דמתניתין אסורה ליבם ולא קתני מותרת לשוק והכי איתא בתוס' ומודים חכמים בקטנה שהשיאה אביה וגירשה והחזירה ומת שחולצת ולא מתייבמת ע"כ ודבריו ישרים. והלכתא כוותי' דראב"ד שהיא חולצת ולא כדברי הרמב"ם דס"ל שאף אינה חולצת והוא הדין מי שמגרש פקחת ונתחרשה והחזירה בחרשות ומת שהיא חולצת ולא מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת:

טו

דין ב' אחים נשואי ב' אחיות יתומות קטנות או חרשות ומת אחד מהם תצא משום אחות אשה אחת גדולה ואחת קטנה מת בעל הקטנה תצא משום אחות אשה מת בעל הגדולה מלמדין הקטנה למאן וייבם הגדולה ואם לא מיאנה והגדילה מוציא אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה וביארנו דדוקא מיאון דמצוה מותר ללמד ולא בע"א:

מתניתין ב' אחין נשואין ב' אחיות יתומות קטנות ומת בעלה של אחת מהן תצא משום אחות אשה וכן שתי חרשות אחת גדולה ואחת קטנה ומת בעלה של קטנה תצא משום אחות אשה מת בעלה של גדולה ר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה ר' יהושע אומר אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו אלא מוציא את אשתו בגט משום זיקה שאוסרת ואת אשת אחיו בחליצה ואין הלכה לא כר' יהושע דמוציא את שתיהן ולא כר"ג שאמר תמתין עד שתגדיל שתצא יבמתו דלעולם היא אסורה עליו משום זיקת אחות אשה דלעיל בריש פר' ב' קי"ל דיש זיקה ור"ג לטעמיה דס"ל בפרק ר"ג אין זיקה אלא הלכתא כר' אליעזר דמלמדין אותה למאן (וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה ואם, לא מיאנה הקטנה והגדילה ל"ש בא עליה לאחר שהגדילה ל"ש לא בא עליה מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה). והא דמלמדין למאן דוקא למיאון משום מצות יבום אבל בלא מצות יבום צריך להתרחק מן המיאון כדלקמן:

יו

דין דלעולם ידבק אדם בג' דברים דהיינו בחליצה ובהבאת שלום ובהפרת נדרים וירחוק מן המיאון ומן הפקדונות ומן ערבות ועיקר שירחיק מן המיאון היינו שלא ילמדה

וביארנו דאין לקדש יתומה אלא אם כן יביאו ראיה שהיא גדולה או על פי גדולי העיר שיזדווגו [לקדשה] להגון לה או היכא שיש לחוש שלא ינהגו בה מנהג הפקר:

תניא בר קפרא לעולם ידבק אדם בג' דברי' פירש אליבא דאבא שאול דאמר הכונס את יבמתו לשם נוי כאלו פוגע בערוה כו' ועיקר דין זה כתבנו בפרק החולץ ובהבא' שלום דכתיב בקש שלום ורדפהו וכו' ובהפרת נדרים כר' נתן דתניא ר' נתן אומר הנודר כאלו בונה במה בשעת איסור במות והמקיימן כאלו הקריב עליה קרבן בשעת איסור לפי שמרגיל עצמו בכך ומ"מ מי שרוצה לנהוג במדות חסידות כריב"ל שלא שאל על נדרו מעולם הרי זה צדיק גמור ואפילו מי ששואל לפעמים על נדרו להתירו מכל מקום אם רואה שיש יראת השם ומגדר מלתא בנדרו לא ישאל על נדרו וכ"ש נדר בעת צרה וירחוק מג' דברי' מן המיאונים ומן הפקדונות כשהוא בן עירו ומצוי גבי' שמא ימצא ערמה שיחזור ויטלנה שלא בפניו ויחזור ויתבענו ומן ערבות קבלנות והא דירחוק מן המיאון עיקר פירושו שלא ילמדה למאן ואפי' אם היא רוצה למאן ישתדל עמה בדברים לפתות' שלא תמאן ור"ח כתב בפירושו בשם הגאון דאין לקדש יתומה עד שיביאו ראיה שהיא גדולה כדי להתרחק מן המיאון וצ"ל הא דתקנו נשואין לקטנה היינו היכא שיש לחוש שלא ינהגו בה מנהג הפקר והתו' הביאו ולא חלקו עליו ובפסיקתא כתב להדיא שאין לקדש יתומה עד שיביאו ראיה שהיא גדולה וכן נראה שלא לסור מדברי ר"ח והגאון שכל דבריהם דברי קבלה ומכל מקום במקומות שלא נהגו בה מיאון כלל והאחרונים גזרו עליה שלא ינהגו האידנא מיאון כלל בכל מקומות אשכנז והנמשכים אחריהם א"כ אין לחוש מלקדש יתומה כשהיא קטנה וכ"ש לפי מה שכתב אא"ז בשם ר' שמחה שפליג על דברי הגאון להדיא וכתב מסתברא כיון דתקינו לה רבנן קדושין ונשואין אנו אביהן של יתומים לקדשה להגון לה קודם שיקדימנה אחר וכן עמא דבר ע"כ. ומכל מקום אף לפי דבריו משמע שצריכה להנשא על פי חשובי העיר שהם ידעו אם הגון לה ויעלה זיווגן יפה ולא תבא לידי כ מיאון במקומות שנוהגין בה המיאון:

יז

דין דבזמן הזה אין למאן אפילו אם מיאנה לא תנשא עד שתתגרש אבל אם כבר נשאת על ידי המיאון לא מפקינן מבעלה אפילו למדוה למאן רק שלא יהיה לה י"ב שנים ויום אחד ואותו המורה ראוי להורידו מגדולתו:

פסק המיאון נהגו בימים האחרונים אשר לפנינו שלא למאן ונתפשטו מהחכם מהר"ר מנחם מעיל צדק אשר איזן ותיקן כמה גדרים וסיגים לתורה והיה מומחה וגדול בתורה ונתפשטו תקנותיו וגזירותיו בכל ארץ אשכנז וכתב טעמא למלתא שלא יאמרו הבריות

אשת איש יוצאת בע"כ של איש בלא גט וא"כ מתוך זה יקילו בעונש אשת איש וגם שמא תמאן בפני עמי הארץ ובוקי שלא ידעו זמן המיאון אם ראוי למאן דשמא לא יבדקו בשנותיה הטיב ועוד נראה דאיכא למיחש שמא יבואו למאן בקטנה אפילו ביתומה שנתקדשה ע"י אביה שהיא אשת איש גמורה והסכימו לזה כל החכמים האחרונים גדולי הדור אשר היו לפנינו ובפרט הגדול והחסיד מהרר"י מרגליות ומהר"ר פנחס מפראג ומהר"י יהודא מינץ אבל מה שנתן מהר"י מינץ טעם לדבריו דשמא בחלו דדיה מאחר שהיתה בעולת בעל שהרי אפילו ע"י מיעוך דדים באו הסימנים כדאיתא בפרק בא סי' ואז הוי הסימנים למטה סימנים גמורים והא דאמרינן תוך זמן כלפני זמן היינו סימני מטה לחוד אבל אם הסימנים למעלה הוי גדולה דאזלינן לחומרא כלישנא קמא דבפרק עשרה יוחסין דתינוקת בת ט' שנים ויום אחד היכא דאיכא שדים נכונו ושערך צמח חשבינן כגדולה לחומרא לא נ"ל דבריו כלל דלא אשכחן בתוך הזמן להיות כסימנים גמורי' אלא בבנים דאמרי' בפ' קמא בנים הרי הן כסימנים אבל בחלוצתו לא ושם בפרק עשרה יוחסין נאריך בזה וגדול אחד בדורו אשר היה לפני נהג ועשה הלכה למעשה והושיב ב"ד ומיאנה יתומה בבעלה שהיה אדם גדול בתורה ונחלקו עליו כל החכמים האחרונים אשר הזכרתי וכל גדולי אשכנז וגזרו עליו שלא תצא במיאון וברכוהו על ככה ומרוב חשיבתו וגדולתו העמיד המיאון על דעתו ולא השגיח בהן ובגזירות' והביא שגם לפניו היו נוהגין במיאון והיתה נשאת אותה אשה לאדם אחר על פי אותה המיאון אבל שמעתי שזיוגן לא היה עולה יפה לכן מסכים אני לגזירת הקדמונים שלא למאן ואף אם מיאנה שלא להשגיח במיאון ולאסור אותה עד שתתגרש אבל אם נשאת בב"ד על פי המיאון אפילו הורה המורה שלא כדין וראוי להורידו מגדולתו מכל מקום לא מפקינן מבעלה אפילו למדוה למאן רק שלא יהיה לה י"ב שנים ויום אחד:

יח

דין דאין לקבל גרים וכבר התבאר זה בפרק החולץ וביארנו דאין לערוב במקום שמניחי' הלוה ותובעין הערב ורעה אחר רעה תבא לתוקע עצמו לדבר הלכה:

אמר ר' יצחק מאי דכתיב רע ירוע זר ושונא תוקעים בוטח רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים משום דאמר ר' חלבו קשים גרים לישראל כספחת' ועיקר דין זה כתבנו בפרק החולץ ולערבי של ציון פי' שהוא מקום שמניחים הלוה ותובעין את הערב ולתוקע עצמו לדבר הלכה פי' כדתני ר' יוסי האומר אין לו אלא תורה דהיינו הלימוד ולא המעשה אז אפי' שכר תורה אין לו דכתיב ולמדת' ועשיתם כל שישנו בעשייה ישנו בלמידה כל שאינו בעשייה אינו בלמידה א"כ אין לו אלא תורה ויש לו שכר לימוד ודקשה פשיטא הא

קמשמע לן דאפילו גמר לאחריני ואזלי הני ועבדי מהו דתימא אית ליה אגרא אפילו הכי קמשמע לן ואפשר דהך לישנא לא פליג אלישנא קמא דהיכא דלא גמר לאחריני עד דעבדי אפילו שכר תורה אין לו וא"א תוקע עצמו לדבר הלכה בדיינא דאתי דינא לקמי' ואית לית רבה במתא פירש אדם גדול ומדמי מלתא למלתא ולא אזיל שאיל ליה כו' וכל הני אוקימתות כולן אמת וישרות ועל כולן כיון שלמה המלך ע"ה ואף שלישנ' בתרא לחוד הביא הרי"ף בהלכות סנהדרין היינו משום דאירי התם בכה"ג בענין הדייני'. ואף שלא יתקע עצמו לדבר הלכה מכל מקום היכא דליכא עדיף מיניה מחוייב להורות כדאיתא בע"ז רבים חללי' הפילה זה תלמוד שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להרואה ואינו מורה:

יט

דין הקטנה שלא מיאנה והגדילה ונבעלה לראשון או שיש עידי יחוד ונשאת אינה צריכה גט משני ומותרת לחזור לראשון ואם לא נבעלה צריכה גט משניהם ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני אבל איפכא לא ומ"מ אי הוי איפכא אין הולד ממזר והיכא דבא עליה השני קודם שגירש ראשון או אפילו רק נכנסה לחופה אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם אבל אין הולד ממזר ואם בא עליה ראשון קודם גירושי שני הולד ממזר:

איתמר קטנה שלא מיאנ' והגדילה ועמד' ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני ושמואל אמר צריכ' גט משני ואוקמינא לפלוגתייהו בבעל משהגדילה וטעמא דשמואל משום דסבירא ליה כל הבועל על דעת קדושין הראשונים הוא בועל והלכתא כרב באיסורי אבל לא בעל דברי הכל. צריכה גט משני וצריכה נמי גט מראשון מדרבנן שהרי אחר שגדלה שוב לא תוכל למאן ואינה יוצאה בלא גט ולהחזירה כאן אי אפשר שמא יאמרו מחזיר גרושתו משנתארסה אבל מגרש ראשון ונושא שני וכתב הרי"ף אם בא עליה שני קודם שגירש הראשון אסורה לתרווייהו וצריכה גט מתרווייהו דהוה לה כאשה שהלך בעלה למדינת הים כו' שהיא אסורה על זה ועל זה וצריכה גט משניהם אבל ממזר לית לן בה דנשואין מדרבנן ולא נשואי תורה וצריך פירוש לפירושו דלא דמי לאשה שהלך בעלה כו' למדינת הים ונשאת דשייך בה נשואין גמורין אם היה אמת הדבר וא"כ גזרו לשם רבנן ועשאו כנשואין גמורין להיות הולד ממזר מדבריהם שהרי נשאת על פי ב"ד ובאותו העת היו נחשבים לנשואין מה שאין כן בנשואי קטנה היכא שלא בעלה אחר שגדלה דלית בה נשואין (אלא) מדאורייתא וכאן חזר הרי"ף ממה שכתב לעיל מיניה דהא מלתא ספיקא היא היכא דגדלה אפילו לא בעלה אחרי כן דאיכא למימר שהקדושין הראשונים גדלה בהדה וכאן הוציא הדבר מספיקות דאם לא כן הוי בכאן ספק ממזר

וכן מוכח נמי מדבריו שכת' דלא חיישינן ואי הוי ספיקא בדבר הו"ל למיחש שמא נשרו בגדולה אפילו לא בעל מאחר דאיכא ספיקא דאוריית' והעיקר כמו שכתב כאן דלא שייך ביה ממזרות כי אין בו ספיקא כלל אלא נשואין מדרבנן וכן אפי' גדלה בהדיה כל זמן שלא בעלה אבל כל שאר דרכים יש בה כמו גבי אשה שהלך בעלה כו' והראב"ד כתב כדאי הוא הרב לסמוך על דבריו אף אם יאמר על המותר אסור ובכאן אין איסור מחוור דלא דמי לאשה שהלך כו' שאם גזרו במקום שיש שם איסור ערוה נגזור במקום שאין בו איסור ערוה ולא איסור לאו דבר תורה] כלל הלכך אם יש מי שמורה בה להיתר נשמע לו ואף הרא"ש הסכים עמו וכתב שאין ראיה מכל הני גיטין של דבריהם כגון כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כו' והיה במזרח וכת' במערב ושינה שמו וכדומה להם דלר' מאיר הוי ולד ממזר ולחכמים כל י"ג דרכים בה חוץ מולד ממזר אין ענין לכאן כלום דהתם טבעו חכמים מטבע בגיטין וקנסו כל המשנה מטבע שלהם אבל בנדון זה שאין תקנה לחכמים בדבר זה אין לנו לחדש קנס זה מדעתינו אם לא שנמצא שקנסו כיוצא בזו ע"כ ותמה אני על הרמב"ן שרצה לדמות נדון זה לפסולי גיטין של דבריהם כו' הלא בע"כ אין הנדון דומה שהרי לשם אף הולד ממזר מזה ומזה דהלכה כר' מאיר בגזירותיו והכא הרי"ף גופ' כתב דאינו ממזר אלמא דצריכין לומר דשאני התם דגזרו חכמים כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים וכו' כמו שכתב הרא"ש ומכל מקום נראה מאחר שהראב"ד גופא אינו חולק על דבריו אלא שכתב שאם יש מי שהורה להתיר כו' ועד הנה לא ראינו מי שמורה להתירה ואף הרא"ש לא החליט להתיר אלא שהביא דברי הראב"ד ודחה ראייתו של הרמב"ן שבא לחזק דברי הרי"ף מהני פסולי גיטין של דבריהם ואולי היתה קבלת הרי"ף מדברי הגאונים כי רוב דבריו קבלה ובפרט מאחר שהרמב"ם והרמב"ן הסכימו עמו אין להקל כלל אפילו לא בא עליה השני אלא שנכנסה עמו לחופה אסורה לשניהם כמו גבי אשה שהלך בעלה למדינת הים כדפי' בריש האשה שהלך וכן כתב הריטב"א. ואם בא עליה הראשון קודם שגירשה השני הוי ממזר מדאורייתא ואם בא עליה אחר שגירשה השני. אף שאסור' עליו משום דדמיא למחזיר גרושתו מכל מקום אין הולד ממזר כאשר פירשתי בדומה לזה בפרק האשה שהלך סימן ו' כתב הריב"ש על הא דקטנ' שלא מיאנה והגדילה ונשאת לאחר אמר רב אינה צריכה גט משני דכיון שהגדילה עם הראשון מסתמא בעל לשם קדושין ואמר בשם הרא"ה דאפילו עידי יחוד אינה צריכה כיון שאשתו היא ועומדת תחתיו כולי עלמא ידעי שנתייחד עמה ובא עליה זהו דעת יחיד שכל הראשונים כתבו שצריכה עידי יחוד עכ"ל:

כ

דין אם הגיע' י"ב שנים ויום אחד אז מסתמא הביאה, סימנים ואינה יכולה למאן ואם בדקוה ואין לה שערו' יכולה למאן ואם נתקדשה לאחר אז קידושיה הוי מיאונה ואם בעל אחר שגדלה אפילו בדקוה שאין לה סימנים אינה יכולה למאן ואם נתקדשה לאחר צריכה גט משניהם ואם נשא שני קודם שגירש ראשון תצא מזה ומזה והולד ספק ממזר משניהם וביארנו דזה הוא דין התלמוד אבל בזמן הזה אינה ממאנת כלל אחרי י"ב שנים ויום אחד:

פסק הא דאמרינן שאם גדלה אינה יכול' למאן היינו בסתם אבל אי בדקוה שאין לה סימנים יכולה למאן ואי נתקדשה לאחר אז הוי מיאונה מכל מקום אם בעל אחר שגדלה אף על פי שבדקוה שאין לה שערות מכל מקום אין יכולה למאן כדאמר רב דימי מנהרדעא בפרק יוצא דופן הלכתא חוששין שמא נשרו מאחר דאיכא ספיקא דאורייתא ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם מספק דאורייתא שמא הביאה סימנים ונשרו שמא לא הביאה ומגרש ראשון ונושא שני ואם נשא קודם שגירש ראשון הוי ספק ותצא מזה ומזה והולד ספק ממזר משניהם. ומה שכתבתי שאם בדקוה ולית לה סימנים שיכולה למאן הוא דין התלמוד אבל האידנא לא נהגינן כן כאשר כתב בס"ת והטור ובזמן הזה אינה ממאנת אחר י"ב שנה ויום אחד אף על פי שאין שערות דאין אנו בקיאין בדבר הזה שלא יהא בו גומות ועוד שמא הביאה שתי שערות אחד בגבה ואחד בכריסה או על קשרי אצבעותיה ומי יכול לבדוק כל הגוף ולעמוד על אמיתות הדבר:

כא

דין מי שהיה נשוי ב' יתומות קטנות ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה וכן הדין בשתי חרשות לעניין ביאה דווקא קטנה וחרשת אין ביאה של אחת מהן פוטרת צרתה אלא מלמדין הקטנה שתמאן והחרשת תתייבם ואם לא מיאנה כונס את החרשת ופוטרת בגט פקחת וחרשת ביאת או חליצת הפקחת פוטרת צרתה החרשת אבל איפכא לא:

מתניתין מי שהיה נשוי שתי יתומות קטנות ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת את צרת' וכן שתי חרשות ומפרש תלמודא דהאי וכן שתי חרשות דקאמר אביאה קאי אבל חליצה לא שייך בחרש וחרשת אפי' בפקחין ונתחרשו מאחר שאינה בואמר ואמרה אבל קטנה וחרשת אין ביאה של אחת מהן פוטרת צרתה פירש ואף ע"פ דשתיהן דרבנן משום דאין קנין שוה דקדושי קטנה מספקא לן אם קונה קנין כלל גמור פירש כל היכא שצריכה למאן כגון הכא שלא תצטרך לעגן ולהמתין עד שתגדיל ותחלוץ ותפסול

לכהונה אפשר דאכה"ג לא תקינו רבנן שיהא בה קנין אפילו לא מיאנה בקידושין וחרשת קונין במקצת ומשיירין במקצת לפיכך אין אחת פוטרת את צרתה ופקחת וחרשת ביאת הפקחת פוטרת החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת וכן גדולה וקטנה כו' ומסיק תלמודא כיצד תקנתן אמר רב חסדא אמר רב כונס את החרשת ומוציאה בגט והקטנה תמתין עד שתגדל ותחלץ וכתב הרי"ף דרב לא בא לפרש אלא דברי חכמים אבל לר' אליעזר דפליג לעיל במשנה ואמר מלמדין את הקטנה עד שתמאן הכא נמי מלמדין אותה למאן כדי שתהא החרשת מותרת ליבם ועוד ברוב ספרים גרסינן במשנה דלקמן ר' אליעזר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן והיינו דפליג נמי במשנה דהכא והראב"ד חולק ואמר מאחר דתני בר קפרא לעולם ירחיק אדם מן המיאון א"כ לא פסקינן לעיל כר' אליעזר שמלמדין את הקטנה למאן אלא במקום מצוה כדי לקיים מצות יבום בחברתה אבל הכא שכבר קיים מצות יבום בביאה ראשונה שוב אין מלמדין אותה למאן אבל הרמב"ן קיים דברי הרי"ף וז"ל שכתב למה לא תמאן הא טעמא דבר קפרא משום דלמא גדלה ומחרטא בה וזו יוצאה על כל פנים למה תתעגן עד שתגדיל ותחליץ ותפסול מן הכהונה שופך מי בורו ואחרים צריכין לו ותאסר חרשת על בעלה שכנסה בהיתר וע"כ לא הוצרכו לומר בגמרא ואי אשמעינן אלא בסיפא דמתניתין דבא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה דאי קיים מצוות יבם והוא פוסלן על עצמן בפשיעה לפיכך היה ראוי שלא להחזיר להתיר וכן ברישא משום דגדולה לא רמיא קמיה דמעיקרא כאחות אשה דמיא ומוטב שתצא משתתיבם אבל הכא שאין תקנה אלא להוציא שתיהן למה לא ילמדוה למאן לתקנתה ותקנת חבירתה וכ"ש שנמצא בנוסחאות בכולן מלמדין את הקטנה והכי איתא בתוספת' וכתב הרא"ש וכן נראה דבריו וכן פסק הרמב"ם ועיקר ומ"מ היכא דלא מיאנה אז דינא הכי דכונס את החרשת ופוטרת בגט דבחליצה אי אפשר לפוטרה דאינה בת חליצה ומוכרח גם כן להוציא בגט דמאחר שיחלוץ לקטנה אם כן קמא עליה אף החרשת בכיון שלא בנה שוב לא יבנה:

כב

דין מי שהיה נשוי ב' יתומות קטנות ומת ובא יבם על הראשונ' וחזר ובא הו' או אחיו על השניה לא פסל את הראשונה וכן הדין בשתי חרשת קטנה וחרשת בא יבם על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על השניה פסל את הקטנה בא על החרשת ואח"כ בא הוא או אחיו על הקטנה פסל את החרשת פקחת וחרשת בא על פקחת וחזר ובא על החרשת לא פסל את הפקחת והחרשת יוצאת בגט בא על החרשת ואח"כ בא על הפקחת פוסל החרשת ויוצאת בגט והפקחת בגט וחליצה גדולה וקטנה בא על הגדולה וחזר ובא

על הקטנה לא פסל הגדולה ומלמדין הקטנה שתמאן ויקיים הגדולה וקטנה צריכה גט כשתגדל:

מתניתין מי שהיה נשוי שתי יתומות קטנות ומת ובא יבם על הראשונה וחזר ובא על השניה או שבא אחיו על השניי' לא פסל את הראשונה וכן שתי חרשות קטנ' וחרשת בא יבם על הקטנ' וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הקטנ' בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה פסל את החרשת פקחת וחרשת בא יבם על הפקחת וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת פי' החרשת יוצאת בגט ואף שאין ביאה אחר ביאה היינו לגביה דידה אבל צרתה יש ביאה וצריכה גט כדפרי' לעיל בפר' ר"ג והאי חרשת נמי צרתה במקצת שהרי קנויה ומשוירי' בא יבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת פוסל את החרשת פי' והחרשת יוצאת בגט והפקחת שהיא ביאה פסולה שהרי החרשת פוסלת תחילה צריכה גט וחליצה וכן כתב הרמב"ם והטור אחריו והיינו טעמא לפי שביא' החרשת אינ' פוטרת לפקחת מן היבום וא"כ מאחר שביאתה ביאה פסולה צריכה גט וחליצה גדולה וקטנה בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה לא פסל את הגדולה בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדול' או שבא אחיו על הגדולה פסל את הקטנה פי' והגדולה יוצאת בגט וחליצה כדפריש' ר"א אומר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו מ"מ מודה ר"א שאם לא מיאנה שאסור לבא על הגדולה תחילה כו' או איפכא ולעולם הקטנה צריכה גט כשתגדל מכח ספק שמא קנויה היא והגדולה שבא עליה אחר שבא על הקטנה צריכה גט וחליצה אמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר' אליעזר וכן אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אליעזר. והנה מה שכתבתי במשנה שאם בא אחר כך הוא או אחיו על החרשת שאינה פוסל את הקטנה הוא גירסת הרי"ף והרא"ש אחריו וכן פסק הרמב"ם ולפי דבריהם צ"ל דפליגי מתניתי' אהך ברייתא דמייתי לעיל בסוגיא היכא שבא יבם על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת שנאסרו שתיהן כו' ומפרש תלמוד' דבודאי מן הדין אינו פוסל את הקטנה ממ"נ אי קנויה לגמרי א"כ אין ביאת חרשת פוסלת ואי אינה קנויה כלל א"כ כנכרית בעלמא היא אלא דגזרינן דשמא בעיל חרשת תחילה שהיא קנויה ומשוירת ואז אפי' אי קטנה קנויה לגמרי מ"מ ביאת חרשת שבתחילה פוסלת וגם אינה יוצאה בגט שהרי ביאה פסולה אינה פוטרת אלא תמאן עד שתגדל ותחלוץ ומ"ה גזרינן אפילו אי בעיל קטנה תחילה ששתיהן נאסרו אלא מוציא את החרשת בגט והקטנה תמאן ותמתין עד שתגדל ותחלוץ וא"כ ס"ל לפי גירסת' דמתני' פליגי ולא גזרינן אבל מניין להו זאת ויותר

תימא על הרמב"ם שנתן טעם לדבריו שכתב אי' פוסל את הקטנה לפי שביאת הקטנה מעולה ממנה לפי שהקטנה תבא לכלל גדלת לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחילה ע"כ ומניין לו סברא זאת ואדרבא בסוגיא שקיל וטרי' אם היא עדיפא אי קטנה שהרי תבא לכלל גדלות או חרשת עדיפא משום דגדולה היא ובת ביאה ולפי המסקנא דקטנה קנויה ואינה קנויה וחרשת קנויה ומשוירת ורש"י גרס פסל את הקטנה משום דגזרינן כדברי הברייתא כיצד תקנת' ודבריו נראין עיקר מאחר דלא אישתמע לן דפליגי וכן דעת הראב"ד:

כג

דין היכא שבא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה שפסל החרשת עליו מלמדין את הקטנה שתמאן ויוציא את החרשת בגט:

פסק כתב הרמב"ם היכא שבא על החרשת וחזר ובא הו' או אחיו על הקטנה שפסל את החרשת עליו ומלמדין את הקטנה שתמאן ויוציא את החרשת בגט והראב"ד השיגו דכיון דשתיהן יוצאת למה מלמדין אותה למאן וכך הוא פירש השגתו דס"ל בכאן לכולי עלמא אין מלמדין אותה למאן אלא תמתין עד שתגדיל ותצא בגט ותחלץ מאחר שהחרשת אסורה עליו לעולם וא"כ בחנם מלמדין אותה למאן שלא מן הדין שהרי צריכים להרחיק מן המיאון והוא אזיל לשיטתיה, דלעיל דפליג אפילו היכא שמרויחין בזה המיאון שיקיים החרשת אפילו הכי סבר דאין מלמדין למיאון א"כ הכא שאינו מרויח כלל בזה המיאון שהרי החרשת אסורה עליו וצריך להוציאה א"כ פשיטא דאין מלמדין אותה למיאון ודע' הרמב"ן דאפ"ה מלמדין אותה למאן לטובתה שתרויח בזה שלא תצטרך לעגן עד שתגדיל ולא תפסול לכהונ' והטור א"ע כבודו במקומו מונח לא הבין השגתו וכתב שמדבריו יראה שסובר שהחרשת תצא בגט והקטנה נשארת אצלו וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל ע"כ ואני לא מצאתי כן בכל דברי הרא"ש ואי משום דס"ל להרא"ש דביאת החרשת אינה פוסל את הקטנ' מה ראייה מזה הלא אף הרמב"ם סבר כן ושאני התם דבעילת הקטנה היא תחלה דשריא ממ"נ ואין ביאת החרשת הבאה אחריה פוסלת אותה לפי אותה גרסא דלא גזרינן אטו בעיל חרשת כדפרישי' אבל אי בעיל חרשת תחלה פשיטא שביאת קטנה לעולם ביאה פסולה דשמא היא קנויה לגמרי ולא הוי כנכרית ביאת החרשת קנויה ומשוירת ופוסלת לביאה הבאה אחריה שהרי פוסלת אפילו לפיקחת הבאה אחריה ע"כ נראה בעיני דלא דק שוב עיינתי בפיר' של המגיד משנה שמצאתי להדיא שלא הבין הטור להשגת הראב"ד והרשב"א השיג על הרמב"ם בעניין אחר וז"ל הרמב"ם כתב בא יבם על החרשת וחזר בא על הקטנה כו'

שתמאן והחרשת יוצאה בגט וזהו תימא שהרי עקרה זיקתה לגמרי אחר שמיאנ' בביאה ובזיקה ועוד שהוא ז"ל כתב גבי גדולה וקטנה הבא על הקטנה וחזר בא על הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים את הגדול' שבעילת זו קנוי קניין גמור ע"כ ואם איתא דחרשת יוצאת בגט מפני שנפסלה תחילה בביאה דקטנה ואין יציאתה דקטנה מתירה מ"ט גדולה והלא אפילו הגדולה נפסלה בביאת הקטנה תחילה ואם מיאנה מתירה אף בחרשת כן וצ"ע ועוד בתר מסקנת פסק הלכה ק"ל למאן דאמר ממאנת אף לזיקתו בא יבם על החרשת וחזר ובא בין הוא בין אחיו על הקטנה מלמדין את הקטנה שתמאן בו ותשאר החרשת עמו שהרי עקרה הזיקה במיאנה לגמרי וכמי שלא הייתה צרתה כלל וקיי"ל כמאן דאמר ממאנת אף לזיקתו וקיי"ל נמי כר' אליעזר דאמר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו ע"כ ומ"מ נ"ל דברי הרמב"ם עיקר דנהי שתוכל למאן לזיקתו ואף לביאתו היינו שתנשא לשוק בלא חליצה אבל לא למשרי ליבם משום דנראה כבונה ב' בתים ממש שהרי כבר קיים מצות יבום בקטנה בבעילה ראשונ' ועכשיו בונה בית אחר ואינה דומה לקטנה וגדולה דביאת הקטנה לגבי גדולה לאו כלום היא ובית אחד הוא בונה וכן עיקר:

כד

דין יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל וביארנו דאם היבם גדול והיא קטנה בת ג' ויום אחד יכול ליבמה ואם יודעת לשמור גיטה יכול לגרשה:

מתניתין יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה פירש"י ואם בא לגרשה אינו יכול עד שיגדל דגט קטן אינו כלום בא על יבמה גדולה תגדלנו ואיירי בכה"ג שהוא בן ט' שנים ויום אחד ומ"ה הוי ביאתו ביאה לעניין זה שלא יכול שוב לפטור בחליצה אלא אם בא להוציאה יקיימנ' אכן אם היבם גדול והיא קטנה רק שתהא בת ג' שנים ויום אחד יכול שפיר ליבמה וכל זמן שיודעת לשמור את גיטא יכול שפיר לגרשה בגט וזה הוא פשוט:

כה

דין יבמה שאמרה בתוך ל' יום לכניסה לא נבעלתי כופין אותו לחלוץ אחר ל' יום מבקשין ממנו שיחלוץ ובזמן שהוא מודה אפי' אחר י"ב חודש כופין אותו לחלוץ ודין זה מיירי כשגיטה יוצא מתחת ידה דאל"כ היו כופין אותו ליבם והיכא שאומר שנתן גט קודם שבעל והיא אומרת שלא בעל צריכה חליצה וגט שני:

מתניתין היבמה שאמרה בתוך שלשים יום לכניסה לא נבעלתי כופין אותו לחלוץ לאחר ל' יום מבקשין הימנה שיחלוץ לה ובזמן שהוא מוד' אפי' אחר י"ב חדש כופין אותו שיחלוץ לה ופריך תלמודא עד שכופין אותו לחלוץ ניכפנו ליבם ואמר רב בשגיטה יוצא מתחת ידה מיתיבי יבמה שאמרה בתוך שלשי' יום לא נבעלתי בין שהוא אומר בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יו' מבקשין ממנו שיחלוץ היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא ביעלתי הרי זו יוצאה בגט הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אעפ"י שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצ' ומדקאמר צריכה גט ש"מ דלא איירי בגיטה יוצא מתחת ידה אמר רב אמי ה"ק צריכ' חליצ' עם גט ואעפ"י דקאמר בבריית' הלשון צריכ' צ"ל דה"ק אעפ"י שחזר ואמר לא בעלתי אפ"ה מבקשין הימנ' שיחלוץ לה ואין כופין דלשון צריכ' חליצ' משמע שהיא מוכרח' לכך ולא שכופין אותו רב אשי אמר התם גט לזיקתו והכא גט לביאתו פי' הגט הראשון שיצא מתחת ידה קודם שנבעלה א"כ לא היה אלא לזיקתה ופסולה עליו והא אמר שנבעלה אחר הגט ויש ביאה אחר הגט א"כ צריכה גט ממש מן התורה לביאתו ולפי דבריה שאמרה שלא בעלה צריכה גט אף לחליצה ואין חילוק בין גט של יבמין לשאר גט אלא כל גט כותב סתמא כהלכתו רק כשהוא קודם בעילה אז נקרא גט של יבמין ופוסל אות' עליו וכשהוא לאחר בעילה הרי הוא כשאר גט ויכול להחזירה כשאר אשה וא"כ היכא שהוא אמר שבעל קודם שנתן גט והיא אומרת שעדיין לא בעל ועכשיו אסורה לו לבעול שהרי פסלה אותה בגט לפי דבריה צריכה חליצה ותו לא מידי אבל היכא שאמר שנתן גט הראשון קודם שבעל א"כ צריכה גט שני לביאתו וכן כתב הטור להדיא והרמב"ם כתב יבמה שנתייבמה וגירשה בתוך ל' יום ואמרה לא נבעלתי אעפ"י שהוא אומר ביעלתי כופין אותו שיחלוץ לה הואיל וקדם וגירשה בגט ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט כו' ולא הזכיר מגט שני כלל והיינו שמפרש הא דאמר בגיטה יוצא מתחת ידה היינו הגט הזה שנתן עכשיו ונתן בעל מגיד משנה טעם לדבריו דאי קודם כניסה אפילו לאחר ל' יום היתה היא נאמנת לומר לא נבעלתי דכיון דאיכא אסורה מוקי נפשי' מלבעול ע"כ ותימא א"כ הוא להדיא נגד הסוגיא דמסתמא הלכתא כרב אשי דהוא בתראי וגם האי אע"פ כו' דקאמר בברייתא מיתוקמא אליבא שפיר כפשוטו והוא פירש להדיא דבעי גט לביאתו זולת הגט דבעי לזיקתו אלמא דלא אמרינן כיון דאיכא איסורא מוקי אנפשיה וטעם לדבר מאחר שכנסה אחר הגט ושהתה אצלו א"כ סבר דליכא איסור בדבר ושרי ליה ואמת שאינה אסורה אלא מדרבנן גם מה שכתב כופין אותו שיבעול או יחלוץ לא נהירא לי כל כך דמאחר שכבר כנסה ורמי' עליה מצות יבום מסתברא שכופין

אותו לקיים מצות ייבום בפרט במקום שנוהג בו יבום והיכא דלא כנסה פשיטא דלא מהימן שום אחד לומר שבעל אפילו יש עדים דנתייחדה עמו שהרי אסור לבא עליה עד שיקדשנה כדכתיב בפרק ר"ג ומכל מקום אם שניהם מודים שבעל פשיטא שפוטרת בגט אפילו ליכא עדי' שנתיחדה עמו ולא כמו שכתוב בשם ריא"ז כשם שקידושין וגירושין צריכין עדים כך יבום וחליצה צריכין עדים וליתא דיבום אינו דומה לקידושין אלא מצוה בעלמא הוא קרמיא עליה ומן התורה היבמה אינה צריכה לקידושין כלל ומשו"ה לא בעי עדים כלל:

כו

דין היכא דשניהם מודים שלא בעל אין להצריכה גט אחר והיכא שהוא אומר שבעל אף שהיא נאמנת לומר שלא בעל מאחר שהוא תוך ל' כופין אותו לחלוץ ומוציאה בגט:

פסק רש"י פירש הא דהיא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי יוציא בגט דלאחר ל' יום קאי דומיא דסיפא דהוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי ואף על פי שחזר ואמר לא בעלתי צריכא גט וחליצה דאיירי נמי באחר ל' יום דבתוך שלושים יום אינה צריכה גט אלא שכופין אותו לחלוץ כדאיתא ברישא ור"י פירש דסיפא איירי נמי אפילו תוך ל' וממ"נ בעי גט ואפילו שניהם מודים שלא בעל אפ"ה מצריך גט לכניסה והא דאמרינן בתוך ל' יום אם אומרת לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ ולא הזכיר נתינת הגט משום דאכתי לא אתא לאשמעי' תקנתא דגט בהדי חליצה אלא איירי בדין כפייה ובקשה דחליצה ולי נראה להכריע דבוודאי אם שניהם מודים שלא בעל למה לנו להצריכה גט אחר בע"כ מסתמא לא מחזקינן להו ברשיעי בכדי לומר לא בעל והוא בעל אבל מכל מקום היכא שהוא אומר שבעל אף שהי' נאמנת לומר שלא בעל מאחר שהוא בתוך ל' יום כופין אותו לחלוץ מכל מקום צריך נמי להוציאה בגט לפי דבריו דמה הפסד יש לו בגט יותר מבחליצ' בשלמא הא דכופין אותו לחלוץ איכא חידוש אף שאסרה עליו כל ימיו ובגט יכול להחזירה כשאר כל הנשים כמו שכתב בנימוקי יוסף משא"כ איפכא והרמב"ם להדיא פסק דבתוך ל' יום יחלוץ ויוציא בגט ופירש המגיד משנה משום הכי צריכ' גט דכיון דהוא אמר בעלתי חיישינן לה אכן כבודו במקומו מונח ופירושו אינו נכון בזה דמשום הכי צריכה גט מאחר שכנסה א"כ בודאי עשה בה מאמר וצריכא גט למאמרו אפי' שניהם מודים שלא בעל דהא הרמב"ם לא איירי בגט יוצא מתחת ידה אלא שעכשיו בא לגרשה אבל מכל מקום נ"ל הדין דין אמת אפי' גט יוצא מתחת ידה והוא אומר שבעל אחרי כן והיא אומרת שלא נבעל' אף שהיא נאמנת תוך ל' יום וכופין לחלוץ אפילו הכי צריך ליתן גט גמור מאחר שאמר שבעל וחיישינן לחומרא ואף כופין אותו

לכך מאח' שאינו מפסיד ביה מידי וכ"ש היכא שהיא אמרה נבעלתי וצריכ' לגט גמור והוא אמר לא בעלתי ואפטרה בחליצה וכבר נתן גט למאמרו שהרי גט יוצא מתחת ידה שכופין אותו אף לגט כדי להתיר' וכופין על זה משום מידת סדום מאחר שאינו מפסיד בגט מידי והיא תהיה אסורה שהרי שויתה לנפשה חתיכה דאסורה ויש בידו להתירה בגט איך לא יתיר אותה ולא כדברי הטור שכתב היבמה שנתייבמה ובא להוציאה ואומר שעדיין לא בעל וצריכה חליצ' והיא אומרת שנבעלה ודי לה בגט בתוך ל' יום נאמן וצריכה חליצה וכיון שהיא אומרת שבעל ולפי דבריה צריכה גט אין די לה בחליצה מבקשין אותו שיתן גט אבל אין כופין אותו בע"כ גם בלאו הכי נראה שלא דק שכתב לפי דבריה צריכה גט כו' הרי אף לפי דבריו צריך להתירה בגט מאחר שכנסה א"כ צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו וא"ל דמיירי בגט יבמין יוצא מתחת ידה שהרי כתב אחרי כן ואם גט יוצא מתחת ידה כו' משמע דהכא לא איירי בגט יוצא מתחת ידה ולענין מה שכתב הטור דבתוך ל' נאמן הבעל להצריכה חליצה והיינו כמו שפירש רש"י הא דקאמר היא אמר נבעלתי כו' דיוציאה בגט היינו לאחר ל' יום דכל בתוך ל' יום נאמן דל' יום מוקי אינש אנפשיה אבל הרמב"ם פליג וסבר דאפילו בתוך ל' יום אינה צריכה חליצה וז"ל היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה צריכ' חליצ' שאין זה נאמן לאסרה על כל אדם אחר שכנסה ע"כ וצריך לחלק לפי מה שפירשתי היכא שאמר שבעל שצריכה לגט אף שנאמנת לכופו לחלוץ ולא אמרינן שאין בידו לאוסרה משום דשאני הכא דאמרינן כל כנוסה מן הסתם בחזקת בעולה וא"כ אין כח בידו לאסור אותה נגד החזקה והתם כשהוא אמר בעלתי אף שהיא נאמנת בתוך ל' יום לומר שלא בעל מכל מקום חיישינן לחומרא לדבריו להצריכה משום האי חזקה גופא דכל כנוסה מן הסתם בחזקת בעולה היא ומכל מקום על דרך הישר להצריכה חליצה לכתחלה בתוך ל' יום כדי שלא יהא לב הכונסה נוקפו:

כז

דין שניהם מודים שלא בעל אלא שמתחלה אמר שבעל ואח"כ חזר צריכה גט וחליצה ואיירי תוך ל' ואיירי נמי בגט יוצא מתחת ידה:

מסקינן הנהו שניהם מודים שלא בעל אלא שהוא אמר בתחילה שבעל ואח"כ חזר בו אתו לקמיה דרבא א"ל חלוצו לה ושרו לה תיגרא לאלתר אמר ליה רב שרביא לרבא והתניא כה"ג צריכה גט וחליצה א"ל אי תניא תניא ואיירי תוך שלשים כדפרישי' לעיל ואיירי נמי בגט יוצא מתחת ידה דאי לאו הכי מאי דעתיה דרבא שלא רצה להזקיקה

לגט הא צריכה גט למאמרו מאחר שכנסה כדפירש' ורב שרביא הזקיקה לגט אחר גמור משום רבותא דיבם שאמר בתחלה שבעל אבל אם שניהם מודים לא:

דין דאפילו שניהם מודים שלא בעל אין כח בידן לאסור הצרה ודוקא לאחר ל' יום אבל תוך ל' יום אינה שרי ודין היכא שנתעברה היבמה ואמרה מיניה והוא אמר לאו מיני' איהי מהמנה אפי' תוך ל': **כח בעא** מיניה הונא בריה דרב נחמן מרב נחמן צרתה מהו א"ל וכי בשביל שאנו כופין ומבקשין נאסר צרתה פירש רש"י ור"ח וכי בשביל שאנו כופין בתוך שלשים ומבקשים לאחר שלשים נאסור צרתה דכיון דנסתרה עמו הרי היא בחזקת בעולה מיד ומתוך פירושו משמע אפילו שניהם אמרו שלא בעל אין כח בידן לאסור צרה מאחר שנסתרה עמו הרי היא בחזקת בעולה ומכל מקום נראה דוקא לאחר ל' יום משום דלא מוקי אינש אנפשיה יותר מתלתין יומא אבל תוך תלתין יומא דליכא חזקה גמורה דסייע לצרתה לא מסתברא לומר דשרי צרה מאחר ששניהם אמרו שלא בעל ומה שפירש נמי וכי בשביל שאנו כופין בתוך ל' כו' דאפילו בתוך ל' לא נאסור הצרה היינו היכא שהוא אמר בעלתי והיא אומרת לא בעל דבכה"ג כופין בתוך ל' יום ואפ"ה הצרה אינה נאסרת דמאחר שהוא אומר שבעל ולאו כל כמינה לאסור אלא לשוויה את נפשה חתיכה דאסו' אבל ששניהם אמרו בודאי שלא בעל והיא באה בטענת ספק לומר שבודאי בעל לאו כל כמיני' דמהימנא בתוך ל' יום אלא לאחר ל' ואפילו אם היא אמרה נבעלתי והוא אומר לא בעלתי והוא בתוך ל' יום נאסרה הצרה לפי שיטת רש"י שפיר' לעיל הא בבא דהיא אמרה נבעלתי כו' אירי דוקא לאחר ל' אבל בתוך ל' יום הוא מהימן להזקיקה לחליצה ואף שהיא מכחישתו כ"ש לאסור הצרה וכן כתב הרא"ש אכן לפי מה דפרישי' לעיל שאף לגביה דידה לא מהימן להזקיקה לחליצה אפילו בתוך ל' ואוקמינא אחזקה דכל כנוסה בחזקת בעולה ה"נ לגביה צרה וכן יראה משמעות הירושלמי ומכל מקום מאחר דפרישי' לעיל שהוא דרך הישר להצריכה חליצה לכתחלה בתוך ל' יום כשהוא אומר לא בעלתי ה"נ לגבי צרה והיכא שנתעברה היבמה ואמרה שבעל וילדה הימנו והוא אומר שלא בעל והולד שתוקי איהי מהימנא אפילו בתוך ל' יום וכן פסק להדיא בירושלמי אם אמרינן לא כל הימנו לאסור הצרה כ"ש דלאו כל הימנא לחוב ולפסול את בנה ואפילו לפי סבר' רש"י שמהימן הוא בתוך ל' יום להזקיקה לחליצה אפ"ה לאו כל הימנו לפסול את בנה כשם שהיא אינה נאמנת לאסור צרתה וכן כתב הרא"ש להדיא ולפי דבריו צריך לחלק וליתן טעם לדבר נהי דמהימן להצריכ' חליצה מאחר שהוא מוכן ועומד לפוטרה בחליצה א"כ לאו כל הימנא להיות יוצאה בלא חליצה אבל למפסל הולד שהוא בחזקת כשר לא מהימן כלל כל כנוסה בחזקת בעולה היא

ולא אמרינן תלתין יומין מוקי אינש אנפשיה ומה שנאמן אליבא דומה לחוב ולהפסיד כתובה תוך ל' יום ולומר שלא בעל עד עתה ולא מצא בתולים ולא אמרי' דכל כנוסה בחזקת בעולה היא שאני התם שהוא בא להחזיק הממון שבידו ומכל מקום לעניין פסק הלכה גבי טענת בתול' קיי"ל הלכתא כר' יוסי דפליג ואמר כל היכא שנתייחדה עמו היא בחזקת בעולת כמ"ש בכתובות פ"ק סימן כ"ב והכא גבי יבמה דלא גייס בה הוא דאמרינן עד תלתין יומין מוקי אינש אנפשיה:

כט

דין הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה ויש הוכחה שלא כיונה להפטר ממנו אחר מיתת בעלה כופין אותו שיחלוץ לה ואם נדרה מיבמה בסתם אפילו בחיי בעלה מבקשין מיבם שיחלוץ לה ואין כופין אותו וביארנו דאין עליה דין מורדת וביארנו דכל מה שאמרנו אינו אלא בנדר שהוא קיים אבל אם תמצא פתח לנדרה מתייבמת ודין יבם שהיה נכפה בחיי אחיו ועתה טוען שנתרפא עליו להביא ראייה ומאחר שאי אפשר לו להביא ראייה הרי הוא בחזקת בעל מום ואין חוסמין אותה:

מתניתין הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה לאחר מיתת בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה ואם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה והא דקאמר נתכוונה כו' נראה דכל סתם נדרה היינו נתכוונה לכך א"ל שיש קצת הוכחה שלא כיוונה לזה וכן כתב הטור והוכחה נראה כל היכא שידוע שהיה להם כעס זה עם זה א"כ אמרינן דלא כוונה לכך כדי להפטר ממנו ובגמרא איבעי' להו אם אמרה בחיי בעלה נטולה אני מן היהודים כו' שלא תיבעל לשום יהודי וממילא אסורה נמי ליבם מהו' מי מסיק אדעת' כו' דמיית בעלה ונפלה קמי יבם או לא פי' המחוור שתפסו רוב רבותי' קדמונים ואחרונים דהכי קמבעי להו אי מסיק אדעת' כו' ולאסור נפשה על היבם קמכוונה ומבקשין היבם שיחלוץ או דלמא לא עשתה כדי לאסור על עצמה את היבם רב אמר יבם אינו כבעל וכופין אותו שיחלוץ ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל ודייק בסוגיא כוותיה דרב וכתב הרי"ף וז"ל וכן הלכתא ונפקא מינה דלא הוי מורדת וטעמא דנדרה בחיי בעלה הא לאחר מיתת בעלה הוי מורדת ושמעת מינה דליתא לשמואל דאמר אין כותבין איגרת מורדת על שומרת יבם עכ"ל וכתב הרא"ש וז"ל השיב עליו הראב"ד וז"ל מהא לא שמעינן מידי דבין בחיי בעלה בין אחר מיתת בעלה הרי אנו נזקקין להתירה או בכופין או במבקשין ואם איתא דמורד' הויא איבעי לך למשבקה בעיגונא ולא להתירה בכופין או במבקשין וא"ת דנאסרה עליו בנדר משום הכי מבקשין מ"מ מהא ליכא למשמע מידי דהא בעלמא בין דהויא מורדת בין דלא הויא מורדת לא כופין

אותו ולא מבקשין אותו והכא משום דנדרה ומיתסרא עליה כופין ומבקשין ולא שמעינן מינה מידי וכן הקשה עליו הר"ר אפרים ז"ל תלמידו דא"כ קשיא שמואל אשמואל דאיהו גופא הוא דקאמר הכא ואמאי שתיק גמרא מיניה אלא ודאי ליתא להאי דיוקא וליכא למשמע מינה דהוי מורדת ולא שמעינן מינה אלא הא דלאחר מיתת בעלה אין כופין לחלוץ כפשטא דמתניתין אבל להפסיד כתובת' מילתא אחריתי היא ולא שייכא בכופין או במבקשין דהכא כלל עכ"ל וכן דעת בעל המאור ואף שהרמב"ן בספר מלחמות בא ליישבו אין זה אלא דחיקא בעלמא וכן הזהיר בלשונו שכתב יש לי ללמד זכות עליו כו' גם לא הזכיר שם השגת הראב"ד אלא בא ליישב שם קושית ר' אפרים שהקשה שמואל אדשמואל דלא נחשביה ח"ו טועה אבל לא לפסק הלכה כתב הר"ש בר צמח בתשובה מה שאמרו בנודרת הנאה מיבמה מבקשין ממנו וכופין אינו אלא כשהנדר קיים אבל אם מצא פתח לנדרה מתייבמת ולא אמרינן בה דליבמה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה בשעת מיתה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים והוא הדין אם היה בעל מום בשעת נפילה ונתרפא שהוא מייבם ועוד כתב ביבם שהוא נכפה בחיי אחיו וטוען שנתרפא עליו להביא ראייה וכיון דנכפה הוי מום שבסתר ואי אפשר להביא ראייה הרי הוא בחזקת בעל מום ואין חוסמין אותה:

פרק ארבעה עשר

א

דין דחרש וחרשת אין להם קידושין מן התורה אלא רבנן הוא דתקינו להם נישואין ושוטה אין להם קידושין לא מן התורה ולא מדרבנן מיהו היכא דנשאת כבר אינו רשאי להוציא וקטן לא תקינו ליה קידושין אפילו מדרבנן וקטנה רבנן תקינו לה קידושין וביארנו דחרשת אינה יכולה למאן וגם אינה אוכלת בתרומה וגם לית לה כתובה ובקטנה איתה לכולהו דינא דלעיל וביארנו דגם פקחת לחרש אין לה כתובה אם לא דנשאת לו ע"פ בי דינא וכתבו לה כתובה וביארנו דמי שאינו משיג שום דבר על בוריו הרי זה שוטה ואם הוא עתים צלול ועתים משובש ולא ידעינן דעת שהוא צלול ה"ז ספק לעניין קידושין וגירושין:

חרש שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת רצה יוציא רצה יקיים כשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה פקח שנשא פקחת ונתחרשה רצה יוציא רצה יקיים והאי חרש דקאמר היינו שאינו שומע ואינו מדבר אבל אינו שומע ומדבר הוא כפקח גמור ועיין בפרק מי שאחזו סימן ג' נשתטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית:

אמר רמי בר חמא מ"ש חרש וחרשת דתקינו להו רבנן נישואין ומ"ש שוטה ושוטת דלא תקינו רבנן להו נשואין דתניא שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצ' ומן היבום חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן לפי שיש שלום ביניהם תקינו להו רבנן נישואין שוטה ושוטת דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר אצל נחש בכפיפה לא תקינו להו רבנן נישואין מיהו היכא שנשאת כבר תקינו רבנן שאינה מתגרשת כיון שאינה יודעת לשמור את עצמה (כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה מי שדעתו צלולה ומבין ומשיג הדברים על בוריין אע"פ שדלה וחלושה קידושיו קידושין גמורים וכן גירושין ואם דעתו משובשת שאינו משיג שום דבר על בוריו הרי זה בחזקת שוטה ואין קידושיו קידושין גמורי' ואם עתים צלולה ועתים משובשת ולא ידעינן העת שהוא עומד בדעתו ה"ז ספק) ומ"ש חרש דתקינו ליה רבנן נשואין ומ"ש קטן דלא תקינו להו רבנן נישואין חרש דלא אתי לכלל נישואין תקינו ליה רבנן נישואין קטן דאתי לכלל נישואין לא תקינו ליה רבנן נשואין והרי קטנה דאתי לכלל נשואין ותקינו לה רבנן נשואין התם שלא ינהגו בה מנהג הפקר מ"ש קטנה דממאנת ומ"ש חרש' דלא ממאנ' דא"כ מימנעי ולא מנסבא לה ומ"ש קטנה דאכלה בתרומה כדלקמן במתניתין ומ"ש חרשת דלא אכלה גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת וליכול קטן אוכל נבילות כו' גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת וליכול בתרומה דרבנן דהא אית לה נישואין מדרבנן גזירה דילמא אתי לאכול בדאורייתא ומ"ש קטנה דאית לה כתובה ומ"ש חרשת דלית לה כתובה דא"כ ממנעי ולא מינסבי לה וקטנה דאית לה כתובה מנלן דתניא הממאנת והשנייי' והאיילונית אין להן כתובה אבל יוצאת בגט וקטנה יש לה כתובה וחרשת דלית לה כתובה מנלן דתנן חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות אעפ"י שנתפקח החרש ונשתפ' השוטה אין להן עליהן כלום רצו לקיימן יש להן כתובה ופקח שנשא חרשת או שוטה אעפ"י שכתב לה מאה מנה כתובת' קיימ' מפני שרצה לזון מנכסיו טעמ' דרצה הא לא רצה לא דא"כ ממנעי ולא מינסבי לה א"כ פקחת לחרש נמי לתקני לה כתובה דא"כ ממנעי ולא מינסבי לה יותר משהאיש רוצ' לישא האש' רוצ' להנשא וכ' הרי"ף והא דאמרי' פקחת לחרש לית לה כתובה ה"מ דאינסיבה ליה מעצמו אבל אי אינסיבה ליה בי' דינא וכתבו לה כתובה אית לה כדאמ' ההוא חרש דהיה בשבבותי' דרב מלכיו ואנסבי' איתתא וכתב לה ד' מאות זוזי' מנכסי' אמר רבא מאן חכים למעבד כי האי מילתא אלא רב מלכיו דגברא רבה הוא קסבר אלו רצה שפחה לשמשו מי לא זבנינן ליה כ"ש הכא דאיכא תרתי:

ב

דין דאשת חרש שנתגרשה ונשאת לאחר וגירשה מותרת לחזור לראשון ואשת פקח שנתגרשה ונשאת לחרש וגירשה אסורה לראשון אשתו של חרש שהלך בעלה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעלך והלכה ונשאת לחרש או לפקח ואח"כ בא החרש תצא מזה ומזה:

כתב הרמב"ם והטור אחריו חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשא' לפקח אין קידושין גמורין מדברי תורה אלא מדברי קבלה ולפיכך אם בא פקח וקידש אשת חרש הפקחת הרי מקודשת לשני קידושין גמורין ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש והשיג הראב"ד ואמר שטעה בזה כי אינה מותרת לבעלה החרש דשמא יאמרו גירש זה וקידש זה ונמצא מחזיר גרושתו מן האירוסין עוד כתב הרמב"ם פרק י"ח מהלכות גירושין וז"ל חרש שגירש ברמיזה כמו שביארנו והלכה ונתקדשה לחרש אחר ואין צ"ל לפקח אסורה להחזיר לבעל החרש אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונישאת לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח והשיג הראב"ד וכתב לא מצאתי כן בירושלמי אלא קורא אני בה לא יוכל בעלה הראשון וכן נראה לפי מה שאמרו בחרש שגירש ע"כ והנה אעתיק לך לשון הירושלמי אשר לפנינו אשת של חרש ושל שוטה אפי' אשם תלוי אין בה מכיון דאתה אמר אפי' אשם תלוי אין בה בא אחר וקדשה נתפסו בה קידושין גירש מותרת להנשא לראשון הדא היא דתניא ר' חייא אשתו של חרש שגירשה והלכה ונשאת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לקחתה אשתו של פקח שגירשה והלכה ונישאת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה אשתו של חרש שהלך לו בעלה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעלך והלכה ונשאת לחרש או לפקח אח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה אשתו של פיקח שהלך בעלה למה"י ואמרו לה מת בעלך והלכה ונשאת לחרש ואח"כ בא הפיקח הוינן סבירין אומר יוצא מחרש ויקיים הפיקח עוד היא באילן קנסיא ע"כ וכתבו המפרשים אף שבירושלמי שלנו כך כ' אכן הרמב"ם הגיה ע"פ ספרים אחרים בבבא הב' אין אני קורא עליה כו' ונתנו טעם לדבר מדחלקו בהו לתרתי בבא ולא ערבינהו ש"מ דלא דמיין הני בבא להדדי ותמה אני איך נוכל לגרוס אין אני קורא עליה כו' שהרי כתו' בבבא השנייה או נשאת לפקח והרי הוא מחזיר גרושתו ממש וה"נ להדיא הביאו מ"מ ומגדל עוז גירס' זו או נשאת לפקח אף בבבא השנייה ואמרו שראוי להגיה אין אני קורא עליה ולא דקדקו בהא ואמת שהרמב"ם נזהר בזה ולא כתב נשאת לפקח גבי אשת פיקח אכן דוחק להגיה כולי האי גם תימא בעיני משאמר הירושלמי בתחילה גירש מותר להנשא לראשון ואח"כ אומר

הדא היא דתני ר' חייא כו' ולא אדע איך נשמע הך שיריות מהא דר' חייא אפי' לפי הגהתו שגורס באשת פקח אין אני קורא עליה כו' אבל לעולם באשת חרש שמא אסורה לו לאחר גירושין של פקח אפי' לא גירשה החרש שמא יאמרו כו' או איך מדמה הני שריות להדדי ע"כ נרא' שראוי להגיה, בבבא ראשונ' גבי אשת חרש אין אני קורא עליה לא יוכל בעלה הראשון וגו' והיינו טעמא דגבי חרש אף דתקינו להו רבנן נישואין מ"מ לא מהני ליה כל כך להיות נישואין ממש אף אחר שגירש דבוודאי כשגירשה אזלה ליה נשואין ומה שכנס הוא מוציא ולא חשבינן ליה כגרושתו כשבא אח"כ לשוב לקחת אבל גבי אשת פקח שנשאת לחרש פשיטא דקרי' בה ונטמאה ולא יכול לשוב לקחת שהרי נשאת ונטמאה והשת' מייתי שפיר סיעת' מהא דר' חייא דגבי אשת חרש לא אמרינן לא יכול לשוב לקחת' ממילא כשגירש הפקח שקידש מותרת לחזור לראשון ולא אמרינן שמא יאמרו שמא גירש כו' דהא אפי' כשגירש שריא ליה ומה שאמר גבי אשת חרש שהלך בעלה למדה"י ונשאת לפקח שתצא מזה ומזה ולא אמרינן שיגרש הפקח וישאנה החרש משום קנסה שנשאת לאחר ולא דק ומה שאמר גבי אשת פקח שהלך בעלה כו' ונשאת דהוי סברי יוציא החרש ויקיים הפקח היינו משום שעלה על דעתו דלא חשיב נשואין חרש נישואין כלל אפי' מדרבנן מאחר שהיא אשת פקח אלא יוציא מביתו ויקיים הפיקח והסכימו שאף היא באילין קנסות שקנסו חכמים שתצא מזה ומזה וכל י"ג דרכים בה נמצא פסקן של דברים דאשת חרש שריא ליה לעולם אפי' נתגרשה ונשאת ואשת פקח כל היכא שנשאת ונתגרשה אפי' לחרש אסורה והיכא שהלך בעלה למדינת הים שתיהן אסורות וכן עיקר בעיני:

ג

דין דשוטה אינה מתגרשת מתקנת חכמים וחייב הבעל בכל הדברים חוץ מתשמיש וכ"ש האידנא שיש בינינו חר"ג שלא לגרש בע"כ שאסור לגרשה וביארנו דאפי' אם אירע שגירשה חייב במזונתיה ובכל תנאי כתובה אלא שאסור בתשמיש:

אמר רבי יצחק דבר תורה שוטה מתגרשת מידי דהוה אפקחת בעל כרחה ומ"ט אמרו אינה מגורשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר היכי דמי אילימא דיודעת לשמור גיטה ויודעת לשמור עצמה לא נהיגי בה מנהג הפקר אלא דאין יודעת לשמור לא גיטה ולא עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת והאמר ר' ינאי ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש עצמה יצתה זו שאין לה יד לגרש עצמה ותנא דבי ר' ישמעאל ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת לא צריכה דיודעת לשמור גיטה ואינ' יודעת לשמור עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת דהא יודעת לשמור גיטה ואמור רבנן לא ליפקא שלא ינהגו

בה מנהג הפקר וכתב הטור בא"ע סי' קי"ט וז"ל וכתב הרמב"ם לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה שאין כח בבן דעת לדור עם השוטי' ואינו חייב לפדות' ולרפאו' ואם גירשה הרי זו מגורשת ומוציאה מביתו ואינו חייב עוד לטפל בה ע"כ ומדברי הרמ"ה יראה שחייב במזונותיה שהוא כת' שאפי' גירשה חייב במזונותיה וכל תנאי כתובה לבד מתשמיש המיטה שאסור דאי אמרת פטור מה הועילו חכמים בתקנתן ועוד כיון דאמר רבנן לא מצי מפיק לה ולא גרעה למגורשת ואינה מגורשת דבעלה חייב במזונותיה ע"כ וא"כ כ"ש כל זמן שלא גירשה שחייב בכל וגם על מה שפטרה מלרפאות' כתב הראב"ד ואם בת רפואה היא למה לא יתחייב לרפאות ולמה יש שמשתנות מחמת חולי וחוזרת ומתרפאות עד כאן:
ונראה דבריה' עיקר כי דברי הרמב"ם אינם מוכרחי' כלל ואף המ"מ כתב שלא מצא לו ראייה וכל מה שכתבתי הוא לפי דין התלמוד אכן בגלילות הללו שנפשטה חר"ג שלא לגרש בע"כ וכ"ש שלא לישא ב' נשים בלא גירושין לא אוכל למצוא לו שום נחת רוח אלא צריך לקיימא בשאר וכסות עד שירחמו עליו ועליה מן השמים ובימי הוה עובדא כה"ג בצורב אחד שבא עליו מידת הדין שנשתגע' אשתו כמה שנים וביקש לפני ולפני שאר רבותינו שיתירו לו לגרשה ולישא אחרת ולא ניאותי להסכי' עמהם ומ"מ לא חלקתי עליהם כי לא היה בידי עזר לקפח אותם כהלכה כי כל ראיית' שר"ג מ"ה לא תיקן לבטל פריה ורביה והתירו לו שיתן גט וימסור ליד אחר ותתפקח שתקבל גיטה וכתובת' אחר שנעש' המעשה בודאי מה נעשה אבל לבי נוקפי אחר כמה שני' חפשתי בספר ראבי"ה הגדול ומצאתי שכבר אסרו הגדולי' הלכה למעשה וכן עיקר ועיין בתשובת א"אז הגאון מוהר"ר יצחק זצ"ל בסי' ס"ה והמה תחת יד דודי התורני מוהר"ר יצחק נר"ו בכתיבת יד ואצלי נשרף בעו"ה:

ד

דין דקטנה מתגרשת ע"י אביה ודין שוטה שעבר הבעל וגרשה מותרת להנשא לאחר ולכתחילה אפי' ע"י אביה אינה מתגרש' ואם השוטה קטנה או נערה מתגרשת ע"י אביה ופעמים שוטה ופעמים חלומה אסורה להתגרש ובדיעבד אם גרשה מתגרשת:
פסק כתב ר"ת הא דאמרן יוצאת זו שאין לה יד לגרש עצמה ה"מ שמת האב או שנשאת אבל נתארסה ויש לה אב קרינן בה יש לה יד לגרש עצמה דיד אביה היינו ידה וה"ה לתנא דבי ר' ישמעאל דדריש ושלחה מביתו מי שמשתלחת ואינה חוזרת דלא פליגי ר' ישמעאל ור' ינאי אלא משמעות דורשין איכא בינייהו ועוד כיון דיש לה אב קרינן ביה נמי שמשתלחת ואינה חוזרת שאביה ישאנה לאחר לא תשוב אליו עוד ולא כפירש"י

שפי' בפרק המקבל בגיטין דקטנה שאינה יודעת לשמור גיטה דאינה מתגרשת אפי' בקבלת אביה אף מן האירוסין וכן מוכח בירושלמי דפרקי' דגרסי' התם נשתטית לא יוציא דבי ר' ינאי אמרין מפני גרירה פי' שלא תהא נגררה אחר כל אדם לזנות ר' חנינא ור' עולא תרווייהו אמרין שאינה יכולה לשמור גיטה ר' נחמי' בר מר עוקבא בשם ר' יוסי אמר תלת פי' ג' דברים איכא ביניייהו ועבר וגירש מ"ד משום גרירה מותר מ"ד מפני שאין יכולה לשמור גיטה אסורה. יש לה אב מ"ד מפני גרירה אסור מ"ד מפני דאינה יכולה לשמור גיטה יש לה אב יכולה לשמור גיטה פעמים שוטה פעמים חלומה מ"ד מפני גרירה אסורה מ"ד מפני דאינה יכולה לשמור גיטה יש לה עתים ויכולה היא לשמור כל זאת כת' הרא"ש מדברי התו' וכתבו שכך פסק ר"ת הלכה למעשה שהקטנה מתגרשת ע"י אביה וכן דעת בעל ההלכות ור' האי ובשיטת הלכו' הס"ת וס"מ והר"ן. ולעניין פלוגתא דפליגי בירושלמי הלכתא כבי ר' ינאי שהטעם משום גרירה וכמו שפסק תלמוד שלנו שלא ינהגו בה מנהג הפקר וא"כ לפי זה עבר וגירש מותר' להנשא וג"כ אפי' יש לה אב אסור לו לגרשה אפי' ע"י אביה אבל בדיעבד אם השוטה קטנה או נערה ולא נשאת מתגרשת ע"י אביה ופעמים שוטה ופעמים חלומה אסורה להתגרש ואם עבר וגירשה כשהיא חלומה מתגרשת:

ה

דין אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי שלא בפניה ואח"כ אמר לה כנסי ש"ח זה ה"ז מתגרשת ושלא לרצונה אבל אם אמר להם בפניה ראו גט זה כו' וחזר ואמר לה כנסי שח"ז הגט בטל וצריכה ממנו גט שני ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט מזה ומזה ואם מת אע"פ שלא נתן לה גט אחר פסלה מן הכהונה ואם לא אמר מתחילה ראו גט זה ואמר לה כנסי כו' צריך שיאמר ה"ז גיטך אבל אין צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתן לה ודווקא כשאמר לה כנסי כו' אבל אם אמר זכי בשטר חוב זה אע"ג דאמר לה בתר הכי הרי זה גיטך לית ליה תקנה עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה:

מתניתין אמר ר' יוחנו בן נורי מפני מה אמרו האשה שנתחרשה יוצאה והאיש שנתחרש אינו מוציא אמרו לו אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו. העיד ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שיוצאת בגט ועל קטנה בת ישראל שנישא' לכהן שאוכלת בתרומה אמרו לו אף זו כיוצא פקח' שנישא' ונתחרש' כיוצ' בזה אמ' רבא מעדותו של ר"י בן גודגדא אמר לעדי' ראו הגט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי ש"ח הרי זה מגורש' מי לא א"ר יוחנן דלא בעינן דעתה דאיתתא ה"נ לא בעינן דעתה דאיתת' פשיטא מ"ד

כיון דאמר לה כנסי שח"ז בטולי בטלי קמשמע לן דאם איתא דבטלה לעדים הוי א"ל ומדלא אמר לעדים ש"מ לא בטלה והאי דקאמר לה הכי מחמת כסופא הוא דקאמר לה: וז"ל הטור וכתב הרמ"ה דוקא שלא אמר להן לעדים מעיקרא קמה אבל אמר להן קמה ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שח"ז ש"מ לית ליה כיסופא מינה וא"כ למה אמר כנסי ש"ח ש"מ בטולי בטליה וכל כי האי גוונא עבדינן לחומרא וצריכה ממנו גט שני ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט מזה ומזה ואם מת אף על פי שלא נתן לה גט אחר פסולה מן הכהונה ע"כ (וכתב הקאר"ו ומדברי הרמ"ה שכתב וצריכה ממנו גט שני נראה דס"ל כדברי האומרים שיכול לבטל גט הכתוב שלא יוכל לגרש בו עוד דאל"כ למה לי גט שני יאמר לה הא גיטך כמו נותן בידה והיא ישינה או בשלפתו מאחריו ואיפשר דלא נחת לפלוגי בהכי וכל שצריך לומר לה הא גיטך גט שני קרי ליה וכפי מה שכתב רבי ירוחם בחלק ה' משמע דמספקא ליה להרא"ש כשבטל הגט אם יכול לחזר ולגרש בו שכת' וז"ל וכתב הרא"ש בתוספת כי דווקא בשלא בטלו בפי' וחזר ואמר לה הא גיטך אז מגורשת דהוי הוכחה דלא בטלו מאחר שא"ל אחר כך הא גיטך אבל אם בטלו בפירש יש להסתפק אם כשחזר לומר הרי זה גיטך אם תהיה מגורשת כי נראה דאינה מגורשת עכ"ל אבל בפרק השולח כתב שדעתו נוטה שלא יכול לבטל שום גט אלא שאין לסמוך על זה הלכה למעשה ואני כתבתי שם סי' כ"ו באיזה עניין יכול לבטל לו ואם בטלו וגירש בו הבנים כשרים ע"ש ותמצא כל הצורך) והיכא אמר מתחילה לעדים ראו גט שאני נותן לה ונתן גט בידה ואמר לה כנסי שח"ז משנה היא בפ' הזורק סי' ו' ושם אמר שצריך שיאמר לה הרי זה גיטך אבל אין צריך ליטלה ממנה ולהחזיר וליתנו לה ושם ביארתי כל הצורך וכתב הרמ"ה דווקא דאמר כנסי דמשמע לשם פקדון בעלמא אבל אם אמר לה מעיקרא זכי בשטר חוב זה מיגו דקני לה בנתינה קמייתא לצור על פי צלוחית אע"ג דאמר לה בתר הכי הרי זה גיטך לית לה תקנתא עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננה לה עכ"ל הטור והדברי' מוכרחי' מצד עצמן (במשנ' פ' הזור' א"ל כנסי שח"ז כו' וכ' הר"ן והרשב"א דבעסוקין באותו עניין עסקינן דאל"כ מאי אריא א"ל כנסי כו' אפי' נתן לה סתם נמי אינו גט):

1

דין ב' אחים חרשין נשואין ב' אחיות פקחות או חרשות או אחת פקחת ואחת חרשת פטורות מן החליצה ומן הייבום ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו יוציאו ביארנו דחרש לא יכול למיחלוץ אלא לייבם ולכן כשנפל' לפניו אחות אשה מוצי' אשתו בגט ואש'

אחיו אסורה לעולם והיינו שאחיו היה פקח וכשנפלה לפניו אשת אחיו פקח ואינה אחות אשתו כונס ואינו מוציא לעולם:

מתניתין ב' אחין חרשין נשואין שתי אחיות פקחות או שתי אחיות חרשות או אחת חרשת ואחת פקחת הרי אלו פטורות מן החליצה ומן הייבום ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו אח"כ להוציאן יוציאו שני אחין אחד חרש ואחד פקח נישואין שתי אחיות פקחות מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל הפקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל הפקחת מה יעשה חרש בעל הפקחת מוציא את אשתו בגט פי' משום דזיקת אחותה הבאה מכח קידושין גמורין אוסרת עליו ואין כח בקידושין לדחות משום אחות אשה ואשת אחיו אסורה לעולם דחרש לא חליץ ולכנוס נמי אי אפשר משום אחות אשה כו' שני אחין פקחין נשואין שתי אחיות אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל הפקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה שני אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין שתי אחיות אחת ואחת חרשת מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם שני אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין לב' נכריות מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל פקחת או חולץ או מייבם מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל פקחת כונס ואינו מוציא לעולם שני אחין פקחין נשואין לשתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל החרשת מה יעשה פקח בעל הפקחת כונס ואם רצה להוציא יוציא מת פקח בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל, החרשת או חולץ או מייבם שני אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין לשתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת מת חרש בעל החרשת מה יעשה פקח בעל הפקח' כונס ואם רצה להוציא יוציא מת פקח בעל הפקחת מה יעשה חרש בעל החרשת כונס ואינו מוציא לעולם:

ז

דין קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו וכן בכל אסורים דאורייתא אבל אביו מצווה לחנכו במצות ולהפרישו מכל איסורי' וביארנו דב"ד מצווין להזהיר את האב שיפריש את בנו קטן מאיסורי' ודווקא על איסורי דאורייתא מצווין ב"ד למחות באב שיפריש בנו אבל לא בשבותים דרבנן וביארנו דגם ב"ד אע"פ שאין מצווין להפרישו אסורי' להרגילו בידים בחלול שבת אפי' בשבותי' דרבנן וביארנו דטוב הוא שלא להאכיל שום טומאו' ונבילות אפי' לקטני' וגם למינקת עכו"ם שמניקה את בן ישראל:

רב יצחק בר ביסנ' אירכסו ליה מפתח דבי מדרשא בר"ה בשבת' אתא לקמיה דר' פדת א"ל זיל דבר טלי וטליא פי' הנהיג של תינוקות זכרים ונקבות וליטיילו שם דאי משכיחו להו אייתו להו אלמא קסבר קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו ופריך רבא ממתניתין שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואין לשתי אחיות אחת פקחת ואחת חרשת מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשתו מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם והא הכא דלאו איסורא דידה איכא ולאו איסורא דידיה איכא וקתני מוציא אשתו בגט אמר רב שמעי' גזירה משום התרת יבמה לשוק פי' שאי אמרינן תיחב חרשת גבי דחרש לא ידע אינשי דטעמי משום דקטן אוכל נבילות הוא אלא סבר דקדושין דידה דחו לה לזיק' דפקחת אחות' ואתי למשריי' לאחותה לשוק כשאר אחות אשה וכתב הרשב"א דמשמע בדוכתא טובא כשאמרו קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצוין להפרישו דאיירי אפי' בקטן שהוא מופלא סמוך לאיש ובהדיא איתא בפרק יוצא דופן גבי מופלא סמוך לאיש שמעית מינה קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו ומאחר שהגיע לחנוך ומחנכין אותו למצות וא"כ איך אין מפרישין אותו מן האיסור וצ"ע ושמא נאמר דלא אמרו מחנכין אלא למצות עשה אבל לא למצות לא תעשה כמו שאמרו קטן היודע להתעטף אביו קונה לו טלית וכן גבי תפילין ע"כ ואני אומר סבר' הפוכ' קא חזינן ותמה אני איך יצאו דברים כאלו מפי קדוש דלמצות קמחנכין ואין מניחין אותו בשב ואל תעשה מעבירה אין מפרישין (וכתב בשבולי הלקט אם צריך אדם לחפץ שבר"ה או שבבית אחר ור"ה מפסיק ביני' יוליך שם תינוקת אם יקחוהו מאיליהם טוב הדבר כדאיתא בפרק חרש ואם לא יבחנו להביא יעשה מחיצה של בני אדם כו' אבל מבית חבירו לביתו לא יעשה כך לפי שצריך עירוב כל זה בסת' מ"מ צריך אדם ליזהר בזה שאין להתיר אלא בשעת הדחק וצריך שלא ידעי שלשם מחיצה נאספו שאם ידע א' מהם אסור וכן נמי בקטן שלא יהא עושה ע"ד אביו שאם יודע שנוח לאביו בכך אסור להוליכו שם ע"כ ומסיק וא"כ יש לתמוה מה שכתב הרמב"ם וז"ל קטן העובר שבות דרבנן כגון שתולש מעציץ שאינו נקוב או מטלטל בכרמלי' אין ב"ד מצווין להפרישו דמשמע להדיא הא בדאורייי' מפרישין הפך ממה שכ' כאן ואמת שהטור א"ח סי' שמ"ג השיגו וכ' ואיני יודע למה כ' העובר על שבות דרבנן דאפי' בדאורייתא נמי אין ב"ד מצווין להפרישו כי ההוא דפרק חרש דאירכסו מפתחו' דבי מדרש' כו' אבל לא השיגו מצד עצמו שכתב במקום אחר שאפי' באיסור דאור' אין ב"ד מצווין להפרישו ובק"ארו מצאתי שכתב בשם הגדול מהרר"י מפאסי' וז"ל מה שכתב הרמב"ם בפ' כ"ד גבי שבות דמשמע דווקא שבות אבל

לא איסור תורה לא קאי אירישא דקתני אין ב"ד מצווין להפרישו דאפי' באיסור תורה נמי אין ב"ד מצווין להפרישו אלא אסיפא דקתני ואם הניחו אביו אין ממחין בידו קאי וקאמר דהיינו באיסור דרבנן דווקא אבל באיסורי תורה ממחין ב"ד ביד אביו, שלא יניחנו לעשות איסור וזה יתיישב על מה שכתב בסוף הלכו' מאכלות אסורו' שאע"פ שאין ב"ד מצווין להפרישו מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו ואהאי מצוה ב"ד מצווין להפרישו באיסור התורה דווקא אבל לא באיסור דרבנן וכיוצא בזה מצאתי שכתב מורי חמי הרב החסיד ההר"ח ע"כ וקרובים הם הדברים לפי מה כ שחלקתי) שעושה בידים גם קושיא שלו אינו נראה בעיני כלל אפילו לצ"ע דלא אמרו מפרישין אלא גבי ב"ד ולא אמרו מחנכין אלא גבי אביו אבל הב"ד אינן מחוייבים לחנך אלא להפריש האדם מאיסור וכן יראה מלשון הרמב"ם וז"ל קטון שאכל אחד ממאכלות האסורות או שעשה מלאכה בשבת אין ב"ד מצוין עליו להפרישו לפ' שאינו בן דעת בד"א בשעשה בעצמו אבל להאכילו בידים ואפילו דברים שאיסורו מדברי סופרים וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום שבות אע"פ שאין ב"ד מצוין להפריש את הקטן מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה ופרישה שנאמר חנוך לנער על פי דרכו וגומר ע"כ וכל זה נראה בעיני דוקא באסורי' שאינו מעניין אכילת טומאה ונבילה אבל מאכלות של טומאה ונבילה ראוי להפריש הקטון ממנו אפילו לא הגיע לחנוך כמו שכתב הא"ז והוא בהג"ה אשיר"י פרק א"מ וז"ל צריכים להזהיר את המינקת תאכל נבילות וחזיר וכ"ש שלא להאכילה דברים טמאים וראייה מאחר שאמו אכלה ממין ע"ז וזה גרם לו לעת זקנותו שיצא לתרבות רעה ע"כ וכן כתבו המקובלים שאכילת שקצים ודומיהם מטמטמין הלב והשכל וע"כ נכון לכל ירא שמים להזהר:

ח

דין דאסור לסוך תינוקת בחלב וחזיר:

כתב ס"מ וז"ל כתב רבינו ברוך תינוקת נראה שאסור לסוך גופו בחלב וחזיר שאין זה אלא תענוג אבל יניח לעכו"ם לסוכו ולהאכילו ולהזהיר גדולים על הקטנים אין אסור אלא דוקא כי ספו להו בידים אך לפי' ר"י מותר אפי' לסוך ישראל מחלב ומחזיר שאמר דדווקא סיכת שמן דאסמכוה רבנן אקרא אסור אבל שאר סיכה לא ע"כ ונהגו העם לאסור אם לא במקום חטטין או שאר רפואה

ט

דין היכא דאיכא מינקת ישראלית אסור לשכור מיניקת נכרית:

מסקינן בסוגיא דלעיל תני יונק תינוק והולך מנכרית ומבהמה טמאה ואין חוששין ביונק שקץ וכתב בנימוקי יוסף בשם הריטב"א היה נראה דיש הפרש בחלב מהלכי שתיים שיהא חלב הנכרית אסור יותר מחלב ישראל ותמהו ז"ל לפירש דהתם פרק אין מעמידין לא אסר ר"מ אלא משום שחשודין עכו"ם על שפיכת דמים ואף ממה שמצינו במדרש על משה שלא רצה לינק מחלב הנכרית לא משמע מהתם איסור אלא פרישות ממדת חסידות אלא שמצינו לר"ח ז"ל שכתב מהא מתניתין שמעינן דחלב נכרית כחלב בהמה טמאה ולא התירוה אלא להתינוק מסוכן בלבד וכן מצינו בתוספתא דשבת פרק כל כתבי אין יונקין מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואם היה דבר שיש בו סכנה מותר שאין דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז וג"ע ושד"ע וכ ובודאי האי לישנא מכריע כדברי ר"ח ז"ל ושמא פלוגתא דר"מ ורבנן התם בע"ז במקום דליכא מניקה ישראל דסבר ר"מ דאף ע"ג דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב סכנת הנקת נכרית אלימא טפי ואפילו אחרות עומדת על גבה כדאיתא התם משום דשייפא ליה סם מבראי לדד ועדיף טפי לאמתוני ולאתויי מניקה בת ישראל ממקום קרוב אבל היכא דאיכא מניקה ישראלית דחלב נכרית כחלב בהמה טמאה היא ע"כ ותמה אני הא בסוגיא מייתי מהא ברייתא סייעתא דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצוין להפרישו ודחי שאני התם משום סכנה דסתם תינוק מסוכן אצל חלב כלו' ולא תסייעתא מינה משמע לפי האמת דק"ל קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצוין להפרישו שרי אפילו בלא סכנה וצ"ל היכא דשוכרין מניקת עכו"ם הוי כאלו ספו ליה בידים:

פרק חמשה עשר

א

דין אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי תנשא וכן לעניין יבום ואם יש מלחמה בעולם אף שיש שלום בינו לבינה או אם קטטה בינו לבינה אף שיש שלום בעולם אינה נאמנת וביארנו דאפי' אמרה סתם מת ולא אמרה במלחמה אפי' הכי אינה נאמנת:

האשה שהלכה היא ובעלה למדינ' הים ושלום בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמר' מת בעלי תנשא מת בעלי תתייבם שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם קטטה בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלה אינה נאמנת ר' יהודא אומר לעולם אינה נאמנת אלא א"כ באה בוכה ובגדיה קרועים וכן ב"ה אומרים לא שמענו אלא באה מן הקציר לבד כמעשה שהיה כו' וכל זאת אינה הלכה אלא כשיש שלום בינה לבינו ושלום בעולם

לעולם נאמנת ומפרש טעמא דבמלחמה אינה נאמנת משום דאמר' בדדמי ס"ד בכל הני דאיקטול הוא פליט ואף אם ת"ל כיון דשלום בינו לבינה אינטורי וחזיא זימנין דמחו ליה בגירא או ברומחא וסברה ודאי מת ואיכא דעבדי ליה סנתרי שהוא תחבושת וחיי משו"ה אינה נאמנת ואפילו אמרה סתם מת ולא אמרה מת במלחמה אפ"ה אינה נאמנ' דשמא במלחמ' קאמרה ובדדמי א"ל שאמרה להדיא שלא מת במלחמה כדלקמן ובודאי שהוא סובר שיש חילוק בין במלחמה:

ב

דין דאם אמרה ששב ממלחמה בפצעיו ומת על מטתו באותו פצעים נאמנת וביארנו דהא דלא מהימנא כשאמרה מת במלחמה היינו שהולך להלחם להרוג או ליהרג אבל אם לא הלך אלא סמוך למערכת המלחמה הוי כאמרה מת על מטתו ודין דבעת רעבון אפילו אמרה מת על מטתו אינה נאמנת עד שתאמר וקברתיו ואם אמרה בהדיא לא מת ברעב אלא בחולי אחר נאמנת וביארנו דאם אמרה מת במלחמה וקברתיו נאמנת וכן אם אמרה בהדיא מת במלחמה אבל לא מחמת מכת אויב אלא מת מעצמו בין אנשי המצור הוי כמת על מטתו ונאמנת:

אמר רבא רעבון גרוע ממלחמה דאלו במלחמה מת על מטתו נאמנת ואלו רעבון לא מהימנא עד שאמרה מת וקברתיו פירש היכא שאמרה מת על מטתו אפילו אמרה ששב ממלחמה בפצעיו ומת באותו פצעים נאמנת דהא לא חיישינן שתשקר אלא שתאמר בדדמי וזה אינו אלא בדשבקא ליה ואזלה דמאחר שראתה שהוא מוכה חרב יראה גם לנפשה ואזלה ואמרה בדדמי שהוא מת משא"כ במת על מטתו וכן פירש בנימוקי יוסף וכן נוטה דעת ראבי"ה שפוסק הא דאמרינן מת במלחמה דלא מהימנא כגון שהולך להלחם להרוג או ליהרג אבל אם לא הלך אלא בדרך סמוך למערכת המלחמה לקנות שלל וביזה לא אמר' בדדמי שהרי ניהוג הוא שבני אדם ההולכי' בלי כלי זיין לראות המלחמה שאין מקפידין עליהם והוי כמת על מטתו ולא אמרה בדדמי ומשו"ה נ"ל אפילו אמרה להדיא מת במלחמה אבל לא מת מחמת מכת אויב אלא מעצמו מת בין אנשי המצור דהוי כמת על מטתו ומהימנא אבל ברעבון לא מהני מת על מטתו בסתם דאמרה בדדמי אלא כשאמרה וקברתיו דלא חיישינן שתשקר ולפי זה אפילו בעת רעבון אם אמר' בהדיא לא מת ברעב והיה לו לחם כל צרכו אלא חולי אחר בא לו ומת בו או נהרג דמהימנא דלא חיישינן דמשקרא וכן אפילו אמרה מת סתם במלחמה ואמרה וקברתיו דמהימן ולא כדעת הרמב"ם שכתב אינה נאמנת אפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו היכא שהמלחמה ידוע וטעמא דיליה דחיישינן שמא תשקר מטעם דאמרה

בלבה שמת בודאי והוא בדדמי וקשה א"כ אמאי מהני ברעבון וקברתיו ובסוגיא משמע דרעבון גרוע ממלחמה וכן השיגו עליו הרשב"ם והרשב"א והטור ועיקר:

ג

דין אם אמרה מת תחת מפולת או שהיה רוח סערה שמפיל הבתים ואמרה מת אפילו סתם אינה נאמנת ואפילו אמרה שהוציאו אחר שעה מת מתוך המפולת ודין אם יש בעולם שילוח נחשים ועקרבים אפילו אמרה מת סתם אינה נאמנת וכן אם יש דבר ג"כ אינה נאמנת ובכל הני אם אמרה מת על מטתו או אמרה וקברתיו נאמנת וביארנו דאפילו אמרה נפל מן הגג ומת לא מהימנא ואם אמרה ראיתי במלחמה שנפצע מוחו או חתכו ראשו באופן שאי אפשר לחיות נאמנת ועד אחד בשעת הדבר אינו נאמן אלא אם כן יאמר קברתיו וכ"ש עכו"ם מל"ת:

מפולת פירש שיש מפולת בעולם רוח סערה שמפיל הבתים אפילו אמרה מת סתם הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי וכ"ש אם אמרה שכפל עליו הבית ומת דלא מהימנא וגדולה מזו נראה שאפילו אמרה ראיתי שהוציאו אחר שעה מת מתחת המפולת לא מהימנא דשמא חלש כדרך הנופלים בתוך המפולת עד שתאמרה מת וקברתיו או שהיה בתוך המפולת זמן מה שאי אפשר שהחלשי' מתוך המכה יכולין לשהות בחלושותיהן ולחיות כ"כ נחשים ועקרבים הרי הן כמלחמה פירש שילוח נחשים ועקרבים א"כ שבקא ליה ומשום הכי אפילו אמרה מת סתם אינה נאמנת וכ"ש אם אמרה שנשכו נחש או עקרב ומת מאחר שיש שילוח נחשים ועקרבים א"כ שבקא ליה ואזלא ואמרה בדדמי ולא מהימנא עד שתאמר מת וקברתיו אבל בלא שילוח אם אמרה נשכו נחש או עקרב ומת נאמנת דלא אמרינן בדדמי אלא היכא דשבקא ליה ואזלא כדפרישית דבר אמרי לה כמלחמה משום דאמרה בדדמי ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכי מדאמרי אינשי שבע שני הוי מותני ואיניש בלא זימנא לא שכיב ואזלינן לחומרא בספק אשת איש ומשום הכי אפי' נשאת תצא אם לא שאמרה מת וקברתיו וכתב הר"ן בתשובה עד אחד שמעיד בשעת הדבר לא מהימן עד שיאמר מת וקברו וכ"ש בעכו"ם מל"ת עכ"ל:

(וכתב המגיד משנה וכן, אם אמרה מת על מטתו נאמנת ככל הני דלעיל) וגדולה מזו נראה אפילו אמרה נהרג או נפל מן הגג ומת דלא מהימנא דנהי דלא חיישינן דמשקרא מ"מ כל היכא דשבקא ליה ואזלא אמרה בדדמי ושמא לא מת מחמת הריגה או נפילה זו דעכבי ליה וחיי ולפי שיטה זו דאמרינן לא משקרא כלל א"כ אפילו יש מלחמה בעולם ואמרה מת במלחמה ואמרה שראתה שנפצע מוחו עד שנשבר מוחו וכ"ש חתכו ראשו

וכל הדומה שא"א לחיות ולא מהני ליה סנתרי דמהימנא ודומה לזה כתב בתשובה והיא בהג"ה מרדכי ארוך:

ד

דין אם החזיקה היא מלחמה כגון שאמרה מת במלחמה ולא היו יודעים אלא ע"פ אינה נאמנת ואפילו נשאת מוציאין אותה:

איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם כגון שאמרה מת במלחמה מהו מי אמרינ' מה לי לשקר דאי בעי אמרה שלום בעולם ואף אם תאמר דלא בעית לשקורי מ"מ הוי לה לשתוק ומדאמרה הכי בודאי דייקא לומר קושטא וא"כ לא אמרה בדדמי או דלמא כיון דקיי"ל חזקה דאמרה בדדמי לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה ולא איפשיטא ועבדינן לחומרא והרמב"ם פסק שאם נשא' לא תצא ולא ידענא טעמא למלתא דכל ספק א"א לחומרא וכ"ד הרא"ש והטור וכן השיג הריא"ז:

ה

דין אם אמרה האשה עישינו עלינו הבית הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת ואם אמרה נפלו עלינו עכו"ם או ליסטים הוא מת ואני נצלתי נאמנת:

עישינו עלינו הבית עישינו עלינו המער' פי' שהציתו באש ונתמלא עשן הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת דאמרינן לה כי היכא דלדידך איתרחש ניסא לדידיה נמי איתרחש ניסא נפלו עלינו עכו"ם ליסטים ואני נצלתי נאמנת כדרב אידי דאמר אשה כלי זיין עליה פירש במלחמה ממש דוקא הוא דאמרינן דאמרה בדדמי משום דשבקא ליה ואזלא ולא שייך לומר אשה כלי זיין עליה שהורגין כל מה שמוציאין ואינן מבחינין בין טוב לרע אבל במלחמה קטנה כי הכא נטרה וחזיא ליה דלא מסתפיא מלסטין ולא אמרה בדדמי:

ו

דין אם יש שריפה בבית והאשה אמרה חזו גבראי שהאש שרפתו ומצאו איש שרוף ופסתא דידא שדיא נאמנת האשה:

ההוא גבר' דבשילהי הילולי' אתלי נורא בגנניה וי"מ בגניה אמרה דביתהו חזו גבראי חזו גבראי פירש שהאש אוכלתו אתו אינשי וחזו גברא דשדי ופסתא דידא דשדיא פירש במקום אחר רחוק מן הגוף הנשרף רבא אמר נאמנת ורב חייא בר אבין אמר האי גברא חרוכא דלמא איניש מעלמא הוא דאתא לאצוליה ואכלתיה נורא והאי פסתא דידא דחתנא הוא ומחמת כסופא עריק ואזיל ליה לעלמא ע"כ הנוסח של הרי"ף והרא"ש אחריו ולפי זה ראוי לפסוק לחומרא כרב חייא וכן כתב נימוקי יוסף שכן פסקו רוב הראשונים אבל בגמרא גרסינין סבר רב חייא בר אבין למימר היינו עשינו עלינו הבית

כו' כלומר ואינה נאמנת דשמא איתרחש ליה ניסא אמר רבא מי דמי התם, לא קאמרה חזו גבראי כו' ועוד גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדיא ומקשה תלמודא ורב חייא כלומר מאי הוה דעתו ומשני גברא חרוכא דילמא איניש מעלמא כו' ולפי זה הלכה כרבא דהא סבר רב חייא קאמר וכן נראה עיקר דלא מחמירין כולי האי בהיתר נשים משום עיגונא בפרט חששא רחוקה כאלו והיא אומרת להדיא דלא הכי הוה:

ז

דין דעד אחד במלחמה אינו נאמן אלא א"כ אמר וקברתיו וביארנו דבשני עדים לא שייך לומר שהעידו בדדמי:

איבעיא להו עד אחד במלחמה פירש שאמר מת במלחמה מהו טעמא דעד אחד מהימן בעדות אשה מלתא דעבידא לגלויי הוא ולא משקר וה"נ לא משקר או דלמא טעמא דעד אחד דמהימן משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא דלא דייקא ומינסבא משום דאמרה בדדמי פירש וסומכת עליו יותר מאלו אמר מת על מטתו כיון שהיא רואה בדבריו שיש רגלים לדבריו ובעי למיפשט מהא דתניא מעשה בשני ת"ח שהיו באין עם אבא יוסי בן סמאי בספינה וטבעה והשיא רבי את נשותיהם על פי נשים והא מים כמלחמה דמי דאיכא למימר בדדמי ונשים אפילו מאה כאחד דמי וקתני השיאו כו' ומשני דהתם איירי בכה"ג דאמרי אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרי סימני' דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימנין ולא נפשטה וממילא אזלינן לחומרא ואפילו אם נשאת תצא ולא כהרמב"ם שכתב לא תצא שהלך לשיטתו להקל בספיקות אלו כדלעיל סימן ג' ופסק הרי"ף והרמב"ם היכא שאומר מת וקברתיו דמהימן אף דלפי הך בעיא אין חילוק בזה שאם נאמר שלא האמינו חכמים לעד אלא משום דהיא גופא דייקא והכא ליכא האי טעמא לפי שסומכת עליו שאומר קצת דברים נכרים כדפרי' א"כ אפילו וקברתיו לא יועיל ואי לא הוי טעמא משום דדייקא ומינסבא א"כ אפילו בלא אמר קברתיו יהא נאמן דהא בבעיא זו לא תלה בדבר בעד אם אומר בדדמי או לא אלא עיקר הבעיא תלה אם טעמא משום דדייקא ומינסבא כו' מ"מ יש סעד וראייה מעובדא דתלמודא היכא דליכא למימר גבי עד גופא דאומר בדדמי כגון וקברתיו דהא מהימן כדאשכחן לקמן גבי ההוא גברא דטבע בדיגלת כו' ואנסבוה רבא לדביתהו אפומא דשושביניה לבתר ה' יומי אלמא דמהימן בכה"ג היכא דליכא למימר בדדמי כגון הכא שהכירו אחר שהעלוהו דבהכרה ליכא למימר בדדמי וה"ה בקברתיו וכ"ש אם אומר מת על מטתו בעת המלחמה דאין כאן מקום לומר בדדמי והרי"ף הפריז על מידותיו דאפילו בשניים צריכים לומר וקברתיו הא לאו הכי אמרינן דאמרי בדדמי והראב"ד הפריז איפכא שאפילו עד אחד לא בעי

קברתיו וליתא אלא גבי עד אחד אמרינן דשמא אמר בדדמי במקום ששייך לומר בדדמי מאחר שאין כאן עדות מספקת ומים שיש להם סוף דמתירין לקמן בפרק אחרון כעובדא דחסא ע"פ עד אחד אפילו בלא קברתיו משום דלא שייך התם בדדמי כיון שעומד וראה כל סביביו המים ושהה שם כדי שתצא נפשו בודאי מת אבל גבי תרי סהדי דמסהדי מדאורייתא בוודאי כל ענין מהימנא ואין לסור מדבריהם ולפסול עדותן אלא שיחקור החכם וידרוש ויאיים עליהם שלא יאמרו בדדמי וכן פסק הרא"ש:

ח

דין עד אחד או אשה שראו הטביעה והכירו אותו אחרי כן בטביעת עין נאמנים והיינו כשראו מיד אחר ההעלאה ובסימנים מובהקים אפילו שהה הרבה לעולם נאמנים וביארנו דהיכא דלא ראו הטביעה ואחר זמן הכירו בטביעת עין אינו כלום וביארנו דגם במלחמה אם אומר ראיתי אח"כ הרוג והכרתי ובטביעת עין יפה נאמן ודין היכא שאדם אחד נטבע והעלוהו מיד ומכירים אותו ובא עד אחד להעיד אינו נאמן בלא קברתיו:

פסק כתב הרי"ף דבעינן דווקא דאמרי בכה"ג דאסקי' לקמן וחזינהו לאלתר ואישתמודעינהו ליה דאיהו פלניא דין וכדאסיקנן למעשה דההוא בשני ת"ח כו' וכההוא דטבע בדיגלת כו' ויראה הא דבעי' ואסיקינהו קמן וחזינהו לאלתר היינו לאותם שראו הטביעה דהנהו אמרי בדדמי דכיון שראו שנפלו למים בדבר מועט אמרי שאלו הם שנפלו למים אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו שמת ואמר שמכירו בטביעת עין לחודיה נאמן ואין מדקדקין אחריו ואותן שראו הטביעה היינו משום דאמרי בדדמי וכן פי' ר"י הא דבעי' הכא סימנין ולא סגי בטביעת עין לחוד היינו משום דראו הטביעה ואמרו בדדמי וכן כתב הר"ז הלוי ז"ל ור"ח פי' מדבעי' הכא סימנין שמעי' דאשה ועד אחד בספינה שטבעה והכירוהו מת לא מהימני וכ"ש עכו"ם מסיח לפי תומו ונהגו האידנא להתיר נשי אנשים שטבעו ע"י הכרה בטביעת עין בלא סימנין ואפשר דמיירי הכא בשלא נמצא הגוף שלם דאכלוהו כוורי ולא נשאר מהם אלא מה ששנו במשנה פרצוף פנים עם החוטם אבל אם גופן שלם מכירין אותו ואפי' לאחר כמה ימים מהני טביעת עין וכתב הרא"ש על דבריו וכן פר"ת לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג' ימים ולמאי דפריש' שיש חילוק בין אות' שראו הטביע' לאחרי' ניחא עכ"ל ולפי זה כ"ש בשראוהו במלחמה ואח"כ ראהו מת במלחמה דלא מהני אח"כ הכרת טביעת עין כי אם סמנין מובהקים ואני אומר שהמנהג ישר הוא ולא צריכ' לחלק במידי כי מה שכתב בסוגיא דלעיל וקאמרי סימני' כו' היינו לפי דדחי דעד אחד אינו נאמן כלל אפי' היכא דליכא למימר דאמר בדדמי משום דלא הימנוה לעד אחד אלא משום דהיא דייקא והכא לא דייקא דעליה

סמכא כדפרישי' וא"כ מאחר שק' נשים כעד אחד דמיין א"כ כולהו לא מהימנא עד דאמרי סימני' דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימני' כדמסיק בסוגיא אבל לפי מה דפשיטא לן דעד אחד מהימן היכ' דליכא למימר בדדמי א"כ הכי נמי נשים או עד אח' מהימן אפי' בלא סימני' ע"י טביעת עין דמה שייך לומר בדדמי היכא שאומרים שמכירין אותו כי לא מצינו בתלמוד בדדמי אלא שמדמין לומר מת ועדיין לא מת אבל מילתא דתלוי בהכרת טביעת עין לא מצינו ששייך עליו בדדמי וזהו כוונת הרי"ף שכ' ואשתמודעינ' ליה כו' אלמא דלא בעינן לפי המסקנא אלא הכרה בעלמא בטביעת העין וכדאישתמודעינ' שכתב בנוסח גט חליצה ואף שהתו' מפרשי' דדוקא ע"י סימני' יש להאמינ' אבל לא בטביעת עין משום דאמרי בדדמי נוכל נמי לפרש דאינהו לא קאמרי אלא לפי שינויי' דדחי תלמודא דעד אח' לאו מהימן בכה"ג א"ל שיתן סימן מובהק אבל לפי האמת שמצינו בתלמוד לקמן גבי האי גברא דטבע בדיגלת כו' שהימנהו לעד בטביעת עין מודים שפיר שכן הלכה אפי' ראה הטביעה וכן נראה בעיני הלכה למעשה להתיר על עדותו שמכיר בטביעת עין אפי' היכא שראה הטביעה וליכ' אדם אחד שמכירו ואף דעת הרמב"ם נמי ס"ל שמהימן אפי' בלא סי' אלא דבעי לומר וקברתיו וכבר הוכחנו דלא בעינן קברתיו (מיתבי) גבי מלחמה וה"ה כה"ג דלא שייך בדדמי ומ"מ שמעינן מיניה דלא אמרינן בדדמי שאם היינו אומרים שיאמר בדדמי ואינו מכירו ממש ושמא אחר הוא א"כ מאי מהני וקברתיו ותדע שצריכין אנו לומר מאי דאמר בסוגיא וקאמרי סימני' כו' אינו לפי המסקנא אלא לפי מה דדחי דהא תלמודא מסיק דלאו עלייהו קסמכינן אלא אסימני' משמע להדיא דלא מהימני כלל אלא שהיו נותנין סימני' בגופן קודם שראו אותן וכל אפיי שוי דמהימן אפילו ראוהו ואומר מכירו אני ע"י סימן זה דלא שייך לומר בדדמי אלמא דלפי המסקנא אזלה האי סוגיא ואין לבנות עליה א"כ ה"ה דמהימן אף בטביעת עין (וכן כתוב במרדכי וז"ל דבמקום שאמר העד אפי' בשעת המלחמה הראיתיו הרוג ואח"כ והכרנו יפה יפה בטביעת עין בהא לא איבעי לן דפשיטא דנאמן דלא גרע עד אחד מאשה דאי אמרה מת על מטתו נאמנת דלא שייך למימר בה בדדמי דלא שייכא אלא בהריגה שיש לאמרה על ספק אבל באמיתת הדבר מ"ל עת המלחמה או עת שלום א"ל שתאמר דמיירי הכא שלא ראהו מתחילה במלחמה עוד נראה בעיני הא דבעינן וחזינהו לאלתר היינו מיד אחר ההעלאה היינו היכא שבאנו להתיר' בהיכר' ע"י טביעת עין משום שהפרצוף משתנה אחר עלותו אבל בסימן מובהק פשיטא שמהימן אפי' אחר ששהה ומה שאמר בתלמוד וחזינהו לאלתר כו' אפי' היכא דקאמרי סימני' היינו דלא הוי אומרים סימני' מובהקים מ"ה מהני בהצטרף עם טביעת עין דסימני' לאו דאוריית'

כדפי' בתו' ומ"ה בעינן שחזינהו לאלתר אפי' גופו שלם ולא כדברי הרא"ש כמו שמוכח בפרק בתרא סי' ה' אבל בסימני' מובהקים פשיטא דמהני לעולם מאחר שאינו עשוי כן להשתנות לא במים ולא ביבשה וכן ראיתי בתשובת אחרוני' אכן מה שכתב הרא"ש והטור אחריו היכא שלא ראו הטביעה דמהימן אפי' בהכרת טביעת עין ולא בעי לאלתר ולא נהירא לי כלל דנהי דלא אמר בדדמי מ"מ מאחר שהפנים משתנה כששהה לאחר העלותו מן המים א"כ שמא יחטא בדמיונו ויסבור שהוא ואינו כן וכן שאר הפוסקים לא הקילו בזה ולא חילקו כה"ג והיכא שאדם נטבע מעצמו והעלו אותו מיד ובא העד למקום אחד והעיד שהוציאוהו מת והכירוהו נראה דלא שריא האי איתתא עד שיאמר קברתיו דשמא נתעלף ונתרפא אח"כ כגון שהפכוהו על ראשו וחממוהו בכרי' וכסתות עד שחזר רוחו אליו וכן ראיתי ושמעתי:

ט

דין מי שהפקיד אצל חבירו שומשמי או שאר דברים והנפקד אומר שלי הן ושלך החזרתי אפי' אם המפקיד אומר כך וכך חבית היו וכן מצאו החשבון מ"מ נאמן הנפקד ומיירי שדרך בני אדם להצניע בעניין זה המדה ודין זה מיירי אפי' הפקיד אצלו בעדים וראו עדים שעדיין בידו ואם יש עידי פקדון וגם נותן סימן מובהק אז נאמן המפקיד כו': **ההוא** גברא דאפקיד שומשמי גבי חברי' א"ל הב לי שומשמאי א"ל שקלתינהו א"ל והא כן וכן הויא ובחביתא רמיתי א"ל דידך שקלתינהו והני אחריני נינהו סבר רב חסדא למימר היינו שני תלמידי חכמים דלא אמרינן אזיל הם לעלמא והני אחרי' נינהו א"ל רב' מי דמי התם קאמרי סימני' הכא שומשמי מאי סימנ' אית בהו ודקא"ל כן וכן הווין אימר איתרמיי איתרמוי ליה מאי הוי עלה רב יימר אמר לא חיישינן שמא פינן רבינא אמר חיישינן והילכתא כרבינא דחיישינן שמ' פינן מאחר שאינו סי' מובהק ואית' נמי בירושלמי בפרק ב' מעש' שני ר' יונה ור"י הוו שותפין בגרב' דחמר' כד דמיך ר' יונה אמר ר' מנא בריה דר' יונה לר' יוסי כל גרב דכתב ביה יונה דידי הוא א"ל אשתקד הוי דידך השתא דידי אינון ע"כ וכן הביא הרא"ש וכתב התוספת הא דאמרי' בפרק ב' דב"מ מדמשקל הוה סי' מדה ומנין נמי הוי סימן איירי במנין שאין דרך בני אדם להצניע כך אבל הכא איירי שדרך בני אדם להצניע במידה זו והנה מה שכתבו דהכא איירי במנין שדרך בני אדם להצניע כך יפה כתבו דאי לאו הכי לא מיסתבר למימר דהכי איתרמי אלא איירי כמנין שדרך בני אדם להצניע כגון שדרכו להצניע בחבית עשר וט"ו וכ' וכ"ה והוא אמר אחד מהן אמרינן הכי איתרמי ליה אבל מה שכותבין דהתם איירי כמנין שאין דרך להצניע באותו מנין לא נהירא אלא אפילו דרך להצניע באותו מניין אפ"ה הוי סימן

דלא אמרינן התם דמנין לא הוי סימן אלא בשוין ופירש רש"י שכבר נהגו הציידין לחרוז במנין אחד משמע להדיא דלא אמרינן איתרמי התם אלא דוקא בשוין דלא הוי סימן כלל ואולי מה שאמרו התוספת אין דרך להצניע כלומר אין דרך להיות בשוין ור' ניסין חילק דדוקא גבי מציאה הוא דהוי מנין סימן והיינו טעמא דגבי מציאה מאחר שבא זה ואמר סימן וטען וודאי וליכא מאן דאכחושי לא אמרינן דאיתרמי אבל הכא גבי פקדון שזה טוען ודאי שאינו שלו ואתה בא להוציא ממנו אמרינן איתרמי וכן לענין התרת בעינן סימן מובהק דלא שייך לומר ביה איתרמי אף דליכא מאן דאכחשיה משום חומר דעריות דהא תלמודא משוה להדדי (והר"ן אזיל לשיטתו כמו שחילק נמי בפרק איזהו נשך בסימן נ"ו לעניין משקל אבל התוספת לא ס"ל הך סברא ודבריהם עיקר ע"ש) והא דאמרינן חיישינן שמא כיון איירי שהפקיד אצלו בעדי' וראו ג"כ עדי' שעדיין בידו כך וכך דלית ליה מיגו אפ"ה אמרינן שמא פינן מאחר דלית ליה בהו סימן ממש אבל אם המפקיד אצל חבירו בעדי' והיה לו בו סימן מובהק וראו אותו בידו שלא יכול לומר החזרתי לך לא אמרינן שחפץ אחר בא לידו שיש לו סימן כזה או לקח ממנו או נתן לו במתנה ואפילו העדים שראו עתה בידו אין מכירין אותו אלא מתוך הסימן שיודעים שנתן לו דבר אחד שיש לו סימן כזה סגיא בהכי והריטב"א כתב שאפילו בלא עדי פקדון אם הוא מודה בפקדון וזה נותן בו סימן מובהק ויש עדים שכך הוא ברשות הנפקד כסימן זה שאומר מפקיד תו לא מהימן נפקד בשום מיגו ע"כ והוא דעת הרשב"א בכל סימן מובהק לא בעי עדי פקדון והיכא דאיכא עדי פקדון לא בעי סימן מובהק ודעת התוספת והרא"ש דבעינן תרווייהו עדי פקדון וסימן ולא הבנתי דבריו אמאי לא מהימן במיגו דלקוח הוא בידי היכא דליכא עדי' פקדון ואולי מה שכתב דלא מהימן במיגו היינו היכא שאין לו טענה בגוף הממון אלא שטוען שתופסו בעבור תביעה אחרת והוא על דעת ר' שמחה דס"ל דכל היכא שאין טוען על גוף הממון אלא שרוצה לעכבו בעבור ממון אחר וזה שכנגדו אינו מודה לו בממון אחר דאפילו במיגו לא מהימן וכבר כתבנו בפרק ח"ה סימן ל"ה וליתא לדבריו דמיגו דאורייתא ובכל ענין נאמן ע"כ וכתב הטור וז"ל אם עדים מעידין שהפקיד בידו זה החפץ ורואין אותו בידו אינו נאמן לומר החזרתי לך או לקחתי ממך או נתת לי במתנה ולא מיבעי אם הוא חי שמוציאין אותו מידו אלא אפילו אם מת מוציאין אותו מן ידי היורשין אפילו בלא שבועה ולא מיבעי אם העדים מכירין החפץ ורואין אותו עתה בידן אלא אפילו לא ראו עתה בידן אלא המפקיד בא לב"ד ואומר יש לי עדים שהפקדתי ביד פלוני חפץ שסימכו כך וכך ואנו רואין אותו ביד היתומים באותו סימן שהוא אומר צריכין להראותו לעדי' אם העדים מכירין שהוא זה מחזירין אותו אע"ג

דלגבי אביהן בכה"ג נאמן לומר לקוח הוא בידי במיגו דההחזרתי לך כל זמן שלא ראו אותו עדים בידו והכירוהו לגבי יתומים לא טענינן הכי כיון דלא שכיח וצריכי' להראות לעדים ואם יכירוהו שזהו החפץ הוי ליה כעדים שראו ומוציאין אותו מידו אע"פ שאם היתומים בעצמם היו טוענין אבינו אמר שלו הוא והיו נאמנים בשבועה כל זמן שלא ראו אותו עדים בידן ממש אנו לא טענינן להו עכ"ל ומדבריו מוכח דלא מהני סימן אפילו יש עדים שהפקיד אצלו חפץ בסימן זה עד שיראו החפץ ויכירוהו ומדלא חילק בין סימן לסימן משמע דאפילו בסימן מובהק דינא הכי והוא דברי הרא"ש דפרק איזה נשך סימן נ"ג דאפילו יש עדי פקדון ונותנין בו סימן מובהק ואנו רואין בו זה סימן אפ"ה לא מהני אלא שכופין ליתומים להראות לעדים אם יכירוהו מאחר שאנו רואין בו זה סימן תחת ידינו גבי דידיה לא כפינן להראות לעדים וכל זמן שלא ראו נגדינו והכירו יכול לומר לקוח הוא בידי במיגו דההחזרתי לך את שלך וזו כלי אחר והיינו איתרמי וכן יראה קצת מפירש התוספת דפרק איזהו נשך ורחוק הוא מן הדעת גם הוא חולק על דברי הרשב"א יותר נראה עיקר דברי מהרי"ק שכתב בשם ר"י דדוק' בסימן שאינו מובהק אבל סימן מובהק שהוא דאורייתא מהימן בעדי פקדון ולא אמרינן לגבי מיגו שאפילו לו לא הפקיד אצלו בעדים אלא שמודה] שהופקד אצלו אלא שטוען שהחזיר לו וזהו אחר ואיתרמי משום דהוי כמיגו במקום עדים והיכא שלא הפקיד אצלו בעדים והוא מת ונתן בו סימן תמצא בפרק הכותב סימן י"ג:

ו

דין פלוני היוצא מעיר פלוני מת שם והעידו הב"ד איך שמת אותו פלוני בעירם והעידו עליו עדים:

יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקרטובא לאספמיא ושכיב שלחו וכו' מי חיישינן לתרי יצחק או לא וכתבו התוספת והרא"ש אחריהם דאיירי בלא הוחזקו תרי יצחק ושכיחא שיירתא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן הואיל ולא הוחזקו והלכתא כרבא וכתבו בתשובת מיימוני אחר שהעכו"ם לא העיד בפי' פלוני נהרג אלא אמר היהודי מעיר פלוני בסתם יבדק שלא יצא מן אותה העיר שום יהודי הדר שם שלא חזר כ"א זה דאפי' לרבא לא חייש לתרי יצחק הכא חייש כיון שלא הזכיר שמו או בשום סימן אחר מובהק דנוכל לידע מתוך כך בבירור שהוא הוא עכ"ל ודוקא הכא הוא דפסקינן לקולא אבל גבי נפל הגט פסקינן לחומרא עיין בפרק כל הגט סימן ה' וכתב בנ"י עובדא הכי שידוע היה כי יצחק ר"ג יצא מקורטבא ושלחו מאספמיא איש אחד ששמו יצחק ר"ג מת בעירם והעידו הבאים עמו שיצא עמהם מקורטבא לאספמא אבל לא היו

העדים ולא אנשי אספמיא מכירין שיהא הוא אותו יצחק של קורטבא והיינו דאמרינן מי חיישינן שמא יצחק ר"ג אחר בא ממקום אחר לקורטבא ויצא והלך לאספמיא ומת שם או לא חיישינן אביי סבר חיישינן משום דשיירות מצויות היו ורבא סבר כיון שהעדים שראוהו שמת באספמיא ראו שאותו יצחק של קורטבא יצא עמהם ובא לאספמיא לא חיישינן שמא אחר הוא שבא לקורטובא והוא הוא שבא עמהם לאספמיא ואותו של קורטבא אזל לעלמא אלא אמרינן כאן נמצא בקורטבא וכאן היה ואין תולין באדם אחר שאינו ידוע כיון דלא היה בקורטבא יצחק ר"ג אלא אחד ע"כ וכן דעת המרדכי שכתב הבא להעיד על שם לבדו לא סגי אם לא מזכיר גם כן שם עירו כי הרבה שמות שוין ע"כ ודוחק לומר דמרדכי מיירי שאינו מזכיר שם אביו אלא שמו בלבד היא דצריך להזכיר שם העיר שאותו פלוני יצא עמהם מאותו העיר פלוני אבל אינם יודעים אם הוא אותו פלוני שדר לשם או שמא בא לשם ממקום אחר וכגון דשכיחי שם שיירות אז משיאין האשה ע"פ וכגון שלא הוחזק איש אחר בשם זה באותו העיר שיצא משם אבל לא העידו שיצא עמהם מעיר זה אין משיאין אשתו על פיהם אם לא שיש הוכחה ואמתלאות שלא היה אלא הוא ולפעמים מתירין בהוכחות אפילו בלא שמו כלל ולא כדעת הרא"ש שכ' בתשו' על עד. שהעיד שמכלוף בן מלול נהרג קרוב לפא"ס ניכר מתוך עדותו של העד שהכיר אותו' האיש הנקרא מכלוף בן מלול בטביעת עין אך לא ידע אם הוא בעלה של אשה זו וגם לא העיד על שם מקומו יש לחפש לה היתר כיון שידוע שהיה שם בעלה של אשה זו מכלוף בן מלול ואין מכלוף בן מלול אחר בעיר נראה לי דאיתתא שריא לינשא וראייה מעובדא דיצחק ר"ג והוא דומה לנדון זה שהרי המעידי' לא העידו כי אם על שמו אבל לא הביא לא את מקומו ואת אשתו אלא כך היה שם האיש שנפטר בכאן שאילו העידו עדות גמורה שידעו שהיה בעלה של אותו אשה בהא לא הוי אמר אביי חיישינן לתרי יצחק אלא ודאי ההוא עובדא הוה דלא אחזיקו שני יצחק ובשכיחי שיירות והלכתא כרבא הלכך בנדון זה אפילו אי שכיחי שיירות אם לא הוחזקו מכלוף בן מלול אחר איתתא שריא לינשא וכן מצאתי בחבורו של הרמב"ם שכתב בא אחד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל ובא השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא זה הואיל ואנו יודעין פלוני הידוע בשם זה אשתו מותרת ואין אנו חוששין שמא יצחק בן מיכאל אחר שמת כו' ועוד האריך כו' ולפי מה שפירש' נראה דלא כיון לשריותא כראוי דאין מתירין כלל אלא כשמכירין שם העיר או שידוע שהלך מזה העיר ולא בע"א ומדברי הרמב"ם אין ראייה כלל שהרי לא התיר אלא היכא שאמרו לו כשתלך למקום פלוני שהרי מוכח שאותו יצחק בן מיכאל

שמת הוא העומד באותה העיר שזה הולך לשם להעיד. והכי נמי תניא בתוספתא אין מעידין עליו אלא א"כ מכירין שמו ושם עירו. וכתב על זה הר"ן בתשובה לא בא למעט אלא שאין סומכין על אומד הדעת כגון שמעידין על גופו דארוך וגוץ וכן למעט שאין סומכין על עדות שמו בלא שם עירו אלא בוודאי נ"ל מ"ש עיר בדבר ברור שא"א לספק באחר משיאין אשתו אע"פי שלא הזכיר שמו ודבר ברור הוא זה מדאמרי פרק אשה שלום אלא ה"ד כגון דאמרי אסקינהו קמן וחזנהו לאלתר וקאמרי סימנין ע"כ:

וכן כתב רבינו ישעיהו מטורני בהדיא שצריך להזכיר שם עירו בפרק האשה שלום וז"ל באו עדים והעידו שמת יוסף ב"ש מעיר פלוני מתירין את אשתו ואין חוששין שמא יוסף ב"ש אחר היה באותו העיר וכו' עד ואם יאמרו העדים יוסף ב"ש מת ולא ידעו מאיזה עיר היה אע"ג דלא הוחזקו יוסף ב"ש אחר בעיר הזאת חוששין ליוסף ב"ש אחר בעולם ואין מתירין אשתו של יוסף ב"ש הידוע לנו ע"כ והביאו מהרי"ק בתשובתו וכתב עליו הרי לך בהדיא שצריך להזכיר שם עירו ולא סגי בהזכרת שמו ושם אביו ואע"ג דלא הוחזק לנו אחר בעירו שיהא שמו כן ע"כ ומ"מ כתב הורו לשם שאם יש שאר הוכחות ואמתלאות שלא היה אלא הוא ראוי לצרף ולסמוך עליהן וכן עיקר (מ"מ אין להוכיח מתשובה זו שמהרי"ק בעצמו יסבור בהחלט שצריך להזכיר שם עירו שהרי בתשובה אחרת בסי' קט"ו כתב דמהני אפי' לא הזכיר שם העיר כו' והכא לרווח' דמילתא כתב דאפי' לרבינו ישעיה מטורני יש להתיר מכח הוכחות ואמתלאות כו' כתב הרא"ש בתשובה על תלמיד א' שבא לטילוטל' ללמוד לפניו והעתיק התוס' שחיבר הרא"ש אח"כ יצא לשוב לביתו ואח"כ בא תלמיד אחד והעיד שעבר עליו תלמיד אחד שמו ר' אשר וסיפר לו שבא מליטולא ושלמד בפני הרא"ש והראה לו תוספו' הרא"ש ואחר ימים נפטר והתיר הרא"ש אשת רבי אשר ע"פ עדות זו ותשובה זו ביארנו בשורש קפ"ה):

יא

דין גט דאשכח במקום פלוני וכתוב בו במקום הזה אני פלוני כו' מגרש את אשתי ובאותו העיר יש אחר שגם שמו ושם אביו כשמו ואפילו יש עדים שאותו פלוני היה באותו יום שנכתב הגט אצלם וגם בדקנו מאותו העיר שנכתב הגט עד למקום דאשתכח הגט ולא מצא איש אחר ששמו כשמו אפ"ה כיון שהוחזקו שני אנשים באותו העיר בשם אחד חיישינן שמא בא בגמלא פרחה לשם ואין חילק בין המקומות מרוחקים הם או לא:

אמרינן ההוא גיטא דאישתכח בסורא וכתב ביה בסורא מתא אנא ענן בר חייא נהרדעא פטר ותרך ית פלונית אנתתי ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא הוה ענן בר חייא

אחרינא לבר מענץ בר חייא מחגר' דהוי בנהרדעא ואתו סהדי ואמרי כי איכתב ההוא גיטא ענן בר חייא מחגר' גבן הוי אמר אביי אפי' לדידי דחיישינן אף בלא הוחזקו מ"מ הכא לא חיישינן אף בהוחזקו דהא קאמרי סהדי ההוא יומא דאיכתיב גיטא ענן בר חייא גבן הוי בנהרדעא מאי בעי בסורא רבא אמר אפי' לדידי דלא חיישינן הכא חיישינן הואיל והוחזק איש בעירו כשמו והאי דקאמרי סהדי דבנהרדעא הוי אותו יום דילמא בגמלא פרחא אזיל א"נ ע"י שם בקפיצה א"נ מילי מסר לעדים בנהרדעא והלכו מנהרדעא לסורא וכתבו שם וכדאמר רב וכן רב הונא לספריה כי יתיביתו בשילי כתובו בשילי אף על גב דמימסר' מילי בהיני וכן איפכא והלכתא כרבא לגבי אביי וכתב ר"ת דלרבותא נקט הני מקומות אע"ג דסמוכי' הן זה לזה ולולי פה קדוש הייתי אומר דדוקא נקט הני מקומות שרחוקין זה מזה אבל בסמוכות [לא] קפדינן אבל חליל' לחלק על קבלתו (ואין אני מבין דבריו הא איתא במסכת ביצה דף כ"ה ע"ב אחי שקי' דאמר אנא אפקיתיה לרב הונא מהיני לשילי ופירש"י מהיני לשילי מקומות סמוכין ואין תחום שבת ביניהם):

אם יש קטטה בינו לבינה שאמרה גירשתני בפני עדים פלוני ופלוני ושאלום ואמרו להד"ם בין ארגיל הוא קטטה או ארגילה היא אינה נאמנת ואפילו אמרה מת וקברתיו ודין עד אחד בקטטה נמי אינו נאמן אלא שאם נשאת לא תצא:

יב

פסק קטטה בינו לבינה ה"ד קטטה באומרת דבעלה גרשני ופריך כולהו נמי הכי אמרי בכעסן אלא באומרת לבעלה גירשתני בפני פלוני ופלוני ושיילינהו ואמרו להד"ם מ"ט דקטטה רב חנניא אמר משום דמשקרא רב שימי בר רב אשי אמר משום דאמרי בדדמי פי' מאחר ששנאה אותו אינה נותנת דעת' לעמוד על שורש העניין שמא לא מת מאי בינייהו איכ' בינייהו דארגיל הוא קטטה למ"ד משום דמשקרא יראה כל כך לשקר כיון דמרחמא ליה ולמ"ד דאמרה בדדמי כיון דיש קטטה בדבר מועט אמרה בדדמי אבל היכא דארגלה היא לעולם יש לחוש כיון ששנאתו כן פי' התו' וי"מ אמאי לא אמר איכא בינייהו היכא שאמרה מת וקברתיו למ"ד דמשקרה אינה נאמנת ולמ"ד בדדמי מהימנא ונראה בעיני לפרש דבודאי ידע תלמודא האי נפקותא איכא בינייהו וממילא אין חוששין להחמיר שאפי' אמרה מת וקברתיו לא מהימנא משום דמשקר' אלא שבא למצא חומרא אפי' למ"ד משום דאמרה בדדמי היכא דארגיל הוא קטטה וכדפרישית והשתא תימא על הרמב"ם שלא תפס אלא האי טעמא לחוד משום דמשקרא היה לו לתפוס שניהם לחומרא וכן הוא עיקר דאינו נאמנת אפילו ארגיל הוא קטטה היכא דשייך לומר בדדמי אבל אמרה מת וקברתיו והיכא דארגיל הוא קטטה דמשקרא אפי' אומרת מת וקברתיו

לא מהימנ' והטור נשמר יפה בזה שכתב בין ארגיל הוא בין ארגיל היא קטט' אינה נאמנ' אבל לא נשמר בזה שהשמיט דין מת וקברתיו כפי מה שפירשתי ומסיק איבעי להו עד א' בקטטה מהו ולא אפשיטא ואזלינן לחומרא וכן דעת הרי"ף ותמה הרשב"ם עליו מאחר דפסק הרי"ף לעיל דעד אחד היכא דליכא למימר בדדמי דמהימן משום דלא משקר והכא פסקינן לחומרא דלא מהימנא בקטטה כמו היא והיינו אפי' ליכא למימר בדדמי אלא משום דמשקר ויותר תמהו על הרמב"ם שכתב שהיא אינה נאמנת אפי' אם בא העד וסייע' לה דשמא שוכרתו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד ע"כ ותמהו עליו שאם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו ואני אומר בודאי היכא שיש עדות מספקת לא חיישינן במידי ואין להרהר אחריהם וכדפרי' לעיל סי' ו' אבל בעד אחד דמדאורייתא לא מהימן אלא שהקילו חכמים לגבי עדות אשה א"כ בקל נוכל למצוא צד ולגרוע עדותו כגון הכא שידוע שיש קטטה ביניה' איכא למיחש דשמא שוכרתו עד שתביא שני עדים כשרים וכן פסק הטור:

יג

דין דאשה שאמרה מת בעלי כשיש שלום בעולם ושלום בינו לבינה דנאמנת נוטלת ג"כ כתובתה ואם נתייבמה היבם נוטל נחלת אחיו והיכא דאמרה התירוני לינשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה אבל אם אמרה תנו לי כתובה והתירוני לינשא אין מתירין אותה גם אין נותנין לה כתובה אפילו אם תפסה מפקינן מינה:

מתניתין ב"ש אומרים תנשא ותטול כתובתה וב"ה אומרים תנשא ולא תטול כתובת' אמרו להם ב"ש התרתם הערוה החמורה ולא תתירו את ממון הקל אמרו להם ב"ה שכן מצינו שאין האחין נכנסין לנחלה על פיה אמרו להם ב"ש והלא מספר כתובה נלמוד שכך כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתו' ליכי וחזרו ב"ה להורות כב"ש אמר רב חסדא נתייבמה יבמה נכנס לנחלה על פיה הם דרשו מדרש כתובת ואנו לא נדרש מדרש תורה יקום על שם אחיו המת אמר רחמנא והרי קם ומסיק אמר רב נחמן באתה לב"ד ואמר' מת בעלי התירוני לינשא מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובה תנו כתובתי אף להנשא אין מתירין אותה מ"ט אדעתא דכתוב' אתאי איבעי להו התירוני להנשא ותנו לי כתובתי מהו כיון דקאמרה תנו לי כתובה אדעתא דכתובה אתאי או דילמ' כל מידי דאית ליה לאינש קאמר בבי דינא תנו לי כתובתי והתרוני לינשא מהו הכא ודאי אדעתא דכתובה אתאי ולא מהימנא או דילמא משום דלא ידעה במאי משתריא תיקו. וברי"ף גרסינן ואת"ל כל מילי דאית ליה לאינש קאמר ליה לבי דינא תנו לי כתובתי

והתירוני להנשא מהו כו' ולפי זה הלכה כאת"ל דמתירין להנשא וכן פסק הרמב"ם ויש לה כתוב' ובבעיי' האחרונה כתב נמי דמתירין להנשא אלא שאין לה כתובה ואם תפסה אין מוציאין מידה ולא ידענא מהיכן לקח סברא זאת ולפי גירסת הרא"ש דלא גרסינן ואת"ל בשתיהן אין מתירין להנשא וכ"ש שאין לה כתובה וכן כתב הטור להדיא ואני אומר מאחר דברוב ספרי' גרסינן ואת"ל ובספרי הרי"ף שהוא בנוי על קבלת הגאונים א"כ הלכה כאת"ל ומתירין להנשא ויש לה כתובה ואם אמרה תנו לי כתובתי והתירוני להנשא כבע' אחרונה אין מתירין אותה להנשא וגם אין לה כתובה ואם תפסה מוציאין מידה ככל תיקו הנאמר בתלמוד כדפרישית בפירקין לעיל:

דין אלו נשים שאינן נאמנות לומר מת בעל' חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה והכלה אפילו אמרה מת בעלי תחלה ואח"כ מת חמי ובת חמיה ואשת אב: יד מתניתין הכל נאמנים להעידה חוץ מחמות' ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח תנא ר' יודא מוסיף את אשת אב והכלה אמרו לו אשת אב הרי היא בכלל בת הבעל כלומר כשם שבת הבעל אינה מעידה לאשת אב ומשום דסניא לה כך אשת אב אינ' מעידה לבת הבעל דסניא לה וכלה הרי היא בכלל חמות' כשם שאין חמות' מעידה לכלה משום דסניא לה כך אין הכלה מעידה לחמותה דסניא לה דכתיב כמי' הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. ופריך בסוגיא בת חמיה מהו בת חמותה היינו טעמא משום דאימי' סניא לה היא נמי סניא לה משא"כ בבת חמיה או דילמא כבת חמותה משום דאמרה קאכלה לגירסנ' דאימא פי' לכל יגיע ועמל דאימא ה"נ קאמרה קאכלה לגירס' דבית נשא ולא איפשיטא ואזלי' לחומרא ותימא על הרי"ף והרא"ש שלא הזכירו בעיי' זו ויותר תימא על הרמב"ם והטור שלא הזכירו בת חמיה ואפשר דפשיטא להו דהוא בכלל בת חמותה ובפרט לפי מה שהביא בברייתא דרבנן סברי שאשת אב והכלה הן בכלל מכח מים הפנים כו' ומ"ה לא תניא ק"ו שבת חמיה היא בכלל חמותה שהרי איכא טעם אחד הדומה ומספיק לתרווייהו תו מסקינן הא דקאמרה והני לקלקולא לחמותה הוא דקמיכוונה ואע"ג דהשתא ליכא איבה שהרי בנה שהוא בעלה הוא במדינת הים ואינו אצל אמו לדבר על כלתה דברי' רעים אפ"ה מסקא אדעת' וסברא לבתר שעתא לא תיתי ותצערי א"כ ה"ה ה"נ גבי חמות הבאה לאחר מכאן נימא כן ודחי דלמ' שאני התם דרגיל לה צערה וכתב הרא"ש ולא אפשיטא פיר' ואזלינן לחומרא באיסור אשת איש וכן פסק הטור והרי"ף לא הביא בעיי' זו כלל ואפשר משום דס"ל דפשט דמתניתין נוטה לחומר' כמו יבמתו דפסול להעיד משום צרתה הבאה לאחר מכאן ה"נ גבי חמותא אבל תמה אני על הרמב"ם שלא הזכירה והשתא בפרטן תמצא

נשים שאינן מעידות זו לזו חמותה וחמותה לאחר מיתה שהיא אם היבם ולא של בעל ובת חמותה ובת חמיה והכלה וצרתה ויבמתה ובת בעלה ואשת האב:

טו

דין עד אחד אומר מת ונשאת ובא עד אחד ואומר לא מת הרי זו לא תצא ואם התירוה להנשא ובא העד האחד ואמר לא מת לא תנשא משום לזות שפתיים אבל מן הדין מותר להנשא עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת אף על פי שנשאת לאחד מעדיה תצא ואם נשאת מעצמה ע"פ עד אחד ואח"כ בא ע"א ואמר לא מת אם אין לה בנים תצא:

מתניתין עד אחד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פי שנשאת תצא (וכתב הטור אע"פי שנשאת לאחד מעדיה וזהו פשוט) שנים אומרים מת ועד אחד אומר לא מת אע"פ שלא נשאת תנשא ומפרש תלמודא דברישא לאו דוקא אם נשאת ואח"כ בא העד קאמר אלא אפילו התירוה להנשא ובא עד אחד ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון משום דעולא דאמר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים וכתבו התוספ' דהאי לא תצא מהתירה הראשון דקאמר היינו לענין אם נשאת שלא תצא אבל לכתחילה לא תנשא משום דרב אסי דאמר בס"פ שני דכתובות אכה"ג הסר ממך עקשות פה וגומ' והנה הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו כל זאת והתירו אפילו לכתחילה וכן יראה מדעת הרמב"ן שמוקי הא דאמר בירושלמי בעד אחד אומר מת ועד אחד אמר לא מת שלא תנשא ואם נשאת לא תצא איירי בזה אחר זה ולית ליה דעולא אלמא דס"ל דעולא אפילו לכתחילה קאמר ואמת שאין לנו ראייה מהא דכתובות דמשני התם לכתחילה לא תנשא משום דרב אסי כו' היינו לפי שנויי דקבעי אביי ומשני הכי דברי ר' יוחנן אבל לפי המסקנא דמשני רבא ורב אשי בע"א אין אנו צריכין לכל זאת ורב אסי גופא לא פסק לאיסור אלא שהיה רגיל להביא פסוק זה לתועלת דברים אחרים הדומי' לכיעור וכמו שפירש בתוס' או אפילו תימא שאהא גופא אמר עולא מ"מ לא אמר שאסורה להנשא אלא עצה טובה לרוב פרישות קאמר שלא תנשא ומדברי הירושלמי לית לן סיוע לאיסור דהתם איירי שבאו בבת אחת ר"ל קודם שהתירוה כמו שנפרש לקמן או שאיירי בזה אחר זה ופליג אדעולא וכן יראה מדעת הרא"ש שכתב הכא דמתקנ' דרבנן שריא להנשא אלא דקאמר תלמודא בפ"ב דכתובות דטוב הוא שלא תנשא ע"כ:

ולפי זה אין כאן איסור בדבר אלא עצה טובה קאמר שלא תנשא ולא נהירא דהא לאביי מוקי הא דקתני לא תנשא היינו משום לזות שפתים וא"כ ש"מ שאסור להנשא וממילא אף לדידן נהי דלא מפרשינן לברייתא בהכי מ"מ אינה ראויה לנשא מאחר דחיישי'

ללזות שפתים דרב אסי ועוד מאחר דמסקינן לשם בכתובות בפ"ב סי' ל"ד דגבי שנים אומרי' ראינו שנתגרשה וב' אומרים לא ראינו שנתגרשה דלא תנשא ואם נשאת לא תצא ומפרש משום דאמרינן לא ראינו אינה ראייה דשמא גירשה בצנעה ושנים הראשונים שאמרו ראינו שנתגרש' קושטא קאמרי ואפ"ה לא תנשא לכתחילה ופי' רש"י משום לזות שפתים אלמא דקתני לא תנשא דמשמע לכל הפחות שאסור לה להנשא וא"כ כ"ש בנדון זה דליכ' תרי סהדי דמפקי לה מאיסורא אלא שהתירוה ע"פ עד אחד שאסור לה להנשא בהכחשה משום לזות שפתים ומ"מ נראה דאין מוחין בה אם רצונה לעבור ולא לחוש בלזות שפתים דליכא תקנתא לאיסור' למחות בזה דאל"כ מה חילוק יש בין היכא דאיכא עדים בהכחשה שלא תנשא מכח דינא דתרי ותרי ספיקא דרבנן ובין היכא דליכא הכחשה כגון הכא דאומרים לא ראינו שנתגרשה דליכא הכחשה דאפשר דגרשה בצנעה אלא כדפי' דיש איסור בדבר אלא שאין מוחין בדבר אם באה להנשא משא"כ בתרי סהדי בהכחשה שמוחין בה אז ואם עברה במזיד תצא דאל"כ מה כח ב"ד יפה וכבר הארכתי בזה פר' שני:

כתב הר"ן בתשובה שאפי' נשאת בעצמה ע"פ עד אחד בלא הוראת ב"ד ואח"כ בא עד אחד ואמר לא מת לא תצא וכן כתב הר' דוד כהן בתשובה והרמב"ן כתב שלא תנשא אלא ברשות ב"ד וכל שלא עמדה בפני ב"ד אין דברי העד כלום וכן נראה עיקר דאל"כ לא תבא לעולם לב"ד:

מ"מ נראה פשוט שאם יש לה בנים לא תצא:

יו

דין עד אומר מת וקודם שהתירוה בא שני ואמר לא מת אפילו נשאת תצא ואם נשאת לאותו העד לא תצא ואם שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת אפילו התירוה אפילו לאחד מעדיה לא תנשא ואם נשאת לאחד מעדיה לא תצא:

פסק כתב רש"י לא תצא מהתירה הראשון ודוקא התירוה קודם שיבא עד שני המכחישו אבל בא קודם שהתירוה מודה עולא דלא סמכינן אקמא ולא אחשביה כתרי ע"כ משמע אפילו לא באו בבת אחת אלא שבא קודם שהתירוה שלא תנשא ואם נשאת תצא שהרי כתב דלא חשבינן קמא כתרי ומה שכתב הרמב"ם והרמב"ן באו שניהם כאחד אחד אומ' מת ואחד אומ' לא מת כו' שתצא לאו דוקא כאחד אלא שבא קודם שהתירוה חשיב כאלו באו כאחד א"נ לרבותא קאמר שאפי' באו כאחד אפ"ה נשאת לאותו העד לא תצא כמו שכתב אח"כ וראיי' מפרק ב' דכתובות דאמר ר' יוחנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ותירגמ' אביי דאיירי בעד אחד ולא שנים

איתמר בדברי ר' יוחנן ומ"ה עד אחד אומר מת הימנוה רבנן כבי תרי כדעולא כו' והאי דקאמר לא מת הוי ליה חד ואין דבריו של אחד כו' ופריך א"ה אפילו לכתחילה נמי משום דרב אסי דאמר הסר ממך עקשות פה וגומר והשתא אמאי לא מוקי שבא העד האחד שאמר לא מת קודם שהתירוה ולא נצטרך לדחוק להא דרב אסי כו' אלא בודאי לעולם תצא עד שיבא העד האחד אחר שהתירוה אבל מכל מקום נראה אם נשאת לאותו העד לא תצא היכא שאומר ברי לי וכמו שפסק הרמב"ם ומה שכתב הרא"ש בתשו' דעד אחד לא מת קודם שיתירוה להנשא אם עברה ונשאת פשיטא דתצא ואפילו נשאת לעד שהעיד הוא מדעת הרמב"ן שכתב העד אחד בהכחשה לא מלתא היא ודייק מסוגיא זו שהבאתי מדלא מוקי שנשאת לאותו העד והוא אומר ברי לי ולא יצטרך לדחוק להא דרב אסי כו' נ"ל שאין זו קושיא שזהו דוחק גדול יותר מדאי דבבריית' קתני שנים אומרים מת כו' והא איירי בעד אחד וגם סתם נשאת דקאמר יהא איירי דוקא שנישאת לאותו העד דבתרתי דחיקי לא בעי לאוקמי וטפי עדיף למוקמי בהא דרב אסי כו' שיהא ואם נשאת כו' דקאמר סתמא בכל אדם איירי וכן פירש המגיד המשנה ואדרבה אמינא שיש ראייה ברורה לדברי הרמב"ם מדקתני במתניתין לקמן עד אומר מת ועד אומר לא מת לא תנשא ולא קתני אם נשאת תצא אלמא דגבי עד ועד המכחישים זה את זה לא תצא וכבר הוכחנו דתצא בכל עניין א"ל שבא אחר שהתירוה וא"כ אי אפשר לישבו אלא שנשאת לאותו העד ואומ' ברי לי וכן מוכח מן הירושלמי ועיקר והיכא ששנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דהוי עדות מוכחשת אסורה להנשא אפילו לאחד מעדי' הא לאחר שהתירוה נשאת לאחד מעדי' לא תצא בפ"ב דכתובות סימן ל"ד ע"ש ופירש של אומר ברי לי כתבתי נמי לשם סימן ל"ב:

יז

דין אשה אומרת מת ושתי נשים אומרות לא מת והתירוה להנשא תצא אפילו היא נמי מעידה שמת ואם שתי נשים אומרות מת ואחת אומרת לא מת אפילו לכתחילה תנשא אפילו האשה שאומרת לא מת באה תחלה ואפילו אשה אחת והיא, עצמה נמי כשתי נשים דמיין ואם עד כשר אומר מת אפילו ק' נשים אומרת לא מת בפלגא ופלגא דמיין ואם התירוה להנשא לא תצא מהתירה הראשון ואם באו בבת אחת אפילו אם נשאת תצא ואם נשאת לאותו העד לא תצא כשאומר ברי לי והיכא שאשה אומרת מת או היא עצמה והתירוה להנשא ואח"כ בא עד אחד כשר ואומר לא מת לא תצא מהתירה הראשון כמו בעד אחד אומר מת כו' ואם לא התירוה אפילו עד אחד כשר בא מתחלה ואומר מת ואח"כ באה אשה ואומרת לא מת לא תנשא ואם נשאת תצא א"ל שנשאת

לאותו עד וביארנו דכמו שהדין בב' נשים ועד אחד כן הדין בב' קרובים או עכו"ם ועד אחד וכן לעניין הכחשה זה את זה בעכו"ם מסיחין לפי תומן שמת והתירוה ואחרי כן באו מסיחין לפי תומן שאינו מת מותרת להנשא לכתחילה ואם לא התירו לא תנשא ואם ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת לא תנשא ואם עכו"ם אחד אומר מת ואחד אומר לא מת הוי דין ממש כמו בישראל:

פיסקא עד אחד אומר מת כו' פשיטא אין דבריו של אחד במקום שנים לא צריכא בפסולי עדות כדר' נחמי' דתני' רבי נחמי' אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקר' אפי' מאה נשים כעד אחד דמיין אלא כגון דאתאי אשה מעיקרא ותרצה לדר' נחמיה הכי ר' נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד א' הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשי' באיש אחד אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגי והלכת' כלישנא בתרא כדמוכח בירושלמי וכן פסקו כל המחברים תו מסיק שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת כו' פשיטא מאי קמ"ל פסולי עדות וכדרבי נחמיה דאזיל בתר רוב דעות היינו הך מהו דתימא לחומרא אבל לקולא לא קמ"לן וכתב הרא"ש ואע"פ שלא התירוה עדיין לינשא תנשא והשתא לפי האי מסקנא אם אשה אומרת מת ושתי נשי' אומרות לא מת אפילו התירוה להנשא ונשאת תצא ואפילו אם היא נמי מעידה שמת בעלה תצא והוי תרי ותרי ס"ס הבא עליה באשם תלוי קאי ואם שתי נשים אומרות מת ואחת אומרת לא מת אפילו לכתחלה תנשא אפילו באה האשה שאמר' לא מת בתחלה ולאו דוקא שתי נשים מעלמא אלא אפי' אשה אחת והיא מצטרפת להיות שתים ולהלוך אחר רוב דעות וכן אם ו' נשים אומרות לא מת וי"א אומרות מת הרי זו תנשא אבל איש אחד ושתי נשים או מאה נשים והיא אף עמהם לעולם כפלגא ופלגא חשבינן בין הנשים האומרות מת בין העד אומר מת כו' והוי כעד אומר מת ועד אומר לא מת שאם התירוה לא תצא מהתירה הראשון ואם לא התירוה אפי' נשאת תצא א"ל שנשאת לאותו העד המתיר' ואומר ברי לי ולא כרשב"א שפירש כפלגא ופלגא היינו כשתי נשים המכחישין זו את זו שאעפ"י שהתירוה להנשא תצא מהתירה הראשון אלא העיקר הוא כמו שפירש' וכן פירש רש"י וכן כתב המגיד משנה שכן דעת הרמב"ם וכן מוכח מפי' הרמב"ן כדפרישית והיכא שאשה אומרת מת וכ"ש אם היא אומרת מת אפילו התירוה להנשא ואח"כ אתא עד כשר ואומר לא מת כתב הרמב"ם והטור אחריו שאפילו נשאת תצא וראייתו מאחר דלפי המסקנא בסוגיא חשבינן עד כשר כשתי נשים לעניין פלגא ה"ה לעניין הכחשה והרמב"ן רוצה להכריע דדוקא בהיא

אומרת מת כו' הדין כך אבל באשה אומרת מת והתירוה על פיה לא תצא מהתירה אפילו בא עד כשר ואני אומר נהי דחשבינן עד כשר כתרתי נשים היינו להיות פלגא אבל לעניין הכחשה חשוב כחד ואשה ועד בין היא מקודם או הוא מקודם לעולם חשבינן כעד ועד המכחישים זה את זה שאם התירוה לא תצא מהתירה הראשון אפי' התירוה על פיה וכן איתא בירושלמי להדיא כל מקום שהכשירו חכמים עדות אשה באיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש וא"ל שהירושלמי אתי כלישנא קמא דהכא שהרי איתא בירושלמי אח"כ ממש כלישנא בתרא אלא בע"כ בהכחשה לא עשאו אותו כשתים ואדרבה בטל לגבי אשה שהתירוה על פיה שהרי היא כשנים ואם לא התירוה אפי' עד כשר כמו מעיקרא ואומר מת ואשה אומרת לא מת הוי הכחשה ולא תנשא ואם נשאת תצא א"ל שנשאת לאותו העד ואומר ברי וכן דעת הר"ן בפ"ק דכתובו' סי' ל"ח וכן נוטה דעת נימוקי יוסף ועיקר כמו שהדין בשתי נשים ועד אחד ה"ה בשתי קרובים ועד אחד או שתי עכו"ם המסיחי' לפי תומן ועד אחד וה"ה לעניין הכחשה בעכו"ם מסיחי' לפי תומ' זה את זה נמי דינא הכא כהכחשת נשים ואזלינן נמי בתר רוב דיעות בין לקולא בין לחומרא וכן פסק ר"ג מ"ה בתשובה והיכא שבאו ב' עכו"ם ומסיחין לפי תומן מת או נהרג והתירוה להנשא ובאו שני עכו"ם כה"ג ואומרים איפכא אפי' לכתחילה תנשא לפי מה שפי' דאין שייך לזות שפתים אלא בעדות מוכחשת ממש דהיינו עדים כשרים טוב הוא שלא תנשא באחד אומר מת ואחד לא מת בין בכשרים בין בפסולין מאחר שעדות ישראל הוא אבל בעדות של עכו"ם לא מיקרי עדות כלל לכה"ג אבל מ"מ היכא שלא התירוה להנשא שלא תנשא כלל לכתחיל' ולאפוקי מיש גאונים שאומרי' שעדות עכו"ם לא מקרי עדות מאחר שאינ' נאמן לא לאיסור ולא להיתר א"כ לא אמרינן גבי עדות עכו"ם דווקא התירוה להנשא כו' אלא מאחר שנאמן העכו"ם בהסיח לפי תומו שוב לא יכול להכחישו השני אפי' הוא במסיח לפי תומו. ובתשוב' להרמב"ן כתוב שיש אומרים שאפי' אם שני עכו"ם באים אח"כ ומסיחי' לפי תומם שאינו מת אין מוציאין אותה מהתירה הראשון שהתירוה ע"פ עכו"ם אחד מל"ת אכן הסכמת כל רבותינו שאין חילוק בין עכו"ם לשאר פסולים וכי היכי דבשאר פסולים הולכין אחר רוב דעות ה"נ גבי עכו"ם עכ"ל וכן אם באו שני עכו"ם ומסיחין לפי תומם שמת או נהרג אפילו אם באו שני עכו"ם אחרים ומסיחין לפי תומן איפכא יש אומרים דלא מהימנ' אכן דעת הר"ג מ"ג ור"ת בתשובה דאין חילוק כלל בינייהו והיכא ששנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לא תנשא וכן עכו"ם אחד אמר מת ואחד אמר לא מת הוי ממש כעד אחד אומר מת ואחד אומר לא מת כו' וכן עיקר כתב הר"ן בתשובה אם שנים מעידים ששמעו כל אחד

מפי אחר, שמת פלוני ועד אחד מעיד ששמע מפי אחר שהוא חי דאיתתא שרי' להנש' דפסולי עדות הולכין אחר רוב דעות בין לקולא בין לחומר' ע"כ כתב בתשובת הרשב"א דעד מפי עד נר' שאינו נאמן לפסול העדות הראשון אפילו שנים מעידין מפי שנים אלא שיש להחמיר למעשה עכ"ל:

יח

דין שתי צרות אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובתה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג אע"פ שמכחישות זו את זו סוף סוף שתיהן מודות שאינו קיים ומותרות להנשא:

מתניתין אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת שמת תנשא ותטול כתובתה וזו שאומרת לא מת לא תנש' ולא תטול כתוב' ומפרש תלמוד' דה"ה אם שתקה דלא תנשא דהא אין צרה מעידה לחברתה אלא רבות' קמ"ל דלא תימא מאחר שבאת' לערער ולומר לא מת בוודאי מחמת איבה הוא דקעבד כדי לעגון ותמות נפשי עם פלשתים קאמרה ואפילו היא גופא תשתרי קמ"ל אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא תנש' ר' יהודא ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת לא תנש' (פירש לאחד מעדיה כדפרי' לעיל סימן י"ד הא לאחר תצא ואגב דעד אחד כו' נקט נמי גבי אשה אחת לא תצא) ופריך תלמוד' ולפלוג ר"מ נמי ברישא א"ר אלעזר במחלוקת שנויה ואשה נמי ר' יהודה ור"ש היא ור' יוחנן אמר ברישא אפי' ר' מאיר נמי מודה דכל לא מת בעדו' צרה לאו הכחשה היא תנן אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא ומשמע סתמא אפילו צרתה אמרה לא מת בשלמא לרבי אלעזר סתמא כר"מ אלא לר"י קשיא קשיא ולפי זה נר' לכאורה דהלכה כר"מ ואף דבכל מקו' הלכה כר' יהודה ור"ש לגבי דר"מ מ"מ הכא הוי סתמא ברישא ואח"כ מחלוקו' בסיפא וא"כ הלכה כמחלוקת ועוד סתמא בתרייתא דקפרי' מיניה דחזר וסת' כר"מ אכן כל המחברים פוסקי' כר' יהודה ור"ש וצ"ל כדברי הרא"ש שכתב וז"ל הא דפריך לר' יוחנן משום דמשמע ליה דאשה אומרת לא מת איירי אפילו בצרה דאי לאו הכי היינו רישא עד אחד אומר מת ועד אומר לא מת ולפי סברת המקשה קאמר תלמודא קשיא אבל לר' יוחנן לא חש לאותו קשיא דמוקי מתניתין באשה דעלמא ומתניתן נקט בין בעד כשר בין בעד פסול וכן מוכח בירושלמי והלכה כר' יוחנן ולכך לא הביא רב אלפס ז"ל כל זה דמילתא דפשיטא דהלכה כר' יוחנן נגד ר' אלעזר תלמידו אבל אם היה הלכה כר'

אלעזר משום דר' יוחנן נשאר מוקשה אז הוי הלכה כסתמא בתרא דהכחשת צרה הוי הכחשה ע"כ:

יט

דין אשה שאמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה להנשא ואם היא בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בשבילו וכן הדין ממש באומר' מת בעלי ואח"כ מת חמי:
מתניתין האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה היתה בת ישרא' לכהן תאכל בתרומה דברי ר' טרפון ר"ע אומ' אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שתהא אסור' מלינש' ואסורה מלאכול בתרומה אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי תנשא ותטול כתובתה וחמותה אסור' היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי ר' טרפון ר' עקיב' אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה עד שתהא אסורה ומלינשא ואסורה מלאכול בתרומה ומסיק אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון דאין חוששת לדברי צרתה כלל והרי הוא כחי לגבה:

כ

דין אם קדש אחת מה' נשים ואינו יודע איזה קידש נותן גט לכל אחת ומניח כתובה ביניהם ומסתלק ואם קידש בביאה קונסין אותו ונותן כתובה לכל אחת ואסור בקרובות כולן ומיירי שכתב לה כתובה ונאבדה או התנה לה אע"פ שלא כתב או שכתב לארוסתו ולא הזכיר שמה או קנו מידו והלכו עדים למד"ה וכן הדין כשגזל מאחד מה' ואינו יודע כו' צריך להשיב לכל אחד ואחד:
מתניתין קדש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזה קידש כל אחת אומרת אותי קדש נותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובתה ביניהן ומסתלק דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זה דרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת ואסור בקרובות כולן גזל א' מהן ואינו יודע איזה גזל כל אחד אומ' אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי ר' טרפון ר' עקיבא אומר אין זה דרך מוציא מידי עבירה עד שישלם לכל אחד ואח' והלכה כר"ע לגבי ר' טרפון דהלכה כר' עקיבא מחבירו ואמרי' בפרק הכותב דר' טרפון חבירו של ר' עקיבא היה וכן דעת כל המחברים ואל תשגיח בהג"ה מיימון שכתב בעניין זו אמר רבי יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון ולא כר' עקיבא כי טעה וסבר מאחר שכתב הרמב"ם שמניח כתובה אחת ביניהם ומסתלק ולא עיין במה שכתב אחריו ואם קידש בביאה שנותן כתובה לכל אחת והיינו כדברי ר' עקיבא דרבי עקיבא מודה בקידש בלא ביאה כדפרי' ומפרש תלמודא דהאי קידש דקאמר קידש בביאה קאמר ומשום דעבד איסורא קנסוהו חכמים שיתן כתובה אבל קידש בכסף ובשטר דלא עביד איסורא לא

קנסוה ומודה רבי עקיבא דמניח כתובה ביניהן ומסתלק ואיירי במקום שאין כותבין כתובה א"נ במקום שכותבין כתובה אבל הוא ידוע שלאחת מהן נאבדה כתובתה וכל אחת אומרת אותי קידש וממני נאבד וכן כתב הטור:

כא

דין אשה שאמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת מת בני ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת וחולצ' ולא מתייבמת ואם אמרה ניתן לי בן במדינת הים ומת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת מת בעלי ואח"כ בני אינה נאמנת וחולצ' ולא מתייבמ' וביארנו דמיירי באשה גרושה או כיוצא בה דכבר נפסלה מהכהונ' אבל בע"א אינה חולצת אמרה ניתן לי יבם במד"ה מת בעלי ואח"כ מת יבמי מת יבמי ואח"כ בעלי נאמנת הלכה היא ובעלה ויבמה למד"ה ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ יבמי או יבמי ואח"כ בעלי אינה נאמנת שאין האשה נאמנת לומ' מת יבמי שתנשא וכן אין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו ודין המזכה גט לאשתו במקום יבם הוה ספק גט וחולצת ולא מתייבמת ואפי' האידנא שאין נוהגין ביבום ובמקום שנתפשט חרם ר"ג מגורשת דוקא בדיעבד וכן אם היבם רחוק וקטן נמי בדיעבד אכן אם הוא קרוב ומכרת אותו אפי' הוא קטן אינה מגורשת בודאי וחולצת ולא מתייבמת וביבם משומד או מוכה שחין או שהיה קטטה בינה לבין היבם הוי מגורשת ודאי דזכות הוא לה ואינה צריכה חליצה:

האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובנה עמהם ובאתה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת מת בני ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת וחוששים לדבריה וחולצת ולא מתייבמת ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי נאמנ' מת בעלי ואח"כ מת בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת (ומייירי באשה שכבר נפסלה מן הכהונה כגון גרושה או חללה או שאמרה במערה היינו כשמתו אבל בע"א אינה חולצת שמא יבאו עדים ויאמרו שהדבר כן כמו שאמרה שהבעל מת תחילה נמצא שחליצה זו אינו כלום ותנשא לשוק ויאמרו חלוצה מותרת לכהן והכי מוקמינ' הא מתני' בהדיא בפ' האשה בתרא) ניתן לי יבם במדינת הים ואמרה מת בעלי ואחר כך יבמי יבמי ואחר כך מת בעלי נאמנת הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך יבמי יבמי ואחר כך בעלי אינה נאמנת שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא [ולא מתה אחותה שתכנס לביתו ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם אשתו] ולא מתה אשתו שישא אחותה. בעא מיני' רבא מרב נחמן המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו כיון דסניא לה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו או דילמא כיון דזימנין דרחמ' ליה חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו א"ל תנינא חוששין לדבריה וחולצת ולא

מתייבמת פי' רש"י מדקתני בתרתי בבי דמתניתי' חוששין ביוצאה בחזקת היתר לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם חוששין כו' ולא אמרינן לוקמא אחזקה ותנשא ודאי משקר' ומשום דמרחמי' ליה ליבם קאמרה הכי אלמא לא מחזקינן לה בהכי ומדקתני ביוצאת חזקת ליבום ובאה והחזיקה עצמה לשוק חוששין כו' ולא אמרינן לוקמא אחזקת יבום ובודאי משקר' משום דסניא ליה ליבם קאמרה הכי אלמא דמספק' לן אי רחמ' ליה או סניא ליה וגבי גט נמי הכי הוא ואי הוה מזכה לה גט ע"י אחר חולצת ולא מתייבמת ולכאורה היה נראה דהאידנ' שאין נוהגין ביבום א"כ בודאי זכות הוא לה אכן מאחר שכתבתי ביבמות דאם שניהם מכוונים למצוה דאין מוחין בידם א"כ אף האידנ' איכא למיחש אכן במקומות שנתפשטה חרם ר"ג שלא לישא שתי נשים ולא לגרש אשתו בעל כרחה בודאי זכות הוא לה דאין סבר' לומר שתצפה שתמות אשתו וישאנה אפ"ה לא מלאני לבי להקל לגרשה לכתחילה ע"י אחר אבל בדיעבד מגורשת ופטורה מן החליצה וז"ל הוורחכי בתי' בספר אבייי אסף מעשה באחד שחלה ותקיף ליה עצמ' והיתה אשתו במקום רחוק והיה לה יבם קטן ושאלו את פי אבא מורי אם בכה"ג זכות הוא לה שלא בפניה או לא ואמר דלא שנא כיון שהתלמוד לא חילק ומורי רבינו משה בר ר' שלמה אמר לי דנראה לו דזכות הוא לה וזוכין לה ואמר שכמדומה לו שמפי רבינו תם שמע הדבר דאמר' בהגדה בריש פרק מי שאחזו מ"ט כי חזית להההיא חדותא בכית א"ל בעי מימית גברא ובעי למינטר ליבם תליסר שנין ויש לדחות דדילמא תליסר שנין שאני ועוד דתרתי איכא דמית וגם בעי למינטר ורפיא בידי עכ"ל. ובראה בעיני נהי דרפי' בידו היינו לכתחילה אכן אי עבר וגירש ע"י אחר פטורה מן החליצה דהא ידוע לכל שאין דעתו של אשה לישב עגונה ולצפות על היבם בפרט ג"כ כשהוא במקום רחוק אכן בקרוב לה ומכרת בו איכא למיחש דשמא מרחמ' ליה וביבם משומד נראה בעיני פשוט דזכות הוא לה ואפי' איגלאי מילת' דבשעת זכוי הגט שב, בתשובה ואפי' אם נשתמד באונס כל שמצא שעת הכושר ולא נמלט הוי משומד גם לעניין גט ואף שכתבתי בפרק השולח דשמא זכות הוא שתצפה עליו שיחזור בתשובה היינו בבעל אבל ביבם שכבר הוא בספק דסניא ליה א"כ כולי האי לא אמרינן דמרחמא ליה וכן הוא מוכה שחין או ידוע שהיה קטטה ושנאה בינ' ובין, היבם שלא מחמת הבעל דבודאי לא מרחמי ליה דדוקא גבי בעל אמרינן דאפי' במקום קטטה ומוכה שחין טב למיתב טן דו אבל לא לגבי יבם הנראה בעיני כתבתי. וכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' יבום אע"פ שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותינשא או תתיבם אין היבמה נאמנ' לומר מת יבמי שתנשא לזר הואיל והוא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה וכן אין היבם נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו שמא עיניו נתן

בה שלא האמינו ע"א אלא משום התרת עגונה עכ"ל ומהאי טעמ' נמי אינה נאמנת לומר מת אחותי דליכ' כאן עיגונה אפי' אם לא תנשא לו ותמה אני על הרמב"ם והטור שלא הביאו הא דאינה נאמנת לומר מת אחותי ואפשר דפשוט הוא להם מטעם שפרישית ומדברי הרמב"ם שמעינן דאשה שפיר מעידה לחברתה שמת יבמה כמו שתעיד שמת בעלה דאין שייך לומר גבי אחרי' שמקילה באיסור לאו כ"א גבי דידה ב זהו פשוט:

כב

דין המזכה גט לאשתו במקום קטטה אינו כלום וחולצת או מתייבמ' וכן אם הוא מוכה שחין ואפי' צווחת להתגרש אמרינן שמא חזרה בה והיינו במקום קטטה אבל במוכה שחין לא אמרינן שחזרה אם צווחה וביארנו דאפי' אם שואלין את פיה עכשיו ואמרה שאינה חוזרת אפ"ה אינו מועיל ומ"מ אסור ליבם דשויא נפשה חתיכה דאסורה:

א"ל רבינא לרבא המזכה גט לאשתו במקום קטטה מתו כיון דאית ליה קטטה בהדי' זכות הוא לה א"ד ניחא דגוף עדיף לה ת"ש דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו לפי' אין חוששת כלל או חולצת או מתייבמ' וה"ה אם מוכה שחין דעליה ג"כ אמרינן בכה"ג פרק המדיר טב למיתב טן דו כו' וכן הוא נמי בירושלמי בהדיא וכן כתב להדיא בנימוקי יוסף בשם הרשב"א וכתב עוד אפי' צווחה להתגרש כו' דאמרינן שמא חזרה בה ואני כתבתי בפרק השולח סי' ד' דאין נראה לי לומר חזרה בה אלא בסתם אשה אפי' במקום קטטה דלמא חזרה ונתפייסה אבל היכא שהוא מוכה שחין אוקמיה אחזקה שלא חזרה בה וודאי זכות הוא לה עוד כתב בשם הריטב"א וא"ת נשאלה את פיה עכשיו ואם היא (חזרה בה ועראו זכות הוא לה) רוצה בגירושין נשמע דזכות הוא לה ותירץ בשם רבו דכל מילת' דהוי חוב אע"ג דלכי ידע אמר ניחא לי אין זכין למפרע פירש דשמא באותו העת היה חוב ולאו כל הימים לברר הדבר למפרע ואף היא גופא לא ידעה מ"מ נר' בעיני אם אמרה ניחה לי בהני וזכות הוא לה נהי דלא מפטרה בחליצה מ"מ שוב אסורה ליבם דשמא היה זכות הוא לה באותה העת מאחר שדעתה ולבה מסכמת לכך לזכות היה לה ועוד דשוי' אנפשה חתיכה דאיסורה לפי דבריה:

פרק ששה עשר

א

דין האשה שהלך בעלה וצרתה למדינה הים ובאו ואמרו מת בעלך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע אם צרתה מעוברת או לא וגם לא תחלוץ לעולם ואם היתה אשה שכבר פסולה לכהונה חולצת אחר ט' אבל תוך ט' לא תחלוץ אפי' להנשא אחר ט'

והצרה שבמדה"י תמתין צ' יום וחחלוץ או תתייבם וביארנו דאם יש לה בן במדה"י תנשא ולא חיישינן שמא מת ודין היתה לה חמותה במדה"י אינה חוששת שמא ילדה חמותה ואם יצאת מעוברת חוששין:

האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך לא תנש' ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרת' היתה לה חמות אינה חוששת יצתה מלאה חוששת ר"י אומר אינה חוששת ומפרש ר' חנינא בסוגיא ולא תנש' דקאמר במשנתינו לעולם קאמר עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' ממ"נ ותנש' לשוק שאם ילדה זרע קיימ' חולצת בחנם וא"ל חלצה בדין משום דגזרינן שמא יהא ולד של קיימ' ויודע הדבר ונוצא זו החלוצה מותרת לכהן וצריכה הכרזה שלא היתה חלוצה מעיקר' ושמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ויאמרו חלוצה מותרת לכהן והלכת' כר"ח דהכי נמי קיי"ל בפרק החולץ וכן פסקו כל המחברים (ואם היתה גרושה או חללה שכבר נפסלה לכהונה תחלוץ אח' ט' חדשים ממ"נ ותנשא אבל לא תחלוץ תוך ט' ותנש' אחר ט' שמא היתה צרתה מעוברת והפילה ולא הוי החליצה כלום דחליצת מעוברת לא הוי חליצה וכתב הרמב"ם וזו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת תמתין צ' יום כשאר היבמות ותחלוץ או תתייבם ולא תחוש לצרתה שבמדינה אחרת הואיל ולא היה בעלה עמה) ופריך תלמוד' מה היא צרתה דקאמר הא קמ"ל דלצרה אחריתי לא חיישינן פירש רש"י אם באו עדים והעידו שאין מעוברת אין חוששין שמא נש' אחרת ומותרת ליבם ויש רוצין לדקדק מפירושו דדווקא בכה"ג הוא דאין חוששין מאחר שיש לו אשה א"כ מן הסתם לא נש' אשה על אשה אבל הלך בלא צרה חיישינן מאחר שאסור לו להיות בלי אשה דהא אפי' חכמי ישראל הראשוני' היו מזמינים להם נשים כשהיו בדרך ואמרי מאן איכא ליומא כדאית' בפרק החולץ וא"כ אמרינן בודאי נש' ואיכא למיחש שמא הוליד עמה ולא נהיר' דדווקא היא צרתה קאמר דחוששין הא לצרה אחריתי בשום עניין לא חוששין ואדרבה נר' דעיקר מיעוט' דמתניתין לא בא אלא אכה"ג שהלך בלא צרה דלא חיישינן אצרה אחריתי דאי כשהלך עם צרתה פשיטא דלא חיישינן אצרה אחריתי. וכתב הרמב"ם ה"ה אם יש לה בן במדה"י דתנש' ולא חיישינן שמא מת הבן אלא הוא בחזקת חי דלשמא מת לא חיישינן כדאיתא בפרק כל הגט:

ב

דין דלא חיישינן למיעוטא ומפני זה אין בודקין י"ח טריפות וסמכינן ארובה ומ"מ הלכתא כסתם מתניתין דהכא מטעם המבואר בסוף דברינו:

לא תנשא ולא תתייבם בשלמא יבומי לא דדלמא מיעברה וקא פגע באשת אח דאורייתא אלא לא תנשא אמאי הלך אחר רוב נשים שמתעברות ויולדות לימא ר"מ היא דחייש למיעוטא דאמרינן קטן וקטנה חולצין ולא מייבמין קטן שמא ימצא סריס קטנה שמא תמצא איילונית ונמצא פוגעין ומסיק מחוורתא מתניתין ר"מ ופריך במאי אוקימתא כר"מ אימא סיפא היה לה חמותה אינה חוששת ואמאי הלך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות וסתם היולדת מחצה זכרים ומחצה נקיבות סמוך מיעוט דמפילות למחצה נקיבות וה"ל זכרים מיעוט וליחוש כו' עד אלא אמר רבא רישא הוי חזקה ליבום ורובא לשוק ורובא עדיף מחזקה סמוך מיעוט דמפלת לחזקה וה"ל פלגא סיפא חזקה לשוק ורוב לשוק וה"ל זכרים מיעוט' דמיעוטא ומיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ וכתבו התוספת והרא"ש אף דבגמרא מוקי מתניתין כר"מ מיהו אנו לא קיי"ל הכי ולא חיישינן למיעוטא מדאמר בפ"ק דחולין ור"מ היכא אכיל בישרא משמע דלדידן ניחא דאין אנו חוששין למיעוטא וגם אנו אין בודקין כל י"ח טריפות וסמכינין ארובה ולפי זה לא הוי הלכת' כהך מתניתין דחוששין למיעוט' ובסיפא גבי יוצאת מלאה דחוששין לת"ק היינו משום דחיישינן חד' למיעוט' מאחר דליכא כאן חזקת שוק שהרי היא מעוברת ורישא נמי דלא תינשא כו' הוא משום דחיישינן למיעוט' והא דקאמר סמוך מיעוטא דמופילו' כו' לא משום דבעי חזקה בהדי מיעוט אלא לאפוקי אם היה החזקה מסייעתו לרוב דאז הוי המיעוט מיעוט דמיעוטא כן פי' התו' להדיא ותימא על הרמב"ם שפסק ממש כהאי מתניתי' וא"ל הרמב"ם לא חש לראיית' ואף ששואל התלמוד ור"מ היכא אכיל בישרא אפ"ה לא חש ותפס כותיה שהרי בפרק גיד הנשה גבי בשר שנתעלם מן העין ורב היכא אכיל בישרא חולק הוא ותפיס כוותיה דרב וכן דעת הרי"ף אכן הרמב"ם פסק להדיא דלא כר"מ דחייש למיעוטא גבי קטן וקטנה דמייבמין וכן גבי גבינות ומורייס בפרק אין מעמידין פסק כחכמי' דלא חייש למיעוטא ולשם בפי' המשנה כתב להדיא דלא קיי"ל כר"מ וצ"ל שהרמב"ם סבר שרבא פליג אהא דלעיל דקאמר מחוורתא כר"מ ומוקי מתניתין אליבא דכ"ע ורישא דהלכה צרתה כו' משום דסמיך מיעוט דמפלת לחזקת שוק שהיתה עומדת בתחלה וה"ל מחצה על מחצה ואתי אפילו רבנן ובסיפא דחמותה כו' אתי אפילו כר"מ דמודה במיעוט דמיעוט ומה שסבר הת"ק ביוצא מלאה כו' דחוששין ולא תנשא אף ע"ג דזכרים ה"ל מיעוט' שהרי אין כאן חזקת יבום ביצאה מלאה היינו משום דמיעוט כה"ג שהריעותא הוא לפנינו שהרי היא מעוברת ושמא תלד זכר ואיך תנשא עד שתדע מה ילדה ואמת שהדבר מסתבר לחוש למיעוטא כה"ג בפרט מאחר שיצאה מליאה מלפנינו וזהו נמי סברת הרי"ף שהביאו

המשנה כצורתה אלמא שפסק הלכה כת"ק דר' יהושע וכסתם מתניתי' וראייה לדברי מדפריך בתחלת סוגיא לימא מתנית' ר"מ היא כו' ודחי ליה בתחלת הסוגיא כו' ואיך לא אסיק אדעתיה סיפא דחמותה יוצאה מלאה כו' דחייש להדי' למיעוט ואף אח"כ דמסיק מחוורתא כר"מ ופריך לה מחמותה כו' דלא חיישינן למיעוט והלא מסיפא מיצאה מלאה ומוכיח להדיא איפכא דחוששין למיעוט אלא ודאי כדפרישי' דאין ראייה מחמותה מלאה דחוששין למיעוט וכן נר' דברי הרמב"ם עיקר אכן הטור שפסק נמי כן ולא הזכיר דברי אביו הרא"ש כמדומה שלא הרגיש בזה.

ג

דין הלוקח בהמה מניקה מן העכו"ם ואין הולד כרוך אחריה מן הדין החלב לבד פוטר אלא שנהגו להחמיר ומ"מ כל ספיקא שיבא בזו מקילין ביה וכן אם מצטרף איזה היתר אחר עמו אע"פ שאין מספיק אותו ההיתר בלבד מספיק כאן

פסק לפי מה דק"ל דלא חיישינן למיעוט' לחוד בלי חזקה המצטרפ' עמו א"כ הא דפסקינן בפ' הלוקח כה"ג הלכתא כרשב"ג דאמר הלוקח בהמה מניקה מן עכו"ם אין חוששין דשמא בנה של אחרת הוא משום דלא מרחמ' ליה אלא א"כ ילדה דמשמע בלא בנה כרוך אחריה אלא חולב' לבד אינו פוטר ובריש האי פירקא אמרינן התם דמ"ש חלב אינו פוטר משום דחייש למיעוטא והא ק"ל דלא חיישינן למיעוטא ומתוך זה דחק ר"ת לומר דחלב אינו פוטר משום דמסייע ליה חזקת בהמה דאוקימנא אחזקת' שלא ילדה והוי כפלג' ופלגא וקשה אדרב' נימא העמד ולד על חזקתו שיהא חולין כמו שהיה במעי אמו ועוד א"כ מאי פריך בההיא פירקא על ר' יהושע דאמר חלב אינו פוטר אלמא דלא חייש למיעוט' מהא דקאמר במתני' גבי חמות' שאפי' יוצאת מלאה אין חוששין לה אלמ' לא חייש למיעוט' דזכרים עד דאפיך ליה ר' יהושע ומאי קשה ליה דילמא בחלב משום הכי ס"ל דאינו משום דמסייע ליה חזקה אבל גבי חמות' מלאה ליכא שום חזקה דמסייע למיעוט ואף שכבר כתבנו דמאחר דכבר מלאה בא לפנינו עדיף משאר מיעוט היינו דס"ל לת"ק הך סברא הוא אבל ר' יהושע לא ס"ל הך סברא אלא כל היכא דליכא חזקה דמסייע למיעוט לא חייש ותדע הא ברישא דהלכה צרת' לא פליג ר' יהושע והיינו משום דאיכא חזקה דמסייע למיעוט' ומודה ביה וא"כ מאי פריך מחלב אלא ודאי דקים ליה לתלמודא דחלב אינו אלא מיעוט' וליכא חזקה גבי דמסייע ומ"ה מאחר דק"ל דלא חוששין למיעו' החלב שפיר פוטר וכן פוסק הרמב"ם והרא"ש וכן דעת התו' ורוב המחברים אלא הא"ז שפסק כר"ת וכתב המרא"י דאין להקל שכבר נהגו בכל אשכנז להחמיר א"ל שבנה ג"כ כרוך אחריה כי נמצא כתו' בשם מהר"ם שהמנהג להחמיר ואומר אני אף שלא אבא

להסתיר המנהג אכן אם יצטרף היתר אחר עמו אפי' שאינו מספיק במקום אחר יספיק כאן וגם כל ספיקא שבא לידי אומר ספיק' לקולא שהרי מן הדין אין אנו צריכים לחוש כלל למיעוט דחולב' כאשר פרשתי ושאר חידושי' אלו אכתוב בעז"ה במסכת בכורות:

ד

דין ב' יבמות זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעל של זו וזו אסורה מפני בעל של זו לזו עדים ולזו אין עדים אותה שיש לה עדים אסו' ואותה שאין לה עדים מותרת לזו בנים ולזו אין בנים אותה שיש לה בנים מותרת ושאין לה בנים אסורה לזו עדים ובנים ולזו אין לה לא עדים ולא בנים שתיהן מותרת נתייבמו ליבמין שבכאן ומתו אסורות להנשא זו מפני בעל של זו וזו מפני בעל של זו ואם הניחו בנים או שגירשום היבמים מותרות לזר:

מתני' שתי יבמות זו אומרת מת בעלי וזו אומר' מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו לפי שאין אשה נאמנת לומר מת בעלה שתנשא יבמתה לשוק על פיה לזו עדים ולזו אין עדים את שיש לה עדים אסורה ואת שאין לה עדים מותרת לזו בנים ולזו אין לה בנים את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה ובברייתא מוסיף לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות:

נתייבמו ליבמין שהיו בכאן לפי שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותתייבם ואח"כ מתו היבמין אסורה להנש' זו מפני בעלה של זו וזו מפני בעלה של זו ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם ואין הלכה כר' אליעזר לגבי ת"ק וכתב הרמב"ם נתייבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר עכ"ל וכן אם מתו הייבמין והיו להם בנים מותרות לזר ולא אסרו כאן אלא כשמתו בלא בנים שאז כל אחת צריכה לעדותם חברתה וכן כתב המגיד משנה וכן דייק לשון רש"י ז"ל:

ה

דין דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ופדחת אע"פ שכל הגוף שלם ודוקא בתוך ג' ימים ואחר ג' ימים אין מעידין אפילו אינו נחבל בפניו ואפילו הוא שלם וביארנו דאין מעידין אסימניו שבכליו וגופו ואם יש סימני' מובהקים אגופו מעידים ואם נמצא הרוג ומכירין אותו בטביעת עין ואין ידוע מתי נהרג תולין לומר תוך ג' נהרג והיכא דיצא קול איש פלוני מת ולאחר ג' ימים מצאו מת והכירו שהוא אותו פלוני משיאין אשתו:

מתניתין אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פי שיש סימנים בגופו ובכליו אין מעידין בו אלא עד שתצא נפשו אפילו ראוהו מגוייד וצלוב והחיה אוכלת בו. אין

מעידין בו אלא עד ג' ימים ר' יהודה בן בבא אומר לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין ותני בברייתא פדחת בלא פרצוף פנים ופרצוף פנים בלא פדחת אין מעידין עד שיהיו שניהם עם החוטם וכתב ר"ת בספר הישר הא דאמרינן אין מעידין אלא על פרצוף פנים כו' היינו כשאין שם אלא הראש אז אין יכול להכירו בטביעת עין א"ל שיהא כל הפרצוף עם החוטם אבל אם כל הגוף שלם אפילו אם אין פדחת וחוטם יכול להכירו בטביעת עין או סימנים מובהקים שהיה בגופו ואפילו לאחר כמה ימים והיכא שאינו נחבל בפניו נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו בטביעת עין של גופו וצורתו כי צורתו אינו משתנה כל כך ונר' לעינים שמכירין אדם מת בטביעות עין אחר כמה ימים ואף שאין להעד עליו אלא תוך ג' ימים אם נמצא הרוג שמכירין אותו בטביעות עין ואין ידוע מתי נהרג תולין לומר שהוא בתוך ג' ימים בשיטה זו כתבו התוספת והרא"ש והטור פסק נמי כר"ת אלא שלא כתב לסמוך על הטביעו' עין וסימנים כו' אחר ג' ימים אלא היכא שאינו נחבל בפניו שיכולין להכירו בטביעות עין שבגופו וצורתו והיינו תפס הדבר פשוט שכתבו אבל כל רבותי' שבספרד חולקין וז"ל נימוקי יוסף על דברי התוספות שכתבו ר"ת ואין זה נכון בעיני הרשב"א והרא"ה והריטב"א דהא מתניתין סתמא קתני ואפילו כל הגוף שלם ולא עוד כיון דקתני בסיפא אפילו יש סימנים בגופו כו' משמע אף על פי שגופו שלם ויש בו סימנים אין מעידין עליו אלא על פרצוף פנים עם החוטם ומיהא ראיה סימנים מובהקים בגופו מעידין עליו בכל מקום שבגופו דהא פליגי בסוגיא אי סומא הוי סימן מובהק ונראה דבריהם דבמת שנשתנה כל שעה אין שייך לומר שיהא ניכר על בוריו בטביעת עין א"ל שיהא שלם ראשו וכל גופו ולא נחבל בפניו כלל כה"ג דוק' איכא למיסמך אנשי' כשרים ונבונים שמכירין בטביע' עין וכל זאת בתוך ג' ימי' הוא אבל אח' ודאי משתנ' ואינו ניכר על בוריו למסמך עליו אפי' הוא שלם ואף שהם כתבו שדבר פשוט הוא בעיניהם בעיני אינה פשיטא כלל אלא רחוקה היא דהא סתמא קתני אין מעידין עליו אלא עד ג' ימים ותו הא קאמרי' לעיל בפרק האשה שלום סימ' ז' דבעינן דאפקי' לן לקמן וחזנהו לאלתר וסתמא איירי אפילו היו שלימים בגופו ועוד יש ראייה ברורה מדאבעיא לן לקמן בגמר' רבי יהוד' בן בבא אי לקולא פליג אי לחומרא ובא למיפשט מההוא דטבע בדגלת ואנסבו לאנתתי' לבתר ה' יומי ואמרינן ואי אמרת רבי יהודה לחומרא פליג האי דאכשרה להך איתתא כמאן עביד ואם איתא מאי קושי' דהתם לא נחבל בפניו וגופו שלם הוה ודילמ' כשהכירוהו בפרצוף פניו ובגופו אלא ודאי משמע דבין נחבל בין שלם אמרי רבנן דדוקא עד שלשה ימים ותו לא וכן כתב בנימוקי יוסף בשם אותם הגאונים הנ"ל ומה שדחה במרדכי קושיא זו דקים ליה לתלמודא דהאי

עובדא לא הוה אלא כעין מתניתין שלא היה אלא פרצוף פנים עם החוטם ותו לא אין זה אלא דברי נביאות דמנלן כל זאת ועוד הא מוקי תלמודא הך עובדא בדליכא מכה ומשמע כפשוטו דליכא מכה כל עיקר גם מה שכתבו שאם נמצא הרוג ואינו ידוע אם בתוך ג' להריגתו או לא דתולין להקל לומר שהוא בתוך ג' ימים והרשב"א מסופק בדבר מפני שלישנא דמתניתין לפי גירסתנו אין מעידין עליו אלא עד שלשה משמע לחומרא אכן הריטב"א כתב דמסתבר לקולא כיון שאין נראה לנו שום שינוי פנים לא חיישינן לשמא נתפח שהיא חששא דרבנן וספיקא לקולא וכן עיקר וכתב הרא"ה לפי דברי התוס' היכא שיצא קול איש פלוני מת ולאחר ג' ימים מצאו מת ובאו עדים והכירוהו שהוא אותו פלוני לפי פרצוף פניו בסימניו בטביעות עיני' שיכולין להעיד עליו לאשתו ותנשא על פיהם ממ"נ אם הקול היה אמת א"כ אין לנו צריכין לעדות אחרת ואם הקול אינו אמת א"כ דנינן להקל שהוא בתוך ג' ע"כ ודברים כזו אינם צריכין חיזוק ועיקר דין נטבע במים ואשתהי אכתוב לקמן סימ' ט':

כתב הר"ן בתשובה שנשאל על מימון מאלקי שהיה בספינה שנטרפה זה כמה שנים ועתה בא עכו"ם ואמ' מל"ת כי הוא ראה מימון מאלקי והכירו על שפת הים והכירו בפרצוף פניו עם חוטמו וגם סימן שהיה בראשו וסימן אחר וצלקת שהיה בזרועו ושאלוהו כמה ימים יש מן הטביעה עד שראהו ואמר כמו ששה שבתות עוד נשאל אם ידע הזמן שהגיע ליבשה ואומר שדבר זה שאל לצופה המגדל ואמר לו כמו ששה ימים והשיב שכיון שלא העיד דחזייה בשעתיה אין להתיר אשה זו. ואפילו לפי מה שכתבו התוספ' דיכול להיות דהיכא דאין ידוע מתי נהרג אין תולין אלא בתוך ג' ימים מסתברא לי שאינו עניין לנדון זה דכיון שאין שיעורו אלא שעה אחת אין לתלות ולומר שתוך אותה שעה שנפלט ראהו שיותר מצוי ששהא יותר משעה אחת ועוד שאפילו נקל לומר דתליא לקולא ואמרינן דלמא בשעתיה חזייה עדיין אין להתיר אשה זו שהרי עכום זה אומ' שצופה המגדל הגיד לו כמו ששה ימי' עברו שפלטוהו המים ומה שנסתפקתם לומר שאולי אין לחוש לדברי הצופה הוי דעכו"ם אינו בן עדות כלל ואפי' במלתא אין בזה מקום לספק כלל דל"מ הכא דאין עכו"ם זה מכחישו לצופה המגדל אלא אפילו היה מכחישו ואמר שלא לאלתר פלטם המים אכתי לא תנשא דה"ל כאותו ששנינו אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זה לא תנשא עכ"ל. ונראה מדבריו דהני סימני שאמר העכו"ם לא חשיבי סימני' מובהקים דא"כ היה לו להתיר אע"פ דאישתהי:

1

דין דסימנים ורשומים שבגופו לא חשיבי סימנים מובהקים:

ת"ר אין מעידין על השומא ר' אליעזר אומר מעידין אמר רבא דכולי עלמא סברי סיצנים דרבנן ולא סמכינן עלה ופליגי אי שומא סימן מובהק או לא והלכתא כתוספת דשומא אינה סימן מובהק לפי שהיא עשויה להשתנות ולא אסתם סימנים שבגופו וכן אסימנים שבכליו אפילו הן מובהקים דחיישינן לשאלה והיכי שנמצא הרוג ואין לו סימנים מובהקים אלא סימנים בעלמא בגופו כי אינו שלם ונמצא ג"כ סימנים בכליו מצטרפין יחד ואף שכמה גדולים חילקו בדבר אכן ע הרבה שהתירו ומהר"ן מאיגרא היה מן המתירין להביא ראיי' מספ' אח' שהיה בידו ושם הספר היה מתית וכתוב באותו ספר היכי דאיכא סימן בגופו וגם יש סימן בכליו מצטרפין יחד והוי כמו סימן מובהק ע"כ ומהרי"ו הביא דבריו וכן יראה לסמוך על הגדול מאחר שספרו היה בידו וגם הדברים מראים פנים להלכה שהרי מה שאין אנו סומכין על סימני כליו משום דחיישינן לשאלה ומאחר דחששה רחוקה היא קצת א"כ כדי הסימנים שבגופו לסמוך עליהן בצירוף בשעת הדחק ומשום עגונא:

אף שמהרא"י בכתבי' פקפק בדבר והא דחיישינן לשאלה לעניין איסור אבל לעניין ממון סמכינן אסימנים ולא חיישינן לשאלה כאשר כתבתי בפ"ק דב"מ סימן ס"ה:

ז

דין דאם ראוהו מגוייד אפילו מן הסתם אין מעידין עליו אלא אם כן ידוע בוודאי שמגוייד בחרב אבל מן הסתם אמרי שמא בסכין מלובנ' גיידו או שכווהו באופן שיכול להתרפאות ולחיות:

פיסקא ואפילו ראוהו מגוייד כו' למימרא דמגויד חי ורמינהו אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגויד ואפילו גוסס טמוייא לא מטמא הא מחיי לא חיי ומשמע שימות לאלתר דומיא דגוסס אמר אביי לא קשיא הא ר"ש בן אלעזר הא רבנן דתניא מעידין על המגויד ואין מעידין על הצלוב ר"ש בן אלעזר אומר אף על המגויד אין מעידין מפני שיכול לכוות ולהחיות ומי מצית לאוקמי כרשב"א והא קתני סיפא מעשה בעסיא בא' ששילשלו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמי' מן הארכובה ולמעל' תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנש' שאני מיא דמרזי מכה כו' והאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא טעייא דשקיל ספסיר וגיידא לגמלא ולא אפסיקתי' לנערותי' אמר אביי האי כחישה הוי רבא אמר בסכין מלובנת ודברי הכל. והלכה כרבא ולפי זה מעידין על המגויד א"ל שראוהו שגיידו אותו בסכין מלובנת או שכווהו בודאי אח"כ אבל סתמא (כתב) מעידין עליו ולא אמרינן מפני שיכול לכוות ולחיות דהלכת' כרבנן וכן פסק הרמ"ה אכן נ"ל דהרי"ף והרא"ש שלא הביאו כל זה אלא הניחו המשנה דאין מעידין על

המגוייד כצורתה דהיינו אפילו מן הסתם אין מעידין עליו וכן איתא בירושלמי אפילו מגוייד אני אומר בחרב מלובנת וחיה וטעם יפה לדבר דסתם מגוייד הוא בדיני מלכות ועל הרוב עושין תחבולות שיחיה המגויד כך ימים ושנים מחוסר באיברים כדי שיהיה למופת ואימות דמלכות הוא וכן היה בימיהם משום הכי אפי' על הסתם אין מעידין (דרוב אין מעידין) דרוב המגוידים כך הוא ומשום הכי קתני במתניתין לישנא דמגויד אבל הוא מגויד בחרב מעידין עליו שימות בודאי מהר אבל הוא חביל אפילו בפצעים רבים במקום שעושה טריפה אין מעידין עליו וכמו שאפרש לקמן ואינו דומה למגויד והא דמן הארכובה ולמעלה תנשא בודאי שיערו חכמים שימות מהר ובפרט ע"י מים דמרזו מכה וכל הני שאין מעידין עליו להשיא את אשתו לאו דוקא שמחזיקין אותו בחזקת חי אלא נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים וכמו שאיתא בירושלמי בפר' כל הגט שכתב שהוסיפו אותו שגוררת חיה וששוטפו נהר ושנפל עליו מפולת שנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ושם בפ' כל הגט כתבתי כל הנפקות' בחומרי מתים:

ח

דין אם ראוהו שהחיה אוכלתו ממקום שנפשו יוצאה בו כגון לב או מוח או בני מעיים מעידין עליו וכן אם שחטו בו שנים או רוב שנים מעידין עליו וביארנו דשאר מכות ופצעים רבים אפי' במקום שעושה אותו טריפה אין מעידין עליו:

פיסקא והחיה אוכלת כו' אמר רב יהודא א' שמואל לא שנא אלא ממקום שאין נפשו יוצאת אבל ממקום שנפשו יוצאה מעידין ואמר רב יהודא אמר שמואל שחט בו ב' סימנים או רוב שניים וברח מעידין עליו ותנש' אשתו והא דאמר שחט בו ב' סימנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו היינו משום דאמרינן חי הוא וסופו למות ונראה בעיני מדקאמר שחט בו רוב שניים משמע דוקא מכה שימות מהרה אבל שאר מכות ופצעים רבים אפילו במקום שעושים אותו טריפה אינן מעידין עליו וכן פסק הטור להדיא ולא כדעת הרמב"ן וכן מורה לשון הרמב"ם שכתב שחטו בו שני סימנים או רובן אפילו עמד וברח מעידין עליו שמת שודאי סופו למות וכן כל כיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין עליו ראהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אינו מעיד עליו שמת ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו כגון מוחו או לבו או בני מעיו ה"ז מעיד עליו שמת ע"כ והיינו כדקתני במתניתין סתמא שאפילו ראהו מגויד כו' שאין מעידין עליו (וכמו שפירשתי דברי הרי"ף והרא"ש והמגיד משנה שמתמיה על הרמב"ם

שהשמיט דין מגויד נר' דאין זו תמיה כי מה שכתב הרמב"ם אע"פ שדקרוהו כו' הוא דין מגויד וק"ל):

ט

דין דבטבע במים אפילו שהה יותר מי' ימים אינו משתנה ומעידים עליו והוא שראוהו מיד אחר עלייתו מן המים תוך שעה וגם שאין בו מכה אבל אם יש בו מכה או שלא ראהו אלא אחר שעה אחר עלייתו ממים אין מעידין עליו אפילו לא ידעינן בודאי שתפח ואם נשאת תצא ובניה בחזקת ממזרים וביארנו דאפילו תוך ג' ימים אם העלוהו ואשתהי שעה חיישינן שמא תפח:

הא דאין מעידין עליו אלא עד שלשה ימים מוכח בסוגיא דה"מ ביבשה אבל במים אפשר שישהה ד' וה' ימים ואינו משתנה דכל היכי דליכא מכה מיא מצמת צמותי לגופ' שלא ישתנה כדאמר בההוא גברא דטבע בדיגלת ואסקוה אגישרא דשיבסתנא ואסבא רבא לדביתהו אפומא דשושבינ' בתר ה' יומי וה"ה יותר ובירושלמי איתא מעשה שלאחר י"ז ימים במים התירו והכא בגמרא דילן מעשה שהיה כך היה וה"מ דחזו ליה בשעה דאסקוהו אבל אי שהה מיתפח תפח ואינו ניכר (וכתב הריב"ש היכא דאשתהי אם נשאת תצא והבא עליה בחטאת קאי ובניה בחזק' ממזרים ע"כ) ולאו דוקא לאלתר מן המים אלא שלא שהה ביבשה יותר משעה ואל תשגיח במה שכתב ברמב"ם י"ב שעות כי טעות הוא אלא שעה וכן משמע להדיא בפירש של מגיד משנה וכן בנימוקי יוסף להדיא ולישנא דתלמודא מסייע לן והוא דחזיוה בשעת כו' כלומר באותו שעה ולאו דווקא שבעינן שיתפח אלא כל ששהה ג' ימים במים ושהה אחר העלותו שעה חיישינן דתפח ונשתנה ואין מכירין בו שנתפח כבר וזו המחוור בעיני שעלה בלבי מדעת המפרשים [ולא כהרמב"ם שכתב דווקא לשון ונתפח ש"מ אם לא נתפח אין חוששין אבל הרשב"א כתב שאין לשון הגמרא מורה כדבריו אלא אמרי שמא תפח וכתבו הרמב"ן והרשב"א שבדין זה אין הפרש בין תוך ג' לאחר ג' כיון שעמד במים אם העלוהו ואשתהי מיתפח תפח):

י

דין נפל במים שיש להם סוף ושהה שם כדי שתצא נפשו תנש' לכתחילה ואם שילשלוהו במים שאין להם סוף והעלוהו ממנו אבר שאי אפשר שינטל מן החי ויחיה תנשא אבל נפל לים והשליכו מצודה והעלו רגל אחד מן הארכובה ולמעל' אין מעידין עליו אלא א"כ יש בו סי' מובהק וביארנו דמי שאבד זכרו אין אשתו נשאת ולא יתירוה אלא אחר י"ב חודש:

מתני' נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה א"ר מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימי' א"ר יוסי מעשה באחד בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו בים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובה ולו ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא וכתב בנימוקי יוסף הא דאמרינן למעלה מן הארכובה תנשא משום דכיון ששלשלוהו הם ברגלו א"כ הא ודאי רגלו הוא אבל אדם שנפל לים והשליכו מצודה והעלה רגל אחד מן הארכובה ולמעלה אין מעידין עליו אלא א"כ יש להם בו סימן מובהק שאני אומר רגל אחר הוא כדמוכח מעובדא דההוא חרוכ' בפרק האשה שלום ומההוא דכתב ר"ת דאסקוה וחזיוה הא לאו הכי אמרינן הני אחריני נינהו ומיהו סימן מובהק בידו או ברגלו או באחד מאיבריו אין לך סימן גדול מזה וזהו מה שכתב הרמב"ם שאם השליכוהו לים והשליכו מצודה והעלה אבר אחד ממנו שמשיאין את אשתו ומדקאמר אבר אחד ממנו נראה שניכר להם בודאי שהיה האבר ממנו ע"כ ודברי' של טעם הם (כתב בהגהות מרדכי דכתובות נפל למים שאין להם סוף גובה כתובתה. כתב הר"ש בר צמח מי שאבד זכרו אין אשתו נשאת):

יא

דין אם נפל במים שאין להם סוף אשתו אסורה לכתחילה ואם נשאת לא תצא והרב המורה להתיר לכתחלה בזה וכיוצא בזה בכל דבר שאם נשאת לא תצא מנדין אותו אם לא שהתיר בטעות וביארנו שצריך לחקור אם ראה שטבע ממש ושהה כדי שתצא נפשו ואם אינו מעיד אלא שנשברה הספינה בלבד זה אינו כלום ואפילו אם נשאת תצא וספינה המטורפת בים הרי הוא בחזקת חיים ונותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים וביארנו שהרב המוחזק להוראה אפילו טעה בדבר איסור ערוה כגון שאם התיר מים שאין להם סוף או כל כיוצא בזה שבדיעבד מותר אין מנדין אותו ולא מכלימין אותו והרי הוא בחזקת כשרות:

נפל למים בין שיש להם סוף ובין שאין להם סוף אשתו אסורה דברי ר' מאיר וחכ"א מים שאין להם סוף אשתו אסורה ומים שיש להם סוף אשתו מותרת וה"ד מים שיש להם סוף כל שעומד ורואה מד' רוחותיו דאי איתא דסליק מיחזו הוי חזי וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו והלכתא כחכמים ומאן דמורה במים שאין להם סוף שאשתו מותרת בר שמתא הוא וכדאמרינן ההוא גברא דטבע באגמא דסמקי ואנסבי רב שילא לדביתהו וא"ל רב לשמואל תא לשמתיה א"ל נשלחו ליה ברישא שלחו ליה מים שאין להם סוף אשתו אסורה או מותרת שלח להו אשתו אסורה ואגמי דסמקי מים שיש להם סוף או

מים שאין להם סוף שלח להו מים שאין להם סוף ומ"ט עביד מר הכי מטעא טעינא אנא סברי כיון דקוו וקיימו כמים שיש להם סוף דמי ולא היא כיון דאיכא גלי אימור גלי אשפלוה קרי שמואל עליה דרב לא יאונה לצדיק כל און פירש שלא נדהו קרי רב עליה דשמואל ותשועה ברוב יועץ. ואני אומר שמוכח מזה מי שהוחזק להוראה אפילו טעה בדבר באיסורי דערוה לא זו שאין מנדין אותו אלא אין מורידין אותו ואין מכלימין אותו והרי הוא בכשרות הראשונה שהרי שמחו על ככה שלא עשו לו שום נזיפה ורבינו ירוחם כתב בשם הרמ"ה בכל מה שאמרו אין מעידין המורה בהן להתיר מנדין אותו אפילו היכא שאמרו שאם נשאת לא תצא עכ"ל ודוקא לכתחלה הוא דאין מתירין במים שאין להם סוף אבל אי נשאת על פי חכם לא תצא כדמסקינן לקמן ההוא דהוי קאמר ואזל מאן איכא בי חסא מן איכ' בי חסא טבע חסא אמר רב נחמן האלהים אכלו כווריי לחסא מדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתהו דחסא ואינסבא ולא א"ל ולא מידי אמר רב אשי ש"מ הא דאמרי רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה ה"מ לכתחלה אבל אינסיבא לא מפקינן לה מיניה וא"ד אסבה רב נחמן לדביתהו ואמר חסה גברא רבה הוא אם איתא דסליק קלא אית ליה למילתיה ולא היא לא שנא גברא רבה ול"ש גברא דלא רבה דיעבד אין לכתחלה לא כתב הרמב"ן בתשובה שצריך לחקור אם ראה שטבע ממש ושהה כדי שתצא נפשו ושמא ראה ספינה מטורפת בים וחשבה להשבר או שראה שנשברה ספינה בלב ים כי רוב העולם קורין לדברים אלו טביעה ואין מדקדקין בין שנשברה במקום רחוק מאוד מן העיר שיחשבו הרואים שאי אפשר למי שנפל שם להנצל ולצאת אל היבשה בין שראוהו טובע ממש וכסהו המים ושהו עליו ויש הפרש גדול בין זה לזה אפילו במים שאין להם סוף כי במעיד שטבע ממש ושהה עליו אם נשאת בדיעבד לא תצא כמו שאמרו בסוף יבמות ואם אינו מעיד אלא שנשברה הספינה בלבד זה אינו כלום ואפילו נשאת תצא כי שמא ניצל על גבי עץ או קורה כדרך שניצולים הרבה פעמים ובספינה המטורפת בים הרי הוא בחזקת קיים לכל דבר ואם נשברה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כדאית' בפר' כל הגט עכ"ל:

יב

דין נפל למים שאין להם סוף אשתו אסורה לעולם אפילו יש חזקות מוכיחות שנטבע והרב המורה להתיר אפילו בזמן מרובה מאוד הוא בר שמתא ודין דאם נשאת גובה כתובתה:

פסקא בתשובה הר"ר אליעזר מוורדי"ן דקדק מדקאמר מים שאין להם סוף אשתו אסורה ולא קאמר אסורה לעולם ש"מ דלאו לעולם קאמר וכן נראה שתלו רבותינו עליהם השלום

על חכמי הדור ויראי שמים שיתבוננו וישכילו על ענין המאורע באדם והאריך מאוד למצוא עלילה להתיר אשה שנתעגנה ארבעה שנים כי נטבע בעלה וחזקות מוכיחות שנטבע כי הכלים אשר אתו בספינה נמצאו על שפת הים וכן כתב רבינו אברהם בר משה שכל מה שהורגלו העולם לפרש דאסורה לעולם נראה משום דסתמא קאמר אסורה ולא יהיב קצבה לדבר ועל זה המשמעות יש לתמוה דהא דרב אשי הוא ס"ד למימר צורבא מדרבנן אפילו במים שאין להם סוף מותרת דאי איתא דסליק קלא איט ליה א"כ לדברי המפרש אסורה לעולם ואזלינן בתר סתמא דקתני אסורה סתמא א"כ צורבא מדרבנן למה לא נתנו שיעור מתי מותרת שהרי זה יהיה כמי שנתת דבריך לשיעורין דשמא הרחיק מהלך יום או יומים ויצא הרי צריכה להמתין עד שיבא שום אדם ויגיד אין נעשה דבר וכמו שזה הדבר דצורבא מדרבנן סמכן באומדן דעתא אע"פ שאין זה הדבר מפורש סמכו באמדן דעתא כמו כן יש לומר דאפילו היכי דליכא צורבא מדרבנן סמכו אאומדן דעת' ומיהו הר"ר אברהם כתב דקשה בעיניו להתיר וכן נראה לר' ברוך וכן כתב ראבי"ה דחזינין קמן דראוי לשמתא המתיר לכתחילה כעובדא דרב שילא ולא קבעי חכמי' זמן לדבר ואין בידינו לבדות מלבינו דברים בלא ראייה לתת אמתלאות כי במקום שרצו חכמים להתיר פירשו הדברים כגון עד מפי עד ומסיח לפי תומו ופסול עדות ורבות כאלה ויש מקומות שהחמירו חכמים ולא חשו לעיגון כגון במים שאין להם סוף וכן בראוהו מגויד או צלוב והחיות אוכלת בו ולא אזלינן בתר אומדנ' דשכיחי ומה שלפעמים הקילו משום עגונ' מפרש בריש פרק יש בכור כי אקילו בסופה כו' ואע"ג דלא שנינו אסורה לעולם אורחא דתלמודא למיתני אסורה ואסור סתם פתרונו לעולם אך במקום שנהגו לשנות לעולם יש טעם בדבר כמו בריש יבמות עד סוף כל העולם ומופרש בריש גמרא משום דלצרור תרתי משמע ולא יותר וכן בתמורה ולד ולדות עד סוף כל העולם והמעט יורה על רובן ע"כ גם בעיני פשוט דאסיר' לעולם ולא חיללקו חכמים בדבר והמותיר אפי' כה"ג וחולק על דברי רבותיו הוא בר שמתי' כתב הרשב"א בתשובה אם לא היתי' ראויה להנשא לכתחילה אלא שאם נשאת לא תצא י"ל שאינ' גובה כתובת' שאין אני קורא בה לכשתנשא לאחר כל שאינה יכולה לינשא לכתחילה וי"ל דכל שאם נשאת לא תצא אף היא גובה כתובתה דשפיר קרינן ביה לכשתנשא לאחר שכבר נשאת ולא תצא וזה נ"ל יותר והיתום אינו יכול לירד לנכסים דאין היורשי' נכנסים לנחלה אלא ע"פי שנים עדים אבל אם היה האב חייב למלמד והיה דבר ברור שחייב לו ושלא פרע כגון שהיה תוך זמן בזה מגבין הא לאו הכי לא דמלוה ע"פ היא ואינו גובה בכי הא אפי' מן יורשים דשמא פרע האב עכ"ל וכתב המרדכי אם נפל למים שאין להם סוף ע"פ עדים

נחתי יורשים לממון דגבי ממון אמרינן מיית וגבי איסור אחמור ולא דמי לאין האחי' נכנסים לנחלה על פיה לא ע"פ נחתי כ"א ע"פ המעידי' עכ"ל:

יג

דין נפל לגוב אריות אין מעידין עליו נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו ואם נפל לתוך כבשן אש העמוק ואינו יכול לעלות ממנו מעידין עליו אבל נפל למדורה של אש אין מעידין עליו אלא א"כ שהה עד שישרוף ואם נפל ליורה של יין ושמן ומים מרותחין מעידין עליו:

ת"ר ראוהו שנפל לגוב אריות אין מעידין עליו לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו ר' יהודה בן בתירא אמר אף לחפירה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו דשמא חבר הוא ות"ק סבר אגב איצצא פי' שדוחקן וכשעמד עליהם חזקי' ליה משא"כ בגוב של אריות שרחב הוא ואינו עומד עליהם ופעמים שאינן רעבים ואינם אוכלים אותו והלכתא כת"ק עוד ת"ר נפל לתוך כבשן של אש מעידין עליו ופי' בנימוקי יוסף לפי שהכבשן עמוק ואינו יכול לעלות ממנו אבל נפל לתוך הדליקה אינו יכול להעיד אלא א"כ שהה שם עד שנשרף ליורה מלאה יין ושמן שהוא מרותח מעידין עליו משום רב אחא אמרו של שמן מעידין עליו מפני שהוא מבעיר האש וא"כ כשנפל האדם לתוכו אף שנתזו השמן מן היורה מ"מ מבעירו יותר ואינו שובת רתיחת היורה של יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה א"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר ובהא נמי הלכה כת"ק ולא ק"ל בהא דירושלמי דאמר בכולן אין מעידין עליו דשמא נעשה לו נס כחנניה מישאל ועזריה אלא תלמודא דידן עיקר דס"ל אין מזכירין מעשה נסים ומ"ה נמי מתירין מים שיש להם סוף כחכמים דפליגי על ר"מ שא"ל אין מזכירין מעשה נסים וכתב הרשב"א ונפל ליורה של מים לא הוזכר אם מעידין עליו ומדברי רש"י נראה שמעידין עליו וכן נראה בירושלמי דמים ויין האי חד דינא הוא עכ"ל:

יד

דין אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני דיו ובין מתכוין להעיד או לא מתכוין ומסיחין לפי תומן והעכו"ם אינו נאמן אלא במסיח לפי תומו ואם שמע מן התינוקות דרך סיפור מעשה כגון שאמרו הרי אנו באים מספוד ומלקבור את פלוני כך וכך ספדני' ורבנים היו הרי זה מעיד מפיהם. אבל קטנים המכוונים להעיד ואומרי' מת פלוני בן פלוני אין העדות כלום ואפי' יש לה כמה בנים תצא ואת המורה משמתין ואפילו להעיד בגדלן מה שראו בקוטנן והיכא שהקטן מסיח לפי תומו מת פלוני אם מעיד לאלתר

אינו נאמן במסיח לפי תומו אלא אם כן הקדי' קצת סיפור דברים לפניו וביארנו דת"ה צריכין להיות מצויין אצל ההספד והקבורה:

מתניתין אפילו שמע מן הנשים ואמרו מת איש פלוני דיו ר' יהודה אומר אפילו שמע מן התינוקות אומרות הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני בין שהוא מתכוין ובין שהוא אינו מתכוין ר' יהודה בן בבא אומר בישראל עד שיהא מתכוין ובעכו"ם אם היה מתכוון אין עדותו עדות ובכל הך מתניתין לית בה פלוגתא אלא הלכתא בכולהו ופריך תלמודא ודילמא לא אזלי התינוקות אמר רב יהודה אמר שמואל דקאמרי הרינו באי' מלספוד ומלקבור איש פלוני ופי' התוס' דמתניתין ה"ק הרי אנו הולכים לביתינו שבאנו מלספוד כו' ופריך דילמ' קמצא בעלמא שכיב להו פי' חגב או נמלה ואסיקוהו על שמיה ומשני דקאמרי כן וכן רבנן הוי התם וכן ספדינ' הוי התם מכאן יראה שדרך הת"ח להיו' מצוין אצל ההספד והקבורה שהרי קאמרינן וכן רבנן הוי התם וכן נאה להם א"ל מי שתורתו אומנתו והארכתי בזה בריש פרק ב' דכתובות ופסק הטור הא דבעי למימר הכי היינו כשאומרים באנו מן ההספד כו' כדאיתא במתני' אבל אמר להדיא פלוני בן פלוני מת בין מתכוין לעדות בין אינו מתכוין סומכי' עליה' ומשיאין את אשתו ע"כ וא"כ יראה מדבריו שמפרש הא דקתני במתניתין בין מתכוין כו' קאי על התנוקות וחלילה להתיר עדות הקטן שהוא בלי דעת וקל להתפתות שיכוין להעיד בדבר שבערוה והאיך עדותם עדות וכו' וכתב הרמב"ם הא דעד מפי עד כשר לעדות אשה ה"מ כששמע מבן דעת שמת פלוני כגון עבד ושפחה אבל אם שמע מפי שוטה או מפי קטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם שמע מן התינוקות שהם אומרים עכשיו באנו מהספד פלוני כך וכך ספדנים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלה אחר מטתו וכך וכך עשו במטתו הרי זה מעיד מפיהם ע"פ הדברים האלו וכיוצא בהם ומשיאין את אשתו עכ"ל. משמע להדיא דלא סמכינן כלל אקטן א"ל שיאמר אמתלא לדברו דרך סיפור מעשה ולא דרך עדות כלל וגם לשון המשנה מוכח שאינו כן דא"כ ה"ל למימר בין שהם דבריהם מתכוונים כו' מאחר שאתינוקות דלעיל קאי אלא מילתא באנפי נפשיה הוא דכל עד שהכשירו חכמים להעיד בעדות אשה הוא בין מתכוין בין אינן מתכוונים ור' יהודה מחלק אח"כ ואומר אעפ"י שכן הדין בכל העדים בין אנשים בין נשים בין קרובים אבל בעכו"ם אינו כן כו' אבל בתינוק פשיטא שאינו בכלל עדות אם לא שמכלל סיפור דבריהם נודע שמת פלוני זה וכן כתב הרמב"ם בפי' המשנה וז"ל נאמנים דברי התינוק אצל רבי יהודה בשתי תנאים האחד שיאמרו הרי באנו מלספוד ומלקבור פלוני השני שישמעו אותם מסיחין בקצת עניינים מהסיפר שיאמרו כך וכך ספדנים היו שם והיה שם חכם פלוני ועשה

חכם פלוני כך וכך כל כיוצא בזה ע"כ הרי לך בהדיא דאין מועיל דברי התינוק אלא בסיפור דברים כעניין המשנה ולא בע"א כלל וכן כתב מהרא"י בכתבי' סי' ר"ך ואומר אני שהמתיר האשה בעדות קטנים המכוונים להעיד ראוי לשמת' ואפילו יש לה כמה בנים תצא ולפי זה נרא' לכאורה דאפילו במסיח לפי תומו לא מהימן הקטן לומר שמת אלא בסיפור דברים ממש כעין המשנה שהענין תולה במעשה הקטן עצמו שלא כהא"ז שכתב בשם ראב"ן וז"ל קטן מסיח לפי תומו לאלתר כשר לעדות אשה וראבי"ה כתב דאפילו לאחר זמן סמכינן אקטן בעדות אשה ובמסיח לפי תומו אבל במתכוין להעיד לא סמכינן עליה כלל אפילו להעיד בגודלן מה שראו בקטנן משא"כ בשאר מילי כו' עכ"ל ואין לי לפלוג על כל אלו בעלי הוראה אכן נראה דלא נקרא מל"ת גבי קטן אלא בהקדמה לו דבר קצת ולא שיאמר מבלי הקדמה וקישור פלוני מת אף שלקמן אפרש שדעתי נוטה להקל גבי עכו"ם מל"ת דאפילו כה"ג מהימן אמנם קטן שאין לו דעת צריך קישור דברים לכ"ע ודוקא שאינו אומר לאלתר אבל אם בא הקטן והגיד המאורע לאלתר בלי שיכון לעדות אז אפילו סתם מל"ת נאמן ובזה יהא הכרע בין דברי ראב"ן ובין דברי ראבי"ה דשפיר בעינן לאלתר במל"ת היכא שאומר סתמא פלוני מת אבל היכא דהוי העניין במל"ת ובהקדמת דברים אז מהימן אפילו לאחר זמן רק שלא יהא שם עניין שנוכל לומר שאומר בדדמי ואף שהרמב"ם כתב בספרו גבי תינוקות עכשיו באנו מלהספיד כו' הוא תפס לשון התו' דאיירי בלאלתר אבל לאו דוקא הוא אלא שעניין הסיפר איירי בלאלתר הרי עתה אנו הולכים לבתינו לפי שבאנו מן ההספד:

טו

דין אפילו שמע קול מקוננות שמזכירות בין המתים דיו וביארנו דיש למחות ביד אשה שנתעלם בעלה ואין עדות להתירה ויש אומדנו' שמת שלא תספידנו וכן יש למחות מלומר עליו השכבה וקדיש:

פסק מדקאמר במתניתין אפילו שמע מפי הנשים כו' ופירש רש"י שלא היו מתכוונת להעיד ומסיחות לפי תומן דיו ויכול לילך ולהעיד ולהשיא את אשתו ע"כ פי' לפירושו דמ"ה פי' כן דאי איירי שהעידו הנשי' להדיא שמת הא תנן במתניתין עד מפי עד כשר אפילו מפי עבד ושפחה אלא איירי שמסתפר דרך הנשים דרך סיפור בעלמ' לפי תומן ולא אמרינן דשמא הנשים במורך לבביה' ופחד עיניהם דרך שמיע' בעלמא מספרות כן אפילו אינו על בירור אמיתו וה"א דלא סגי עד שיאמרו בשורש הענין כגון באנו מן ההספד כו' שהוא דבר ברור מבלי שיפול בו ספיקא אפ"ה קמ"ל דמתניתין דסגי בהכי וכה"ג איתא בתוס' והמגיד משנה הביאה וז"ל אפילו שמע קול מקוננת שמזכירתו בין המתים

אין עדות גדולה מזו וכן כתב הרשב"א ז"ל עכ"ל. וכתב מהרר"י קארו ועל זה אני סומך למחות ביד אשה שמתעלם בעלה ואין עדות להתירה ויש אומדנות המוכיחות שמת שלא תספידנו כיון שאינה מותר להנשא ע"פ אות' האומדנות וכן אני מוחה מלומר עליו השכבה כדי שלא יבאו להשיא את אשתו וכיוצא בזה מצאתי לריב"ש בתשובה סימן קמ"ט על אשה שנתעלם בעלה ובא עד אחד ולא היה עדותו כדי להתירה ושמע שהיתה קוראת למקוננות לספוד על בעלה ולבכותו ושלח למבוררים למחות בידה וכן עשו ושמו בקנס עליה לבלתי עשו' עוד ואף היה מוחה שלא תלבש שחורים ע"כ ואני בחורפי ת"ל ג"כ כוונתי לזה ומחיתי שלא יאמרו הבני' קדיש על אביהם במעשה הדומה לזה:

טז

דין דלא מיקרי מל"ת א"ל כשקדם לו הסיפור לפניו או לאחריו כגון איש טוב היה כמה נאה וכל הדומה לזה והיכא שאומ' העכו"ם עש' דבר פלוני או אהרוג אותך כמו שהרגתי לפלוני אין משיאין אשתו דלמא אימת' קמכוין וביארנו דמסיח לפי תומו אינו נאמן אלא היכא דליכא חששא דשיקרא ויש לדיין לדקדק יפה וביארנו דמל"ת אינו צריך שיהיה בפני ב"ד אלא השומעי' דברי העכו"ם יבאו ויגידו לפני ב"ד וביארנו דעכו"ם מסיח לפי תומו אפי' במלחמה נאמן וביארנו דעכו"ם שאינו מסיח לפי תומו אינו נאמן להכחיש עכו"ם אחד שהסיח לפי תומו:

פיסקא ובעכו"ם אם היה מתכוין כו' אלא בעכו"ם דעדותו עדות בלא מתכוין היכי משכחת לה במסיח לפי תומו כי ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חיואי מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואנסבה רב יוסף לדביתהו ההוא דהוה קאמר ואזיל ווי ליה לפרשא זריזא דהוי בפומדיתא דשכיב ואנסבה רב יוסף לדביתהו והנה יש מפרשים שמעולם לא נקרא מסל"ת אלא כשקדם לו הסיפור כגון מאן איכ' בי חיואי כו' או סיפר לאחריו איש טוב היה והדומה לו וכן משמע מדברי הרמב"ם והטור שכתבו כיצד מל"ת כגון שאמר אני ראיתי לפלוני שמת כמה היה נאה או כמה טובות עשה עמי וכיוצא בזה שמוכיח שאינו לשם עדות כו' משמע שאם אמר פלוני מת לבדו אפילו בלא בפני ב"ד שיכול להיות שאינו מתכוין להעיד מ"מ אין עדותו עדות דאדרבה בעינן הוכחה שלא נתכוין להעיד וי"מ אפילו אמר מת לבדו סגי וקרוי מסל"ת ולא נקרא מתכוין להעיד אלא בבא לפני ב"ד ואמר פלוני מת אבל אם אמר פלוני בר פלוני מת או פלוני ממקום פלוני סגי וכן כתב מהרר"י קאר"ו בשם גדולים אשר היו אצלו ולפניו שכך התירו הלכה למעשה והר"ר דוד כהן בתשובתו בנה יסודו על דברי הר"ן שכתב בתשובה וז"ל ולעניין מה שאמרת כי עכו"ם שבא לפנינו ואמר מל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוין להעיד

כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איכא ביה חיואי וחבל על פלוני ודומיהן אין ספק שכל מי שמתכוין להעיד אומר אותו דבר לבדו ומי שאומר מסל"ת אינו אומר אותו דבר לבדו אלא בקשר עניין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר דברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר ואינו נאמן וכו' עובדי דגמרא הכי איתינהו והכי מוכחא ע"כ והנני אומר שדעתי מסכמת לדעת הר"ן ואף שכתב החולקים או' שראיותיו חלושות דאפשר לומר בכולן מעשה שהיה כך היה כאן לא שייך למימר הכי מדקאמר תלמודא היכא משכחת ליה ומייתי הני עובדא משמע דווקא בכה"ג ועוד דאי כדבריהם דכל כה"ג הוי מסיח לפי תומו א"כ מאי שואל תלמו' אלא בעכו"ם דעדותו עדות היכא משכחת לה הלא בכל עניין עדותו עדות א"ל שמתכוון להתיר או להעיד בפני ב"ד אבל כל היכא דאינו מוכח שמתכוין להעיד עדותו עדות אלא בוודאי דס"ל דלעולם אין עדותו עדות עד שיהא מוכח שלא מתכוון להעיד א"כ פריך שפיר היכא משכחת לה ומשני בכה"ג שקדם לו הסיפור כדברי הר"ן וכן לאחריו כמו שכתב הרמב"ם והטור ועיקר. ומכל מקום לא באתי לחלוק על הגדולים במקום שנהגו היתר כגון גדולי סאליניקי שיש להן על מי שיסמכו אלא שאם מעשה בא לפני להתיר לא הייתי מתירו אפילו בכינוף חכמים גם לא הייתי חולק עליהם תו אמרינן ההוא עכו"ם דאמר ליה לבר ישראל קטיל אספסת' פי' שחת ושדי לחיות' בשבת ואי לא קטלינא לך כפלניא בר ישראל דאמרי ליה בשיל לי קדרה בשבת ולא בשיל וקטלתיה שמע דביתהו אתי לקמיה דרבא פשיט לה מהא מתניתין עכו"ם שהיה מוכר פיר' בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של נטע רבעי הן של עזיקא הן פי' בר של א"י וחייבן במעשר לא אמר כלום שלא נתכוון אלא להשביח מקחו וה"נ לא מתכוין זה עכו"ם אלא לאיים עליו שיעשה מלאכתו ואין מהימן כלל בין שישאל אותו היהודי המדבר עמו בין ששמע שני יהודי' שואלי' אחד לחבירו על יהודי אחד מה היה (חייב) לו והעכו"ם משיב שהוא מת או נהרג שאינו נקרא מסיח לפי תומו ולקמן גבי איה חברינו אאריך מזה אבל הר"ן הפריז על המידה וכתב אפילו במסיח לפי תומו בלי שאלה כלל מ"מ לא מהני א"ל שיקדים לו עניין וז"ל בתשובה ולעניין מה שאמרת כי עכו"ם שבא לפנינו ואמר מל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוין להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהם אין ספק שכל מי שמתכוין להעיד אומר אותו דבר לבדו ומי שהוא אומר מל"ת אינו אומר אותו דבר לבדו אלא בקשר ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר דברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבדו ואינו נאמן וכולהו עובדי דגמרא הכי אית להו והכי מוכחי עכ"ל אכן כל האחרונים הגדולים שהיו לפנינו חלקו עליו וכתבו

שראייתו חלוש' דמעשה שהיה כך היה וכן חילוק מעט איכא בין מת בסת' או מאן איכא בי' חסא כו' וגם כל גדולי סאלינ"ק מקום גדולים תושיה התירו בכה"ג וכן חכמי א"י וגדולים הפוסקים להיתר בסתם מל"ת אפי' בלתי קדימה הלכה למעשה וכן נ"ל להיתר שהרי כל הפוסקים כתבו בסתמא מל"ת דמהימן וכן בדברי התלמוד ומאחר שאפי' בלא קדימה וסיפור דברים ג"כ נקרא מל"ת רק שהוא בלי שאלה א"כ למה נוציא אותו מן הכלל הא דמל"ת מהימן נראה דוקא היכא דישראל מהימן אבל היכא דישראל גופו לא מהימן משום דאיכא למימר בדדמי א"כ כ"ש דמל"ת אינו מהימן. וכן כתב רבינו ירוחם וכן כתב הר"ן בתשובה והבאתי לעיל בפרק האשה סימן ג' אכן במרדכי כתב ודוקא גבי ישראל אמרינן שמא העיד בדדמי ולא גבי עכו"ם מל"ת וז"ל וסברת הלב היא דלא שייכא אותה בעי' בעכו"ם שאינו נאמן אלא במל"ת דבשלמא ישראל המתכוין להתיר י"ל דבשע' מלחמה נתן לבו להעיד ולהתיר על הנדמ' ודבר ההוה להיות אבל עכו"ם שמספר מעשה לפי תומו ולא שם כוונתו לשם אותו דבר אינו אומר אחר הנדמה כי אם כאשר ראה וכן הסכימו הר"ר נתן ורבי שמחה. והא לך הכלל דמל"ת לא מהני אלא שנוציא העכו"ם מחזקתו שהוא משקר להדיא אבל כל מה דאיכ' למיחש בעדו' ישראל איכא נמי למיחש לגביה וזהו פשוט ומצאתי כתוב בשם האחרונים כל היכא דעכו"ם אינו מסיח לפי תומו שאינו מהימן אינו מהימן אפילו להכחיש עכו"ם אחד שהסיח לפי תומו שאמר מת ונראה בעיני פשוט מאחר שהרי אין עכו"ם נאמן לא לאסור ולא להתיר א"ל במסיח לפי תומו א"כ איך יכחיש העד שהאמינו חכמים אפילו להתיר:

יז

דין דלא אמרינן להטיל אימה מכוון אלא כשניכר מתוך דבריו אבל עכו"ם שהלך בדרך עם יהודי ומספר לפי תומו אני הרגתי את פלוני לא אמרינן להטיל אימה קמכוין וביארנו דאותו היהודי ששמע יבא לב"ד ויעיד ויתירוה:

פסק נראה בעיני דלא אמרינן דעכו"ם להטיל אימה קמכוין אלא שמגלה כך בדבריו כעובד' דלעיל קטול לי אספסת' כו' אבל יהודי שהולך עם העכו"ם בדרך והעכו"ם מסיח לפי תומו דרך סיפור דברי' אני הרגתי את פלוני לא אמרינן שלהטיל אימה קמכוין וכן כתב מהר"ם בתשובה כדומה לזה וז"ל וליכא למיפסליה משום דאיכא למימר דמשקר והאי דקאמר הוא הרגו דילמא למירמא אימתא איהודים אחרי' הוא דקא' הכי כדאשכחנ' בההו' עכום דא' לישראל שקול אספסת' ושדי לחיותי בשבת ואי לא קטלינ' לך כפלוני ישראל דאמרי ליה בשיל קדר' בשבת' ולא בשיל וקטלתי' ומסקינן דלא מהימן משום דלמירמא אימתא אהאי ישראל הוא דקעבד לא דמי דשאני התם דמוכח'

מילתא מתוך דבריו דלמירמא אימת' הוא דקעבד דא"ל להאי ישראל שקול אספסתא בשבתא ולשדייה לחיות' אבל הכא דלא מוכחא מילתא מתוך דבריו לא מקמי הכי ולא לבתר הכי דלמירמא אימתא קא עביד לא תלינן להחמיר ומהימן שאם באנו כך להחמיר היכי סמכינן על שום עדות עכו' מסיח לפי תומו נימא דילמא לא מת ולקלקל האשה הוא חפץ או מתכוין למצוא חן כדי שיטיבו לו האשה וקרוביה לאחר זמן אלא ודאי לא חיישינן למידי בכל מסיח לפי תומו היכא דלא מוכחא מתוך דבריו דמשקר ועוד האמר בפ' כל הגט מקומנטריסי' איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו וכו' עד דעבידי לאחזוקי שקרייהו משמע דרגילי בהכי העכו"ם לשקר ועבידי לאחזוקי שקרייהו אבל אי לא רגילי שאר עכו"ם בכך לאחזוקי שקרייהו לא הוי תלינן לומר דילמא האי עכו"ם דקא מסהיד עביד לאחזוקי שקריה אלמא דלא תלינן להחמיר אלא במילתא דמוכחא טובא ועוד מסתמא לא בחנם נקט בגמרא ההוא עכו"ם דא"ל שקול אספסת' כו' עד ואי לא קטילנא לך דלא ה"ל למנקט אלא ההוא עכו"ם דא"ל לישראל קטלתי לפלניא אלא ש"מ בכה"ג דוקא לא מהימן דמוכחא מילתא כדפרי' ולא מסתבר כלל למימר דליכא לפלוגי בין מוכחא ולא מוכחא ומעשה שהיה משתעי תלמודא כמו שהיה וכן משמע מתוך דברי רבי משה בר מיימון וז"ל בד"א שלא היה שם אמתלא בשיחת העכו"ם שמ' לא נתכון אלא לדבר אחר כגון שאמר לאחד עשה עמי כך וכך שלא אהרג אותך כדרך שהרגתי את פלוני שאין זה מסל"ת שכונתו להטיל אימא על זה עכ"ל אלמא משמע דוקא בכה"ג תלינן להטיל אימא קא עביד אבל אמר הרגתי פלוני סתמא לא ע"כ ואף שעובד' של מהר"ם לא איירי בהולך עמו בדרך דאיכא למימר ביותר שבא להטיל עליו אכן רוב ראיותיו מספיקים לנו דלא אמרינן מן הסתם דלהטיל אימה קא מכון אלא בגילוי דברים: ודומה לזה כתב הרא"ש בתשובה בכלל י"ח סי' י' וסיים בה והיהודי ששמע מפי העכו"ם יבא לב"ד ויעיד ויתירוה ככתוב בתשובת מהר"מ:

יח

דין עכו"ם המסיח לפי תומו אפי' הזכיר תביעות ממון בעדותו נאמן אם הוא מילתא דעביד לגלוייא ואם לא עביד לגלוייא לא מהימן מאחר דהזכיר ממון:

פסק חזרנו על כל צדדים וצדי צדדי' וכמדומה אנחנו דלית דין ולית דיין דאיתת' שריא לאינסובא דאין לך עדות גדול ממסיח לפי תומו כי למה לא יחשב מסיח לפי תומו למה יגרע אי משום דקאמר למה אינכם מביאים אותו יהודי שנהרג כי הוא שוכב שם באותו מקום הדר אמר ואני הייתי לוקח ליטר' מכם ומביאו בעגלה שלי לעיר פלוני' וקא חיישיתו משום שהזכיר ממון בעדותו שמא להוציא ממון מקרובים נתכוון ולא חשיב

מסיח לפי תומו אדרבה כ"ש דאלי' סהדותי' טפי משאר מסיח לפי תומו האומר פלוני מת או נהרג סתמא דלא עביד לאגלויי כולי האי ואינו בהכחשה והזמה כלל אם הוא משקר ואפילו הכי מהימן כ"ש בנדון זה דעביד לגלויי לאלתר ומרתת שמא ימצא מוכחש אם יאמרו לו אחרי שאתה יודע מקומו הראהו לנו וניתן לך ליטר' להביאו דאיכא להימוניה טפי ואי חיישינן דילמא משקר כדי שיתנו לו ליטרא להביאו ליכא למיחש שהרי אינו שואל ליטר' אלא להביאו ואם הוא לא יביאנו לא יתנו לו הליטר' עכ"ל מהר"ם ונ"ל דעיקר שריות דיליה מאחר דעבידא לגלויא לא קא משקר אבל זולת זה לא היה נקרא מל"ת מאחר שאיגלאי מילתא דלהנאת עצמו הוא דורש וכי גרע ממה שאומר פירות של ערלה של עזקה כו' דאמרינן מן הסתם להשביח מקחו כדרך התגרי' ק"ו בהא שחזינן גילוי דברי' שרודף אחר הנאתו שנוכל לומר שתחלת דברים היה להשביח ענייניו ויצא מכלל מל"ת:

יט

דין עכו"ם המסיח לפי תומו עכו"ם מפי עכו"ם אחר כשר ואפי' עכו"ם האחרון לא ביאר אם העכו"ם הראשון היה מסיח לפי תומו וכן לשאר אמתלאות לא חיישינן כל זמן שאינו מוכח וביארנו דאם העכו"ם סיפר ע"י שאל' בין שאל אותו ישראל או עכו"ם לא חשיב מל"ת:

פסק עכו"ם המסיח לפי תומו עכו"ם מפי עכו"ם אחר נראה בעיני פשוט דכשר וכן כתב מהררי"ק בתשובותי' אכן נמצא כת' בשם הר"ן דבעינן שיאמר העכו"ם האחרון במל"ת איך ששמע מן הראשון שהיה נמי מל"ת ודברי' של טעם הם אכן נראה דלא בעינן מל"ת לגבי הראשון אלא מן הסתם סגי בהכי ונימא מסתמא גם הראשון העיד אמיתת העניין לפי תומו ומהרא"י כתב בת"ה בנדון זה דלא בעינן כלל מל"ת אלא בעכו"ם האחרון ולא בעכו"ם הראשון ז"ל בסימן רל"ט ואף דאיכא למימר בנדון זה דלמא ע"י שאלה ספר עכו"ם הראשון מ"מ נראה דהיינו ששואלין אותו ישראל לא חשיב מסיח לפי תומו משום דמרגיש שיש להם נפקותא בדבר ומשקר אבל אם שואלין אותו עכו"ם שלא בפני ישראל והוא משיב חשיב שפיר מסיח לפי תומו ותו נראה דכיון שעכו"ם האחרון לא ביאר דבריו אם העכו"ם הראשון ספר דבריו מעצמו או על ידי שאלה לא תלינן להחמיר לומר ע"י שאלה סיפר והכי איתא בתשובה מור"ם במיימון דאפי' אומ' עכו"ם אני הרגתי את פלוני מהני במסיח לפי תומו ולא אמרינן דלמירמא אימת קא עביד אלא א"כ מוכח מדבריו ומסיק שם דה"ה לשאר אמתלאות כגון להתפארו' או למצוא חן קמתכוין לא חיישינן דלא תלינן להחמיר בכל הני אלא א"כ מוכח וא"כ הוא הדין נמי לעניין שאלה דידן ע"כ

ואומר אני דסוף דבריו אמת בעיני אבל תחילת דבריו שמחלק בין שאלת ישראל לעכו"ם לא נהירא לי כלל מאחר שהעכו"ם מן הסת' מוחזקי' לשקרנים אשר פיהם דבר שוא וגו' א"כ לא מחזקינן להו בחזק' כשרות כל היכא שמשיבין דבר לשואליהן א"ל מעצמן וכן נמצא כתוב בשם הר"ן שכת' כן בתשובה וכן עיקר ועיין בתשובת הריב"ש שהאריך בזה העניין:

כ

דין העכו"ם אמר בשעה שדנוהו למיתה מעולם לא פשעתי כ"א יהודי אחד במקום פלוני שהיה מוליך כך וכך לפלוני בממון אם שאלו את פלוני אם שלח לפלוני כך וכך ליטרן ואעפ"י שלא הזכיר שם יהודי וביארנו דאם אמר כן בשע' עינוי אינו נאמן:

פסק כתב בהגה"ה מרדכי דסוף יבמות מעשה בעכו"ם אחד שאמר בשעה שדנוהו למיתה מעולם לא פשעתי כי אם פעם אחת הרגתי יהודי בין ניקולא לעיר לאוריך שהיה מוליך י' ליטרן ששלח מרת יהודית לאחיה בניקולא והתירו אשתו משום מל"ת ע"י ששאלו לה אם שלחה המעות ואעפ"י שלא הזכיר שם יהודי כדאמרינן פרק בתרא דיבמות בעובדא דפרשא זריזא דפומבדיתא ע"כ ונראה דוקא שאומר בשעת שדנוהו למיתה אבל לא בשעת העינוי המצוי בדת של אדום שאין לסמוך עליו כי אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה כו' וזהו בעו"ה מנוסה בכמה צדיקים ישראל שאמרו ע"י עינוים על אחיהם מה שלא היה וע"י זה נשפך דמי הקדושי' הי"ד ינקום נקם:

כא

דין דבעכו"ם היכא שהכיר כבר היהודי אין צריך לומר קברתיו ובשלא הכירו צריך לומר קברתיו וביארנו דבמכירו במת לחוד סגי ואין צריך שיאמר ראיתיו שמת ואם אומר דברי' שמוכח שמת לא בעי קברתיו וביארנו דגבשושית על החוטם מהני עם טביעת עין אף היכא כשהכירו כבר וכ"ש בסימנים מובהקי' ממש:

מסקינן בסוגיא והרי"ף הביאם אבא יודן איש ציידן אמר מעשה בישראל ועכו"ם שהיו מהלכין בדרך ובא עכו"ם ואמר חבל על יהודי שהיה עמי שמת בדרך וקברתיו והשיאו את אשתו שוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא ובא עכו"ם ואמר חבל על קולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהן ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום של ביתר ובא עכו"ם ואמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין לכרקום. של ביתר שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהן משמע מדע' הרי"ף דבעי קברתיו בעכו"ם מסיח לפי תומו אלא במעשים הללו אכן בכל המעשים דלעיל בסוגיא לא הזכיר וקברתיו והרי"ף הביא וכן בדברי הרמב"ם שכתב גבי

מל"ת דלעיל בסימן ט"ז דמהימן בלא קברתיו וגבי מעשי' אלו פסק דבעינן קברתיו והנה הר"ן מישבו כל היכא שהעכו"ם עצמו אינו מכיר היהודי אלא שעל פיו אנו יודעים כי ידענו שזה היהודי הלך עמו כהני עובדא דהכא צריך לומר וקברתיו וטעמא למילתא מאחר שאומר שהוא מכירו א"כ לא חיישינן שאומר בדדמי' אבל בלא מכירו חיישינן שיאמר בדדמי' לפי שאין הדברים ברורים ע"כ ובשטה זו הלך המגיד משנ' והריטב' ליישבו בכה"ג כל היכא דעכו"ם מכריז ואמר מאן איכא בבי פלוני בזה סגי בלא קברתיו כיון דמעייל נפשיה לאכרוזי ולמימר אי לאו דקים ליה הכי דשכי' לא הוי אומר אבל בעכו"ם מל"ת דעלמא חיישינן דילמא אמר בדדמי' וצריך שיאמר קברתיו וזו היא שיט' הרשב"א וכתב נמי מי יכניס ראשו להקל נגד גאוני עולם הרי"ף והרמב"ם דסברי בעינן קברתיו והטור השיג וכתב דלא ידע למה בעי קברתיו ואני אומר ולפי מה שכתבתי בפרק האשה שלום דאפי' גבי עד אחד לא בעי קברתיו אלא במקום דאיכא למימר בדדמי כגון בשעת מלחמה וכה"ג ככל הני המעשי' בריש פרק האשה שלום וא"כ מאחר שהעכו"ם במל"ת מחזקינן בחד סהדא דקושטא קאמר וא"כ היכ' במקום דליכא למימר בדדמי גבי ישראל ה"ה גבי עכו"ם סגי בלא קברתיו במל"ת ומן התלמוד אינה ראייה דשמא מעשה שהיה כך היה וגם רבותא קמל"ן אף שאמרו קברנוהו בדרך אפ"ה לא הוצרכו חכמים לשאול בענין ולחקור מהם באיזה מקום קברוהו ולבדוק אם ימצא דבריהם כני' אלא מיד התירו נשותיהן ומ"מ נ"ל שלא להקל ולהתיר גבי עכו"ם מל"ת בלא קברתיו ולא נוציא המאמרין של תלמוד מידי פשוטו וא"כ בודאי תחילת מעשים שהוזכרו בתלמו' בלא קברתיו סגי ואלו הן המנויי' כאן בקברתיו בעינן שיאמר קברתיו ועיקר החילוק כמו שכתב הר"ן דבמכירו לא בעינן קברתיו מאחר דמהימן הוא בחזקת אמת מחזקינן לדבריו א"כ למה נאמר שאמר בדדמי במקום דלא שייך בדדמי (וכן חילוק מהררא"י בכתבים סי' רנ"ג וכן פסק מהר"ם דבעכו"ם מל"ת המכירו לא בעינן קברתיו וכן נהגו העם ועוד כתב הר"ן דהיכא דמכירו במת לחוד סגי ואין צריך שיאמר ראיתיו שמת אלא כל שאומר מת די וכהנהו עובדי דבי חיואי ובי חסא ע"כ) אכן בעכו"ם שאינו מכירו אמרינן שיאמר בדדמי כי סתם עכו"ם הרואה את ישראל מת בדרך ואינו מכירו אינו מטפל עמו אלא רואה מעט בו והולך וא"כ איכא למיחש שיאמר בדדמי שמא נתעלף היה ולא מת ע"כ לא סגי עד שיאמר קברתיו ולפי זה אפי' היה מעייל נפשי' לאכרוזי מאן איכא כו' כסברת הריטב"א אלא שלא מכירו רק שאומר מי שהלך עמדי כו' ואינן מכירין אותו על פיו אלא שנותן סימנים מובהקים בגופו אפ"ה לא מהני דשמא אומר בדדמי כדפרי' אכן אם יאמר בו דברים שמוכח שמת ודאי כגון שראה ששחטו בו שנים או חתכו את ראשו וכל

הדומה לזה שמוכח שמת לא בעי קברתיו וכן אם אומר שהיה מטפל עמו והוליכו מת למקום יהודי' בכל הני סגי וזהו עיקר לסמוך עליו (וכתב הרשב"א בתשובה על דברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ה שאמרו דבעינן קברתיו בעד אחד וגבי עכו"ם מל"ת אבל מקצת מן האחרונים אמרו שהוא נאמן באומר מת סתם ולא אמר קברתיו ואעפ"י שאין דעתי מכרעת כך נוטה דעתי מפני שיש בזה כמה ראיו' מן הגמרא מירושלמי ומ"מ מי יקיל ראשו להקל דבר של ערוה נגד האבות העולם אין לנו אלא לשית לב לדעתם ע"כ וכן כת' הריב"ש בתשובה לעניין עכו"ם שצריך שיאמר קברתיו אכן. מאי דמשמע בתשובת הרשב"א דלרמב"ם צריך שיאמר קברתיו אף גבי ישראל לא משמע כן בדברי הרמב"ם כלל וגם גבי עכו"ם מה שהביא הרי"ף מפ' כל הגט היכא ששמע מב"ד של ישראל שהי' אומרים איש פלוני מת כו' כתבתי שם סי' ט'):

כב

דין דמעידין לאור הנר ולאור הלבנה ואפי' לא שמעו אלא קול אומר פלוני מת ולא מצאו שום אדם משיאין האש' והוא שראה בבוא' דבבואה וביארנו דהאידנא אין אנו בקיאין בבוא' דבבוא' ולא עבדינן עובדא ובארנו דדוקא בשדה או בעיר בבור או בחורב' הוא דחיישינן שמא, שד הוא צריך בבואה דבבואה אבל בעיר שלא בכור ושלא בחורב' אין צריך שום צל ודין קול הברה בעלמ' שיצא בעיר שמת פלוני ק אין משיאין אשתו:

מתני' מעידין לאו' הנר ולאור הלבנ' ומשיאין על פי בת קול א והאידנא לית' כלל לשמש בבת קול מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ושוב מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני נשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירו והלכו והשיאו את אשתו ופריך תלמודא דילמא שד הוא אמר רב שראו לו דמות אדם אינהו נמי דמו דחזו ליה בבואה ואינהו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא לדידהו אית להו בבואה דבבואה א"ר חנינא א"ל יוחנן שידא בבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו ודילמא צרה הואי תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אעפ"י שאין מכירין וי"מ הא ר' ישמעאל נמי בא לתרץ דלא ניחוש לשד הוא כמו דלא ניחוש לצרה וליתא דא"כ ה"ל למימר אלא כדתנא דבי ר' ישמעאל כו' אלא דוקא אצרה קאי וכן פסק הטור וכן מוכח דעת הגאון שכתב האידנא לא בקיאין בבואה דבבואה היכי הוי הילכך לא עבדינן בהו עובדא ע"כ פי' אין מתירין ואין אוסרין אם היו רואין בבואה דבבואה ומ"ה השמיט הרמב"ם דינים אלו שסבר כדעת הגאון ומ"מ כתבו התו' והרא"ש בשם הירושלמי דאין לחוש לשד אלא בשדו' או בבורות וחורבות אפי' בעיר וכן הא דאמרינן

אל יתן אדם שלום לחבירו בלילה ג"כ כה"ג איירי ודין שאם מצאו בשטר כתב מת איש פלוני דפליגי ביה בירושלמי כתבתי בפרק ג' סי' י"ג (ודין מי שנשתתק וכתב שמת פלוני מקומו בריש פרק מי שאחזו כתב בתשובה הרמב"ן מה ששמעה שמת בעלה נראה שלא שמעה כן אפי' מעד א' אלא קול הברה בעלמ' שיוצא בעיר ואם הדבר כן אינה מותרת לינשא לאחר בקול וכ"כ בתרומ' הדשן סי' ס"ב:

כג

דין דמשיאין על פי עד א' ואשה ועד מפי עד וע"פ פסולין בעבירה דרבנן ולא פסולין דאורייתא אכן במסיח לפי תומו כשרין כולן:

מתניתין אמר ר' עקיב' כשירדתי לנהרדע' לעבר השנה מצאתי נחמיה איש בית דלי א"ל שמעתי שאין משיאין את האשה בא"י על פי עד א' אלא יהודא בן בבא בלבד ונומיתי לו כן הדברי' אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות ואיני יכול לילך אצלם להעיד שזה שמעתי כך מקובלני מר"ג הזקן שמשיאין את האשה ע"פ עד אחד ונשאתי והרצתי הדברים לפני ר"ג שמח לדברי ואמר מצאנו חבר לר' יהודא בן בבא מתוך הדבר נזכר ר"ג שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא ר"ג נשותיהן על פי עד אחד והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה ר"א ור' יהושע אומרים אין משיאין את האשה על פי עד אחד ר' עקיבא אומר לא על פי אשה ולא על פי עבד ולא ע"פ שפחה ולא על פי קרובי' ואין הלכה לא כר"א ולא כר"י ולא כר' עקיבא אלא כת"ק דמתניתין שאמר הוחזקו להיות משיאין ע"י עד מפי עד מפי אשה ואפי' מפי עבד מפי שפחה כו' מפי קרובים ומ"מ צריך להיות מפי עד ממש לאפוקי קול הברה בעלמא שבא להעיד לא מהני כלל וכן פסק הרמב"ן בתשובה שהבאתי לעיל וא"כ אפי' אם נשאת תצא:

כתב הר"ן בשם הרמב"ם בפ' המדיר עד אחד שאמר לאשה בינו לבינה מת בעלך אינה צריכה שוב לעדותו אלא באה לב"ד ואומרת מת בעלי אבל בא העד שאמרה בשמו מת ואמר שלא אמר מת ודאי בכה"ג לא מהימנא שכן הדין בה מפי עד אם הראשון כפר אין השני האומר בשמו נאמן כו' עד וכ קבלתי דין זה ע"כ וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו גרסינן בראש השנה בפירקא קמא אמר רב מנשה גזלן דבריהם כשר לעדות ובפרק כיצד אשת אחיו נמי מקשינן מיני' והאמר רב מנשה גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה גזלן דדברי תורה פסול לעדות אשה ושמעינן מיני' דפסול מדברי תורה פסול לעדות אשה אבל פסול מדרבנן כגון משחק בקובי' וחביריו כשרין לעדות אשה ומסתברא לן דפסול מדברי תורה מסיח לפי תומו משיאין אשה על פיו דלא גרע מעכו"ם וכן פסק הרמב"ם

וצריך ליתן טעם מאחר שפסולי עדות דאורייתא פסולי' לעדות נשים א"כ עבד ושפח' אמאי מהימני וכ' בנימוקי יוסף דהיינו טעמא מפני שאין פסולי' לעדות מחמת עבירה וכל פסולי' דאורייתא שאמרנו היינו פסולי בעבירה אפ"ה כשרים במל"ת וכת' הרשב"א והר"ן דלפי זה אפילו משומד גמור כשר במל"ת ובסוף כת' הר"ן ומ"מ יש שחלקו על הרי"ף ע"כ:

כד

דין היכא דעכו"ם שהסיח לפי תומו שמת פלוני ובא ישראל שנשתמד וחזר לדת אכן לא שב בכל לבו ואמר שראהו חי אינו מהימן לאסור האשה מאחר שלא שב בתשובה שלמה א"ל שידוע ששב בתשובה שלמה וביארנו דאפי' ישראל שמוחזק לפריצות לא סמכינן אדבריו להתיר א"ל בדרישה הטוב ודין מי שמעיד שמומר אחד אמר על פלוני שהוא אחיו ואח"כ מת המומר אע"פ שאינו נאמן להחזיקו בנחלה מ"מ לענין מל"ת סגי:

פסק כת' בתשובה בש' מוהר"ם היכי שהעכו"ם מסיח לפי תומו על יהודי אחד שמת ובא ישראל אחד שנשתמד וחזר לדת אלא שלא עשה תשובה כראוי והכחישו ואמר שחי הוא שאינו מהימן לאסור האשה וז"ל יראה דאיתתא שריא כיון שנשתמד וכפר בעיקר ואכל נבילות וטריפות ועבר כל עבירות שבתורה פסול לעדות עד שיעשה תשובה מעלייתא כדגרסינן פרק זה בורר ההוא טבחא דנפק טריפות מתותי ידיה פסליה רב נחמיא ועברינן אזיל ורבי מזייה וטופרי' סבר רב לאכשורי א"ל רבא דילמא איערומי קא מערים אלא מאי תקנתיה החשוד, על הטריפה אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה ויחזי' אבידה בדבר חשוב כו' וגרסי' נמי התם גבי מלוים בריבית מאימת חזרתן משיקרעו שטריה' ויחזרו בהן חזרה גמור' דאפי' עכו"ם נמי לא מוזפי כלומר דאפי' בדבר מותר מרחיקין עצמ' מענין העבירה שחטאו בה ומשחקי בקוביאות דאפי' בחנם נמי לא עבד וכן סוחרי שביעית וכן כל עבירה צריך שיעשו תשובה מעלייתא ולעולם הוא בפסולו עד שיתברר הדבר שיעש' תשובה שלמה כדאמרינן פרק זה בורר חד אמר קמי דידי גנב חושלי וכו' ולא אכשרינן מספק לומר שמא עשו תשובה והשיב את הגזילה אשר גזל וראייה נמי ממאי דפריך ואע"ג דרבי מייזה וטופרי' לא מכשירין ליה לעדות עד שילך למקום שאין מכירין אותו כו' וכ"ש התועב הזה וכיוצא בזה שטובלין ושרץ בידם והדבר ידוע שאין מחזיקין עצמן יהודי אלא כדי שיתנו להם לאכול ושיוכלו לגנוב ולעשות כל תאותם דהאי פסול לעדות הוא ובהא כל אפיא שוין דכיון דאידי ואידי פסולי לעדות נינהו אזלינן בתר רוב דיעות ושריא איתתא לאינסובי ע"פ ב' עכו"ם המסיחים לפי תומן ואין דבריו של אחד במקום שניים

ואפילו לזות שפתים ליכא כדפרישי' לעיל עכ"ל מהר"ם וכת' מהררא"י בכתבי' וז"ל מדכפל ושלש מהר"ם לתת טעם אמאי לא מהימן עד אחד הפסול שמעינן דע"כ ס"ל דאע"ג דאותו התועב וכיוצ' בו פסולים משמע אין פסולים מן התורה וכשר הוא לעדות אשה להתירם דאי ס"ד דרשע הוא מן התורה ופסול הוא לעדות אשה להתירה א"כ מכיון דהוכיח מהר"ם דלא מקרי בעל תשוב' שלמה עד דחזינן מיניה עד דעביד תשובה מעלייתא כהנך דמייתי ממלוה רבית ומשחק קוביא וכיוצא בהן מה צריך תו לומר דבהא כל אפין שוין דאזלינן בתר רוב דיעות ואין דבריו של אחד במקום שנים פשיטא ופשיטא דהך עד פסול אפילו במקום חד ליתא דכיון דרשע דאורייתא הוא כי האי גוונא ופסו' לעדות אשה אף להתיר בלא הכחשה היאך נעמידנו אפילו כנגד אחד מסיח לפי תומו דאיהו כשר לעדות אשה בלא הכחש' ומאי לזות שפתים הוי שייך הכא כיון דאינו נאמן אפילו להתיר בלא הכחשה ודאי אינו נאמן לאסור כו' והאריך וקצרתי אכן נראה בעיני דאין לו ראייה שהרי מהר"ם לא כתב שהוא כשר אפילו מדאורייתא אלא שלא תבא לחשוש בדבר ולהחמיר ולומר בודאי אמת שהוא חי נהי דחשוד להעד שיקרא מחמת הנאה כגון שיאמר שמת דשמא (שיחרור או) בא להחניף ודעתו כדי לקבל שכר פשיטא דאינו כשר להעיד אבל היכא שבא לומר איפכא כי התם ולא היה שם טעם ואמתלא שהיה שייך לומר שבא להעיד בכונה בשקר א"כ ראוי היה להחמיר בדבר בפרט כשבא להכחיש מה שכבר הועד ע"כ הוצרך מהר"ם להאריך בטעם שאינו מהימן כלל נגד המתירי' וחשבינן כמאן דליתא אבל להתיר בודאי אין מתירין שום אשה על פיו מאחר שיצא מן הדת א"כ שחזר בתשוב' גמור' ואף מהרא"י כתב בשם גדול אחד בסת' בעל תשובה שאינו מוחזק לפריצות כשר לכל עדות היכא שידעינן ביה דחזר לדת האמת ע"י מלקיות ותעניות וטבילה וכפר בע"ז ברבים סגי בהכי ולא בדקינן אחריו והיכא שמוחזק בפריצות לא זו משומד אלא אפילו שהוא מן הריקים והפוחזי' לא סמכינן אדבריו להתיר א"ל בכמה חקירו' ודרישות ושאר אמתלאות המסייעי' לדבריו שקושטא קמסהיד וכן כתב מהרא"י בכתבי' במקום אחר ששלחו לו להתיר אשה אחרת ע"י עדות עד א' והשיב הך איתת' שריא ויוכל מר להתירה אך בתנאי זה אם ידוע למר שהועד העדו' בלי רמיה כי אינו מכיר העד אם הוא מן הריקים והפוחזים דלא חיישי במידי לאסהודי שיקרא וכ"ש כה"ג דסבורי' בודאי שלא יבאו לידי הכחשה מחמת ריחוק הדרך לכך אם נראה שיש שם עיקול וכבל ועיקבא בהעדת עדות זו כגון אם חשדוהו להעיד וכה"ג איני נמנה להתיר כלל שלא להחזיק ידי רשעים הבאים לפרוץ גדר וגזירת חכמים עכ"ל:

כתב הר"ן בתשובה על מי שמעיד שאמר ליה מומר אחד שיש לו אח בארגו"ן שמו משה דקישטרי"ש ש ואח"כ מת אותו מומר מה שאמרת שאין עדות זה מספיק להתיר אשת משה לשוק דהא תנן האומר זה אחי אינו נאמן וגם מה שהעיד שא"ל עכו"ם אחר שאותו מומר היה אחיו של משה קשטרי"ש אין כאן עדות כלל לפי שאינו בתורת עדות אין קושטא קאמרת דלזכותו בנחלה אינו בתורת עדות אבל לענין מל"ת שהוא, כשר בעדות אשה מסתברא דסגי עכ"ל:

כה

דין דמשומד אפילו שב בתשובה שלמה אפילו הכי אינו יכול להעיד מה שראה בשמדותו לענין עדות אשה אכן אם נשאת לא תצא:

פסק כתב הרא"ש בתשובה וז"ל בכלל נ"ב סימן ה' עדות זו נ"ל טוב כיון שחזר בתשובה וכן עשינו מעשה באשכנז בשעת גזירות התרנו נשים ע"פ עדות בעלי תשובה ובכלל נ"ד סימן א' כתב וז"ל אמנם עדות העדים צריך דרישה וחקירה אם ידוע שהיו אנשי' טובים והגונים בשעת הגזירות ועתה שבו כהוגן אם אונס נפשות חטאו כאשר מצאו נס ומלטו מיד לא נפסלו ואף אם מצאו מקום ושעה לימלט ועשו ואכלו נבילות לתיאבון ונפסלו להעיד על מה שראו באותה שעה מ"מ מה שמעידים על הריגת זה היה בשעת השמד ועדין לא נשתיירו בין העכו"ם ובאותה שעה היו כשירים להעיד ואף אם אח"כ אכלו נבילות ואח"כ שבו ה"ל תחלתו וסופו בכשרות כמו שהיה יודע לו בעדות עד שלא נעש' חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו כשר להעיד אמנם צריך לדקדק הרבה בעדות לאפוקי ממונא כי יש הרבה מן האנוסים שאף קודם הגזירות היו חשודים ודאי בעדות עיגונא היה לנו לקבל עדותן אך בהוצאת ממון צריך לדקדק וצ"ע עכ"ל מתוך דבריו מוכח להדיא אפילו שב בתשובה שלמ' והוא מוחזק ליהודי כשר אפ"ה לא יכול להעיד מה שראה בימי שמדותו וחלילה לי להתיר לכתחלה במקום שהוא אוסר ואין לי סעד מדברי הגאונים אכן אם נשאת אשה בעדות זו נראה בעיני דשרי כי נעלם ממני טעמו טעמו של דבר נהי דפסול מדאורייתא משום דבעינן תחילה וסופו בכשרות ס"ס מ"ש מעבד ושפחה דפסולי' ג"כ מדאוריית' וכשרים לעדות אשה ולא דמי לשאר פסולי עבירה דהיינו טעמא שמחזקינן כסהדי שיקרא א"כ החכמים אף לעדות אשה לא רצו להאמינו חשבוהו לעכו"ם ממש אבל זה שמחזיק לכשרו' ולא יעיד שקר כלל אלא שגזירת הכתוב הוא שבעינן תחילתו וסופו בכשרות אמאי יהא גרע מעבד ולא דמי לגדול שלא יעיד מה שראה בקטנו כדפרי' לעיל גבי שמע מן התינוק היינו משום שלא היה בר דעת באותו העת ואף עתה לא יכול להעיד על בוריו משא"כ בנדון זה ולפי זה נראה אפילו העכו"ם

שנתגייר ומוחזק לישראל כשר דיכול להעיד בעדות נשים מה שראה בנכרותו אלא שלא מלאני לבי להקל לכתחלה:

כו

דין היכא שהתחיל העכו"ם ומסיח לפי תומו ואע"פ דמהדרינן ומגלינן מיניה מלתא, שפיר הוי מסיח לפי תומו והיכא שהתחילו ע"י שאלה אפילו אמר אח"כ לפי תומו לא הוי מסיח לפי תומו וביארנו דהיכא שאמ' העכו"ם לישראל לא שמעת מזה הפלוני ואמר לא והשיב העכו"ם הלא הרגו עכו"ם אחד במקום פלוני נאמן וחשיב מל"ת והיכא שקול יוצא שהיהודי נהרג בכפר אחד ושאלו לעכו"ם אחד מאותו כפר מה חידוש יש אצליכ' והשיב נהרג יהודי פלוני לא הוי מסי' לפי תומו אבל אם לא היה קול יוצא שנהרג חשיב מל"ת מאחר שלא שאלו אלא מה חידוש יש אצליכם:

מתניתין אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והביאו בפונדק ובחזרתן אמרו לפונדקי' איה חברינו נומית להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו ולא תהא כהנת כפונדקי' אמר להו לכשתהא כפונדקי' נאמנת הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וס"ת שהיה בידו ופריך תלמודא מאי גריעותא דפונדקית אמר רב כהנא פונדקית עכו"ם היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו וכן תניא אבא בריה דרב מניומי בר חייא פונדקית עכו"ם היתה ומסיחה לפי תומה הית' זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו והא איה חברינו קאמרי לה כיון דחזיתינתו בכיה אמרו לה איה חברינו אמרה להם מת וקברתיו:

והקשו התוספת א"כ מאי מייתי רבנן ראייה מן הפונדקית מאחר שהיתה מסיחה לפי תומה, ותירצו מאחר שלא היתה ממש מסיחה לפי תומה דמה שהוציאה מקלו ותרמילו מה היתה יכולה לעשות מאחר שחקרו אחריו וא"כ עד אחד לא ברור הימנה והשיב ר' עקיבא שאין לך מל"ת גדול מזו מאחר שהתחילה לבכות והלכ' כחכמים א"כ לא בעי מסיח לפי תומו ממש ואין חילוק בין בכת' ללא בכת' אלא שהתחילה לספר במקצת לפי תומה ואח"כ חקרו ושאלו ממנה הענין עד שגילתה הכל נאמנת אפילו אין לה ראייה בסימני כליו כגון מקלו ותרמילו וכן כתב הרי"ף והרא"ש אחריו שמעינן מהא דהיכא דמתחיל העכו"ם ומסיח לפי תומו אף על גב דהדרינן ומגלינן למילתיה מיניה שפיר לא נפיק מיניה מתורת מסיח לפי תומו אלא נאמן ומשיאין על פיו ע"כ וכתב בנימוקי יוסף שכתבו המפרשים דכן נמי יש לנו לומר דכי היכי דכל שהתחיל לומר במסיח לפי תומו אעפ"י ששאלוהו לבסוף והגיד על פי שאלות נאמן כן נאמר דכל שאומרים לו איה פלוני שהלך עמך או שהנחנו כאן כל מה שישיב להם מכאן ואילך אינו נידון

במל"ת וכן הלכתא ע"כ וכן כתב המגיד משנה בשם הרשב"א ז"ל ונראה לומר שאף על פי שאח"כ אמר העכו"ם חבל עליו שהיה כל כך נאה או גבור וכשהלכנו למקום פלוני נפל ומת פתאום ותהמנו לדבר וכיוצא בדברי' אלו שהם עיקרי דברי מל"ת כמו שמפרש הרמב"ם אפ"ה כיון ששאלוהו עליו תחלה אינו נדון במל"ת וכן פסק מהרר"י קארו ס"ד לא בעינן למעוטי אלא שלא יהא בשאלה כלל בין בשאלת ישראל בין בשאילת עכו"ם כדפי' לעיל בסי' י"ט אכן לא מצאנו למעוטי היכא דליכא שאילה כלל אפילו העכו"ם ליהודי לא שמעת מאיש פלוני ואמר לא והשיב לו העכו"ם הלא הרגו עכו"ם אחד באותו מקום ולא כסברת הרב דוד כהן שכתב בתשוב' כל כה"ג לא נקרא מל"ת דהוי כאלו רוצה להשיב על שאילותם ובקשתם כי היכא דגבי פונדקית חשבינן בכייתה כאלו התחילה היא להודיע להם קודם שישאלו איה חברינו ה"נ חשבינן מה שהיו מבקשים כבר לדעת מה נעשה הימנו והוא אמר לא שמעתם כו' כלו' ממה שאתה חוקרי' ודורשי' כו' והיהודי' משיבי' לא ר"ל עדיין אנו מבקשין לדעת וא"כ הרי הוא כמשיב על שאילתם וכה"ג לא נקרא מל"ת ולא נהירא כלל דאדרב' הוא מל"ת ממש ודרך ספור דברי' הוא ומה בכך שהוא שואל את היהודי וכי לא שמעת כן כי לא מעטינן אלא כששואלין העכו"ם המעיד גם מהרר"י קאר"ו כתב שבימיו נחלקו עליו הגדולים בהאי עובדא וכתב ג"כ שתשובה מהר"ם ומהריק בסי' קכ"א הם נגדו לפי פשוטו מהר"ר בנימן היה בעל דעובדא והוא כתב בתשובותיו אפילו שטרודים כדלעיל אלא שהתחיל לאמו' ומ"מ נראה שהשאלה שאמרנו נראה שלא דוקא שישאלוהו להדיא על הנהרג אלא כל היכא ששואלין אותו והעכו"ם מרגיש ששואלין אותו כך לא נקרא מל"ת כגון שהקול יוצא שיהודי נהרג בכפר אחד והיהודי שואל לעכו"ם אחד מן הכפר או הסמוך וכי לא יש שום דבר חידוש בארצכם והוא משיב נהרג יהודי אחד כך וכך סימנים אפ"ה לא נקראו מל"ת אכן אם הקול לא יצא ולא נתפרסם ולא נשמע אפילו קול הברה שבמחוז זה נעשה מעשה ושאל היהודי לפי תומו מה חידוש יש ביניכם והוא משיב ג"כ לפי תומו נראה שאינו יוצא מכלל מל"ת וראוי לסמוך עליו:

כז

דין כבר ביארנו דמילתא דעבידא לגלויי מהני אפילו היכא שחקרו אחריו אבל אם הכריזו בשוקים כמו שנוהגים במקומות גדולים אז כל מי שיבא מן העכו"ם ויגד ממנו לא מקרי מל"ת:

פסק מעשה בעכו"ם אחד שאמר למה אינכם מביאין אותו יהודי שנהרג כי הוא שוכב שם באותו מקום הדר אמרו אני הייתי לוקח ליטר' מכם ומביאו בעגלה שלי לעיר פלוני

כו' ופסק מהר"ם דשפיר הוי מל"ת אף שהזכיר ממון בעדותו והבאתיו לעיל בסימן י"ח וכתב הרב רבינו מאיר זכרונו לברכה עוד באותה התשובה ומה שנסתפקתם מאחר שהקרובים הוציאו קול בכל העיירות שמסביב דדמי קצת לאיה חברינו לא דמי דהתם קא שיילי לה בהדיא אבל הכא דלא שיילי ליה בהדיא להאי עכו"ם גופיה מיקרי שפיר מסיח לפי תומו אע"ג דידע שמחפשין אותו דאל"כ היכא מהימנינן לשום עכו"ם מסיח לפי תומו בעדות אשה שהלך בעלה למה"י נימא דילמא משקר ולפי שידע שהלך בעלה למדה"י ואי אפשר לה להינשא עד שיעידו לה שמת אומר כן כדי לקלקלה אלא ודאי לא פלוג רבנן בין עכו"ם המכיר בדת יהודית ויודע שישיאוה על פיו ובין עכו"ם שאינו מכיר אלא סמכינן אכל עדות עכו"ם שבשעה שבא לפנינו הוא מסיח לפי תומו מאליו מהימנינן ליה מתוך חומרא שהחמירה עליה בסופה הקילו עליה בתחיל' משום עיגונ' דאמר כל המקדש אדעת' דרבנן מקדש ואפקנייהו רבנן לקדושי מיניה אפי' בעדות עכו"ם מסיח לפי תומו כל כמה שלא ימצא מוכחש וכדברי משמע בדברי רבינו האלפס"י שכתב בפ"ב דיבמות וז"ל דדבר תורה פסול לעדות אשה כו' עד דמסתברא לן דפסול מדברי תורה מסיח לפי תומו משיאין אשה על פיו דלא גרע מעכו"ם עכ"ל ואע"ג דסתם כל ישראל יודעין דמשיאין על פי עד אחד ואפילו פסול ואפילו ע"י עכו"ם מסיח לפי תומו וקרינן ליה מסיח לפי תומו ויליף לה דמהימן מק"ו מעכו"ם אלמא דגבי עכו"ם כה"ג שרינן בעדות לפי תומו אפי' דידע דלא פליג רבנן רק כל היכא דבשעת עדות לא מוכחא מילתא בדבריו דנתכווין להתירה או לעדות או למילתא אחריתי מהימן ואני איני כדי שתסמכו על דברי אמנם אם יסכים מה"ר אליעזר ואתם ושאר רבותי אשר שם התירוה להנשא ואם לאו דעתי מבוטלת להם ע"כ לשון מהר"ם גם בזו נר' בעיני דעיקר סמיכתו הוא שאמר שרוצ' להוליכו לעיר כו' שהוא מילתא דעבידי לאנלויי כדפי' לעיל אבל בלאו הכי לא היה נראה שנקרא מל"ת מאחר שחקרו אחריו והוציאו קול בכל העיירות א"ל שיש ידים מוכיחים ואמתלאות המסייעות לזה ואף מה שהתיר נראה דוקא בכה"ג שהוציאו קול לחוד אבל אם הוא בענין שנתנו להכריז ביום השוק כדרך הנהוג במקומות הגדולי' ומשם הכרוז יוצא למרחוק כל שיבא מן העכו"ם ויאמר ממנו לא נקרא מל"ת א"ל שמורגש ומוכח מדבריו שלא ידע מן ההכרזה ולא בא להגיד בסיבת ההכרזה:

כח

דין דעידי נשים כגון להתיר אשה לבעלה אין צריך דרישה וחקירה אבל לאסור אשה על בעלה צריך היטי' דרישה וחקירה וכבר ביארנו בפרקים הקודמים לעיל דעדות לאסור אשה על בעלה צריך שיתקבל בפני גדולי ישראל היודעים לדרוש ולחקור:

תניא אין בודקין עידי נשים בדרישה ובחקירה דברי ר"ע ר' , טרפון אומ' בודקין וקמיפלגי בדברי ר' חנינא דא"ר חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמ' משפט אחד יהיה לכם מה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכה דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ובמאי קמיפלגי מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומר סבר כיון דקא שרינן א"א לעלמא כדיני נפשות דמי וכתבו התוס' בשם ר"ח דק"ל הלכתא כרבי עקיבא דלא בעינן דרישה וחקירה וכן כתב הרי"ף והרא"ש אחריו ונראה דוקא בעדות נשים להתיר לבעלה קאמר כדאיירי סוגיא לעיל מיניה דמייתי עלה האי ברייתא אבל בעדות נשים לאוסרה על בעלה לא וכבר פסק נמי ר"ת שאין להוציא אשה מבעלה אלא ע"י דרישה וחקירה וכן נראה כדבריו דבעינן טעמא דר' עקיבא דלא בעי דרישה וחקירה לאו משום טעמא דכתובה לחוד הוא דאטו משום דמהני גבי ממון יקילו לומר דמהני נמי גבי נפשו' אדרבה איפכא מסתברא מאח' דלא מהני לגבי נפשו' לא מהני לגבי ממון דלא בעינן דריש' וחקיר' אלא לענין כתוב' לחו' דהיכ' תבא לגבות כתוב' א"ל שיתירו' הב"ד להנש' ומאחר שצריכ' דרישה וחקיר' לענין שריות' דילה א"כ למאי נפקא מיני' שאין צריכה דרישה וחקירה לכתובה אלא ודאי ר"ע סבר דבודאי לענין שריו' דילה נמי אינ' צריכה דריש' וחקיר' כלל דהא קילא לי' מגבייי' כתובת' דהא נשאת ע"פ עד א' אפי' ע"י קרוב וכמו שכת' רבינו משה פי"ג דהלכות גירושין וז"ל אל יקשה בעיניך שהתירו חכמי' הערוה החמורה בעדות אשה או עבד או שפחה או עכו"ם המסי' לפי תומו ועד מפי עד ומפי הכת' ובדלא דרישה וחקירה כמו שביארנו שלא הקפידה תורה על עדות שני עדים ושאר משפטי העדו' אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי עדי' ובעדו' כגון שהעידו שזה הרג את זה או הלו' את זה אבל דבר שאפשר לעמוד על בוריו שלא מפי העד זה ואין העד יכול להשמט אם אין הדבר אמת כגון שזה העיד שמת פלוני לא הקפידה תורה עליו שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר לפיכך הקילו חכמי' בדבר זה והאמינו בו עד א' מפי שפחה ומפי הכת' ובדלא דרישה וחקיר' כדי שלא יאמרו בנות ישראל עגונות ע"כ א"כ בא ר"ע לומר דאפי' לענין שריות' דילה אין צריכ' דריש' וחקיר' שהרי הקילו לגבה כדפרישי' ואף אם תאמ' שס"ס משום לא פלוג אין לחלק בין דיני נפשו' ולהחמיר עליה כמו שאפרש אליבא דר' טרפון עוד זה אמר מאחר דאיכא כתוב' למשקל כו' כלומר שבעדו' זו שמתירין אות' להנשא גובה נמי כתובה א"כ לא נקרא עדות נפשות ובכלל ד"מ הוא ומקילין גבה ולא שייך לומר פליג שנקר' עדו' ממון ובעדו' ממון לא תיקנו דריש' וחקיר' ואף דלית בה טעמא שלא תנעול דלת בפני לוין מ"מ לא חלקו חכמי' בין ד"מ לד"מ אלא משו' חינא

אקילו גבה ור' טרפון סבר מאח' דס"ס דמתירין א"א לעלמא כדיני נפשי' דמיא ואף שהקילו בעדו' אשה מ"מ אותו העד שמעיד או ב' העדי' שמעידין אין יוצאין מדין דריש' וחקירה שמא מתוך דבריהם ימצאו לשקר והלכה כר"ע אבל לאסור אשה על בעלה דלא מקילין לגבה פשיטא דבעי דרישה וחקירה לכ"ע וכן כתב האגודה במסכת יבמות בפרק הבא ע"י שאין לפסול ולפגום שום איש ישראל בלא בלא דרישה וחקירה וכן מצאתי בתשובת הרא"ש כלל מ"ו סימן א' שכתב שראוי שעדות אשה לאסרה על בעלה תתקבל בפני גדולי ישראל הבקיאין בדרישה שידרשו ויחקרו היטב כדי שלא לאסור אשה על בעלה כדתניא בשלהי יבמות אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה ר' טרפון אומר בודקין כו' ולא פליגי אלא בהא דשרינן אשת איש לעלמא מר מדמה לדיני נפשות כו' ומר אמר כיון דאיכא למשקל כתובה כו' אבל בנדון זה שלאסור אותה על בעלה הכל מודים דבעינן דרישה וחקירה ולקבל העדות בפני בעלי דינים דהיינו האשה והבעל ובפני גדולי ישראל שידעו לחקור ולדרוש ולא להסתיר עצמם במחשכים ולהוציא לעז על האשה היושבת תחת בעלה ע"כ וכ"ש האידנא שהדור מתפרץ ביותר והריקי' והפוחזים מוכנים להעד כאשר כתב הרשב"א בתשובה על ענין עדות של קדושי' על בתולה אחת וז"ל ומ"מ אני רואה כי רבו היום אנשים מתפרצים ואין איש בארץ להוכיח לרשע ולגלות מומו ולאמור למקלקל מקומו מדוע ככה עשית ובנות ישראל צנועות הן אלא שהדור מנוולתן ולפיכך מן הראוי לחכמים ולנכבדים לדרוש ולחקור ולהוציא הדבר לאמתו כי מן התורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות צריכה דרישה אלא שבדיני ממונות לבד הקילו משום נעילת דלת כו' כל זאת סיוע לדברינו שלא לאסור אשה על בעלה כלל בלי דרישה וחקיר' על פי חכמים ואף לאסור הפנויה שהיא בחזקת היתר לכולי עלמא בלי דרישה וחקירה ע"י חכמי' ונבונים או על פי גדול העיר: